



รายงานการวิจัย
รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด
Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database
for Smart Buddhist Tourism

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ
Innovation of Central Information for Enhancing
Smart Buddhist Tourism

โดย

พระมหาทวี มหาปณฺเฑ, ผศ. ดร.

ดร.แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว

ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน

ดร.คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล

นายเพชรวิทย์ ทองประยูร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764009



รายงานการวิจัย
รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด
Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database
for Smart Buddhist Tourism

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ
Innovation of Central Information for Enhancing
Smart Buddhist Tourism

โดย

พระมหาทวี มหาปณฺโณ, ผศ. ดร.

ดร.แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว

ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน

ดร.คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล

นายเพชรวีร์ ทองประยูร

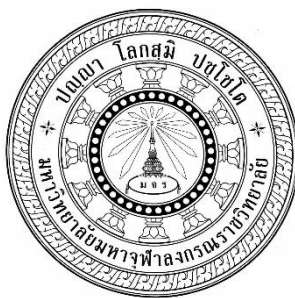
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764009

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

Sub - Research Report 1

Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database
for Smart Buddhist Tourism

Under Research plan

Innovation of Central Information for Enhancing
Smart Buddhist Tourism

BY

Phramaha Tawee Mahāpañño (Lalong), Asst.Prof. Dr.

Dr. Maechee Benjawan Wongshookaew

Dr.Wilaiphon Aunchaoban

Dr.Kachaporn Worawongpisitkul

Mr.Patcharawee Thongprayoon

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2564

Research Project Funded

by Science Research and innovation Promotion Fund

MCU RS 800764009

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด
ผู้วิจัย	พระมหาทวิ มหาปัญญา, ผศ.ดร., ดร.แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว, ดร.วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน, ดร.คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล, นายพชรวีร์ ทองประยูร
ส่วนงาน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	2564
ทุนอุดหนุนการวิจัย	กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) คุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลสถานที่วัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวิถีพุทธในประเทศไทย 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย/ชุดกิจกรรม และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลที่ได้จากเอกสารนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการศึกษาพบว่า

วัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 สถานที่ จัดได้ว่าเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนานและทรงคุณค่า ภายในวัดมีศิลปกรรมที่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น บางแห่งมีโบราณสถานที่เป็นสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระขอพร ทำบุญตักบาตร วันบูรพาจารย์ และการทำบุญตามประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น วัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่นประจำปี วิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบ ความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการระบบนิเวศภายในและพื้นที่โดยรอบ นอกจากนี้วัดหลายแห่งจัดเป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรม ซึ่งถือได้ว่าวัดในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดนี้มีศักยภาพที่เหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีคุณสมบัติที่เข้ากับองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ประการ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)

วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 สถานที่ ได้ถูกจัดแบ่งกลุ่มออกเป็นเส้นทางท่องเที่ยวตามจุดเด่นและความน่าสนใจที่คล้ายคลึงกัน 5 เส้นทาง ดังนี้ 1. สายโบราณสถาน/วัดถ้ำ (หรือพุทธศิลป์) 2. สายศิลปกรรมร่วมสมัย 3. สายศาสนสถาน / ศาสนธรรม 4. สายศาสนวัตถุ/ศาสนบุคคล 5. สายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับคุณค่าจากการท่องเที่ยวตามเส้นทางเหล่านี้คือ **คุณค่าที่เป็นรูปธรรม** (มิติเชิงสันตนาการ) ได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนาน ในการชื่นชมสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา ความสุขความอิ่มใจจากการไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสดชื่นสบายใจจากการสัมผัสกับธรรมชาติ **คุณค่าที่เป็นนามธรรม** (มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม) เป็น การทัศนศึกษาแบบบูรณาการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมสำคัญทางศาสนา ความเชื่อและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาเพื่อให้เข้าใจเรื่องความทุกข์และการดับทุกข์ อันนำไปสู่ความสงบและสันติภายในใจ เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจให้สูงขึ้น

ฐานข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 สถานที่ ถือเป็นระบบฐานข้อมูลกลางที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น หน่วยงานการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หน่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา หน่วยงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ในด้านต่างๆดังนี้ **ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ:** การสืบค้นแบบออนไลน์ผ่าน Website ทำให้สะดวกรวดเร็วและประหยัดต้นทุน เป็นการขยายตลาดด้านการท่องเที่ยวออกไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในระดับประเทศ **ประโยชน์ด้านสังคม:** เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผู้ที่สนใจทั่วไป เพื่อการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในหลักคำสอน ความเชื่อ การปฏิบัติธรรม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น โดยผ่านทางกรท่องเที่ยววิถีพุทธ **ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม:** สามารถนำฐานข้อมูลใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนเมืองรองในแหล่งพื้นที่เป้าหมายให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ **ประโยชน์ด้านการนำรายได้:** ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆทั่วโลกสามารถเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายด้วยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย เป็นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งหมายถึงการนำรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่นโดยตรง และขยายไปสู่ภูมิภาคและประเทศโดยรวม นอกจากนี้ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่และการประชาสัมพันธ์ให้กับวัดต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธที่ได้มาตรฐานต่อไปในอนาคต

Research Title: Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism

Researchers: Phramaha Tawee Mahāpañño (Lalong), Asst.Prof. Dr. Dr.Maechee Benjawan Wongshookaew
Dr.Wilaiphon Aunchaoban
Dr.Kachaporn Worawongpisitkul
Mr.Patcharawee Thongprayoon

Department: Graduated School

Fiscal Year: 2021

Research Funded By: Science Research and innovation Promotion Fund

ABSTRACT

This research has 3 objectives as followings: 1) to survey and design 55 Thailand sub-provinces database for promoting smart Buddhist tourism 2) to collect sorts of field data from 55 Thailand sub-provinces for smart Buddhist tourism 3) to develop 55 Thailand sub-provinces database for promoting smart Buddhist tourism. The research methodology is a type of documentary research, qualitative research and action research. A target group of this research consists of 79 informants from the 55 Thailand sub-provinces who partakes in 55 tourist temples and 24 meditation centers as well as the numbers of 9 specialists in variety fields of work in Thailand Buddhist Tourism. The research tools are In-Depth Interview, Focus Group Discussion, Non-Participating Observation, field Data Analysis. The documentary research is analyzed by the theme of Content Analysis. The field data research is analyzed by the mean of Descriptive Analysis. The Data Processing of this research is concluded by Induction methodology.

The results of this study reveal that the 79 tourist places in 55 Thailand sub-provinces of Buddhist tourism consist of 55 tourist temples and 24 meditation centers have antiquated and historical values also Buddhist attractions inside such as Uposatha hall, vihara, stupa, Buddha statue, sermon hall, Tipitaka hall. Some of them are attracted by their own local custom and culture, vernacular architecture and sacred ground. Most temples are conducting Buddhist ritual and ceremony such as tradition chanting, blessing, alms offering, the remembrance of first teachers and also making merit in the important Buddhist observant days. Mostly of the temples are located within natural surroundings, suitable environment, center of local interests both

religious and tourist activities within temples and communities nearby, some temples are suitable for being meditation centers. Such qualifications of these temples strengthen potential of tourist places by their conformity of 5 components of tourism which are accessibility, attraction, amenities, activities and ancillary service.

All of 79 tourist places in 55 Thailand sub-provinces are grouping into 5 tourist routes as followings; 1) Archaeological site/Antiquities (Buddhist art) Route 2) Contemporary Art Route 3) Religious site/Religious belief Route 4) Artifacts/Religious Teachers Route 5) Local Custom and Culture/Nature Conservation Route. Tourists who travel upon these Buddhist routes will gain both concrete and abstract values. **The concrete values** (in aspect of recreation activities) are having entertainment from archaeological site and Buddhist artifacts site seeing, pleasure and bliss in paying respects and blessing to Buddha statues as well as refreshment among natural environment. **The abstract values** (in aspect of education and meditation) are visual education from Buddhist culture and ceremonial activities, Buddhist teachings and beliefs as well as meditation practice for more understanding in dukkha (suffering) and end of suffering which are enable to gain inner peace and happiness as well as to higher mind development.

The database for smart Buddhist tourism of 79 tourist places in 55 Thailand sub-provinces, which are 55 tourist temples and 24 meditation centers, will be beneficial data resources for many organizations such as having economic benefit for tourism promotion both public and private sectors including local communities, having social benefit for the organization of Buddhism promotion and group of interests as well as having environmental benefit for all sectors to enable to access this on-line database conveniently and economically. Meanwhile this smart database can be applied to be the main data resource in ways of development and public relations for other prospective temples becoming more standardized in smart Buddhist tourism in the future.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เครื่องมือวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขให้กับโครงการวิจัยและการปรับเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อให้เนื้อหาของงานวิจัยสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้เป็นอย่างมาก

ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกท่านและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำสถาบันที่อำนวยความสะดวกอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าอาวาสวัดและผู้ดูแลสถานที่ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามทั้ง 79 แห่งและผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่มทุกท่านที่เอื้อเฟื้อในการเก็บข้อมูลวิจัยให้คำแนะนำ และขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ทุกท่าน

พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ,ดร. และคณะ

20 กันยายน 2564

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	บ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	7
1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	19
2.3 แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม	29
2.5 องค์ประกอบการท่องเที่ยว	31
2.6 หลักพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ	34
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
3.1 รูปแบบการวิจัย	70
3.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย	73

3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	73
3.4 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือการวิจัย	78
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย	81
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	83
3.7 สรุปกระบวนการวิจัย	84
บทที่ 4 ผลการวิจัย	85
4.1 สํารวจและรวบรวมข้อมูลวัดท้องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด	85
4.2 ออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท้องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด	103
4.3 สร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด	111
4.3.1 เส้นทางการท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด	112
4.3.2 เส้นทางวัดท้องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด	118
4.3.2.1 เส้นทาง สายโบราณสถาน และโบราณวัตถุ	118
4.3.2.2 เส้นทาง สายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์)	179
4.3.2.3 เส้นทาง สายศาสนสถาน และศาสนธรรม	241
4.3.2.4 เส้นทาง สายศาสนวัตถุ/ศาสนบุคคล	272
4.3.2.5 เส้นทาง สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ	321
4.3.3 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด	392
4.3.3.1 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ	393
4.3.3.2 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทโธ	405
4.3.3.3 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)	475
4.3.3.4 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง	516
4.3.3.5 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว / รูปนาม	524
4.3.4 วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด	544
4.4 องค์กรความรู้จากการวิจัย	553
บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย	558
5.1 สรุปผลการศึกษา	559
5.2 อภิปรายผล	569
5.3 ข้อเสนอแนะ	576
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	576
5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	577
5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	577
บรรณานุกรม	578
ภาคผนวก	589

ภาคผนวก ก.	590
1. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	591
2. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก	594
ภาคผนวก ข.	596
1. หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย	597
2. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	599
3. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์	600
4. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย	601
5. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย	602
6. ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม	603
7. แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย	604
ภาคผนวก ค.	606
1. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	607
2. รายนามผู้ให้ข้อมูลหลัก	607
3. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์	612
4. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย	613
5. ภาพถ่ายผู้ให้ข้อมูลหลัก	614
6. ภาพถ่าย Zoom ผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่มเฉพาะ	625
ภาคผนวก ง. หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสาร	626
ภาคผนวก จ. หนังสือตอบรับบทความลงตีพิมพ์ สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ ในระดับนานาชาติ	627
ภาคผนวก ฉ. เกียรติบัตรการนำเสนอบทความวิจัยในระดับนานาชาติ	628
ภาคผนวก ช. หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย	629
ประวัตินักวิจัย	634

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	78
2 ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรมเครื่องมือวิจัย	79
3 ตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการ	82
4 ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม	104
5 ข้อสรุปข้อค้นพบผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ	108
6 เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 แห่ง	112
7 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 24 แห่ง	116
8 สรุปผลการออกแบบและการพัฒนาฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนามและ ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	562

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 แสดงฐานข้อมูลกลางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด	559
2 แสดงฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด	560

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	8
2 สรุปกระบวนการวิจัย	84
3 สรุปองค์ความรู้ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธแบบ 3 E	553

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	120
ภาพที่ 2 พระธาตุคุดอยตุง	123
ภาพที่ 3 ต้นตุง	123
ภาพที่ 4 กำลิ่งซ่อมแซมพระธาตุ	123
ภาพที่ 5 พระอุโบสถ	124
ภาพที่ 6 ทางเดินไปจุดชมวิว	124
ภาพที่ 7 จุดชมวิว	124
ภาพที่ 8 พระบรมธาตุหริภุญชัย	127
ภาพที่ 9 เจดีย์เชียงยัน	127
ภาพที่ 10 หอระฆัง	128
ภาพที่ 11 หอไตร หรือหอธรรม	128
ภาพที่ 12 วิหารหลวง	128
ภาพที่ 13 เจดีย์พระบรมธาตุ	131
ภาพที่ 14 วิหารหลวง	131
ภาพที่ 15 พระพุทธรูปปางปรินิพพาน	132
ภาพที่ 16 พระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ)	135
ภาพที่ 17 หลวงพ่อกันใจ	136
ภาพที่ 18 เจดีย์ยุทธหัตถี	136
ภาพที่ 19 ซ้าย: พระอุโบสถ กลาง: พระบรมธาตุเจดีย์ ขวา: วิหารพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูป	139
ภาพที่ 20 พระบรมธาตุเจดีย์	140
ภาพที่ 21 หอคัมภีร์โบราณ	140
ภาพที่ 22 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	143
ภาพที่ 23 พระพุทธไสยาสน์ภูค่าว	146
ภาพที่ 24 พระมหาธาตุเจดีย์พุทธนิมิต	146
ภาพที่ 25 พระอุโบสถไม้	147
ภาพที่ 26 วิหารสังฆนิมิต	147
ภาพที่ 27 พระใหญ่ 4 อิริยาบถ	148
ภาพที่ 28 พระเจ้าองค์ตื้อ	151
ภาพที่ 29 พระพุทธรูปองค์เล็ก 7 องค์รอบเสาหินทราย	151
ภาพที่ 30 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	152

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 31 พระธาตุยโสธร	155
ภาพที่ 32 หอไตร	155
ภาพที่ 33 พระพุทธรูปภูมิมาบุษยรัตน์	156
ภาพที่ 34 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคกลาง)	158
ภาพที่ 35 โบสถ์ปรกโพธิ์	161
ภาพที่ 36 หลวงพ่อพุทธรินลมนิ	162
ภาพที่ 37 พระพุทธรูปไสยาสน์	165
ภาพที่ 38 เจดีย์ก่ออิฐถือปูน	165
ภาพที่ 39 หอพระพุทธรูปบาทจำลอง	166
ภาพที่ 40 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคใต้)	168
ภาพที่ 41 พระบรมธาตุสวี	171
ภาพที่ 42 ศาลพระเสื้อเมือง	171
ภาพที่ 43 พิพิธภัณฑวัตถุวัดพระบรมธาตุสวี	172
ภาพที่ 44 พระพุทธรูปสุพรรณรังสี พระพุทธรูปหินทรายโบราณ	172
ภาพที่ 45 พระอุโบสถ	175
ภาพที่ 46 กุฏิสิทธิสารประดิษฐ์	175
ภาพที่ 47 กุฏิพระครูวิมลสถาปนกิจ	176
ภาพที่ 48 วิหารพระพุทธรูปไสยาสน์	176
ภาพที่ 49 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	180
ภาพที่ 50 มหาวิหารพระพุทธรเจ้า 5 พระองค์	183
ภาพที่ 51 พระพุทธรูปเลิศรัตนโชติมณี	183
ภาพที่ 52 พระจุฬามณีเจดีย์	187
ภาพที่ 53 พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์	187
ภาพที่ 54 พระบรมสารีริกธาตุ	187
ภาพที่ 55 พระพุทธรูปชินสีห์	188
ภาพที่ 56 พระพุทธรูปศิวฤทธิ์นิมิตธรรมโฆษ	188
ภาพที่ 57 พระพุทธรูปบูชาเนื้อทองโบราณ ในหอพระทองคำ	191
ภาพที่ 58 หลวงพ่อทองคำ	191
ภาพที่ 59 หอพระทองทิพย์	191
ภาพที่ 60 วิหารลายคำ	191
ภาพที่ 61 หอทิพย์	192
ภาพที่ 62 หอคำหลวง	192
ภาพที่ 63 พระอุโบสถ - พระวิหาร	194

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 64 พระพุทธมหาพรหมอุดมศากยมุนี	195
ภาพที่ 65 เรื่องราวชาดกนอกนิบาต	196
ภาพที่ 66 ภาพวาดของ ปู่มาน-ย่ามาน กระชิบรัก	196
ภาพที่ 67 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	199
ภาพที่ 68 อุโบสถ	202
ภาพที่ 69 ใบเสมาหิน	202
ภาพที่ 70 รอยพระพุทธรูปจำลอง	202
ภาพที่ 71 อุโบสถกลางน้ำ	205
ภาพที่ 72 อุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว	208
ภาพที่ 73 อนุสรณ์เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญญา	208
ภาพที่ 74 พระธาตุนาคูน	212
ภาพที่ 75 มหาเจดีย์ชัยมงคล	216
ภาพที่ 76 พระศัพัญญูรู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ	220
ภาพที่ 77 ศาลาเฉลิมพระเกียรติ	220
ภาพที่ 78 องค์พญานาค	221
ภาพที่ 79 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)	223
ภาพที่ 80 พระอุโบสถสีทอง	226
ภาพที่ 81 พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์	226
ภาพที่ 82 ถ้ำรัตนมณีมหาบาดาล	227
ภาพที่ 83 พระอุโบสถ	230
ภาพที่ 84 พระประธานในอุโบสถ	230
ภาพที่ 85 พระรัตนสุวรรณ	231
ภาพที่ 86 พระอุโบสถ	234
ภาพที่ 87 กุฏิลาย	234
ภาพที่ 88 พระพุทธรูปแบบสุโขทัย	234
ภาพที่ 89 พิพิธภัณฑวัตถุบุพผาราม	235
ภาพที่ 90 โบสถ์ไม้	238
ภาพที่ 91 ศาลาแม่ตะเคียน	238
ภาพที่ 92 ไม้สักทอง อายุหลายร้อยปี	238
ภาพที่ 93 ภาพแผนภูมิ เส้นทางศาสนสถาน และศาสนธรรม ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	242

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 94 วิหารจตุรमुखประดิษฐานพระคูเมือง	245
ภาพที่ 95 พระอุโบสถ	245
ภาพที่ 96 พิพิธภัณฑสถานอตุลเถระ	245
ภาพที่ 97 พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต	249
ภาพที่ 98 เจดีย์จันทสารเจติยานุสรณ์ (เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร)	249
ภาพที่ 99 พระอุโบสถ (สถานที่ประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น	250
ภาพที่ 100 กุฏิหลวงตาบัว ญาณสมปณฺโณ	250
ภาพที่ 101 ห้องโถงศาลาอุโบสถ	254
ภาพที่ 102 บริเวณทำพิธีกรรมในศาลาอุโบสถ	255
ภาพที่ 103 กลองเพล บริเวณศาลาอุโบสถ	255
ภาพที่ 104 ทางลาดขึ้นศาลาอุโบสถ	255
ภาพที่ 105 อนุสรณ์สถานของหลวงปู่ขาว	255
ภาพที่ 106 กุฏิเก่า	256
ภาพที่ 107 กุฏิหลังใหม่	256
ภาพที่ 108 เจดีย์หลวงปู่ขาว	256
ภาพที่ 109 พระบรมธาตุธรรมเจดีย์	259
ภาพที่ 110 พระพุทธรูปทองสำริด	259
ภาพที่ 111 พระพุทธรูปศิลาแลง	264
ภาพที่ 112 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม ในเมืองรอง (ภาคใต้)	264
ภาพที่ 113 พระธาตุเจดีย์วัดช้างให้	264
ภาพที่ 114 สถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด	265
ภาพที่ 115 วิหารสมเด็จพระหลวงพ่อทวด	268
ภาพที่ 116 พระอุโบสถ วัดราชภูริบูรณะ	268
ภาพที่ 117 พระอุโบสถ วัดชนาธิปเฉลิม	268
ภาพที่ 118 ซุ้มเสมารอบพระอุโบสถ	269
ภาพที่ 119 พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเมือง	269
ภาพที่ 120 อนุสรณ์สถานพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเมืองสตูล	269
ภาพที่ 121 หอระฆังเรือพระ	269
ภาพที่ 122 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุและศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	273
ภาพที่ 123 พระพุทธชินราช	275
ภาพที่ 124 พระพุทธชินสีห์	277
ภาพที่ 125 พระศรีศาสดา	277
ภาพที่ 126 พระอัฐถารส	277
ภาพที่ 127 พระปรางค์สีทอง	277

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 128 พระเจ้าตนหลวง	280
ภาพที่ 129 วิหารหลวง	280
ภาพที่ 130 รอยพระพุทธรบาท	281
ภาพที่ 131 พระอุโบสถกลางน้ำ	281
ภาพที่ 132 วิหารครูบาศรีวิชัย	281
ภาพที่ 133 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	283
ภาพที่ 134 แทนหลวงพ่อพระใส	285
ภาพที่ 135 หลวงพ่อพระใส	286
ภาพที่ 136 เจดีย์พระธาตุพระอรหันต์	287
ภาพที่ 137 พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตรรัตน์	290
ภาพที่ 138 รอยพระพุทธรบาทจำลอง	290
ภาพที่ 139 พญาศรีมุกตามหามุนีนีลปาลนาคราช	291
ภาพที่ 140 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคกลาง)	293
ภาพที่ 141 หลวงพ่อโตปางป่าเลไลยก์	296
ภาพที่ 142 เรือนขุนช้าง	296
ภาพที่ 145 หลวงพ่อธรรมจักร	300
ภาพที่ 146 หลวงพ่อโต	300
ภาพที่ 147 รอยพระพุทธรบาทจำลอง	300
ภาพที่ 148 เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง	301
ภาพที่ 149 พระอุโบสถ และพระพุทธรูปปางสมาธิ	304
ภาพที่ 150 พระวิหารหลวง พระมหาพุทธิพิมพ์ หรือหลวงพ่อโต	304
ภาพที่ 151 วิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)	305
ภาพที่ 152 พระอุโบสถ	308
ภาพที่ 153 พระพุทธสุวรรณมงคลมหามุนี	308
ภาพที่ 154 วิหารหลวงพ่อแพ	309
ภาพที่ 155 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคใต้)	311
ภาพที่ 155 พระพุทธรไสยาสน์	314
ภาพที่ 156 วิหารพระพุทธรไสยาสน์	314
ภาพที่ 157 รูปหล่อหลวงปู่ทวด	314
ภาพที่ 158 วิหารหลวงพ่อด้วน	315
ภาพที่ 159 พระนอนทรงเครื่องมโนราห์	318
ภาพที่ 160 พระอุโบสถ	318

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 161 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	322
ภาพที่ 162 พระพุทธมิ่งมงคลศักดิ์สิทธิ์	325
ภาพที่ 163 งานประเพณีตักบาตรเทโว	325
ภาพที่ 164 ยอดเขาสะแกกรัง และบันไดทางขึ้น	326
ภาพที่ 165 มณฑปสิริมหาयाกุกุภาคาร และรอยพระพุทธรูปจำลอง	326
ภาพที่ 166 พระธาตุช่อแฮ	329
ภาพที่ 167 พระเจ้าช่อแฮ	329
ภาพที่ 168 พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่อตันใจ	329
ภาพที่ 169 พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่	333
ภาพที่ 170 พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก	333
ภาพที่ 171 วิหารวัดพระธาตุคอกงมู	333
ภาพที่ 172 ประตูดุโขง	337
ภาพที่ 173 วิหารหลวง	337
ภาพที่ 174 องค์พระธาตุเจดีย์	337
ภาพที่ 175 วิหารพระพุทธ	337
ภาพที่ 176 วิหารน้ำแต้ม	338
ภาพที่ 177 ซุ้มพระบาท	338
ภาพที่ 178 อุโบสถหลวงพ่อพเพชร	340
ภาพที่ 179 หลวงพ่อพเพชร	341
ภาพที่ 180 หลวงพ่อกัทร	342
ภาพที่ 181 ประเพณีแข่งขันเรือยาว	342
ภาพที่ 182 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	344
ภาพที่ 183 พระธาตุพนม	347
ภาพที่ 184 หอพระแก้ว	348
ภาพที่ 185 หอพุทธไสยาสน์ (หอพระนอน)	348
ภาพที่ 186 พระอุโบสถ และต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้	348
ภาพที่ 187 สถูปอัฐิพระธาตุพนมองค์เดิม	349
ภาพที่ 188 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคใต้)	352
ภาพที่ 189 สถูปอัฐิพระธาตุพนมองค์เดิม	355
ภาพที่ 190 วิหารพระทรงม้า	355
ภาพที่ 191 ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ	356

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 192 ชุ่มพระเจดีย์-พระวิหารคด	356
ภาพที่ 193 เส้นทางพระเจ้าตาก	356
ภาพที่ 194 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	359
ภาพที่ 195 ถ้ำแสงเพชร	362
ภาพที่ 196 “น้ำทิพย์”	362
ภาพที่ 197 พระพุทธมหายามงคลเทพศรีหนาดปรารงค์ห้ามญาติ	363
ภาพที่ 198 สะตือแม่น้ำโขง	366
ภาพที่ 199 บริเวณสะตือแม่น้ำโขง	366
ภาพที่ 200 ซ้ายวิหาร – ขวาพระอุโบสถ	366
ภาพที่ 201 พระพุทธคุณานันทศาสดา (จำลองจากพระพุทธชินราช)	367
ภาพที่ 202 พระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุพระอรหันต์สาวก	367
ภาพที่ 203 อุทยานหิน	367
ภาพที่ 204 จุดชมบั้งไฟพญานาค	368
ภาพที่ 205 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคกลาง) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)	370
ภาพที่ 206 พระพุทธโชค หรือ “พระเชียงแสน”	373
ภาพที่ 207 พิพิธภัณฑ “หลวงปู่ฟัก ภัททจารี”	374
ภาพที่ 208 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)	376
ภาพที่ 209 พระอุโบสถ และพระประธาน	379
ภาพที่ 210 ทางขึ้นเขาทะเล	379
ภาพที่ 211 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคใต้) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)	382
ภาพที่ 212 ถ้ำคูหาสวรรค์	385
ภาพที่ 213 พระพุทธรูปภายในถ้ำคูหาสวรรค์	385
ภาพที่ 214 พระอุโบสถ	386
ภาพที่ 215 ถ้ำพระนอน	389
ภาพที่ 216 พระพุทธไสยาสน์	389
ภาพที่ 217 พิพิธภัณฑศรีวิชัย	389
ภาพที่ 218 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	394
ภาพที่ 219 พระอภิการยม กตปุญโญ	396
ภาพที่ 220 ห้องสอนวิปัสสนา	397

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 221 โบสถ์จิว และลานปฏิบัติวิปัสสนา	398
ภาพที่ 222 บรรยากาศบริเวณวัด	398
ภาพที่ 223 จุดชมวิว แนวเขาบรรทัดที่ทอดยาว	398
ภาพที่ 224 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ ในเมืองรอง (ภาคใต้)	400
ภาพที่ 225 พระพุทธรูปสารเมธี (สุวิทย์ อชีโต)	402
ภาพที่ 226 การอบรมปฏิบัติธรรม	403
ภาพที่ 227 การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	404
ภาพที่ 228 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	406
ภาพที่ 229 พระครูเกษมวรกิจ (หลวงพ่อวิชัย เขมิโก)	409
ภาพที่ 230 เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ และหลวงพ่อสายรุ่ง	411
ภาพที่ 231 หลวงพ่อทองทิพย์	411
ภาพที่ 232 พระพุทธพิชิตมารประทานพร	411
ภาพที่ 233 พระมหาเจดีย์โพธิปักขิยธรรม 37 ยอดเพชร	414
ภาพที่ 234 พระพุทธโคดมปางไสยาสน์	415
ภาพที่ 235 พระครูวิมลภาวนานุศาสน์	417
ภาพที่ 236 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม	419
ภาพที่ 237 พระอุโบสถ	419
ภาพที่ 238 บรรยากาศ เรือนพัก 13	419
ภาพที่ 239 พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิศิษฐ์ เมตตจิตโต)	421
ภาพที่ 240 พระแก้วมรกตและพระพุทธรูปโบราณล้ำค่า	422
ภาพที่ 241 วิหารพระหมื่นปี	423
ภาพที่ 242 พระพุทธเมตตาภาวิสุทธิมงคล	423
ภาพที่ 243 พระเจดีย์และพระพุทธรูปปางมารวิชัย	423
ภาพที่ 244 ซุ้มประตูทางขึ้นเขาวัดอนาลโย ทิพยาราม (ดอยบุษราคัม)	423
ภาพที่ 245 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	425
ภาพที่ 246 หลวงพ่อทองใบ ปภัสสร (พระราชสิทธิจารย์) และ พระภาวนาธรรมภาณินันท์	429
ภาพที่ 247 พระมหาวิทยาลัย์แห่งชีวิตเพื่อนิพพาน อุดม วิเศษ มงคล (พชน.)	431
ภาพที่ 248 ศาลาปฏิบัติธรรมและทำวัตรสวดมนต์	431
ภาพที่ 249 ศาลาพระพุทธชินราช	431
ภาพที่ 250 กุฏิพระกัมมัฏฐาน / เรือนว่าง / บริเวณวัด	431
ภาพที่ 252 ภาพหลวงปู่เทศก์	434
ภาพที่ 251 หินหมากเป้ง หรือ หิน 3 ก้อน	434

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 253 พระครูมงคลญาณโสภณ (พระอาจารย์บุญทวี)	434
ภาพที่ 254 เจดีย์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี	436
ภาพที่ 255 เครื่องอัฐบริขารหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี	436
ภาพที่ 256 รูปเหมือนหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี	436
ภาพที่ 257 มณฑปอนุสรณ์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี	437
ภาพที่ 258 สกายวอล์ค และ มณฑป 3 ชั้น ที่จำพรรษาของหลวงปู่เทสก์	437
ภาพที่ 259 พระอธิการสุธรรม สุธัมโม	440
ภาพที่ 260 ทำวัตรสวดมนต์	441
ภาพที่ 261 พิพิธภัณฑศาสตร์ศาสตราจารย์ คุณรัญจวน อินทรกำแหง	442
ภาพที่ 262 ทางเดินขึ้นไปถ้ำผาหัก	442
ภาพที่ 263 พระอาจารย์จรรย์ อนงค์โณ	445
ภาพที่ 264 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม	446
ภาพที่ 265 สวดมนต์ อบรม ปฏิบัติธรรม	447
ภาพที่ 266 การออกจาริกธุดงค์	448
ภาพที่ 267 หลวงพ่อเยื้อน ขนติพโล	450
ภาพที่ 268 รอยพระพุทธรบาท	452
ภาพที่ 269 พระนาคปรก	452
ภาพที่ 270 อุโมงค์พญานาค นักท่องเที่ยวสามารถเดินลอดอุโมงค์เพื่อเดินขึ้นไปบนวัดได้	452
ภาพที่ 271 เฟิงหินเต่า	452
ภาพที่ 272 พระอุโบสถ วัดศรีอุบลรัตนาราม	455
ภาพที่ 273 พระแก้วบุษราคัม	455
ภาพที่ 274 บันไดและสะพานไม้ล้อมรอบภูทอก	459
ภาพที่ 275 วิหารพระพุทธร	460
ภาพที่ 276 พระเจดีย์พิพิธภัณฑศาสตร์พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ	460
ภาพที่ 277 ภูทอก	461
ภาพที่ 278 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทโธ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)	463
ภาพที่ 279 พิพิธภัณฑศาสตร์วัดเขาสุกิม	466
ภาพที่ 280 สระพุทธรโคดม	467
ภาพที่ 281 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทโธ ในเมืองรอง (ภาคใต้)	469
ภาพที่ 282 พระครูภวนาชัยมงคล (สุนทร ทนต์จิตโต)	472
ภาพที่ 283 ศาลาปฏิบัติธรรม	473
ภาพที่ 284 ศาลาอาภากร	473
ภาพที่ 285 พระพุทธรูปนาคปรก สมเด็จพระจุมจจินมุนินโท / บริเวณวัด	473

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 286 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สถิติฐาน 4) ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	476
ภาพที่ 287 พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ. หรือ หลวงพ่อสีหนาท	479
ภาพที่ 288 ลานปฏิบัติธรรม	481
ภาพที่ 289 โบสถ์ศิลาแลง	481
ภาพที่ 290 ผนังโบสถ์ด้านหลัง	482
ภาพที่ 291 ภาพมุมสูง	485
ภาพที่ 292 พระวิหารจตุรมุข	486
ภาพที่ 293 รอยพระพุทธรบาท	486
ภาพที่ 294 วิหารพระพุทธรเจ้า 5 พระองค์	487
ภาพที่ 295 วิหารพระเจ้าทันใจ	487
ภาพที่ 296 กุฏิหุ่่นซี่ผึ้งครุบา	487
ภาพที่ 297 หลวงพ่อตะเคียนทอง	487
ภาพที่ 298 พระอุโบสถ	488
ภาพที่ 299 ศาลาการเปรียญ	488
ภาพที่ 300 ศาลาพระสังกัจจายน์	488
ภาพที่ 301 หอสร้งน้ำพระบรมสารีริกธาตุ	488
ภาพที่ 302 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สถิติฐาน 4) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	491
ภาพที่ 303 พระครูภวนาวินัยธรรม วิ. (พระมหาเหล็ก จันทสีโล	494
ภาพที่ 304 บริเวณสวนธรรมโคกระกา	495
ภาพที่ 305 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม	495
ภาพที่ 306 เรือนกรรมฐาน (พักเดี่ยว)	496
ภาพที่ 307 ศาลาสอบอารมณ์กรรมฐาน	496
ภาพที่ 308 พระภวนาสุตาทิธา	500
ภาพที่ 309 พระอุโบสถ / อาคารหลวงพ่อบุญเรือง / รูปปั้นหลวงพ่อบุญเรือง	501
ภาพที่ 310 ศาลาปฏิบัติธรรม 80 ปี เป็นศาลาการเปรียญขนาดใหญ่	501
ภาพที่ 311 กุฏิกรรมฐาน / ลานปฏิบัติธรรม	501
ภาพที่ 312 ห้องกรรมฐาน / กุฏิกรรมฐานรอบสระน้ำ	502
ภาพที่ 313 เรือนว่าง	502
ภาพที่ 314 บริเวณวัดพิชโสภาราม (มุมสูง)	502
ภาพที่ 315 พระครูภวนาวินัยธรรม	505
ภาพที่ 316 วัดเนรมิตวิปัสสนา (มุมสูง)	505

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 317 พระอุโบสถ	506
ภาพที่ 318 พระประธานปางมารวิชัย	506
ภาพที่ 319 จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์	507
ภาพที่ 320 มณฑปพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ	507
ภาพที่ 319 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ(สติปัญญาฐาน 4)ในเมืองรอง (ภาคใต้)	509
ภาพที่ 320 พระครูภาวนาสุเมธ (พระอาจารย์เดช สุมน)	512
ภาพที่ 321 พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี	512
ภาพที่ 322 การอบรมปฏิบัติธรรม	513
ภาพที่ 323 ห้องโถงภายในถ้ำ	513
ภาพที่ 324 ทางเชื่อมต่อภายในถ้ำ	513
ภาพที่ 325 ศาลาปฏิบัติธรรมพุทธบารมี 30 ปี	513
ภาพที่ 326 บริเวณรอบนอกถ้ำ	514
ภาพที่ 327 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง ในเมืองรอง (ภาคกลาง)	517
ภาพที่ 328 วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช	520
ภาพที่ 329 รูปปั้นพระเทพญาณมงคล วิ. (เสริมชัย ชยมงคล)	520
ภาพที่ 330 พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต)	521
ภาพที่ 331 อุโบสถ	522
ภาพที่ 332 วิหารพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย	522
ภาพที่ 333 พระมหาเจติย์สมเด็จฯ	522
ภาพที่ 334 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)	525
ภาพที่ 335 พระอธิการกระสินธุ์ อนุภักโท	528
ภาพที่ 336 ศาลาปฏิบัติธรรม	529
ภาพที่ 337 ทางจงกรม	529
ภาพที่ 338 พระอุโบสถทรงไทยล้านนา	530
ภาพที่ 339 พิพิธภัณฑสถาน	530
ภาพที่ 340 หลวงพ่อมหาดีเรกพุทธยานันโท	530
ภาพที่ 341 ภายในพิพิธภัณฑสถาน	530
ภาพที่ 342 ศาลาธรรมทัศน์ ลานธรรมหลวงพ่อกุญชรพุทธยานันโท	531
ภาพที่ 343 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	532
ภาพที่ 344 พระไพศาล วิสาโล	535
ภาพที่ 345 ศาลาไม้ปฏิบัติธรรม	536
ภาพที่ 346 ศาลาไม้กลางแจ้ง	536

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

1. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในงานวิจัยนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2556 เป็นหลัก โดยใช้ระบยย่อคำ

2. การใช้หมายเลขย่อ

ในงานวิจัยนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 เป็นหลักอ้างอิง โดยพระไตรปิฎกภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า เช่น ส.ข. (ไทย) 17/100/191 หมายความว่า ระบุถึงสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ 17 ชื่อที่ 100 หน้าที่ 191 เป็นต้น

สำหรับอรรถกถา อ้างอิงอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2556 รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม/ชื่อ/หน้า ตัวอย่าง ขุ.ชา.ม.อ. (ไทย) 10/7/100 หมายถึง ขุททกนิกาย มหานิบาตราชคคอรรรถกถา ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 10 ชื่อที่ 7 หน้า 100 เป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ฉก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ฉกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.สตตก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทสก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาตปาลี (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ทุกกนิบาตชาตก (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามรรค (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
อจ.สตตก.อ. (ไทย)	มโนรลปุรณี	สัตตกนิบาตอรรถกถา
อจ.อฎฐก.อ. (ไทย)	มโนรลปุรณี	อฎฐกนิบาตอรรถกถา
อจ.นวก.อ. (ไทย)	มโนรลปุรณี	นวกนิบาตอรรถกถา

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยมีการขยายตัวของ GDP ด้านการท่องเที่ยวโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.5 มีส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจสูงถึง 7.8 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 3.5 ของ GDP โลก และก่อให้เกิดการจ้างงานถึง 284 ล้านคนทั่วโลก โดยภูมิภาคต่างๆ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นยกเว้นทวีปแอฟริกาที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวติดลบร้อยละ 5 จีนยังคงเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวประเทศอื่นสูงสุด เช่นเดียวกับอินเดีย แอฟริกาใต้ และอียิปต์ตรงกันข้ามกับรัสเซียและบราซิลที่การใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวลดลงจากภาวะเศรษฐกิจและค่าเงินที่ลดค่าลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวรัสเซียในไทยที่ลดลงตั้งแต่ต้นปีเฉลี่ยร้อยละ 30 ต่อเดือน¹ ถึงแม้ว่าเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 การระบาดของโรค COVID-19 ยังพบผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ยังไม่สามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่โดยภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ป่วยโรค COVID-19 มากที่สุดอยู่ในภูมิภาคอเมริกา (48.40ล้านคน) ลำดับถัดมาคือภูมิภาคยุโรป (36.67ล้านคน) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (13.22ล้านคน) ตามลำดับ² ก็ตาม แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ยังคงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลกในอนาคต ในปี พ.ศ. 2558 World Economic Forum: WEF ได้จัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 35 จาก 141 ประเทศทั่วโลก ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยู่อันดับที่ 34 ด้านความพร้อมของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในอันดับที่ 60³

¹ สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก, รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว, ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2558): 4.

² กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนมกราคมพ.ศ. 2564, (กุมภาพันธ์ 2564) หน้า 4.

³ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564), (กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2560), หน้า ง.

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” กำหนดขึ้นมาอย่างชัดเจนในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ใน พ.ศ. 2512 หรือ ค.ศ. 1969⁴ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าตลาดค่อนข้างสูง โดยขนาดตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ โดยตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งโลกมีมูลค่ารวมราว 9 แสนล้านเหรียญสหรัฐ และมีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูง ทั้งนี้คาดการณ์ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีอัตราการเติบโตถึง 15 % ต่อปีในระยะ 10 ปีข้างหน้า⁵ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อรายได้ของประเทศเป็นอย่างมากในอนาคต

ประเทศไทยได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Resources) ซึ่งมีมากเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทรงคุณค่า เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเข้าวัดทำบุญให้ทาน ศึกษาธรรมะและปฏิบัติธรรมตามหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา รวมถึงความสนใจในปรัชญาวิถีชีวิตของชาวตะวันออก มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของศิลปวัฒนธรรมไทย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมเป็นพิเศษจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ทั้งนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าจะสร้างรายได้สูง 3,000,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561 และสร้างรายได้ให้กับหน่วยงานและชุมชนที่อยู่ในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนิยมใช้ช่องทางออนไลน์หลายช่องทางในการค้นหาข้อมูลติดต่อสื่อสารเพื่อตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว⁶ ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถในการให้ข้อมูล และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Tourism: E-Tourism) จึงมีความจำเป็นสำหรับเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ส่งผลให้เกิดโลกไร้พรมแดน ก่อให้เกิดการขยายตัวของระบบเครือข่ายการสื่อสาร ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการคมนาคม และการ

⁴ นุชนารถ รัตนสูงศรีชัย, *กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*, วารสารมนุษยศาสตร์, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2554), หน้า 32.

⁵ บริษัท เอพินิตี้ จำกัด, “โครงการทิศทางการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10 ปี”, รายงานฉบับสมบูรณ์, สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559, หน้า 153.

⁶ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม: ภายใต้อภิมหาโครงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2561 – 2565*, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561, หน้า 5.

แข่งขันของประเทศต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลก⁷ และก่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองผ่านการเผยแพร่รูปแบบต่างๆ ผู้คนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากสารสนเทศต่างๆ ได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวหรือข้อมูลอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหาข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ทำให้นักท่องเที่ยวค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ผู้บริโภคมีแนวโน้มความต้องการตอบสนองที่มีลักษณะเฉพาะตัว การตอบสนองทางด้านจิตใจ การค้นหาความหมายของสิ่งต่างๆ รอบตัว รวมถึงความคาดหวังที่จะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่จากมุมมองหรือวิธีคิดใหม่ๆ มากยิ่งขึ้นจากการศึกษาข้อมูลออนไลน์ก่อนการเดินทางท่องเที่ยว กระแสดิจิทัลและการเติบโตของเทคโนโลยี ที่ทำให้สามารถทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากความสะดวกและความง่ายในการเข้าถึงผู้บริโภคดังกล่าว มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นสำหรับการรวบรวมฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล ที่สามารถให้เยาวชนมัคคุเทศก์ในพื้นที่และผู้สนใจ ศึกษาหาความรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยว และเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ได้เน้นการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน⁸ ทำให้ประเทศต้องหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวคุณภาพ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเมืองรอง ที่จำเป็นต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานการให้บริการที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขันในรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายกับเมืองท่องเที่ยวหลักที่อยู่โดยรอบ ล่าสุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ขับเคลื่อนนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองรองภายใต้โครงการ Amazing Thailand Go Local : เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต โดยกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเสริมสร้างและยกระดับท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งจากการกระจายรายได้สู่เมืองรอง 55 จังหวัด ใน 5 ภูมิภาคของประเทศไทย⁹ สำหรับเป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองคือ เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่เมืองรองและท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน กระจายโอกาสในเชิงรายได้

⁷ นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย, กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, วารสารมนุษยศาสตร์, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2554), หน้า 32.

⁸ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงแรมพัชองศ์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2559), หน้า จ.

⁹ มติชนออนไลน์, “ททท. จัด 7 คัมภีร์ Go Local บุคครึ่งหลังปี 61 ต่อยอด 4 เดือนแรก 55 เมืองรอง โภย 8 หมื่นล้าน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/publicize/news_1018615. [7 มีนาคม 2564].

จากการท่องเที่ยวให้ลงทุนสู่เศรษฐกิจฐานรากไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท ปรับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในพื้นที่เมืองหลักต่อเมืองรอง จาก 70 : 30 เป็น 65 : 35 ทั้งกระตุ้นให้เกิดการเตรียมความพร้อมและพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมดุลในทุกมิติ¹⁰ ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดนับว่ามีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและเป็นสถานที่รวบรวมมรดก ศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงาม เพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นอัจฉริยะของคนไทย อีกทั้งวัดสามารถตอบสนองประโยชน์ของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการนารายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัดท้องถิ่น จังหวัด และประเทศโดยรวม

ดังนั้น การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่ของวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 สถานที่ ประกอบด้วย ภาคเหนือ 16 จังหวัด ภาคกลาง 7 จังหวัด ภาคใต้ 9 จังหวัด ภาคตะวันออก 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 จังหวัด และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเครื่องมือให้บริการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับเมืองรอง ให้สามารถแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักและจังหวัดท่องเที่ยวรองอื่นๆ ในตลาดการท่องเที่ยวของประเทศได้ อีกทั้งผลจากการวิจัยนี้จะก่อประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย

1.2 คำถามวิจัย

1. วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัดที่มีทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก) และสถานที่รอบวัดน่าสนใจอื่น ๆ เป็นอย่างไร และข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบและการพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างไร

¹⁰ มติชนออนไลน์, “ททท. จัด 7 คัมภีร์ Go Local บุคครึ่งหลังปี 61 ต่อยอด 4 เดือนแรก 55 เมืองรอง โภย 8 หมื่นล้าน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/publicize/news_1018615. [7 มีนาคม 2564].

2. ข้อมูลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 แห่ง เมื่อนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูล สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดแล้วควรมีที่สารสนเทศและที่เส้นทาง

3. ฐานข้อมูลสำหรับท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 แห่ง จำนวน 9 สารสนเทศ และ 5 เส้นทางที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเพื่อตอบสนองประโยชน์ของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัดท้องถิ่น จังหวัด และประเทศโดยรวมเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
3. เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการในพื้นที่ของวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 สถานที่ ประกอบด้วย

(1) ภาคเหนือ จำนวน 16 จังหวัด ประกอบด้วย 1. กำแพงเพชร 2. เชียงราย 3. ตาก 4. นครสวรรค์ 5. น่าน 6. พะเยา 7. พิจิตร 8. พิษณุโลก 9. เพชรบูรณ์ 10. แพร่ 11. แม่ฮ่องสอน 12. ลำปาง 13. ลำพูน 14. สุโขทัย 15. อุตรดิตถ์ 16. อุทัยธานี

(2) ภาคกลาง จำนวน 7 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ชัยนาท 2. ราชบุรี 3. ลพบุรี 4. สมุทรสงคราม 5. สิงห์บุรี 6. สุพรรณบุรี 7. อ่างทอง

(3) ภาคใต้ จำนวน 9 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ชุมพร 2. ตรัง 3. นราธิวาส 4. ปัตตานี 5. นครศรีธรรมราช 6. พัทลุง 7. ยะลา 8. ระนอง 9. สตูล

(4) ภาคตะวันออก จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย 1. จันทบุรี 2. ตราด 3. นครนายก 4. ปราจีนบุรี 5. สระแก้ว

(5) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 จังหวัด ประกอบด้วย 1. กาฬสินธุ์ 2. ชัยภูมิ 3. นครพนม 4. บึงกาฬ 5. บุรีรัมย์ 6. มหาสารคาม 7. มุกดาหาร 8. ยโสธร 9. ร้อยเอ็ด 10. เลย 11. ศรีสะเกษ 12. สกลนคร 13. สุรินทร์ 14. หนองคาย 15. หนองบัวลำภู 16. อำนาจเจริญ 17. อุดรธานี 18. อุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในงานวิจัยนี้ ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ของวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 สถานที่ เนื้อหาของแต่ละสถานที่ ประกอบด้วย

ข้อมูลสำคัญ 3 ส่วน 9 สารสนเทศ คือ

- (1) ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา
- (2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยว ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม
- (3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ)

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยบุคคล 5 กลุ่ม จำนวน 88 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้ดูแลสถานที่ทั้ง 79 แห่งใน 55 จังหวัดเมืองรอง จำนวน 79 คน
- 2) ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 1 คน
- 3) ตัวแทนจากกรมศิลปากร จำนวน 1 คน
- 4) ตัวแทนจากกรมการท่องเที่ยว จำนวน 6 คน
- 5) ตัวแทนจากสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เมืองรอง หมายถึง เมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก หรือยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมืองท่องเที่ยวหลัก เกณฑ์การพิจารณาความเป็นเมืองรองคือเมืองดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 6 ล้านคนต่อปี

การท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อสนทนากการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 2 มิติ คือ 1. มิติเชิงสนทนากการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ 2. มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

ฐานข้อมูล หมายถึง แหล่งที่ใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ของวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 สถานที่ ซึ่งเนื้อหาของแต่ละสถานที่ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 9 สารสนเทศ สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงผู้ประกอบการและชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการผู้ใช้บริการด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ และเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว คือวัดท่องเที่ยว และวัดปฏิบัติธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

เส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับการเดินทางหรือการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมจุดที่น่าสนใจตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้ และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่

กำหนดขึ้นสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว ในงานวิจัยนี้มี 5 เส้นทาง คือ 1. สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ (หรือพุทธศิลป์) 2.สายศิลปกรรมร่วมสมัย 3.สายศาสนสถาน /ศาสนธรรม 4. สายศาสนวัตถุ/ศาสนบุคคล 5. สายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. **ด้านเศรษฐกิจ** หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางๆ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน อีกทั้งสามารถสืบค้นข้อมูลแบบออนไลน์ผ่าน Website ได้จากทั่วโลก ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธให้ขยายขอบเขตออกไปทั่วโลก เกิดผลดีต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศได้

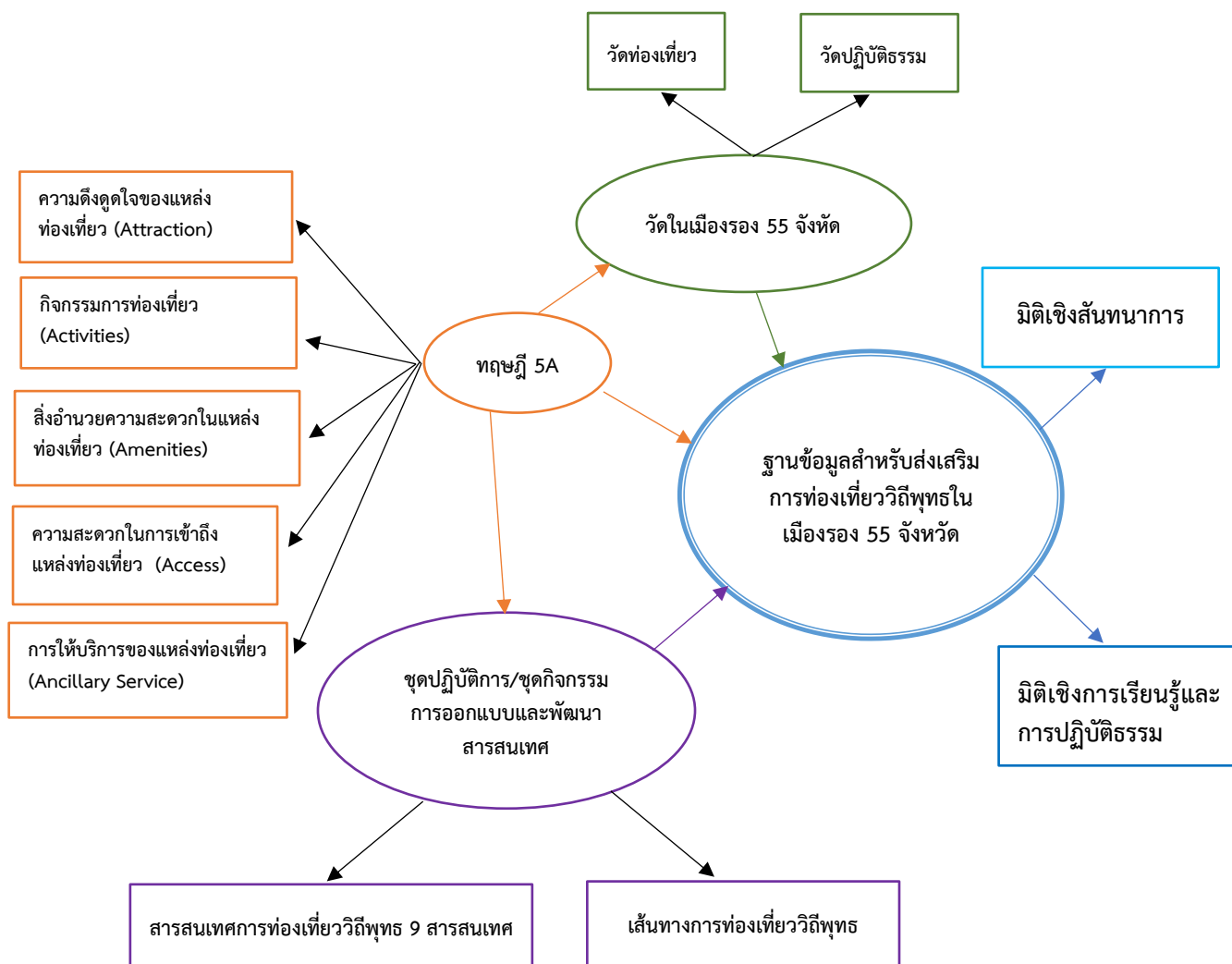
2. **ด้านสังคม** หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และผู้สนใจทั่วไป สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางๆ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน จึงสามารถนำข้อมูลด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ ไปส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมเชิงพุทธ หรือการปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธได้

3. **ด้านสิ่งแวดล้อม** หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน สามารถนำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายได้

4. **ด้านการนำรายได้** หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน สามารถนำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัดท้องถิ่น จังหวัด และประเทศโดยรวม

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้



แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวคิดทางการท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ การทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม
- 2.5 องค์ประกอบการท่องเที่ยว
- 2.6 หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ที่ปัจจุบันได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้นพร้อม ๆ กับรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการผ่อนคลายความเครียดแล้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญ คือสามารถสร้างเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้นเพื่อให้ทราบสาระสำคัญเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการเสริมสร้างแนวคิดทางการท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ คณะผู้วิจัยจึงทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ความหมายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึงเที่ยวไปในภาษาไทยนั้น ใช้คำว่า “ไปเที่ยว” มีความหมายว่า การเดินทางไปยังสถานที่ใดที่หนึ่งทั้งใกล้และไกล เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน¹ ในขณะที่เจษฎา ขวัญเมือง กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้น

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนท์ จำกัด, 2556), หน้า 551.

ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุมแต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไม่พำนักอยู่เป็นการถาวร”² การให้ความหมายดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : W.T.O) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว คือ “การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน) เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อดูธรรมชาติและวัตถุประสงคใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้”³ และคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ความหมายว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์เท่านั้น หากแต่เป็นการเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้เพื่อการกีฬา การเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง ก็นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น⁴ ความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าว ทิพวรรณ พุ่มมณี แสดงข้อความว่า ในปี ค.ศ. 1963 (พ.ศ. 2506) องค์การสหประชาชาติ ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Travel and Tourism) ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ประกาศนิยามเกี่ยวกับผู้เดินทางให้ใช้ความหมายเดียวกันทั่วโลก ดังนี้ 1) ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำ ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มิใช่ไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ผู้มาเยือนจึงหมายรวมถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท คือ 1. นักท่องเที่ยว (Tourist) เป็นนักท่องเที่ยวค้างคืน ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ที่พักอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และเดินทางมาเยือนเพื่อการพักผ่อน พักพื้นที่ศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อดูธุรกิจและร่วมการประชุมสัมมนา 2. นักทัศนจร (Excursionist) คือ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ที่พักอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง⁵ และฉลองศรี พิมลสมพงศ์⁶ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้เช่นเดียวกันว่า หมายถึงการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ และต้องมีเงื่อนไข 3 ประการคือ 1) เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ใช่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้ ในขณะที่รณกฤต

² เจษฎา ขวัญเมือง, ความหมายของการท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tourismatbuu.wordpress.com/ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว/ความหมายของการท่องเที่ยว/> [18 มิถุนายน 2564].

³ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ความหมายของการท่องเที่ยว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tourismatbuu.wordpress.com/ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว...>[18 มิถุนายน 2564].

⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 1.

⁵ ทิพวรรณ พุ่มมณี, อุตสาหกรรมกรท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556), หน้า 76-77.

⁶ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542), หน้า 5.

สังข์เฉย⁷ กล่าวไว้เช่นกันว่า การท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง เพราะมิได้หมายความเป็นแต่การเดินทางเพียงอย่างเดียว หรือมีมุมมองเฉพาะในส่วนของผู้เดินทางเท่านั้น หากพิจารณาจากกระบวนการของการท่องเที่ยวจะพบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น หากจะอธิบายความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวให้ครอบคลุม อาจต้องพิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ โดยที่วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยกำหนดกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางไปเยือน 2) ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว 3) หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลกำกับการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐได้วางไว้ 4) ประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักท่องเที่ยวในการต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี แล้วยังได้มีโอกาสเข้ามาประกอบอาชีพเป็นบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

จากคำนิยามและความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ผู้เขียนหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ข้างต้นสรุปได้ดังนี้ “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไป และเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬา (อาทิ การแข่งขันกีฬา ซีเกมส์โอลิมปิก เป็นต้น) การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง หรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น การท่องเที่ยวทั่วไปมีความหมายกว้าง แต่โดยภาพรวมของการท่องเที่ยวแล้วหมายถึง การเดินทางของคนไปยังสถานที่ใดที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการแตกต่างกันไป แต่โดยหลักการใหญ่ ๆ แล้วเดินทางไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลินเพื่อการบำรุงรักษาสุขภาพ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อกีฬา ศึกษาหาความรู้ เป็นการเพิ่มประสบการณ์แก่ตนเอง และเป็นจุดรวมของธุรกิจ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจึงหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อทำกิจกรรม พักผ่อน โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้าหรือหารายได้ ตามที่องค์การการท่องเที่ยวโลกได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยว ไว้ในปี พ.ศ. 2506 ว่า คือการเดินทางที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ คือการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ คือการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ การท่องเที่ยวมีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังนี้ 1) การเคลื่อนที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์สู่ที่หมายต่าง ๆ รวมทั้งการหยุดพัก ณ ที่เหล่านั้น 2) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 2 ส่วนคือ การเดินทางสู่จุดหมาย และการหยุดพักประกอบกิจกรรม

⁷ ชนกฤต สังข์เฉย, อุตสาหกรรมกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ, (คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2550), หน้า 4.

ณ จุดหมายนั้น 3) การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิลำเนาและที่ทำงาน ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยให้เกิดกิจกรรม ซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมของถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน 4) การเดินทางสู่จุดหมายนั้น เป็นการเดินทางชั่วคราว ซึ่งระยะสั้นๆ โดยมีความตั้งใจว่าจะกลับภายใน 2-3 วัน 2-3 สัปดาห์ หรือ 2-3 เดือน ความตั้งใจในการเยือนจุดหมายปลายทางมิได้เป็นไปเพื่อหลักแหล่ง หรือประกอบอาชีพ

จากความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ที่หมายถึงความหมายของการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประเภท คือ 1. ผู้มาเยือน (Visitor) หมายความว่ารวมถึง “นักท่องเที่ยว” (Tourist) ที่เดินทางเข้ามาพักค้างคืน และ “นักท่องเที่ยว” (Excursionist) ที่เดินทางเข้ามาแต่ไม่ได้พักค้างคืน 2. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติสถานที่สำคัญทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศาสนา ลักษณะสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น เป็นต้น ซึ่งเป็นแม่เหล็กดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว 3. โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางและติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้โดยสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ประหยัดเวลา และได้รับความสะดวกในเรื่องอาหารการกิน พาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ การรักษาพยาบาล ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น 4. องค์การภาครัฐ ซึ่งมีนโยบาย สนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกัน ก็ดูแลระมัดระวังไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อหรือทำความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และคุณภาพชีวิตของชุมชน 5. องค์การภาคเอกชน ที่ดำเนินธุรกิจหลากหลาย เพื่อให้บริการและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และสนใจเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก 6. ประชาชนในท้องถิ่น หรือ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และมีส่วนสร้างความประทับใจ หรือไม่ประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และความหมายของการท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ยังจะสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวภายใต้กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีการเดินทาง 2. ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน 3. ต้องมีจุดหมายของการเดินทาง

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ความสำคัญของการท่องเที่ยวหากพิจารณาจากบุคคลต่าง ๆ จะมีดังต่อไปนี้

ไพฑูรย์ พงสะบุตร และวิลาศวงศ์ พงสะบุตร⁸ กล่าวว่า ความสำคัญของการท่องเที่ยว คือ ปัจจุบันถือได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และมีความร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

⁸ ไพฑูรย์ พงสะบุตร และวิลาศวงศ์ พงสะบุตร. *คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 60.

นิคม จารุมณี⁹ ได้สรุปความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนี้

1. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา รายได้จากการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้ลำดับ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกอื่น ๆ

2. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปแบบเงินตราต่างประเทศนี้มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน

3. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สร้างงานสร้างอาชีพมากมาย และเป็นการเสริมอาชีพด้วยอาชีพที่เกิดต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว

4. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง

5. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิตหรือที่เรียกว่า ผลของตัวทวีคูณทางการท่องเที่ยว ซึ่งอยู่ในลักษณะที่สูงมากเมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ

6. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่ายอาจเรียกได้ว่าเป็น Limitless Industry เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ

7. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเหมือนการเกษตรอื่น ๆ

8. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี

9. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ

10. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา

11. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดีด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมพบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน

นอกจากนั้น ยังมีกล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติในการประชุม ครั้งที่ 21 พ.ศ. 2510 อันเป็นปีท่องเที่ยวสากลว่า¹⁰ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการที่สุด ควรที่รัฐบาลของทุกประเทศและมนุษย์ทุกคนจะส่งเสริมสนับสนุน การท่องเที่ยวเป็นการเปิดโลกทัศน์ ช่วยให้มนุษย์มีทัศนคติที่กว้างไกล สามารถรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริง จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่คนทุกระดับสามารถมีประสบการณ์ร่วมกันได้ การท่องเที่ยวเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน

⁹ นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2536), หน้า 62.

¹⁰ Burkart and Medlik, *Tourism : Past, Present and Future*. (New York : Harper & Row, 1985), p. 95.

วัฒนธรรมทั้งระหว่างคนในชาติและนานาชาติ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญ เช่น

ความสำคัญต่อสังคม คือ 1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรม ทำให้เจ้าของจินตนาถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่นของตน พร้อมใจกันเชิดชูทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้มาเยือน 2) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย อาหารการกิน ขนบประเพณีประจำถิ่นศิลปะพื้นฐาน เป็นต้น 3) การท่องเที่ยวนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ทางด้านการคมนาคม การสาธารณสุขโรค และมาตรฐานการครองชีพโดยเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว 4) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งเจ้าของที่ดินและนักท่องเที่ยว 5) การท่องเที่ยวจะช่วยลดช่องว่างของสังคม ส่งเสริมมาตรฐานสวัสดิการสังคมโดยตรง 6) การท่องเที่ยวช่วยก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในสังคม

ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ คือ 1) การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ ช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ 2) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการลงทุนทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจการนำเที่ยว ธุรกิจอาหารและการพักผ่อน ธุรกิจการค้าของที่ระลึก ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว 3) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงาน ในธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อมทำให้ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น 4) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมให้แก่ท้องถิ่น 5) การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้จากการเก็บภาษีของรัฐบาล 6) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นเศรษฐกิจระดับรากหญ้ามีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นเหตุให้มีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น และสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า การท่องเที่ยวมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน ขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยจะนำไปเป็นองค์ประกอบในการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

รูปแบบการท่องเที่ยว

การศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิชาการ พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวมี 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) และรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ

(Special interest Tourism) โดยแต่ละรูปแบบยังจำแนกอีกหลายประเภทเพื่อสามารถเจาะจงถึงการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน

รูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบดังกล่าว ได้อ้างอิงจากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย¹¹ ได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวหลัก สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว มีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งมีการวางแผนป้องกัน และแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

3. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน สามารถแบ่งได้เป็นการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรม ประเพณี และแหล่งประวัติศาสตร์

4. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาคำสัมผัสโดยตรงกับคนที่มีเชื้อชาติและภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตัวนักท่องเที่ยว ไม่ใช่การสัมผัสผ่านสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อบำบัดโรค บำรุงสุขภาพกาย หรือสุขภาพจิต การออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาเพื่อรักษาสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมย่อยของการเล่นกีฬาด้วย

อานนท์ สีดาเพ็ง¹² ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 รูปแบบหลักได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) โดยแต่ละรูปแบบสามารถสรุปได้ ดังนี้

¹¹ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542), หน้า 50-55.

¹² อานนท์ สีดาเพ็ง, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา, คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559), หน้า 16-17.

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะ เป็นท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เพื่อความสนุกเพลิดเพลิน และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อรักษาดูแล สภาพแวดล้อมก็ตาม ล้วนเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยว อย่างมีที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบ นิเวศทางทะเล โดยที่อาศัยการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ และคนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิด ความรักและหวงแหน พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติที่เป็นหินผา อุโมงค์ โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติเพื่อชม ความงามของสถานที่นั้น ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่มี การทำการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น การทำไร่ ทำนา หรือทำสวนต่าง ๆ

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว เพื่อชื่นชมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่หาชมได้จากทางท้องฟ้า ไม่ว่าจะเป็น พิพิธภัณฑ์ทางท้องฟ้า พิพิธภัณฑ์ทางดาราศาสตร์

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้วนเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทั้งหมด

2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใหม่เพื่อไปเรียนรู้หรือแม้แต่เข้าประเพณี วัฒนธรรมของคน พื้นที่นั้น ๆ สถานที่นั้น

2.3 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/ village Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในสถานที่ชนบท เพื่อไปเรียนรู้ถึงความยากลำบากหรือวิถีชีวิตในการใช้ชีวิตของคนใน พื้นที่นั้น ๆ ว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรและในกลุ่มคนเหล่านั้นต้องการอะไร เพื่อดำรงชีวิตได้บ้าง

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest Tourism)

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Healthtourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิน เพลินและสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีมีจิตสำนึกต่อการรักษา สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดทางศาสนา เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแชร์ แนวคิด หรือวิธีคิดดีให้แก่กัน

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือเพื่อศึกษาวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย (Ethnic tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อย เพื่อไปเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มคนเหล่านั้นว่ามีความเป็นอยู่และใช้ชีวิตอย่างไร

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่น หรือเพื่อชม หาความรู้จากกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ เช่น ตกปลา ดำน้ำ สกี เป็นต้น เพื่อรับความเพลิดเพลินความสนุกสนาน พักผ่อน ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ และยังส่งผลให้มี จิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการ จัดการท่องเที่ยว

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยว แล้วได้รับความรู้สึกแปลกใหม่ มีความสนุกสนานผ่อนคลาย ได้รับประสบการณ์ที่ดีแต่ยังคงรักษาไว้ซึ่ง ความปลอดภัย

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home stay and farm stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือน เพื่อการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการ รักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลาย หลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิต คือ การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปีครั้งละอย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจูงใจนักท่องเที่ยวให้แก่ กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่าย เครื่องสำอางจากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทน จำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจนักท่องเที่ยวโดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจูงใจการพักผ่อนตั้งแต่ 2-7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือ รายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M = meeting, I = incentive, C = conference, E = exhibition) เป็นการจูงใจนักท่องเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุมมีรายการจัด นำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-tour) และการจูงใจการนำเที่ยว หลังการประชุม (Post-tour) นั่นคือ การจูงใจการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ เพื่อบริการให้กับ ผู้เข้าร่วมประชุมหรือผู้ติดตาม ระยะเวลาจะขึ้นอยู่กับจำนวนวันที่เดินทางมาประชุมด้วย

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการท่องเที่ยวคัดสรร รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจูงใจการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความ แตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2-7 วันหรือมากกว่านั้น เช่น การ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agrohistorical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo-historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-cultural Tourism) เป็นต้น

นอกจากนี้ องค์การการท่องเที่ยวโลก ยังได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 แบบเพื่อตอบสนองความต้องการท่องเที่ยว¹³ โดยมีรูปแบบในการท่องเที่ยว คือ

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ หมายถึง การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ โดยประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Eco Tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Ggro Tourism)

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism หรือ Village Tourism)

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ผสมผสานการท่องเที่ยวกับความต้องการอื่นเพิ่มเติมซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay Tourism) และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay Tourism)

สรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมีหลากหลายประเภท เช่น 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติได้แก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวแบบประชุม การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ในงานวิจัยนี้จะสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม โดยที่เน้นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ทั้งในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ และความสุขในการท่องเที่ยว

¹³ Goeldner, C., & Ritchie, J.R.B., *Tourism: principles, practices, philosophies* 10 thed., (Hoboken: Wiley., 2006) p. 428.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หรือในงานวิจัยนี้เรียกว่าการท่องเที่ยววิถีพุทธ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เกิดรายได้แก่ชุมชนและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปั่นผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวเชิงศาสนามากขึ้น การท่องเที่ยวประเภทนี้ต้องอาศัยความศรัทธาในศาสนาและความสวยงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เป็นแรงผลักดันสำคัญสำหรับการเดินทาง ดังนั้น เพื่อให้เห็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวดังกล่าวที่มีมาในอดีต และเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความหมาย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงพุทธศาสนา พบว่ามีความเห็นที่คล้ายคลึงกันหลายคน กล่าวคือ ศุภลักษณ์ อัครางกูร¹⁴ ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรก ๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้ว อาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนามีได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงดงามของอาคาร วัตถุต่าง ๆ หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมากขึ้น ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อบอุ่น¹⁵ ที่มองว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธในแต่ละนิยามล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เดินทางและเจ้าของท้องถิ่นผู้ให้การต้อนรับ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขสันติภาพแก่มวลมนุษยชนทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทางเพื่อบังเบียดผู้อื่นหรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางที่ควบคู่กับการศึกษาการพัฒนาจิตใจของผู้เดินทางและการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องเพื่อมนุษย หมู่มสัตว์ และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ¹⁶ ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธไว้ว่า หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใด ๆ โดยมี

¹⁴ ศุภลักษณ์ อัครางกูร, พุทธกรรมิกท่องเที่ยว, (ขอนแก่น: คลังนาวิทยา, 2551), หน้า 99.

¹⁵ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ, “การพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว. (2555), หน้า 23.

¹⁶ ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 25.

จุดมุ่งหมาย 3 ประการดังนี้ 1) เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ (1.1) ทานมัย = ทำบุญด้วยการให้ (1.2) ศีลมัย = ทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี (1.3) ภาวนามัย = ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (1.4) อปจายนมัย = ทำบุญด้วยการประพุดอ่อนน้อม (1.5) เวยยาวัจจมัย = ทำบุญด้วยการช่วยชวนขยายรับใช้ (1.6) ปัตติทานมัย = ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น (1.7) ปัตตานุโมทนา มัย = ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น (1.8) ธัมมัสสวนมัย = ทำบุญด้วยการฟังธรรม (1.9) ธัมมเทศนามัย = ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม (1.10) ทิฏฐุชุกัมม = ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง 2) เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง 3) เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น ส่วนศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹⁷ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่า หมายถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและกราบไหว้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ส่วน ๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึงการเดินทางเพื่อการบำเพ็ญจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา หรือการบำเพ็ญจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงพุทธศาสนา หมายถึงการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในลักษณะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและสรรพสิ่ง

นอกจากนั้น ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือพุทธศาสนา หากพิจารณาจากแนวคิดของนักวิชาการ เรียงลำดับบุคคล จะมีดังนี้

ด.น.ยา ตั้งอุทัยสุข¹⁸ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางเพื่อศึกษาศาสนา หรือลัทธิต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการฝึกจิต ปฏิบัติธรรม ซึ่งมีอยู่ในศาสนสถาน เช่น วัด สำนักสงฆ์

¹⁷ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.

¹⁸ ด.น.ยา ตั้งอุทัยสุข, ศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวไทยนานาชาติฉบับที่ 3 ปี 2552, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.ttresearch.org/home/images/2553_3/3.pdf. [17 มิถุนายน 2564].

ชนกฤต สังข์เฉย¹⁹ ได้แบ่งความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์พระธาตุ ปรางค์ 2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัตจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้แก่ การนั่งสมาธิ และทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อฝึกฝนจิตใจให้สงบ

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา²⁰ ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ครอบคลุมขยายความรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงจิตใจ โดยถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) กล่าวคือเป็นการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วยศรัทธา เพื่อไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา สำหรับพระพุทธศาสนาเป็นการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาพุทธของพุทธศาสนิกชน มิใช่เป็นเพียงการไปเยือนเท่านั้น หากเป็นการปฏิบัติธรรมเพื่อปรับเปลี่ยนภายใน จากสิ่งที่ได้เห็นและเป็นสิ่งบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้แล้วเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการภายในที่นำสู่ความตื่นและตระหนักรู้ผ่านการปฏิบัติมากกว่าเพียงการได้ผ่านพบ โดยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อความสบายใจ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับที่ไม่ลึกซึ้งเท่ากับในอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้เดินทางท่องเที่ยวพึงพอใจเพียงแค่นี้ได้ไปถึง ได้สักการะบูชา ในสถานที่อันศรัทธา ในบางครั้งมีการเน้นจำนวนโดยไปได้จำนวน สถานที่มาก ๆ อาจจะใช้เวลาภายใน 1 วัน เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นถึงความสบายใจ การแก้ไขความไม่สบายใจ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความรื่นเริงบันเทิงในประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา เช่น ทัวร์ไหว้พระ 9 วัด ทัวร์ เดินทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในและต่างประเทศ การแสวงบุญ ไหว้พระทำบุญ ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น แสวงบุญเขาชีงู งานบุญบั้งไฟพญานาค งานแห่เทียนพรรษา งานชักพระ เป็นต้น

2) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อยกระดับจิตใจ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ลึกซึ้งไม่ฉาบฉวย มากกว่าการไปกราบไหว้บูชาเพื่อพบเห็นหรือขอพร มีความใฝ่รู้ ศึกษา แสวงหาความรู้ เกิดแง่คิด เกิดข้อธรรม เพื่อพัฒนาและยกระดับจิตใจให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป หรือในระดับที่ลึกซึ้งมาก คือการเดินทางไปเพื่อเรียนรู้ ปฏิบัติ ในสถานที่ ที่ใดที่หนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็นระยะเวลาช่วงสั้น 3-5 วัน หรือ 7 วัน หรือยาวนานกว่านั้น เป็นการสั่งสมปัญญาทางศาสนา เพื่อทุกข์ที่ลดลง เช่น การเดินทางทัศนศึกษาเที่ยวไปในสถานที่ทางศาสนาต่าง ๆ การเดินทางไปปฏิบัติธรรมในสถานที่ต่าง ๆ

¹⁹ ชนกฤต สังข์เฉย, **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ**, (เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2550), หน้า 105-107.

²⁰ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ไตรมาส 2**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2559), หน้า 46-49.

ธนิต บุตรทิพย์สกุล²¹ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดตั้งอยู่ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของ ขายอาหารปลา ตลอดถึงขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญ ทำทาน และการสาธารณกุศลต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิ และการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อชมความงาม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน ตลอดถึงเพื่อการบำเพ็ญบุญกุญญาวัตุ 10 ประการ เป็นต้น ซึ่งเป็นความหมายที่สอดคล้องกับความหมายของงานวิจัยนี้

องค์ประกอบ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเมืองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งนอกจากจะมีเรื่องของวัด พระสงฆ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นแล้ว ยังมีเรื่องของการบริหาร การจัดการ และอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังที่นักวิชาการได้จัดองค์ประกอบเอาไว้ ดังนี้

กรมการศาสนา²² จัดให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต้องเมืองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนด้วยกัน เช่น 1) ในส่วนของวัดที่ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยว : วัดต้องจัดการด้านสถานที่ ด้านบุคลากรของวัด การจัดกิจกรรมภายในวัด จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวในวัด จัดการเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ และจัดให้มีการประเมินผล 2) ในส่วนของวัฒนธรรมจังหวัดต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกและส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาภายในจังหวัด 3) ในส่วนของหน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วน ชุมชน เช่น หน่วยงานรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ต้องให้การสนับสนุนปัจจัยและกำลังคน 4) ในส่วนของกรมการศาสนา จัดทำกรอบแนวทางการดำเนินโครงการนำร่องต่าง ๆ จัดทำเอกสารคู่มือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ขอความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนโครงการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นต้น

²¹ ธนิต บุตรทิพย์สกุล, “พฤติกรรมกรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 68.

²² กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.

งานวิจัยของ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ²³ ได้อธิบายถึงศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาว่า มีองค์ประกอบหลายอย่าง คือ 1) องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ มีศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของพระเกจิอาจารย์ วัดให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก เช่น ความสงบ ความสบายใจ 2) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกทั้งทางอากาศ ทางรถไฟ และรถยนต์ส่วนบุคคล 3) องค์ประกอบด้านที่พัก มีกระจายอยู่ทุกพื้นที่หลายระดับ หลายราคาให้เลือกใช้บริการ 4) องค์ประกอบด้านความปลอดภัยนับว่ามีความปลอดภัยค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ 5) องค์ประกอบด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐ เอกชน ประชาชน จะมีมากในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา 6) องค์ประกอบด้านรายการนำเที่ยว มีบริษัททัวร์หลายแห่งบรรจุรายการไหว้พระ และจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา มากมาย เป็นแรงเสริมกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น 7) องค์ประกอบทางด้านสังคม ชุมชนเริ่มตระหนักถึงระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่นำรายได้มาสู่ชุมชนจากการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเริ่มมีการพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนององกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา²⁴ กล่าวว่า ปัจจัย 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วัดมีความแตกต่างไปจากสถานที่อื่น ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้รวมขึ้นมาเป็นวัด ส่งผลให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนได้มาศึกษาหาความรู้จากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของวัด อีกบทบาทหนึ่งของวัดคือ การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับศึกษาถึงสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ต่าง ๆ ของคนในชาติและชาวต่างชาติ ส่งผลให้วัดสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่างศาสนา เดินทางมาเที่ยวชมศิลปะความงามต่าง ๆ ซึ่งการที่วัดจะได้รับความนิยมจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมต่าง ๆ และชื่อเสียงของวัด เช่น วัดเบญจมบพิตรฯ เป็นต้น และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยเผยแพร่พุทธศาสนาให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์มาวัดมิใช่เพียงเพื่อการทำบุญเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มาวัดเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้น เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับและซึมซับสิ่งต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา แต่การที่นักท่องเที่ยวจะได้รับและซึมซับความเป็นพระพุทธศาสนา มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ด้วย เช่น เอกสารเชิญชวน พระสงฆ์ มัคคุเทศก์ และกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น เป็นต้น

²³ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์”, วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 36-37.

²⁴ สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, “การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาบทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานครกรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550), หน้า 2-5.

ดังนั้น จากแนวคิดที่กล่าวมา สามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการจูงใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาว่ามีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ มีศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของพระเกจิอาจารย์ วัดให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก เช่น ความสงบ ความสบายใจ องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกทั้งทางอากาศ ทางรถไฟ และรถยนต์ส่วนบุคคล องค์ประกอบด้านที่พัก เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยจะรวมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมาเหล่านั้น ซึ่งนอกจากจะมีเรื่องของงานด้านสถาปัตยกรรม งานพุทธศิลป์ และกิจกรรมตามประเพณี ยังรวมถึงองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และด้านการสนับสนุน ถือเป็น การส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

รูปแบบ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา กลายเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว กรมการศาสนา²⁵ กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) กลายเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในขณะนี้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัด กับแหล่งโบราณสถาน เนื่องจากวัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและครอบครัวของผู้ที่ได้ไปสักการะขอพร และยังสามารถสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้นทำให้จิตใจผ่องใส โดยจะเห็นได้ว่า วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและยังสะท้อนไปถึงร่องรอยวิถีชีวิตในอดีตที่มีลักษณะกลมกลืน มีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่นและยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ล้วนมีคุณค่าต่อจิตใจและความงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทยวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ก็มีแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศและมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มุ่งหวังที่จะ

²⁵ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), บทนำ.

ได้รับความเพลิดเพลินและได้บุญกุศลไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ²⁶ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยพบว่า รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดจะปรากฏตามอัตลักษณ์ที่สำคัญตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาและความเชื่อของท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค และมีกระบวนการจัดการที่แตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของวัดนั้น ๆ เช่น ภาคใต้ มีรูปแบบกิจกรรมและอัตลักษณ์ที่มีความเป็นมาของด้านประวัติศาสตร์ศรีวิชัย การปฏิบัติธรรมของสายสวนโมกข์ และการเชื่อมโยงกับความเชื่อที่มีต่อเจ้าแม่กวนอิม หรือศาลเจ้าตามคติพุทธศาสนาแบบมหายาน และวิถีชีวิตในท้องถิ่น เป็นต้น จากการศึกษาในรูปแบบกิจกรรม กระบวนการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และอัตลักษณ์พบว่าวัดใน 4 ภูมิภาค มีความคล้ายคลึงกันใน 5 ด้าน คือ 1) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศรัทธาความเชื่อในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อทางพระพุทธรูปและวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น 3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความงดงามของแหล่งพุทธศิลปกรรม 4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง 5) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนแนวคิดดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีหลายรูปแบบ เช่น การเดินทางไปวัดก็เพื่อทำบุญ ไหว้พระ ชมโบราณสถาน ปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจ ชมโบราณสถาน โบราณวัตถุและงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติธรรม ในแต่ละภูมิภาคของไทยจะมีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวไปตามความเชื่อ และวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ของตนเองซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ ในการเสริมสร้างแนวคิดทางการท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับการสร้างนวัตกรรมการฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ประโยชน์

จากความหมาย องค์ประกอบ และรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญต่อทั้งสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ดังที่กรมการศาสนา²⁷ ได้มีการกล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สรุปได้ ดังนี้ 1. เป็นการใช้จ่ายเงินที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทำให้วัดและศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิตและมีศักยภาพ 2. เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดทางเลือกตามรสนิยมใหม่ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสุขทั้งทางกายและใจไปพร้อมกัน 3. ได้มีระบบการบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต้นแบบที่มีประสิทธิภาพ รองรับความต้องการ

²⁶ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอู่) และคณะ, “การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555. บทสรุป ฎ-ฐ.

²⁷ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 12.

ของการท่องเที่ยวเชิงธรรมะของสังคม 4. เกิดการบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสานสร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนา 5. วัดและชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ 6. ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก 7. ทำให้วัดมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรงคือเพื่อบริการนักท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ทางอ้อมคือเพื่อบริการชุมชน 8. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาซึ่งเป็นพื้นฐานที่ศาสนิกชนต้องการ และเป็นการสร้างความเข้าใจ อันดีและสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษยชาติ

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อนักท่องเที่ยว คือ ได้ประกอบศาสนกิจที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ได้พบบุคคลต้นแบบที่ดีงาม ได้พบบัณฑิตผู้มีความรู้ทางธรรม ได้บูชาคนที่ควรบูชา ได้ฝึกจิตให้มั่นคงทำให้จิตไม่เศร้าโศก ไม่มัวหมอง มีจิตที่อัมเอิบผ่องใส สามารถเข้าถึงพระนิพพาน ได้พบความสุขที่แท้จริง เป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งได้ผ่อนคลายความเครียดเกิดความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้มีความสุขทางใจ

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการมองสรรพสิ่งแวดล่อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีคุณค่าประโยชน์มากมาย การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถสืบสานอนุรักษ์คุณค่าของศิลปะไทยให้คงอยู่ไปกับพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาถือเป็นการเรียนรู้ในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา คือ ต้องการให้ทุกคนละชั่ว ทำดี ทำจิตให้บริสุทธิ์ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก ซึ่งเกิดจากการที่ตัวของวัดเองมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หรือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่น่าสนใจ หรือวัดอาจอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เป็นตัวดึงดูดทำให้วัดเป็นผลพลอยได้จากทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภท อื่น ๆ การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นพฤติกรรมอีกประเภทหนึ่งที่กระแสสังคมในปัจจุบันต้องการเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการเดินทางที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมไทย ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีศาสนสถาน ศิลปะ อังนังงามทางสถาปัตยกรรมของวัดวาอาราม พระสถูปเจดีย์ รวมถึงเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมธาตุ พระธาตุ อังครุเคารพ บูชา อีกทั้งศาสนวัตถุ ดังเช่น พระพุทธรูปที่งดงามและมีคุณค่าทางใจ ศาสนบุคคล พระสงฆ์ผู้มุ่งหน้าปฏิบัติธรรมเพื่อเดินตามรอยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีชักพระ ประเพณีตักบาตรเทโว ห่มผ้าองค์เจดีย์ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และการเดินทางประเภทนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อความสบายใจ ผู้เดินทางท่องเที่ยวพึงพอใจเพียงแค่นี้ได้ไปถึง ได้สักการะบูชาในสถานที่อันศรัทธา เน้นถึง

ความสบายใจ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น และรูปแบบที่ 2 เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อยกระดับจิตใจ เป็นการเดินทางแสวงหาความรู้ เกิดแง่คิด เกิดข้อธรรม เพื่อพัฒนาและยกระดับจิตใจให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปหรือในระดับที่ลึกซึ้งมาก คือการเดินทางไปเพื่อเรียนรู้ ปฏิบัติ เป็นการสั่งสมปัญญาทางศาสนา เพื่อทุกข์ที่ลดลง เช่น การเดินทางไปปฏิบัติธรรมในสถานที่ต่าง ๆ โดยอาศัยปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล เป็นต้น ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ในการเสริมสร้างแนวคิดทางการท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2.3 แนวคิดการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว

เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกแคบลง คนในโลกสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต มือถือ ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ติดต่อสื่อสาร หรือข้อเสนอแนะระหว่างองค์กร บริษัท และประชาชน กลุ่มเป้าหมาย ทำให้การประชาสัมพันธ์ขององค์กร สถาบัน สามารถทำได้มีประสิทธิภาพเพราะสามารถเข้าถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน สิ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารแบบเดิมไปอย่างสิ้นเชิง โดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ มีการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) แทนการใช้จดหมายหรือการส่งโทรสาร (fax) และโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีการใช้หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ แทนหนังสือพิมพ์ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สามารถเห็นหน้าผู้รับผู้ส่งในอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมเฉพาะ มีการเผยแพร่ข้อมูลองค์การสถาบันผ่านทางเว็บไซต์ (Website) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ทั้งภาพ เสียง และสื่อผสม (multimedia) รวมทั้งสามารถปฏิสัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ งานประชาสัมพันธ์ได้นำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้มากขึ้น เพื่อจัดทำเป็นสื่อในลักษณะของสื่อผสม (Multimedia) หรือการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว โดยจัดได้ว่าเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า สื่อสมัยใหม่ (Modern Media) นิยมใช้กันในยุคสังคมข่าวสาร หรือยุคสารสนเทศ (Information Age) เช่น ดาวเทียม (Satellite) อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งการประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสมัยใหม่ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ อินเทอร์เน็ตที่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ผ่านทาง E-mail เว็บไซต์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

แนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับที่สุชาติ กิระนันท์²⁸ ครรชิต มาลัยวงศ์²⁹ และ ช่วงโชติ พันธุเวช³⁰ ที่กล่าวไว้โดยสรุปใจความได้ว่าระบบสารสนเทศ (Information System) คือระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบเครือข่ายฐานข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาทุกองค์การทำงานร่วมกันเพื่อกำหนด รวบรวม จัดเก็บ และประมวลผลข้อมูลเพื่อสร้างสารสนเทศ จากนั้นส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานการตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การทำงานของระบบสารสนเทศประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 3 อย่าง คือการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ (Input) การประมวลผล (Processing) และการนำเสนอผลลัพธ์ (Output) ระบบสารสนเทศอาจจะมี การสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อการประเมินและปรับปรุงข้อมูลนำเข้า ระบบสารสนเทศอาจจะเป็นระบบที่ประมวลผลด้วยมือ (Manual) หรือระบบที่ใช้คอมพิวเตอร์ก็ได้ ในขณะที่ยกติดิ ภัคดีวัฒน์กุล และพนิดา พานิชกุล³¹ ได้กล่าวว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศต้องดำเนินงานตามวงจรการพัฒนา ระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ การค้นหาและเลือกสรรโครงการ (Project Identification and Selection) การเริ่มต้นและวางแผนโครงการ (Project Initiating and Planning) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) การออกแบบเชิงตรรกะ (Logical Design) การออกแบบเชิงกายภาพ (Physical Design) การพัฒนาและติดตั้งระบบ (System Implementation) การซ่อมบำรุง (System Maintenance)

กล่าวได้ว่า การประชาสัมพันธ์ด้วยอินเทอร์เน็ตคือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกล โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตนำมาใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดได้ดีเนื่องจาก สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถเผยแพร่กระจายได้ทั่วโลก สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งรูปข้อความ ภาพและเสียง และยังใช้งบประมาณที่น้อยกว่า จากแนวโน้มในการเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการแสดงผลข้อมูลบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนเหล่านี้ด้วย แต่เนื่องจากสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ตนั้น มีความหลากหลายในเรื่องของขนาดของจอแสดงผล ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันให้สามารถแสดงผลข้อมูลได้เหมาะสมกับขนาดของหน้าจอแสดงผล ซึ่งในปัจจุบันนักพัฒนาระบบเว็บไซต์ได้คิดค้นการออกแบบการแสดงผลที่มีความยืดหยุ่น

²⁸ สุชาติ กิระนันท์, เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 74.

²⁹ ครรชิต มาลัยวงศ์, ฐานปัญญาไทยในสากล, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน กระทรวงศึกษาธิการและศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539), หน้า 68.

³⁰ ช่วงโชติ พันธุเวช, เทคโนโลยีสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2540), หน้า 70.

³¹ กิตติ ภัคดีวัฒน์กุล และพนิดา พานิชกุล, คัมภีร์การพัฒนาเว็บเชิงวัตถุด้วย UML และ JAVA, (กรุงเทพมหานคร: เคทีพีคอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์, 2546), หน้า 72.

และสามารถปรับการแสดงผลข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับขนาดของหน้าจอ เรียกว่า Responsive Design เป็นเทคนิคการออกแบบและพัฒนารูปแบบการแสดงผลให้เหมาะกับอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ แต่ก็ยังสามารถแสดงผลได้บนคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุปกรณ์การท่องเที่ยว จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก Innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า นวัตกรรม ในภาษาไทย แปลว่าการกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองใหม่ การคิดค้น การปรับปรุง และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น³² นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม และในปัจจุบันนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานในด้านต่าง ๆ มากขึ้นทุกขณะ นวัตกรรมได้ถูกตีความไว้ทั้งเชิงแคบและเชิงกว้าง กล่าวคือ 1. ความหมายเชิงแคบ “นวัตกรรม” คือ ผลผลิตของความสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับพลวัตของกิจกรรมทางสังคม 2. ความหมายเชิงกว้าง “นวัตกรรม” คือ แนวความคิดการปฏิบัติ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ใหม่ต่อตัวปัจเจกหรือหน่วยที่รับเอาสิ่งเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้การรวมเอากิจกรรมที่นำไปสู่การแสวงหาความสำเร็จเชิงพาณิชย์ การสร้างตลาดใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการและการบริการใหม่ การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาสและถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม³³ นวัตกรรม จึงเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการคิดค้นพัฒนาของมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือต่อยอดสิ่งเก่าสู่สิ่งใหม่

พันธุ์อาจ ชัยรัตน์³⁴ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า บ่อยครั้งที่เกิดความสับสนในการใช้ความหมายระหว่างคำสองคำคือ นวัตกรรมและประดิษฐ์กรรม ตัวอย่างเช่น หากเป็นนักวิจัยในห้องปฏิบัติการที่มีความเชี่ยวชาญ มีความสามารถในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีแต่ไม่สามารถหรือไม่ได้นำเอาความคิดเหล่านั้นไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ สิ่งนั้นก็ยังไม่ถูกเรียกว่าเป็น

³² โกวิท พงงาม, **นวัตกรรมท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, 2558), หน้า 79.

³³ ศูนย์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาบูรณาการไทย, **สุดยอดนวัตกรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน นวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2548) หน้า 65.

³⁴ พันธุ์อาจ ชัยรัตน์, **บทนำเบื้องต้นของการจัดการนวัตกรรม**, **การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2553), หน้า 3-4.

นวัตกรรม เนื่องจากนวัตกรรมเป็นมากกว่าความคิดใหม่ นวัตกรรมเป็นกระบวนการในการนำเอาความคิดที่ว่ามันไปประยุกต์ใช้ได้จริง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทั้งทางสังคมและการค้า ด้วยเหตุนี้ นวัตกรรมจึงต้องอาศัยศักยภาพที่หลากหลายและมากกว่าศักยภาพในการคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจะต้องรวมเอาศาสตร์ด้านการบริหารโครงการการพัฒนาตลาด การบริหารการเงิน การจัดการองค์กร และการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ด้วย

เมื่อได้ทบทวนวรรณกรรมและพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความหมายของนวัตกรรม จากวิชาการในต่างประเทศที่มีชื่อเสียงของแต่ละคนในการให้ความหมายของคำว่า “นวัตกรรม” สามารถสรุปได้จากนิยามความหมายของนวัตกรรมข้างต้น พบว่ามี 3 ประเด็นที่เป็นมิติสำคัญของนวัตกรรม คือ 1. ความใหม่ (Newness) สิ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้น ต้องมีความใหม่ คือ เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ 2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic benefits) คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ นั้น ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นอาจจะสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรงหรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้ 3. การใช้ความรู้และความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Knowledge and creativity idea) สิ่งที่จะถือว่าเป็นนวัตกรรมได้นั้น จะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว นวัตกรรม เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดค้นการปรับปรุง ตลอดจนการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ โดยเป็นทั้งในมิติของความใหม่และการใช้ความรู้ และความคิดอย่างสร้างสรรค์ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งว่านวัตกรรมนั้นต้องเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์และนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง นวัตกรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างศักยภาพและความได้เปรียบในเชิงประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นวัตกรรมมิได้มองในมุมมองของความใหม่เพียงแค่นั้นแต่ยังให้ความสำคัญที่รวมไปถึงเรื่องของการต่อยอดของเดิม และการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้นด้วยการเพิ่มมูลค่าให้กับสิ่งที่เราคิด หรือการสร้างสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน นวัตกรรมที่ดีควรให้ความสำคัญในเรื่องของความสามารถในการนำมาใช้ได้จริงในการทำงาน และในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาจากความเป็นไปได้ในการเกิดขึ้นของนวัตกรรม และต้นทุนที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินงานอีกด้วย

ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับนวัตกรรมว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างขีดความสามารถทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยนวัตกรรมจะเป็นกระบวนการใหม่ โดยต้องใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดความสามารถในการเพิ่มมูลค่า การสร้างความแตกต่างที่โดดเด่นด้วยการบริการที่แปลกใหม่ทันสมัยตรงตามความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว นวัตกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างและส่งเสริมสิ่งใหม่ๆ หรือการประยุกต์ นวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ช่วยให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่ดีมากขึ้น ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวจะถูกนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้

2.5 องค์ประกอบการท่องเที่ยว

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัย คือ องค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งหากพิจารณาจะพบว่า ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ร่วมกันหลายปัจจัย จึงจะส่งผลให้การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและทำให้ได้ผลกำไร ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านที่ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวแนวคิดที่สำคัญได้แก่ ดิคแมน (Dickman)³⁵ แหล่งท่องเที่ยวมี 5 องค์ประกอบ (5A) ดังนี้ คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) การบริการที่พัก (Accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Destination amenities) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับ มิทเดิลตัน (Middleton)³⁶ ที่กล่าวว่าองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นคือองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ

ในขณะที่ ไพค สตีเวน (Pike Steven)³⁷ กล่าวถึง คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นการผสมผสานระหว่างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์ และการนำเสนอทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้อื่นๆแก่ผู้บริโภค สิ่งสำคัญคือแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเยี่ยมชมหรือพักอาศัย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Package) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)

พยอม ธรรมบุตร³⁸ ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างคมนาคมที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับสนามบิน ตัวเมือง สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ รวมถึงคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่ ได้แก่ ถนน ทางหลวง โครงข่ายคมนาคม เป็นต้น ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรม

³⁵ Dickman.S., *Tourism: An Introductory Text*, 2nd ed., (Australia: Hodder Education, 1996), p.65.

³⁶ Middleton ,V.T.C., *Marketing in Travel Tourism*, (Oxford: Butterworth Heineman, 1994), p.88.

³⁷ Pike Steven D., *Destination Marketing : an integrated marketing communication approach*. Butterworth-Heinmann, Burlington, MA. 2008.

³⁸ พยอม ธรรมบุตร, *เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549), หน้า 11.

ขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่าง ๆ กัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก

3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

4) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities and Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การปีนหน้าผา การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำความประทับใจของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว เช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่นักวิชาการได้อธิบายไว้นั้น มีความใกล้เคียงกับ ทฤษฎี 5A ของการท่องเที่ยวออสเตรเลียตะวันตก (Tourism Western Australia)³⁹ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น

- สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions)

³⁹ Tourism Western Australia. (2008). Five A's of Tourism. Retrieved October 25, 2012, from http://www.tourism.wa.gov.au/jumpstartguide/pdf/Quickstart_five%20A's%20of%20TourismLOW.pdf.

- สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE))

- สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions)

- สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions)

2) กิจกรรม (Activities)

สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยเช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น

3) การเข้าถึง (Access)

สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น เที่ยวบิน รถยนต์ รถโดยสารสาธารณะ สภาพถนนหนทาง เรือ หรือการเดินทางเท้า สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และค่าว่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น

นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยังหมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววันนั้นได้ง่ายขึ้น เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยววันนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่าง ๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก การบริการอื่น ๆ อาทิ ร้านตัดผม การบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ ระบบสาธารณูปโภค ตู้เอทีเอ็ม สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ

5) ที่พัก (Accommodation)

สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคา และการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัย เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ อพาร์ทเมนท์ ฯลฯ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ซึ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) นี้ คณะผู้วิจัยจะนำมาใช้ประกอบการแนวคิดสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” นี้

2.6 หลักพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

วัดหรือศาสนสถานในปัจจุบันได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นเหตุให้วัดหรือศาสนสถานบางแห่งได้ปรับบทบาทใหม่เพิ่ม จากเดิมที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และศาสนพิธีของชาวบ้าน หรือเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชนที่แต่ละวัดนั้นตั้งอยู่ กระทั่งกลายมาเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างถิ่น ซึ่งถึงแม้ปัจจุบันวัดจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมสูง แต่วัดเองยังต้องคงบทบาทดั้งเดิม คือการเป็นที่พึ่งทางจิตใจของผู้คน ดังนั้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงบทบาทดังกล่าวของวัด จึงทำการทบทวนหลักธรรมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ โดยคณะผู้วิจัยได้ทบทวนหลักธรรมจากพระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบหลักธรรมที่สำคัญ ดังนี้

ศรัทธา

พระพุทธศาสนาเป็นผลมาจากการตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วก็ทรงแสดงสิ่งที่พระองค์ได้ทรงค้นพบแก่สรรพสัตว์ โดยมีเป้าหมายคือการรู้ตามที่พระองค์ทรงรู้โดยมีจุดเริ่มต้นที่ความเชื่อ (ศรัทธา) และเกิดปัญญาในที่สุด ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในด้านศรัทธาแล้วนำไปสู่ปัญญา ซึ่งถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาจะมีปัญญาเป็นธรรมะสูงสุดในภาคปฏิบัติ มีปัญญาเป็นยอด ดังพระพุทธพจน์ว่า “ปัญญาตตรา สัพเพ ธมมา (ธรรมทั้งหลาย ทั้งปวงมีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด) นิพพานปริโยสานา สัพเพ ธมมา (ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีนิพพานเป็นที่สุด)”⁴⁰ แต่ถ้าพูดถึงหลักธรรมภาคปฏิบัติเบื้องต้น เป็นคุณสมบัติของพุทธบริษัทกลับเริ่มต้นด้วยศรัทธา คำว่า ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปคือ ความเชื่อ แต่ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “ศรัทธา” มีความหมายที่มีความสำคัญมากไปกว่าความเชื่อ กล่าวคือ “ศรัทธา” ในทาง

⁴⁰ อภ.ทสก. (บาลี) 24/258/285.

พระพุทธศาสนา คือ คำที่แสดงความหมายถึงความเชื่อ หรือประสบการณ์ความดีที่สั่งสม หรือ เคยปรารถนาไว้ที่ผ่านกาลเวลายาวนาน ที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ทางแห่งการ "พ้นทุกข์" ตามหลักปฏิบัติของทาน ศีล ภาวนา

(1) ความหมายของศรัทธา

คำว่า ศรัทธา มาจากภาษาบาลีว่า “สทฺธา” ตรงกับภาษาสันสกฤต คือ “ศรัทธา” หมายถึงความเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส⁴¹ พจนานุกรมบาลีไทย ฉบับนักศึกษาคำให้ความหมายศรัทธาไว้คือ ความเชื่อ⁴² หนังสือบรรณานุกรมสังฆาทวิเสส วิคคะ วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า “สทฺทหนฺ สทฺธา (ความเชื่อ ชื่อว่า ศรัทธา)⁴³ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต) กล่าวถึงความหมายของศรัทธาไว้ว่า ศรัทธา หรือความเชื่อ มี 2 ประเภท คือ 1) ศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญาใช้วิธีปลุกเร้าหรือแม้แต่บังคับให้เชื่อและพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิง ห้ามถามห้ามสงสัยคอยรอทำตามอย่างเดียว ศรัทธาประเภทนี้ไม่ทำให้มีการสืบค้นทางปัญญาต่อไปในศาสนาต่าง ๆ จะเน้นแบบนี้ และ 2) ศรัทธาแบบลือเข้าสู่ปัญญา คือความเชื่ออันเป็นตัวชักนำให้สนใจ เริ่มต้นศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีมากมาย เมื่อยังไม่มีจุดเริ่มต้นว่าจะสนใจเรื่องใดแต่เมื่อเกิดศรัทธาต่อบุคคลหรือเรื่องราวหลักการใดศรัทธานั้นก็จะบังเกิดขึ้นทำให้มีจุดเริ่มต้นศรัทธา ทำให้มีความสนใจและเข้าไปหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อจะชักนำให้เข้าไปชักถามเขา การที่ศรัทธาในพระสงฆ์ก็เพื่อจะเข้าไปหาและชักถามท่าน เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป⁴⁴ วศิน อินทสระ ได้แสดงความหมายของศรัทธาว่า ศรัทธา หมายถึงความเชื่อซึ่งเป็นคุณธรรมที่ต้องการก่อนในเบื้องต้นแต่ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาปราศจากปัญญาแล้วจะเป็นความงมงาย ไม่ใช่ศรัทธาในพุทธศาสนา⁴⁵ ดังนั้น ศรัทธา จึงหมายถึงเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม ความเลื่อมใส ซาบซึ้ง ชื่นใจ สนใจ เชื่อมั่น มีใจโน้มนิยมุ่งมั่นไปตามคุณความดีในบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และในการทำความดี ไม่ลู่ไหลตีตามไปตามลักษณะอาการภายนอก เป็นความเชื่อที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญา ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล

⁴¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิริวัฒนา อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, 2556), หน้า 767.

⁴² พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), จำลอง สารพัดนึก, รศ., พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530), หน้า 786.

⁴³ ผาสุก มุทฺธเมธา, รศ., คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2535), หน้า 54.

⁴⁴ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต), พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 111.

⁴⁵ วศิน อินทสระ, ชาวพุทธกับวิกฤตศรัทธา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา, 2537), หน้า 111.

(2) หน้าที่ของศรัทธา

หน้าที่ศรัทธาแม้จะเป็นเพียงปัจจัยขั้นพื้นฐานและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาปัญญา แต่สามารถแบ่งหน้าที่ที่สำคัญได้ 3 ประการ คือ

1) ศรัทธาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสู่ปัญญา สำหรับบุคคลที่ยังไม่สามารถเข้าถึงปัญญา ได้ต้องอาศัยศรัทธาเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไปในการพัฒนาเป็นปัญญา เพราะอาศัยศรัทธา จะสามารถพัฒนาให้เป็นปัญญา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสถึงการบรรลุอรหัตผลแก่เหล่าภิกษุว่า ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรในธรรมวินัยนี้ เกิดศรัทธาแล้วย่อมเข้าไปใกล้ เมื่อเข้าไปใกล้ย่อมนั่งใกล้เมื่อนั่งใกล้ ย่อมเงยโศตลง เมื่อเงยโศตลงแล้วย่อมฟังธรรม ครั้นฟังธรรมย่อมทรงธรรมไว้อย่อมพิจารณาเนื้อความ แห่งธรรมที่ทรงไว้แล้ว เมื่อพิจารณาเนื้อความอยู่ ธรรมทั้งหลายย่อมทนได้ซึ่งความพินิจ เมื่อธรรมทน ความพินิจได้อยู่ ฉันทะย่อมเกิด เมื่อเกิดฉันทะแล้ว ย่อมอุตสาหะครั้นอุตสาหะแล้ว ย่อมไตร่ตรอง ครั้นไตร่ตรองแล้ว ย่อมตั้งความเพียร เมื่อมีตนสงบแล้วย่อมทำให้แจ้งชัดซึ่งบรมสัจจะด้วยกาย และ ย่อมแทงตลอดเห็นแจ้งบรมสัจจะนั้นด้วยปัญญา⁴⁶

2) ศรัทธาเป็นพื้นฐานการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถือว่าเป็นวิธีปฏิบัติเพื่อเกิดปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่การบรรลุธรรม เพื่อการหลุดพ้นจากวิภู ทุกข์ ในกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีหมวดธรรมที่สำคัญต่อการปฏิบัติ ได้แก่ อินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา)⁴⁷ หมายถึงธรรมเป็นใหญ่ในการครอบงำธรรมที่ตรงข้ามแต่ละอย่าง คือความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงมกมาย กับพละ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา)⁴⁸ หมายถึง พละธรรมอันเป็นกำลังให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง ซึ่ง ธรรมที่ตรงข้ามแต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ องค์ประกอบของหลักธรรมทั้งสองเหมือนกันคือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แต่มีส่วนต่างกันคือหน้าที่ที่ต้องเป็นไปตามหลักธรรมนั้น ๆ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เรามีธรรมเหล่านี้ คือ สัทธินทรีย์ ฯลฯ ปัญญินทรีย์ และเรามีศรัทธา พอประมาณ ความรักพอประมาณในพระตถาคต แม้บุคคลเหล่านี้ก็ไม่ไปสู่นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรตออบาย ทุคติ และวินิบาต”⁴⁹ จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลที่เจริญธรรมทั้ง 5 ประการนี้ เมื่อได้รู้ ชัดถึงคุณ โทษ ความเกิดดับคุณ โทษ และสลัดออกจากกาม ทำให้เป็นโสดาบันบุคคล ไม่มีทางตกต่ำ ไปในออบาย 4 คือ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปรต และพวกอสูร มีความแน่นอนที่จะได้สำเร็จมรรค เบื้องสูง 3 ได้แก่สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค จนสำเร็จสูงสุดเป็นพระอรหันต์ผู้สิ้นอาสวะกิเลสได้

3) ศรัทธาเป็นธรรมข้อแรกในหมวดธรรมทั้งปวง ศรัทธาเป็นส่วนประกอบพื้นฐาน เมื่อมีศรัทธาแล้วจะต้องมีปัญญาเสมอเพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้อง สามารถแบ่งออก ดังนี้

ก) ศรัทธาในหมวดธรรมสำหรับบรรพชิต พระพุทธองค์ได้ตรัสธรรมที่เป็นไปเพื่อการบรรลุ ธรรมไว้เพื่อให้บรรพชิตได้นำธรรมนั้นไปศึกษา และปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นผลสำเร็จ การบรรลุธรรม

⁴⁶ ม.ม. (ไทย) 13/4189-4203/181-182.

⁴⁷ อง.ฉก.ก. (ไทย) 22/3/415.

⁴⁸ ชุ.ป. (ไทย) 31/621/386.

⁴⁹ ส.ม. (ไทย) 19/1020/532.

และถึงเป้าหมายสูงสุดคือข้ามโอฆะ (นิพพาน) เช่น ในสารัชชสูตร ตรัสธรรม 5 ประการ คือ (1) เป็นผู้ มีศรัทธา (2) เป็นผู้มึศีล (3) เป็นพหูสูต (4) เป็นผู้ปรารถนาความเพียร (5) เป็นผู้มึปัญญา⁵⁰

ข) ศรัทธาในหมวดธรรมสำหรับคฤหัสถ์ พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนถึงธรรมที่สามารถทำให้ คฤหัสถ์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีปกติสุข เช่น ตรัสถึงหลักธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นผู้เจริญในธรรม ทั้งหลายหลักธรรมนั้น คือ วุฒิธรรมบุคคลเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการ ชื่อว่าย่อม เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่เป็นสาระ และถือเอาสิ่งที่ไม่ประเสริฐ แห่งกายธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการคือศรัทธา (ความเชื่อ) ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย) สุตตะ (การสดับฟังหาความรู้) จาคะ (การเสียสละ) ปัญญา (ความรู้) เมื่อบุรุษใดเจริญธรรม 5 ประการนี้มีผลทำให้เป็นสัทบุรุษมีปัญญาเห็นประจักษ์ หากสตรีใดเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการ สตรีนั้นเป็นผู้มีศีลเป็นอุบาสิกาชื่อว่าถือเอาสิ่งที่เป็นสาระสำหรับตนไว้ได้ในโลกนี้⁵¹

(3) ประเภทของศรัทธา

ศรัทธาในพระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องแล้วยังเป็น หลักการที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงเป้าหมายของชีวิตที่แท้จริงและในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึง เป้าหมายสูงสุดที่มุ่งให้มนุษย์หลุดพ้นจากสังสารวัฏ (โอฆะ) คือ ถึงนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดใน คัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวถึงศรัทธามีอยู่ 4 ประเภท คือ

1) **กัมมสัทธา** คือ ความเชื่อเรื่องกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อตาม พุทธพจน์ที่ว่า “คนทำกรรมใดไว้ ย่อมได้รับผลกรรมนั้น คนทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว”⁵² เป็นความเชื่อว่าผลกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อทำอะไรโดยเจตนา กัมมสัทธามีความสำคัญ ในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายขั้นพื้นฐาน คือความเชื่อต่อกรรมดีและกรรมชั่วจึงจะ ส่งผลให้จิตมนุษย์เป็นกุศล คิดที่จะทำกรรมดีด้วยเจตนา ผลของการกระทำก็จะทำให้เกิดความดี เกิด ความสุข และจะมุ่งพัฒนาชีวิตให้เข้าถึงเป้าหมายในการข้ามโอฆะคือถึงนิพพาน

2) **วิปากสัทธา** คือ ความเชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่า กรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว เชื่อตามที่พระ พุทธองค์ตรัสว่า คนทำบาปถึงจะเหาะขึ้นไปในอากาศ ก็ไม่พ้นจากบาปกรรม ถึงจะดำลงไปกลางทะเล ก็ไม่พ้นจากบาปกรรม ถึงจะเข้าไปหลบตัวในซอกเขา ก็ไม่พ้นจากบาปกรรม เพราะไม่มีแผ่นดินสัก ส่วนหนึ่งที่คนทำบาปยืนอยู่แล้วจะพ้นจากบาปกรรมได้⁵³ วิปากสัทธา จะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความเห็น ถูกต้องเพราะใช้ปัญญาเข้าประกอบกรรมที่คิดจะทำ เมื่อตายไปผลของกรรมนั้นทำให้ไปเกิดในสวรรค์ สามารถหลุดพ้น เป็นอิสระจากวัฏสงสารมีนิพพานเป็นที่ไป

3) **กัมมัสกตาสัทธา** คือ ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็น เจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบาก เป็นไปตามกรรมของตน เชื่อตามที่พระพุทธองค์ตรัสว่า สัตว์ ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่

⁵⁰ อก.ปณจก. (ไทย) 22/101/175.

⁵¹ อก.ปณจก (ไทย) 22/63-64/111-113.

⁵² ชุ.ชา.ทุก. (ไทย) 27/144/103.

⁵³ ชุ.ธ. (ไทย) 25/127/71.

พึงอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน⁵⁴ กัมมัฏสสกาตาสัทธา เป็นเครื่องกำหนดหรือเครื่องนำพาการเป็นไปของบุคคลตามกรรมที่ตนกระทำไว้แล้ว เพราะเมื่อบุคคลทำกรรมอะไรไว้กรรมนั้นจะทำให้บุคคลเป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำทั้งที่ยังมีชีวิต และเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วกรรมนั้นก็ยิ่งส่งผลต่อการนำเกิดในภพภูมิใหม่ด้วยเช่นกัน

4) ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อกถาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในพระพุทธองค์ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณ 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกฝนตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์ หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง เชื่อตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระพุทธโคตม เป็นผู้ประกอบตนไว้ดี มีใจมั่นคง หมดความห่วงใยบุคคลเหล่านั้น ชื่อว่าบรรลอรหัตตผล หยั่งลงอมตนิพพาน นี้เป็นรัตนอันประณีต ในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี⁵⁵ บุคคลที่เกิดศรัทธาในตถาคตย่อมจะประพาสพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน ยึดมั่นในตถาคตโพธิสัทธาพร้อมน้อมนำพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้สอนไว้แล้วมาปฏิบัติ สามารถที่จะบรรลอรหัตตผลและเข้าถึงนิพพานได้ตามอย่างพระพุทธองค์

(4) ศรัทธาในฐานะเป็นหลักธรรมสนับสนุนกุศลธรรมข้ออื่น ๆ

ศรัทธามีความหมายไปในทางการพัฒนาปัญญา เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามทั้งตนเองและสังคม ศรัทธามีความสำคัญในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของบุคคลทั่ว ๆ ไป เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดหลักธรรมอื่น ๆ ศรัทธาจึงนับว่ามีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจทั้งในส่วนที่เป็นโลกียะและส่วนที่เป็นโลกุตตระ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสัทธาพอประมวล ได้ ดังนี้ พละ 5⁵⁶ (ธรรมอันเป็นกำลัง) อินทรีย์ 5⁵⁷ (ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน) อารยวุฒิ 5⁵⁸ (ธรรมสำหรับอริยะชน หรือสัตบุรุษ) สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4⁵⁹ หรือ สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ภายใน, ประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไป) สัมปรีชธรรม 8⁶⁰ (ธรรมของสัตบุรุษ หรือธรรมของคนดี) เสขปฏิปทา 15⁶¹ (ความประพฤติ ปฏิปทา ข้อปฏิบัติอันเป็นทางบรรลวิชชา หรือนิพพาน บางที่เรียกว่า เสขจรณะ คือข้อปฏิบัติอันเป็นทางดำเนินของพระเสขะ) ความเชื่อในกาลามสูตร⁶² หลักของกาลามสูตรเป็นหลักสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีปัญญา การลงความเห็นว่ามีสิ่งใดควรเชื่อ หรือสิ่งใดไม่ควรเชื่อ พระพุทธองค์ตรัสถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาเรื่องความเชื่อไว้ในเกสปุตติสูตร 10 ประการ คือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วย

⁵⁴ ม.อ. (ไทย) 14/289/350.

⁵⁵ ช.สุ. (ไทย) 25/229/554.

⁵⁶ อ.ป.จก. (ไทย) 22/13/17.

⁵⁷ อ.จ.ต.ก. (ไทย) 21/151/214.

⁵⁸ อ.ท.สก. (ไทย) 24/74/162-163.

⁵⁹ อ.จ.ต.ก. (ไทย) 21/61/101.

⁶⁰ ม.อ. (ไทย) 14/143/112.

⁶¹ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) 23/6/5.

⁶² อ.ท.ก. (ไทย) 20/ 66 /257.

การอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ และอย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศรัทธาเป็นธรรมเกิดก่อน เนื่องจากสัทธามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกุศลธรรมข้ออื่น ๆ ให้ขับเคลื่อนไปในแนวทางที่พึงประสงค์คือเกิดปัญญา เช่น ในพละ 5 ประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อสัทธาเกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดพลังความเพียร ตามด้วยการฝึกสติปัญญา เจริญสมถวิปัสสนา จนเกิดปัญญาหยั่งรู้ หรือ อารยวุฒิ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ผู้มีศรัทธา ทำให้จิตมีกุศลธรรม ด้วยการระวังรักษากาย ระวังรักษาวาจาให้สุจริต หมั่นศึกษาพระสัทธรรม มีสติ มีสมาธิ มีจิตเมตตาในการบริจาค การเสียสละโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จนสามารถเข้าถึงปัญญาได้ จากตัวอย่างที่ได้ยกมาเห็นได้ว่า ศรัทธาเป็นธรรมหรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นมาก่อนเพื่อสนับสนุนธรรมข้ออื่น ๆ ให้เกิดขึ้นตามมา ในฐานะเป็นธรรมนำสู่ความเจริญ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) โลกียะสัทธา 2) โลกุตตระสัทธา เพราะสัทธาในฐานะเป็นธรรมสร้างพลัง เช่น ในหลักธรรมหมวด พละ 5 อินทรีย์ 5 เป็นต้น

สรุปได้ว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใสในทางธรรม เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณงามความดีตามความเป็นจริง เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญา การสร้างศรัทธาเปรียบเป็นบันไดขั้นแรกที่จะก้าวขึ้นไปสู่ที่สูงหรือเป็นประตูด่านแรกในการก้าวเดินไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจไว้หรือในการปฏิบัติที่ต้องการก้าวถึงธรรมอันสูง ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้บุคคลพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อกุศล ศรัทธามีขอบเขตของความเชื่อ 4 ประการ คือ (1) เชื่อกฎแห่งกรรม (กัมมสัทธา) (2) เชื่อผลแห่งกรรม (วิปากสัทธา) (3) เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตัว (กัมมัสสกตาสัทธา) (4) เชื่อปัญญาการตรัสรู้เองโดยชอบของพระผู้มีพระภาคเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) (ข้อที่ 1-3 เป็นความเชื่อในเหตุผลหรือในกฎธรรมชาติเพราะพระพุทธศาสนามองเรื่องกรรมเป็นกฎธรรมชาติ ข้อที่ 4 เป็นความเชื่อในความสามารถส่วนตัวของผู้เข้าถึงความจริง) ศรัทธาเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ (1) ปัจจัยภายนอก หมายถึง โปรโตไซสหรือกัลยาณมิตร ที่คอยแนะนำ ชักจูงให้ได้เห็นได้ฟังสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวแล้วเก็บเอาสิ่งนั้นมาสังเคราะห์ แยกแยะส่วนดีและไม่ดีออกจากกัน (2) ปัจจัยภายใน หมายถึง โยนิโสมนสิการ ที่เป็นกระบวนการคิดอย่างรอบคอบแยกแยะจุดดีจุดด้อยคุณและโทษ เป็นต้น สำหรับผู้มีอินทรีย์ยังไม่แก่กล้า โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่สนใจท่องเที่ยววัดเพื่อเยี่ยมชมพุทธสถาน หรือที่เรียกว่าท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่มีโอกาสศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งเพราะข้อจำกัดในหลาย ๆ เรื่อง เช่น เวลาในการที่จะศึกษาพระธรรมอย่างลึกซึ้ง เป็นต้น ศรัทธาถือเป็นธรรมที่เกิดก่อน เมื่อเกิดสัทธาแล้วธรรมอื่นจะบังเกิดตามมา ศรัทธาเป็นธรรมที่ทำให้เกิดพลังในการประพฤติปฏิบัติธรรม รวมทั้งเป็นธรรมที่ทำให้เกิดปีติ ผ่องใส จิตใจสงบ สุดท้ายสัทธาก็จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาปัญญา โดยมีการมุ่งเน้นเริ่มตั้งแต่ให้มนุษย์เรามีการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา ให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่สังคมโลกมนุษย์อย่างมีความสุข ต่อจากนั้นก็พัฒนาปัญญาไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีมนุษย์สมบัติสมบูรณ์ เมื่อมีมนุษย์สมบัติสมบูรณ์แล้ว ก็ยกระดับจิตพัฒนาไปสู่สวรรค์สมบัติต่อไป จนถึงนิพพานสมบัติเป็นประการสุดท้าย ดังนั้น ศรัทธาจึงเป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่สามารถนำไปส่งเสริมการท่องเที่ยวยุคใหม่ที่สนใจ

นักท่องเที่ยวนสามารถสร้างศรัทธาแล้วทำให้เกิดพลังในการประพฤติปฏิบัติธรรม รวมทั้งเป็นธรรมที่ทำให้เกิดปิติ ผ่องใส จิตใจสงบ สดุดีท้ายศรัทธาก็จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาปัญญาต่อไป

ปัญญา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจาก “ปัญญาตรัสรู้” ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีนัยสำคัญยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและอัจฉริยภาพอันยิ่งใหญ่ของความเป็นมนุษย์ ว่ามีความสามารถเข้าถึงสัจจะและบรรลุอุดมคติอันสูงสุดของชีวิตได้ โดยอาศัยกำลังแห่ง “ปัญญา” ที่ฝึกฝนให้เกิดขึ้นด้วยความเพียรของมนุษย์เอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องของ “ปัญญา” ว่าเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ใช้ในทุกกระบวนการของการดำเนินชีวิต เป็นเครื่องมือสูงสุดในการดำเนินทุกกิจกรรมของชีวิต เพื่อให้บรรลุผลหรือประสบความสำเร็จ ดังนั้น คำสอนเรื่อง “ปัญญา” จึงทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ โดยทั่วไป คือเป็นศาสนาที่ตั้งอยู่บนหลักการของเหตุและผล มองสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และมีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ที่เรียกว่า “กฎธรรมชาติ” บุคคลผู้เข้าถึงและดำเนินชีวิตด้วย “ปัญญา” พระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นผู้ที่มีปัญญารู้เท่าทันในความจริงของสิ่งทั้งหลาย จนทำให้เป็นผู้ตื่นจาก ความหลับใหลด้วยความมกมายในการทำหน้าที่หรือเข้าไปเกี่ยวข้อง กับสิ่งต่าง ๆ และเป็นผู้เปี่ยมด้วยความเบิกบานใจเพราะหมดสิ้นความสงสัยและความไม่รู้ ซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตใจ

(1) ความหมายของปัญญา

คำว่าปัญญามาจากภาษาบาลีว่า “ปญญา” มาจาก “ป” อุปสรรค “ญา” ธาตุ “กฺวิ” ปัจจัย⁶³ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงปัญญาเอาไว้ว่า “ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนด เฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียดความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาดุจแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ปัญญาเครื่องเห็นแจ้งความรู้ดี ปัญญาดุจปลูก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาดุจศีลตรา ปัญญาดุจปราสาท ความสว่างคือปัญญา ปัญญาดุจดวงประทีป ปัญญาดุจดวงแก้ว ความไม่หลงมกมาย ความเลือกเฟ้นธรรม”⁶⁴ ปัญญาในความหมายดังกล่าวสามารถใช้ได้ทั้งในระดับดำรงชีพ และในระดับสูงสุดซึ่งเป็นจุดมุ่งเน้นของพระพุทธศาสนา คือการรู้ชัดในอริยสัจ และปัญญาทำให้ชีวิตอยู่ในภาวะที่ประเสริฐในมุมมองของพระพุทธศาสนาโดยได้เปรียบเทียบกับปัญญาที่แสงสว่าง ดังนั้นปัญญาจึงสามารถแบ่งออกได้หลายความหมาย ในบางความหมายมุ่งไปสู่ความเป็นโลกุตตรปัญญา เป็นปัญญาของพระพุทธเจ้าหรือของพระอรหันต์ ซึ่งอยู่นอกกิเลสตัณหาและอุปาทาน ในบางความหมายมีความหมายในเชิงโลกียปัญญา ได้แก่ ความหมายรู้ ความฉลาด มีการไตร่ตรอง เป็นเครื่องนำทาง เป็นพลังความแข็งแกร่ง คืออาวุธที่แหลมคม มีลักษณะส่องสว่าง เปรียบดังอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับข้าศึก โลภียและโลกุตตรปัญญาทั้งสองประการดังกล่าว นักวิชาการแยกย่อยใน 4 ความหมาย คือ (1) ปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของเหตุและผลของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้ถึงโครงสร้าง รู้ถึงองค์ประกอบ รู้ที่มาที่ไป รู้เหตุปัจจัยที่

⁶³ อภิธาน.สุจิ. (บาลี) 586.

⁶⁴ ชุ.ม. (ไทย) 29/10/54.

เกี่ยวข้อง เป็นต้น (2) ปัญญาที่รู้ถึงคุณค่าและความหมายของสิ่งนั้น ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ ที่มีต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (3) ปัญญาที่รู้จักเข้าไปทำหน้าที่ จัดแจง จัดสรร จัดการหรือเข้าไปทำหน้าที่และเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง (4) ปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงในกองสังขาร ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้เท่าทันในความเป็นไตรลักษณ์ (= อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา= ความเปลี่ยนแปลง ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ความไม่ใช่ตัวตน) ของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของปรุงแต่ง ซึ่งจะมีผลทำให้จิตมีความเป็นอิสระ ไม่มีความบีบคั้น และไม่เกิดความประมาท ไม่ยึดมั่นถือมั่นแม้ในความรู้ที่มีนั้น และพร้อมที่จะปรับปรุงความรู้ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลา⁶⁵ ปัญญาในลักษณะดังกล่าวมีความเห็นสอดคล้องกันแนวคิดนักวิชาการหลายท่าน เช่น คัมภีร์ วิสุทธิมรรค⁶⁶ พุทธศาสนิกชน⁶⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)⁶⁸ สมัคร บุรราวาส⁶⁹ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีสาระสรุปได้ว่า คำว่า “ปัญญา” หมายถึง ปัญญา ความรอบรู้ ความรู้ชัด ความรู้แจ้ง คือรู้เหตุรู้ผล รู้ในสิ่งที่ประโยชน์ และสิ่งที่มีโทษประโยชน์ รู้ในสิ่งที่ควรและสิ่งที่ไม่ควร ในพระพุทธศาสนาถือว่าปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่ง เพราะการกระทำทุกอย่างล้วนต้องอาศัยปัญญาทั้งที่เป็นโลกิยะ และปัญญาที่เป็นโลกุตตระทั้งนั้น เมื่อมนุษย์มีปัญญาทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผลของการพัฒนาปัญญา (วิปัสสนาปัญญา) ทำให้ได้บรรลุปัญญาขั้นสูงที่เรียกว่า ญาณ ทั้งปัญญาเป็นกระบวนการพัฒนาสู่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่มีคุณค่าสำหรับการดำเนินชีวิต

(2) บทบาทของปัญญาในหมวดธรรมต่าง ๆ

ปัญญามีปรากฏในหลายหมวดธรรม เช่น ไตรสิกขา อริยมรรค อินทรีย์ 5 พละ 5 อิทธิบาท 4 และโพชฌงค์ 7 ซึ่งปัญญาในแต่ละหมวดธรรมมีบทบาทที่แตกต่างกัน ประมวลได้ดังนี้

ปัญญาเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการศึกษาในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” และเรียกปัญญาในเรื่องนี้ว่า “ปัญญาสิกขา” ปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางสายกลางที่ช่วยให้มนุษย์สามารถหลุดพ้นทุกข์ได้ ซึ่งแนวทางสายกลางดังกล่าว คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่หมายถึงทางสายเดียว มีองค์แปดประการอันประเสริฐที่ทำให้คนเป็นพระอริยะมีองค์ประกอบ 8 อย่างคือ ความเห็นดี ความคิดดี เจรจาดี การงานดี การเว้นมิจฉาชีพทุกรูปแบบ ความเพียรดี ความระลึกดี และความตั้งใจดี ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ตามลำดับ ปัญญานอกจากเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางสายกลางแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องวัดความพร้อมและบ่งชี้ความก้าวหน้าช้าหรือเร็วของบุคคลในการปฏิบัติธรรมที่

⁶⁵ สุรพล ไกรสรารุณี, **คู่มือ ปัญญาในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 5.

⁶⁶ พระพุทธโฆสเถระ, **วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, 2546), หน้า 731.

⁶⁷ พุทธศาสนิกชน, **พจนานุกรมธรรมของพุทธศาสน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2545), หน้า 213-214.

⁶⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 915.

⁶⁹ สมัคร บุรราวาส, **ปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2542), หน้า 3-4.

เรียกรวมว่า “อินทรีย์ 5” ปัญญาที่แสดงบทบาทในหมวดธรรมพละ 5 เป็นพลังของปัญญาเองที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง ความไม่รู้ (อวิชชา) จะไม่สามารถเข้าครอบงำได้ ปัญญายังเป็นส่วนหนึ่งของคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ และคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายที่เรียกรวมว่า “อิทธิบาท 4” ปัญญายังเป็นส่วนหนึ่งของโพชฌงค์ 7 อันเป็นสนามปฏิบัติทางปัญญาเป็นธรรมที่เกื้อหนุนในการเจริญสมาธิ และเป็นที่ใช้สมาธิเพื่อประโยชน์ที่สูงขึ้นไปจนบรรลุวิชชาและวิมุตติ โพชฌงค์ทั้ง 7 ประการได้แก่ (1) สติ คือ ความระลึกได้ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่องหมายถึง สติที่คลุมตั้งแต่การมีสติกำกับตัว ใจอยู่กับสิ่งที่กำลังกำหนดพิจารณาเฉพาะหน้า การระลึกรวบรวมธรรมที่ได้เล่าเรียนหรือสิ่งที่ต้องใช้ต้องทำ มานำเสนอต่อปัญญาตรองพิจารณา (2) ธัมมวิจยะ คือ ความเพียรธรรม ความสอดคล้องสืบค้นธรรม (3) วิริยะ คือ ความเพียรหมายถึง ความแก่กล้า เข้มแข็ง กระตือรือร้นในธรรมหรือสิ่งที่ปัญญาเพียรได้ บากบั่น รุดไปข้างหน้า ไม่ท้อแท้ (4) ปีติ คือ ความอิ่มใจ หมายถึง ความเอิบอิ่ม ปลาบปลื้ม พูใจ (5) ปัสสัทธิ คือ ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ หมายถึง ความผ่อนคลายกายใจ สงบระงับ ไม่เครียด เบาสบาย (6) สมาธิ คือ ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแน่ในอารมณ์ หมายถึง ความมีอารมณ์หนึ่งเดียวทรงตัวสม่ำเสมอ ไม่ฟุ้งซ่าน (7) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริงหมายถึง ความมีใจเป็นกลาง นิ่งดูไป ไม่สอดแสร้ง ไม่แทรกแซง โดยที่ธัมม วิจยะจัดเป็นปัญญา

(3) วิธีการพัฒนาปัญญา

วิธีการพัฒนาปัญญา มี 3 ประการ คือ

1. การฟัง (สุตมยปัญญา) การสดับ (ฟัง) หรืออาจขยายให้กว้างออกไปได้ว่า เป็นวิธีการพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นจากแหล่งความรู้ที่อยู่ภายนอก ซึ่งครอบคลุมไปได้หมดทั้งจากการฟัง หรือแม้จากการอ่านหรือจากการศึกษาเล่าเรียน สุตมยปัญญา แม้จะเป็นปัญญาของผู้อื่นที่บุคคลเพียงจดจำไว้ได้ (รู้จำ) ยังไม่เป็นปัญญาของบุคคลนั้น ๆ ก็จริง แต่ก็มีมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาตนเองและสังคมชาติในฐานะเป็นปัญญาระดับเริ่มต้นของบุคคลที่อาศัยผู้อื่น มีการเปรียบเทียบปัญญาประเภทนี้ว่า อาจเปรียบได้กับการรู้แผนที่ที่มีคนทำไว้ดีแล้ว ทั้ง ๆ ที่การรู้นี้ เป็นเพียงการจำเส้นทางตามที่ปรากฏอยู่บนแผ่นกระดาษได้เท่านั้น ซึ่งยังไม่ใช่เส้นทางในภูมิประเทศจริง แต่บุคคลก็สามารถอาศัยใช้เป็นเครื่องนำทาง ทำให้เดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางตามที่ประสงค์โดยสวัสดิภาพได้ และยังช่วยทำให้เกิดความอุ่นใจหรือมั่นใจ ไม่ต้องคอยกังวลใจหรือเสียเวลาไปกับการหลงทางและอาจช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญกับภัยอันตรายที่อาจจะได้รับการเดินทางอีกด้วย ซึ่งหากเปรียบกับบุคคลที่ไม่มีแผนที่อยู่ในมือ เมื่อจะเดินทางไปในที่ที่ไม่เคยไปมาก่อน ย่อมมีความแตกต่างกันมาก⁷⁰ การสดับ (ฟัง) จึงเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ควรได้ชื่อว่า เป็นพหูสูต ผู้คงแก่เรียน ผู้มีความรู้มาก ซึ่งในพระไตรปิฎกกล่าวถึงองค์ประกอบ 5 ประการ คือ 1. พหูสูตา ฟังมาก คือได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก 2. ธตา จำได้ คือจับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความได้แม่นยำ 3. วจสาปริจิตตา คล่องปาก คือ ท่องบ่นหรือใช้พูดอยู่เสมอจนแคล่วคล่องชัดเจน 4. มนसानุเปกขิตา พังซึ้งใจ คือ ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ นึกถึงครั้ง

⁷⁰ สุรพล ไกรสรารุณี, *คู่มือ ปัญญาในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 7.

โต ก็ปรากฏเนื้อความขึ้นสว่างชัดขึ้นทันที 5. ทิฐิยา สุปฏิวิธา ขบคิดได้ด้วยทฤษฎี หรือแทงตลอดดี ด้วยทิฐิ คือ มีความเข้าใจลึกซึ้ง มองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญา ทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล⁷¹ ดังนั้น คุณสมบัติของผู้มีปัญญาจากการสั่งสมสุตะดังกล่าว ทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้มาก เป็นผู้คงแก่เรียน เป็นที่รักที่พอใจและเคารพของผู้อื่น เรียกผู้นั้นว่า “พหูสูต”

2. การคิด (จินตามยปัญญา) การคิดพิจารณาหา เหตุผล เป็นวิธีการพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นจากความสามารถในกระบวนการ การคิดหรือจินตนาการของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิด “ความเข้าใจ” ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าไปรับรู้หรือที่จำได้ ปัญญาประเภทนี้ เป็นความรู้ที่สำเร็จจากการใช้ความคิด หรือการคิดอย่างเป็นกระบวนการ หรือเป็นการคิดแบบมีเหตุมีผล แล้วน้อมนำธรรมนั้นไปพิจารณา ไตร่ตรอง ไคร่ครวญ หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกวิธีคิดแบบนี้ว่าเป็นการคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือลักษณะของผู้ที่มีความคิดโดยแยบคายนั้น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “จะเป็นผู้ที่มีความตรึกรตรง เฟ่งพิณิจเพราะผู้มีปัญญา เฟ่งพิณิจ แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้มีปัญญามรณ ไม่มีจิตตั้งมั่น ที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี”⁷² ความรู้ที่ได้มาจากปัญญาชนิดนี้เป็น “ความเข้าใจ” เป็นปัญญาที่เป็นของบุคคลนั้น ๆ ทำให้บุคคลสามารถอธิบาย ขยายความ และพลิกแพลงคำตอบได้ตามที่ประสงค์ ไม่ถูกจำกัดตามความรู้เท่าที่จดจำมาได้เท่านั้น จินตามยปัญญาจึงทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความอาจหาญในระดับหนึ่ง และสามารถยืนหยัดอยู่กับความรู้นี้ได้ค่อนข้างมั่นคง มีการกล่าวถึงปัญญาชนิดนี้ว่า จินตามยปัญญา จะทำหน้าที่แปรความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ที่อยู่ภายนอก ที่เป็นของบุคคลอื่น หรือที่เป็นสุตมยปัญญาที่เป็น “รู้จำ” ให้กลายมาเป็น “ความเข้าใจ” นอกจากนั้นสำหรับบางบุคคลที่มีจินตามยปัญญาแก่กล้า ก็สามารถใช้อินตามยปัญญานี้เข้าถึงและสร้างสรรค์จนเกิดปัญญาใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่ได้เรียกองค์ความรู้ใหม่ในระดับนี้ว่า “ทฤษฎี” (Theory)⁷³ ดังนั้น การพบเห็นเรื่องราวที่ประสบมาแล้วคิดหาเหตุและผลด้วยปัญญาของตนเอง การคิดอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยจิตที่เป็นสมาธิหรือจากการเฟ่งพิณิจด้วยกระบวนการความคิดที่เป็นระบบจึงมีการสั่งสม ส่งผลทำให้ผู้นั้นเป็นผู้มีความคิดที่แยบคาย คิดตามเหตุผลตามสภาวะที่เกิดขึ้นจริง ย่อมก่อให้เกิดปัญญาที่เรียกว่าจินตามยปัญญา ปัญญาจะนำประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตนั้นมาคิด พิจารณา เล็งเห็นถึงคุณค่า ประโยชน์และโทษจากเรื่องราว นั้น ๆ จะทำให้เกิดปัญญาที่สามารถไตร่ตรองถึงสภาวะธรรมอันเหมาะสม

3. การฝึกอบรม (ภาวนามยปัญญา) การฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ เป็นวิธีการพัฒนาปัญญาที่เกิดจากการประจักษ์ ที่จะต้องมีประสบการณ์จริงต่อสิ่งหรือเรื่องนั้น ๆ โดยตรง โดยสิ่งหรือเรื่องนั้น ๆ จะเป็นตัวแสดงออกของปัญญา ความรู้ที่เกิดจากปัญญาประเภทนี้ว่า “รู้แจ้ง” (เป็นปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนา)ปัญญาประเภทนี้มีความจำเป็นมากในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการพึ่งตนเอง เพราะทำให้ได้ความสงบสุขด้านจิตใจ จนถึงความดับทุกข์ในที่สุด ภาวนามยปัญญาจึงมีลักษณะเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นได้จากการสัมผัสต่อสิ่งทั้งหลาย ด้วยตัวของเราเอง เปรียบเหมือนการที่

⁷¹ อง.ปณจก. (ไทย) 22/87/84.

⁷² ขุ.ธ. (ไทย) 25/111/65.

⁷³ สุรพล ไกรสรารุณี, *คู่มือ ปัญญาในพระพุทธศาสนา*, หน้า 8.

เราไปจับไฟแล้วก็รู้ซึ่งถึงความร้อนของมัน เพราะได้จับต้องด้วยตัวของเราเอง ความรอบรู้และความรู้สึกที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งผ่านขั้นตอนการลองผิดลองถูกของผู้ปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ดังนั้นการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผ่านการลองผิดลองถูกจนมีความคล่องแคล่วในอารมณ์ทั้งปวง ทั้งที่น่าพอใจ และที่ไม่น่าพอใจ รู้จักอารมณ์เหล่านั้นอย่างชัดเจน รู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่จรมาสู่จิต ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงไปตามอารมณ์เหล่านั้น นับว่าเป็นแนวทางสำคัญของปัญญาชนิดนี้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง อันเป็นผลมาจากการลงมือฝึกปฏิบัติจนรู้แจ้งประจักษ์ชัดในสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงว่า สิ่งทั้งปวง ล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ ไม่มีดมั่นถาวรให้เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ปัญญาเป็นธรรมชาติที่รู้ชัด รู้แจ้ง รู้จริง รู้ทั่ว ความรู้ที่ระเอียดลึกซึ้ง แยกแยะดี ชั่ว รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น รู้จักโทษที่กระทำลงไป รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักวิเคราะห์หาว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ ปัญญา มี 2 ระดับ คือ ปัญญาในระดับโลกีย์ เป็นปัญญาที่ทำให้ยังมีการเวียนว่ายตายเกิดในภพต่าง ๆ ปัญญาในระดับโลกุตตร เป็นปัญญาที่ดับกิเลสโดยสิ้นเชิง สำหรับการพัฒนาปัญญาต้องเริ่มที่การฝึกฝนใจให้มีความเห็นและความคิดที่ถูกต้องที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ โดยอาศัยปรโตโฆสะ คือเสียงที่ดังก้อง เสียงที่ถูกต้อง มีเหตุผล เป็นประโยชน์ และโยนิโสมนสิการ คือความรู้จักคิด การคิดตามแนวทางของปัญญา จึงเกิดการพัฒนาร่างกาย วาจา การพัฒนาปัญญา สามารถทำได้โดยการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามแนวอริยมรรคมีองค์ 8 ไตรสิกขา วิปัสสนากัมมัฏฐาน และสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความระมัดระวังในพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ และหมั่นเจริญวิปัสสนาเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง เพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทั้งภายนอกและภายในทำความเจริญไปสู่โลกุตตรปัญญา ปัญญาดังกล่าว จึงเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อบุคคลทั่วไป รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ เพราะก่อให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ทำให้มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต เลือกลงเรียนสำหรับศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่เป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติมีความสำรวมระวัง มีพฤติกรรมภายในกรอบแห่งศีล และสมาธิ มีจิตใจประณีตดีงาม เป็นผู้ มีสติ มีวิริยะ มีความเบิกบาน มีความอึดใจ ดังนั้น ปัญญาจึงนับว่ามีความสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมีชีวิตที่มีคุณค่า และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามสภาวะความเป็นจริง รู้เท่าทันกิเลส มีจิตใจผ่องใสปราศจากเครื่องเศร้าหมอง

ไตรสิกขา

การศึกษา ถือว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับพัฒนาบุคลากรของชาติ ทำให้พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก มั่นคง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้คู่คุณธรรม การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาชีวิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่จะดำเนินไปหรือมีคุณภาพอยู่ที่ดีขึ้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจะเป็นการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง พัฒนา ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาดังกล่าว

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับการศึกษา (หลักไตรสิกขา) ไว้ในที่ต่าง ๆ เช่น ในทศยสิกขัตตยสูตร⁷⁴ ในตติยสิกขาสสูตร⁷⁵ เป็นต้น ไตรสิกขาจึงเป็นหลักและกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้บุคคลได้พบความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการแก้ปัญหาที่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรมสามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตามอริยมรรค มีความพออยู่ พอดี พอประมาณของแต่ละคนและพร้อมที่จะปรับตัวเองให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในอนาคต เป็นหลักคำสอนที่ครอบคลุมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพุทธศาสนา หลักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหมดจึงจัดเข้ารวมอยู่ในหลักไตรสิกขานี้

(1) ความหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา และข้อที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดกาย วาจา และจิตใจ หรือสติปัญญาให้สูงขึ้น คำว่า “ไตรสิกขา” มีรากศัพท์มาจาก 2 คำ คือ 1) “ไตร” หรือ “ตรี” เป็นภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า “ติ” แปลว่า 3 และ 2) คำว่า “สิกขา” เป็นภาษาบาลี ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศิกษา” หมายถึง การศึกษา การปฏิบัติ และการอบรมความประพฤติให้บริสุทธิ์⁷⁶ ส่วนคำว่า “ติ” หรือ “ไตร” นั้น หมายถึง องค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล (ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ)⁷⁷ สมาธิ (การฝึกอบรมจิตโดย มุ่งเน้นที่ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้สงบแน่วแน่เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นกลาง ปราศจากอคติ)⁷⁸ และปัญญา (ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4 เป็นลำดับไป จนทำให้แจ้งทั้งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไป)⁷⁹ นักวิชาการได้ให้ความหมายของไตรสิกขาที่สอดคล้องกันหลายท่าน เช่น พระอุปติสสเถระ (ลังกา)⁸⁰ พระพุทธโฆษาจารย์ (พระคณาจารย์)⁸¹ พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ)⁸² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)⁸³ บุญมี แทนแก้ว⁸⁴ โดยมีสาระที่สรุปได้คือ ไตรสิกขา หมายถึงการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำ

⁷⁴ อัง.ติก. (ไทย) 20/91/319-320.

⁷⁵ อัง.ติก. (ไทย) 20/91/319-320.

⁷⁶ อัง.ติก. (ไทย) 20/91/320.

⁷⁷ ชุ.ม. (ไทย) 29/10/49.

⁷⁸ ชุ.ป. (ไทย) 30/41/606-607.

⁷⁹ ชุ.ม. (ไทย) 29/10/49.

⁸⁰ พระอุปติสสเถระ (ลังกา), **วิมุตติมรรค**, แปลโดย พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 4.

⁸¹ ดูรายละเอียดใน พระพุทธโฆษาจารย์ (พระคณาจารย์), **วิสุทธิมรรคแปล** ภาค 1 ตอน 1 พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 4, 9-12.

⁸² พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), **การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด**, (กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์, 2549), หน้า 185-186.

⁸³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), หัวใจพระพุทธศาสนา, **พุทธจักร**, ปีที่ 61 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2550): 7.

⁸⁴ บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2539), หน้า 198.

ให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่ถูกต้อง ดั่งงามของมนุษย์ เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลาพฤติกรรมและดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกับผู้ร่วมงานให้มีความเกื้อกูลต่อกัน และกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาคือต้องพัฒนาตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีล บริบูรณ์ด้วยสมาธิ และบริบูรณ์ด้วยปัญญาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนากาย เป็นการพัฒนากายกระทำที่มุ่งเน้นให้กระทำแต่สิ่งดีงาม อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประโยชน์ต่อส่วนรวม 2) การอบรมพัฒนาจิต เป็นการฝึกจิตให้สงบนิ่งมีสติที่มั่นคง พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาทุก ๆ เรื่องด้วยความไม่ประมาท 3) การฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ของคนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้องและเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

(2) ความสำคัญของไตรสิกขา

ไตรสิกขามีความสำคัญ คือ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อผลทางสังคม อันเป็นผลที่จะทำให้สังคมโลกเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดั่งงาม และการประพฤติปฏิบัติเพื่อผลในทางธรรม ซึ่งเป็นผลทางด้านจิตใจโดยตรง อันเป็นผลที่จะทำให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงความสำคัญของไตรสิกขาว่า “ศีลเป็นอย่างนี้ สมาธิเป็นอย่างนี้ ปัญญาเป็นอย่างนี้ สมาธิที่ศีลบ่มแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิบ่มแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาบ่มแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยสิ้นเชิง คือ จากกามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ”⁸⁵ ไตรสิกขาจึงเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่ควรนำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดั่งงาม เพื่อปรับสภาพชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและพร้อมที่จะเป็นอยู่ ปฏิบัติกิจ และดำเนินการต่าง ๆ เพื่อก้าวหน้าไปอย่างได้ผลดีที่สุด สู่จุดหมายของชีวิตของบุคคล ขององค์กร ของชุมชนตลอดจนสังคม และประเทศชาติ ดังที่พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาว่า การศึกษา หมายถึงการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย และทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา จึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสตัณหา เมื่อปล่อยวางแล้วย่อมหลุดพ้นทุกข์ และพบความสุขสงบคือสันติ ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงผู้บรรลุวิมุตติ คือ เป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง วิมุตติจึงเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”⁸⁶ ดังนั้น ไตรสิกขา จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ และทำให้มนุษย์เป็นองค์รวมของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ คือ (1) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของความประพฤติ เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกฝนเรื่องศีล คือ วินัย เพราะวินัยเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้หรือการศึกษาและการพัฒนา

⁸⁵ ที.ม. (ไทย) 10/111/125.

⁸⁶ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 41-42.

มนุษย์ วินัยจะจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น ศีลจึงเป็น การฝึกฝนให้คนคุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังเป็นการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวง ที่ดีให้กับสังคมมนุษย์ (2) สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของจิตใจ เป็นการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทั้งทางด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ทางด้านความสามารถของจิต เช่น ความแน่ว แน่มั่นคง มีสติ และในด้านของความสุข เช่น ความเบิกบานใจ ความอึดใจ ความสดชื่นผ่องใส ทำให้ สมรรถภาพทางจิต สุขภาพของจิตประณีตขึ้น (3) ปัญญา เป็นเรื่องของการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ ตามความเป็นจริง ซึ่งเริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความรู้ความเห็น ความเข้าใจ วินิจฉัยไตร่ตรองตามเหตุตาม ปัจจัย ปัญญาจะเน้นการเรียนรู้ตามความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง รู้เห็นตามที่มันเป็น จนถึงขั้น รู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต สามารถทำให้ใจเป็นอิสระ ปลอดภัยไร้ทุกข์

(3) องค์ธรรม 3 ในไตรสิกขา

ไตรสิกขา มี 3 องค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นข้อปฏิบัติด้วยการฝึกฝนอบรม จนเกิดความรู้แจ้ง เห็นจริงเพื่อให้ปัญญาเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุเป้าหมายในทาง พระพุทธศาสนา คือ นิพพาน ไตรสิกขาประกอบด้วยองค์ธรรม 3 อย่าง คือ 1) ศีลเป็นเครื่องควบคุม กายและวาจาให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของสังคม 2) สมาธิเป็นการตั้งใจมั่น การทำให้ สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน เพื่อพัฒนาจิต สมาธิเป็นเครื่องช่วยพัฒนาปัญญาด้วยการบำเพ็ญ กรรมฐานการทำให้สงบระงับอารมณ์ฟุ้งซ่าน และ 3) ปัญญา คือ ญาณ ความรู้แจ้งแทงตลอด การ แยกแยะด้วยเหตุผลว่าอะไรดี อะไรชั่ว เห็นคุณและโทษ มีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์

องค์ธรรมทั้งสามเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ไตรสิกขามีบทบาทและหน้าที่เป็นกระบวนการในการศึกษาหาความรู้ ทำให้เกิดกระบวนการสร้าง สันติภาพ สร้างความสงบสุข ทำให้เกิดความมีอิสรภาพ เป็นระบบการพัฒนาชีวิตมนุษย์ และเป็น กระบวนการในการบริหารงาน อีกทั้งยังช่วยทำให้ละกิเลส จนเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถบรรลุ ธรรมได้ ไตรสิกขาจึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีการพัฒนา ทำตนเองและสังคมให้มีความ เจริญงอกงามในชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นอิสระจากสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง จนใน ที่สุดสามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ไตรสิกขาเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับพัฒนาชีวิต หรือเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของมนุษย์ในการทำกิจต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จและทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไตรสิกขาจึงถือได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยที่อธิศีลสิกขาจะมีศีลคอยเป็น ตัวควบคุมรักษากาย วาจาให้บริสุทธิ์ ไม่ล่วงละเมิดในการกระทำความชั่ว ศีลยังเป็นฐานในการทำให้ จิตสงบ อธิจิตตสิกขาเป็นการศึกษาโดยมีสมาธิเป็นตัวควบคุมกำกับจิตให้สงบ แน่วแน่ อารมณ์ที่เป็น หนึ่งในการบำเพ็ญกรรมฐานเพื่อนำไปสู่ปัญญา อธิปัญญาสิกขาเป็นการศึกษาในหลักธรรมให้เกิด ความรู้ความเข้าใจเห็นสัจจะความจริงต่าง ๆ ในการเจริญกรรมฐานจนเห็นไตรลักษณ์ เห็นตามและ ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 จนเกิดกำลังอันแก่กล้า สามารถข้ามและพ้นทุกข์ได้จนบรรลุมรรค ผล นิพพานได้

(4) สารสำคัญของหลักไตรสิกขา

สารสำคัญของหลักไตรสิกขาแต่ละข้อ ดังนี้

1) **ศีล** สารสำคัญของศีล (อริศีลสิกขา) ในปฐมสิกขัตตยสูตร และทุติยสิกขัตตยสูตร พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เรียกว่า อริศีลสิกขา⁸⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สารสำคัญของศีล คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรครักษาให้เอื้ออำนวยแก่ชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและเจริญปัญญา⁸⁸ ศีล จึงมีสารสำคัญที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมพัฒนาชีวิตของมนุษย์ ผู้มีศีลจึงต้องเป็นผู้มีวินัย รู้จักใช้อินทรีย์ และมีพฤติกรรมทางกายวาจาดีงาม ในการสัมพันธ์ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่นและอยู่ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยดี ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายและให้เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมพัฒนาจิตต่อไป ผู้ที่รักษาศีลย่อมเกิดอานิสงส์ คือ เป็นผู้ไม่เดือดร้อนใจ เป็นผู้เป็นที่รัก เป็นที่ขบใจ เป็นที่เคารพ และยกย่องของบุคคลทั่วไป ไม่หลงลืมสติในเวลาใกล้จะตาย หากกายแตกดับแล้วย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ศีลยังเป็นรากฐานของจิตใจ เป็นบันไดแห่งความบริสุทธิ์ คือ พระนิพพาน เพราะฉะนั้นศีลจึงคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข

2) **สมาธิ** สารสำคัญของสมาธิ ในปฐมสิกขัตตยสูตร และทุติยสิกขัตตยสูตร ได้ขยายความให้เห็นสารสำคัญของสมาธิว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังตจากกามทั้งหลาย บรรลุจุดตถภูมิตั้งที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ เรียกว่า อริจิตตสิกขา⁸⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สารสำคัญของสมาธิ คือ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด⁹⁰ สมาธิจึงมีสารสำคัญ คือความไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ซัดส่ายไปมา ไม่วอกแวก มีการกำจัดความฟุ้งซ่าน ไม่ซัดส่ายไปในอารมณ์อื่น จิตที่เป็นสมาธิขั้นสมบุรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาธิขั้นฌานยังช่วยให้จิตตั้งมั่นจิตที่บริสุทธิ์ ดังนั้น สารสำคัญของสมาธิ จึงเป็นการทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว จิตนั้นย่อมตั้งมั่น บริสุทธิ์ ผ่องใส โปร่งโล่ง เกลี้ยงเกลา ปราศจากสิ่งเศร้าหมอง นุ่มนวล ควรแก่การงาน และอยู่ตัวไม่วอกแวกหวั่นไหว เป็นจิตที่มีองค์ประกอบเหมาะแก่การเอาไปใช้ ไม่ว่าจะใช้ในทางปัญญาพิจารณาให้เกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้องแจ่มชัด

3) **ปัญญา** สารสำคัญของปัญญา ในปฐมสิกขัตตยสูตร และทุติยสิกขัตตยสูตร ได้ขยายความให้เห็นสารสำคัญของปัญญาว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์...นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เรียกว่า อริปัญญาสิกขา⁹¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สารสำคัญของปัญญา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

⁸⁷ อง.ตัก. (ไทย) 20/87-88/312-315.

⁸⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า 604.

⁸⁹ อง.ตัก. (ไทย) 20/87-88/312-315.

⁹⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า 604.

⁹¹ อง.ตัก. (ไทย) 20/90-91/138-139.

หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่และทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญาคือรู้จักวาง ทำที่และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส ไร้ทุกข์เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน⁹² ปัญญาจึงมีสาระสำคัญ ความรู้แจ้ง ความรู้ อย่างแจ่มแจ้ง ความเห็นแจ้ง ความรู้ดี รู้ชั่ว ญาณรู้ชัดคือรู้โดยประการต่าง ๆ ซึ่งพิเศษยิ่งกว่าอาการ คือความหมายรู้และความรู้แจ้ง ความรู้ ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยก ได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นความรู้ ความเข้าใจ และรู้โดยทั่วถึง

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองหรือที่เรียกว่าสิกขา เป็นการพัฒนามนุษย์ให้ ดำเนินชีวิตที่ติงามถูกต้อง ต้องเริ่มจากการรักษาศีลเพื่อขัดเกลาพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของ ตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานให้มีความเกื้อกูลต่อกัน พัฒนา ตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีล บริบูรณ์ด้วยสมาธิ และบริบูรณ์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ เป้าหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต สิกขา 3 ประการ คือ (1) ศีลสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับใช้ อบรมทางด้านความประพฤติ (2) จิตตสิกขา คือข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิดสมาธิ (3) ปัญญา สิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญาให้รู้แจ้งตามความเป็นจริง ไตรสิกขา มี 2 ความหมาย คือ (1) ความหมายตามคัมภีร์พระไตรปิฎกหมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิต ตสิกขา อธิปัญญาสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (2) ความหมายที่เชื่อมโยงกับจุดมุ่งหมาย หมายถึง การฝึกปรือความประพฤติ การฝึกปรือจิต และการฝึกปรือปัญญา ชนิดที่ทำให้แก้ปัญหาของ มนุษย์ได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุขและความเป็นอิสระแท้จริง ไตรสิกขาก็เหมาะแก่ การนำไปส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพราะนักท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวพุทธสถานนอกจากจะ มีวัตถุประสงค์จะเที่ยวเพื่อสนทนาการแล้ว การเรียนรู้หลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นตัวแปรที่ สำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดคุณค่าที่มากกว่าสนทนาการ ดังนั้น ไตรสิกขา จึงเป็นหลักธรรมที่ทำให้ นักท่องเที่ยวสามารถนำไปพัฒนาชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่จะทำให้มีความเป็นอยู่ ที่ดี และเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะการ พัฒนาคุณภาพชีวิตและการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจะเป็นการสร้าง บุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง พัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทำให้พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตเป็นไปในทางสร้างสรรค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มั่นคง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้คู่คุณธรรม

บุญกิริยาวัตถุ 3

บุญกิริยาวัตถุ คือ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำคุณงามความดี เป็นรากแก้วในการทำความดี ซึ่งประกอบด้วยการบำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน การบำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล การ บำเพ็ญบุญที่สำเร็จด้วยการเจริญจิตภาวนา เพื่อการพัฒนาตน ยกระดับจิตใจและพฤติกรรม โดยการ ขัดเกลากิเลสอย่างหยาบไปจนถึงกิเลสอย่างละเอียด ดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสบุญ กิริยาวัตถุเอาไว้ว่า “บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยทาน 1 บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยศีล 1 บุญกิริยาวัตถุ

⁹² พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า 604.

สำเร็จด้วยภาวนา 1”⁹³ บุญกิริยาวัตฤจึงเป็นหลักการทำบุญที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ต้องการพัฒนาตนจากระดับล่างไปสู่ระดับสูงตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

หากพิจารณาแนวความคิดจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก⁹⁴ พุทธทาสภิกขุ⁹⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)⁹⁶ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญฐิตธมฺโม)⁹⁷ พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี)⁹⁸ เสถียรพงษ์วรรณปก⁹⁹ จะพบว่านักวิชาการเหล่านี้ได้ให้ความเห็นเกี่ยวบุญกิริยาวัตฤที่สอดคล้องกัน โดยมีใจความสรุปได้ว่า บุญกิริยาวัตฤ คือหลักการประพฤติปฏิบัติที่ดีหรือวิธีการสำหรับพัฒนาตนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรม 3 อย่าง คือ ทานมัย คือ การทำบุญด้วยการให้ เพื่อแบ่งปัน สงเคราะห์สิ่งของต่อผู้อื่น การให้วิชาความรู้แนะนำในทางที่ดีแก่ผู้อื่น การสละกิเลสเครื่องมัวหมองทางใจ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ศีลมัย คือ การรู้จักฝึกตนและวางตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนกฎกติกาทางสังคม ตามความเหมาะสมต่อสถานภาพของตน รู้จักควบคุมตนไม่ให้อำนาจ รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีสัมมาคารวะ ภาวนามัย คือ การอบรมจิต การพัฒนาตนเอง รู้จักขวนขวายหาความรู้ไม่หวั่นไหวตามสิ่งแวดล้อม เมื่อมีสิ่งยั่วยุบมารบกวนสามารถควบคุมอารมณ์ได้และให้เป็นผู้ที่ฉลาดทางปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่ดีงามอันส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)¹⁰⁰กล่าวว่า บุญกิริยาวัตฤ หรือวิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ประการก็มี เป็น 10 ประการก็มี

บุญกิริยาวัตฤที่แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
2. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย
3. ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจเจริญปัญญา

⁹³ อัง.สตุตถ - นวก. (ไทย) 37/126/484-296..

⁹⁴ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2548), หน้า 1.

⁹⁵ พุทธทาสภิกขุ, *ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี*, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ, 2543), หน้า 103-104.

⁹⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทเพ็ญ, 2551), หน้า 183.

⁹⁷ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญฐิตธมฺโม), *ทาน ศีล ภาวนา นำพาพ้นกรรม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แอล ซี พี เด็กดีมีบุญ, ม.ป.ป.), หน้า 3 - 5.

⁹⁸ พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี), *ปจฺฉา วิสัชนาเรื่อง...บุญเป็นหลักชัยประสพสุข*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า 1.

⁹⁹ เสถียรพงษ์ วรรณปก, *จุดประกายแห่งชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศยาม, 2547), หน้า 128-134.

¹⁰⁰ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *สยามสามไตร*, พิมพ์ครั้งที่ 36, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2554), หน้า 93 -94.

ส่วนบุญกิริยาวัตถุที่แบ่งออกเป็น 10 มีดังนี้

1. ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
2. สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี
3. ภวานมัย ทำบุญด้วยการเจริญภavana
4. อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
5. เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวนรายรับใช้
6. ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น
7. ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
8. ัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
9. ัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้
10. ทิฏฐุชุกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

สำหรับบุญกิริยาวัตถุ 3 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ผนวกบุญกิริยาวัตถุ 10 เข้าเป็น 3 คือ ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 จัดเข้าในสีลมัย ข้อ 6 และ 7 ในทานมัย ข้อ 8 และ 9 ในภวานามัย ส่วนข้อที่ 10 ได้ทั้ง ทาน สีล และภavana ดังนั้น บุญกิริยาวัตถุมี 3 ประการก็มี 10 ประการก็มี แต่โดยรวมแล้วคือมี 3 กล่าวคือทานมัย ได้แก่บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน สีลมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และภวานามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการเจริญภavana

การให้ทาน หรือ ทานมัย อันหมายถึง การให้ การสละ หรือการเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทองข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น เพราะการให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เราบริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ และสังคมโดยรวม การให้ทานสามารถทำได้ทุกที่ และไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน ผลการให้ทานดังกล่าวจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความปีติอิ่มเอิบใจ

การรักษาศีล หรือ สีลมัย คำว่า สีล หมายถึง ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนา ที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา เช่น สีล 5 สีล 8 หรืออาจจะหมายถึงการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาศีล เป็นการฝึกฝนมิให้ไปเบียดเบียนผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการลด ละ เลิกความชั่ว มุ่งให้กระทำความดี อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต มิให้ตกต่ำ ซึ่งผลบุญข้อนี้จะทำให้เรากลายเป็นคนเยือกเย็น สุขุมด้วย

การเจริญภavana หรือภวานามัย เป็นการทำบุญอีกรูปแบบที่มุ่งพัฒนาจิตใจและปัญญา ทำให้จิตใจสงบ เห็นคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เช่น นั่งสมาธิ วิปัสสนา ซึ่งอาจจะทำง่าย ๆ ด้วยวิธีการสวดมนต์เป็นคาถาสั้น ๆ บูชาพระที่เราเคารพบูชาก่อนนอนทุกคืน การสวดมนต์เป็นประจำอย่างน้อยก็เป็นการน้อมนำจิตใจของเราไปสู่สิ่งที่เป็นมงคลในชีวิต เป็นการเตือนสติให้เรายึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติชอบตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรานับถือ และผลบุญข้อนี้จะทำให้เกิดปัญญาแก่ผู้ปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป สำหรับทานมัย แปลว่าบุญสำเร็จด้วยการให้ วัตถุประสงค์ของการให้ทานส่วนมากคือเพื่อช่วยเหลือคนอื่น และลดความเห็นแก่ตัว สีลมัยคือบุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล สีลมีอันานิสงส์มาก ผู้ตั้งอยู่ในศีลย่อมมีความเจริญองกงามทั้งในความเป็นอยู่ และการงาน โดยมีสுகติเป็นที่ไป ส่วนภวานามัย คือบุญสำเร็จด้วยการเจริญภavanaด้วยความพยายามยกระดับจิตใจขึ้นสู่เป้าหมายคือ

หลักเหตุและผล โดยมีชั้น 5 เป็นอารมณ์กรรมฐานหรือที่นิยมเรียกกันว่า “รูปกับนาม” ซึ่งรูปและนาม หรือ ชั้น 5 เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งโดยอวิชชา จึงทำให้เกิดความยึดมั่นด้วยอำนาจอุปาทาน วิปัสสนาภาวนาจึงเป็นความรู้จริงเห็นแจ้งซึ่งสภาวธรรมทั้งปวง (ไตรลักษณ์) ด้วยปัญญา และแนวทางพ้นจากทุกข์ทั้งปวง จากการทบทวนหลักบุญกิริยาวัตถุตั้งกล่าว คณะผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่สำคัญว่าการกระทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เรียกว่าการกระทำบุญ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ การทำบุญด้วยการให้ทาน การทำบุญด้วยการรักษาศีล และการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา สำหรับการให้ทาน มีจุดประสงค์ 2 ประการคือ ให้เพื่ออนุเคราะห์ และให้เพื่อบูชาคุณ ประกอบด้วยลักษณะของการให้ทาน 5 ประการคือ ให้ด้วยศรัทธา ให้โดยเคารพ ให้ตามกาล ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ไม่กระทบตนและผู้อื่น และมีอนิสงส์ 2 ประการคือ ทำให้ไปเกิดบนโลกสวรรค์ และทำให้เป็นผู้มีโภคะมาก ส่วนในด้านการรักษาศีลนั้นมีการรักษาศีลเพื่อการควบคุมกาย วาจา ใจของตน และเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อยของสังคม และในด้านการเจริญภาวนา เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดคือความพ้นทุกข์ ทั้งในลักษณะสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา อสุภกัมมัฏฐาน เมตตา และมรณานุสติ ดังนั้น สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ การปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 นั้นเป็นทางแห่งกุศลที่บุคคลพึงปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านการให้ทาน คือการเสียสละสิ่งของของตนเองเพื่อให้ทาน หรือการให้อภัย การให้ธรรมะในการแนะนำสั่งสอน ก็ถือว่าเป็นการให้ทาน ในด้านการรักษาศีล นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติอยู่ในหลักของศีลตามที่ตนรักษา เพราะศีลเปรียบเสมือนเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ผู้ปฏิบัติประพฤตินอกทางอกุศล อันจะนำบุคคลผู้ปฏิบัติไปสู่สมาธิและปัญญาได้ ส่วนในด้านการเจริญภาวนาอันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติธรรม และการบำเพ็ญบุญ เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและเกี่ยวเนื่องกับจิตใจโดยตรง การให้ทาน และรักษาศีลนั้นสุดท้ายต้องมารวมกันที่ภาวนา เพราะการเจริญภาวนาเป็นการประพฤตินอกจากทุกข์ ทั้งการปฏิบัติสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ล้วนมีความสำคัญในการเป็นปัจจัยให้พ้นทุกข์ได้ทั้งสิ้น นักท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญในหลักการทำบุญทั้งสามนี้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) งานวิจัยในประเทศ

กิตติชัย เจริญชัย ศึกษาเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและกลยุทธ์ตลาดบริการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในจังหวัดมหาสารคาม”¹⁰¹ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวด้านจำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง และวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการส่วนสมทางการตลาดบริการของพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคามไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

¹⁰¹ กิตติชัย เจริญชัย, “การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและกลยุทธ์ตลาดบริการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในจังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2550), หน้า ก.

จัดการส่วนผสมทางการตลาดบริการโดยภาพรวมของพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”¹⁰² ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังพุทธสถานใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำเพ็ญบุญกุศล 10 หรืออย่างใดอย่างหนึ่งตามคติทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปฏิบัติธรรมและเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญได้แก่ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นต้นแบบในการเสด็จประพาสไปสู่พุทธศาสนสถาน พระพุทธศาสนาผสมผสานอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมาแต่โบราณ และกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้ประชาชนนิยมหาทางออกจากความรีบเร่ง สับสน วุ่นวาย ด้วยการเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในแหล่งวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครทั้ง 3 แหล่ง พบว่านักท่องเที่ยวสามารถดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ได้ด้วยการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสวดมนต์ การฟังธรรมและการบำเพ็ญภาวนา นอกจากนี้ยังสามารถเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย เอกลักษณ์ของชาติและสืบทอดปรัชญาคติและศาสนคติ ด้านเศรษฐกิจช่วยลดปัญหาความยากจนและส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาชีวิตและจิตใจก่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนา

จุฑาภรณ์ หินซุย ศึกษาเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”¹⁰³ ผลการศึกษาพบว่า 1) วัดมีการปกครองภายในวัดมีองค์กรในการดูแลการปกครอง โดยเรียงจากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เรื่อยไปตามลำดับมีเจ้าหน้าที่ของวัดทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานสำหรับผู้ที่เข้ามาติดต่อปฏิบัติธรรม มีคณะกรรมการวัดซึ่งคัดเลือกจากคณะสงฆ์ จำนวน 20 รูป และคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นบุคลากรภายนอกคัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานราชการและลูกศิษย์ ทำหน้าที่ติดต่อและประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการแยกเขตพื้นที่ฝ่ายคณะสงฆ์และแม่ชีอย่างชัดเจน 2) วัดขาดกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในการวางแผนการตลาดตัดสินใจและการดำเนินการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม

¹⁰² ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, สารนิพนธ์ (ศน.ม) พุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า ก.

¹⁰³ จุฑาภรณ์ หินซุย “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด” รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557) หน้า ก.

อย่างจริงจังและต่อเนื่องซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมยังไม่สามารถสนองต่อความสะดวกรวดเร็วยังได้ 3) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากรทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางคมนาคมการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกให้สามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น

ณัฐภักดิ์ เสถียรจิกานนท์ และ วัชรวิทย์ เพ็ชรวงษ์ ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ อุทยานเมืองมรดกโลกสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเป็นครอบครัว”¹⁰⁴ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเพื่อชมโบราณสถานและวัดที่สำคัญ ใช้ระยะเวลาการท่องเที่ยว 1 วัน เพื่อเข้าถึงและเรียนรู้ สถานที่สำคัญ 5 แห่ง

ธีระวัฒน์ แสนคำ ศึกษาเรื่อง “ลักษณะพุทธศิลป์พระพุทธรูปหินทรายวัดโพธิ์ศรี อำเภอมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู”¹⁰⁵ ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธรูปหินทรายในวัดโพธิ์ศรีมีความสำคัญในฐานะมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น “มรดกแห่งศรัทธา” การให้ความเคารพศรัทธาในฐานะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งควรที่จะได้รับการศึกษารวบรวมองค์ความรู้หรือข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อต่อยอดขยายผลการศึกษาและบูรณาการโดยแปลงองค์ความรู้เหล่านั้นมาเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มั่นคงและยั่งยืน

ธกฤต ฉีกบะหมื่น และคณะ ศึกษาเรื่อง “แผนงานการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่เพื่อตอบสนองการใช้งานของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ใช้อุปกรณ์พกพาชนิดสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต”¹⁰⁶ จากการวิจัยได้พัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์รูปแบบโลกสามมิติเสมือนจริง เรื่อง “โลกสามมิติเสมือนจริงย้อนอดีตเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่” เป็นโปรแกรมจำลองภาพ

¹⁰⁴ ณัฐภักดิ์ เสถียรจิกานนท์ และ วัชรวิทย์ เพ็ชรวงษ์, “การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ อุทยานเมืองมรดกโลกสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเป็นครอบครัว”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1. “วิจัยเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนและสังคม” 22 มิถุนายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา พระนครศรีอยุธยา.

¹⁰⁵ ธีระวัฒน์ แสนคำ, “ลักษณะพุทธศิลป์พระพุทธรูปหินทรายวัดโพธิ์ศรี อำเภอมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู, วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559): 53.

¹⁰⁶ ธกฤต ฉีกบะหมื่น และคณะ, “แผนงานการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่เพื่อตอบสนองการใช้งานของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ใช้อุปกรณ์พกพาชนิดสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2560), หน้า ก.

ความเป็นเมืองเชียงใหม่ในอดีตในรูปแบบสามมิติย่านวัดเกต นอกจากนี้ยังพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนอุปกรณ์ชนิดพกพาสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตชื่อ “ย้อนอดีต 700 ปีเมืองเชียงใหม่ (ย่านวัดเกต)” เป็นโปรแกรมประยุกต์สำหรับให้ข้อมูลเพื่อส่งเสริมความเข้าใจมุมมองด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ของเมือง วิถีชีวิตและรูปแบบสถาปัตยกรรมย่านวัดเกตและริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออก ในลักษณะของโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) และการผสานโลกเสมือนจริง (Augmented Reality) สามารถเปลี่ยนระบบการแสดงผลได้สองภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาจีน เสมือนผู้ใช้เดินเที่ยวชมวิถีชีวิตและสถาปัตยกรรมย่านวัดเกตในอดีตอยู่จริง อีกทั้งได้พัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนอุปกรณ์ชนิดพกพาสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตชื่อ “ท่องเที่ยวส่วนบุคคลอัจฉริยะเส้นทางเมืองเชียงใหม่” เป็นการนำเสนอหมวดเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทางประวัติศาสตร์ เส้นทางวัดยอดนิยมน และเส้นทางชุมชนวัดเกต ด้วยวิธีการท่องเที่ยวแบบปั่นจักรยานและการเดินเท้า แก่นักท่องเที่ยวส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมท่องเที่ยวทางด้วยอุปกรณ์สมาร์ตโฟน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สนุกสนานอีกทั้งนักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาที่มืออยู่อย่างจำกัดในการท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ภายในเขตเมืองชั้นในเชียงใหม่ได้อย่างคุ้มค่า การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เรื่อง “การท่องเที่ยวส่วนบุคคลอัจฉริยะสำหรับเส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่” เป็นโปรแกรมประยุกต์ที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้นำทางท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่า พร้อมข้อมูลสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่

พระมหาดนัย ธมมาราโม ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์เรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”¹⁰⁷ ผลการวิจัยพบว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใสในทางธรรม เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณงามความดีตามความเป็นจริง ที่เป็นลักษณะของศรัทธาที่มีขอบเขตของความเชื่อ 4 ประการ คือ (1) เชื่อกฎแห่งกรรม (กัมมสัทธา) (2) เชื่อผลแห่งกรรม (วิปากสัทธา) (3) เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตัว (กัมมัสมสกาตาสัทธา) (4) เชื่อปัญญาการตรัสรู้เองโดยชอบของพระผู้มีพระภาคเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) เพราะว่า ความเชื่อทั้ง 4 ประการนี้กล่าวโดยสรุปเหลือ 2 ประเภท มี 3 ข้อแรกเป็นความเชื่อในเหตุผลหรือในกฎธรรมชาติเพราะพระพุทธศาสนามองเรื่องกรรมเป็นกฎธรรมชาติ ส่วนข้อที่ 4 เป็นความเชื่อในความสามารถส่วนตัวของผู้เข้าถึงความจริง ดังนั้น ศรัทธาเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ (1) ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปรโตโฆสะหรือกัลยาณมิตร ที่คอยแนะนำ ชักจูงให้เห็น ได้ฟังสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว แล้วเก็บเอาสิ่งนั้นมาสังเคราะห์ แยกแยะส่วนดีและไม่ดีออกจากกัน (2) ปัจจัยภายใน หมายถึง โยนิโสมนสิการ ที่เป็นกระบวนการคิดอย่างรอบคอบแยกแยะจุดดีจุดด้อยคุณและโทษ เป็นต้น ในด้านความสำคัญ ศรัทธาเป็นกระบวนการเบื้องต้นในการพัฒนาปัญญาเพราะเป็นตัวเร้าให้เกิดความมั่นใจ โดยความเชื่อด้วยเหตุผล และความเป็นจริง มีคุณค่าควรแก่การที่ตนจะดำเนินไปให้ถึง เป็นที่มาของความรู้สูงสุด เข้าถึงวิริยะ (ความเพียร) ชักนำไปเกิดความพยายามทดลองปฏิบัติ ให้เห็นผลประจักษ์

¹⁰⁷ พระมหาดนัย ธมมาราโม, “วิเคราะห์เรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ เมษายน-มิถุนายน 2560): 479.

ซึ่งนำไปสู่โลกุตตรปัญญาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดและเป็นการหมดภาระของศรัทธาไปโดยสิ้นเชิง หลักศรัทธาที่จะทำให้ไปสู่จุดหมายเช่นนี้ได้ ต้องเป็นศรัทธาญาณสัมปยุต คือ เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา และศรัทธาญาณสัมปยุตนี้เท่านั้น ที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้จริงตามความหมายของพระพุทธศาสนานั้นเอง

อดุลย์ หลานวงศ์ ศึกษาเรื่อง “อุปถัมภ์อีสาน : การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม”¹⁰⁸ ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์พื้นที่อีสานตอนกลางที่เกี่ยวข้องกับลิม ถือว่ามีความโดดเด่นด้านอุปถัมภ์ที่มีความชัดเจนและมีความหลากหลายสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสานสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีการจัดการแบบมีส่วนร่วมผ่านศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา 2) กลุ่มที่มีการจัดการร่วมของเครือข่ายและ 3) กลุ่มที่ยังขาดการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนผลกระทบการท่องเที่ยวมีต่อพุทธศิลป์ได้นำเสนอผลกระทบ 4 ด้านคือ 1) ผลกระทบเชิงการท่องเที่ยว 2) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม 3) ผลกระทบเชิงวิถีชีวิต และ 4) ผลกระทบเชิงการมีส่วนร่วม/สามัคคีของชุมชน

อดุลย์ หลานวงศ์ และคณะ ศึกษาเรื่อง “พุทธศิลป์:ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน”¹⁰⁹ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าและอิทธิพลของพุทธศิลป์นั้น คือ พระพุทธรูปส่งผลต่อความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน ยึดถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของพื้นที่นั้น ๆ ทำให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน เกิดจิตอาสาในการร่วมกันช่วยทำงานบุญประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี เกิดรายได้จากการขายของชั่วคราว ที่ระลึกและการจ้างคนในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อช่วยจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว เกิดการท่องเที่ยวอันเป็นผลมาจากวัฒนธรรมประเพณีที่มีการจัดติดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นมีรายได้หมุนเวียน ประชาชนมีพื้นที่เลี้ยงชีพนอกเหนือจากการอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม

พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินทรเมธี ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”¹¹⁰ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นกิจกรรมที่สำคัญจะมุ่งเน้นที่การ

¹⁰⁸ อดุลย์ หลานวงศ์, “อุปถัมภ์อีสาน : การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า ข.

¹⁰⁹ อดุลย์ หลานวงศ์ และคณะ, “พุทธศิลป์:ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า ก.

¹¹⁰ พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินทรเมธี, “การพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า ข.

เสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะจากภายในจิตใจ โดยจากการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วย กิจกรรมการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การเจริญสติภาวนาการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง การจัดการท่องเที่ยวสายบุญ รูปแบบและการจัดการท่องเที่ยวโดยวัดที่ประกอบด้วย การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และปฏิบัติธรรมในการท่องเที่ยวแบบ Voluntourism เป็นการท่องเที่ยวเรียนรู้สู่ชุมชน ที่ทั้งผู้ให้และผู้รับได้มีโอกาสเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดรอยยิ้มและมิตรภาพที่น่าจดจำ ขณะเดียวกันพัฒนาจิตใจสติปัญญาและสอดแทรกกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาจิตใจให้เกิดความเสียสละ การทำเพื่อส่วนรวม และส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับความสุขจากการท่องเที่ยวและความสุขเกิดภายในจิตใจในการทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์กับสาธารณะ

บุรกรณ บิริบูรณ์ ศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแหล่งมรดกโลกเมืองอยุธยา ประเทศไทย”¹¹¹ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ เกิดจากเหตุผลสามประการคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งหวังด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยเน้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น แต่ยังคงอาศัยเทคโนโลยี และองค์ความรู้จากภายนอก ทั้งนี้การบริการจัดการด้านงบประมาณ มาจากหลากหลายทาง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภายในประเทศ องค์กรต่างประเทศ หน่วยงานเอกชนในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการใช้เทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุด ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและเมืองโบราณ อัตลักษณ์กับเส้นทางการท่องเที่ยวเมือง มรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งห้าแห่ง มีความเชื่อมโยงกันสองประการคือความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา และความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากความเชื่อต่อศาสนา การเมือง

ฉลอง พันธุ์จันทร์ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม”¹¹² ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม มี 14 แห่ง และสามารถสังเคราะห์ได้ 9 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มจิตรกรรมปริศนาธรรมและประติมากรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กลุ่มพิพิธภัณฑ์ 3) กลุ่มพระธาตุและเจดีย์ 4) กลุ่มพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 5) กลุ่มพระพุทธรูปไม้ 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา 7) กลุ่มส้ม

¹¹¹ บุรกรณ บิริบูรณ์ “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแหล่งมรดกโลกเมืองอยุธยา ประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2560), หน้า ก.

¹¹² ฉลอง พันธุ์จันทร์, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม”, วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ 5 ฉบับพิเศษ (พฤษภาคม 2561): 111-112.

อีสาน ๘) กลุ่มกุ และ 9) กลุ่มพระเกจิอาจารย์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานที่โดดเด่นมี 8 แห่ง คือ 1) วัดโพธิ์ 2) วัดโมกขวนาราม 3) วัดป่าธรรมอุทยาน 4) วัดป่าแสงอรุณ 5) วัดขุนพรหมดำริ 6) ศูนย์ปฏิบัติธรรม เวฬุวัน 7) ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมสุวรรณา และ ๘) พระธาตุนาดูน และสามารถสังเคราะห์หลักปฏิบัติได้ 4 อย่าง คือ 1) ยุบ-พอง 2) พุทโธ 3) เคลื่อนไหว และ 4) โภเอนก้า ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่มีศักยภาพสูงคือพระมหาธาตุแก่นนครและพระธาตุนาดูนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีศักยภาพสูง คือ วัดโพธิ์ วัดขุนพรหมดำริ และพระธาตุนาดูน สำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า มีเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด จำนวน 2 เส้นทาง และเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด จำนวน 2 เส้นทาง ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มพระธาตุและเจดีย์ กลุ่มพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และกลุ่มการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ปราณี ตันประยูร และกิติมา ทามาลี ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก”¹¹³ จากการศึกษาได้นำเสนอการจัดการการท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการให้บริการและประชาสัมพันธ์ 2) ด้านการจัดการพื้นที่ในแหล่งมรดกโลก 3) ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านการมีส่วนร่วม และ 5) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

มนิรัตน์ สุขเกษม และนุชนัตร กาศสมุทร¹¹⁴ ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน: เมืองมรดกโลก-มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยว โดยการนำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นความได้เปรียบด้วยการสร้างมูลค่า (Value Creation) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย (Thainess) วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นต้นทุนการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารที่มีอยู่แล้วนั้น ควรนำแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาผสมผสานเข้ากับบริบทของเอกลักษณ์และอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงระหว่างสถาปัตยกรรมของโบราณสถาน โบราณวัตถุของพื้นที่แหล่งมรดกโลกแห่งนี้เข้ากับมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณี หรือที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ผ่านมิติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกจดจำประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวได้ (Sense of Place) ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การเรียนรู้ฐานภูมิปัญญาสุโขทัย การเรียนรู้สังคโลกบ้านเกาะน้อย การเรียนรู้พระ

¹¹³ ปราณี ตันประยูร และกิติมา ทามาลี, “การจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 171-184.

¹¹⁴ มณีรัตน์ สุขเกษม และนุชนัตร กาศสมุทร, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน: เมืองมรดกโลก-มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร”, วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561): 161-178.

เครื่องเมืองสุโขทัยบ้านพระพิมพ์ลักษณะศิลป์ การเรียนรู้การทำเซรามิคสุโขทัย การทำเครื่องปั้นสังคโลกสุโขทัย การทำผ้าหมักโคลนบ้านนาต้นจั่น การเรียนรู้วิถีชีวิตโฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น และ การเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวได้โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีถึงคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งยังช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และนักท่องเที่ยวจะสามารถนำประสบการณ์อันทรงคุณค่าไปปรับใช้ในวิถีชีวิตของตนเองได้ ซึ่งกระบวนการนี้จะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารได้อย่างยั่งยืนสืบไป และยังเป็นเตรียมความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางของมรดกโลกแห่งอาเซียนในอนาคตได้

พระชยานันท์หมณี และคณะ ศึกษาเรื่อง “หมู่บ้านพุทธเกษตร : รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน”¹¹⁵ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่านเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่านานโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชน มีวิธีการสร้างเครือข่ายได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน 4 ข้อได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสินค้าบริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาตลาดสินค้าและบริการ รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ชับเคลื่อนและพัฒนาสัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่าและการปรับตัวของมนุษย์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน

วันทนี้อยู่ แสนภักดี ศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก ในมุมมองของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว”¹¹⁶ ผลการวิจัยได้นำเสนอเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลกตามมุมมองของการบริหารจัดการโดยการวางแผน

¹¹⁵ พระชยานันท์หมณี และคณะ, “หมู่บ้านพุทธเกษตร : รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน” รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2561), หน้า ข.

¹¹⁶ วันทนี้อยู่ แสนภักดี, “แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก ในมุมมองของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว”, วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2562): 36-49.

คือ 1) ควรมีการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและลดงบประมาณที่สิ้นเปลืองในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการส่งเสริม และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ควรมีการบูรณาการนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายตลาดประชารัฐ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และการพัฒนาชุมชน 3) ควรมีการทบทวนและปรับแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง 4) ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาจิตใจ การปลูกจิตสำนึก ให้กับประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระสุภาพร เตชธโร¹¹⁷ ศึกษาเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของโครงการไหว้พระ 9 วัด จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โครงการจัดไหว้พระ 9 วัดเป็นโครงการหนึ่งที่ถูกจัดขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เดิมชื่อโครงการไหว้พระขอพร 9 วัดพระอารามหลวง ที่จัดขึ้นในปี 2545 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงพุทธศาสนาแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ จนประสบผลสำเร็จมีผู้ร่วมโครงการอย่างมาก ต่อมาจังหวัดอุบลราชธานีได้นำโครงการไหว้พระ 9 วัดนี้มาจัดในเขตเทศบาลจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดของตน กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของโครงการไหว้พระ 9 วัดในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่ามีองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และเทศบาลนครอุบลราชธานีได้ร่วมกับพระภิกษุในวัดที่เลือกเข้าร่วมโครงการจำนวน 9 วัด จัดอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวด้วยการจัดหารถทัวร์พาเที่ยว การจัดวิทยากรประจำรถให้ออกป้ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ รวมทั้งร่วมเสนอในการจัดภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยจัดดูแลในเรื่องความสะอาด สถานที่ที่เอื้อต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของโครงการไหว้พระ 9 วัดจังหวัดอุบลราชธานีปรากฏในแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์การตลาดท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง พ.ศ. 2558-2563 เป็นแผนการท่องเที่ยวที่พยายามเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปสู่ในระดับต่างๆ เพิ่มศักยภาพด้วยการพัฒนาเส้นทาง เพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมีมาตรฐานภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับด้านเศรษฐกิจ พื้นที่สิ่งแวดล้อมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญทั้งนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศในอนาคต

พระศรีสังคม ขยานุทโธ (ธนาวงษ์)¹¹⁸ ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการ

¹¹⁷ พระสุภาพร เตชธโร, “กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของโครงการไหว้พระ 9 วัด จังหวัดอุบลราชธานี”, วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562): 9-18.

¹¹⁸ พระศรีสังคม ขยานุทโธ (ธนาวงษ์), “การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย”, คุษณินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), หน้า ก.

ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดในสังคมไทย แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบของวัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงามของงานพุทธศิลป์ และทำบุญ ไหว้พระขอพร ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งภายนอกและภายในตามบริบทของวัด มีการใช้สัญลักษณ์และการสื่อสารที่ทันสมัย เข้าใจง่าย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมากนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2. รูปแบบของวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรม กำลังได้รับความสนใจมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ บทบาทของวัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงามของงานพุทธศิลป์ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร พบว่า มีการส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ งานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชุมชน โดยกิจกรรมที่ส่งเสริม เป็นการพึ่งพาเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างวัดกับชุมชน และวัดจะสอดแทรกให้มีการนั่งสมาธิ การปฏิบัติวิปัสสนาเข้าไปร่วมด้วยอยู่เสมอตามโอกาส เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่สนใจงานด้านพุทธศิลป์ซึ่งเป็นวัฒนธรรม ได้มีการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในเชิงลึกที่เป็นนามธรรมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างเชื่อมโยงให้เกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงขึ้นในจิตใจของนักท่องเที่ยวให้สนใจกับการปฏิบัติธรรม ในวัดที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และคณะ ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดบ้านชะยุง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ¹¹⁹ ผลการวิจัยพบว่า วัดบ้านชะยุง มีศักยภาพและจุดแข็งที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง 5 องค์ 5 อิริยาบถ รูปหล่อทองเนื้อโลหะ 2 องค์ พิพิธภัณฑสถานหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง ศาลาไม้หลังเก่าที่หลวงปู่สรวงเคยอยู่ สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมหลวงปู่สรวง เป็นต้น ยุทธศาสตร์ด้าน พื้นที่ติดถนนเส้นหลัก ระหว่างแยกนาเจริญ วัดไพรพัฒนาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอภูสิงห์ ทำให้สามารถเข้าถึงได้สะดวกและอยู่ติดกับเส้นทางหลักผ่านระหว่างชายแดนไทยกัมพูชา (ช่องชะงำ) ด้วย มีเรื่องราวประวัติศาสตร์หลวงปู่สรวงในชุมชนและในวัดให้ได้เล่าขานและมีลายมือหลวงปู่สรวงที่สำคัญหลายแห่งในวัด ชุมชน วัดและโรงเรียน มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีต้นทุนสัญลักษณ์หลวงปู่สรวง คือ ว่าว สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มีผู้นำหรือผู้บริหารงานในการท่องเที่ยวที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ วิสัยทัศน์กว้างไกล ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวมีสถานบริการรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ รีสอร์ท ร้านอาหาร ไก่ลับริเวณวัด ตลอดถึงเจ้าอาวาสมีความเป็นผู้นำสูง ฉะຍบขาดในการบริหารงาน จากจุดแข็งดังกล่าว จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาวัดบ้านชะยุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้ เพราะวัดบ้านชะยุงมีบุคคลผู้เป็นสะพานบุญและผู้อุปถัมภ์อย่างมั่นคง มีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากสาธุศิษย์ผู้กตัญญู

¹¹⁹ พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดบ้านชะยุง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2563): 846-847.

พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒนโน และคณะ ศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”¹²⁰ ผลการวิจัยพบว่า วัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านแหล่งธรรมชาติที่ประกอบด้วยภูมิทัศน์และบรรยากาศที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนทางกายและทางใจ สถานที่ปฏิบัติธรรมมีความพร้อมทั้งพระวิทยากร ที่มีความรู้ประสบการณ์ที่เพียงพอ รวมทั้งที่พักสำหรับผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม ในส่วนทรัพยากรทางวัฒนธรรมบางแห่งเป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญและมีพุทธศิลป์แต่ละสมัย บางแห่งเคยมีพระสงฆ์สายกรรมฐานที่เป็นศิษยานุศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บิดาแห่งพระกรรมฐาน จึงมีเจดีย์ที่เก็บ อัฐบริขาร อัฐิธาตุ และรูปเหมือน ประดิษฐานไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าสักการบูชา

พระมหาณัฐกิตติ อนารโท และคณะ ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”¹²¹ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะพระสงฆ์สายวัดป่ามีปฏิปทาน่าเลื่อมใสจนเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป จึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ทรงคุณค่า และเป็นแรงดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเดินทางเข้าถวายสักการะแก่พระสงฆ์สายวัดป่า แม้ว่าปัจจุบันท่านจะมรณภาพไปแล้วแต่ก็ยังมียุวกท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในวัดของท่านเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงแต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ระบบการรักษาความปลอดภัยที่ยังไม่ดีพอ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เพียงพอ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม

บัญญัติ แพรกปาน ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้”¹²² ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เน้นการรักษารูปแบบประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เน้นความสำคัญทางด้านศาสนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของพระธาตุแดนใต้ ศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญ สารทเดือนสิบ รับตายาย พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำของทุกปี คือ พิธีบวงสรวงพระธาตุ

¹²⁰ พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒนโน และคณะ, “กระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563): 47-48.

¹²¹ พระมหาณัฐกิตติ อนารโท และคณะ, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2563): 35-36.

¹²² บัญญัติ แพรกปาน, “การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุแดนใต้” วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 (เดือนตุลาคม 2563): 266.

เป็นพิธีกรรม ที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ วัฒนธรรมการนำผ้าขึ้นธาตุ กิจกรรมจำหน่ายพระเครื่องและของเก่าหายาก ชมโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และไหว้พระ

พระวัชระ วชิรญาโณ ศึกษาเรื่อง “ปราสาททงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น”¹²³ ผลการวิจัยพบว่า “ปราสาททง” เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นในคติทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู โบราณสถานแห่งนี้มีความสำคัญต่อชุมชนและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในฐานะเป็นโบราณสถานที่ช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นได้มีการจัดงานประจำปีที่สำคัญ คือ การเซ่นไหว้เทพเจ้า และการจัดกิจกรรมประจำปีท้องถิ่น มีการรำบูชาปราสาท การจัดกิจกรรมชุมชนเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมประจำปี จุดพื้นที่ปราสาททงได้เป็นพื้นที่หนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชุมชนในพื้นที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรม และการจัดงานประเพณีบูชาปราสาททงประจำปี และมีการแสดง แสง สี เสียง จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่นที่สร้างความน่าสนใจของผู้คนทั้งในชุมชนและนอกพื้นที่ ด้วยความสำคัญของปราสาททงอันเป็นโบราณสถานของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นและจังหวัด ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร และมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้

โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน”¹²⁴ ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน มี 4 ด้าน ในการสืบค้นและวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล วิธีการที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องเกิดจากหลักธรรมศรัทธา จิตสำนึกของชาวพุทธ ศาสนิกชนที่จะช่วยกันส่งเสริม พัฒนาเศรษฐกิจ ช่วยเพิ่มรายได้ เพื่อลดปัญหาความยากจน ให้คนมีชีวิตจิตใจที่ดี ปฏิบัติตามคำสอน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไว้ให้ครบทั้ง 4 มิติ คือ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ และ ศาสนพิธี ใต้องค์ความรู้ใหม่ 7 มิติ คือ BSHMEMS =BALANCE MODEL ซึ่งสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักธรรม อริยสัจ 4 และ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

(2) งานวิจัยต่างประเทศ

เอลตัน โนติ (Elton Noti)¹²⁵ ศึกษาเรื่อง “Web 2.0 and the its influence in the tourism sector” พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง และการท่องเที่ยว แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่งแอปพลิเคชันที่แตกต่างกันที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี Web

¹²³ พระวัชระ วชิรญาโณ, “ปราสาททงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น”, วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 61.

¹²⁴ โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์, “ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2564): 85.

¹²⁵ Elton Noti, Web 2.0 and the its influence in the tourism sector, *European Scientific Journal*, Vol 9 No 20 (July 2013): 115-123.

2.0 เช่นโซเชียลเน็ตเวิร์ก (facebook, twitter) podcasting, RSS เป็นต้น ทำให้คนที่เดินทางจำนวนมากเพื่อการท่องเที่ยว รับข้อมูลและโต้ตอบกับผู้ให้บริการการท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การเขียนในแชทไปจนถึงองค์ประกอบภาพและเสียงที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยว การใช้ Web 2.0 เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยวหรือไม่และเพื่อประเมินผลกระทบโดยตรงที่ Web 2.0 มีต่อการตัดสินใจของลูกค้า และมีผลกระทบที่สำคัญในภาคการท่องเที่ยวเนื่องจากผู้คนจำนวนมากขึ้นใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ/ผลิตภัณฑ์ โซเชียลมีเดียกำลังกลายเป็นเครื่องมือทางการตลาดและการสื่อสารสำหรับองค์กรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะเนื่องจากมีอิทธิพลโดยตรงต่อกระบวนการตัดสินใจของลูกค้า แพลตฟอร์ม Web 2.0 ช่วยให้สามารถเชื่อมต่อกับผู้บริโภคได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยากที่จะควบคุมปฏิกิริยาของพวกเขาเกี่ยวกับไฟล์ข้อความ/ภาพถ่าย/เสียงหรือวิดีโอที่ได้รับ เมื่อผู้คนแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางผ่านเว็บบล็อกสิ่งนี้ยังสามารถสร้างความเป็นไปได้ในการเดินทางและเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันหรือผู้ให้บริการอื่นๆ ที่อ่านประสบการณ์เหล่านั้น เว็บบล็อกในภาคการท่องเที่ยวอาจถือได้ว่าเป็นวิธีการตลาดแบบปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ บางครั้งการใช้เครื่องมือ web 2.0 เช่น พอดแคสต์บริการการท่องเที่ยวอาจเป็นที่น่าเชื่อถือในสายตาของลูกค้าหรือจับต้องได้มากที่สุด สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์และเป็นประโยชน์สำหรับนักเดินทางที่ใช้แอปพลิเคชัน Web 2.0 เป็นคู่มือท่องเที่ยว

โชบานา และสุขปริต กอกริล (Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill)¹²⁶ ศึกษาเรื่อง “Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry” พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีการเติบโตในอัตราเฉลี่ย 4% ในตลาดการท่องเที่ยวโลกตามองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเติบโตอย่างมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้างการจ้างงานและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมยังช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตมากขึ้น อย่างยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศยังช่วยในการกำหนดแพ็คเกจทัวร์จองตั๋วและประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ความก้าวหน้าในเทคนิคสมัยใหม่ทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นมาก เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การเดินทางปลอดภัยยิ่งขึ้นและกระจายการท่องเที่ยวไปยังทุกมุมโลก ข้อมูล เทคโนโลยีช่วยให้เข้าถึงบริการทั้งหมดได้ง่ายช่วยลดช่องว่างระหว่างลูกค้าและผู้ขาย นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นมาก เทคโนโลยีสารสนเทศเร่งการดำเนินการและยังให้การเข้าถึงลูกค้าเพื่อเปลี่ยนแปลงแพ็คเกจทัวร์และผลิตภัณฑ์การเดินทางอื่น ๆ ตามความต้องการ เทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียง แต่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้าเท่านั้น แต่ยังช่วยให้องค์กรต่างๆ สามารถรักษารับประกันได้ง่ายและประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายด้วยความช่วยเหลือของเทคนิคสมัยใหม่ เช่นการใช้คอนิคมือถือการชำระเงินด่วนจึงไม่จำเป็นต้อง

¹²⁶ Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill, Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry, *International Journal of Research and Analytical Reviews*, Special issue for 2nd International Conference on Hospitality and Tourism ICOHOST -2019, pp. 330-333.

รอคิวนาน ไม่เพียงแต่โรงแรมขนาดใหญ่เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ B to B และบริษัทอื่นๆ ก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคือ การเติบโตในอัตราที่รวดเร็วมากซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลหลักที่อยู่เบื้องหลังความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ลูกค้าสามารถตรวจสอบรายละเอียดเที่ยวบิน ห้องพักรวม และจัดทำแพ็คเกจตามความต้องการได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ยังช่วยในการสร้างรายได้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นจะทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นและทำให้ลูกค้ามีอิสระมากขึ้น

วี.วี. ยาวอร์สกา และคณะ (V. V. Yavorska. et al)¹²⁷ ศึกษาเรื่อง “Features of application of information technologies in modern tourism” พบว่า โครงสร้างของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในแต่ละส่วนงานที่แยกจากกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมการจองตั๋ว การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเฉพาะทางนั้น เชื่อมโยงกับคนอื่นๆ ทั้งหมด ลักษณะเฉพาะของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นที่ยอมรับว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในสี่ขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างข้อมูล จนถึงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงการพัฒนากระบวนการข้อมูลเชิงกลยุทธ์ และการรวมส่วนประกอบเข้าด้วยกันในเครือข่าย ระดับต่างๆ จากระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก มีการเปิดเผยว่าสถานประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ทั้งซอฟต์แวร์มาตรฐาน และซอฟต์แวร์พิเศษในกิจกรรมของตน สำหรับสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวที่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการตลาดได้อย่างประสบความสำเร็จตลาดข้อมูลมีเทคโนโลยีที่มุ่งเป้าไปที่กระบวนการรวบรวมผลการสำรวจวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดโดยอัตโนมัติ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ระบบการจองผ่านคอมพิวเตอร์ซึ่งในที่สุดก็รวมเข้ากับระบบการจองทั่วโลก ทำให้สามารถจองส่วนประกอบหลักทั้งหมดของทัวร์ได้ ผู้ให้บริการทัวร์ใช้แนวทางคลาสสิกหลายประการในการสร้างระบบการจอง ลักษณะเฉพาะของตลาดบริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะลักษณะของบริการเองและลักษณะเฉพาะของการรับรู้ของผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของการตลาดในพื้นที่นี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ตช่วยให้นักธุรกิจและนักการตลาดสามารถสำรวจโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ สำหรับบริการด้านการเดินทางของตนเพื่อเน้นและสำรวจกลุ่มตลาดต่างๆ (ภูมิศาสตร์ประชากรมีอาชีพ องค์กรพฤติกรรม ฯลฯ) การติดตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เพื่อทำนายการพัฒนาความต้องการของผู้บริโภคในอนาคตและระบุแนวโน้มใหม่ในพฤติกรรมของลูกค้าปัจจุบันและผู้มีโอกาสเป็นลูกค้า การใช้ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์เปิดกว้างโอกาสในการสร้างเหตุผลทางวิศวกรรมและการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ การตีพิมพ์แผนที่ท่องเที่ยว และการสร้างแผนที่เว็บ ดังนั้นด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีการสร้างพื้นที่ข้อมูลท่องเที่ยวแห่งเดียวที่ช่วยให้ผู้เล่นทุกคนในตลาดนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลจริงอย่างรวดเร็ว

¹²⁷ V. V. Yavorska. et al, Features of application of information technologies in modern tourism, *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, Vol 28 No 3 (March 2019): 591–599

แชยอง ลิม และคณะ (Chaeyoung Lim et al.)¹²⁸ ศึกษาเรื่อง “Digital Omotenashi: Toward a Smart Tourism Design Systems” พบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกำลังเผชิญกับความท้าทาย คือการขาดระบบการท่องเที่ยวที่อัจฉริยะ ที่ใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าล่าสุดในเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ยังมีการออกแบบระบบการท่องเที่ยวที่อัจฉริยะ ในขณะที่รวบรวมคุณค่าแห่งประสบการณ์ที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย (คุณค่าเชิงหน้าที่คุณค่าทางสังคมคุณค่าทางอารมณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม) การออกแบบระบบที่เน้นประสบการณ์การท่องเที่ยว ซึ่งคำนึงถึงมุมมองทางสังคมและทางเทคนิค ทฤษฎีระบบเทคนิคสังคม เทคนิคถูกนำมาใช้เป็นรากฐานทางทฤษฎีและวิธีการวิจัยวิทยาศาสตร์การออกแบบถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาระบบการท่องเที่ยวที่ชาญฉลาดและสิ่งประดิษฐ์การออกแบบที่ใช้งานได้จริง กรณีศึกษาจากบริบทการท่องเที่ยวของญี่ปุ่นได้รับการศึกษาโดยการสำรวจคุณค่าที่ยั่งยืนของประสบการณ์และพฤติกรรมของพนักงานในท้องถิ่น ปัญหาหลักคือการสื่อสารที่ไม่เข้าใจระหว่างพนักงานบริการในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ในระหว่างการให้บริการ หลังจากระบุปัญหาและวัตถุประสงค์แล้ว การท่องเที่ยวอัจฉริยะที่เกี่ยวข้อง ระบบถูกสังเคราะห์และทดสอบเป็นสิ่งประดิษฐ์ในการออกแบบ ผลการทดสอบอรรถประโยชน์ของสิ่งประดิษฐ์ที่นำเสนอแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกในกระบวนการให้บริการและการสร้างคุณค่าประสบการณ์หลายมิติ

เดวิด แลมเพิร์ต (David Lempert)¹²⁹ ศึกษาเรื่อง “A Sustainable (Culture Protecting) Tourism Indicator for Cultural and Environmental Heritage Tourism Initiatives” เป็นการศึกษาเพื่อจะฟื้นฟูเป้าหมายของชุมชนนานาชาติในด้านความยั่งยืนทางวัฒนธรรมและการปกป้องทางวัฒนธรรมในบริบทของการท่องเที่ยวซึ่งถูกแทนที่ด้วยแนวคิด “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรม แต่ไม่ได้ช่วยปกป้องและส่งเสริมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพวกเขาเพียงเล็กน้อย บทความนี้เสนอตัวบ่งชี้เพื่อคัดกรองความคิดริเริ่มของรัฐบาลในด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามมาตรฐานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฉันทามติระดับโลกในกฎหมายและการประกาศระหว่างประเทศ มีการทดสอบโครงการ New Zealand Aid’s Tourism ในลาวเพื่อเป็นตัวอย่างวิธีใช้ตัวบ่งชี้เพื่อแสดงความล้มเหลวในสาขานี้

ลอรา ดิ ปีเตโตร และคณะ (Laura Di Pietro. Et al.)¹³⁰ ศึกษาเรื่อง “Heritage and identity: technology, values and visitor experiences” โดยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับตัวตน

¹²⁸ Chaeyoung Lim et al, Digital Omotenashi: Toward a Smart Tourism Design Systems, *Sustainability*, Vol 9 (2017): 1-20.

¹²⁹ David Lempert, A Sustainable (Culture Protecting) Tourism Indicator for Cultural and Environmental Heritage Tourism Initiatives. *Asian Journal of Tourism Research*, Vol. 1, No. 2, (December 2016): 101-144.

¹³⁰ Laura Di Pietro. Et al., Heritage and identity: technology, values and visitor experiences, *Journal of Heritage Tourism*, Vol. 13 No. 2 (2018): 97-103.

ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว คุณค่าและเทคโนโลยีในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเน้นถึงการมีส่วนร่วมของปัญหาชี้ให้เห็นถึงวิธีการที่สำคัญแนวคิดที่อยู่ในบริบทของการท่องเที่ยวตามมรดกทางอาหารและการสร้างอัตลักษณ์ในการพักผ่อน และการบริโภคอาหารแบบดั้งเดิมสำหรับครอบครัว นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การใช้เทคโนโลยี ในการเพิ่มประสบการณ์ของผู้เยี่ยมชมและวิธีการที่ผู้เยี่ยมชมระบุสถานที่ที่เป็นมรดกตกทอดการสร้างแบรนด์ พิพิธภัณฑสถาน เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์และความรู้สึกเป็นเจ้าของและการใช้การระดมทุนเพื่อเป็นทางเลือกในการระดมทุนมรดก สามารถเพิ่มเอกลักษณ์ของมรดกและอำนวยความสะดวกในการจัดการทรัพยากรมรดกทางชาติไปโดยมากขึ้นแนวคิดของมรดกวัฒนธรรมและอัตลักษณ์มีความสอดคล้องอย่างใกล้ชิดและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการท่องเที่ยวเชิงมรดก หัวข้อของบทความทั้งสี่ในประเด็นนี้ของ JHT ควรได้รับการพิจารณาแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่แตกต่างกันในการท่องเที่ยวเชิงมรดก สิ่งเหล่านี้แสดงถึงทิศทางที่สำคัญและน่าสนใจซึ่งเปิดการสนทนาในวงกว้างเกี่ยวกับอนาคตของการท่องเที่ยวตามมรดกทางวัฒนธรรม เป็นตัวอย่างของปรากฏการณ์และแนวโน้มในเวลาที่เหมาะสมซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาเชิงมรดกทำให้เกิดโอกาสใหม่ ๆ ทั้งสำหรับนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงาน การวิเคราะห์รูปแบบเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงมรดกเช่นการท่องเที่ยวเชิงอาหาร การใช้แอปพลิเคชันทางเทคโนโลยีการใช้เครื่องมืออย่างเป็นระบบในการติดตามและวิเคราะห์ความคาดหวังและระดับความพึงพอใจของผู้มาเยือนและการระบุแหล่งเงินทุนที่เป็นนวัตกรรมและทางเลือกแสดงถึงกลุ่มเชิงกลยุทธ์สำหรับวิเคราะห์และ 'ให้อาหาร' การท่องเที่ยวเชิงมรดก แม้ว่าแต่ละหัวข้อที่นำเสนอในฉบับพิเศษนี้อาจดูเหมือนไม่เชื่อมโยงกันในบางเรื่อง แต่ในความเป็นจริงแล้วมีเพียงให้หน้าที่แตกต่างกันของปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนเอกพจน์ มีการเชื่อมต่อและเกี่ยวพันกันและควรศึกษาด้วยวิธีการเสริม ตัวอย่างเช่นความพร้อมของเงินทุนและการลงทุนสามารถทำให้มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ซึ่งอาจดึงดูดกลุ่มผู้เยี่ยมชมใหม่ ๆ และเพิ่มระดับความพึงพอใจได้ การศึกษารูปแบบเหล่านี้มีส่วนช่วยในการรักษาคุณค่าและการถ่ายทอดความหมายและอัตลักษณ์ทางมรดกเมื่อเวลาผ่านไป แน่ใจว่าเราเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนของสิ่งที่ต้องการการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจโลกที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมมรดกเอกลักษณ์และการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุผลเหล่านี้เราเชื่อว่าประเด็นพิเศษนี้และเนื้อหาในประเด็นนี้ช่วยเสริมความเข้าใจในปัจจุบันเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวและปูทางไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นและจะต้องมีการวิจัยเพิ่มเติม

ปาสกาล เดล เวคคิโอ และคณะ (Pasquale Del Vecchio. et al)¹³¹ ศึกษาเรื่อง “Open Innovation and Social Big Data for Sustainability: Evidence from the Tourism Industry” พบว่าการใช้ Big Data ทางสังคมทำให้เกิดโอกาสมากมายสำหรับนวัตกรรมแบบเปิดและเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว จากการยืนยันความเกี่ยวข้องของ Big Data ในฐานะ

¹³¹ Pasquale Del Vecchio. et al, Open Innovation and Social Big Data for Sustainability: Evidence from the Tourism Industry, *Sustainability Journal*, Vol 10 No. 9 (September 2018): 1-15.

แหล่งที่มาของนวัตกรรมแบบเปิดและปัจจัยที่สำคัญสำหรับ Smart Destination เอกสารดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสังคมออนไลน์ซึ่งในการเปิดใช้งานการโต้ตอบที่ใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมของผู้ใช้แหล่งข้อมูลที่มีค่าโดยอนุญาตให้สถานที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่นำเสนอประสบการณ์ในท้องถิ่นด้วยวิธีที่เปิดกว้างและร่วมมือกัน การศึกษานำเสนอผลกระทบทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ สำหรับทฤษฎีมุมมองของนวัตกรรมแบบเปิดที่นำมาใช้ในการอธิบายผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการอภิปรายล่าสุดเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ทางสังคมโดยมุ่งเน้นเฉพาะที่ Smart Tourism สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าโอกาสในการเจาะลึกลงไปด้วยการมีส่วนร่วมทางทฤษฎีและการปฏิบัติเป็นประเด็นเพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบการตีความและการวิเคราะห์ สำหรับแนวทางปฏิบัติที่มีความหมายหลักสองประการที่เกิดขึ้นกับผู้สร้างปลายทางและองค์กรการท่องเที่ยวทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ การศึกษาชี้ให้เห็นว่า Big Data ทางสังคมสามารถสนับสนุนกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มและความสามารถในการแข่งขันของจุดหมายปลายทางได้อย่างไรผ่านกลยุทธ์การสร้างนวัตกรรมที่เปิดกว้าง สิ่งนี้เรียกร้องให้มีการปรับปรุงวัฒนธรรมและความสามารถและทักษะทั้งในระดับองค์กรและปลายทาง นัยที่สองเกิดขึ้นกับวาระทางการเมืองของจุดหมายปลายทางที่ถูกเรียกร้องให้คิดค้นโปรแกรมและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาเพื่อแข่งขันในระดับโลกโดยใช้ Big Data ทางสังคมเพื่อรองรับความท้าทายของการเติบโตอย่างยั่งยืน

เฉินไฉ ถัง และคณะ (Chencai Tang, et al)¹³² ศึกษาเรื่อง “A Study on the Coordinative Green Development of Tourist Experience and Commercialization of Tourism at Cultural Heritage Sites” พบว่าการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของจีนได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พบปัญหาที่ทำลายมากมายเช่น ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่ดี การค้าขายมากเกินไปและการสูญเสียความถูกต้องทางวัฒนธรรม การศึกษานี้ใช้การพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว ประสบการณ์และการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ (CGDTECT) ที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเป็นวัตถุประสงค์ในการวิจัยโดยใช้แหล่งมรดกโลกขององค์การยูเนสโกสองแห่งคือเมืองโบราณผิงเหยาและภูมิทัศน์วัฒนธรรมทะเลสาบตะวันตกของหางโจว และวัดขงจื้อในเขตประวัติศาสตร์นานกิง คณะวิจัยได้สร้างระบบตัวบ่งชี้สำหรับ CGDTECT ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม นำวิธีการประเมินที่ครอบคลุมและวิธีการวิเคราะห์ประสิทธิภาพที่สำคัญ (IPA) มาใช้เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญและประสิทธิภาพของ CGDTECT จากมุมมองของนักท่องเที่ยว การค้นพบเห็นว่านักท่องเที่ยวคิดว่าการพัฒนาสีเขียวที่ประสานกัน และประสบการณ์ที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมสามแห่ง มีความสำคัญมากกว่า โดยพื้นฐานแล้วนักท่องเที่ยวพึงพอใจกับ CGDTECT การวิเคราะห์ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความสำคัญและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ CGDTECT ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมสามารถมีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การค้าและการพัฒนาสีเขียวที่ประสานกัน เพื่อนำไปสู่มาตรการการพัฒนาสีเขียว

¹³² Chencai Tang, Qianqian Zheng and Pin Na, A Study on the Coordinative Green Development of Tourist Experience and Commercialization of Tourism at Cultural Heritage Sites, *Sustainability Journal*, Vol 11 No. 17 (August 2019): 1-19.

เชี่ยวชาญที่ตรงเป้าหมายมากขึ้น อีกทั้งสามารถให้คำแนะนำทางทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และการอ้างอิงเชิงปฏิบัติสำหรับความพยายามในการส่งเสริมการพัฒนาสีเขียวที่ประสานกันของประสบการณ์นักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ในเชิงวัฒนธรรมแหล่งมรดก

สรุปได้ว่า จากการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยพบสาระที่สำคัญ คือ คำว่า “การท่องเที่ยว” ครอบคลุมองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประเภท คือ 1. ผู้มาเยือน (Visitor) 2. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว 3. โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยว 4. องค์การภาครัฐ ซึ่งมีนโยบาย สนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยว 5. องค์การภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจหลากหลาย เพื่อให้บริการและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 6. ประชาชนในท้องถิ่น หรือ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายใต้กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีการเดินทาง 2. ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน 3. ต้องมีจุดหมายของการเดินทาง การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็หรือเชิงพุทธศาสนา เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญ ทำทาน และการสาธารณกุศลต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิ และการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อชมความงาม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน ตลอดจนเพื่อการบำเพ็ญบุญกุญริยาวัตถุ 10 ประการ เป็นต้น นวัตกรรมเป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดค้นการปรับปรุง ตลอดจนการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่การพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุทยานการท่องเที่ยว จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจนวัตกรรมว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างขีดความสามารถทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีพุทธ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวมี 5 องค์ประกอบ (5A) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) การบริการที่พัก (Accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Destination amenities) หลักธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธประกอบด้วย หลักศรัทธา หลักปัญญา หลักไตรสิกขา และหลักบุญกุญริยาวัตถุ เป็นต้น สาระสำคัญดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดความสามารถในการเพิ่มมูลค่า การสร้างความแตกต่างที่โดดเด่นด้วยการบริการที่แปลกใหม่ทันสมัย ตรงตามความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว นวัตกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างและส่งเสริมสิ่งใหม่ๆ หรือการประยุกต์นวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ช่วยให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่ดีมากขึ้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจะนำสาระสำคัญเหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในงานวิจัยนี้สำหรับจัดทำฐานข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธด้วยสำหรับระบบสารสนเทศที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจในการสร้างขีดความสามารถทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยนวัตกรรมจะเป็นกระบวนการใหม่ที่ต้องใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนที่สำคัญ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” เป็นโครงการย่อยที่ 1 ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” โครงการย่อยที่ 1 นี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Reseach) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม
- 5) องค์ประกอบการท่องเที่ยว
- 6) หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

โดยคณะผู้วิจัยทำการศึกษาจากแหล่งผู้ให้บริการฐานข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งหน่วยงานรัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่าง ๆ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การลงพื้นที่ในเมืองรอง 55 จังหวัด เพื่อสำรวจวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม การสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 55 จังหวัด โดยตั้งประเด็นไว้ 3 ประเด็น คือ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และ

คุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม และ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ พร้อมทั้งการถ่ายภาพนิ่ง และภาพวิดีโอ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ

2) การสัมภาษณ์ สันทนาการกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง 55 จังหวัด รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพนำมาใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในระดับนานาชาติ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายภาคส่วน ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ 3 ประการคือ

(1) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ เช่น ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

(2) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ เช่น การแบ่งประเภทเส้นทาง (Route) สถานที่สำคัญภายในสถานที่นั้น กิจกรรมสำคัญทั้งปี และคุณค่าที่จะได้รับทั้งด้านรูปธรรม และนามธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

(3) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ทั้งนี้ ในรายละเอียดของข้อคำถามจะได้แสดงรายละเอียดในหัวข้อเรื่องมีวิจัยซึ่งอยู่ในหัวข้อต่อไป

3) การสัมภาษณ์ สันทนาการตัวแทนจากทั้งหน่วยงานรัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ เช่น ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (ผู้แทนจากคุณกอบกุล ปิตรชาติ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว) ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกษมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย

4) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เลือกเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยการสังเกตแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำมาสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยมีกิจกรรมและขั้นตอน ดังนี้

1) การออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 1 ชุด

2) การลงพื้นที่วิเคราะห์จัดทำฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมเป็น 79 แห่ง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยมีขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากับผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง และความต้องการในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง และชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

3) การออกแบบสารสนเทศสำหรับฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

4) การจัดทำฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

5) การเสริมสร้างความร่วมมือในพื้นที่การท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

6) การวิเคราะห์และถอดบทเรียนร่วมกับพื้นที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

7) การพัฒนาสารสนเทศสำหรับฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายให้การพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ และชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมการออกแบบและพัฒนา

ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธที่ยั่งยืนในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

3.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในเมืองรอง 55 จังหวัด แยกเป็นรายภาค ดังนี้

(1) ภาคเหนือ จำนวน 16 จังหวัด ประกอบด้วย 1.เชียงราย 2.พิจิตร 3.ตาก 4.เพชรบูรณ์ 5.นครสวรรค์ 6.สุโขทัย 7.ลำพูน 8.อุตรดิตถ์ 9.ลำปาง 10.แม่ฮ่องสอน 11.พิจิตร 12.แพร่ 13.น่าน 14.กำแพงเพชร 15.อุทัยธานี และ 16.พะเยา

(2) ภาคกลาง จำนวน 7 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ชัยนาท 2. ราชบุรี 3. ลพบุรี 4. สมุทรสงคราม 5. สิงห์บุรี 6. สุพรรณบุรี 7. อ่างทอง

(3) ภาคตะวันออก จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย 1. จันทบุรี 2. ตราด 3. นครนายก 4. ปราจีนบุรี 5. สระแก้ว

(4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 จังหวัด ประกอบด้วย 1.บุรีรัมย์ 2.ชัยภูมิ 3. อุบลราชธานี 4.อุดรธานี 5.หนองคาย 6.บึงกาฬ 7.สกลนคร 8.กาฬสินธุ์ 9.สุรินทร์ 10.นครพนม 11. ยโสธร 12.อำนาจเจริญ 13.หนองบัวลำภู 14.เลย 15.ร้อยเอ็ด 16.มหาสารคาม 17.ศรีสะเกษ 18. มุกดาหาร

(5) ภาคใต้ 9 จังหวัด จำนวน 9 จังหวัด ประกอบด้วย 1.นครศรีธรรมราช 2.พัทลุง 3. ตรัง 4.สตูล 5.ชุมพร 6.ระนอง 7.นราธิวาส 8.ยะลา และ 9.ปัตตานี

3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง จากเมืองรอง 55 จังหวัด มีจำนวน 79 ราย ดังนี้

1. พระอาจารย์อุทัย ฉานุตตโม เจ้าอาวาสวัดป่าห้วยลาด ตำบลसानตม อำเภอกู่เรือ จังหวัดเลย
2. อ.ส.สมศักดิ์ แซ่โค้ว ไวยาวัจฉกรณ วัดบางกุ่ม ตำบลบางกุ่ม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
3. พระครูโสภาสชลธาร เจ้าอาวาสวัดชลธาราสิงเห ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดงตาล จังหวัดนราธิวาส
4. พระครูจันทปัญญาภิบาล เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุสวี ตำบลสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร
5. พระเทพวงศาจารย์ (สำลี คุตตสีโล ป.ธ.6) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
6. นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดพระบรมธาตุ (นครชุม) อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
7. พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อดังใจ) ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

8. พระเทพรัตนนายก เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีบุญไชยวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
9. พระพุทธิวงศ์วิวัฒน์ (บุญมา มานิต) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยตุง ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
10. พระมหาณัฐชัย อภิวัตโน เจ้าอาวาสวัดอรัญญิกาวาส ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี
11. พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมรชิตโตเจ้าอาวาสวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ
12. พระอธิการณรงค์ ชยมงคล, เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิตภูค่าว ตำบลสหสัมพันธ์ อำเภอสหสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์
13. พระอาจารย์กฤษฎาพร กนตวิโร เจ้าอาวาสวัดมณีวงศ์ ตำบลดงละคร อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก
14. พระครูยุตติคุณกร เจ้าอาวาสวัดแก้วพิจิตร ตำบลบางบริบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
15. พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต เจ้าอาวาสวัดเขาชวัง ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อนจังหวัดจันทบุรี
16. พระครูสุวรรณสารวิบูล เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด
17. พระมหาธนา ตนต์ปาโล, ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีวังค์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์
18. พระภานาวชิรปราการ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์
19. พระมงคลพัฒน์พิธาน (พิพัฒน์มงคล คุณยุตโต เจ้าอาวาสวัดพิพัฒน์มงคล ตำบลทุ่งเสลี่ยมอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย
20. พระครูปลัดอุทัย อคฺคปญฺโญ (มุตกาวงค์), รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดภูมินทร์ ตำบลในเวียงอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
21. พระครูพนมธรรมภินันท์ เจ้าอาวาสวัดเขาพระอังคาร ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์
22. พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ ตำบลน้ำคำอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
23. พระครูปัญญาโรบล เจ้าอาวาสวัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี
24. นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์ ประชาสัมพันธ์ วัดเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อยอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
25. พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุนาดูน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูนจังหวัดมหาสารคาม
26. พระมหาชยากร อธิเมธ, ผู้ช่วยเลขานุการ เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

27. พระครูวิมลธรรมรส เจ้าอาวาสวัดชานาธิปเฉลิม หรือ วัดมำบัง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
28. พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
29. พระครูบวรธรรมทิน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ หรือ วัดทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
30. พระราชวิสุทธินายก เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร, เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธาวาส, ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
31. พระครูสุทธิธรรมรังษี (ธนัท คุโณภาโส), คณะทำงาน ผู้ดูแลวัดถ้ำกลองเพล ตำบล โนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
32. พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภาวิโส) เจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
33. พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
34. พระราชปริยัติสุธี เจ้าอาวาสวัดธรรมามูล ตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
35. พระครูธรรมธรรสุพรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
36. พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
37. พระครูสุนทรปริยัติคุณ เจ้าอาวาสวัดวาริบรรพต (วัดบางนอน) ตำบลบางนอน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
38. พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. เจ้าอาวาสวัดภูเขาทอง ตำบลน้ำผุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
39. พระครูวิบุรณ์ สังขกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชโยวรวิหาร ตำบลไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
40. พระมหาเสริมพันธ์ พรหมญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิกุลทอง ตำบลพิกุลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี
41. พระมหามงคล มงคลคุณ เจ้าอาวาสวัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ ตำบลนาสีนวน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
42. พระสุนทรกิตติคุณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
43. พระมหาวัชชัย สิริธโช เจ้าอาวาสวัดเขาวงพระจันทร์ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
44. พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย จิตธมโม เจ้าอาวาสวัดสังกัสรัตนคีรี ตำบลน้ำซึม อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี
45. พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร. รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดท่าหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

46. พระครูพิธานนพกิจ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
47. นายชัชพงศ์ เพชรกล้า, หลานอดีตเจ้าอาวาสวัดคูหาภิมุข (วัดหน้าถ้ำ) ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน
48. พระเทพวินยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
49. พระครูพนมปริชากร เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
50. พระโกศัยสุนทรกิจ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
51. พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุคอกงมู ตำบลจองคำ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
52. พระมหาปรีชา ภูริทัตโต, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
53. พระครูบรรพตพัฒนาราช เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
54. พระอธิการประพัศ ฐิตมโน เจ้าอาวาสวัดถ้ำแสงเพชร ตำบลหนองมะเขว อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ
55. นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์ ผู้ดูแลวัดอาฮงศิลาวาส ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
56. พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
57. พระอธิการกสิณธุ์ อนุภทโท เจ้าอาวาสวัดแพร่แสงเทียน ตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่
58. พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี เจ้าอาวาสวัดถ้ำสุมะโน ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
59. พระครูภาวนาวินัยธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล) เจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
60. พระภาวนาสุตาทิรต์ (ชอบ พุทฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี
61. พระครูภาวนาวินัยธรรม (หลวงพ่อสวัสดิ์ อมโร (อิมรัมย์) เจ้าอาวาสวัดเนรมิตวิปัสสนา ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
62. พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ.เจ้าอาวาสวัดหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
63. พระพุทธบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า ตำบลมะกอกหวาน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
64. พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

65. พระอธิการยม กัตตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดทุ่งเขา ตำบลแสนตุง อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
66. พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนต์จิตโต) เจ้าอาวาสวัดป่าชัยมงคล หรือ วัดพรรุ่ง ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
67. พระพุทธิสารเมธี เจ้าอาวาสวัดศรีทวี ตำบลท่าวี อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
68. พระอธิการทองพูน นทยาอุโก เจ้าอาวาสวัดเขาสุกิม ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
69. พระอาจารย์จรรย์ อนุญ โณ เจ้าอาวาสวัดดงแก้วกัลยาราม ตำบลคลีกล้วย อำเภอศิลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ
70. พระราชวิสุทธิมนี (เยื้อน ขนติโปล) เจ้าอาวาสวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตำบลบ้านจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
71. พระอาจารย์คำสอน ปญญาวุฑโฒ รองเจ้าอาวาสวัดป่าหนองไผ่ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
72. พระภาวนาธรรมาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดนาหลวง อภิญาเทศิธรรม (ภูย่าอู่) ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
73. พระครูมงคลญาณโสภณ เจ้าอาวาสวัดหินหมากเป้ง ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
74. พระชัชพร ฉินนาลโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจติยาศรีวิหาร (วัดภูทอก), วัดเจติยาศรีวิหาร (วัดภูทอก) ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
75. พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต เจ้าอาวาสวัดป่าภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
76. พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดอนาลโยทิพยาราม ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
77. พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ (พระอธิการสายหยุด ปิณฺญาธโร) เจ้าอาวาส วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม (วัดป่าถ้ำวัว) ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
78. พระครูเกษมวรกิจ เจ้าอาวาสวัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
79. พระครูวิมลอุปสารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Reseach) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1) กลุ่มเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 ราย

2) กลุ่มตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ เช่น ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกสมาคมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 9 ราย ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
1.	คุณณรงค์ ทรงอารมณ์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
2.	คุณเปรมชัย จันทร์จำปา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร
3.	คุณธัญดา ลิ้มศิริ	หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (ผู้แทนจากคุณกอบกุล ปิตรชาติ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว)
4.	คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
5.	คุณสมชาย ชมภู่น้อย	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
6.	คุณสร้อยดี อาสาสรรพกิจ	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
7.	คุณวิบูลย์ นิมิตรวานิช	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
8.	คุณปิ่นนารถ เจริญผล	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
9.	คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์	นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย

รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 88 ราย

3.4 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3.4.1 เครื่องมือการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัดเพื่อหาข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การปฏิบัติการเพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ดังนั้น จึงมีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมีเนื้อหาสำคัญใน 3 ประเด็น คือ

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับรูปธรรม นามธรรม
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ

2. ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม

โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ต้นแบบ (prototype) ซึ่งเป็นชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 9 สารสนเทศ จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 79 แห่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และกลุ่มวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง โดยมีชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 2 ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม

<p>ตอนที่ 1: ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง</p>
<p>สารสนเทศที่ 1: ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์</p>
<p>สารสนเทศที่ 2: ประวัติความเป็นมา</p>
<p>ตอนที่ 2: สถานที่ท่องเที่ยวและความสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**แนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ พิจารณาแบบองค์รวมจากองค์ประกอบใน 3 ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.ศาสนสถาน/ 2.ศาสนวัตถุ/ 3.ศาสนบุคคล/ 4.ศาสนธรรม/ 5.ศาสนพิธี 2. ด้านแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)/ 2.การเข้าถึง (Accessibility)/ 3.สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)/ 4.กิจกรรม (Activity)/ 5.การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) 3. ด้านเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา (Route) แยกพิจารณาเป็น 2 เส้นทาง คือ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดท่องเที่ยวทั้ง 55 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง 3.2 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 24 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง
<p>สารสนเทศที่ 3: ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่นี้ (ดูข้อ 3.1 และ 3.2)</p>
<p>สารสนเทศที่ 4: สถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่นี้ (มีได้หลายรายการ)</p>
<p>สารสนเทศที่ 5: กิจกรรมสำคัญๆ ทั่วไป</p>
<p>สารสนเทศที่ 6: คุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม</p>

ตอนที่ 3: เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ

สารสนเทศที่ 7: เส้นทาง และการเดินทาง

สารสนเทศที่ 8: สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ

สารสนเทศที่ 9: สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ คือ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกสมาคมมัตถุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 9 ราย

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเลือกเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยการสังเกตแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว

3.4.2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) ชุมปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
2. ร่างเครื่องมือทุกฉบับได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ชุมปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่
3. นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย
4. นำผลการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview) ชุมปฏิบัติการวิจัย/ชุดกิจกรรมฉบับสมบูรณ์
5. จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ออกเป็น 8 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง

ระยะที่ 2 การลงสำรวจและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจคัดเลือกวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยการจัดทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1: การสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดและบริบทพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรองและชุมชน 55 จังหวัด เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

(1) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องเป็นสถานที่เหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมที่สำคัญ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีเส้นทางเดินทางเข้าถึงง่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว

(2) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องมีองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่อนุญาตและให้ความร่วมมือในการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ระยะที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ แล้วนำไปสู่การปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมเป็น 79 แห่งที่กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย

ระยะที่ 4 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มกับตัวแทนเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง และตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ คือ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกษัตริย์ศึกเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ระยะที่ 5 สร้างฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ระยะที่ 6 การสรุปองค์ความรู้ และจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปพัฒนาในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 7 ทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมฐานข้อมูลเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ระยะที่ 8 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยมีตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการ ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการ

ที่	กิจกรรมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา 7 เดือน						
		1	2	3	4	5	6	7
1	การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างเครื่องมือประกอบ การวิจัย	—						
2	การลงสำรวจและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจคัดเลือกวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง	—						
3	การสรุปองค์ความรู้ แล้วนำไปสู่การปฏิบัติการ ออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมเป็น 79 แห่ง			—				
4	การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม				—			
5	สร้างฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด					—		
6	การสรุปองค์ความรู้และการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนและสังคม						—	
7	ทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมฐานข้อมูลเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด						—	
8	การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์						—	
9	การจัดทำบทความเผยแพรในระดับชาติ						—	

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คุณภาพสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นจะสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสาร จัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการวิจัย

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย สำหรับการสร้างข้อสรุปต่อไป

3) สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยมีหลักการดังนี้

(1) การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทาง และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือไม่

(2) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูล และเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยได้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

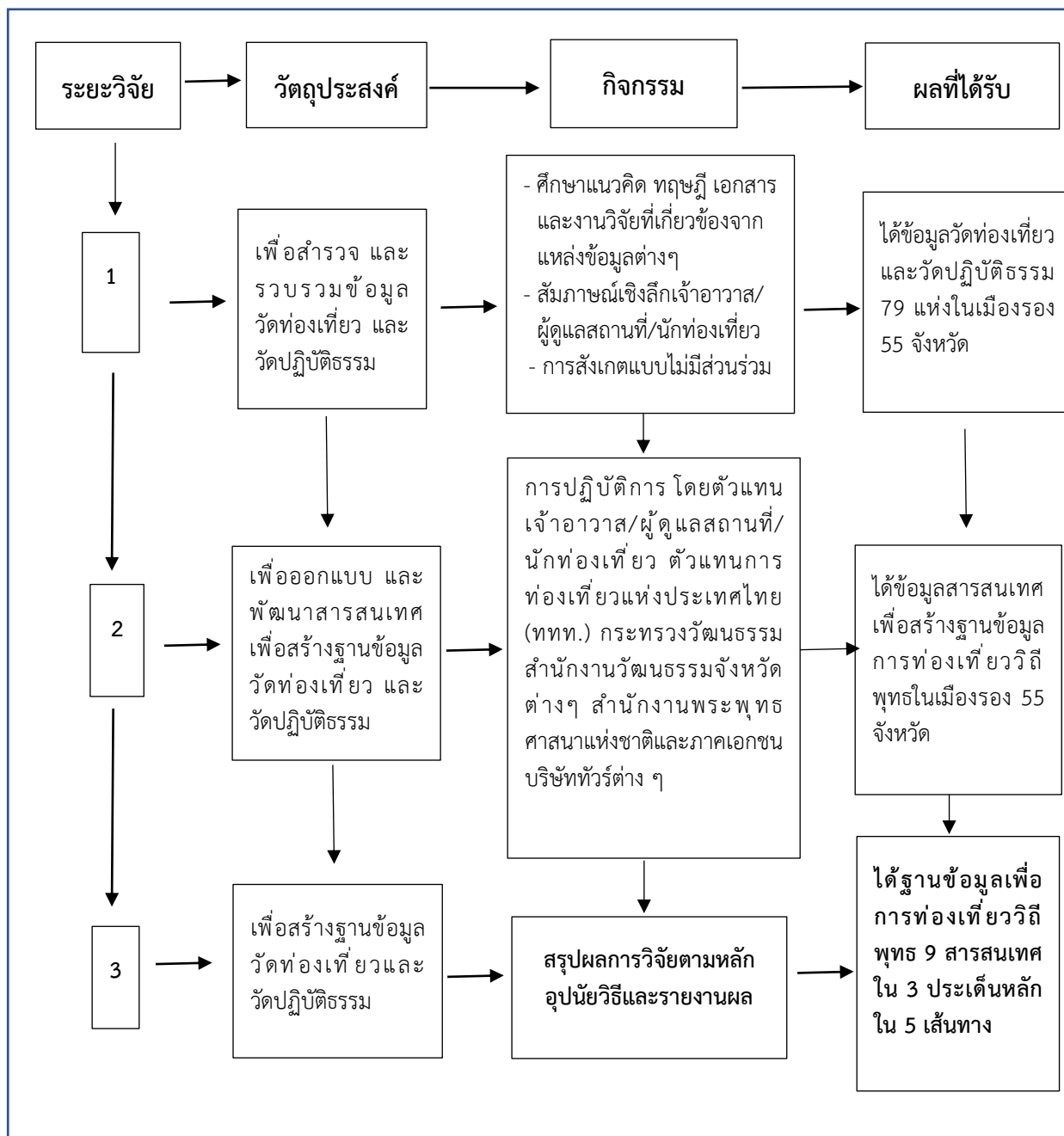
(3) การจัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจัดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการสะสางข้อมูลพร้อมกับปูพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์โดยทำดัชนีข้อมูล 3 ชนิด คือ ดัชนีเชิงบรรยาย ดัชนีเชิงตีความ และดัชนีเชิงอธิบาย

(4) การทำข้อสรุปชั่วคราว เป็นการนำความคิดที่ได้จากการทำดัชนีข้อมูลและเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกัน โดยการเขียนประโยค หรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษาเชื่อมโยงกับดัชนีเหล่านี้ หรือบางครั้งอาจสร้างข้อสรุปชั่วคราวเป็นย่อหน้าหรือข้อความยาว ส่วนข้อมูลใดไม่ต้องการหลังจากทำข้อสรุปชั่วคราวแล้วก็กำจัดออกไป

(5) การสร้างข้อสรุปและพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อยๆ เหล่านั้นเชื่อมโยงเป็นบทสรุป โดยทำเป็นระบบและค่อยๆ ทำอย่างประณีต

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงบูรณาการเพื่อนำเสนอในเชิงการนำไปใช้ประโยชน์และการสร้างสรรค์สืบต่อไป

3.7 สรุปกระบวนการวิจัย



แผนภูมิที่ 2 สรุปกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” เป็นโครงการย่อย 1 ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” โครงการย่อย 1 นี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร คุณภาพ และการปฏิบัติการ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีการศึกษาวิจัย ต่อไปนี้

- 4.1 สำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.2 ออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.3 สร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.4 องค์กรความรู้จากการวิจัย

4.1 สำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด

การสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัดเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คู่มือการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งผู้ให้บริการฐานข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศทั้งหน่วยงานของรัฐ เช่น ห้องสมุด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่าง ๆ รวมทั้งทัศนะจากนักวิชาการ นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดและตั้งประเด็นคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดเหล่านั้นและบริบทพื้นที่ของวัด คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ (1) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องเป็นสถานที่เหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมที่สำคัญ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีเส้นทาง เดินทางเข้าถึงง่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว (2) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องมี

องค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่อนุญาตและให้ความร่วมมือในการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ จัดทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ลงพื้นที่คือวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยคณะผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามไว้ 3 ประเด็น คือ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับ ทั้งรูปธรรมนามธรรม และ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและแหล่งข้อมูลดังกล่าว ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 ดังนี้

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา

วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกส่วนใหญ่จะเป็นวัดมีชื่อเสียงของจังหวัดและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นวัดท่องเที่ยวประจำจังหวัด อีกทั้งวัดส่วนใหญ่จะได้รับการคัดเลือกเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sports), สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (Office of Tourism Development), ททท. หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Tourism Authority of Thailand : TAT) เป็นต้น เนื่องจากวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมที่คณะผู้วิจัยเลือก เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา จึงมีความสำคัญต่อการนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว

(ก) **ทำเลที่ตั้ง** จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัดพบว่า องค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ในแต่ละวัดให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าที่ตั้งวัดที่มีความสะดวกในการเข้าถึงถือว่าเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางไปท่องเที่ยววัดนั้น ๆ หรือไม่ เช่น ความเห็นว่านักท่องเที่ยวมาประจำส่วนมากเป็นคนในพื้นที่เขามาประจำอยู่แล้วจึงมีความคุ้นเคยกับที่ตั้งของวัด ส่วนที่มาจากที่อื่น เป็นคณะมาดูงาน หรือคณะที่ท่องเที่ยวศาสนาวัดนธรรมต้องเข้ามาที่นี่ก่อน ไกด์จะกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยว¹⁴³ อาศัยแหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยววัดนี้มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีน เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยก็เดินทางมาจากทั่วประเทศ¹⁴⁴ นักท่องเที่ยวที่มาสุพรรณบุรีก็สามารถที่จะมาตักบาตรช่วงเช้าเวลา 07.00 น. ก่อน เมื่อเสร็จแล้วจะไปท่องเที่ยวในสถานที่อื่น ๆ ต่อ¹⁴⁵ วัดนี้คนทั่วไปรู้จักเพราะเป็นที่ละสังขารของหลวงปู่่มั่น ภูริทัตโต ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง และวัดเปิดรับนักท่องเที่ยวทุกวัน และจัดปฏิบัติธรรมทั้งประจำวันและตามเทศกาล ถ้าเป็นสถานศึกษาหรือ

¹⁴³ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ พระมหาชยากร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดราชบุรณบุรี (วัดช้างให้), 6 กุมภาพันธ์ 2564,

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ วิรานวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

หน่วยงานต่าง ๆ ที่ขอมาวัดเราจะจัดอบรมปฏิบัติธรรมให้ตลอดหรืออำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแบบหมู่คณะ และที่วัดก็มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วยเพราะชื่อเสียงของ หลวงปู่และการเดินทางมาวัดก็สะดวก¹⁴⁶ วัดเขาวงพระจันทร์นี้เคยคุยกับการท่องเที่ยวในการโปรโมท ประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวว่ามาที่ลพบุรี หรือมาในเขตเขาวงพระจันทร์นี้ควรมีข้อมูล สำคัญๆ ของวัด เช่น ทำเลที่ตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว¹⁴⁷ จากความเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทำเลที่ตั้งของวัดท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใจกลางเมือง หรือใกล้ชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จัก ของนักท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้นสารสนเทศฐานข้อมูลที่เป็นระบบและเข้าถึงได้ด้วยเทคโนโลยีจะทำให้ นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล เริ่มตั้งแต่การค้นหาข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ การ วางแผน ตลอดถึงการเดินทาง ดังนั้น ทำเลที่ตั้งจึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจท่องเที่ยววัด นั้น ๆ ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ความเห็น ที่ว่า ที่ตั้งของวัดเพื่อการท่องเที่ยวในเชิงศาสนานั้น ควรมีความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึง ซึ่ง ฐานข้อมูลควรจะทำให้ผู้เดินทางสามารถค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมการใช้ Google map ต่าง ๆ ทั้ง ภาษาไทย และภาษาอื่น ๆ เอกสารที่ทำประกอบนั้นก็จะมีทั้งเว็บไซต์ ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ การ โฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีหลายมิติ จะเป็น Twitter หรือจะเป็น YouTube ไม่ว่าจะประเภทไหนทำให้เกิดข้อมูลเสถียรหรือว่า Real Time ในสถานการณ์จริง เพราะฉะนั้นการที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปหรือยังค้นหาข้อมูลไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยก็ตาม เขาก็จะ เลือกว่าพื้นที่ที่เขาจะไป คือ ตำแหน่งพื้นที่จังหวัด รูปแบบของการเดินทางนั้นก็จะเป็นการเชื่อมโยง ทางอากาศไปอย่างไร ทางบกไปอย่างไร ความสะดวกของการเดินทาง หรือการเข้าถึงวัดท่องเที่ยวแต่ ละวัดเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เขาตัดสินใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว¹⁴⁸ ชื่อสถานที่ ที่ตั้ง ช่องทางการ ติดต่อจะให้ทุกคนสามารถเข้าถึงวัดที่เป็นเป้าหมายได้ เส้นทาง ภาพบรรยากาศของตัววัด เหมือน อย่างที่เรต้องการจะไปเที่ยวในสถานที่ใดถ้าเราเห็นภาพบรรยากาศก่อนหรือสามารถที่จะใช้เป็นลิงค์ ให้เห็นภาพบรรยากาศโดยรวม ดูว่ามีความปลอดภัยไหม ธรรมชาติเป็นอย่างไร หรือสภาพโดยรวม เป็นอย่างไร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้โดยง่ายขึ้นว่าเหมาะที่จะไปวัดนี้หรือไม่ มีความ ปลอดภัยมากน้อยเพียงใด¹⁴⁹ ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่านอกจากทำเลที่ตั้ง กล่าวคือที่ตั้งของวัดที่สะดวกแก่การเดินทางของนักท่องเที่ยว ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ใกล้แหล่งชุมชน หรือสะดวกแก่การเข้าถึง อีกทั้งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างชาติ สามารถเดินทางได้ทั้ง ทางบกและทางอากาศแล้ว ข้อมูลที่ตั้งของแต่ละวัดควรจะออกแบบและพัฒนาสารสนเทศให้เป็น ฐานข้อมูลที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้โดยการใช้เทคโนโลยียุคปัจจุบัน

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ (พรมมา แก้วประสิทธิ์), เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ พระมหาธวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁸ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณสมชาย ชมพูน้อย ผู้อำนวยการภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁴⁹ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณเปรมชัย จันทร์จำปา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้แทนกรมศิลปากร, 17 มีนาคม 2564.

นอกจากนั้น ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นว่านอกจากทำเลที่ตั้งแล้ว ความมีชื่อเสียงของวัดทั้งในแง่ของปูชนียบุคคล เช่น ประวัติผู้ก่อตั้ง หรือ เกจิผู้มีชื่อเสียงที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (วัดป่าสุทธาวาส) หลวงปู่ทวด (วัดช้างให้) เป็นต้น หรือในแง่ของปูชนียวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น เป็นข้อมูลสำคัญของวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมที่องค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่สะท้อนให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับที่ตั้ง การติดต่อประวัติความเป็นมา ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยววางแผนการเข้าถึงข้อมูลวัดและตัดสินใจในการเลือกที่จะมาท่องเที่ยววัดได้ง่ายขึ้น

(ข) ข้อมูลการติดต่อ จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด พบว่า วัดส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลการติดต่อ หรือรายละเอียดที่เป็นฐานข้อมูลของวัดในรูปแบบของเว็บไซต์ หรือรูปแบบของข้อมูลวัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีอื่น ๆ ซึ่งแต่ละวัดเองก็มีความประสงค์จะสร้างสื่อเทคโนโลยีเหล่านั้น แต่มีข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลผู้ชำนาญงานในด้านนั้น ๆ หรือแม้แต่ทุนสนับสนุน และมีวัดท่องเที่ยวในเมืองรองเป็นจำนวนมากที่ต้องอาศัยแหล่งอื่น ๆ ในการสร้างฐานข้อมูลของแต่ละวัด ซึ่งแหล่งข้อมูลเหล่านั้นก็มีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือรวบรวมแหล่งข้อมูลให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์และถูกต้องเช่นเดียว เช่นความเห็นที่ว่า ถึงแม้ว่าวัดเราจะมีเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวัด หรือข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ก็จริง แต่ต้องอาศัยชาวบ้านที่มีความชำนาญเทคโนโลยี ทางวัดเลยมีข้อจำกัดในการนำเสนอข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์วัด¹⁵⁰ วัดไม่ได้มีข้อมูลการติดต่อที่มีรูปแบบเป็นเว็บไซต์ของวัด ข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์ทั่ว ๆ ไปจะมาจากแหล่งอื่น เช่น หน่วยงานการท่องเที่ยวบ้าง หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เห็นประโยชน์ของข้อมูลวัดบ้าง หรือแม้แต่ชาวบ้านที่มีความชำนาญในเทคโนโลยีแล้วมีความประสงค์จะช่วยเหลือวัด ทางวัดเคยปรึกษากันเมื่อปีที่แล้วว่าถ้าเสร็จงานแล้วก็อยากจะทำในส่วนนี้ คุยกันหลายครั้งแล้ว ที่จริงข้อมูลวัดนี้มันเยอะ มีภาพเยอะ อยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม การท่องเที่ยว ข้อมูลเหล่านั้นเยอะจนกระทั่งไม่ได้รวบรวมกันเป็นศูนย์ข้อมูล ให้มีคณะกรรมการที่จะจัดรูปแบบหรือตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกัน มักคุเทศก์บางคนก็เล่าเชิงอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ใช้ว่ามันจะผิดเพราะบางคนเขาก็มองในลักษณะนั้น บางคนก็เล่าในเชิงวิชาการ บางคนก็เล่าไปในทางตำนานแบบฟังเขาเล่ามา เพราะฉะนั้นข้อมูลเหล่านี้จะเป็นต่างยุคต่างสมัย ต่างคติความเชื่อ ต่างชุดข้อมูล¹⁵¹ ทางวัดไม่มีเว็บไซต์ หรือแหล่งเทคโนโลยีที่จะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญ เช่น ช่องทางการติดต่อวัด แต่อยากหานักวิจัยหรือว่านักวิชาการที่มีความรู้ ความชำนาญ ช่วยเรียบเรียงคำพูดของเราออกไปแล้วก็ทำเป็นรูปเล่มในงานวิจัย อยากให้อนุชนรุ่นหลังได้รับทราบประวัติศาตร์อันยาวนาน และทรงคุณค่า¹⁵² ปัจจุบันนี้เราก็พยายามเพิ่มช่องทางในเรื่องของการเผยแพร่ ผ่านทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นเรื่องของ YouTube เรื่องของ Facebook อยู่ในขั้นตอนที่กำลังพยายาม

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ พระอธิการประพัศ สุตมโน, เจ้าอาวาส วัดถ้ำแสงเพชร, 18 กุมภาพันธ์ 2564..

¹⁵¹ สัมภาษณ์ พระมหาปรีชา ภูริทัตโต, เลขานุการเจ้าอาวาส วัดคูหาสวรรค์, 28 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵² สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณเขมวัตร, เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์, 3 มีนาคม 2564.

ปรับให้เป็นภาคภาษาอังกฤษด้วยดำเนินการในเชิงรุก มีเว็บไซต์ที่ชาวต่างชาติเข้ามาติดตามบ้างแล้ว แต่ยังต้องพัฒนาหลายอย่าง¹⁵³ จากความเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า นอกจากทำเลที่ตั้งของวัดซึ่งถือเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้ง่ายต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการที่จะเดินทางไปยังวัดนั้น ๆ เพื่อการท่องเที่ยวหรือไม่แล้ว ช่องทางการติดต่อหรือเข้าถึงวัด หรือรายละเอียดที่จะเป็นฐานข้อมูลของวัดในรูปแบบของข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้จากเทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น เป็นสิ่งที่วัดที่เป็นพื้นที่การวิจัยครั้งนี้เห็นความสำคัญ และประสงค์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์วัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลของวัดได้ง่ายขึ้น

ผลจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าช่องทางการติดต่อก็ถือว่าเป็นข้อมูลหลักที่จะอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการวางแผนและการเดินทางด้วยเช่นกัน แต่จากการสำรวจวัดในพื้นที่การวิจัยนี้จะพบว่าวัดส่วนใหญ่ขาดข้อมูลเหล่านั้น ทำให้เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจเลือกวัดสำหรับนักท่องเที่ยว ผลการสำรวจดังกล่าวได้รับการแนะนำเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิ เช่นความเห็นที่ว่า ข้อมูลการติดต่อจะต้องมีความชัดเจน เพราะถ้าข้อมูลเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นเบอร์โทรศัพท์ หรือว่ารายชื่อผู้ที่จะให้ข้อมูลวัดมีความชัดเจนแล้วก็จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อไปทางวัดได้ ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่ติดต่อเข้ามาที่วัดโดยตรง¹⁵⁴ ผู้ที่จะมาให้ข้อมูลเพิ่มเติมไม่ใช่จากทางวัดเท่านั้น แต่ต้องการเชื่อมโยงท้องถิ่นไปถึงชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ต้องมีข้อมูลของผู้ที่ติดต่อนอกเหนือจากวัด จะต้องติดต่อกับชุมชน หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนี้ต้องมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ให้กับนักท่องเที่ยวด้วย¹⁵⁵ เรื่องของการติดต่อของวัดเองควรมีทางเลือกให้นักท่องเที่ยว นอกเหนือจากเรื่องของแค่อินเทอร์เน็ต เพราะฉะนั้นสิ่งที่ต้องเปิดเรื่องของทาง Application บ้าง ทางด้านของ LINE บ้าง อื่น ๆ บ้างที่สามารถที่จะมาเปิดดูเมื่อไหร่ก็ได้ ถึงเวลาไหนมาดูก็ได้ที่เขาจะฝากข้อความไว้ได้แล้วเราสามารถติดต่อกลับได้¹⁵⁶ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการที่จะเป็นวัดท่องเที่ยวที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว นั้น นอกจากจะอาศัยทำเลที่ตั้งที่สะดวกแก่การเข้าถึงแล้ว วัดยังต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยเทคโนโลยี โดยการมีฐานข้อมูลที่สามารถติดต่อหรือให้เข้าถึงข้อมูลวัดได้โดยง่ายเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคปัจจุบันและอนาคต

ผลจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า ช่องทางการติดต่อมีความสำคัญเช่นกันในการที่จะนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยว เนื่องจากหากนักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง

¹⁵³ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อด, 3 มีนาคม 2564.

¹⁵⁴ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณสมชาย ชมพูน้อย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁵⁵ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁵⁶ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website โดยเฉพาะทาง Website ของวัดสามารถที่จะดึงรีวิวที่ดีในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Tripadvisor มาโชว์ไว้ใน Website ของวัดได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตามไปดูในรีวิวอื่น ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ช่วยในการตัดสินใจในการเที่ยววัดนั้น ๆ

(ค) ประวัติความเป็นมา จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าวัดทองเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง มีประวัติความเป็นมาที่สัมพันธ์กับตัวจังหวัดในเมืองรองทั้ง 55 จังหวัดไม่ว่าจะเป็นในแง่ประวัติศาสตร์ หรือในแง่ของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลภาคสนามพบว่าเจ้าของสถานที่ที่มีความภาคภูมิใจในประวัติอันสำคัญอย่างยาวนานทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี และต้องการประชาสัมพันธ์เพื่อให้วัดเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ เช่นความเห็นที่ว่า วัดนี้มีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์มากเพราะพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จมาบ่อยเพราะประวัติวัดและถ้าพระ เมื่อก่อนเวลาจะบูรณปฏิสังขรณ์จะต้องถวายเป็นพระราชกุศล ก็จะเป็นธรรมเนียมว่าเมื่อเจ้าเมืองทำอะไรที่เป็นสิ่งดี ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น เขาจะรับบุญไว้คนเดียวไม่ได้เลยต้องทำพิธีว่าถ้าเราทำบุญใหญ่ต้องถวายเป็นพระราชกุศล ให้ท่านทรงมีศรัทธาอนุโมทนาด้วย แล้วมีการส่งข่าวจากเจ้าเมืองไปทางเมืองหลวงให้ในหลวงทรงทราบว่าคุณบ้านชาวเมืองได้แสดงความจงรักภักดีด้วยการถวายเป็นพระราชกุศล¹⁵⁷ แต่ก่อนวัดนี้ชื่อวัดมาบัง ต่อมาเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดชนาธิปเฉลิม เพราะมีเหตุผลคือชื่อคล้ายคลึงมุสลิม สมัยนั้นท่านเจ้าคุณแสง ท่านเป็นเจ้าคณะมณฑลทักษิณ ก็มาตรวจเยี่ยมเมื่อปี พ.ศ.2482 พอเห็นชื่อวัดไม่ความเป็นไทย ชื่อวัดมาบังก็เลยเปลี่ยนชื่อมาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹⁵⁸ วัดนี้มีประวัติยาวนาน โดยเริ่มสร้างตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ปี พ.ศ. 2403 ตอนนั้นมาเลเซียเรียกว่ามลายูเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ฝั่งกลันตันตรงนี้เป็นของไทย ตอนจะสร้างวัดใหม่ ๆ เจ้าอาวาสที่สร้างวัดต้องไปขอกับผู้ปกครองที่โกตาบารูเพื่อที่จะสร้างวัด วัดนี้เริ่มมีบทบาทที่ตอนที่แบ่งปันเขตแดน เราต้องเสียสิทธิในการขึ้นศาล เลยแลกเปลี่ยนด้วยการแบ่งปันดินแดนให้ อังกฤษจะขอตั้งแต่อำเภอเมืองไปจนถึงอำเภอแว้ง ถ้าเสียตรงนั้นมันจะตัดไปเยอะ ตากใบ ปัตตานี สุไหงโกลก นี่ไปหมดเลย ทางคณะกรรมการเลยเอาวัดเป็นข้อต่อรองว่าเป็นศาสนสถาน ว่าจะรักษาหน้าใจชาวไทยเขานับถือหวงแหน ไม่อยากให้ตกเป็นของมลายูก็คือเมืองขึ้นอังกฤษสมัยนั้น วัดนี้จึงมีบทบาทปกป้องแผ่นดิน เขาเรียกอีกชื่อว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย” คณะกรรมการเลยยกเอาแม่น้ำที่ปัจจุบันคือแม่น้ำสุไหงโกลก ที่ไหลมาจากอำเภอแว้งลงปากอ่าวตรงนี้ เป็นเขตชายแดน¹⁵⁹ ความเห็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนานและทรงคุณค่าของวัดต่าง ๆ ในเมืองรอง 55 จังหวัด และสะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจขององค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ในการสร้างฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

นอกจากนั้น ยังมีความเห็นหลากหลายที่สะท้อนให้เห็นว่าในแต่ละวัดนอกจากจะมีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีคุณค่าแล้ว ประวัติศาสตร์วัดยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งดึงดูดใจที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

¹⁵⁷ สัมภาษณ์ พระมหาปริชา ภูริทัตโต, เลขานุการเจ้าอาวาส วัดคูหาสวรรค์, 28 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม, 5 มีนาคม 2564.

¹⁵⁹ สัมภาษณ์ พระครูโสภาสชลธาร, เจ้าอาวาส วัดชนธาราสึงเห, 7 มีนาคม 2564.

ให้ตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยววัด เช่นความเห็นที่ว่า นอกจากประวัติวัดแล้ว ยังมีสิ่งที่ต้องการประชาสัมพันธ์ คือ สิ่งดึงดูดที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับประวัติวัด เช่น พระอุโบสถซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ และพระพุทธรูปซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองเหลืององค์แรกของภาคใต้ เจ้าคุณอรธเมธีเป็นผู้ริเริ่มนำพระพุทธรูปหล่อรมดำแบบนี้มาใช้ในโบสถ์ แต่ก่อนเป็นปูนปั้นทั้งหมดในระแวกนี้ สงขลา พัทลุง ปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นปูนหมด นี่เป็นเรื่องสำคัญมาก เขามีอธิบายไว้ในรายการโทรทัศน์ คู่บ้านคู่เมือง อดีตเจ้าอาวาสท่านอธิบายไว้ พระพุทธรูปองค์นี้หล่อมาจากกรุงเทพฯ ท่านเจ้าคุณอรธเมธีท่านเป็นเจ้าของคณะจังหวัด ท่านเป็นหัวหน้าในสมัยนั้น มาจากวัดประยูรวงศาวาส¹⁶⁰ วัดต้องการประชาสัมพันธ์ประวัติวัดซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งจุดดึงดูดภายในวัดไชยวรวิหาร มีอยู่ 3 แห่งด้วยกัน คือ 1. วิหารหลังใหญ่ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อบรมหาพุทธพิมพ์ 2. พระอุโบสถที่จะเข้าไปกราบสักการะพระพุทธรูปประธานภายในพระอุโบสถ ซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวพุทธประวัติตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และ 3. วิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี หรือวิหารหลวงพ่โตที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นรูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี ที่หล่อขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2528¹⁶¹ วัดนี้มีชื่อที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ดังนั้น วัดนี้จึงมีจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งก็คือป่าไม้ ในเนื้อที่ 69 ไร่ 3 งาน แบ่งเป็นของปลูกสร้างประมาณ 5 ไร่และนอกนั้นก็ป่าน้ำเต้าสาร วัดจะอนุรักษ์ป่าไม้ธรรมชาติ ห้ามตัดต้นไม้หรือทำลายธรรมชาติ¹⁶² จากประวัติวัด ทำให้เห็นว่าวัดให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์ เพราะโดยธรรมชาติวัดในระนองไม่มีวัดไหนสู้วัดนี้ วัดนี้จะเด่นกว่าเพราะอยู่บนเขา มองขึ้นมาจะเป็นชั้น ๆ ปีนหน้าจะทำเขื่อนฝายน้ำล้น งบประมาณ 15 ล้าน น้ำที่ใช้ในวัดทุกวันนี้เป็นน้ำบนเขามีตาน้ำลอด ไม่ใช้น้ำประปา เป็นน้ำจากบนเขาเลย คลองนี้ชื่อคลองวัดพ่ตาน้ำลอด แล้วมีหินดาตอยู่ข้างบน เป็นโค้งหินแล้วมีน้ำลอดออกมา เขาตั้งศาลไว้ข้างบนเรียก พ่ตาน้ำลอด น้ำบนเขาไหลลงมาแล้วก็มาออกหน้าวัดนี่ลงไปคลองแล้วไปออกทะเล ตรงนั้นเป็นทางผ่านของกองทัพพม่า จะมาพักพลที่นี่ ตรงที่เจดีย์สร้าง ชาวบ้านเมื่อก่อนมาระนองไม่มีถนน เดินทางมาจะมาพักที่นี่ก่อนเข้าตัวเมืองระนอง เขาจึงเรียกที่นี่ว่าบางนอน¹⁶³ จากความเห็นดังกล่าว จะเห็นว่าวัดในเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ของการวิจัยนี้ องค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่เห็นความสำคัญของสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวภายในวัดทั้งที่เป็นศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ หรือธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่มีคุณค่าทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการสร้างฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าแต่ละวัดมีจุดเด่นที่หลากหลายในการสร้างสารสนเทศฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และทรงคุณค่าแล้ว ยังมีปูชนียบุคคล ปูชนียวัตถุ และธรรมชาติแวดล้อมภายในวัดถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงและตัดสินใจในการเลือกที่จะท่องเที่ยววัด

¹⁶⁰ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชานาธิเปเฉลิม, 5 มีนาคม 2564.

¹⁶¹ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์สังฆกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชยวรวิหาร, 7 มีนาคม 2564.

¹⁶² สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวง, 5 มีนาคม 2564.

¹⁶³ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวาริบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

นั้น ๆ นอกจากนี้วัดท่องเที่ยวเองนอกจากจะมีประวัติศาสตร์เป็นของตัวเองแล้ว แต่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทั้งในแง่การพึ่งพาอาศัยกัน หรือในแง่ของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น ความเห็นที่ว่า ประวัติศาสตร์ละแวกวัด ตัววัดเองไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ตัวของวัดเอง แต่ยังมีประวัติศาสตร์ละแวกวัดด้วยเพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์ละแวกวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น¹⁶⁴ แต่ไม่ใช่ว่านักท่องเที่ยวที่สนใจจะไปแต่วัด มันควรจะต้องมีสิ่งอื่น ๆ ด้วย ถ้าเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนิยามถึง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปวัดไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียงเขาสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้¹⁶⁵ เรื่องของการท่องเที่ยวมีเรื่องเด่น ๆ อยู่หลายเรื่องโดยเฉพาะทางภาคใต้จะเป็นวัดที่มีเจดีย์ อยากจะให้นำเรียนเรื่องของการทำ Content เป็นเรื่องสำคัญเหมือนกัน เพราะว่าเราอยากจะทำให้คนที่เข้าไปได้รับรู้ในเรื่องของประวัติของวัดที่เขาจะเข้าไปเยี่ยมชม เขาจะเข้าไปดูว่าอันนี้เป็นวัดที่เด่นที่ตั้งหรือว่าน่าสนใจในเรื่องของอะไร คือ อยากให้เป็นข้อมูล หรือสายที่แสวงหาความเชื่อจิตวิญญาณอะไรก็ได้แล้วแต่ทุกอย่างมีความสำคัญหมด แล้วก็กลุ่มลูกค้า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าไป พฤติกรรมการเข้าไปเที่ยววัดก็ไม่เหมือนกันบางคนอาจจะแค่เข้าไปกราบไหว้ เพื่อขอโชคลาภ จะเข้าไปเพื่อที่จะไปเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดว่าเส้นทางความเป็นมาว่าวัดนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร เป็นต้น¹⁶⁶ จากความเห็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นถึงความร่วมมือองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ และคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลการท่องเที่ยวต่อไป

ผลการสำรวจดังกล่าวสรุปได้ว่า วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มีความแตกต่างทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยว และคุณภาพของนักท่องเที่ยว องค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่คือวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดเห็นความสำคัญของฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติวัดว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้จากการท่องเที่ยววัด หรือศาสนสถานนั้นนอกจากจะเป็นเรื่องของสันตนาการแล้ว ยังต้องเป็นเรื่องของคุณค่าอื่น ๆ เช่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติแวดล้อม เป็นต้น และเห็นว่าฐานข้อมูลที่สำคัญที่จะเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวคือตัววัดจะต้องมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและทรงคุณค่า มีปูชนียบุคคลและปูชนียวัตถุที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของวัด อีกทั้งมีความเชื่อมโยงกับชุมชนทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็น

¹⁶⁴ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณเปรมชัย จันทร์จำปา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้แทนกรมศิลปากร, 17 มีนาคม 2564.

¹⁶⁵ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁶⁶ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณปิ่นนารถ เจริญผล ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

ข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการเลือกที่จะเลือกท่องเที่ยววัดนั้น ๆ

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่พบว่า วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติในเมืองรองทั้ง 55 จังหวัดที่เป็นพื้นที่การวิจัยเหล่านี้ มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดแต่ละวัดไม่ว่าจะเป็นปูชนียบุคคล และปูชนียวัตถุ เช่น พระ อุโบสถ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น ธรรมชาติแวดล้อม ตลอดจนโบราณสถานที่น่าสนใจแตกต่างกันไป ทั้งมีคุณค่าที่สำคัญที่แตกต่างกันทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ หรือ ศิลปะสถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งองค์การชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ในแต่ละวัดได้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่การจัดเส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรม และคุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูล ดังนี้

(ก) การแบ่งประเภทเส้นทาง วัด คือ ศาสนสถานที่เป็นศูนย์กลางของทั้งพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของการประกอบกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมการท่องเที่ยว วัดจึงเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชนที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกัน ปัจจุบันการท่องเที่ยววัด เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การสนทนาธรรม หรือ การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ คณะผู้วิจัยพบข้อมูลสำคัญที่น่าสนใจที่สามารถนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว เช่น ความเห็นที่ว่า นักท่องเที่ยวหรือประชาชนได้เดินทางมาที่วัดเขาวงพระจันทร์แห่งนี้ส่วนมากก็จะเดินทางมาด้วยความตั้งใจหลายอย่าง เช่น การขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่อยู่บนยอดเขา การเดินป่า และดูแลรักษาป่าดูแลธรรมชาติ หรือ ขอโชคขอลาภ เป็นต้น แต่ถ้ามองตามวัตถุประสงค์ของวัดแล้วทางวัดจะเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งในแต่ละปีวัดเขาวงพระจันทร์จะมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากก็จะเป็นการเดินทางมาเพื่อขึ้นเขา เดินป่า ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹⁶⁷ วัดทุ่งเขาเน้นการปฏิบัติธรรมและพัฒนาจิต เน้นที่การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เป็นหลัก จากนั้นสอนเรื่องคุณธรรมชาติของจิต ทางวัดจึงพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผู้มาปฏิบัติหรือมาเยี่ยมชมวัดได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติภายนอกมาใส่ในจิตใจ จิตก็จะสงบลงตามธรรมชาติของจิต วัดเราเป็นสายปฏิบัติที่ไม่เน้นการท่องเที่ยวแบบสนทนาธรรม แต่เน้นการพัฒนาจิตใจนักท่องเที่ยว¹⁶⁸ โบสถ์วัดป่าเลไลยก์ สุพรรณบุรี มีปรากฏในตำนานว่า มอญน้อยเป็นผู้ซ่อมสร้าง “โบสถ์มอญ” หรือโบสถ์มหาอุด ปัจจุบันเรียกว่า “วิหารมอญ” ได้รับการอนุรักษ์โดยกรมศิลปากร ซึ่งกรมศิลปากรทำการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2527 นอกจากนั้นก็มีศาสนสถานที่สำคัญ เช่น วิหารหลวงพ่อโต

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ พระมหาวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์, 27 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการยม กตปุญญ, เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 มีนาคม 2564.

วัดป่าเลไลยก์ หลวงพ่อดำ หลวงพ่อขาว วัดเราจึงเน้นการท่องเที่ยวหลายสาย เช่น สายพุทธศิลป์ สายอนุรักษ์ เป็นต้น¹⁶⁹ ข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจะนำไปเป็นส่วนประกอบในการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเมืองรอง

นอกจากนั้น ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจหลายประเด็น เช่น วัดเจดีย์ชัยมงคลจะเน้นการท่องเที่ยวทั้งสายพุทธศิลป์ และสายปฏิบัติ เพราะนอกจากจะก่อสร้างมหาเจดีย์ไว้สำหรับเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อเป็นสถานที่ในการปฏิบัติธรรม และประกอบศาสนกิจต่าง ๆ มีพิพิธภัณฑ์วิปัสสนากรรมฐานของหลวงปู่ศรี และเป็นທີ່ประดิษฐานรูปเหมือนของพระเกจิอาจารย์ในอดีตทั้ง 101 องค์ รวมทั้งพระสารีริกธาตุ ซึ่งอยู่ชั้นบนสุด ให้ประชาชนทุกสารทิศได้มาสักการะเพื่อเป็นสิริมงคลในคราวเดียวกัน¹⁷⁰ ภายในวัดรอยพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาครีไตรรัตน์ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 39.99 เมตร สูง 59.99 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 84 เมตร มีรอยพระพุทธรูปจำลอง เป็นรอยพระพุทธรูปขนาดเล็ก ซึ่งสร้างขึ้นจากหินทราย มีความกว้าง 80 เซนติเมตร ความยาว 1.8 เมตร มีรูปปั้นพญานาคขนาดใหญ่ องค์พญาศรีมุกดาตามหานูนิลपालนาคราช สีเขียวอมฟ้า กระทบกับแสงสวยงามมาก ๆ ลำตัวมีลวดลายที่ละเอียดอ่อน วิจิตรบรรจง พร้อมท่วงท่าอันอ่อนช้อยตัวไปมาชูคอสูงตั้งตระหง่าน ซึ่งปูชนียวัตถุเหล่านี้เป็นผลงานการสร้างสรรคจากปัญญามนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้และพัฒนาออกมาเป็นงานศิลปะ วัดจึงเน้นการท่องเที่ยวสายพุทธศิลป์¹⁷¹ ความเห็นดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญที่คณะผู้วิจัยจะนำไปออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลในการแบ่งเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด เช่น ความเห็นที่ว่า ในเรื่องของการท่องเที่ยวมีเรื่องเด่น ๆ อยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะทางภาคใต้จะเป็นวัดที่มีเจดีย์ อยากจะนำเรียนเรื่องของการทำ Content เป็นเรื่องสำคัญเหมือนกัน เพราะว่าเราอยากจะทำให้คนที่เข้าไปก็ได้รับรู้ในเรื่องของประวัติของวัดที่เขาจะเข้าไปเยี่ยมชม เขาจะเข้าไปดูว่าอันนี้เป็นวัดที่เด่นที่ดังหรือว่าน่าสนใจในเรื่องของอะไร คือ อยากให้เป็นข้อมูล เช่น เส้นทางสายสันตนาการ สายความเชื่อจิตวิญญาณ เป็นต้น¹⁷² การนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ควรเน้นเส้นทาง เพื่อให้รู้ว่าเราต้องการนักท่องเที่ยวประเภทไหน เข้าวัดเพื่อทำสมาธิ หรือเพื่อปฏิบัติ เพราะนักท่องเที่ยวมีความแตกต่าง เช่น มุ่งเน้นมาด้านการปฏิบัติธรรม หรือความลึกซึ้งในทางพระพุทธศาสนา หรือมาดูศิลปะ ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวยุโรปแน่นอนทุกสิ่งต่าง ๆ ก็ Mediation ถ้ามาทางด้านคนไทยหรือทางด้าน

¹⁶⁹ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์, 6 มีนาคม 2564.

¹⁷⁰ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจดีย์ชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷¹ สัมภาษณ์ พระมหามงคล มงคลคุณ, เจ้าอาวาส วัดรอยพระพุทธรูปปางมารวิชัย, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷² สันทนาการกลุ่มเฉพาะ คุณปิ่นนาด เจริญผล ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

ประเทศจีนอาจจะมาจะเชิญของคลัง ของวิเศษ¹⁷³ การท่องเที่ยวนั้นก็จะมีอยู่ 2 มิติด้วยกัน คือ การที่จะไปเจาะลึกหรือว่าไปเรื่องของการศึกษาปฏิบัติ ท่องเที่ยวในเชิงศาสนาหรือว่าท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม แม้แต่วัดท่องเที่ยว นั้น ๆ ก็ต้องดูว่าเป็นประเภทไหน ถ้าเป็นสายปฏิบัติต้องดูไฮไลต์ของวัดคืออะไร ปฏิบัติสายไหน มีรายละเอียดยังไง มีสิ่งรองรับการจ้องอย่างไรบ้าง ส่วนวัดสายท่องเที่ยวต้องดูว่าเป็นสายประเภทไหน ถ้าเป็นอีสานเหนือ ก็เป็นสายแนวพญานาค หรือว่าเป็นประเภทความสวยงามในเชิงศิลปะ ซึ่งจะต้องมีไฮไลต์ว่าเลือกมานั้นมีอะไร หรือว่าทางอีสานใต้ จะเป็นสายแนวทางความเชื่อ ซึ่งเป็นความหลากหลาย เราจะ Setting อะไรที่จะดึงออกมาเป็นตัวแทน เป็นแนวทางให้สามารถสโคปลงไปว่าจะเอาประเภทไหนแล้วดึงออกมาให้ครอบคลุม อาจจะต้องไปผนวกกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เป็นธรรมชาติ หรือมีความสวยงาม หรือมีความสะดวกสบาย หรือที่มีชุมชนที่น่าสนใจ¹⁷⁴ จากทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดจะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งในแง่ของกิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร วันบูรพาจารย์ หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเหมือนกัน แต่ด้วยความที่สิ่งดึงดูดใจภายในวัดมีความหลากหลาย ทั้งวัตถุประสงค์ในการสร้างก็แตกต่างกันไป ดังนั้นการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวโดยการแบ่งเส้นทางท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

จากความเห็นของทั้งเจ้าของสถานที่ในเมืองรอง 55 จังหวัดและความเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ข้อสรุปตรงกันว่า การที่สร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้สำเร็จประโยชน์สูงสุด และเข้าถึงเป้าหมายนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มนั้น ฐานข้อมูลนอกจากจะมีข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมาที่ดีและเข้าถึงได้ง่ายแล้ว ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล

(ข) สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมภายในวัด องค์ประกอบเหล่านี้ คือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล และศาสนสถาน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพระพุทธศาสนา วัดจัดเป็นศาสนสถานที่เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญเหล่านั้น ปัจจุบันวัดเป็นศูนย์รวมองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น มีพระพุทธรูป มีโบสถ์ วิหาร ศาลา มีกิจกรรมทางศาสนา มีสถานปฏิบัติธรรม มีกิจกรรมทางการศึกษาและกิจกรรมการปฏิบัติธรรม มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา เป็นต้น วัดจึงเป็นศูนย์รวมทั้งจิตใจ กิจกรรมทางศาสนา และการท่องเที่ยว จากการลงพื้นที่ พบว่าวัดในเมืองรองทั้ง 55 จังหวัดมีสิ่งดึงดูดภายในวัดที่จะนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูล เช่น พระพุทธรูป มีโบสถ์ วิหาร ศาลา มีกิจกรรมทางศาสนา มีสถานปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่แต่ละวัดเองก็ล้วนเน้นย้ำถึงจุดเด่นของแต่ละแห่ง เช่นความเห็นที่ว่า นักท่องเที่ยวส่วน

¹⁷³ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมคฤหบดีแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁷⁴ สทนากลุ่มเฉพาะ คุณสมชาย ชมพูน้อย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564

ใหญ่จะมามีสิ่งสำคัญภายในวัด เช่น ด้านหน้าที่กันไว้เป็นเขตเมืองเก่า มีบ่อน้ำ ต้นไม้โบราณ แล้วก็ดูโบสถ์มากที่สุด เพราะโบสถ์วัดนี้ไม่เหมือนที่ไหน เป็นโบสถ์ครึ่งไม้ครึ่งปูนสองชั้น มีศิลปะผสมผสานกันของมุสลิมก็มีอยู่ ตามลายฉลุเป็นของภาคใต้ โบสถ์สำคัญกว่าเจดีย์อีก ทางวัดตั้งใจให้นักท่องเที่ยวได้รู้วิวัฒนาการของคนที่อยู่ตรงนี้ จากที่ก่อร่างสร้างตัว แล้วบุกเบิกทางพุทธศาสนาที่สตุล ตั้งหลักอย่างไรพัฒนาการอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร ก็มีธรรมจักร เจตนาเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมความตั้งมั่นของศาสนา อะไรทำนองนี้ และให้เห็นศิลปะของเก่าว่าไม่เหมือนใคร เช่น หอระฆังที่ไม่เหมือนใคร เป็นต้น¹⁷⁵ วัดมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ อุโบสถวัดสิรินธรารามภูพร้าว เป็นอุโบสถที่มีความสวยงาม ตัวอุโบสถมีต้นแบบมาจากวัดเชียงทอง ประเทศลาว แต่มีความกว้างมากกว่า 1 เท่า และความยาวมากกว่า 2 เท่า เสาแต่ละต้นเขียนภาพลงลอยด้วยมือ โดยรอบนอกเป็นลายดอกบัวและสัตว์ทั้งหลายตามคติบัว 4 เหล่า ทางเข้าเป็นต้นสาละ มีต้นมะขามป้อม ต้นสมอ และด้านในสุดเป็นต้นโพธิ์ ส่วนพระประธานมีผู้นำมาถวายวัด นอกจากนั้น ภายในวัดสิรินธรารามภูพร้าวยังมีอนุสรณ์เจดีย์ที่ประดิษฐานรูปเหมือนพระสงฆ์สายพระป่าที่สำคัญ คือ อนุสรณ์เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญญา อนุสรณ์เจดีย์พระครูกรมลาวนาร (สีหน กมโล) ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาเจดีย์คือสิ่งก่อสร้างเพื่อใช้เป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพ เช่น ปุชนียวัตถุ และปุชนียบุคคล เป็นต้น นอกจากนั้นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิธาตุทั้งยังใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาเพื่อให้เหล่าบรรดาพุทธศาสนิกชนได้ใช้เป็นสถานที่เคารพสักการะหรือรำลึกถึงปุชนียบุคคล¹⁷⁶ สถานที่ตั้งคูคนักท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดนี้มีหลายอย่าง เช่น โบสถ์ แล้วก็กุฏิหลังใหญ่ เป็นต้น ส่วนจุดที่สำคัญใกล้เคียงที่มามีคือมาดูพระอาทิตย์ขึ้นก่อนเห็นพระอาทิตย์เป็นที่แรกในประเทศไทย และคนที่มาส่วนมากเขามาที่โบสถ์ มากกราบไหว้พระประธาน ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พวกนักเรียน ข้าราชการ เป็นต้น มาที่พระอุโบสถ มีภาพเขียนในโบสถ์ แล้วในสมัยรัชกาลที่หกเคยเสด็จมาปีพ.ศ. 2458 เขามีประรำพิธี พอเสด็จกลับก็รื้อประรำสร้างศาลาแทน¹⁷⁷ จากทัศนะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญ เช่น ความต้องการมีส่วนร่วมออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลขององค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่วัดท่องเที่ยวเหล่านี้เพื่อนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดโดยมีจุดหมายร่วมกัน คือ ให้สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดเหล่านั้นเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนาและการท่องเที่ยว

นอกจากนั้น ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจหลายประเด็น เช่น ความเห็นที่ว่า พระสถูปซึ่งก่อนหน้านั้นเป็นดินธรรมดา พระอาจารย์ทิมมาบูรณะ ได้ขุดลงไปตรงนั้นก็มียูของหลวงปู่ทวดอยู่ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นที่หนึ่งที่ยุติโยมเวลามาจากที่ไกลที่ไกลก็เข้ามาสักการบูชาที่อัฐิ ตรงนั้นเขาเรียก เขื่อน เป็นภาษาใต้เรา อยู่ตรงด้านนอกใกล้ทางรถไฟ¹⁷⁸ สิ่งสำคัญอีกอย่าง คือ เรื่องต้นไม้ เช่น ต้นโพธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นประวัตินาศาสตร์ เพราะมุสลิมปลูกร่วมกับชาวพุทธ พันธุ์ได้มาจากศรีลังกา วัดประยูรวงศาวาสได้มา 2

¹⁷⁵ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชานาธิปเฉลิม, 5 มีนาคม 2564.

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ พระครูปัญญาโรบล, เจ้าอาวาส วัดสิรินธรารามภูพร้าว, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷⁷ สัมภาษณ์ พระครูโอบาสชลธาร, เจ้าอาวาส วัดชลธาราสิงเห, 7 มีนาคม 2564.

¹⁷⁸ สัมภาษณ์ พระมหาชยกร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดราชบุรณะ (วัดช้างไห้), 6 มีนาคม 2564.

ต้นก็แบ่งมาให้ต้นหนึ่ง นอกจากนั้นเรื่องของการท่องเที่ยวแล้วทางวัดจะเน้นเรื่องการศึกษาและการปฏิบัติ คือไม่อยากจะเหมือนเจดีย์ทั่วไป เอาดอกไม้ธูปเทียนมาวาง จะมีคณะทัวร์ส่วนใหญ่มาเยี่ยมชม ในฐานะแหล่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์เรียนรู้ศาสตร์พระราชา ก็เลยต้องพัฒนาเพื่อให้เขาเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เน้นให้เขาสนใจ ข้อเสียของเราคือยังไม่ได้อธิบายอะไรไว้เยอะ ที่จะทำใหม่คือป้ายหน้าโบสถ์ อธิบายว่าขนาดเท่าไร สถาปัตยกรรมอะไร พระสงฆ์กำลังทำอยู่ ประวัติเจดีย์ ต้นไม้ บ่อน้ำ เตรียมไว้ตรงนี้ เพราะฉะนั้นจุดขายของวัดจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมการเรียนรู้หลายอย่าง¹⁷⁹ สิ่งที่น่าดึงดูดสนใจภายในวัด คือพระนอนทรงเทริดมโนราห์ที่ทุกคนต้องมาดู พระนอนทำไมต้องทรงเทริดมโนราห์ และมีองค์เดียวในประเทศไทยด้วย อันที่สองคือภูเขาหินอ่อน เจ้าแม่กวนอิม ฝ่ายพวกคนจีนจากมาเลเซีย สิงคโปร์ เขาก็มาดูเจ้าแม่กวนอิมที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมา แล้วเขากำหนดปีนี้เป็นอย่างนี้ทำไม่อีกปีเปลี่ยนไปอย่างนี้ เปลี่ยนทุกปี เพราะอาศัยน้ำที่ย่อยลงมาเป็นหินงอกหินย้อย ไหลลงมาในฤดูฝนช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน จุดที่สามก็มาดูโบสถ์หลังนี้ แล้วอันที่สี่ก็มาดูป่าไม้ ป่าไม้ที่นี้เป็นป่าที่มีความหลากหลายที่ปลูกเอาไว้หลายชนิด ให้เป็นแหล่งกิจกรรมการเรียนรู้ของพวกที่เรียนป่าไม้ ได้มาดูไม้ประเภทต่าง ๆ ในวัด¹⁸⁰ ความเห็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความน่าสนใจของสิ่งสำคัญภายในวัด ที่เป็นองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป มีโบสถ์ วิหาร ศาลา เจดีย์ และธรรมชาติแวดล้อม เป็นต้น เป็นข้อมูลสำคัญที่จะทำให้ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววัดมีความโดดเด่นกว่าการท่องเที่ยวแหล่งอื่น ๆ และยังสะท้อนให้เห็นว่าวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการเรียนรู้ศาสนา ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำไปออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ความเห็นดังกล่าวมีความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม เช่น กิจกรรมภายในวัด หรือ service ต่าง ๆ ในวัดแต่ละแห่ง เช่น มีการสอนเรื่อง Mission หรือมีการสอนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจิตวิญญาณ ซึ่งอย่างนี้มันจะมีบางกลุ่มที่สนใจทั้งคนไทยและคนต่างชาติ¹⁸¹ อยากให้เพิ่มเติมสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น สถาปัตยกรรมโบราณเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ จะช่วยส่งเสริมให้ไปท่องเที่ยววัดมากขึ้น กรณีบอกว่าไปวัดหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์มันเป็นการท่องเที่ยวปกติที่คนส่วนใหญ่จะไปวัดอยู่แล้ว แต่ถ้าเราเพิ่มเติมสิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ มันอาจจะดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มเข้าไปเพื่ออยากเรียนรู้ หรือแม้แต่พระพุทธรูปเอง ก็มีความแตกต่างกันในศิลปะเฉพาะเจาะจง ประเด็นอย่างนี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้¹⁸² ในเรื่องของการท่องเที่ยวมีเรื่องเด่น ๆ อยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะทางภาคใต้จะเป็นวัดที่มีเจดีย์ อยากจะนำเรียนเรื่องของการทำ Content เป็นเรื่องสำคัญเหมือนกันเพราะว่าเราอยากจะทำให้คนที่เข้าไปก็ได้รับรู้ในเรื่องของประวัติของวัดที่เขาจะเข้าไปเยี่ยมชม

¹⁷⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชานาธิปเฉลิม, 5 มีนาคม 2564.

¹⁸⁰ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. (พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง, 27 กุมภาพันธ์ , 2564.

¹⁸¹ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณสรวิศ อาสาสมัครพิทักษ์ ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁸² สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณฉันทดา ลิ้มศิริ หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว, 17 มีนาคม 2564.

เขาจะเข้าไปดูว่าอันนี้เป็นวัดที่เด่นที่ดังหรือว่าน่าสนใจในเรื่องของอะไรคืออยากให้เป็นข้อมูลหรือสายหาความเชื่อจิตวิญญาณอะไรก็แล้วแต่ทุกอย่างมีความสำคัญหมด¹⁸³ วัดเมืองรองที่ถูกเลือกเข้ามาแต่ละวัดมีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และวัดจะต้องมีไฮโล่คี่สิ่งดึงดูด จะต้อง Setting หากกิจกรรมที่จะดึงออกมาเป็นตัวแหนด เป็นแนวทาง ให้สามารถสโคปลงไปว่าจะเอาประเภทไหนแล้วดึงออกมาให้ครอบคลุม อาจจะต้องไปผนวกกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เป็นธรรมชาติ หรือมีความสวยงาม หรือมีความสะดวกสบาย หรือที่มีชุมชนที่น่าสนใจ¹⁸⁴ ความเห็นเหล่านี้มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การท่องเที่ยววัดซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่ควรมุ่งเน้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดเท่านั้น แต่สาระสำคัญของการท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรจะได้ ดังนั้น วัดจึงควรเป็นศูนย์กลางกิจกรรมการได้เรียนรู้วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธี ที่สืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัยในแต่ละท้องถิ่น และรวมไปถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ข้อสรุปว่า จุดเด่นของแต่ละวัดทั้งสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดเอง หรือรอบนอกวัด หรือชุมชนโดยรอบวัด เช่น วัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรม โบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น จะเป็นฐานข้อมูลสำคัญเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เพราะการไปท่องเที่ยววัดไม่ใช่แค่ท่องเที่ยวเพื่อสนทนาการอย่างเดียว แต่จะควบคู่กับการเรียนรู้ทั้งภายในวัดและรอบ ๆ วัด และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมพิเศษที่วัดได้จัดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ที่มีขึ้นประจำปี กำหนดขึ้นในเดือนไหน อย่างไร จะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญเช่นกัน เพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้

(ค) คุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม โลกสมัยใหม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในเรื่องของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลทำให้คนในสังคมเกิดสับสนวุ่นวายใจ มีความหลากหลายทางความคิด หลากหลายปัญหา ผู้คนจึงต้องการที่พึ่งทางใจ วัดจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนมาท่องเที่ยวในเชิงศาสนาและวัฒนธรรม โดยการปรับบทบาทเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นที่พักทางใจของผู้คน เมื่อเข้ามาแล้วร่วมเย็น ซึ่งวัดต้องจัดการเพื่อรองรับศรัทธาความเชื่อของคน และที่สำคัญคือวัดควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ทำให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้ท่องเที่ยวแบบสนทนาการแล้ว ยังให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม พุทธพิธี สถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจ เพื่อให้เกิดคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม จากการสำรวจวัดในเมืองรอง 55 จังหวัด พบว่าวัดท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายการวิจัยนี้มีความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางกิจกรรมการท่องเที่ยวที่

¹⁸³ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณปิ่นนถ เจริญผล ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁸⁴ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณสมชาย ชมพูน้อย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

จะให้คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรมแก่นักท่องเที่ยว จากการลงพื้นที่คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เช่นความเห็นที่ว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้มีหลากหลาย ทั้งด้านการทำบุญ ศึกษาจารีต ประเพณี การเป็นอยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธพม่า ตรงนี้ (หน้ารูปองค์หลวงปู่ทวด) จะมีทั้งลานบุญ ลานธรรม เวลาที่มีกิจกรรมอะไรชาวบ้านก็มาจัดที่นี่ งานชาวพุทธพม่าก็มีช่วงเมษายน งานปีใหม่ ก่อนเข้าพรรษาคณะจะมาเต็มวัด ประเพณีเหมือนกันแต่ขั้นตอนอาจจะต่างกับของเรา เสียงสำเนียงก็ต่างไปบ้าง แต่เจตนาเหมือนกัน อย่างเวลามีงานศพ ทางพม่าเขานิมนต์เราไปร่วมเขาก็สวดเอง พม่าเขามีพระของเขาอยู่ข้างบน ที่นี้มีทั้งพระพม่าพระไทย เดียวขึ้นไปดูที่เจดีย์นั่นคือแยกส่วนให้เขาเลย วันพระเขาก็มาปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิกันตรงนั้น¹⁸⁵ คุณค่าที่สำคัญทางรูปธรรมและนามธรรมที่นักท่องเที่ยวมาแล้วจะได้รับ คือ ในเชิงรูปธรรมส่วนมากคนที่เขามาวัดเขามีความทุกข์ พอเข้ามาเขาสัมผัสได้ พอมานั่งสักพักใบหน้ามันเปลี่ยน สดใสเบิกบานเป็นธรรมชาติขึ้น เขาก็สามารถพิจารณาได้มานั่งไต่ต้นไม้ เห็นใบไม้เขียวใบไม้เหลือง มันก็อย่างนี้เดี๋ยวมันก็จบ บางคนมาก็เกิดปัญญาไม่ต้องสอนนะ บางคนมารูปธรรมเห็นชัดเจน ก็หันหน้ามาเหมือนคนหมดอาลัยตายอยาก นั่งสักพักก็ดีขึ้น เหมือนพระพุทธรูปเจ้าสอนว่าธรรมก็คือธรรมชาติ จริงแล้วเราไม่ต้องสอนหรอก เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรมเลยว่า คนที่มีความทุกข์ทางร่างกายมันบ่งบอก ทางด้านจิตใจก็เหมือนกันสามารถมานั่งทบทวนปลดปล่อยความทุกข์ออกไป พระพุทธรูปเจ้าสอนอริยสัจสี่ ก็มาเรียงหนึ่งสองสามสี่ เจอความทุกข์แล้ว ก็มาหาสมุทัย แล้วหาทางแก้ นี่แหละสายตรงเลยทั้งรูปธรรมนามธรรมตรง ๆ เลยต้องย้ำตรงนี้¹⁸⁶ ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าวัดเหล่านี้ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่นักท่องเที่ยวควรจะได้รับหลังจากเข้ามาท่องเที่ยววัดเหล่านั้น

นอกจากนั้น ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจหลายประเด็น เช่น นักท่องเที่ยวเข้ามาวัดนี้แล้วจะได้เห็นซาบซึ้งในสิ่งปลูกสร้างที่เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา คือพระเจดีย์ เพราะพระเจดีย์เด่นแล้วก็ไปพระเสี้ยวเมือง แล้วพิพิธภัณฑสถาน (ข้างในพิพิธภัณฑสถาน) เข้ามาก็เป็นวิถีทัศนศาสตร์สร้างพิพิธภัณฑสถานแล้วแต่ละห้อง ๆ เป็นของที่ค้นพบในยุคต่าง ๆ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานก็เพื่อต้องการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นมาของพระบรมธาตุสวี ว่ามีความเก่าแก่ตั้งแต่สมัยศรีวิชัย ซึ่งสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้จะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนา¹⁸⁷ คุณค่าที่นักท่องเที่ยวควรจะได้ คือการได้เห็นถ้ำ เพราะทุกคนที่มาวัดเขาไม่ได้มองพระอุโบสถ ไม่ได้มองกิจกรรมคณะสงฆ์ หรือความยิ่งใหญ่ของสำนักเรียน แต่เขาจะมองว่าถ้ำไปวัดคูหาสวรรค์ได้ไปชมถ้ำพระไหม¹⁸⁸ คุณค่า คือ ความสามัคคีที่เกิดกิจกรรมหรือประเพณีพิเศษของทางวัด คือกิจกรรมที่ทางส่วนราชการเขาจะจัดงานโน้นงานนี้ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เขาจะมาจัดที่นี่ ส่วนงานบุญประจำปีก็ทำอยู่แล้ว งานออกพรรษา ตักบาตรทำบุญเป็นเรื่องปกติ ส่วนมากทางราชการจะมาจัดที่นี่เวลางานสำคัญ ๆ สวดมนต์ข้ามปีทุกปี¹⁸⁹ทางวัดเน้นการส่งเสริม

¹⁸⁵ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาสวัดวาริบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸⁶ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. (พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง, 27, กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸⁷ สัมภาษณ์ พระครูจันทปญโญภาส, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสวี, 3 มีนาคม 2564.

¹⁸⁸ สัมภาษณ์ พระมหาปริชา ภูริทัตโต, เลขาธิการเจ้าอาวาส วัดคูหาสวรรค์, 28 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸⁹ สัมภาษณ์ พระครูจันทปญโญภาส, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสวี, 3 มีนาคม 2564.

คุณค่า คือ วัฒนธรรมการท่องเที่ยว คือทุกอย่างก็ผสมผสานกัน อย่างวัดของเราจุดเด่นที่สรีระหลวงพ่อด่วน ถ้าคนที่เขามาเขาคิดได้เขาจะเห็นคุณค่าของศาสนบุคคล ความดีของคนที่ย้ายไป ความขวนขวายของลูกหลานที่ดำรงอยู่ แล้วก็เห็นสังฆกรรมในสังฆาร ก็ได้มรณานุสติ โดยที่เราไม่จำเป็นต้องไปสอนเขา ถ้าเขามีความคิดดีเขาก็คิดได้ถ้าเขามีปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาต่อให้สอนดีขนาดไหนก็เหมือนลมพัดผ่าน¹⁹⁰

ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีของวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เราเข้าไปด้วยความเคารพ และไม่ใช่ว่าเข้าไปเพื่อท่องเที่ยวอย่างเดียว แต่ควรเป็นท่องเที่ยวควบคู่กันไปกับการเรียนรู้ เวลาเรานำเสนอภาพหรือคลิปวิดีโออะไรที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวัดจะต้องร้อยเรียงมีความเชื่อมโยง โดยเฉพาะเมื่อเราพูดถึงเมืองรอง 55 จังหวัด scope ของวัดที่ทำการศึกษายู่ใน 55 จังหวัดเมืองรอง โดยเฉพาะภาคกลาง เราโฟกัสไปใน 7 จังหวัด เช่น ชัยนาท ราชบุรี ลพบุรี สมุทรสงคราม ความเด่นของตัวจังหวัดนั้น ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม¹⁹¹ อีกประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องคุณค่าและเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมเป็นอีกส่วนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ เหมือนเวลาเราไปเที่ยวที่อื่นที่เราอยากดูก็คือวิว ว่าคนที่ไปมาแล้วเขารู้สึกอย่างไรกับวัด มีอะไรที่น่าสนใจ¹⁹² เราอยากจะทำให้คนที่เข้าไปก็ได้รับรู้ในเรื่องของประวัติของวัดที่เขาจะเข้าไปเยี่ยมชมเขาจะเข้าไปดูว่าอันนี้เป็นวัดที่เด่น ที่ดัง หรือว่าน่าสนใจในเรื่องของอะไร แล้วก็กลุ่มลูกค้า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าไป พฤติกรรมการเข้าไปเที่ยววัดก็ไม่เหมือนกัน เช่น บางคนสนใจแค่เข้าไปกราบไหว้ เพื่อโชคลาภ บางคนเข้าไปเพื่อที่จะไปเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัด¹⁹³ ในแต่ละวัดมีสิ่งที่น่าสนใจดีอยู่แล้ว แต่ความพิเศษหรือคุณค่าที่จะสนองความต้องการนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มมันต้องไปให้เข้าถึงทุกกลุ่มจริง เช่น กลุ่มต้องการไปแสวงหาโชค กับกลุ่มที่ต้องการแสงธรรม¹⁹⁴ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้เห็นประเด็นสำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงพระราชามสุขที่เกิดขึ้นเป็นสุขที่ผูกพันกับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส สามารถแปรเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความสุขได้ชั่วคราวซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสุขภายใน ที่เป็นความสุขที่สัมพันธ์กับความรู้สึทางจิตและใจมุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตมากกว่าความรู้เพื่อความบันเทิง ฐานข้อมูลการ

¹⁹⁰ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวาปีบวรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹¹ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁹² สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณเปรมชัย จันทร์จำปา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้แทนกรมศิลปากร, 17 มีนาคม 2564.

¹⁹³ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

¹⁹⁴ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณวิโรจน์ ลิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมคัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

ท่องเที่ยววัดที่ดีจึงควรเน้นที่คุณค่าทั้งที่เป็นทั้งรูปธรรมที่จับต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสภายนอก และคุณค่าที่เป็นนามธรรม คือเรื่องของจิตใจที่ได้สัมผัสกับความสุขสงบ สว่าง

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับรูปธรรม นามธรรม จะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ว่า จะได้อะไรบ้างจากเดินทางไปท่องเที่ยวในวัดนั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเห็นขององค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ในเมืองรอง 55 จังหวัดและผู้ทรงคุณวุฒิ

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ)

การท่องเที่ยววัด หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น เรียนรู้ วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนใน เป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี จากการลงพื้นที่ในเมืองรอง 55 จังหวัด พบว่าแต่ละวัดเองตระหนักถึงความจำเป็น และมีความต้องการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด เช่น ความเห็นที่ว่า รอบ ๆ วัดเป็นชาวพุทธทั้งหมด แต่ออกไปด้านหลังเป็นอิสลาม ด้านหน้าเป็น นาประดู่ เป็นพุทธ ถัดไปที่ทรายขาวเป็นอิสลาม วัดและชุมชนโดยรอบจึงเป็นสังคมพุทธวัฒนธรรม ซึ่งได้รางวัลชุมชนดีเด่น¹⁹⁵ สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเมื่อคนมาที่วัด ส่วนมากจะไปไหว้ไข่มุก ไปเที่ยวทะเลที่ขนอม หรือน้ำตก ที่นครศรีธรรมราช มีน้ำตกมาก¹⁹⁶ สถานที่เที่ยวใกล้เคียงวัดนี้ คือจากนี้เข้าไปในหมู่บ้าน เรียกหมู่บ้านเขาหลัก เป็นหมู่บ้านระดับดีเด่นของภาคใต้ การท่องเที่ยวส่งเสริมอยู่ เขาอนุรักษ์เรื่องการล่องเรือ ล่องแก่ง โฮมสเตย์ก็มีอยู่ เปิดในเวปไซต์ก็มี การเดินทางก็สะดวกที่วัดนี้ จากสนามบินก็เข้าบายพาสได้เลย¹⁹⁷ ส่วนมากนักท่องเที่ยวจะเขาก็มาชมเจดีย์ นอกจากเป้าหมายคือการชมพระเจดีย์แล้ว ยังมีเป้าหมาย คือมาดูความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธไทยกับชาวพุทธพม่า ได้เห็นความเข้มแข็งของชาวพุทธพม่า เราจะเห็นว่าในช่วงสงครามคนพม่ามาวัดด้วยความศรัทธาจริง ๆ ลูกเล็กเด็กแดงหนุ่มสาวมาหมด คนพม่าในระนองมีประมาณแสนคน ที่นี่ก็เป็นศูนย์รวมศรัทธาของเขา คือความศรัทธาในศาสนาของเขามั่นคงที่สุด ดูได้จากถ้าเป็นเจดีย์หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป เขาจะมานั่งสมาธิตั้งแต่ตอนเย็นจนถึงรุ่งเช้า เด็ก ๆ ก็มี เด็กผู้หญิงวัยรุ่นเขาเกล้าที่จะโกน

¹⁹⁵ สัมภาษณ์ พระมหาชยากร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดราษฎร์บูรณะ (วัดข้างใต้), 6 มีนาคม 2564,

¹⁹⁶ สัมภาษณ์ พระเทพวินยาภรณ์, เจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, 27 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁷ สัมภาษณ์, พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. (พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง, 27 กุมภาพันธ์, 2564.

หัวบวชชีจะก็วันก็แล้วแต่ เขาทำด้วยจิตใจเอาจริงเอาจังมาก แล้วในงานพิธีของเขาใครก็สามารถเป็นเจ้าพิธีอาราธนาศีลหรืออะไรได้หมด¹⁹⁸ ความเห็นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่หรือวัดที่เป็นพื้นที่การวิจัยในเมืองรอง 55 จังหวัดเหล่านั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดเท่านั้น แต่ยังเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ หรือชุมชนอื่น ๆ รอบ ๆ วัดอีกด้วย ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ จึงเป็นกิจกรรมร่วมของการท่องเที่ยววิถีพุทธเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนใน ซึ่งเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม

ผลจากการสำรวจรวบรวมข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น ความเห็นที่ว่า การเข้าถึงเรื่องของที่วัดเอง เรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ในเรื่องของชุมชน ในเรื่องของสินค้าต่าง ๆ ถ้านำมาเป็นองค์ประกอบในการที่จะโปรโมทด้วยก็จะเป็นการดี¹⁹⁹ โดยทั่วไปสถานที่ท่องเที่ยวต้องมีทั้งประเพณีวิทยาศาสตร์และศิลปะรวมกัน คือเราต้องพูดถึงชุมชนด้วยไม่ใช่เฉพาะวัดอย่างเดียว สิ่งสำคัญของชุมชน คือผู้ที่จะมาให้ข้อมูลเพิ่มเติมไม่ใช่จากทางวัดเท่านั้น ในเมื่อต้องการเชื่อมโยงท้องถิ่นไปถึงชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มันต้องมีข้อมูลของผู้ที่ติดต่อนอกเหนือจากวัดจะต้องติดต่อกับชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนี้ต้องมีมีบุคคลท้องถิ่น ทำหน้าที่ให้กับนักท่องเที่ยวด้วย เมื่อท่องเที่ยวจากวัดเสร็จจะไปเที่ยวไหนต่อก็ต้องดูในข้อมูลกลางที่ชัดเจน²⁰⁰ แต่ไม่ใช่ว่านักท่องเที่ยวที่สนใจจะไปเที่ยว มันควรจะต้องมีสิ่งอื่น ๆ ด้วย ถ้าเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ไปวัดไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียงเขาสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้²⁰¹ บางวัดไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็ต้องสร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาไปผูกติดกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น อยู่ใกล้มรดกโลกบ้านเชียง เพราะฉะนั้นวัดเมืองรองที่ถูกเลือกเข้ามาเมื่อตัววัดเองไม่มีจุดขายต้องไปผนวกเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวอื่น²⁰² ข้อมูลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องชุมชนที่ใกล้เคียงวัด ที่เรียกว่าประวัติศาสตร์ละแวกวัด เพราะตัววัดเองไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ตัวของวัดเอง แต่มียังมีประวัติศาสตร์

¹⁹⁸ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวาริบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁹ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณปิ่นนาค เจริญผล ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

²⁰⁰ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

²⁰¹ สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจุฑาทิพย์ เจริญผล ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

²⁰² สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณสมชาย ชมพูน้อย ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 17 มีนาคม 2564.

ละแวกวัดด้วย เพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์ละแวกวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมัมคฤศก์ท้องถิ่นที่จะดึงดูดกลุ่มกลุ่มคนท่องเที่ยวได้²⁰³ ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะมีความสมบูรณ์จะต้องมีส่วนที่เป็นบริบทรอบวัดเพิ่มเติมเข้ามา เพื่อจะทำให้นักท่องเที่ยวเห็นว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่ตนเองเลือกนั้นมีอะไรที่น่าสนใจบ้างนอกเหนือจากวัดที่จะไปท่องเที่ยว ซึ่งฐานข้อมูลเหล่านี้จะมีความสำคัญและจำเป็นต่อวางแผน และการตัดสินใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

ผลจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชนเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่คือวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม และความเห็นเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่าฐานข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบ (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ) ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกันถือว่ามีมีความสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะโดยปกตินักท่องเที่ยวไม่ประสงค์จะไปเที่ยวลำพังวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่เที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัดดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยววัดนั้นๆ ได้ นอกจากเที่ยววัดแล้วยังสามารถไปสถานที่ตรงอื่น ๆ ได้ วัดและสถานที่โดยรอบจึงสามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกโดยรอบวัด ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกสเฮ้าส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ ถือว่ามีความสำคัญเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการโปรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.2 ออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด

หลังจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด และได้ข้อมูลที่เป็นผลสรุปในเบื้องต้นแล้ว ลำดับต่อไปคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ขั้นที่ 1 การออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธต้นแบบ (prototype) ซึ่งเป็นชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 9 สารสนเทศ จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 79 แห่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดท่องเที่ยว และกลุ่มวัดปฏิบัติธรรม มีจำนวน 9 สารสนเทศ ดังนี้

²⁰³ สันทนาการกลุ่มเฉพาะ คุณเปรมชัย จันทร์จำปา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้แทนกรมศิลปากร, 17 มีนาคม 2564.

ตารางที่ 4 ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม

<p>ตอนที่ 1: ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง</p>
<p>สารสนเทศที่ 1: ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์</p>
<p>สารสนเทศที่ 2: ประวัติความเป็นมา</p>
<p>ตอนที่ 2: สถานที่ท่องเที่ยวและความสอดคล้องกับการแนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**แนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ พิจารณาแบบองค์รวมจากองค์ประกอบใน 3 ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.ศาสนสถาน/ 2.ศาสนวัตถุ/ 3.ศาสนบุคคล/ 4.ศาสนธรรม/ 5.ศาสนพิธี 2. ด้านแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)/ 2.การเข้าถึง (Accessibility)/ 3.สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)/ 4.ที่พัก (Accommodation)/ 5.กิจกรรม (Activity) 3. ด้านเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา (Route) แยกพิจารณาเป็น 2 กลุ่ม คือ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดท่องเที่ยวทั้ง 55 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง 3.2 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 24 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง
<p>สารสนเทศที่ 3: ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่นี้ (ดูข้อ 3.1 และ 3.2)</p>
<p>สารสนเทศที่ 4: สถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่นี้ (มีได้หลายรายการ)</p>
<p>สารสนเทศที่ 5: กิจกรรมสำคัญๆ ทั้งปี</p>
<p>สารสนเทศที่ 6: คุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม</p>
<p>ตอนที่ 3: เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ</p>
<p>สารสนเทศที่ 7: เส้นทาง และการเดินทาง</p>
<p>สารสนเทศที่ 8: สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ</p>
<p>สารสนเทศที่ 9: สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน</p>

ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อนำชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม ปฏิบัติการตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่คือวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม โดยคณะวิจัยประชุมคัดเลือกวัดท่องเที่ยว และวัดปฏิบัติธรรม เช่น ในจังหวัดภาคกลางคือ วัดพิบูลทอง อ.ท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี, วัดไชโยวรวิหาร อ.เมือง จังหวัดอ่างทอง และสถานปฏิบัติธรรมนานาชาติอ่างทอง อ.เมือง จังหวัดอ่างทอง เพื่อร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากับผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24

แห่ง และความต้องการในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ ชั้นที่ 2 ร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งจากการลงพื้นที่ต้นแบบ เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ชั้นที่ 3 การร่วมดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ชั้นที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง และชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดอย่างเท่าเทียม ชั้นที่ 5 เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ในการลงพื้นที่คณะผู้วิจัยของแผนงานวิจัย ได้ลงพื้นที่ทั้ง 4 โครงการย่อย คือ โครงการย่อย 1 พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โครงการย่อย 2 พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โครงการย่อย 3 พัฒนา Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โครงการย่อย 4 โครงการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำสารสนเทศต้นแบบที่ผ่านขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน มาจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สำหรับการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, กรมการท่องเที่ยว, นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ผู้แทน), ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้ง 5 ภาค และนายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย รวม 9 ท่าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และประเมินผลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ในระดับนานาชาติ วันพุธที่ 17 มีนาคม 2564 โดยการประชุมแบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม ZOOM MEETING มาทำการวิเคราะห์และประเมินผลใน 3 ประเด็น **ประเด็นที่ 1** ได้แก่ “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” **ประเด็นที่ 2** “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” และ **ประเด็นที่ 3** “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ) ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำ

การวิเคราะห์และประเมินผลโดยนำเสนอข้อความที่สัมภาษณ์เป็นมุมมองรายบุคคล แล้วสรุปนำเสนอเป็นประเด็น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา

การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า

(1) **ที่ตั้งวัด** ส่วนใหญ่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 เห็นด้วยและมีความเห็นเพิ่มเติมว่าที่ควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับที่ตั้งของวัดผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถที่จะค้นหาเส้นทางการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางผ่านช่องทาง Google Maps

(2) **การติดต่อ** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 มีความเห็นว่าการติดต่อมีความสำคัญมากเนื่องจากหากนักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website โดยเฉพาะทาง Website ของวัดสามารถที่จะดึงรีวิวที่ดีในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Trip advisor มาโชว์ไว้ใน Website ของวัดได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวตามไปดูในรีวิวอื่น ๆ ได้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ช่วยในการตัดสินใจมาเที่ยววัดเราได้

(3) **ประวัติความเป็นมาของวัด** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 เห็นด้วยกับข้อมูลที่นำเสนอ และให้ความเห็นเพิ่มเติมสรุปได้ว่าควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด ซึ่งอาจจะเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ละแวกวัด ตัววัดเองอาจจะไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ของตัวเอง แต่ยังมีประวัติศาสตร์สถานที่รอบวัดด้วย เพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์สถานที่รอบวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้ หรือชุมชนบวรได้ ซึ่งชุมชนอาจจะมีการภาพเก่าประวัติศาสตร์ที่เขามีหรือวัตถุสิ่งของที่เขาที่มีที่ไม่เคยปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ มาก่อนเอามาบูรณาการกับวัด ก็จะได้ประวัติศาสตร์สถานที่รอบวัดที่เข้มแข็ง แล้วก็เพิ่มเรื่องของเส้นทาง ภาพบรรยากาศของวัดซึ่งสามารถที่จะใช้เป็นลิงค์ให้เห็นภาพบรรยากาศโดยรวมว่ามีความปลอดภัย ธรรมชาติเป็นอย่างไร หรือสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ง่ายและน่าจะดึงดูดกลุ่มคนท่องเที่ยวได้

2) การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม

(1) **การแบ่งประเภทเส้นทาง** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 มีความเห็นสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวจะมีอยู่ 2 มิติด้วยกัน การที่จะไปเจาะลึกหรือการศึกษา ปฏิบัติ ท่องเที่ยวในเชิงศาสนา หรือท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องเฉพาะที่คนชื่นชอบ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญว่าในแต่ละแหล่งนั้นมีอะไรที่เป็นจุดเด่น อาจจะแบ่งเป็นประเภท เช่น เป็นโบราณสถานประเภทไหน โดยแบ่งวัดที่น่าสนใจเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งเรื่องของศิลปะ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาเรียนรู้กรณีวัดที่เน้นผ่าน Nature หรือการฟื้นฟูพัฒนาจิตใจ วัดสายท่องเที่ยวควรดูว่าเป็นสายหรือประเภทไหน ถ้าเป็นภาคอีสานเหนือ ก็เป็นสายแนวพญานาค หรือประเภทความสวยงามในเชิงศิลปะ พิจารณาว่า

วัดที่เลือกมานั้นมีไฮไลท์อะไร เช่น ทางภาคเหนือโดดเด่นเรื่องของพระธาตุ เป็นการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งนอกเหนือจากไปชมสถาปัตยกรรมที่งดงามของวัด ไปนมัสการพระเกจิอาจารย์แล้วยังมีอย่างอื่นอีก เช่น ทางภาคอีสานได้ก็จะเป็นเรื่องของความเชื่อ ซึ่งเป็นความหลากหลาย เราต้องสามารถ เจาะลึกลงไปว่าจะเอาประเภทไหน แล้วจัดออกมาให้ครอบคลุม ซึ่งอาจจะต้องไปผนวกกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เป็นธรรมชาติ หรือมีความสวยงาม หรือ มีความสะดวกสบาย หรือมีชุมชนที่น่าสนใจ ต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เทคโนโลยีสามารถเสริมเอ็นจินหาตัวข้อมูลให้กับบริว

(2) **สถานที่ภายในวัด** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 มีข้อความเห็นโดยสรุปว่า จุดเด่นของแต่ละวัดทั้งภายในวัดเองหรือรอบนอกวัดหรือชุมชนโดยรอบวัดอาจจะแบ่งไปตามสาย สายมูเตลู หรือว่าเป็นสายประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่มีแปลก ๆ ให้เพิ่มเติมเข้าไปเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เพราะการไปท่องเที่ยวไม่ใช่แค่ท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่จะควบคู่กับการเรียนรู้ทั้งภายในวัดและรอบ ๆ วัด

(3) **กิจกรรม** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ให้ความเห็นเพิ่มเติมในหลายแง่มุม เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมพิเศษที่วัดได้จัดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ที่มีขึ้นประจำปี กำหนดขึ้นในเดือนไหน อย่างไร ควรเป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้ และหากจะมีภาคเทศก์ท้องถิ่นภายในวัดที่สามารถบรรยายได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ได้ จะเป็นประโยชน์มากขึ้นในการตัดสินใจสำหรับคนที่ไม่ได้จะเข้าไปทำบุญเพียงอย่างเดียวจะเป็นการเติมเต็มเส้นทางท่องเที่ยว

(4) **คุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ให้ความเห็นสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดได้เรียนรู้วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธี ที่สืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัยในแต่ละท้องถิ่น และรวมไปถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา เพื่อให้รู้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้เหล่าเวไนยสัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ ละบาปอกุศลทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผุดผ่อง

3) การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ)

(1) **เส้นทางและการเดินทาง** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ให้ความเห็นสรุปได้ว่าการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเชิงศาสนานั้นคนไทยไม่ยุ่งยากไม่ลำบากเนื่องจากสามารถที่จะเดินทางไปแล้วก็เสิร์ชข้อมูลเพิ่มเติมการใช้ Google map ซึ่งอาจจะเชื่อมโยงต่อไปยังเว็บไซต์ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ การโฆษณาประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีหลายช่องทาง ทั้ง Twitter หรือจะเป็น YouTube ต้องทำให้ข้อมูลที่เป็น Real Time ในสถานการณ์จริง การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปหรือค้นหาข้อมูลไม่ใช่เฉพาะภาษาไทยนักท่องเที่ยวจะเลือกพื้นที่ที่เขาจะไปคือพื้นที่จังหวัดไหน และรูปแบบของการเดินทางจะเป็นการเชื่อมโยงกับทางอากาศไปอย่างไรและทางบกไปอย่างไร การบ่งบอกการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

(2) **สิ่งอำนวยความสะดวก** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ให้ความเห็นสรุปได้ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกควรเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกรสเฮ้าส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการ โพรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ยิ่งเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปวัดไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียงเขาสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่สิ่งสำคัญคือรีวิว เป็นการท่องเที่ยวตามกระแสตามเทรนด์ (Trend) เป็นข้อมูลกลางต้องเผยแพร่ออกไปต้องปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ และให้วัดได้ช่วยคิดค้นข้อมูลเหล่านี้ด้วยจะช่วยให้ถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด

(3) **สถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ** ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ให้ความเห็นสรุปได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกันนักท่องเที่ยวโดยปกติคงไม่มีใครอยากไปเที่ยวลำพังวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่เที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยวดึงดูดให้คนมาวัดนี้ นอกจากเที่ยววัดนี้แล้วยังสามารถไปสถานที่เที่ยวอื่น ๆ ได้ สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้ ข้อสรุปผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ตารางที่ 5 ข้อสรุปข้อค้นพบผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ

ฐานข้อมูลที่ตั้ง ช่องทางการติดต่อ ประวัติความเป็นมา	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม	ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
	ที่ตั้ง	เพิ่มช่องทางการเข้าถึงวัดผ่านเทคโนโลยี เช่น Google Maps
	ช่องทางการติดต่อ	ให้ความสำคัญกับช่องทางการติดต่อ / เพิ่มช่องทางการเข้าถึง เช่น โทรศัพท์ Line Facebook Website
	ประวัติความเป็นมาของวัด	นำเสนอแง่มุมทางประวัติศาสตร์ของวัดและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับวัด

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ (การแบ่งประเภทเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับรูปธรรม นามธรรม)	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม	ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
	การแบ่งประเภทเส้นทาง	<p>- แต่ละวัดอยู่ในส่วนการศึกษาปฏิบัติ ท่องเที่ยว ในเชิงศาสนา หรือว่าท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม</p> <p>- วัดสายท่องเที่ยวควรจัดเป็นสาย หรือประเภท ไหน เช่น ภาคอีสานเหนือ ก็เป็นสายแนว พญานาค หรือประเภทความสวยงามในเชิง ศิลปะ เป็นต้น ทางภาคเหนือโดดเด่นเรื่องของ พระธาตุ เป็นการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด เป็น ต้น และทางภาคใต้จะมีความโดดเด่นทางเจดีย์ เป็นต้น</p>
	สถานที่ที่น่าสนใจภายในวัด	จุดเด่นของแต่ละวัดอาจจะแบ่งไปตามสาย สายมูเตลู หรือว่าเป็นสายประเพณีวัฒนธรรม ท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถาน เฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์
	กิจกรรม	มีความสำคัญในฐานะเป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและ สามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้ และควรมีมีคฤศก์ท้องถิ่นภายในวัดที่สามารถบรรยาย ได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ได้
คุณค่าทั้งรูปธรรมและ นามธรรม	<p>รูปธรรม: เป็นส่วนมุ่งเน้นเพื่อเพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดได้เรียนรู้วิถีพุทธ ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธี</p> <p>นามธรรม: เป็นส่วนส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสนา เพื่อให้รู้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา</p>	

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจ ๑	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม	ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
	เส้นทางและการเดินทาง	รูปแบบของการเดินทางควรจะทำให้เห็นการเดินทางที่เป็นระบบ และเป็นการเชื่อมโยงทั้งทางอากาศ และทางบก
	สิ่งอำนวยความสะดวก	ข้อมูลเหล่านี้ คือ ที่พัก โรงแรม เกสต์เฮาส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ ควรเป็นส่วนที่ชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพราะนักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ไปพร้อม ๆ กัน เช่น ไปวัดได้เรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง
สถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ ใกล้เคียง	การระบุสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัด นอกจากเที่ยววัดนี้แล้วยังสามารถไปสถานที่เที่ยวอื่น ๆ ได้สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้	

หลังจากการนั้น คณะผู้วิจัยได้นำต้นแบบสารสนเทศไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจากการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จนได้สารสนเทศที่สมบูรณ์เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด คณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและรวบรวมและนำสารสนเทศที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาจนสมบูรณ์ที่ประกอบด้วยข้อมูล 3 ตอน รวม 9 สารเทศมาสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดต่อไป

4.3 สร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด และคณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยจะได้สร้างฐานข้อมูล โดยนำสารสนเทศที่สมบูรณ์ประกอบด้วยข้อมูล 3 ตอน รวม 9 สารสนเทศ และข้อมูลที่ผ่านการสำรวจและรวบรวมแล้ว มีวัดท่องเที่ยว 55 วัด และวัดปฏิบัติธรรม 24 วัด รวม 79 วัด ที่ผ่านการเก็บรวบรวมตามขั้นตอนคือ ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ทั้ง 79 แห่งจากเอกสาร หนังสือวารสาร สิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ต่าง ๆ แล้วลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม เพื่อเก็บรวบรวมฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน พร้อมกับเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายหรือยังไม่ถูกต้อง จนได้ข้อมูลครบสมบูรณ์แล้ว และคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ตามสารสนเทศ 3 ตอน 9 สารสนเทศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยแบ่งฐานข้อมูลตามเส้นทางวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ทั้ง 5 ภาค ผลการศึกษาวินิจฉัย จัดตามลำดับหัวข้อ ได้ดังนี้

- 4.3.1 เส้นทางท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.3.2 เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.3.3 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
- 4.3.4 วิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

4.3.1. เส้นทางการท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ต่าง ๆ แล้วลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม เพื่อเก็บรวบรวมฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน พร้อมกับเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายหรือยังไม่ถูกต้อง จนได้ข้อมูลครบสมบูรณ์ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันและอนาคต ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยแสดงตารางเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ได้ดังนี้

ตารางที่ 6 เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 แห่ง

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
1. สายโบราณสถาน/ โบราณวัตถุ					
เจดีย์ (พระธาตุ)	(1) วัดพระธาตุดอยตุง อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน (3) วัดพระบรมธาตุ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ (4) วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อ ทันใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก (5) วัดพระบรมธาตุ อ.เมือง จ.กำแพงเพชร	(1) วัดพุทธนิมิตรภูค่าว อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์			(1) วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร (2) วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โบสถ์ / วิหาร / ปราสาท			(1) วัดบางกุ้ง อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม		
พระปรารักษ์ / พระพุทธรูป		(3) วัดศิลาอาสน์ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ	(2) วัดอรัญญิกาวาส อ.เมือง จ.ราชบุรี		
หอไตรโบราณ		(4) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธร			

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
2. สายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์)					
สถาปัตยกรรม	(1) วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ (2) วัดคีรีวงศ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ (3) วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย	(1) วัดเขาพระอังคาร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (2) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ (3) วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี (4) วัดพระธาตุนาดูน อ.นาดูน จ.มหาสารคาม (5) วัดเจติยชัยมงคล อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด (6) วัดป่าห้วยลาด อ.ภูเรือ จ.เลย		(1) วัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก (2) วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี (3) วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด	
จิตรกรรม	(4) วัดภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่าน			(5) วัดเขาขวัง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	
3. สายศาสนสถาน / ศาสนธรรม					
		(1) วัดบูรพาราม อ. เมืองสุรินทร์ จ. สุรินทร์ (2) วัดป่าสุทธาวาส อ. เมืองสกลนคร จ. สกลนคร (3) วัดถ้ำกลองเพล อ. เมือง หนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู (4) วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมืองอุดรธานี จ. อุดรธานี			(1) วัดราชภัฏบุรีประ (วัดช้างให้) ต.ควนโนรี อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี (2) วัดชนาธิปเฉลิม (วัดมาบั่ง) อ.เมืองสตูล จังหวัดสตูล

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
4. สายศาสนวัตถุ / ศาสนบุคคล					
	(1) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร อ.เมืองพิษณุโลก จ. พิษณุโลก (2) วัดศรีโคมคำ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา	(1) วัดโพธิ์ชัย อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย (2) วัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ อ.เมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร	(1) วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี (2) วัดธรรมามูล อ.เมือง จ.ชัยนาท (3) วัดไชโยวรวิหาร อ.ไชโย จ.อ่างทอง (4) วัดพิุกุลทอง อ.ท่าช้าง จ.สิงห์บุรี		(1) วัดวาปีบวรพต (วัดบางนอน) อ.เมือง ระนอง จ.ระนอง (2) วัดภูเขาทอง อ.เมือง จ.ตรัง
5. สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ					
5.1 สายประเพณี วัฒนธรรม					
ตักบาตรเทโว	(1) วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี				
ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ	(2) วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ (3) วัดพระธาตุคอกยงมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	(1) วัดพระธาตุนมวรมหาวิหาร อ.ธาตุนม จ. นครพนม (ประเพณีไหว้พระธาตุ)			(1) วัดพระมหาธาตุวร มหาวิหาร (วัดพระธาตุ) อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
สร้างน้ำ/แข่งเรือ	(4) วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง (ประเพณีสร้างน้ำพระ) (5) วัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร (ประเพณีแข่งเรือ)				

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
5.2 สายอนุรักษ์ธรรมชาติ					
วัดถ้ำ		(1) วัดถ้ำแสงเพชร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ		(1) วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อ.เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว	(1) วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง (2) วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา
วัดภูเขา		(3) วัดอสงศิลาवास อ.เมือง จ.บึงกาฬ	(1) วัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี		

ตารางที่ 7 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 24 แห่ง

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
1. แนวอานาปานสติ				(1) วัดทุ่งเขา อ.เขาสมิง จ.ตราด	(2) วัดศรีทวี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
2. แนวพุทโธ					
	(1) วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ (3) วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน (4) วัดอนาลโย อ.เมือง จ.พะเยา	(5) วัดนาหลวง (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี (6) วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย (7) วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร (8) วัดดงแก้วกัลยาราม อ.ศีลาลาด จ.ศรีสะเกษ (9) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ. สุรินทร์ (10) วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี (11) วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ		(12) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	(13) วัดป่าชัยมงคล (วัดพรรั้ง) อ.บางริ้น จ.ระนอง
3. แนวพองยุบ (สติปัญญาฐาน 4)					
	(1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร (2) วัดพระพุทธรบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน	(3) วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (4) วัดพิชโสภาราม อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี (5) วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย			(6) วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคใต้
5. แนวกายเคลื่อนไหว /รูปนาม					
	(1) วัดแพร่แสงเทียน อ.ร้องกวาง จ.แพร่	(2) วัดป่าสุคะโต อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ			

ตารางเส้นทางการท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด ดังกล่าว เป็นตารางแสดงสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งฐานข้อมูลวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มวัดท่องเที่ยวทั้ง 5 ภาค ได้ 5 เส้นทาง และ (2) กลุ่มวัดปฏิบัติธรรม ทั้ง 5 ภาค ได้ 5 เส้นทาง ฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัดดังกล่าว จะมีรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.3.2 เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัด

จากตารางเส้นทางการท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด ในหัวข้อ 4.3.1 ที่คณะผู้วิจัยได้สร้างเส้นทางวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มวัดท่องเที่ยวทั้ง 5 ภาค ได้ 5 เส้นทาง และ (2) กลุ่มวัดปฏิบัติธรรม ทั้ง 5 ภาค ได้ 5 เส้นทาง

เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัดดังกล่าว มีรายละเอียดในแต่ละเส้นทาง ดังนี้

4.3.2.1 เส้นทาง สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ

เส้นทาง สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ คือเส้นทางที่ประกอบด้วยพระเจดีย์ (พระธาตุ) โบสถ์ วิหาร ปราสาท พระปรางค์ พระพุทธรูป หอไตร มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

1.เจดีย์ (หรือพระธาตุ) มีปรากฏในเส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดพระธาตุดอยตุง อ.แม่สาย จ.เชียงราย
- (2) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน
- (3) วัดพระบรมธาตุ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์
- (4) วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อบ้านใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก
- (5) วัดพระบรมธาตุ ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดพุทธนิมิตรภูค้ำ อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร
- (2) วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

2. โบสถ์ / วิหาร / ปราสาท มีปรากฏในเส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดบางกุ้ง อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

3. พระปรางค์ /พระพุทธรูป มีปรากฏในเส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดศิลาอาสน์ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดอรุณญิกาวาส อ.เมือง จ.ราชบุรี

4. หอไตรโบราณ มีปรากฏในเส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ดังนี้
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้
(1) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธร

เส้นทางวัดท่องเที่ยว แยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางสายโบราณสถาน / โบราณวัตถุในเมืองรอง

ภาคเหนือ



ภาพที่ 1 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ คือเส้นทางที่ประกอบด้วยพระเจดีย์ (พระธาตุ) โบสถ์ วิหาร ปราสาท พระปรางค์ พระพุทธรูป หอไตร มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือ ดังนี้ 1.วัดพระธาตุดอยตุง อ.แม่สาย จ.เชียงราย 2.วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน 3.วัดพระบรมธาตุ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ 4.วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก 5.วัดพระบรมธาตุ ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

<p>วัดพระธาตุดอยตุง อ.แม่สาย จ.เชียงราย</p>		<p>พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้ายหรือกระดูกไหปลาร้า</p>
<p>วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน</p>		<p>พระบรมธาตุหริภุญชัย เจดีย์แบบล้านนาไทยแท้ ภายในบรรจุพระเกศบรมธาตุบรรจุในโกศทองคำ ประดิษฐานในพระเจดีย์</p>
<p>วัดพระบรมธาตุ ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์</p>		<p>เจดีย์พระบรมธาตุ หรือพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบลังกาทรงกลมฐานเป็นรูป(ปสี่เหลี่ยม 3 ชั้น</p>
<p>วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก</p>		<p>พระบรมธาตุ เป็นพระธาตุประจำปีเกิดของปีมะเมีย</p>
<p>วัดพระบรมธาตุ ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร</p>		<p>พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นองค์เจดีย์ขนาดใหญ่ที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 9 องค์</p>

วัดพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระธาตุดอยตุง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 57220

ข้อมูลติดต่อ โทร. : 053-767-015-7, 080-954-5113, 081-960-2758

เฟสบุ๊ก : วัดพระธาตุดอยตุงจังหวัดเชียงราย, ติดต่อที่พักได้ที่คุณเก๋ 088-291-5879

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุดอยตุง หรือ วัดพระมหาชินธาตุเจ้า ได้รับการตั้งเป็นวัดเมื่อ พ.ศ. 2452 ได้รับวิสุงคามสีมาเมื่อปี.ศ. 2508¹ ตั้งอยู่บนยอดดอยนางนอน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวเขา ซึ่งดอยตุงมีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองเชียงรายประมาณ 46 กม. สามารถมองเห็นพระธาตุดอยตุงได้ในระยะไกลเนื่องจากพระธาตุดอยตุงตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 2,000 เมตร² เป็นที่บรรจุพระธาตุรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้า จากประเทศอินเดีย เมื่อถึงเทศกาลนมัสการพระธาตุดอยตุงในวันเพ็ญเดือน 4³ จะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและเพื่อนบ้านจากประเทศใกล้เคียง เช่น ชาวไทยใหญ่ ชาวพม่า ชาวลาว เดินทางเข้ามานมัสการทุกปีพระธาตุดอยตุงถือเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนเกิดปีกุน ที่นิยมมาสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล

พระพุทธชินศรีวิวัฒน์ (บุญมา มานิต)⁴ กล่าวยังกล่าวอีกว่า พระธาตุดอยจะแบ่งเขตพุทธาวาสสังฆาวาส ชัดเจนโดยเขตพุทธาวาส มีเจดีย์ พระอุโบสถ จะไม่มีกุฏิ ที่พัก ห้องน้ำ เขตสังฆาวาสจะมีที่พักสงฆ์ สถานที่ปฏิบัติธรรม สถานที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ในปี 2564 ทางวัดได้ทำการบูรณะปิดทองคำเปลวเจดีย์พระธาตุ ซึ่งเป็นการบูรณะครั้งที่ 2 (ดูภาพที่ 4) ในครั้งแรกทำการบูรณะโดยพระราชพรหมยานเถระหรือหลวงพ่อกุศลชิลิงดำพร้อมคณะศิษย์ได้มาปิดทองคำเปลวให้ในปี พ.ศ. 2511 ในการบูรณะครั้งที่ 2 นี้ สัญญาเสร็จในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2564 เพื่อให้ทันงานประเพณีนมัสการและสงฆ์น้ำพระธาตุดอยตุงในวันที่ 21-26 กุมภาพันธ์ 2564

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระบบทะเบียนวัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.onab.go.th/Temple/Temple-List-View>, [3 กุมภาพันธ์ 2564].

² คลังข้อมูลวัดทั่วประเทศไทย, วัดพระธาตุดอยตุง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.watportal.com/th/wat/region/detail/iid/18077>, [3 กุมภาพันธ์ 2564].

³ สัมภาษณ์ พระพุทธชินศรีวิวัฒน์ (บุญมา มานิต), เจ้าอาวาส วัดพระธาตุดอยตุง และวัดพระสิงห์, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴ สัมภาษณ์ พระพุทธชินศรีวิวัฒน์ (บุญมา มานิต), เจ้าอาวาส วัดพระธาตุดอยตุง และวัดพระสิงห์, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 2 พระธาตุดอยตุง

พระธาตุ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอชุตราช กษัตริย์ผู้ครองเมืองโยนกนาคนันท์ พระมหากัสสะปะเถระอรหันต์ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) แล้วมอบให้แก่พระเจ้าอชุตราช จึงได้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นไว้บนดอยแห่งนี้ พระมหากัสสะปะเถระจึงได้ให้ทำตุง (ธง) มีความยาวเจ็ดพันวาปักบนยอดเขา จึงเรียกตุงนี้ว่า ดอยตุง ทั้งนี้พระเจ้าอชุตราชได้พระราชทานทองคำให้ปู่เจ้าย่าเจ้าลาวจกผู้เป็นใหญ่ในอาณาเขตนี้ พร้อมบริวาร 500 ครอบครัวดูแลรักษาพระธาตุ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสและมีพุทธฎีกาไว้กับพระอานนท์ พระมหาวชิระโพธิเถระอรหันต์ ได้

อาราธนาพระบรมสารีริกธาตุหลายพระองค์ มาถวายเจ้ามังรายนราช จึงให้สร้างพระเจดีย์อีกองค์ใกล้เคียงกับเจดีย์องค์เดิม นับจากนั้นเป็นต้นมาพระธาตุดอยตุงจึงมีเจดีย์สององค์มาจนถึงทุกวันนี้ ในตำนานกล่าวว่าพระธาตุที่นำมาครั้งแรกทำอิฐจารวมลงในดินสี 8 สอก ส่วนครั้งที่สองรวมลงในดินสี 7 สอก



ภาพที่ 3 ตันตุง

ตุง เป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาวล้านนา หมายถึงความเจริญรุ่งเรือง และชัยชนะ ในวัดจะมี รอยปักตุง เป็นรอยแตกบนผืนดิน เป็นรอยที่ใช้ปักฐานตุงบูชาพระธาตุ



ภาพที่ 4 กำลังซ่อมแซมพระธาตุ (ลงพื้นที่ 9 ก.พ. 2564)



ภาพที่ 5 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ

สร้างเมื่อ พ.ศ 2500 โดยองค์สภามณฑลอุบลราชธานี (บ่าวเอ็ง) เจ้าอาวาสวัดสมานัมบริหาร กรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยอุบาสิกาทองคำ อันตระกูล เป็นชาวจังหวัดพะเยา พร้อมทั้งสร้างพระประธานซึ่งพระพักตร์คล้ายพระพุทธเจ้าตามนิมิตของท่านบ่าวเอ็ง และพระสาวก หมอชีวกโกมารภัจ

จุดชมวิว

เป็นจุดชมวิว และเป็นลานธรรม ต้องเดินลงไปด้านข้างเนินพระธาตุประมาณ 400 เมตร ทางเดินค่อนข้างสะดวกสบาย วิวสวย ถ่ายภาพตอนเช้าหรือตอนเย็นจะได้ภาพที่สวยงาม



ภาพที่ 6 ทางเดินไปจุดชมวิว

ภาพที่ 7 จุดชมวิว

บ่อน้ำทิพย์ เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ บริเวณห่างออกมาจากพระธาตุเจ้าดอยตุง ใกล้ม่อนฤๅษี อยู่ในแอ่งเขา จะถูกตักมาใช้ในพิธีการศักดิ์สิทธิ์ตามโอกาสสำคัญ และในพิธีสงฆ์พระธาตุดอยตุง ที่จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: พระมหาชินธาตุเจ้าดอยตุง มีคุณค่าเป็นปูชนียสถานและศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์คู่ชาวล้านนา ชาวเชียงรายรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น ชาวเชียงใหม่ในรัฐฉาน พม่า ชาวลาว ที่มีความศรัทธาความเชื่อมั่นต่อองค์พระธาตุดอยตุงได้มานานมีสักการะทั้งปี เมื่อถึงเทศกาลนมัสการพระธาตุดอยตุงจะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและเพื่อนบ้านมาในงาน “หกเป็งล่องฟ้า ไหว้สาพระธาตุดอยตุง” ได้เห็นคุณค่าด้านศาสนพิธีอีกประการหนึ่ง และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของไทย

นามธรรม: ด้วยความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนาของผู้ก่อตั้งสร้างพระเจดีย์พระธาตุเจ้าและวัดพระธาตุดอยตุง พร้อมทั้งความศรัทธาของผู้มากราบไหว้บูชา และผู้เสียสละทรัพย์ จาคะเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์ หลายรุ่นต่อหลายรุ่น เห็นถึงความเป็นอนิจจัง เสื่อมสลาย เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเมื่อถึงเวลาของกฎธรรมชาติดำเนินตามสมัยที่ปรากฏในตำนาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ แต่ความศรัทธานั้นอยู่ในจิตใจของผู้มากราบไหว้หลายยุค หลายสมัยเช่นกัน ยังให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- งานประเพณีพระธาตุเจ้าดอยตุง “หกเป็งล่องฟ้า ไหว้สาพระธาตุดอยตุง” ตรงกับขึ้น 14 - 15 ค่ำ เดือน 4 (เดือน 6 ทางเหนือ) เข้าวันขึ้น 14 ค่ำ พร้อมกันเวลา 6.00 น. ถวายอาหารพระภิกษุ-สามเณร เวลา 7.00 น. ทำพิธีเปิดโดยผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วจะเดินขึ้นตามรอยครุบาศรีวิชัย ประมาณ 9 กิโลเมตร เดินมาตามทางลัดตามรอยครุบาศรีวิชัย (ถ้ำรถยนต์จะไปคนละเส้นทาง) ประมาณบ่าย 15.00 น. ตักน้ำบ่อทิพย์ มาอบรมสมโภชน์พร้อมกับการนำน้ำสรงพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เพื่อสรงองค์พระธาตุ

- งานทำบุญสลากภัตประจำปี ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 (เดือน 12 ทางเหนือ) จะนิมนต์มาทั้งหมดประมาณ 199 รูปทุกปี ศรัทธาญาติโยมจะนำต้นกัณฑ์สลากมาถวาย ทางเหนือเรียกว่า “ทานก้วยสลาก” หรือ “กินข้าวสลาก” เป็นการถวายสังฆทานโดยแท้ โดยไม่เจาะจงภิกษุสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง โดยการจับสลาก

กิจกรรมประจำวัน: กราบสักการพระธาตุ ไหว้พระขอพรบูรพาจารย์ ชมวิวทิวทัศน์

- ทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ของทุกต้นเดือน ปฏิบัติธรรม 3 วัน 3 คืน ปิดอบรมในวันจันทร์ เวลา 8.00 น. ให้โอกาสคนที่ทำงานหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรืออาจจะรวมกลุ่มกันมาเพื่อปฏิบัติธรรมหรือมาเที่ยวก็ได้

สิ่งอำนวยความสะดวก: บริเวณพระธาตุเจดีย์เป็นเขตพุทธาวาส จึงต้องเข้าห้องน้ำบริเวณม่อนฤๅษี มีห้องน้ำที่สะอาดทันสมัยจำนวนหลายห้อง ก่อนขึ้นบันไดพญานาคไปกราบสักการบูชาพระธาตุ และมีห้องพัก สามารถพักได้ประมาณ 100 คน อยู่ในเขตสังฆาวาสที่วัดน้อยดอยตุงด้านล่าง เป็นสถานปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุดอยตุง เช่น **บ้านอาข่าผาฮี้** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงประมาณ 7.4 กม.), **บ้านผาหมี่** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงประมาณ 13.5 กม.), **พระตำหนักดอยตุง** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงไปประมาณ 15 กม.), **ขุนน้ำนางนอน** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงไปประมาณ 18.5 กม.), **วัดถ้ำเสาหินพญานาค** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงประมาณ 23.8 กม.), **วัดพระธาตุดอยเวา** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยตุงประมาณ 25.7 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทาง : ใช้เส้นทางเชียงราย-แม่สาย - พระตำหนักดอยตุง ก่อนจะถึงทางแยกเข้าพระตำหนักดอยตุงให้ตรงไปทางสวนรุกขชาติดอยช้างมูบ จะมีป้ายบอกทางขึ้นวัดพระธาตุดอยตุง ระยะทางจากแยกพระตำหนักถึงวัดประมาณ 7 กิโลเมตร และระยะทางจากเชียงรายถึงพระธาตุดอยตุงประมาณ 60 กิโลเมตร

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ถนนรอบเมืองใน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000

ข้อมูลการติดต่อ : โทร.: 081 7962466 (เลขานุการเจ้าอาวาส)

เว็บไซต์: <https://www.facebook.com/watpratadhariphunchai/>

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 17 ในรัชสมัยของพญาอาทิตยราช พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จามเทวีวงศ์ สถานที่แห่งนี้เคยเป็นพระราชฐานของพระองค์ซึ่งพระราชทานอุทิศถวายให้เป็น”วัด” เพื่อเป็นพุทธบูชาหลังจากที่พระบรมสารีริกธาตุได้ปรากฏให้พระองค์ได้ทอดพระเนตร⁵ โดยมีประวัติกล่าวว่า เมื่อครั้งพระเจ้าอาทิตยราชทรงพระสุบินและทรงทราบว่า บริเวณหอจันทาคารเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดา พระเจ้าอาทิตยราชทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระบรมศาสดาเป็นอันมาก จึงโปรดให้รื้อหอจันทาคาร และขุดดินไม่ได้ออกไปทิ้งนอกพระนคร แล้วนำดินดีมาถมปราบพื้นให้เรียบ แล้วโรยด้วยทราย ตั้งพิธีมณฑลปกราชวัตรฉัตรธง แต่งด้วยดอกไม้หอม และจุดเทียนทำการสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ทั้งยังป่าวประกาศชาวเมือง ให้มาสักการบูชาด้วย เมื่อประกอบพิธีสักการบูชาแล้ว ผอบแวขนาดเท่าปลีกล้วย ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ก็ผุดขึ้นมาจากพื้นดิน ให้เห็นเป็นปาฏิหาริย์ทั่วกัน ทุกคนที่อยู่ ณ ที่นั้น ต่างปีติยินดีอย่างยิ่ง พระเจ้าอาทิตยราชโปรดให้สร้างพระธาตุ สูง 3 วา เป็นแบบเจดีย์มอญ แล้วสร้างพระวิหารการเปรียญ มีซุ้มทั้ง 4 ด้าน ครอบโกศทองคำสูง 3 ศอก ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แล้วสร้างพระวิหารการเปรียญ ศาลาน้อยใหญ่ขึ้นประกอบ จึงกลายเป็นวัดสำคัญประจำพระนคร เสร็จแล้วโปรดให้จัดงานฉลองใหญ่⁶ ในรัชกาลพระเจ้าสุทโธทนะ โปรตให้สร้างโกศทองเสริมต่ออีก 1 ศอก และสร้างมณฑปเสริมต่อพระธาตุขึ้นไปอีก 2 วากษัตริย์รัชกาลหลัง ๆ ทรงทะนุบำรุง จนกระทั่งเมืองหริภุญชัย ตกอยู่ในอำนาจของพ่อขุนเม็งรายมหาราชพระองค์โปรดให้สร้างมณฑปเสริมต่อพระบรมธาตุขึ้นไปอีก 10 วา และเอาทองสักโก (ทองที่ตีเป็นแผ่นๆ) หุ้มพระธาตุ ตั้งแต่ฐานจนถึงยอดแลดูเหลืองอร่ามดงาม ต่อมามีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุนี้อีกหลายครั้งในรัชกาลพระเจ้าติโลกราช เมื่อ พ.ศ. 1986 ได้โปรดให้เสริมพระธาตุเป็น 23 วา ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก ยอดมีฉัตร 7 ชั้น ต่อมาพระเมืองแก้ว ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ และสร้างระเบียงหอก ซึ่งเป็นรั้วล้อมเมืองแก้ว 500 เล่ม แล้วทรงสร้างวิหารหลวง ปี พ.ศ. 2329 ซึ่งพระเจ้ากาวิละ ทรงทำการบูรณะพระ

⁵ คลังข้อมูลวัดทั่วประเทศไทย, วัดพระธาตุหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watportal.com/th/wat/type/detail/id/1/iid/16884>, [3 กุมภาพันธ์ 2564]

⁶ ไปด้วยกัน, วัดพระธาตุหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.paiduaykan.com/province/north/lamphun/pratadhariphunchai.html>

บรมธาตุ และทรงสร้างฉัตรหลวงขึ้น 4 มุม พร้อมกับสร้างฉัตรยอดเจดีย์ด้วยทองคำเป็น 9 ชั้น ฐานพระธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 10 วา และสร้างรั้วทองเหลืองล้อมรอบองค์เจดีย์ ด้านในองค์พระธาตุเป็นสีทองอร่าม พระเทพรัตนนายก กล่าวว่า⁷ ได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 8 พระบรมธาตุทริภุญชัย

พระบรมธาตุทริภุญชัย เป็นเจดีย์แบบล้านนาไทยแท้ ๆ ที่ลงตัวสวยงาม ภายในบรรจุพระเกศบรมธาตุบรรจุในโกศทองคำ ประดิษฐานในพระเจดีย์ ประกอบด้วยฐานปัทม์ แบบฐานบัวลูกแก้วย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วเป็นฐานเขียงกลมสามชั้น ตั้งรับองค์ระฆังกลม บัลลังก์ย่อเหลี่ยมเจดีย์มีลักษณะใกล้เคียงกับ พระธาตุดอยสุเทพที่จังหวัดเชียงใหม่ สูง 25 วา 2 ศอก ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก 1 คืบ มีสถิตินิพพาน (รั้วเหล็กและทองเหลือง) 2 ชั้น สำเภาทอง ประดิษฐานอยู่ประจำรั้วชั้นนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้ มีชุ่มกุ่มภัณฑ์ และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นั่งทุกหอ

นอกจากนี้ยังมีโคมประทีป และแท่นบูชาก่อประจำไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชา



ภาพที่ 9 เจดีย์เขียงยัน

เจดีย์เขียงยัน ตั้งอยู่นอกกำแพงทางทิศเหนือของพระธาตุทริภุญชัย สร้างขึ้นในสมัยของพญาอาทิตย์ราชา ได้รับการปฏิสังขรณ์ในสมัยพระเจ้าติโลกราช และกรมศิลปากรก็ได้ทำการบูรณะองค์พระเจดีย์ใหม่ด้วยลักษณะสถาปัตยกรรมตรงส่วนของฐานล่างเจดีย์เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนขึ้นไปสี่ชั้นเหนือขึ้นไปทำเป็นบัวคว่ำและบัวถลาเป็นส่วนรองรับฐานสูง เหนือขึ้นไปเป็นเรือนธาตุ ตัวเรือนธาตุทั้งสี่ด้านทำเป็นชุ่มจรณะนำ เหนือเรือนธาตุทำเป็นเจดีย์จำลองทรงสี่เหลี่ยมตรงมุมทั้งสี่ เหนือองค์ระฆังไม่มีบัลลังก์แต่ทำเป็นยอดบัวกลุ่มสลักับบัวลูกแก้วลดหลั่นกันไปถึงส่วนยอดลวดลายที่ประดับและประกอบชุ่มจรณะนำ

⁷ สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทริภุญชัย, 14 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 10 หอระฆัง

หอระฆัง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือขององค์พระธาตุหริภุญชัย เป็นหอสำหรับ แขนวระฆังและกังสดาลขนาดใหญ่ สร้างขึ้นโดย พระครูพิทักษ์เจตยานุกิจ (ครูบาคำฟู) เมื่อปี พ.ศ. 2481 ด้านบนแขวนระฆังขนาดใหญ่ซึ่งหล่อขึ้นในสมัยเจ้าหลวงดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 7 และชั้นล่างห้อยกังสดาลขนาดใหญ่ซึ่งหล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2403

หอไตร หรือหอธรรม

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์พระธาตุหริภุญชัย สร้างเป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นอาคารเครื่องไม้ ตัวอาคารหอไตรตั้งอยู่บนฐานขนาดใหญ่ซึ่งมีบันไดขึ้นทางด้านหน้า สองข้างบันไดมีสิงห์โตหินประดับที่หัวเสา ตัวอาคารหอไตรชั้นล่างที่ก่อด้วยอิฐถือปูนมีประตูทางเข้าทางเดียว ส่วนชั้นบนเป็นเครื่องไม้ทำเป็นบันไดนาคเล็ก ๆ ตั้งอยู่ด้านหน้าบนประตูทางเข้าชั้นล่าง ตัวอาคารมีการประดับด้วยไม้แกะสลักปิดทองประดับกระจกอย่างสวยงาม มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง หลังคาลาดชั้นประดับด้วยช่อฟ้าใบระกาหางหงส์หลังคามุงด้วยแผ่นดีบุก



ภาพที่ 11 หอไตร หรือหอธรรม



ภาพที่ 12 วิหารหลวง

วิหารหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกขององค์พระธาตุ สร้างขึ้นในสมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2057 เป็นแบบพื้นเมืองทรงล้านนาสวยงามมาก ต่อมาวิหารได้ถูกลมพายุใหญ่พัดปรักหักพังอย่างยับเยิน ในปี พ.ศ. 2458 และถูกบูรณะขึ้นมาใหม่ ภายในวิหารหลวงเป็นที่ประดิษฐาน ของพระแก้วขาว พระเสด็จคมนตรี ศรีเมืองหริภุญชัย ประทับนั่งอยู่เหนือบุษบกที่แกะสลักลงรักปิดทอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นพระอารามหลวงสำคัญชั้นเอกของเมืองลำพูน ภายในบริเวณวัดมีพระบรมธาตุหริภุญไชย เป็นเจดีย์แบบล้านนาไทยดั้งเดิมแท้ๆ ภายในเจดีย์จะมีพระเกศบรมธาตุ ที่บรรจุอยู่ในโกศทองคำ มีฐานปัทม์แบบฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วก็เป็นฐานเชิงกลมสามชั้น บัลลังก์ย่อเหลี่ยม เจดีย์นี้มีลักษณะคล้ายกับพระธาตุดอยสุเทพ ของเชียงใหม่ และมีหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป มีโคมประทีปและแท่นบูชา เพื่อไว้เป็นที่สักการบูชาของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ภายในวัดยังมีโบราณสถานที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น วิหารหลวง สุวรรณเจดีย์

หรือปทุมวดีเจดีย์ หอระฆัง และ ชุ่มประตุ เป็นต้น ด้วยรูปลักษณะทางศิลปกรรมที่งดงาม โดยเฉพาะองค์พระธาตุซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ จึงทำให้องค์พระธาตุกลายเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางด้านศิลปกรรมของล้านนา ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมศิลปกรรมที่งดงามหาดูยากยิ่ง

นามธรรม: สถาปัตยกรรม หมายถึง ผลงานทางศิลปะที่แสดงออกถึงสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมของวัดในพระพุทธศาสนา มีลักษณะเด่นในด้านคตินิยมเกี่ยวกับการก่อสร้าง ได้แก่ พระสถูป/เจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตรหรือหอพระธรรม หอระฆัง/หอกลอง และกุฏิ เป็นต้น ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกัน พระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นสถาปัตยกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่ง เป็นปูชนียสถานอันสำคัญยิ่งของจังหวัดลำพูน เป็นจอมเจดีย์องค์หนึ่งในจำนวน 8 แห่งของประเทศไทย เป็นเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอาทิตยราช พระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป มีคติธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรม เช่น บุษบา 2 เจดีย์ 4 อริยสัจ 4 โพชฌงค์ 7 บารมี 10 และภูมิ 31 หรือไตรภูมิ บารมี 10 เป็นต้น ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมปูชนียวัตถุภายในวัดพระบรมธาตุหริภุญชัยนี้จะได้สักการะบูชา ชมความงามของสถาปัตยกรรม และได้คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมของวัดเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างประสพสุข

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานสงฆ์พระธาตุหริภุญชัย ในวันเพ็ญ เดือน 6 (วันวิสาขบูชา) ของทุกปี, ประเพณีสลากย้อม ในวันเพ็ญ เดือน 10 ของทุกปี, เทศกาลโคมแสนดวง ในวันเพ็ญเดือน 10 ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระบรมธาตุ ชมสถาปัตยกรรม

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระบรมธาตุหริภุญชัย เช่น **วัดสันป่าปางหลวง** (ห่างจากวัดพระบรมธาตุหริภุญชัย 1 กม.), **วิหารพระเขี้ยวไข** (ห่างจากวัดพระบรมธาตุหริภุญชัย 1 กม.), **วัดจามเทวี** (ห่างจากวัดพระบรมธาตุหริภุญชัย 1.8 กม.), **วัดมหาวัน** (ห่างจากวัดพระบรมธาตุหริภุญชัย 1 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์ส่วนตัว ถึงตัวเมืองให้ใช้เส้นทาง ถนนเจริญราษฎร์ วัดตั้งอยู่ติดริมถนน

วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) จังหวัดอุตรดิตถ์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 53210

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 094-716-3194

ประวัติความเป็นมา

วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าสร้างขึ้นเมื่อใด ชาวบ้านเรียกชื่อวัดนี้ไปต่าง ๆ กัน คือ วัดหน้าพระธาตุ วัดบรมธาตุ วัดทุ่งยั้ง วัดชัยบุรี วัดชัยปราการ วัดกัมโพชนคร วัดอุตรคามนคร⁸ สำหรับชื่อ “วัดกัมโพชนคร” เนื่องจากปรากฏหลักฐานการเรียกชื่อเมืองทุ่งยั้งในพงศาวดารเหนือว่า “กัมโพชนคร” ชาวบ้านแถบนั้นคงจะนำชื่อนี้มาเรียกวัดสำคัญประจำเมืองด้วยเช่นกัน วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) หรือ วัดพระบรมธาตุ ตั้งอยู่ที่กลางเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดโบราณประดิษฐานพระมหาธาตุประจำเมืองทุ่งยั้ง เมืองโบราณตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย ถึงแม้ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่ตามตำนานการสร้างพระบรมธาตุกล่าวว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ผู้ครองเมืองสุโขทัย ได้เชิญพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรจุไว้ในถ้ำใต้ดินโดยขุดลงไปเป็นถ้ำแล้วก่อพระธาตุไว้ โดยลักษณะเดิมของพระบรมธาตุเมืองทุ่งยั้งคงเป็นรูปเจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์ แต่ต่อมามีการบูรณะเพิ่มเติมโดยพญาตะก่าพ่อค้าไม้ชาวพม่าในสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2444 เป็นลักษณะเจดีย์อย่างพม่า จนในปี พ.ศ. 2451 ได้เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ทำให้ยอดพระบรมธาตุเจดีย์หักพังลงมา หลวงพ่อแก้วสมภารวัดพระบรมธาตุในขณะนั้นและขุนวาทีสุนทร (คลัง กอนวงษ์) ได้เป็นหัวหน้าปฏิสังขรณ์ซ่อมเพิ่มเติมดังรูปแบบที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งมีแผ่นหินจารึกเก็บรักษาไว้ในวิหาร วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) ในปัจจุบันได้รับการบูรณะซ่อมแซมบำรุงอยู่เสมอในฐานะวัดสำคัญประจำเมืองทุ่งยั้ง⁹ ซึ่งเมืองทุ่งยั้งในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีผู้คนอาศัยติดต่อกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพิจารณาได้จากสำเนียงการพูดของคนทุ่งยั้งเทียบกับกลุ่มคนในชุมชนชาวสุโขทัยเดิม ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทุ่งยั้ง กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้วัดนี้เป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งมีประเพณีประจำปีที่สำคัญคือ¹⁰ ประเพณีถวายพระเพลิงพระบรมศพทุกวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี โดยเป็นวันงานสลากภัตของวัดและจะมีการจัดแสดงพุทธประวัติตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพด้วย

⁸ คลัง ข้อมูลวัดทั่วประเทศไทย, วัดพระธาตุหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watportal.com/th/wat/type/detail/id/1/iid/16884>, [20 มกราคม 2564].

⁹ สัมภาษณ์ พระครูบรรณธรรมทิน, เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง), 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰ สัมภาษณ์ พระครูบรรณธรรมทิน, เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง), 11 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 13 เจดีย์พระบรมธาตุ

เจดีย์พระบรมธาตุ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า พระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบ ลังกาทรงกลมฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ฐานล่างมีเจดีย์องค์เล็กๆ เป็นบริวารอยู่ 4 มุม ฐานชั้นที่ 3 มีซุ้มคูหา 4 ด้าน สันนิษฐานว่าได้บูรณะขึ้นภายหลัง เชื่อกันว่าบรรจุพระพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่ เรียกว่าอัฐิธาตุ คืออัฐิส่วนหน้าอก



ภาพที่ 14 วิหารหลวง

วิหารหลวง มีอายุเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ หลังคา ลดหล่น 3 ชั้น หน้าบันแกะสลักลงรักปิด ทองสวยงามมาก ภายในวิหารเป็นที่ ประดิษฐานหลวงหลวงพ่อหลักเมือง หรือ หลวงพ่อโต องค์พระประธานประดิษฐาน ในพระวิหารหลวง ชาวบ้านนิยมเรียกชื่อ หลวงพ่อหลักเมืองว่าหลวงพ่อประธาน เฒ่า หลวงพ่อหลักเมือง เป็นพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของ ประชาชน เพราะได้รับสิ่งพิงปรารภนา ตามอธิษฐาน



ภาพที่ 15 พระพุทธรูปปางปรินิพพาน

พระพุทธรูปปางปรินิพพาน ตั้งอยู่ด้านข้างของพระวิหารหลวง ปกติเวลาสร้างพระพุทธรูปปางนี้มักจะสร้างเฉพาะองค์พระพุทธรูป สำหรับที่วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) สร้างเหล่าสาวกที่มาชุมนุมกันในวันที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานด้วย

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) หรือ วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดโบราณ ประดิษฐานพระมหาธาตุประจำเมืองทุ่งยั้ง เมืองโบราณตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย มีศิลปะโบราณสถานให้นักท่องเที่ยวได้ชมและสักการบูชา เช่น พระวิหารหลวง ก่ออิฐถือปูน ลักษณะพระวิหารมีทรงหลังคาซ้อนสามชั้น ลาดต่ำและด้านในพระวิหารหลวง มีภาพวาดตำนานเรื่องพระสังข์ทอง ซึ่งเกี่ยวโยงไปถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือเวียงเจ้าเงาะ และบ่อน้ำทิพย์ ที่อยู่เยื้องไปทางใต้ตรงกันข้ามกับตัววัด ที่ตัวพระวิหารหลวงมีประตูด้านหลังสามารถเดินทะลุออกไปที่ องค์พระบรมธาตุเจดีย์ พระอุโบสถ ประดิษฐานอยู่ด้านซ้ายของพระวิหารหลวง เป็นศิลปะการก่อสร้างแบบสุโขทัย คือ มีทรงหลังคาซ้อนสามชั้น ลาดต่ำลงมา และไม่มีประตูออกด้านหลังของพระอุโบสถ หลวงพ่อประธานเฒ่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ปางมารวิชัย เป็นที่เคารพและศรัทธา ชาวอุตรดิตถ์นับถือกันมาก ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลวง เป็นต้น และวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งยังมีประเพณีประจำปีที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม คือ ประเพณีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ทุกวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี โดยเป็นวันงานสลากภัตของวัดและจะมีการจัดแสดงพุทธประวัติตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพด้วย ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ และที่สำคัญนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่ถูกสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น

นามธรรม: เจดีย์คือสิ่งก่อสร้างทรงสูงเหมือนลอมฟางที่มีพัฒนาการมาจากการสร้างสลุบสำหรับบรรจุอัฐิของบรรพบุรุษใช้หินและดินเหนียวก่อเป็นรูปวงกลมล้อมรอบเนินดินแล้วปิดทึบหรือฉัตรเพื่อใช้เป็นเครื่องหมายแสดงฐานะันดรศักดิ์ ในทางพระพุทธศาสนานั้นเจดีย์ไม่ได้หมายถึงเฉพาะสิ่งก่อสร้างทรงสูงปลายยอดแหลมเท่านั้นแต่ยังหมายถึงสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ด้วย คำว่า "เจดีย์" ในพระพุทธศาสนา ตามความหมายเดิมหมายถึง สิ่งก่อสร้างสำหรับการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุหรือหมายถึง สถานที่สำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา สิ่งก่อสร้างหรือสิ่งของที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงและเคารพบูชา เจดีย์จึงเปรียบดั่งองค์พระพุทธรูปเจ้า วัตถุประสงคการสร้างเจดีย์นอกจากเพื่อใช้ที่

บูชา เป็นที่บรรจุศาสนวัตถุที่สำคัญ และเป็นเครื่องระลึกถึงพระบรมศาสดาแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรมด้วย วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) เป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองไทย มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ มีเจดีย์พระบรมธาตุ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “พระบรมธาตุทุ่งยั้ง” เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบลังกาทรงกลมฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ฐานล่างมีเจดีย์องค์เล็ก ๆ เป็นบริวารอยู่ 4 มุม ฐานชั้นที่ 3 มีซุ้มคูหา 4 ด้าน สันนิษฐานว่าได้บูรณะขึ้นภายหลัง คติธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมพระเจดีย์ เช่น ตัวฐานพระธาตุเจดีย์ สื่อความหมายถึงศูนย์กลางในการประกาศพระพุทธศาสนา หรือ ศูนย์กลางของสรรพสิ่ง หลักอริยสัจสี่ และปฏิจกสมุปบาท ฐานพระธาตุเจดีย์สี่เหลี่ยมสื่อความหมายถึงหลักธรรมอิทธิบาท 4 ฐานพระธาตุเจดีย์แปดเหลี่ยม สื่อความหมายถึงหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 เรือนพระธาตุเจดีย์สื่อถึงหลักสติปัญญา 4 มรรค 4 ผล 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 ฌาน 4 ยอดพระธาตุเจดีย์สื่อถึงการอยู่เหนือภพภูมิต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสักการะพระเจดีย์ที่วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) จะได้ชื่อว่าเป็นผู้สักการบูชาพระเจดีย์ และได้คติธรรมจากสถาปัตยกรรมพระเจดีย์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ย่อมจะอำนวยผลานิสงส์ที่พึงประสงค์ให้ได้ตามสมควรแก่การปฏิบัติ และจัดเป็นการทำหน้าที่อารังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ประเพณีการแสดงสมมุติ แสง สี เสียง การถวายพระเพลิงพุทธสรีระจำลองของพระพุทธเจ้า ในวันอัฐมีบูชา วันเพ็ญเดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 วันวิสาขะ ไปถึงแรม 8 ค่ำ (8 วัน) ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระบรมธาตุ ชมประติมากรรมสมัยรัตนโกสินทร์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) เช่น วัดดอนสัก (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) 9 กม.), วัดใหญ่ท่าเสา (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) 9.4 กม.), วัดธรรมาธิปไตย (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) 7.2 กม.), วัดท่าถนน (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) 5.3 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 บ้านทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง จากตัวเมืองอุตรดิตถ์ไปตามทางหลวงหมายเลข 102 ประมาณ 3 กม. จะมองเห็นวัดอยู่ทางซ้ายมือ

วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ) จังหวัดตาก

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 บ้านท่าพระธาตุ ถ.บ้านตาก-แม่ระมาด ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก
จังหวัดตาก 63120

ข้อมูลติดต่อ โทร : พระครูเซาว์ 080-842-4659

ประวัติความเป็นมา

วัดพระบรมธาตุ¹¹ ตั้งอยู่บนเนินเขา ห่างจากหมู่บ้าน 1 กิโลเมตร อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เดิมวัดแห่งนี้เป็นเมืองตากเก่า ก่อนที่จะมีการย้ายตัวเมือง ไปอยู่ที่ ต.ระแหง ตัวเมืองตากในปัจจุบัน ห่างไปทางทิศใต้ประมาณ 30 กิโลเมตร บริเวณวัดแห่งนี้มีประวัติยาวนานตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ล่องเรือเสด็จไปเมืองลำพูน หยุดพักบริเวณแห่งนี้ พบว่าเป็นเมืองร้าง จึงได้สั่งให้มีการฟื้นฟูบูรณะเมืองแห่งนี้ จนกลายเป็นชุมชนเมืองตาก ซึ่งเริ่มเก็บหลักฐานเมื่อปี พ.ศ. 2440 ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492¹²

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี นักวิชาการบางท่านเสนอว่าวัดพระบรมธาตุอาจสร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ตรงกับสมัยสุโขทัย เพราะมีโบราณสถานสมัยสุโขทัยตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงคือ เจดีย์ยุทธหัตถี¹³ ตั้งอยู่บนดอยช้างทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัด ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ที่ระลึกเหตุการณ์ชนช้างระหว่างพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด

วัดพระบรมธาตุ เจริญรุ่งเรืองถาวรในสมัยพระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พระอาจารย์ทองอยู่ สุริโย) เป็นเจ้าอาวาส ได้บำรุงพัฒนาวัดมาโดยตลอด ด้วยความอุตสาหะวิริยะอย่างแรงกล้า ด้วยจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา¹⁴ ท่านได้มรณภาพเมื่ออายุได้ 87 พรรษา พรรษาได้ 67 พรรษา เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน) ปัจจุบันอายุ 83 พรรษา จำพรรษาอยู่ที่วัดพระบรมธาตุ เป็นเวลา 59 ปีแล้ว (ขณะสัมภาษณ์ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

¹¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, **วัดพระบรมธาตุ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/tak/ewt_news.php?nid=537&filename=index, [3 กุมภาพันธ์ 2564].

¹² สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระบบทะเบียนวัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.onab.go.th/Temple/Temple-List-View>, [3 กุมภาพันธ์ 2564].

¹³ สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน), เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴ สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน), เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 16 พระบรมธาตุ

พระบรมธาตุ เป็นพระธาตุประจำปีเกิด ของปีมะเมีย

ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเขียนเป็นภาษาล้านนา ซึ่งครูบัว (ข้าราชการครู)ไม่ทราบนามสกุล คัดลอกมาจากใบลาน ภาษาล้านนา กล่าวไว้ว่า วัดพระบรมธาตุสร้างขึ้นภายหลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานประมาณ 50 พรรษา พระอรหันต์ทั้ง 4 ได้นำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า อัญเชิญมาประดิษฐานพร้อมด้วยพระเกศาอีก 4 องค์ มาประดิษฐานยังท่าไทร ดอยมะหิยังกะ ขุดหลุมลึกประมาณ 22 เมตร เอาไผ่วางแล้วนำพระบรมสารีริกธาตุอัญเชิญมาและพระเกศา บรรจุพร้อมแก้วแหวนเงินทอง แล้วนำหินศิลาแลงก้อนใหญ่ปิดทับไว้¹⁵ แล้วก่ออิฐเป็นเจดีย์รูปทรงสี่เหลี่ยมเพื่อเป็นที่สักการบูชาของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย

พระครูพิทักษ์พระบรมธาตุ (ทองอยู่) หรือพระทองอยู่ สุริโย (มั่นเมือง)¹⁶ ได้จาริกไปนมัสการพระธาตุขเวดากอง ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า ท่านจึงได้จำและนำศิลปะจากประเทศพม่า มาบูรณะองค์พระเจดีย์ ก่อสร้างเป็นรูปทรงแปดเหลี่ยม โดยสร้างครอบพระเจดีย์องค์เดิม พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สูง 23 เมตร ฐานกว้าง 63 เมตร พระธาตุองค์เล็ก 16 องค์ สูงองค์ละ 7.16 เมตร ฐานกว้างองค์ละ 7.40 เมตร ชุ่มบรรจุพระ (ชุ่มใหญ่ 12 ชุ่ม เหมือนเจดีย์ขเวดากองล้อมคลุมองค์เก่าไว้ ปิดทองสวยงาม สูงชุ่มละ 8.30 เมตร กว้าง 1.60 เมตร ชุ่มปักเทียน (ชุ่มเล็ก) 6 ชุ่ม สูงชุ่มละ 3.30 เมตร กว้าง 1 เมตร ลักษณะที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมศิลปะล้านนา บูรณานอกด้วยทองดอกบวบ (ทองเหลืองผสมทองแดง) กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานวัดพระบรมธาตุ จ.ตาก โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนพิเศษ 87ง วันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2540

¹⁵ สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน), เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶ สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน), เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ, 6 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 17 หลวงพ่อทันใจ

โยมได้มาตั้งจิตอธิษฐาน ขออะไรก็ได้สมความปรารถนา ทุกสิ่งทุกอย่าง นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองตาก มีผู้มาขอพรที่มักได้รับตามคำขอในเวลาอันรวดเร็ว จึงเป็นที่มาของชื่อ หลวงพ่อทันใจ อีกประการหนึ่ง¹⁷

เจดีย์ยุทธหัตถี เจดีย์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้า รามคำแหงมหาราช ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เจดีย์ชนช้าง ตั้งอยู่บนดอยช้าง เป็นเนินดินเล็ก ๆ หรือเรียกว่า เนินยุทธ หัตถี ตรงข้ามวัด คณะฝั่งถนนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของวัด ห่างจากวัดพระบรมธาตุ ประมาณ 300 เมตร เป็น เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ที่ระลึก เหตุการณ์ชนช้างระหว่างพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่ทรง กระทำยุทธหัตถีชนะศึกเจ้าเมืองฉอด เจดีย์นี้เป็นโบราณสถาน สร้างในสมัยสุโขทัยมีอายุราว 700 ปีเศษ



ภาพที่ 18 เจดีย์ยุทธหัตถี

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดเก่าแก่ ได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้งแล้ว ตัวอุโบสถมีประตูเป็นไม้แกะสลักสวยงาม หน้าบันและจั่วเป็นไม้ และองค์ พระเจดีย์พระบรมธาตุ มีคุณค่าทางด้านศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และยังมีประเพณีบุญต่าง ๆ ที่ทางวัดจัด ขึ้นเป็นศาสนพิธีที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

นามธรรม: วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองวัดหนึ่งของจังหวัดตาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด พระบรมสารีริกธาตุ หลวงพ่อทันใจ พระพุทธรูป เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนชาวตากและ

¹⁷ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, วัดพระบรมธาตุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/tak/ewt_news.php?nid=537&filename=index, [3 กุมภาพันธ์ 2564].

พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะองค์พระบรมธาตุและพระเจ้าทันใจ ได้มากราบไหว้แล้วทำให้สบายใจ สุขใจ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา คือการมีศีล สมาธิ ปัญญา ได้ทำบุญ กิริยาวัตร ในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เป็นแหล่งรวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน รวมถึงได้ระลึกถึงบูรพ กษัตริย์ที่ต่อสู้เหนี่ยวยามเพื่อความป็นอิสระของแผ่นดินและชนรุ่นหลังได้แสดงความกตัญญูเคารพ สักการะบูชาในคุณความดี เป็นแบบอย่างในการรักษาบ้านเมือง

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี ในช่วงวันขึ้น 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 9 ของชาวเหนือ แต่จะตรงกับเดือน 7 ไทยของทุกปี จะจัดงานบุญที่ยิ่งใหญ่ เรียกว่าประเพณี “ขึ้นธาตุเดือนเก้า” เพื่อเป็นการบูชาพระบรม สารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยวันขึ้น 14 ค่ำเป็นวันแห่ ชาวบ้านและคณะศรัทธาจะ จัดขบวนแห่บั้งไฟพญานาค(ปัจจุบันไม่มีเพราะอันตราย) ตุงไชยหลากสี ต้นเงินผ้าป่าสามัคคี เครื่องบริวาร ไทยธรรม หลายคณะหลายกลุ่ม มีร่างทรงเทพเจ้าจำนวนมาก ขบวนแห่จะแห่ไปยังศาลหลักเมือง ไป บวงสรวงองค์พระเจดีย์ยุทธหัตถี และวัดพระบรมธาตุ หลังเสร็จพิธีแห่และพิธีของร่างทรง ก็นำตุงไชย ต้น เงินผ้าป่าสามัคคี พร้อมเครื่องไทยธรรม ไปถวายพระสงฆ์ขออนุโมทนา แผ่ส่วนบุญส่วนกุศลอุทิศให้กับเทพ ทั้งหลาย ขอให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขปลอดภัย เข้าวันขึ้น 15 ค่ำเป็นวันใส่บาตรทำบุญซึ่งตรงกับวันวิ สาขบูชา หลังจากนั้นเป็นการขึ้นพระธาตุเดือนเก้า ด้วยการจุดบั้งไฟขึ้นสู่ฟ้า เพื่อนำคณะศรัทธาไปบูชา พระบรมสารีริกธาตุ และปวงเทพเทวาบนสรวงสวรรค์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ทางวัดมีที่พักให้ เป็นศาลาใหญ่ พักได้ประมาณ 1,000 คน

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อทันใจ) เช่น อุทยานแห่งชาติไม้ กลายเป็นหิน (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 9.1 กม.), วัดพระพุทธบาทดอยโล้น (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 10.4 กม.), ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 27.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์ จากตัวเมืองตากไปตามทางหลวงหมายเลข 1107 ประมาณ 35 กิโลเมตร เลี้ยว ซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1175 ประมาณ 1 กิโลเมตร จะเห็นวัดพระบรมธาตุอยู่ทางซ้ายมือ หรือหาก ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 ตรงกิโลเมตรที่ 442 เข้าอำเภอบ้านตากผ่านสะพานข้ามแม่น้ำปิง แล้วเลี้ยว ขวาผ่านวัดท่านา จนถึงสามแยกแล้วเลี้ยวซ้าย 200 เมตร ถึงวัดพระบรมธาตุอยู่ทางซ้ายมือ และเจดีย์ยุทธ หัตถียู่ฝั่งตรงข้ามกัน

วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระบรมธาตุ กำแพงเพชร เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัด
คณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: 15/1 ปากคลองสวนหมาก บ้านนครชุม หมู่ที่ 3 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง
กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 062-498-2632 คุณเอกภพ บุญยะกา หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช
- เฟสบุ๊ก : หลวงตาเอกแห่งวัดพระบรมธาตุ
: วัดพระบรมธาตุ กำแพงเพชร

ประวัติความเป็นมา

วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดโบราณ¹⁸สร้างขึ้นมาพร้อมกับเมืองนครชุม เป็นวัดประจำเมือง เดิมมีพระบรมธาตุเจดีย์ทรงพุ่มข้าว 3 องค์ (เป็นรูปพระเจดีย์ไทย) ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน โดยองค์กลางของพระเจดีย์นั้นประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุ 9 องค์อยู่ในภาชนะเงินรูปสำเภา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตามทะเบียนเป็นวัด พ.ศ. 1858 โดยสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง และสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทยองค์ ซึ่งพระยาลิไท แห่งราชวงศ์สุโขทัย โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และปลูกพระศรีมหาโพธิ์จากประเทศศรีลังกา เมื่อปี พ.ศ. 1900 ปราบภูตามศิลาจารึกหลักที่ 3 จารึกนครชุม¹⁹ และยังคงเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของพระพุทธเจ้าหลวงอีกด้วย แต่ปัจจุบันพระบรมธาตุเจดีย์เป็นรูปพระเจดีย์พม่า เพราะรัฐบาลได้อนุญาตให้คนพม่า ชื่อพญาตะกะ²⁰ บูรณะพระเจดีย์ขึ้นใหม่ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ทรงมอญองค์เดียว ครอบแทนพระเจดีย์เดิมทั้งสามองค์ ในศิลาจารึกหลักที่ 8 เรียกว่า นครพระชุม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2497

ประวัติการบูรณะของวัดพระบรมธาตุเจดีย์²¹

¹⁸ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 6”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 519, สัมภาษณ์ นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹ ยอร์ช เซเดส์, “จารึกนครชุม,” ใน จารึกสมัยสุโขทัย (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2526), หน้า 26-39, ยอร์ช เซเดส์, “หลักที่ 3 ศิลาจารึกนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร,” ใน ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1: เป็นจารึกกรุงสุโขทัยที่ได้พบก่อน พ.ศ. 2467, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2521), หน้า 59-73. อ้างใน จารึกในประเทศไทยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), **จารึกนครชุม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/183> [7 มกราคม 2564].

²⁰ สัมภาษณ์ นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดพระบรมธาตุ, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร, **ท่องเที่ยวกำแพงเพชร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://travel.kpppao.go.th/travel/detail/6>, [20 ธันวาคม 2563]

พ.ศ.2329 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม ได้เสด็จมาเยี่ยมญาติที่เมืองกำแพงเพชร พักที่วัดเสด็จได้อ่านจารึกนครชุมที่ประดิษฐาน ณ อุโบสถวัดเสด็จ ตำบลเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร ทางจังหวัดกำแพงเพชรได้ทราบว่ามีเจดีย์โบราณบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อยู่ริมน้ำปิง ฝั่งตะวันตกตรงข้ามเมืองเก่า 3 องค์ เจ้าเมืองกำแพงเพชรพระยารามณรงค์สงคราม (น้อย) ได้ป่าวร้องให้ประชาชนแผ้วถางพบเจดีย์ตามจารึกและปฏิสังขรณ์ขึ้น

พ.ศ.2414 มีคหบดีชาวพม่า ซึ่งมีอาชีพค้าไม้ชื่อ พระยาตะกำ (ชงพอ)²² มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ขอราชานุญาตในการปฏิสังขรณ์วัดพระบรมธาตุนครชุม ซึ่งมีสภาพทรุดโทรมจากการถูกทิ้งร้างมานาน พระยากำแพงเพชร (อ่อง) เจ้าเมืองได้ทำหนังสือขออนุญาตลงมาที่กรุงเทพมหานคร ทางกรุงเทพฯ จึงตอบอนุมัติ และอนุญาตให้ซ่อมแซมได้ โดยได้บูรณะพระเจดีย์ขึ้นใหม่ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ทรงมอญองค์เดียว ครอบแทนพระเจดีย์เดิมทั้งสามองค์ แต่ไม่แล้วเสร็จ

พ.ศ.2418 ชงพอ ถึงแก่กรรม การปฏิสังขรณ์ชะงักไป

พ.ศ.2447-2448 พระไป๋ น้องชาย (หลาน) พระยาตะกำ ได้ทำการบูรณะต่อ และได้นำยอดฉัตรมาจากพม่าขึ้นประดิษฐานบนยอดพระเจดีย์พระบรมธาตุ ในเดือน 6 พ.ศ.2449 ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จประพาสต้นเมืองกำแพงเพียง 3 เดือน และได้บูรณะใหม่อีกครั้ง ในปี 2533 โดยทำเป็นสีทองทั้งองค์ มีซุ้มจรทั้งสี่ทิศประดิษฐานพระพุทธรูปประจำซุ้ม ตั้งอยู่บนฐานสูงประมาณ 1 เมตร มีกำแพงล้อมรอบ

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 19 ซ้าย: พระอุโบสถ กลาง: พระบรมธาตุเจดีย์ ขวา: วิหารพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูป

²² สัมภาษณ์ นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดพระบรมธาตุ, 7 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 20 พระบรมธาตุเจดีย์

พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นองค์เจดีย์ขนาดใหญ่ที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง เพราะภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 9 องค์ ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนมาเป็นเวลาช้านาน บริเวณด้านหน้าพระบรมธาตุ เป็นศาลาเล็ก ๆ ใช้เป็นจุดที่บูชาพระบรมธาตุ และมีบริการดอกไม้ธูปเทียน มีองค์พระธาตุจำลองสำหรับให้ปิดทองและมีพระพุทธรูปอีกหลายองค์ให้กราบไหว้บูชา **พิพิธภัณฑ์พระพุทธรูป** ในวิหารทางทิศใต้ของพระบรมธาตุ

หอคำมณีโรโบราณ มีเอกสารโบราณ เช่น สมุดข่อย แผ่นใบจวน อภิธรรม 7 บท ตำรายา ตำราหมอดู ขณะนี้กรมศิลป์กำลังจัดหมวดหมู่ให้



ภาพที่ 21 หอคำมณีโรโบราณ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานไหว้พระธาตุ หรืองานบุญวันมาฆบูชา และงานสารทไทย กลัวยี่ไข่ตรงกับเดือน 8

กิจกรรมประจำวัน: ไหว้พระ สวดมนต์ ทุกเย็นเวลา 18.00 น พระภิกษุสามเณรจะตีกลองฆ้อง ระฆังทุกวันเป็นการรักษาธรรมเนียมวัฒนธรรมโบราณของวัดเอาไว้ และทุกวันอาทิตย์เวลา 18.00 น.สวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร บริเวณลานธรรมจักรด้านหน้าทางเข้า

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว: งานประเพณี “นบพระเล่นเพลง” ซึ่งเป็นการทำบุญในวันเพ็ญเดือนสาม วันมาฆบูชา หรือมาฆปุรณมี ประเพณีนบพระเล่นเพลงของชาวกำแพงเพชร นำคำในศิลาจารึกนครชุม หลักที่ 3 มาเป็นชื่องาน เป็นงานเฉลิมฉลองพระบรมธาตุ เรียกกันว่างานไหว้พระธาตุ หรืองานบุญวันมาฆบูชา เพื่อรำลึกถึงพระมหาธรรมราชากระทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุและพระศรีมหาโพธิ์ ณ เมืองนครชุม

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้: ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลนครชุม โดยจัดแสดงเป็นอาคารทรงไทยสวยงาม ทำด้วยไม้สักทองทั้งหลัง ภายในจัดแสดงวัตถุโบราณและข้าวของเครื่องใช้ในอดีตมากมาย และแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อีกหลายอย่าง แสดงวิถีชีวิตของชาวเมือง เป็นศูนย์รวบรวมวัตถุโบราณและเรื่องราวต่าง ๆ ของเมืองนครชุมเอาไว้มากมาย เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้แก่ชุมชนทั้งทางด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรมด้านส่งเสริมวัฒนธรรม: จากข้อความในจารึกนครชุม คือ หลักฐานสำคัญว่ากำแพงเพชรมีประเพณีนบพระเล่นเพลง สืบมาแต่พุทธศักราช 1900 คือเกือบ 700 ปีนับได้ว่าประเพณีนบพระเล่นเพลง เป็นทั้งพระราชพิธี และประเพณีโบราณของประชาชน ที่สืบทอดกันมายาวนานของเมืองกำแพงเพชร เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษไทยในอดีต ให้อนุชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดกำแพงเพชรอีกทางหนึ่งด้วย

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระบรมธาตุเจดีย์นครชุม มีมหาเจดีย์ทรงสูงใหญ่ สวยงามด้วยสถาปัตยกรรม มีสีทองอร่ามทั้งองค์ เสมือนดั่งเจดีย์เขตกองในเมืองพม่า มีคุณค่าเป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองกำแพงเพชร รวมทั้งพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูป และศาสนวัตถุโบราณที่มีคุณค่าอีกจำนวนมาก

นามธรรม: ประชาชนชาวกำแพงเพชรมีความศรัทธาความเชื่อต่อองค์พระธาตุ ดังจารึกที่ว่า “ผิผู้ใดได้ไหว้นบกระทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุและพระศรีมหาโพธิ์นี้ว่าไซ้ มีอานิสงส์พำเสมอดังได้นบพระผู้เป็นเจ้าของ” (ผู้ที่ได้มาไหว้บูชาพระบรมธาตุเจดีย์และพระศรีมหาโพธิ์ เหมือนดั่งได้ไหว้บูชาพระพุทธรูปโดยตรง)ด้วยความศรัทธาความเชื่อ เป็นตำนานที่มาของงานประเพณี “นบพระเล่นเพลง” ในวันมาฆบูชาของจังหวัดกำแพงเพชร มีคุณค่าด้านศาสนพิธีอีกประการหนึ่ง และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

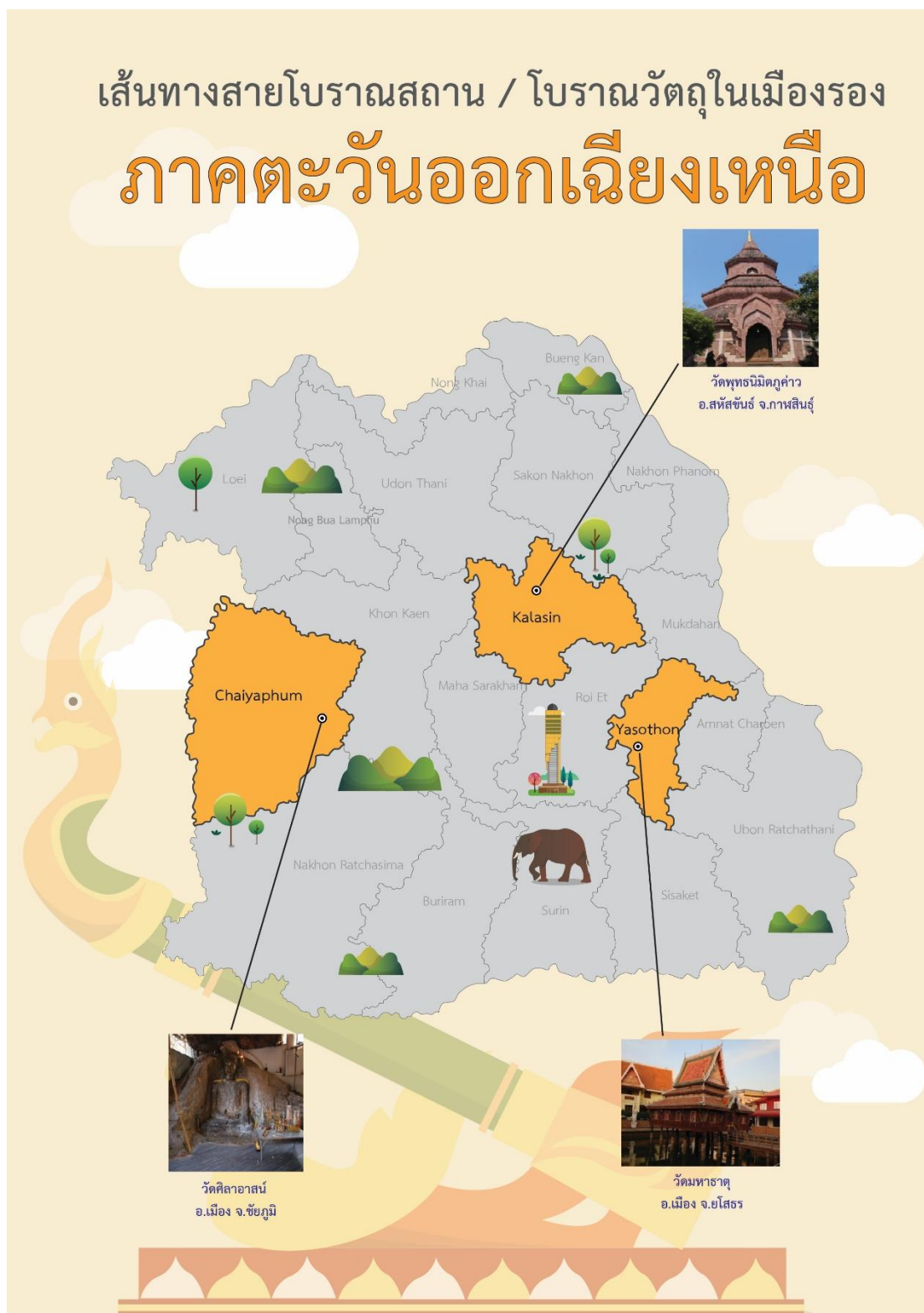
สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถกว้างขวาง ห้องน้ำ ร้านค้าเครื่องตีเบ็ดเตล็ด ทางวัดเปิดให้เข้าชมและกราบสักการะพระบรมธาตุได้ทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระบรมธาตุ เช่น แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 400 เมตร), ศาลหลักเมืองกำแพงเพชร (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 3.8 กม.), อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง (ห่างจากวัดพระบรมธาตุ 5.9 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 32 ผ่าน จังหวัดอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี และ นครสวรรค์ จากนั้นเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1 ถึง จังหวัดกำแพงเพชร รวมระยะทาง 358 กิโลเมตร หรือตาม Google Maps



ภาพที่ 22 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ

ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทาง สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ คือเส้นทางที่ประกอบด้วยพระเจดีย์ (พระธาตุ) โบสถ์ วิหาร ปราสาท พระปรางค์ พระพุทธรูป หอไตร มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ 1.เจดีย์ วัดพุทธนิมิตภูค่าว อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ 2. พระปรางค์ / พระพุทธรูป วัดศิลาอาสน์ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ 3. หอไตรโบราณ วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธร

<p>วัดพุทธนิมิตภูค่าว อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์</p>		<p>พระมหาธาตุเจดีย์พุทธนิมิต เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และพระอรหันตธาตุ เป็นศิลปะประยุกต์ร่วมสมัยกับศิลปะขอมโบราณ</p>
<p>วัดศิลาอาสน์ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ</p>		<p>พระเจ้าองค์โต พระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุตพระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายพาดอยู่ที่พระขงฆ์</p>
<p>วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธร</p>		<p>หอไตร เป็นที่เก็บคัมภีร์ใบลานของวัด ตั้งอยู่ตรงกลางสระทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระธาตุ</p>

วัดพุทธนิมิตกุคำว จังหวัดกาฬสินธุ์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น : วัดพุทธนิมิตกุคำว เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง : บ้านนาสมบุญ ตำบลสหพันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 46140

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ : 043- 811- 620, 080-749-3450, 098-845-5657, 064-317-3888

ประวัติความเป็นมา

ประมาณปี พ.ศ. 2235²³ พระยาศรีโคตรบูร หรือพระยาศรีโคตรบอง กษัตริย์อาณาจักรโคตรบูร ได้จัดให้มีการสมโภชองค์พระธาตุพนมอย่างยิ่งใหญ่ ได้มีสารบอกไปยังหัวเมืองขอม เขมรต่ำที่เป็นเมืองขึ้นให้รวบรวมทรัพย์สมบัติอันมีค่าขึ้นมาทำการสมโภชพระธาตุพนมด้วยกัน เขมรต่ำได้แต่งตั้งนายสาเป็นหัวหน้าคณะนำทรัพย์สมบัติเดินทางผ่านมาทางเมืองร้อยเอ็ด การเดินทางของนายสาและคณะเป็นไปด้วยความยากลำบาก จุดมุ่งหมายคือมุ่งสู่องค์พระธาตุพนมให้จงได้ ครั้นเดินทางมาถึงบ่อน้ำวับคำม่วง (บ่อน้ำคำม่วง) ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของภูคำวไม่ไกลนัก ขณะที่หยุดพักแรมก็ได้ทราบข่าวว่า การสมโภชองค์พระธาตุพนมได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นนายสากับคณะจึงปรึกษากันว่าทรัพย์สมบัติที่ขนกันมาด้วยความยากลำบากและระยะทางที่ยาวไกล หากจะขนกลับคืนไปดูจะลำบากนัก ลงความเห็นว่าจะฝังสมบัติเหล่านั้นไว้ ดังนั้น นายสาและคณะจึงลงมือแกะสลักรูปพระอรหันต์พระมหาโมคคัลลานะ เถรเจ้าอัครสาวกเบื้องซ้าย โดยให้มีลักษณะในอิริยาบถไสยาสน์ตะแคงซ้าย หันเศียรไปทางที่พระธาตุพนมตั้งอยู่คือ ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ โดยถือว่าพระธาตุพนมเป็นองค์แทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ทางด้านทิศที่เศียรพระพุทธรูปไสยาสน์หันไป ในปี พ.ศ.2531 พระอาจารย์ณรงค์ ขยมงคล ได้รุดงค์มาบริเวณนี้ และชาวบ้านได้นิมนต์ให้จำพรรษาประจำที่วัดเนื่องจากวัดได้ร้างมานานหลายสิบปี²⁴ ต่อมาท่านได้ชักชวนญาติโยมทั่วสารทิศเพื่อร่วมกันพัฒนาวัด ซึ่งนำมาซึ่งการพัฒนาวัดจนมีความเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ และเมื่อปี พ.ศ. 2484²⁵ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิระวงศ์ได้ขึ้นไปตรวจสังฆมณฑลภาคอีสาน และแวะจำวัดในเมืองสหัสขันธ์ ซึ่งอยู่ห่างจากภูคำวไปทางตะวันตกราว 8 กิโลเมตร ในครั้งนั้นท่านได้ไปนมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์ที่เพิงผานี้ด้วย เมื่อเสร็จสังฆกิจเสด็จกลับกรุงเทพฯ จึงบัญชาให้อธิบดีกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นปูชนียวัตถุโบราณแห่งแรกในจังหวัดกาฬสินธุ์

ปัจจุบัน²⁶ วัดพุทธนิมิตกุคำวเป็นพุทธสถานที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยพระอาจารย์ณรงค์ ขยมงคล ได้สร้างมหาเจดีย์พุทธนิมิตซึ่งมีความสูงกว่า 80 เมตร รูปทรงแปดเหลี่ยม มูลค่าการก่อสร้างกว่า 300 ล้านบาท พระใหญ่ 4 อิริยาบถที่จำหลักจากหินศิลาแลง ในลักษณะ นั่ง ยืน เดินและ

²³ สัมภาษณ์ อาจารย์ฉัตรชัย โสกาชื่น, ผู้ดูแลวัดพุทธนิมิตกุคำว, วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564.

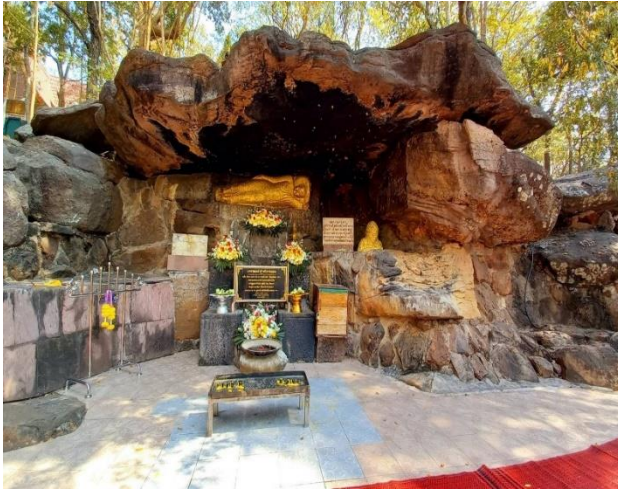
²⁴ สัมภาษณ์ อาจารย์ฉัตรชัย โสกาชื่น, ผู้ดูแลวัดพุทธนิมิตกุคำว, วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵ สัมภาษณ์ อาจารย์ฉัตรชัย โสกาชื่น, ผู้ดูแลวัดพุทธนิมิตกุคำว, วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁶ สัมภาษณ์ อาจารย์ฉัตรชัย โสกาชื่น, ผู้ดูแลวัดพุทธนิมิตกุคำว, วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564.

นอน เป็นพระ 4 อิริยาบทขนาดใหญ่ หันพระพักตร์ไป 4 ทิศ องค์นั่งมีหน้าตัก 10 เมตร สูง 15 เมตร องค์ยืนและเดินมีความสูง 14 เมตร และองค์นอนมีขนาดยาวตลอดองค์ ประมาณ 12 เมตร

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 23 พระพุทธรูปไสยาสน์ภูค่าว

พระพุทธรูปไสยาสน์ภูค่าว ภาพสลักหินต่ำสูงขึ้นมาจากแผ่นดิน 15 เซนติเมตรอยู่ใต้เพิงหินที่ยื่นออกมา 2.50 เมตรปกป้องภาพสลักจากฝนแดด ลม เป็นภาพสลักรูปพระนอนมีขนาดยาวนับจากปลายพระบาทถึงปภาวะลี 2.09 เมตร ส่วนกว้างที่สุดนับจากช่วงกว้างบริเวณพระโสณี (ตะโพก) ถึงพระหัตถ์ (มือ) ที่พาดทับอยู่ 54 ซม. ภาพสลักแสดงภาพพระนอนในท่านอนตะแคงข้างซ้าย ไม่ใช่ตะแคงขวาตามแบบที่เรียกว่าสีหไสยาสน์ (ท่านอนดุจดั่งพญาราชสีห์) อันเป็นท่านอนเฉพาะหรือท่านอนเมื่อคราวเสด็จ

ปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามเรื่องราวในพระไตรปิฎก พระเศียรหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พระพักตร์หันไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แสดงการครองผ้าแบบเฉียงแนบพระองค์ สลักลายเส้นให้เป็นริ้วอุตราสงค์ (จีวร-ผ้าห่มของสงฆ์) ริ้วชายอันตราสงค์ (สบง-ผ้าถุงของสงฆ์) และริ้วสังฆาฏี (ผ้าพาดบ่าของสงฆ์) ซ้อนทับอยู่บนริ้วชายอุตราสงค์ พระพักตร์ค่อนข้างกลม รายละเอียดพระพักตร์ชัดเจน ไม่มีขมวดพระเกศาหรือพระอุษณิษะ (ส่วนที่นูนขึ้นกลางศีรษะเป็นสัญลักษณ์มหาบุรุษ) เช่นภาพพระพุทธรูปที่นิยมสร้างทั่วไป เว้นแต่ประภาวาลีเป็นวงกลมชัดเจนอยู่รอบพระเศียร



ภาพที่ 24 พระมหาธาตุเจดีย์พุทธนิมิต

พระมหาธาตุเจดีย์พุทธนิมิต สร้างด้วยหินแกะสลักทั้งองค์ฐานเจดีย์ แกะสลักเป็นรูปลิงแบกฐาน พระพุทธรูป เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และพระอรหันตธาตุจำนวนมาก เป็นศิลปะประยุกต์ร่วมสมัยกับศิลปะขอมโบราณ ตัวมหาธาตุเจดีย์มีความสูง 80 เมตร มีซุ้มประตู 4 องค์พระธาตุสร้างเป็นรูป 8 เหลี่ยม เป็นเจดีย์ที่ไม่มีบริวาร ภายในองค์เจดีย์เป็นโถงขนาดใหญ่ ประกอบด้วยเสาใหญ่ 32 ต้น ด้านผนังมีระเบียง ด้านบนประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณต่างยุคต่างสมัย ส่วนด้านล่างประดิษฐานพระพุทธรูปหินสลัก 129 องค์ ใจกลางโถงโถงเป็นมณฑปสร้างด้วยไม้โถงลงจากสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งถือเป็นไม้หอมศักดิ์สิทธิ์ที่หายาก ยอดเจดีย์เป็นทองคำแท้บริสุทธิ์หนัก 30 กิโลกรัม ประดับด้วยอัญมณี เพชร พลอย ยอดมหาธาตุเจดีย์ ทำด้วยทองคำหนัก 30 กิโลกรัม ภายในจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้รับจากหลายประเทศ เช่น จากวัดศรีวิชัยโสคติวิทยาลัย เมืองวาลานะปานาจระ ประเทศศรีลังกา จากวัดไทยกุสินารารเฉลิมราชย์ เมืองกุสินารา รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย จาก

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดบวรนิเวศวิหาร จากวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล จากวัดบารมี ประเทศพม่า



ภาพที่ 25 พระอุโบสถไม้

พระอุโบสถไม้ ก่อสร้างเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2540 เป็นพระอุโบสถไม้ แกะสลักทั้งหลัง ลักษณะพิเศษคือเป็นพระอุโบสถแบบเปิด ผสมผสานสถาปัตยกรรมแบบภาคกลางและภาคเหนือประยุกต์ เสาทำด้วยไม้ ได้นำน้ำที่ซักลากขึ้นมาจากเขื่อนลำปาว รอบพระอุโบสถแกะสลักด้วยลวดลายไทยเป็นภาพ 3 มิติ และแกะเป็นภาพนูนต่ำเกี่ยวกับพุทธประวัติ ทศชาติ และพระเวสสันดรชาดก บนเพดานพระอุโบสถแกะเป็นภาพนูนต่ำในพุทธประวัติ ปิดทองเหลืองอร่าม พระประธานในพระ

อุโบสถคือ พระพุทธรูปปางเชียงแสนสิงห์หนึ่ง หล่อด้วยโลหะปิดทอง หน้าตัก 109 นิ้ว



ภาพที่ 26 วิหารสังฆนิมิต

ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่ทางวัดได้มาจากที่ต่าง ๆ ในภาชนะแก้วใส และรอยพระพุทธรูปจำลอง แกะสลักบนหินก็อยู่ในบริเวณเดียวกัน

วิหารสังฆนิมิต เป็นวิหารระดับพระพิมพ์ และพระพุทธรูปทั้งหลังที่มีมากกว่า 2 แสนองค์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปและพระพิมพ์หายาก พระพุทธรูปและพระพิมพ์ที่นำมาประดับประดาภายในวิหารแห่งนี้ เช่น พระสมเด็จจุ่นที่ 1, พระหลวงพ่โต, พระสมเด็จรัชกาลที่ 5, พระกริ่ง, พระรอด เป็นต้น ภายในวิหารไม่เพียงมีแค่พระพุทธรูปและพระพิมพ์ ยังมีพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ นอกจากนี้บริเวณลานโล่งนอกตัววิหารยังมีหอพระธาตุซึ่ง



พระใหญ่ 4 อิริยาบถ ที่ประกอบด้วยอิริยาบถยืน นอน เดิน และนั่ง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่แกะสลักจากหินทราย จำลองแบบลักษณะแบบประเทศอินเดียและประเทศศรีลังกา โดยใช้ช่างพื้นถิ่น พระใหญ่ 4 อิริยาบถจะอยู่ในลักษณะหันหลังเข้าหากัน หันพระพักตร์ไป 4 ทิศ โดยองค์นั่งมีหน้าตัก 10 เมตร สูง 15 เมตร องค์ยืนและเดินมีความสูง 14 เมตร และองค์นอนมีขนาดยาวตลอดองค์ ประมาณ 12 เมตร

ภาพที่ 27 พระใหญ่ 4 อิริยาบถ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพุทธนิมิตภูค่าว เป็นวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น นักท่องเที่ยวจะได้สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ภูค่าวแกะสลักบนแผ่นผา ซึ่งเป็นปูชนียวัตถุที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้จะได้สัมผัสปูชนียวัตถุภายในวัด เช่น อุโบสถที่ก่อสร้างจากไม้ขนาดใหญ่นำขึ้นมาจากใต้เขื่อนลำปาว พระมหาเจดีย์ที่สร้างจากหินทรายแกะสลักทั้งองค์ ยอดมหาธาตุเจดีย์นั้นทำด้วยทองคำหนัก 30 กิโลกรัม บริเวณด้านในเจดีย์มีมณฑปเป็นไม้เนื้อหอม วิหารสังฆนิมิต ซึ่งเป็นวิหารประดับพระพิมพ์และพระพุทธรูปจำนวนมาก และพระใหญ่ 4 อิริยาบถ ที่ประกอบด้วยอิริยาบถยืน นอน เดิน และนั่ง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่แกะสลักจากหินทราย ซึ่งปูชนียวัตถุเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นการรับใช้พระพุทธรูปด้วยผลงานศิลปะนุ่มนวลนำชกุงให้คนในสังคมเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้สามารถรับรู้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มากขึ้น เพื่อเป็นสิ่งแทนหรือสิ่งพรรณนาความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดคติความเชื่อแนวคิดทางพระพุทธรูปให้เป็นรูปธรรมสัมผัสได้ด้วยตา ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวในพระพุทธรูปตลอดจนความประทับใจอันนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธาเหมือนเป็นตัวแทนพระพุทธรูปที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน

นามธรรม: นักท่องเที่ยวที่สักการะปูชนียวัตถุภายในวัด จะเข้าใจสัญลักษณ์ที่ปรากฏในองค์มหาธาตุเจดีย์ มีความหมายเป็นปริศนาธรรมซึ่งเกี่ยวกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการสื่อความหมายหลักธรรมทางพระพุทธรูปแก่ผู้เยี่ยมชม คือ • หนึ่งเดียว คือ ใจ พระมหาธาตุเจดีย์องค์นี้ไม่มีบริวาร หมายถึงพระพุทธเจ้าขณะที่ทรงตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ ได้ทรงประทับอยู่เพียงพระองค์เดียวโดยไม่มีบริวาร • พระมหาธาตุเจดีย์สูง 80 เมตร หมายถึง พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อพระชนมายุ 80 พรรษา • ความกว้างของมหาธาตุเจดีย์ จากเหนือ-ใต้ ตะวันออก-ตะวันตก ขนาด 45 x 45 เมตร หมายถึงจำนวนปีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกโปรดเวไนยสัตว์ รวมทั้งสิ้น 45 ปี • รูปทรงพระมหาธาตุเจดีย์เป็นทรง 8 เหลี่ยม หมายถึง มรรคมงคล 8 • ทางเข้าทั้ง 4 ทิศ หมายถึงธาตุทั้ง 4 อันเป็นส่วนประกอบของรูปขันธ์ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ • ซุ้มด้านบนของมหาธาตุเจดีย์ มี 4 ซุ้ม หมายถึง อริยสัจ 4

ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค • หน้าบัน 3 ชั้น หมายถึง พระไตรลักษณ์ คือ บทรธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ไว้ 3 ประการ คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน) ทุกขัง (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง) • บันไดทางขึ้นมี 5 ชั้น หมายถึงชั้นทั้ง 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ • ประตูทางเข้าพระมหาธาตุเจดีย์ เป็นไม้แกะสลัก แต่ละด้านสูง 7 เมตร หมายถึง โพขฌงค์ 7 ซึ่งเป็นธรรมแห่งการตรัสรู้ 7 ประการ ได้แก่ สติ อัมมวิจยะ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ และ อุเบกขา • พญานาคที่ประตูทางเข้ามหาธาตุเจดีย์มีความยาว 6 เมตร หมายถึง อายุตะณะ 6 ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ของมนุษย์ ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จิตใจ อารมณ์ และ ความรู้สึกภายในพระมหาธาตุเจดีย์ • ความกว้างของแต่ละด้านมีขนาด 35 x 35 คือ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา • เสาใหญ่ 32 ต้น หมายถึง อากาโร 32 อันเป็นส่วนประกอบของกาย • พระพุทธรูปหินสลัก 129 องค์ หมายถึง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงออกผนวชเมื่อพระชนมายุ 29 พรรษา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานสงฆ์พระพุทธรูปไสยาสน์ในวันที่ 19 เมษายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ภูค่าว, ชมอุโบสถไม้อันวิจิตรงดงามที่สร้างจากไม้ขนาดใหญ่ที่นำขึ้นมาจากใต้เขื่อนลำปาว, ชมหอพระเครื่องที่ประดิษฐานพระเครื่องจำนวนหลายแสนองค์, และสักการะพระบรมสารีริกธาตุและรอยพระพุทธบาทจำลอง กราบสักการะพระใหญ่ 4 อิริยาบถ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง มีคฤหาสน์จิตอาสาภายในวัด

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดพุทธรณินิมิตภูค่าว เช่น วัดพุทธาวาสภูสิงห์ (ห่างจากวัดพุทธรณินิมิตภูค่าว 5.9 กม.), สะพานเทพสุตา-เขื่อนลำปาว (ห่างจากวัดพุทธรณินิมิตภูค่าว 13.กม.), วัดสักกะวัน (ภูคุ้มข้าว) (ห่างจากวัดพุทธรณินิมิตภูค่าว 5.9 กม.), พิพิธภัณฑ์สิรินธร (ห่างจากวัดพุทธรณินิมิตภูค่าว 6.1 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดพุทธรณินิมิตภูค่าว ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสมเด็จประมาณ 30 กม. และตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสหัสขันธ์ ประมาณ 10 กม. วัดภูค่าว จะตั้งอยู่ระหว่างทางไปอำเภอสหัสขันธ์ กับอำเภอสมเด็จ เดินทางไปตามแนวทางหลวงหมายเลข 227 ระหว่างหลักกม. ที่ 37 ถึง 38 จุดสังเกตคือ ยอดมหาธาตุเจดีย์

วัดศิลาอาสน์ จังหวัดชัยภูมิ

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดศิลาอาสน์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านนาไโก่เสา ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์ : 082-299-0825, 084-411-8919

- เฟสบุ๊ค: วัดศิลาอาสน์เขาภูพระ

ประวัติความเป็นมา

วัดศิลาอาสน์ ตั้งอยู่ที่บ้านนาไโก่เสา ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ ประมาณ 12 กิโลเมตร เมื่อปี พ.ศ. 2483 พระวิบูลนิโรธกิจ อดีตเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ ได้ขอตั้งเป็นสำนักสงฆ์ชื่อ ศิลาอาสน์²⁷ และแผ้วถางบริเวณให้เตียน ในปีถัดไปได้สร้างเป็นกุฏิมีพระภิกษุอยู่ประจำ ต่อมาพระครูวิบูลเขมวัตร เป็นเจ้าอาวาสประมาณปี พ.ศ. 2498 - 2505 ได้ทำกำแพงฉาบหินกับซีเมนต์ไม่มีโครงเหล็กทั้ง 4 ด้าน ๆ ละ 13 เมตร ล้อมองค์พระอยู่ตรงกลางซึ่งมีระดับหินต่ำกว่ากำแพงที่ทำ ปี พ.ศ. 2505 พระวชิรญาณ (วิเชียร สาคริขานนท์) เดินทางมาจำพรรษา และจัดผ้าป่า มีญาติโยมมาทอดผ้าป่า ได้เงิน 10,000 บาทเศษ จึงได้ล้อมรั้ววัดซึ่งเดิมไม่มีอาณาเขตอันเป็นเหตุให้ชาวบ้านทำไร่รุกเข้าไปจนถึงเชิงเขา และได้ขยายอาณาเขตออกไปถึง 196 ไร่ ได้ล้อมเสร็จเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2506²⁸ ลักษณะเด่นของวัดศิลาอาสน์ คือ ตั้งอยู่ในป่าที่เขาแห่งหนึ่งมีชื่อว่า "เขาภูพระ" ภูเขามีสลักษณะเป็นชื่อภูเขาเตี้ย ๆ สูงจากระดับน้ำทะเล 210 เมตร ลักษณะทั่วไปเป็นแท่งผาหิน ลานหินขนาดกว้าง ที่ผนังหินภูพระจำหลักพระพุทธรูปหลายองค์ รวมทั้งหมด 9 องค์ มีองค์หนึ่งที่มีขนาดใหญ่มาก ชาวบ้านเรียก "พระเจ้าองค์ตื้อ" ประทับนั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่ที่พระชงฆ์²⁹ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) มีพระพุทธรูปหินทรายขนาดเล็กสูง 7 นิ้ว ลักษณะเดียวกันอยู่ข้างหน้า 1 องค์ ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ 5 องค์ ปรางเดียวกับพระเจ้าองค์ตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีอายุราวศตวรรษที่ 18-19 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน-โบราณวัตถุ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478³⁰ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของเกจิอาจารย์สายปฏิบัติหลายรูป อาทิ พระอาจารย์ฝั้น หลวงปู่แหวน สภากาฬล่อมทั่วไปเป็นลานหินกว้าง เหมาะในการปฏิบัติธรรม สถานที่แห่งนี้ยังมีต้นสิลาวัติพันธุ์จำนวนมาก นอกจากนั้นใกล้บริเวณลานหินยังพบเป็นรอยพระบาท ขนาด 1.20 x 0.80 เมตร และมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีน้ำตลอดทั้งปีและนำน้ำมาประกอบพิธีสำคัญในโอกาสสำคัญ ๆ ของประเทศ

²⁷ สัมภาษณ์ พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมรฤชิตโต, เจ้าอาวาส วัดศิลาอาสน์, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมรฤชิตโต, เจ้าอาวาส วัดศิลาอาสน์, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹ สัมภาษณ์ พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมรฤชิตโต, เจ้าอาวาส วัดศิลาอาสน์, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁰ สัมภาษณ์ พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมรฤชิตโต, เจ้าอาวาส วัดศิลาอาสน์, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 28 พระเจ้าองค์ตื้อ

พระเจ้าองค์ตื้อ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายพาดอยู่ที่พระขงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) เรียกกันว่า พระเจ้าตื้อ (ตื้อ แปลว่า สิบ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า) มีความเชื่อกันว่า พระเจ้าองค์ตื้อ มีความศักดิ์สิทธิ์ และสามารถดลบันดาลให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาได้ ด้านหน้ามีพระพุทธรูปหินทรายสีดำขนาดเล็กสูง 7 นิ้ว ลักษณะเดียวกันอยู่ข้างหน้า 1 องค์ ใกล้กันมี

พระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถว ปางสมาธิ 5 องค์ ปางเดียวกับพระเจ้าตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีพุทธลักษณะเป็นแบบพระพุทธรูปอุ้มทอง มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-19 ร่วมสมัยอยุธยาตอนต้น



ภาพที่ 29 พระพุทธรูปองค์เล็ก 7 องค์รอบเสาหินทราย

พระพุทธรูปองค์เล็ก อีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ 5 องค์ ปางเดียวกับพระเจ้าองค์ตื้อ 2 องค์

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ตั้งอยู่ด้านหลังพระพุทธรูป มีน้ำตลอดทั้งปี และนำมาประกอบพิธีสำคัญในโอกาสสำคัญ ๆ ของประเทศ



ภาพที่ 30 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายพาดอยู่ที่พระขงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) และพระพุทธรูปองค์เล็ก อีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถวปางสมาธิ พระพุทธรูปดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปหลายประการ เช่น 1) พระพุทธรูปเป็นสิ่งแทนพระพุทธเจ้า มีบทบาทรักษาความศรัทธา เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และ 2) และเชื่อว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งมีพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สามารถปกป้องรักษาคุ้มครอง และอำนวยพรให้ชุมชนและผู้สักการบูชาอยู่ดีมีสุข ปราศจากโรคภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมศิลปกรรมตามความเชื่อ คือ องค์พระพุทธรูปที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของพระพุทธศาสนาจากการตีความตามคัมภีร์มาสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม คือ คน ธรรมชาติ และอำนาจเหนือธรรมชาติ

นามธรรม: พระพุทธรูปถือเป็นเจดีย์ (สิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งการเคารพบูชา) ประเภทหนึ่งในจำนวนเจดีย์ 4 ประเภทคือ 1. ธาตุเจดีย์ 2. บริโภคเจดีย์ 3. ธรรมเจดีย์และ 4. อุเทศิกเจดีย์ การสร้างพระพุทธรูป เป็นฝีมือของช่างแคว้นคันธารราฐเมื่อราว พ.ศ.370 ชาวกรีกหรือโยนกได้ถือรูปแบบเคารพเดิมที่เป็นเทพเจ้าของตนที่เคยนำมาประดิษฐ์สร้างพระพุทธรูปขึ้นเมื่อพวกเขาได้หันมานับถือศาสนาพุทธ ภายหลังจากต่อมาได้มีการสร้างพระพุทธรูปอย่างแพร่หลายกระจายทั่วไป จนเกิดการเรียนแบบพระพุทธรูปตามพุทธจริยวัตรตอนต่าง ๆ ซึ่งในพุทธประวัติเรียกว่า “ปาง” มากมายในดินแดนที่นับถือพุทธศาสนา พระเจ้าองค์คือ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชรที่วัดศิลาอาสน์ เป็นพุทธศิลป์สูงค่า ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นักท่องเที่ยวที่ได้กราบไหว้บูชา ย่อมได้ที่พุทธานุสติเพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ได้พึงพอใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกันก็เป็นเสมือนเครื่องเตือนใจให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม จิตใจมั่นคงในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่ตนเองยิ่งๆ ขึ้นไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีรำผีฟ้า เพื่อบวงสรวง เชื่อว่ารักษาผู้ป่วยหาย หรือบนบานขอพรได้สำเร็จ ซึ่งประกอบพิธีในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 13-15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ - ขอพรพระเจ้าองค์คือ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดศิลาอาสน์ เช่น **ภูแฝด** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 13 กม.), **มอหินขาว** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 37 กม.), **สระหงษ์** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 16 กม.), **ปรางค์ภู** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 16 กม.), **น้ำตกตาดโตน** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 15 กม.), **ใบเสมาบ้านกุดโจ่ง** (ห่างจากวัดศิลาอาสน์ 27 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางจากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข 201 (ชัยภูมิ-ภูเขียว) ประมาณ 12 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายตามเส้นทางนาเสียว-ห้วยชัน ประมาณ 5 กิโลเมตร และเลี้ยวซ้ายเข้าวัด 1 กิโลเมตร

วัดมหาธาตุ จังหวัดยโสธร

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดมหาธาตุ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: ถนนวารีราชเดช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 35000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์ : 045-712-164

- เฟสบุ๊ก: วัดมหาธาตุ - พระอารามหลวง จ.ยโสธร @WatMahathatuyaso

ประวัติความเป็นมา

วัดมหาธาตุ ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองยโสธรมาตั้งแต่แรกสร้างเมือง ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมือง ประวัติความเป็นมาของวัดอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารตำนานพื้นถิ่นกล่าวว่า³¹ ประมาณปี พ.ศ. 2313-2319 เจ้าพระวรราชภักดี (เจ้าพระวอ) เจ้าฝ่ายหน้า เจ้าคำผง เจ้ากำ เจ้าทิดพรหม ซึ่งอพยพหนีภัยสงครามมาจากเมืองหนองบัวลำภู พระองค์ได้สร้างเมือง ณ ที่แห่งนี้ และสร้างวัดขึ้นในบริเวณดงผีสิง เรียกว่า “วัดทุ่งสว่าง” ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2321 เจ้าฝ่ายหน้า (ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นเจ้าพระวิไชยราชสุริยวงษชัตติยราช ครองนครจำปาศักดิ์) จึงได้บูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ขนาดใหญ่ที่วัดทุ่งสว่าง ปัจจุบันคือ พระธาตุอานนท์ และตั้งแต่นั้นมาได้เรียกวัดทุ่งสว่างว่า “วัดมหาธาตุ”³² ปัจจุบัน วัดมหาธาตุถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองยโสธรมาตั้งแต่แรกสร้างเมือง ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองโบราณสถานที่สำคัญในวัดคือพระพุทธรูปขจรรัตน์ หรือพระแก้วหยดน้ำค้าง เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ศิลปะสมัยเชียงแสน เป็นพระบูชาคู่บ้านคู่เมืองของยโสธรที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้พระสุนทรราชวงศาเจ้าเมืองยโสธรคนแรก พระธาตุยโสธร หรือ พระธาตุอานนท์ ตั้งอยู่หน้าอุโบสถ เป็นพระธาตุรุ่นเก่าที่สำคัญองค์หนึ่งในภาคอีสาน เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมส่วนยอดคล้ายพระธาตุพนม ภายในพระธาตุบรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ การก่อสร้างได้รับอิทธิพลศิลปะลาวที่นิยมสร้างขึ้นเมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

³¹ สัมภาษณ์ พระเทพวงศาจารย์ (สาลี คุณุตตสีโล ป.ธ.6), เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

³² สัมภาษณ์ พระเทพวงศาจารย์ (สาลี คุณุตตสีโล ป.ธ.6), เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 31 พระธาตุยโสธร

บัวหงาย เหนือขึ้นไปเป็นเรือนธาตุ มีซุ้ม 4 ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน ส่วนยอดธาตุมียอดปลีเล็กแซมทั้ง 4 ด้าน ยอดกลางทรงสี่เหลี่ยมสอบ มี 2 ชั้น รูปแบบการก่อสร้างคล้ายกับพระธาตุก่องข้าวน้อย

พระธาตุยโสธร หรือ พระธาตุอานนท์ ตั้งอยู่หน้าอุโบสถ เป็นพระธาตุรุ่นเก่าที่สำคัญองค์หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมส่วนยอดคล้ายพระธาตุพนม ภายในพระธาตุบรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ การก่อสร้างได้รับอิทธิพลศิลปะลาวที่นิยมสร้างขึ้นเมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2321 โดยท้าวหน้า ท้าวคำสิงห์ ท้าวคำผา ซึ่งเดิมเป็นเสนาบดีเก่าของกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) ต่อมาได้อพยพผู้คนภายใต้การนำของพระวอ พระตา ราว พ.ศ. 2313-2319 มาตั้งถิ่นฐาน ณ ที่นี้ ลักษณะพระธาตุ ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละ 81 เมตร ก่ออิฐถือปูนเอวฐานคอดเป็นรูปบัวคว่ำ



ภาพที่ 32 หอไตร

4-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หอไตร เป็นที่เก็บคัมภีร์ใบลานของวัด ตั้งอยู่ตรงกลางสระทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระธาตุ แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะแบบหอไตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป มีทางเดินโดยรอบติดกันใต้ชายคา บริเวณนี้เป็นที่เก็บรักษาตู้พระธรรม หีบพระธรรม เสลียงชั้นวางคัมภีร์ซึ่งนำมาจาก เวียงจันทน์ มีซุ้มประตูและบานประตูไม้สลักลวดลายเครือเถาลงรักปิดทองอย่างสวยงาม มีลวดลายการตกแต่ง ฝาผนัง ซึ่งเป็น ลักษณะผสมแบบภาคกลางทำให้กล่าวได้ว่า หอไตรน่าจะสร้างขึ้นประมาณสมัยรัชกาลที่



พระพุทธรูปปฏิมาบุษยรัตน์ หรือพระแก้วหยดน้ำค้าง เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิศิลปะสมัยเชียงแสน ในอดีตนั้นเคยประดิษฐานอยู่คู่กับพระแก้วมรกตในหอพระแก้วเมืองเชียงใหม่เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2011 และประทับอยู่เป็นสิริมงคลนานถึง 78 ปี

ภาพที่ 33 พระพุทธรูปปฏิมาบุษยรัตน์

พระพุทธรูปโลกนาถมหาธาตุยโสธร พระพุทธรูปปางมารวิชัยเก่าแก่ที่สำคัญของวัด ประดิษฐานเป็นพระประธานแต่ครั้งพระอุโบสถยังเป็นสิมหลังเก่า ประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานสูง มีฉัตรทอง 5 ชั้นห้อยลงมาจากเพดาน ฐานพระชั้นบนเป็นฐานกลีบบัว ประดับชายผ้าทิพย์ห้อยลงมาด้านหน้า สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร ได้ประทานนามพระพุทธรูปดังกล่าวว่า "พระพุทธรูปโลกนาถมหาธาตุยโสธร" เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2556

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดมหาธาตุ ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่อำเภอเมืองยโสธรมาตั้งแต่แรกสร้างเมือง ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระพุทธรูปปฏิมาบุษยรัตน์ หรือพระแก้วหยดน้ำค้าง พระพุทธรูปบูชาประจำเมืองที่มีขนาดเล็กที่สุดในประเทศไทย พระธาตุนานท์ พระเจดีย์ที่บรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์แห่งเดียวในประเทศไทย หอไตรกลางน้ำที่มีศิลปะงดงาม พระพุทธรูปโลกนาถมหาธาตุยโสธร พระพุทธรูปปางมารวิชัยเก่าแก่ที่สำคัญของวัด เป็นต้น วัดมหาธาตุจึงนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวการท่องเที่ยวในมิติของการพักผ่อนหย่อนใจ หาความสำราญให้แก่ชีวิต แหล่งท่องเที่ยวในมิติของศาสนาเพื่อสักการะ เยี่ยมชมโบราณสถานและโบราณวัตถุ ตลอดจนแหล่งศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การชมโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สวยงาม ทรงคุณค่า

นามธรรม: ภายในวัดมหาธาตุ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญเหล่านี้ คือ พระธาตุนานท์ พระพุทธรูปโลกนาถมหาธาตุยโสธร พระพุทธรูปปฏิมาบุษยรัตน์หรือ พระแก้วหยดน้ำค้าง หอไตรกลางน้ำ ซึ่งนอกจากจะถูกใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้นแล้ว ยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้เยี่ยมชมได้สัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนหลักธรรมในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ รวมทั้งเป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมแห่งคุณความดีทั้งปวง ทำให้นักท่องเที่ยวได้ซื่อสัตย์ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการละเว้นจากความชั่ว และทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ย่อมจะนำความสุข และความเจริญ ให้เกิดแก่ตัวเองและสังคม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานนมัสการพระธาตุอานนท์ (จัดในวันขึ้น 11-15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี), กิจกรรมตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบสักการะพระธาตุอานนท์, พระพุทธโลกนาถมหาธาตุยโสธร, พระพุทธปฏิมาบุษยรัตน์หรือ พระแก้วหยดน้ำค้าง, เยี่ยมชมหอไตรกลางน้ำ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดมหาธาตุ เช่น **พิพิธภัณฑสถานพนมดงรัก** หรือ **พิพิธภัณฑสถานพนมดงรัก** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 1.7 กม.), **วัดทุ่งสว่างชัยภูมิ** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 1.1 กม.), **วัดศรีธรรมมาราม** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 1.2 กม.), **ธาตุกล่องข้าวน้อย** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 8.1 กม.), **วัดพระธาตุฝุ่น** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 19.7 กม.) **ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 500 ม.), **พระธาตุกู่จาน** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 33 กม.), **แหล่งโบราณสถานบ้านสงเปือย** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 16 กม.), **หอไตรวัดสระไตรนุรักษ์** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 41 กม.), **พระพุทธบาทยโสธร** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 43 กม.), **โบสถ์คริสต์บ้านซ่งแย้** (ห่างจากวัดมหาธาตุ 44 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ภายในซอยวารีราษฎร์ราชเดช ถนนแจ้งสนิท จังหวัดยโสธร มาทางเส้นธนาคารทหารไทย สาขาโยสธร แล้วเลี้ยวเข้าซอยวารีราษฎร์ราชเดช ถนนแจ้งสนิท จังหวัดยโสธรจากนั้นก็ถึงจุดหมายคือวัดมหาธาตุ (พระอารามหลวง)



ภาพที่ 34 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ
ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

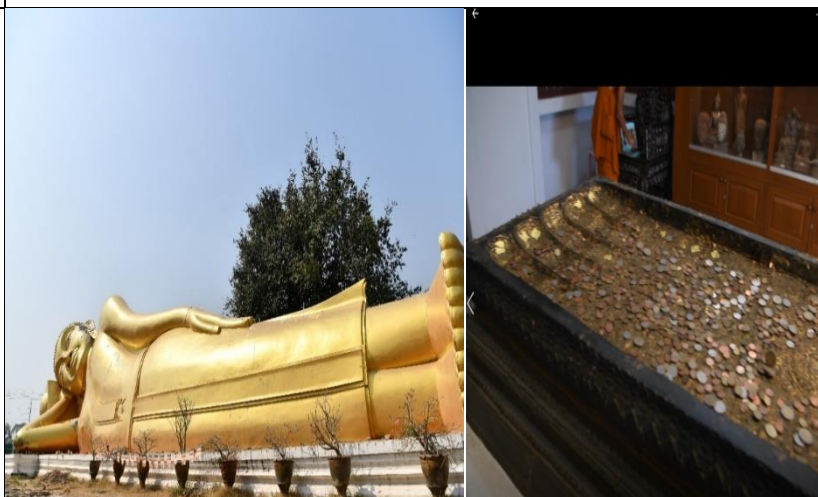
เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ คือเส้นทางที่ประกอบด้วยพระเจดีย์ (พระธาตุ) โบสถ์ วิหาร ปราสาท พระปรางค์ พระพุทธรูป หอไตร มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคกลาง ดังนี้ (1)วัดบางกุ้ง อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม 2) วัดอรัญญิกาวาส อ.เมือง จ.ราชบุรี

วัดบางกุ้ง อ.บางคนที
จ.สมุทรสงคราม



โบสถ์ปรกโพธิ์ และหลวงพ่อนิลมณี

วัดอรัญญิกาวาส อ.เมือง
จ.ราชบุรี



พระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปบาทจำลอง

วัดบางกุ้ง จังหวัดสมุทรสงคราม

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดบางกุ้ง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: หมู่ที่ 4 ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อมูลติดต่อ: โทร 034-7022-812, 089-2019-684

ประวัติความเป็นมา

วัดบางกุ้งสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย³³ พ.ศ. 2308 กองทัพพม่ายกเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเอกทัศรับสั่งให้หัวเมืองปากใต้ยกกองทัพเรือมาตั้งค่ายสร้างกำแพงล้อมวัดบางกุ้งที่ตำบลบางกุ้ง เมืองสมุทรสงคราม เรียกว่า “ค่ายบางกุ้ง” กองทัพพม่าซึ่งยกทัพเข้ามาตามลำน้ำแม่กลองและบุกลงมาจนถึงค่ายบางกุ้ง โดยที่กองทัพของกรุงศรีอยุธยาไม่สามารถต้านทานไว้ได้ค่ายบางกุ้งจึงแตก หลังจากพม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2310 ค่ายบางกุ้งก็ตกอยู่ในสภาพค่ายร้าง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีแล้ว โปรดให้ชาวจีนรวบรวมสมัครพรรคพวกมาตั้งเป็นกองทหารรักษาค่ายเก่าที่บางกุ้ง จึงเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ค่ายจีนบางกุ้ง” ในปี พ.ศ. 2311 หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาไปประมาณ 8 เดือน กองทัพพม่านำโดยเจ้าเมืองทวายยกทัพบุกและทัพเรือลงมาล้อมค่ายจีนบางกุ้งไว้ ทหารจีนที่รักษาค่ายบางกุ้งสู้รบอย่างเต็มที่แต่มีกำลังน้อยกว่าเกือบจะเสียค่ายแก่พม่า กรมการเมืองสมุทรสงครามจึงมีหนังสือกราบทูลไปยังกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงทราบจึงยกกองทัพมาตีทัพพม่าแตกพ่ายไป และต่อมาในปี พ.ศ. 2317 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกกองทัพเรือนำทหารไปออกศึกที่บางแก้ว เมืองราชบุรี ในระหว่างการเดินทางได้หยุดกองทัพพักพลเสวยพระกระยาหารที่วัดกลางค่ายบางกุ้ง

อ.ส. สมศักดิ์ แซ่ไคว้³⁴ เล่าเพิ่มเติมว่า เดิมชื่อว่าวัดบางกุ้งน้อย วัดบางกุ้งนี้เคยเป็นวัดร้างไม่มีพระภิกษุจำพรรษา เพราะพื้นที่นี้มีวัดติดกันมาก และทหารจีนที่รักษาค่ายบางกุ้งส่วนใหญ่จะมาจากลูกเรือสำเภาที่มาถวายตัวเข้ารับราชการกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ได้ตั้งไต้กังเจียมเป็นหัวหน้าดูแลรักษาค่าย

³³ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วัดบางกุ้ง>, [25 มกราคม 2564].

³⁴ สัมภาษณ์ อ.ส.สมศักดิ์ แซ่ไคว้, ไวยาวัจกรณ วัดบางกุ้ง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 35 โบสถ์ปรกโพธิ์

เครื่องถ้วยซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

โบสถ์ปรกโพธิ์ ถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ใหญ่ 4 ชนิด ได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นไกร และต้นกร่าง ถือเป็นโบสถ์ต้นไม้แห่งเดียวในประเทศไทย จากหลักฐานน่าจะมียุคราว 200 กว่าปี ภายในโบสถ์ปรกโพธิ์ ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามและเก่าแก่มาก แสดงเรื่องราวพุทธประวัติ เป็นภาพพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม และภาพพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ในซุ้มที่มีการซ่อมแซมใหม่ ขนาบข้างด้วยอัครสาวกนั่งพนมมือความแปลกอีกอย่างหนึ่งของโบสถ์นี้คือไม่มีช่อฟ้า ใบระกา ตามแบบวัดไทยทั่วไป ตรงหน้าบันของโบสถ์มีลวดลายพันธุ์พฤกษา ประดับด้วย



ภาพที่ 36 หลวงพ่อบุญสมณ

หลวงพ่อบุญสมณหรือ หลวงพ่อบุญน้อย หรือ หลวงพ่อดำ พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านที่มากกราบไหว้ บูชาด้วยความเชื่อที่ว่าบารมีของหลวงพ่อบุญจะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองให้ผู้ที่มากกราบไหว้มีความร่มเย็นเหมือนอยู่ใต้ร่มโพธิ์ร่มไทร แคล้วคลาดปราศจากอันตราย และมีชัยในอุปสรรคทั้งปวง

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น **ศาลนางไม้เจ้าจอม** ตั้งอยู่ด้านหลังของโบสถ์ปรกโพธิ์ของหลวงพ่อบุญสมณีนีล, กำแพงการจำลอง ของค่ายบางกุ้ง มีรูปปั้นแม่ไม้มวยไทย โดยรูปปั้นแต่ละคู่จะเป็นท่ามวยไทยต่าง ๆ, ค่ายบางกุ้ง เป็นค่ายทหารเรือไทยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกกองทัพเรือมาตั้งค่ายที่ค่ายบางกุ้ง เรียกว่า "ค่ายบางกุ้ง" โดยสร้างกำแพงล้อมวัดบางกุ้งให้อยู่กลางค่าย เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่เคารพบูชาของทหาร ภายหลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ค่ายบางกุ้งก็ร้างไปจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรี เป็นราชธานี จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนจากระยอง ชลบุรี ราชบุรี และกาญจนบุรีรวบรวมผู้คนมาตั้งกองทหารรักษา

ค่าย จึงมีชื่อเรียกอีกหนึ่งว่า "ค่ายเงินบางกุ่ม" ในปี พ.ศ. 2311 พระเจ้ากรุงอังวะทรงยกทัพผ่านกาญจนบุรี มาล้อมค่ายเงินบางกุ่ม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระมหามนตรี (บุญมา) เป็นแม่ทัพยกไปช่วยเหลือทหารจีนขับไล่กองทัพพม่าทำให้ข้าศึกแตกพ่าย หลังจากนั้นค่ายบางกุ่มแห่งนี้ก็ถูกปล่อยให้รกร้างเกือบ 200 ปี จนมาถึง พ.ศ. 2510 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ตั้งเป็นค่ายลูกเสือขึ้น (ปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว) และได้สร้างศาลพระเจ้าตากสินไว้เป็นอนุสรณ์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดบางกุ่มมีโบราณสถานที่สำคัญหลายอย่าง เช่น พระอุโบสถก่ออิฐถือปูน ปัจจุบันถูกต้นไทรขึ้นปกคลุมทั้งหลังหน้าบันของพระอุโบสถ มีปูนปั้นลวดลายพันธุ์พฤกษาประดับด้วยเครื่องถ้วย ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่สมัยอยุธยาตอนปลาย สลักจากหินทรายแดง ที่ฝาผนังของพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปอดีตพระพุทธรเจ้า และภาพพุทธประวัติ นอกจากนี้ยังมีสระน้ำโบราณรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดความกว้างประมาณ 5 เมตร ความยาว 7 เมตร ที่ขอบสระมีกำแพงเตี้ยกั้น และกรุด้วยอิฐถือปูนลักษณะสอบลงเข้า สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอพรพระพุทธรูปเก่าแก่สมัยอยุธยา หลวงพ่อพุทธมณีนิล หรือ หลวงพ่อโบสถ์น้อย หรือ หลวงพ่อดำ พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยอยุธยาตอนปลาย นักท่องเที่ยวจะได้ชมโบราณสถานเหล่านี้ที่ถือสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญค่ายบางกุ่มสมัยอยุธยา

นามธรรม: ความเชื่อมโยงระหว่างวัดบางกุ่มกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา เป็นคติเตือนใจแก่นักท่องเที่ยวว่าการสร้างสรรค์ชาติ จะมีได้ก็ด้วยความสามัคคีปรองดองเท่านั้น ส่วนความแตกแยกจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของบ้านเมือง ต่อความสงบสุขของประชาชน สังคมไทยจึงควรจะร่วมใจกันสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้น มีความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา โดยใช้หลักคุณธรรมในการทำ พูด และคิด เพื่อประสานความสามัคคีปรองดอง เพราะถ้าสังคมไทยมีคตินี้ คิดดี พูดดี ทำดี พัฒนาสร้างสรรค์ชาติไทยให้เจริญรุ่งเรือง อย่างมีความสุขแบบพุทธวิถี นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวได้สักการะหลวงพ่อบุญนิล หรือ หลวงพ่อบุญน้อย หรือ หลวงพ่อดำ จะเกิดด้วยความเชื่อในบารมีของหลวงพ่อกว่าช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองให้มีความร่มเย็นเหมือนอยู่ใต้ร่มโพธิ์ร่มไทร แคล้วคลาด ปราศจากอันตราย และมีชัยในอุปสรรคทั้งปวง เกิดพุทธานุสติ แล้วเจริญในธรรมข้ออื่น ๆ ยิ่งขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีการบวงสรวงดวงวิญญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เดือนธันวาคมของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรหลวงพ่อบุญนิล ชมโบสถ์ปรกโพธิ์ สวนสัตว์ และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญค่ายบางกุ่มสมัยอยุธยา

สิ่งอำนวยความสะดวก: ประกอบด้วย ลานจอดรถ ห้องสุขาสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ร้านค้าชุมชน ร้านค้าของที่ระลึก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดบางกุ้ง เช่น อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ห่างจากวัดบางกุ้ง 6.6), วัดบางแคใหญ่ (ห่างจากวัดบางกุ้ง 2.1 กม.), วัดอัมพวันเจติยาราม (ห่างจากวัดบางกุ้ง 6.6 กม.), วัดจุฬามณี (ห่างจากวัดบางกุ้ง 9.2 กม.), วัดเพชรสมุทรวรวิหาร (ห่างจากวัดบางกุ้ง 10.9 กม.), วัดเจริญสุขารามวรวิหาร (ห่างจากวัดบางกุ้ง 7.7 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองสมุทรสงคราม ไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 325 (แม่กลอง-อัมพวา) ประมาณ 5 กม. เลี้ยววัดบางกะพ้อม (ยังไม่ถึงตลาดอัมพวา) ให้สังเกตทางแยกซ้ายมือ เลี้ยวซ้ายข้ามสะพานข้ามแม่น้ำแม่กลอง (สะพานสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์) ตรงไปถึงสามแยกเลี้ยวขวา ตรงไปผ่านวัดกุมรินทร์ จนถึงสามแยก (มีวัดบางแคใหญ่อยู่ขวามือ) เลี้ยวขวา ตรงไปผ่านวัดบางแคน้อย วัดปากน้ำ ข้ามสะพานคลองแควอ้อม สังเกตค่ายบางกุ้งอยู่ซ้ายมือ จะเห็นแนวกำแพงของค่าย

วัดอรัญญิกาวาส จังหวัดราชบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดอรัญญิกาวาส เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย
ที่ตั้ง: บ้านอรัญญิก ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 098-000-7170

ประวัติความเป็นมา

วัดอรัญญิกาวาส เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดโบราณสมัยขอมประมาณ ศตวรรษที่ 10 ถึง 16³⁵ บริเวณที่ราบของท้องทุ่งเขาสูง ซึ่งเป็นสมรภูมิการสู้รบระหว่างกองทัพของกรุงศรีอยุธยา กับกองทัพพม่าหลายครั้ง วัดนี้ร้างมาหลายยุคหลายสมัย ต่อมาเมื่อสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5³⁶ ทรงได้ให้พระยาธรรมจรัญญาณกุศลมนตรี (จำเริญ บุรณศิริ) นิมนต์เจ้าคุณมหาสมณวงศ์ เจ้าอาวาสวัดมหาสมณารามที่เขาวังเมืองเพชรบุรี ลูกศิษย์ของสมเด็จพระวันรัตพุทธสิริ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มาบูรณะวัดขึ้นใหม่ จึงตั้งชื่อว่า “วัดจำเริญธรรมวิหาร” ภายในบริเวณวัดมีหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูปไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ด้านหลังพระปราสาทนอกระเบียงคดเป็นหินทรายแดงปัจจุบันถูกโอบปูนทับ ลักษณะของพระพุทธรูปไสยาสน์ประทับบนฐานสี่เหลี่ยมในลักษณะตะแคงด้านขวา กพระหัตถ์ขวาขึ้นรองรับพระเศียร และมีหมอนทรงสามเหลี่ยมรองรับพระกรอีกทีหนึ่ง เป็นศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยา พระปราสาท มีลักษณะเป็นพระปราสาทก่ออิฐถือปูนศิลปะแบบอยุธยา มีปราสาทประธานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ตรงกลาง ที่มีมุมมีปราสาทมุมขนาดเล็กทั้ง 4 ด้าน ปัจจุบันเหลืออยู่เฉพาะปราสาทมุมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้เพียงองค์เดียว ล้อมรอบด้วยระเบียงคดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย พุทธศิลปะแบบอยุธยา เจดีย์ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทรงระฆังกลม 2 องค์ เป็นเจดีย์ศิลปะแบบลังกา ซึ่งเป็นที่นิยมสร้างในศิลปะสุโขทัยและอยุธยา ปัจจุบันวัดอรัญญิกาวาส³⁷ เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาที่ยังมีการใช้ประโยชน์ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษ 38 ง วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 มีพื้นที่โบราณสถาน 4 ไร่ 2 งาน

พระมหาณัฐชัย อภิวัตโน³⁸ ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าอยากให้ช่วยจัดส่งเสริม วัดเราเป็นวัดพุทธแท้ แต่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก สังคมยังนิยมสังคมวัตถุ ยังหลงอบายมุข

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

³⁵ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, *องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/ratchaburi/ewt_news.php?nid=543&filename=index, [19 มกราคม 2564].

³⁶ แหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์, *วัด วัดร้าง ศาสนสถาน*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/3626>, [19 มกราคม 2564].

³⁷ สัมภาษณ์ พระมหาณัฐชัย อภิวัตโน, เจ้าอาวาส วัดอรัญญิกาวาส, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁸ สัมภาษณ์ พระมหาณัฐชัย อภิวัตโน, เจ้าอาวาส วัดอรัญญิกาวาส, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

พระปราสาท ลักษณะเป็นการก่ออิฐถือปูนแบบ มีลายสลักภาพต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ เช่น พระนารายณ์ทรงครุฑ และภาพเทวดาต่าง ๆ ปราสาทองค์เล็กชำรุดทรุดโทรมหมดแล้ว เหลือเฉพาะ บางมุมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้เพียงองค์เดียว ฐานพระประธานเป็นฐานบัวลูกฟักเรือนธาตุมีซุ้มจรณะนำ ทั้ง 4 ด้าน หน้าบันของซุ้มปราสาทตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดมีลักษณะคล้ายฝักข้าวโพดมีกลีบขนุน ปูนปั้นรูปเทพพนมตกแต่งยอดบนสุดมีนภศูลโหระปกอยู่ โดยรอบพระปราสาทมีระเบียงคดลักษณะเป็น อาคารก่ออิฐถือปูนหันหน้าเข้าหาพระปราสาท มีฐานสี่เหลี่ยมประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายแดง ปัจจุบัน พอกด้วยปูนประทักษิณปางมารวิชัย 41 องค์

พระอุโบสถ ลักษณะก่ออิฐถือปูนหลังคาโครงไม้มุงกระเบื้อง มีชายคาปีกนกคลุมโดยรอบทั้ง 4 ด้าน ไม่มีช่อฟ้าใบระกา มีระเบียงเทียบประดับกระเบื้องเคลือบแบบจีน ผนังด้านหน้าและด้านหลังก่ออิฐ ถือปูนมีประตูทางเข้าด้านละ 2 ประตู บานประตูหน้าต่างเป็นไม้ พระอุโบสถมีกำแพงแก้วก่ออิฐถือปูน ประดับกระเบื้องเคลือบแบบจีนล้อมรอบ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2438 สมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระยาทำบุญญาณุกุล มนตรี เจริญบุรณะศิริมีคำจารึกไว้ที่ผนัง



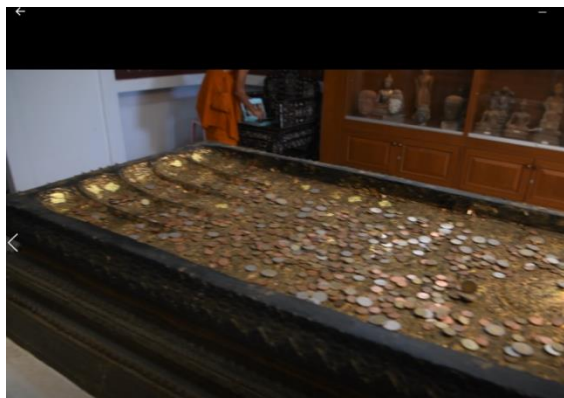
ภาพที่ 37 พระพุทธรูปไสยาสน์

พระพุทธรูปไสยาสน์ ตั้งอยู่ด้านหลังพระปราสาท ลักษณะเป็นพระนอนปูนขนาดใหญ่อยู่ทางทิศ ตะวันออกและหันพระเศียรไปทางทิศใต้ พระองค์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันสร้างครอบพระ นอนองค์เก่าสมัยลพบุรี ซึ่งของเดิมทำด้วยทรายแดงนอนตะแคงขวาพระหัตถ์รองรับพระ เศียร มีการซ่อมโดยการให้เหล็กผูกมัดไว้มี บางส่วนที่ฉาบปูนไว้ นอกจากนี้ยังมีรอยของ แผ่นไม้ที่พยุองค์พระไว้ตอนพอกปูนแสดงให้เห็นว่าการซ่อมครั้งหลังยังไม่แล้วเสร็จ การซ่อม พระพุทธรูปไสยาสน์ยังไม่แล้วเสร็จมาจนถึง ปัจจุบัน



ภาพที่ 38 เจดีย์ก่ออิฐถือปูน

เจดีย์ก่ออิฐถือปูน ทรงระฆังกลมตั้งเรียงกันแต่ละ องค์ประกอบไปด้วยฐานสี่เหลี่ยมฐานบัวกลมและ มาลัยเถาสามชั้น องค์ระฆังกลมส่วนยอดจะมีบัลลังก์ สี่เหลี่ยมรองรับปล้องโฉนดและมียอดเป็นศิลปะสมัย อยุธยาปัจจุบันยังมีให้เห็นอยู่ 2 องค์อยู่ด้านทิศ ตะวันออกเฉียงใต้



ภาพที่ 39 หอพระพุทธรูปจำลอง

หอพระพุทธรูปจำลอง ด้านในจะมีพระพุทธรูปต่างๆ ที่พบภายในบริเวณวัด รอยพระพุทธรูปจำลอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดอรุณญิกาวาส เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองราชบุรีไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในบริเวณที่ราบของท้องทุ่งเขาสูง ปุชนิยวัตตที่สำคัญ ได้แก่ พระพุทธไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ด้านหลังพระปราสาทนอกระเบียงคต แกนเป็นหินทรายแดงปัจจุบันถูกโอบกปูนทับ ลักษณะของพระพุทธไสยาสน์ประทับบนฐานสี่เหลี่ยมในลักษณะตะแคงด้านขวาพระหัตถ์ขวาขึ้นรองรับพระเศียร และมีหมอนทรงสามเหลี่ยมรองรับพระกรอีกทีหนึ่ง เป็นศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยา พระปราสาท สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2030 – 2035 ลักษณะเป็นพระปราสาทก่ออิฐถือปูนศิลปะแบบอยุธยา มีปราสาทประธานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ตรงกลาง ที่มีมุมมีปราสาทมุมขนาดเล็กทั้ง 4 ด้าน ปัจจุบันเหลืออยู่เฉพาะปราสาทมุมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้เพียงองค์เดียว ปราสาททั้งหมดล้อมรอบด้วยระเบียงคตที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย พุทธศิลปะแบบอยุธยา เจดีย์ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทรงระฆังกลม 2 องค์ ตั้งอยู่ทางด้านหน้าของวัด เป็นเจดีย์ศิลปะแบบลังกา ซึ่งเป็นที่นิยมสร้างในศิลปะสุโขทัยและอยุธยา นอกจากนี้ยังมีกุฏิที่สวยงามตามแบบอย่างของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตควรค่าแก่การบูรณะไว้เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมงานศิลปกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุสมัยสุโขทัย และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและหาดูยาก

นามธรรม: ภายในวัดอรุณญิกาวาสมีพระพุทธไสยาสน์ เป็นพระนอนยาว ประมาณ 30 วา สร้างขึ้นครอบพระนอนหินทรายแดงยาวประมาณ 15 วา ที่เชื่อกันว่าสร้างมาในสมัย พ.ศ. 2030-2035 ปลายสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถพระบรมราชาธิราชที่ 3 - พระรามาธิบดีที่ 2 สมัยอยุธยาตอนต้น การสร้างพระพุทธไสยาสน์ดังกล่าวของวัดอรุณญิกาวาส มีอิทธิพลมาจากคติการสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์หรือปางปรินิพพานก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รำลึกถึงการเสด็จปรินิพพานขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นอนุสติเตือนใจให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท สังขารทั้งหลายเป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยงแม้กระทั่งพระพุทธรูปองค์ก็ยังเปลี่ยนแปลงได้ โดยยึดสาระสำคัญสุดท้ายของคำสอนพระพุทธเจ้าที่มีต่อพระอานนทก็คือ “อานนทฺ เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พึงใจเป็นธรรมดา หลีกเลี่ยงไม่ได้ อานนทฺ ชีวิตนี้มีความพลัดพรากเป็นที่สุด สิ่งทั้งหลายมีความแตกไป ดับไป สลาย

ไปเป็นธรรมดา” ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์และได้พุทธานุสติ ตั้งอยู่ในอัปมาทธรรม ดำรงตนอยู่สติในการพูดและการกระทำ พัฒนาตนในหลักธรรมอื่น ๆ ยิ่ง ๆ ขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระพุทธรูปไสยาสน์ ชมโบราณวัตถุ และโบราณสถาน

สิ่งอำนวยความสะดวก : ลอนจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดอรัญญิกาวาส เช่น วัดมหาธาตุวรวิหาร (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4.9 กม.), วัดหนองหอย (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 8.5), วัดพญาไม้ (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4.8 กม.), วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4.9 กม.), วัดคงคาราม (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 26.2 กม.), วัดขนอน (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 27.8 กม.), วัดป่าพระธาตุเขาน้อย (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 62.4 กม.), อุทยานหินเขางู (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 3.7 กม.), ถ้ำฤๅษี (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 3.8 กม.), ถ้ำฟาโถ (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4 กม.), ถ้ำจัน (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4.3 กม.), ถ้ำจาม (ห่างจากวัดอรัญญิกาวาส 4.3 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

เส้นทางเดินทางมาที่วัดอรัญญิกาวาส เริ่มจากแยกเขางู ใช้ทางหลวงหมายเลข 3087 ไปทาง อำเภोजอมบึงประมาณเกือบ 3 กม. พบทางแยกเข้าวัดทางขวา ให้เลี้ยวเข้าไป 300 ม.

เส้นทางสายโบราณสถาน / โบราณวัตถุในเมืองรอง ภาคใต้



ภาพที่ 40 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทาง สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ คือเส้นทางที่ประกอบด้วยพระเจดีย์ (พระธาตุ) โบสถ์ วิหาร ปราสาท พระปรางค์ พระพุทธรูป หอไตร มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคใต้ ดังนี้

เจดีย์ มี 1. วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร 2. วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

<p>วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร</p>		<p>พระบรมธาตุสวี เป็นโบราณสถานเก่าแก่ของจังหวัดชุมพร มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นรูประฆังคว่ำคล้ายพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช</p>
<p>วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส</p>		<p>พระอุโบสถ เป็นศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2430 หลังคาซ้อน 3 ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันประดับลวดลายปูนปั้น เป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ</p>

วัดพระธาตุสรี จัหวัดชุมพร

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพระธาตุสรี เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลสรี อำเภอสรี จังหวัดชุมพร 86130

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 081- 087- 6539

- เฟสบุ๊ก: วัดพระบรมธาตุสรี

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุสรีในปัจจุบัน เดิมเป็นวัดร้าง ประมาณปีพ.ศ. 1803³⁹ กองทัพอยุธยา ได้ยกทัพลงมาบูรณอาณาจักรนครศรีธรรมราชในสมัยของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชที่ 8 และได้ปะทะกันที่เมืองกำเนดินพคุณ (อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) กองทัพทั้งสองฝ่ายต่างรบพุ่งกันไม่สามารถแพ้กันได้อย่างเด็ดขาด จึงทำสัญญาสงบศึกต่อกัน พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชก็นำเสด็จทัพกลับ ขณะที่พักกองทัพอยู่ ณ วัดร้างเก่าแก่แห่งหนึ่งในเขตอำเภอสรีปัจจุบัน ซึ่งมีเพียงเจดีย์ชำรุดพังทลายเป็นที่สังเกต ได้มีฝูงกามาจับกลุ่มวิปิก (กระพือปีก) อยู่ที่กองอิฐเจดีย์นั้น และมีกาเผือกตัวหนึ่งอยู่ในฝูงด้วย ส่งเสียงร้องเซ็งแซ่ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงเห็นเป็นการผิดปกติ จึงให้ทหารรื้อกองอิฐเจดีย์ ปรากฏว่าพบฐานเจดีย์ใหญ่ เมื่อขุดภายในองค์พระเจดีย์นั้น ได้พบผอบทองคำบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จึงรับสั่งให้ทำการบูรณะเจดีย์จนเสร็จเรียบร้อย และโปรดให้จัดงานสมโภชเจดีย์ 7 วัน 7 คืน พร้อมทั้งพระราชทานนามเจดีย์นั้นว่า “พระธาตุกาวิปิก” ต่อมากำว่า “ปิก” ถูกตัดหายไปเรียกกันว่า “พระธาตุกาวิ” และก่อนที่จะเสด็จยกทัพกลับทรงห้วงใยพระบรมธาตุว่าจะไม่มีผู้ดูแลรักษา พระองค์จึงสั่งให้ตัดศีรษะนายทหารผู้หนึ่งมีชื่อว่า “เมือง” เช่นสรวงบุชาไว้ในศาลเพียงตา ศาลนี้จึงได้รับการขนานนามว่า “พระเสื้อเมือง” ให้เป็นผู้เฝ้ารักษาอยู่คู่พระธาตุสรี สืบมาในปัจจุบัน ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2375)⁴⁰ เกิดเมืองสรีขึ้น พระธาตุแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า “พระธาตุสรี” อย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นมา ในปีพ.ศ. 2555 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานผ้าห่มพระบรมธาตุสรีเป็นครั้งแรก ทั้งนี้ชาวอำเภอสรีได้จัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุสรี เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้เป็นงานประเพณีที่คงอยู่กับชาวอำเภอสรีและอำเภอใกล้เคียงต่อไป โดยจัดในวันอาสาฬหบูชาเป็นประจำทุกปี พระธาตุสรีเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในเจดีย์⁴¹ ประชาชนในท้องถิ่นมีความศรัทธา และให้ความเคารพพระธาตุในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของชาวอำเภอสรีและอำเภอใกล้เคียง

³⁹ กรมศิลปกร กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์, องค์ความรู้ : โบราณสถานวัดพระธาตุสรี จังหวัดชุมพร, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.finearts.go.th/promotion/view/7581>, [20 มกราคม 2564].

⁴⁰ สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภส, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสรี, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴¹ สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภส, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสรี, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 41 พระบรมธาตุสุวี

เจดีย์ทั้งสี่ด้านมีเจดีย์จำลอง ลักษณะเลียนแบบองค์พระบรมธาตุประดับอยู่ทั้ง สี่มุม ฐานชั้นบนเป็นฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสล้อมรอบด้วยเสาหล่อหกด้านประดับเจดีย์จำลอง ถัดขึ้นไปเป็นมาลัยแก้วและองค์ระฆังทรงกลมเหนือองค์ระฆังเป็นเสาก้านฉัตร บัวกลา ปล้องไฉนทำเป็นบัวกลาซ้อนกัน 7 ชั้น บนสุดเป็นปลียอดและเม็ดน้ำค้าง

พระบรมธาตุสุวี เป็นโบราณสถาน ที่เก่าแก่ของจังหวัดชุมพร มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นรูประฆังคว่ำคล้ายพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช แต่มีขนาดเล็กกว่า เจดีย์เป็นฐานสี่เหลี่ยมจตุรัส กว้างด้านละ 8.50 เมตร แต่ละด้านประดับด้วยเสาหล่อ 6 ต้น เจาะซุ้มตกแต่งด้วยปูนปั้นรูปช้างโผล่ ศีรษะและขาหน้าค้ำเจดีย์อยู่ด้านละ 3 ซุ้ม ยกเว้นด้านทิศใต้มีบันไดทางขึ้นจึงมีรูปช้างเพียง 2 ซุ้มสลักกับรูปยักษ์ปูนปั้นถือกระบองที่มุมฐาน



ภาพที่ 42 ศาลพระเสื้อเมือง

เคลือบสี ผนังก่ออิฐฉาบปูน ด้านหน้ามีราวระเบียงลวดบัว และลูกมะหวดซีเมนต์ พื้นอาคารปูด้วยแผ่นหินอ่อน สำหรับเจ้าพ่อเสื้อเมือง เป็นประติมากรรมปูนปั้น อิทธิพลศิลปะจีน

ศาลพระเสื้อเมือง เดิมเป็นอาคารไม้ก่อเป็นโรงเรือนปิดทึบ ขาดความสวยงาม ต่อมากรมศิลปกรร่วมกับวัดพระธาตุสุวี ได้บูรณะออกแบบอาคารใหม่ทั้งหมด เนื่องจากอาคารของเดิมโครงสร้างหลังคา ถูกปลวกและแมลงกัดทำลายจนไม้หมดสภาพการใช้งาน กระเบื้องไม้หมดสภาพการใช้งาน กระเบื้องหลังคารั่วแตกกร้าวโดยทั่วไป ผนังก่ออิฐแตกกร้าวทั้งหมด กรมศิลปกรจึงได้ออกแบบอาคารศาลพระเสื้อเมืองใหม่ เพื่อให้สภาพภูมิสถาปัตยกรรมทั่วไป สอดคล้องกับพระธาตุสุวี อาคารพระเสื้อเมืองหลังใหม่เป็นอาคารทรงไทย หลังคาจั่ว หลังคามุงกระเบื้องดินเผา



พิพิธภัณฑวัดพระบรมธาตุสุวี สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2558 แล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2562 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และเชื่อมโยงกับพระบรมธาตุสุวี รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแบบศรีวิชัยอาคารด้านหน้าจัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของพิพิธภัณฑ ส่วนอาคารด้านหลังจัดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ อาทิ ประวัติพระบรมธาตุสุวี และศาลพระเสื้อเมือง พระเจ้าศรีธรรมโศกราช และตำนานพระบรมธาตุสุวี พร้อมชมโบราณวัตถุที่สำคัญ คือ ยอดพระบรมธาตุ และ

ภาพที่ 43 พิพิธภัณฑวัดพระบรมธาตุสุวี เพชรน้ำค้างชิ้นเดิมที่ทำด้วยรูปปูนปั้นและพระพุทธรูปต่าง ๆ ที่ถูกค้นพบในบริเวณพระธาตุ นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในสมัยโบราณรวมทั้งวิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาวบ้านอีกด้วย



ภาพที่ 44 พระพุทธรูปสุพรรณรังสี พระพุทธรูปหินทรายโบราณ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระธาตุสุวี เป็นแหล่งสักการะพระธาตุ และแหล่งศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชุมพร นักท่องเที่ยวจะได้สักการะพระบรมธาตุสุวี ซึ่งเป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าทางจิตใจ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอสุวีและพื้นที่อำเภอใกล้เคียง ซึ่งสามารถเดินทางมาสักการบูชาได้ตลอดทั้งปี รวมถึงนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาสัมผัสกิจกรรมท่องเที่ยวได้ในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมแห่งผ้าห่มพระบรมธาตุสุวี

นามธรรม: พระบรมธาตุสุวี คือพระเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์คู่กับจังหวัดชุมพร เป็นสัญลักษณ์แห่งยิ่งใหญ่และความดีงาม เป็นศูนย์รวมแห่งคุณความดีหลายอย่าง เช่น **กตัญญูกตเวทิตาธรรม** (คนไทยส่วนใหญ่สำนึกในคุณความดีของบรรพบุรุษ จึงสร้างเจดีย์เป็นที่บรรจุอัฐิธาตุ แม้ท่านเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานก็ยังอยากที่จะยกย่องเชิดชู ประกาศคุณความดีของตนให้โลกรู้ เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรม) **ศรัทธา** (เจดีย์ที่สำคัญในประเทศไทยล้วนมีพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุอยู่ หรือมีพระบรมธาตุ) นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้กราบไหว้บูชาเจดีย์แล้วได้ความรู้สึกเหมือนกับว่าได้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองป้องกันอันตราย มีสิริมงคลอยู่ในตัวแล้ว ยังได้ชื่อว่าบูชาพระธรรมคำสอนที่มีพระเจดีย์เป็นตัวแทน แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุสุวี ตรงกับวันอาสาฬหบูชาทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะพระธาตุสุวี, ชมพิพิธภัณฑ์วัดพระบรมธาตุสุวี แหล่งรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดภายในวัดเพื่อศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดพระธาตุสุวี เช่น **วัดพระธาตุถ้ำขี้เหล็กเมือง** (ห่างจากวัดพระธาตุสุวี 8 กม.), **สวนนายดำ** (ห่างจากวัดพระธาตุสุวี 25 กม.), **ถ้ำเขาเกรียบ** (ห่างจากวัดพระธาตุสุวี 60 กม.), **บ่อน้ำพุร้อนถ้ำเขาพลู** (ห่างจากวัดพระธาตุสุวี 63.4 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดพระธาตุสุวีตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำสวี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 47 กม. ตามทางหลวงหมายเลข 41 ชุมพร-หลังสวน แล้วแยกซ้ายไปตามถนนลาดยาง ระยะทางประมาณ 1 กม.ก็จะถึงพระธาตุสุวี รถยนต์ส่วนตัวจากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 35 และให้เลี้ยวซ้ายที่ทางต่างระดับวังมะนาว เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 4 ขับต่อไปจนถึงจังหวัดชุมพร และให้เปลี่ยนเส้นทางไปยังทางหลวงหมายเลข 41 และขับตรงไประยะทางประมาณ 34 กม. ให้กลับรถที่ได้สะพานข้ามแม่น้ำสวี ขับไปอีก 500 เมตร จุดหมายอยู่ทางด้านซ้ายมือ

วัดชลธาราสিংเห จังหวัดนราธิวาส

ชั้น/ ที่ตั้ง

ชั้น: วัดชลธาราสিংเห เป็นพระอารามหลวงชั้นพิเศษ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 ตำบลเจ๊ะเห ริมฝั่งแม่น้ำตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส 96110

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 073-581-238

- เฟสบุ๊ก: วัดชลธาราสিংเห พระอารามหลวง

ประวัติความเป็นมา

วัดชลธาราสিংเหเดิมชื่อว่า "วัดท่าพรุ" หรือ "วัดเจ๊ะเห" เริ่มสร้างตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ปี พ.ศ. 2403⁴² ซึ่งสมัยนั้นมาเลเซียถูกเรียกว่า "มลายู" เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในขณะที่ฝั่งกลันตันนี้เป็นของไทย ในอดีตเมื่ออำเภอตากใบยังเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกลันตัน ในครั้งนั้นพระครูโอภาสพุทธคุณ (พุด) ได้เดินทางมาถึงบริเวณดังกล่าว เห็นว่าพื้นที่เป็นป่ากว้างว่างเปล่าไม่มีผู้คนอาศัย ที่ดินติดริมแม่น้ำตากใบมีทิวทัศน์สวยงามและเหมาะสมต่อการสร้างวัด พระครูโอภาสพุทธคุณ (พุด) จึงขอที่ดินเพื่อจะสร้างวัดจากพระยาปลัดมณฑล ต่อมาขุนสมานธาดวฤทธิ นายอำเภอคนแรกของตากใบ ได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น "วัดชลธาราสিংเห" วัดชลธาราสিংเหมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีแบ่งแยกดินแดนตากใบระหว่างประเทศสยาม (ไทย) กับประเทศมลายูซึ่งเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษในขณะนั้น โดยที่วัดนี้มีบทบาทสำคัญทางประวัติศาสตร์ช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงเขตแดนจากสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม ปีพ.ศ. 2452 ซึ่งตรงกับในสมัยรัชกาลที่ 5 อังกฤษได้พยายามที่จะผนวกจังหวัดนราธิวาสให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพมาลายาด้วย โดยอ้างการปักปันเขตแดนโดยใช้สันเขาและแม่น้ำเป็นแนวตามหลักสากล เข้ามาถึงบ้านปลักเล็กเลยจากวัดชลธาราสিংเห 25 กิโลเมตร ซึ่งเส้นแบ่งเขตแดนรัฐ กลันตันกับประเทศไทยจะอยู่ที่ตำบลบ้านสะปอม ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอตากใบในปัจจุบัน แต่รัฐบาลสยามได้ยกเอาพระพุทธศาสนา วัด และศิลปะในวัดเป็นเครื่องต่อรองการแบ่งปันเขต สูดทำให้อังกฤษยอมจำนนต่อเหตุผล และยอมรับให้เป็นจังหวัดนราธิวาสในประเทศไทยต่อไป โดยใช้แม่น้ำโก-ลกตรงบริเวณที่ไหลผ่านเมืองตากใบ (แม่น้ำตากใบ) เป็นเส้นแบ่งเขตแดน ซึ่งมีผลให้ 4 อำเภอชายแดนไทย คือ อำเภอตากใบ อำเภอแว้ง อำเภอสุไหงปาดี และ อำเภอสุไหงโก-ลก ไม่ต้องผนวกเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย วัดชลธาราสিংเหจึงเป็นที่รู้จักในอีกนามหนึ่งว่า⁴³ "วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย"

วัดชลธาราสিংเห⁴⁴ ได้รับการยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 22 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2543 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดชลธาราสিংเหเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 และได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 มาจวบจนปัจจุบัน

⁴² วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดชลธาราสিংเห, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>, <https://www.paiduaykan.com/travel>, [19 มกราคม 2564].

⁴³ ไปด้วยกัน, วัดชลธาราสিংเห, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.paiduaykan.com/travel>, [19 มกราคม 2564]., สัมภาษณ์ พระครูโอภาสชลธาร, เจ้าอาวาส วัดชลธาราสিংเห, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴⁴ สัมภาษณ์ พระครูโอภาสชลธาร, เจ้าอาวาส วัดชลธาราสিংเห, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 45 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ เป็นศิลปะแบบบรัตนโกสินทร์ สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2430 หลังคาซ้อน 3 ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบัน ประดับลวดลายปูนปั้น เป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระประธานเป็นรูปปางมารวิชัยภายในซุ้มเรือนแก้ว จิตรกรรมฝาผนังเป็นสีฝุ่น เขียนโดยพระภิกษุชาวสงขลา ลายเทพชุมนุม ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทภาคใต้ในอดีต ไตรภูมิ และลำดับภาพพุทธประวัติ เริ่มจากมุมด้านทิศใต้มาทางทิศตะวันออก โดยแบ่งฝาผนังในแนวตั้งเป็น

4 ช่องเสา ในแต่ละช่องเสายังแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ บน กลางและล่าง ตอนบนสุดเป็นวิหาคาร ต่อมาเป็นเทพชุมนุม 1 ชั้น นั่งประณมหัตถ์ถือดอกไม้ ถัดลงมาเป็นช่องสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 2 ชั้น เขียนภาพพุทธประวัติเริ่มตั้งแต่ตอนลาพระนางยโสธราและราहुล แล้วเรียงลำดับเรื่องจนถึงตอนประทับรอยพระพุทธบาท ด้านหน้าพระประธานมีภาพตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์ เป็นภาพขนาดใหญ่ ผนังด้านล่างเป็นพื้นที่ว่างมีแต่ภาพมณฑปเหนือเศียรพระ เพดานเขียนลายบนพื้นแดง และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระประธานปิดทองทั้งองค์ ทำให้ไม่เห็นลักษณะเดิมที่พระโอษฐ์เป็นสีแดง พระเกศาเป็นสีดำ ประดิษฐานอยู่บนบุษบกทรงสบสูง 1.5 เมตร จากลักษณะบุษบก สันนิษฐานว่าเป็นพระมอญ ตามผนังประดับด้วยเครื่องถ้วยสังคโลกจากประเทศจีน



ภาพที่ 46 กุฎีสิทธิสารประดิษฐ์

กุฎีสิทธิสารประดิษฐ์ หรือ กุฎีพระครูสิทธิสารวิหารวัตร (อาคารพิพิธภัณฑวัดชลธาราสิ่งเห) สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2498 โดยพระครูสิทธิสารวิหารวัตร เป็นอาคารไม้ยกพื้นสูง หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา มีหลังคาซ้อนกันหลายชั้น ตรงยอดหลังคาและปลายมุมหลังคาทำเป็นรูปตัวนาคและหางหงส์ ภายในกุฎีตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรม เช่น บริเวณหน้าบันเป็นภาพพระพุทธประวัติตอนปรินิพพาน บานประตูเป็นภาพทวารบาล ฝาเพดานตกแต่งด้วยรูปพระอาทิตย์ พระจันทร์และเหล่าเทวดา ปัจจุบันได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรให้เป็นพิพิธภัณฑสถานวัดชลธาราสิ่งเหเพื่อเก็บโบราณวัตถุชิ้นสำคัญของ

วัด กุฎีหลังนี้ใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑวัดชลธาราสิ่งเหตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2553



ภาพที่ 47 กุฏิพระครูวิมลสถาปนกิจ

กุฏิพระครูวิมลสถาปนกิจ สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2482 เป็นกุฏิไม้ยกพื้นสูง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกุฏิสิทธิสารประดิษฐ์ หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา มีไม้ฉลุประดับหลังคา ตอนหน้าเป็นมุข หลังคามุขประดับช่อฟ้าและหางหงส์ ภายในกุฏิตกแต่งด้วยจิตรกรรมแสดงฝีมือช่างพื้นถิ่นภาคใต้ เช่น รูปพระจันทร์ทรงราชรถเทียมม้า และพระอาทิตย์ทรงราชรถเทียมราชสีห์ เป็นต้น



ภาพที่ 48 วิหารพระพุทไสยาสน์

วิหารพระพุทไสยาสน์ ตั้งอยู่บริเวณหน้าเจดีย์ เป็นวิหารคลุมพระไสยาสน์มีขนาดกว้าง 5.90 เมตร ยาว 9.90 เมตร สร้างโดยพระครูสิทธิสาร วิหารวัดเมื่อปี พ.ศ. 2484 ภายในวิหารมีพระพุทไสยาสน์ประดิษฐานอยู่ตอนท้ายของวิหาร โถงและติดกับฐานเจดีย์เป็นอาคารเครื่องก่อ มีฝาผนังทาสีด้าน มีประตูทางเข้าทางทิศตะวันตก (สันนิษฐานว่าอาคารโถงน่าจะเป็นการต่อเติมในสมัยหลัง) องค์พระพุทไสยาสน์เป็นพระพุทรูปปูนปั้น ประดับด้วยกระจกสีทองโดยประทับอยู่บนนาค ประดิษฐานอยู่ในคูหาที่ประดับด้วยเครื่องถ้วยยุโรป จีน และ ญี่ปุ่น

หอพระนารายณ์ เป็นอาคารเครื่องก่อ ขนาด 5.45 เมตร ยาว 6.30 เมตร มีมุขขนาดกว้าง 3.40 เมตร ยาว 4.06 เมตร มีหน้าต่างด้านละ 1 ช่อง ทางด้านหน้าทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีประตู 3 บาน หลังคาทรงมณฑป 4 ชั้นยอดแหลม มุงกระเบื้องดินเผาเกายอ ฐานสี่เหลี่ยมก่ออิฐ มุมหลังคาแต่ละชั้นประดับด้วยหัวนาค ส่วนยอดของหลังคาหล่อด้วยปูนซีเมนต์ ตรงหน้าบันมีจารึก “ปฏิสังขรณ์ พ.ศ. 2499” เพดานมุขมี 2 ห้อง ตกแต่งลวดลายเป็นภาพดวงดารา ภายในมณฑปมีรูปพระนารายณ์ 4 กร บนฐานชุกชี มีพระพุทรูปปางมารวิชัย 3 องค์ เพดานด้านในประธานตกแต่งลายดวงดารา พื้นหลังประดับด้วยภาพผีเสื้อ หงส์ ช่อดอกไม้และดาวดวงเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วไป พื้นหลังมีสีขาว ตกแต่งลวดลายดอกไม้ร่วง คอสองเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ คานตกแต่งลายก้านปู ด้านนอกมีการตกแต่งลายเขียนสีและประดับกระจกกรรมศิลปากรได้เข้ามาบูรณะตัวหลังคาและโครงสร้างหอพระนารายณ์ในปี พ.ศ. 2541

เจดีย์ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทรงระฆังบนฐานสี่เหลี่ยม ขนาด 4.55 เมตร ยาว 5.50 เมตร ทรงฐานสูงมีลานประทักษิณรอบเจดีย์ มีพนักกันเป็นขอบลายประทักษิณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นเจ้าอาวาส (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี พ.ศ. 2456 - 2462) แต่สร้างไม่เสร็จ จากนั้นมาสร้างอีกครั้งในปี พ.ศ. 2484 ลักษณะตัวเจดีย์เป็นทรงระฆังก่ออิฐถือปูนบนฐานทรงสี่เหลี่ยมทรงสูงล้อมรอบด้วยลาน

ประทักษิณ ต่อขึ้นไปเป็นบัลลังก์ ก้านฉัตร ไม่มีเสาหาม แล้วเป็นแผ่นปล้องไฉนลด หล่นกันไปเป็นรูปทรงกรวยจนถึงปลียอดและลูกแก้ว

พลับพลาที่ประทับในรัชกาลที่ 6 สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้เสด็จประพาสวัดชลธาราสিংเห และทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาริมแม่น้ำตากใบเป็นที่ประทับ เพื่อสำหรับทอดพระเนตรการแข่งขันเรือยาวในอดีต ซึ่งปัจจุบันยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เป็นพื้นที่ริมแม่น้ำสำหรับนักท่องเที่ยว โดยสามารถชมทัศนียภาพรอบของแม่น้ำตากใบ และยังสามารถมองเห็นเกาะยาวของจังหวัดนราธิวาสได้

หอระฆังจตุรมุข ตั้งอยู่บริเวณหมู่กุฏิสังฆาสนาประดิษฐาน เดิมเป็นหอไตรกลางน้ำ เมื่อชำรุดจึงได้ย้ายมาสร้างบนบกและดัดแปลงกลายเป็นหอระฆัง โดยมีลักษณะเป็นอาคารไม้ สูง 2 ชั้น ยอดมณฑปมุงกระเบื้องดินเผาประดับช่อฟ้าและหางหง

หอระฆัง (หอกลอง) ภายในวัดชลธาราสিংเห มีหอระฆัง 2 หลัง โดยหอระฆังทางด้านตะวันออกของกุฏิเจ้าอาวาสมีลักษณะเป็นหอระฆัง 3 ชั้น หลังทรงมณฑป ฝาผนังหอระฆังชั้นบนเป็นฝาไม้ มีช่องหน้าต่างขนาดเล็ก มีลวดลายประดับคล้ายฝาผนังกุฏิเจ้าอาวาส โดยภายในหอระฆังมีระฆัง 2 ใบ

ศาลาธรรม เป็นสถาปัตยกรรมศิลปะภาคใต้และผสมอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีน มีการตกแต่งด้วยใบระกา หางหงส์และปูนปั้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดชลธาราสিংเห เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เป็นวัดที่มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย มีลักษณะพหุลักษณะทางศิลปกรรมที่มีมายาวนาน เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ สืบเนื่องจากเป็นวัดเก่าแก่มิคุณค่าทางวิชาการ และมีมรดกศิลปะอันภาคภูมิใจของท้องถิ่น ภายในบริเวณวัดมีสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนาศิลปะฝีมือแบบไทยปักษ์ใต้ เป็นจุดเด่น และงดงามหลายชิ้น เช่น พระอุโบสถที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามและถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นปักษ์ใต้ไว้โดดเด่น นอกจากนี้ยังมีศาลาธรรมเก่าแก่เป็นศิลปะปักษ์ใต้ผสมสถาปัตยกรรมจีน โดยอาคารสถาปัตยกรรมแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความเป็นพุทธ มุสลิม และจีน ภูมิทัศน์รอบวัดเป็นบรรยากาศศรมน้ำ นักท่องเที่ยวสามารถมาสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว โดยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัดแห่งนี้ ชมพิพิธภัณฑสถานที่มีความสำคัญตั้งแต่สมัยอดีต นอกจากนี้ภายในวัดชลธาราสিংเหยังมีบรรยากาศทางธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้อีกมากมาย เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่อนุบาลสัตว์น้ำจากป่าชายเลนที่ปลูกริมชายฝั่งแม่น้ำของบริเวณวัด มีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย เป็นต้น

นามธรรม: วัดชลธาราสিংเหเป็นวัดหนึ่งที่มีมรดกศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เป็นสถาบันศาสนาที่สำคัญในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมจำนวนมาก คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันบรรยากาศในวัดจะเงียบสงบเหมาะแก่การหนีความวุ่นวาย ทำจิตใจให้สงบ อีกทั้งยังมีสิ่งก่อสร้างศิลปะแบบไทยภาคใต้เป็นจุดเด่นและงดงาม อาทิ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นเรื่องพระเจ้าสิบชาติและเรื่องความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น ศาลาการเปรียญ ศิลปะแบบใต้ผสมกับสถาปัตยกรรมแบบจีน สวยงามแปลกตา พระ

วิหาร หลังเก่าด้านหลังวัด ผนังประดับด้วยเครื่องถ้วยสังคโลกที่เก่าแก่และมีรูปปั้นพระนารายณ์สี่กร และ พระพุทธรูปไสยาสน์ จึงนับได้ว่ามีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมปฏิบัติศาสนกิจ (สำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธ) และพัฒนาตนเองให้เจริญตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญประเพณีวันสงกรานต์วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: ไหว้พระ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และเทศนาธรรมในวันพระ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพร ชมพระอุโบสถเก่าที่สร้างขึ้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จิตรกรรมฝาผนังที่มีความงดงามและถ่ายทอดรูปแบบชีวิต วัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นของชาวดัต, ศาลาธรรมรุ่มเก่าที่มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมภาคใต้ผสม อิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีน, วิหารเก่าที่มีประติมากรรมปูนปั้นรูปพระนารายณ์ 4 กร วัตถุโบราณเก่าแก่ เช่น เครื่องถ้วยชามสมัยราชวงศ์ซ้อง, พระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีพญานาคสองตัวทำหน้าที่คอยป้องกัน เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงวัดชลธาราสিংเห เช่น วัดเขากง (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 31 กม.), วัดโลกเทพวิมล (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 29 กม.), เกาะยาว “สะพานคอย 100 ปี” (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 700 ม.), ด่านตากใบ (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 1.2 กม.), ด่านสุโหงโก-ลก (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 27.82 กม.), อุทยานแห่งชาติอ่าวมะนาว (อ่าวมะนาว) (ห่างจากวัดชลธาราสিংเห 28 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทาง ใช้ทางหลวงหมายเลข 4084 นราธิวาส-ตากใบ ถึงสี่แยกตลาดอำเภอดากใบ เลี้ยวซ้าย 100 เมตร จะถึงปากทางเข้าวัด หรือนั่งรถโดยสารประจำทางเส้นทางที่จะไปอำเภอดากใบ มีรถสองแถว รถตู้ และรถบัส ขึ้นที่สถานีขนส่งนราธิวาส ลงสามแยกอำเภอดากใบ เดินเข้าไปอีก 500 เมตร

4.3.2.2 เส้นทาง สายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) คือ เส้นทางที่ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

1.สถาปัตยกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
- (2) วัดศรีวงษ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์
- (3) วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดเขาพระอังคาร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
- (2) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
- (3) วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
- (4) วัดพระธาตุนาดูน อ.นาดูน จ.มหาสารคาม
- (5) วัดเจติยชัยมงคล อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดมณีวงษ์ อ.เมือง จ.นครนายก
- (2) วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี
- (3) วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด
- (4) วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

2. จิตรกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่าน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดเขาขวัง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี

ฐานข้อมูลแยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 49 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์)
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) คือ เส้นทางที่ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือ ดังนี้

1.สถาปัตยกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัด ดังนี้ (1) วัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ (2) วัดคีรีวงศ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ (3) วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย

<p>วัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์</p>		<p>มหาวิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ด้านบนฐานมีขนาดความกว้าง 41 เมตร ยาว 72 เมตร และสูง 45 เมตร แบ่งเป็น 7 ชั้น โดยส่วนของชั้นที่ 1 ถึง 3 ได้จัดเป็นที่พักของผู้เข้าปฏิบัติ ธรรม</p>
<p>วัดคีรีวงศ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์</p>		<p>พระจุฬามณีเจดีย์ ซึ่งเป็นทองเหลืองอร่ามไปทั้งเจดีย์ มี 4 ชั้น</p>
<p>วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย</p>		<p>หลวงพ่อทองคำพระพุทธรูปบูชา เนื้อทองโบราณขนาดหน้าตัก 60 นิ้ว พุทธศิลปะสุโขทัย</p>

2.จิตรกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ วัด
ภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่าน

<p>วัดภูมินทร์ อ.เมือง จ.น่าน</p>		<p>เรื่องราวชาดกนอกนิบาต ผสมกับ วัฒนธรรมคนเมืองน่าน มีขนาดเท่า คนจริง มีภาพวาดของปู้มาน-ย่า มาน</p>
-----------------------------------	---	---

วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว จังหวัดเพชรบูรณ์

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 95 หมู่ 7 บ้านทางแดง ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67270

ข้อมูลการติดต่อ: . - โทร. 081-699-5533 พระปรัชญา (หลวงพี่ต่อ)

- email: watphasonkaew@gmail.com

- เว็บไซต์: <https://www.phasonkaew.com/>

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุผาซ่อนแก้วสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 ในนาม “พุทธธรรมสถานผาซ่อนแก้ว” ได้รับการอนุมัติจัดตั้งเป็นวัด ชื่อว่า “วัดพระธาตุผาแก้ว” เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2553⁴⁵ จากมหาเถรสมาคม โดยมีพระครูปลัดปารมี สุรยุทโธ เป็นเจ้าอาวาส ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว” เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556⁴⁶ เพื่อให้สอดคล้องกับบริเวณที่ตั้ง ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านเรียกกันว่า “ผาซ่อนแก้ว” วัดพระธาตุผาซ่อนแก้วตั้งอยู่ในชัยภูมิธรรม ณ บริเวณเนินเขาในหมู่บ้านทางแดง ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย คุณภาวิณี และ คุณอุไร โชติกุล ได้มีจิตศรัทธาซื้อที่ดินถวายเริ่มแรกจำนวน 25 ไร่ เพื่อก่อสร้างเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแด่พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ปัจจุบันมีผู้ร่วมถวายปัจจัยซื้อที่ดินเพิ่มเติมรวมทั้งสิ้น 91 ไร่ พระอาจารย์อำนาจ โอภาโส ได้เคยกล่าวถึงความเป็นมาของการจัดสร้าง “พระเจดีย์ พระธาตุผาซ่อนแก้ว สิริราชย์ธรรมณภูมิตร” ว่า⁴⁷ เมื่อปี 2547 หลวงพ่อปารมี สุรยุทโธ (หลวงพ่อ ยงยุทธ) และพระอาจารย์อำนาจ โอภาโส ได้เดินทางไปผาซ่อนแก้วเพื่อปฏิบัติธรรมกลางความวิเวก โดยมีเพียงกระท่อมบุงจากเล็ก ๆ เป็นกุฏิ 2 หลังเท่านั้น หลังจากนั้นญาติธรรมก็มาช่วยกันพลิกผาซ่อนแก้วจากความแล้งสู่ความร่มรื่น เพียง 4 ปีผ่านไป กลายเป็นพุทธสถานที่ร่มคลุมด้วยไม้ต้น ไม้ดอกนานาพันธุ์จากผู้นำมาบริจาค ที่พักปฏิบัติธรรม 44 หลัง กุฏิ 19 หลัง ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาปฏิบัติธรรม 4 ชั้น และเจดีย์พระธาตุ 9 ชั้น และเมื่อพิจารณาทำเลผาซ่อนแก้วเห็นว่า เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมในระยะยาว ญาติธรรมรวมทั้งครูบาอาจารย์เห็นด้วย และสนับสนุนให้สร้างเจดีย์ ณ บริเวณสูงสุดของวัดขึ้นเป็นพุทธบูชาและประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ธารศรัทธาจึงหลังไหลมารวมอุปถัมภ์งานสร้างพระเจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้วสิริราชย์ธรรมณภูมิตรอย่างไม่ขาดสาย ดังนั้น วัดพระธาตุผาซ่อนแก้วจึงนับได้ว่าเป็นร่องรอยของการเสียสละเพื่อให้เกิดความงามอย่างแท้จริง สถานที่สำคัญภายในวัด คือ เจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว สิริราชย์ธรรมณภูมิตร บนยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ความพิเศษของเจดีย์ คือ ลวดลายการตกแต่งด้วยถ้วยกระเบื้อง หินสีต่าง ๆ ดึงดงามแปลกตาและบริเวณใต้ฐานพระเจดีย์ใช้เป็นที่เก็บรวบรวมหลักธรรมคำสอน ภาพปริศนาธรรม และเป็นที่เจริญสติภาวนา สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป

⁴⁵ ประวัติวัด, วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.phasonkaew.com/>, [20 มกราคม 2564].

⁴⁶ สัมภาษณ์ พระภิกษุชาวนาวชิรปราการ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

⁴⁷ สัมภาษณ์ พระภิกษุชาวนาวชิรปราการ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 50 มหาวิหารพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์

มหาวิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ด้านบนนี้ฐานมีขนาดความกว้าง 41 เมตร ยาว 72 เมตร และสูง 45 เมตร แบ่งเป็น 7 ชั้น โดยส่วนของชั้นที่ 1 ถึง 3 ได้จัดเป็นที่พักของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ส่วนบริเวณอื่น ๆ นั้น ใช้เป็นที่ประกอบศาสนากิจ ได้แก่ การสวดมนต์ ฟังธรรม และการปฏิบัติภาวนา



ภาพที่ 51 พระพุทธเลิศรัตนโชติมณี

พระพุทธเลิศรัตนโชติมณี หรือ “พระหยกเขียว” เป็นพระพุทธรูปหยกปางมารวิชัย ซึ่งเป็นศิลปะสมัยเชียงแสน มีขนาดหน้าตัก 65 นิ้ว ทั้งองค์พระถูกแกะสลักจากหยกเขียวทั้งก้อน ที่พระเศียรได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นพระสารีริกธาตุที่รับเมตตาประทานจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ

ศาลาปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม รูปทรงจตุรัสโปร่ง รายรอบด้วยบานกระจกขนาดใหญ่ เพื่อให้สัมผัสกับธรรมชาติของขุนเขาเขียวชอุ่ม พร้อมทั้งมีสวนดอกไม้ ต้นไม้นานาพรรณโดยรอบ ภายในประดิษฐานพระพุทธเลิศรัตนโชติมณี หรือ “พระหยกเขียว” เป็นพระพุทธรูปหยกปางมารวิชัย ซึ่งเป็นศิลปะสมัยเชียงแสนมีขนาดหน้าตัก 65 นิ้ว ทั้งองค์พระถูกแกะสลักจากหยกเขียวทั้งก้อน ที่พระเศียรได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระพุทธรัตนสัมฤทธิ์ผล หรือ “พระหยกขาว” เป็นพระพุทธรูปหยกปางขัดสมาธิเพชรสร้างตามรูปแบบศิลปะ คันทาระ มีขนาดหน้าตัก 39 นิ้ว พระเศียรขององค์พระ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่ได้รับเมตตาประทานจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ได้ทำพิธีอัญเชิญประดิษฐาน ณ พุทธธรรมสถานผาแก้ว

ลานโพธิ์ สถานที่อันเป็นมงคลอีกแห่งหนึ่ง ในพุทธธรรมสถานผาอ่อนแก้ว ซึ่ง ณ จุดใจกลางบริเวณลานโดยรอบจะมีต้นศรีมหาโพธิ์ปลูกไว้ โดยได้นำกล้าโพธิ์ขนาดความสูง 3 นิ้วมาจากพระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (พระครูใบฎีกาธงไชยวัฒน์ อีสสรธมโม) วัดท่ากระชัย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งท่านนำมาจากบริเวณรอบเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย และได้มีเมตตาตามอบผ่านมาทางศิษย์พระอาจารย์

อำนาจ โอภาโส เพื่อนำมาปลูกเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวศรัทธา เพราะถือเป็นต้นไม้ที่ได้ให้ร่มเงาแก่พระพุทธองค์ และได้ทรงตรัสรู้ธรรมภายใต้ร่มโพธิ์ พระอาจารย์ อำนาจ โอภาโส พร้อมด้วยพระอาจารย์ยงยุทธ สุรยุทธ อีกทั้งญาติธรรม ได้นำกล้าโพธิ์ดังกล่าว ลงปลูกบริเวณลานโพธิ์ในวันวิสาขบูชา ปี พ.ศ. 2547 พร้อมทั้งทำพิธีเวียนเทียนรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ในวันสำคัญทาง ศาสนาต่าง ๆ มาโดยตลอด นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติธรรมใช้เป็นสถานที่เดินจงกรม ในการเจริญสติอีกด้วย

ลานพระสีวลี สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพุทธมหาสาวก “พระสีวลี”

จุดชมวิวยสวยเขาค้อ นอกจากเราจะได้มาเที่ยว ทำบุญ ไหว้พระ เดินชมวัดสวยๆ กันที่วัดพระธาตุผาซ่อนแก้วไปแล้ว ที่นี่ยังเป็นอีกจุดชมวิวยสวยๆ ของเขาค้อ ยิ่งถ้าได้มาเที่ยวชมในช่วงเช้าตรู่แล้ว เราจะได้สัมผัสกับหมอกเย็นๆ ด้วยความสวยงาม อากาศสดชื่น วิิวทิวทัศน์ และความสงบเงียบ ทำให้ที่นี่กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: “วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว” เป็นวัดสวยติดอันดับต้นๆ ของเมืองไทย ดินแดนธรรมแห่งศรัทธาอันงดงามวิจิตร ตั้งอยู่ท่ามกลางขุนเขาเขียวขจี เจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้วสิริราชธรรมนฤมิตรสร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ครบ 60 ปี และเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธา ให้ดำรงอยู่คู่แผ่นดินไทย เพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ และคนรุ่นหลังได้มีโอกาสเรียนรู้ต่อไป โดยมีรูปทรงวิจิตรงดงามด้วยการออกแบบ และการเอาใจใส่ในรายละเอียดทุกกระเปียดนี้ หากได้เดินเข้าไปชม ใกล้ๆ ก็จะมีบันได และลวดลาย ที่มีรายละเอียดน่าอัศจรรย์ใจจากวัสดุที่นำมาประกอบกันจนเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ควบคู่ไปกับสันตนาการอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย

นามธรรม: วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว เป็นสถานปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถเดินทางมาพักกาย พักใจ รายล้อมไปด้วยหุบเขาที่แสนสงบเงียบในอากาศเย็นสบาย ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแล้วยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ ปุชนียวัตถุที่สำคัญของวัด คือ พระเจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว สิริราชธรรมนฤมิตร สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงครองราชย์ครบ 60 ปี บนยอดเจดีย์ประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้รับประทานมาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ความโดดเด่นที่ไม่เหมือนที่ไหนของเจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้วก็คือ การนำวัสดุต่าง ๆ ทั้ง เครื่องเบญจรงค์ เครื่องประดับ ลูกปัด ลูกแก้ว กระเบื้องสี มาตกแต่งพระธาตุ ทำให้ที่นี่สวยงามมาก และแฝงไปด้วยปริศนาธรรม ในบริเวณใต้ฐานพระเจดีย์ เป็นที่เก็บรวบรวมหลักธรรมคำสอน ภาพปริศนาธรรม และเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาสำหรับพุทธศาสนิกชนที่แวะเวียนมาสักการบูชาพระเจดีย์และปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยวที่แวะชมสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย จากลวดลายที่ประกอบกัน เช่น หลักอนิจจังของสรรพสิ่ง เป็นต้น ที่แอบแฝงอยู่ในงานศิลปกรรม ประติมากรรม รวมทั้งเรียนรู้ถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักของการเจริญสติปัฏฐาน 4 และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นหัวใจและวัตถุประสงค์หลักของการปฏิบัติธรรมอันจะเป็นเหตุให้พัฒนาตนสู่หลักธรรมอื่น ๆ ต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระเจดีย์ ชมมหาวิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ เสาศุพุทธชัยมงคล ชมวิเวทวิทัศน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง ระบบรักษาความปลอดภัย กล้อง CCTV เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายใน หน่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้น

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว เช่น **สวนป่าหิมพานต์** (ห่างจากวัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว 11.5 กม.), **พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก** (ห่างจากวัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว 25.7 กม.), **วัดศรีมงคล** (วัดนาทราย) (ห่างจากวัดพระธาตุผาซ้อนแก้ว 36.4 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากเพชรบูรณ์ผ่านตัวเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์มาสักกระยะ จนใกล้หลักกิโลเมตรที่ 260 ให้สังเกตอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมืองทางซ้ายมือ และเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 12 หล่มสัก-พิษณุโลก ขับต่อไปยังทางหลวงหมายเลข 12 ประมาณ 30 นาที หลัก กิโลเมตรที่ 103 มีจุดสังเกตคือ อบต.แคมป์สนอยู่ทางขวามือ และธนาคารกสิกรไทย เยื้องขึ้นไปทาง ซ้ายมือ ตรงไปกลับรถ และจะเห็นป้าย พุทธธรรมสถานผาซ้อนแก้ว อยู่ปากซอยทางเข้า หมู่บ้านทางแดง ซึ่งอยู่ด้านข้าง อบต.แคมป์สน เลี้ยวซ้ายเข้าไป ตรงตลอดจนเห็นสะพานทางเข้าวัด เลี้ยวขวาข้ามสะพานและจอดรถ ณ บริเวณที่จัดไว้

วัดคีรีวงศ์ จังหวัดนครสวรรค์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดคีรีวงศ์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 356/1 ถนนมาตุลี ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 094-710-1333 พระมหาธนา ตนต์ปาโล, ดร.,

- เฟสบุ๊ก : วัดคีรีวงศ์ นครสวรรค์

ประวัติความเป็นมา

วัดคีรีวงศ์ เดิมเป็นวัดร้าง ตั้งอยู่บนเขาตาวดิงส์ ในเขตตัวเมืองนครสวรรค์ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยตอนปลาย มีสิ่งปรักหักพัง เช่น อิฐเก่า ใบเสมา และพระพุทธรูป เนื้อที่วัดทั้งหมด 280 ไร่ บริเวณที่ตั้งวัดเป็นป่าไม้และภูเขา ต่อมาในปี พ.ศ. 2507⁴⁸ กรมการศาสนา ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ขึ้นมาสำรวจรังวัดจากหลักฐานวัตถุโบราณ และจากการบอกเล่าของคนเก่าแก่ที่เคยทำไร่อยู่บริเวณวัดคีรีวงศ์ ยืนยันว่าบริเวณนี้เป็นวัดร้างจริงและพบบ่อกรุน้ำซึมด้วย กรมการศาสนา สมัย พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์ เป็นอธิบดีกรมการศาสนา ได้สำรวจรังวัดและทำแผนที่ไว้ พ.ศ. 2508 คณะกรรมการผู้ริเริ่มสร้างวัดคีรีวงศ์ ซึ่งมีนายเปงซัง แซ่ตั้ง เป็นหัวหน้าได้ ไปขอพระสงฆ์จากเจ้าคณะอำเภอเมือง ที่วัดนครสวรรค์ เพื่อมาสร้างวัดคีรีวงศ์ คณะสงฆ์ได้ส่งพระมหาบุญรอด ปญญาวโร (พระวิกรมมุนี) ท่านได้ทำการพัฒนาจากวัดร้างให้เป็นวัดรุ่ง โดยเริ่มต้นจากการสร้างกุฏิกรรมฐานหลังเล็ก ๆ ให้เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์สามเณร ภายหลังต่อมาก็สร้างศาลาบำเพ็ญบุญ เพื่อสร้างศรัทธาชักชวนให้ประชาชนใกล้เคียงได้ร่วมกันทำบุญและเป็นที่ปฏิบัติธรรม ท่านได้สร้างถาวรวัตถุมากมายในเวลาต่อมา เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจของพระพุทธศาสนา เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาวัดคีรีวงศ์ให้เจริญก้าวหน้าขึ้น จนเป็นหลักฐานมั่นคง กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศยกฐานะจากวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2519 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 เปิดสอนพระปริยัติธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 นอกจากนี้ยังได้จัดฝึกอบรมการปฏิบัติ มีการบวชสตรีปีละประมาณ 2,000 คน จากจังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2515 ตลอดมา⁴⁹ ปัจจุบันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ 1⁵⁰ ประจำจังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวสติปัญญา 4

⁴⁸ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 6”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 75.

⁴⁹ วัดคีรีวงศ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watkiriwong.net/kv1.htm> [1 กุมภาพันธ์ 2564]

⁵⁰ สัมภาษณ์ พระมหาธนา ตนต์ปาโล, ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดคีรีวงศ์, 4 มีนาคม 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พระจุฬามณีเจดีย์

ซึ่งเป็นทองเหลืองอร่ามไปทั้งเจดีย์ มี 4 ชั้น ภายในองค์พระเจดีย์ชั้นที่ 2 ทั้งด้านซ้ายและด้านขวา จะมีเจดีย์รวม 4 องค์ ที่ชั้นนี้ และชั้นที่ 4 รวมพระเจดีย์มี 5 องค์ คือ องค์ใหญ่ อยู่กลาง พระเจดีย์เล็กอยู่ 4 มุม หมายถึง พละธรรม 5 หรือ อินทรีย์ 5 คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา พระเจดีย์ใหญ่ เปรียบด้วยสติ เพราะสติเป็นใหญ่ เป็นประธาน ของธรรมะทั้งหลาย ส่วนพระ



ภาพที่ 52 พระจุฬามณีเจดีย์

เจดีย์เล็ก 4 องค์ เปรียบด้วยธรรมะ 4 อย่าง คือ สัทธาอยู่กับปัญญา วิริยะคู่กับ สมาธิ ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูป 12 ราศี ประดิษฐานอยู่ในฐานรูปมังกรอันเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์

รูปปั้นพระอริยสงฆ์ได้แก่ พระมาลัยเถระ(ผู้มีอิทธิฤทธิ์ ดับไฟนรกได้) พระสังกัจจายน์ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี หลวงปู่ทวด หลวงพ่อสดวัดปากน้ำ นอกจากนี้ยังมีวัตถุมงคลของวัดคีรีวงศ์ ให้เลือกบูชา



พระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ในชั้น 4 บนเพดานมีลักษณะเป็นโดม มี

ภาพที่ 53 พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์



ภาพที่ 54 พระบรมสารีริกธาตุ
ภูเขาน้อยใหญ่ทอดตัวตระหง่าน อยู่เป็นช่วง ๆ งดงาม

ภาพจิตรกรรมพระพุทธรูปประวัติ ประดิษฐานพระพุทธรูปชินราชจำลองอยู่ตรงกลาง เป็นที่สักการะพระบรมสารีริกธาตุ ผนังด้านในมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของไทยประจำ 4 ทิศ ได้แก่ 1)พระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต)อยู่ทิศใต้ 2)พระพุทธรูปชินราช (จำลอง) อยู่ด้านทิศเหนือ 3)พระพุทธรูปโสธร (จำลอง) อยู่ด้านทิศตะวันออก 4)พระพุทธรูปหลวงพ่อวัดไร่ขิง (จำลอง) อยู่ทางทิศตะวันตก ที่บนชั้น 4 นี้จะมองเห็นภูมิทัศน์อันสวยงามของเมืองนครสวรรค์ ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะในยามเย็นพระอาทิตย์อัสดงจะเป็นภาพที่

พระพุทธชินสีห์

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 วา 9 นิ้ว เป็นลักษณะผสมเชียงแสน สุโขทัยและรัตนโกสินทร์ คือ ขัดสมาธิเพชร, เกตุดอกบัวตูม สังฆาฏีสั้น แบบพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน พระพักตร์ ส่วนองค์และพระพาหาเป็นสมัยสุโขทัย ส่วนแท่นพระเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ พระพุทธรูปใหญ่บนยอดเขานี้ สร้างเมื่อ พ.ศ.2524 โดยนายชุมพลสีห์ นางปราณีอินดาต เป็นเจ้าภาพสร้างถวาย ปีพ.ศ. 2525 มีงานบวชศีลจารีนิ และสมโภชพระพุทธชินสีห์ โดยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช วัดราชบพิธ กรุงเทพมหานคร เสด็จเป็นองค์ประธานสมโภชและจุดเทียนไชยพุทธาภิเษก



ภาพที่ 55 พระพุทธชินสีห์

พระพุทธศิวฤทธิ์ นิมิตธรรมโฆษ เป็นพระพุทธรูปปางลีลา และหอชมวิวมืองนครสวรรค์ จะเป็นจุดแวะจุดสุดท้ายก่อนลงจากยอดเขาดาวดึงส์ ทางวัดกำลังปรับปรุงสถานที่ด้านล่าง ก่อนถึงพระเจดีย์ เพื่อสร้างศาสนสถานเพิ่มเติม เช่น ศาลา พญานาคมูจรีนทร์ พระพุทธเจ้า 28 พระองค์ มีถนนลาดยาง เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเผยแผ่ แต่หลวงพ่เจ้าอาวาสจะเน้นในเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน



ภาพที่ 56 พระพุทธศิวฤทธิ์ นิมิตธรรมโฆษ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม วัดคีรีวงค์มีพระเจดีย์จุฬามณี พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปปางต่างๆ และรูปปั้นพระอริยสงฆ์หลายรูป เป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ปุชนิยมบุคคลที่มีคุณค่าอันเป็นสัญลักษณ์ความเจริญและการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ที่ตั้งของวัดอยู่บนเนินเขา มีป่าไม้ และวิเวกที่ที่สวยงาม

นามธรรม นักท่องเที่ยว พุทธศาสนิกชน ได้มาชมความงามของพระเจดีย์จุฬามณี กราบสักการะ พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป และพระอริยสงฆ์ ทำให้มีความสงบจิต สบายใจ ได้ที่พึ่งทางใจ วัดคีรีวงค์มีร่องรอยแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน ตั้งแต่โบราณนานมา ซึ่งจะเห็นได้จากซากปรักหักพังที่ชาวบ้านพบ เป็นไปตามหลักธรรมอนิจจังความไม่เที่ยง เสื่อมไปตามกาลเวลา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: บวชศีลจารีนิ สำหรับสุภาพสตรี ปีละ 3 ครั้ง ระหว่างวันที่ 24-28 มีนาคม, 20-24 สิงหาคม และ 2-6 ธันวาคม ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ พระจุฬามณีเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุ ลา
พระพุทธรูป และพระอริยสงฆ์ และชมทิวทัศน์จากบนเนินเขาบริเวณวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: ที่จอดรถ หอสุขา ที่พักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดคีรีวงศ์ เช่น **วัดวรนาถบรรพต** หรือ **วัดเขากบ** (ห่างจากวัดคีรี
วงศ์ 2.5 กม.) **วัดจอมคีรีนาคพรต** เดิมมีชื่อเรียกว่า "วัดลั่นทม" บ้าง "วัดเขา" บ้าง "วัดเขานครสวรรค์"
บ้าง (ห่างจากวัดคีรีวงศ์ 7 กม.) **วัดนครสวรรค์** หรือ **วัดหัวเมือง** (ห่างจากวัดคีรีวงศ์ 2.5 กม.) **บึง
บอระเพ็ด** บึงทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (ห่างจากวัดคีรีวงศ์ 7 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางมาตามถนนมาตุลี และถนนดาวดึงส์ ตรงข้ามวิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์
ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ทางขึ้นไปยอดเขาเป็นทางคอนกรีตอย่างดีถนนกว้าง ระยะทาง
ประมาณ 3 กิโลเมตร เดินทางสะดวกสบาย รถปัสขนาดใหญ่ก็ขึ้นได้ เดินทางมาบนถนนหมายเลข 1 มุ่ง
ตรงเข้าตัวเมืองนครสวรรค์ ข้ามสะพานเดชาติวงศ์ ใช้ถนน นครสวรรค์-พิษณุโลก ถึงสี่แยกแล้วเลี้ยวขวาไป
ประมาณ 1 กิโลเมตร จะถึงทางขึ้นเขาดาวดึงส์

วัดพิพัฒน์มงคล จังหวัดสุโขทัย

ชั้น/ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดพิพัฒน์มงคล เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 2 ตำบลทุ่งเสลี่ยม อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย 64150

ข้อมูลการติดต่อ : โทร.055-659-164 (สำนักงานวัด), 091-9649-394 (กองงานไวยาวัจกร)

Email: ppmk_tsl@hotmail.com, Line ID: ppmk2560

เว็บไซต์ : www.pipatmongkol.org

ประวัติความเป็นมา

วัดพิพัฒน์มงคล เดิมเป็นวัดร้างกลางทุ่ง สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน แต่พออนุมานได้ว่าเมืองนี้เป็นเมืองโบราณยุคก่อนสุโขทัย สันนิษฐานจากซากอิฐโบราณที่พบ เมื่อปี พ.ศ. 2526⁵¹ พระมงคลพัฒนพิธาน (พิพัฒน์มงคล คุณยุตโต) ได้จาริกธุดงค์มาพักค้างแรมที่กระท่อมหัวไร่ปลายนาของชาวบ้าน และต่อมาได้รับการถวายที่ให้สร้างวัดจากคุณแม่สุพิน พิพัฒน์เดชพงษ์ พร้อมด้วยชาวบ้านหลายครอบครัว ต่อมาได้ซื้อเพิ่มเติม รวม 26 ไร่ ได้ริเริ่มสร้างวัดพัฒนาเรื่อยมา โดยมีท่าน ร.ต.ชาญชัย ใจใส ปลัดจังหวัดสุโขทัย และต่อมาท่านย้ายไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน พร้อมด้วย ร.ต.วิจิต ศรีกสิพันธ์ นายอำเภอทุ่งเสลี่ยมในสมัยนั้น ได้ช่วยกันดำเนินการยกเป็นวัดขึ้นในพระพุทธศาสนาได้สำเร็จ ภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี และในปีพ.ศ. 2548⁵² ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ปัจจุบันวัดมีเนื้อที่ 196 ไร่ อาคารเสนาสนะภายในวัดสร้างด้วยสถาปัตยกรรมล้านนา ออกแบบ และดำเนินการโดยพระมงคลพัฒนพิธาน และช่างพื้นบ้านล้านนาจากอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้งบประมาณจากสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาในละแวกใกล้เคียง และต่างจังหวัดได้ร่วมด้วยช่วยกันในการก่อสร้างทั้ง 3 ยุค คือ⁵³ ยุคแรก พ.ศ. 2526-2528 (3 ปี) เป็นยุคริเริ่ม สร้างด้วยวัสดุที่พอหามาได้ เช่น ไม้ หญ้าคา ต่อมายุคที่ 2 พ.ศ. 2528-2550 (22 ปี) สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูน มุงด้วยสังกะสี สถาปัตยกรรมสามัญเหมือนวัดทั่วไป ในยุคที่ 3 พ.ศ. 2551-2564 (13 ปี) ได้รื้อและปรับปรุงบูรณะเสนาสนะเดิมเป็นบางส่วน และสร้างขึ้นมาใหม่เพิ่มเติม โดยเน้นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนา เนื่องจากพระมงคลพัฒนพิธาน เป็นชาวอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และประชาชนชาวอำเภอทุ่งเสลี่ยมส่วนใหญ่เป็นชนชาวล้านนา อพยพมาจากจังหวัดลำปาง - แพร่ มาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ได้รับเกียรติบัตรอุทยานการศึกษาในวัดจากกรมการศาสนา และได้รับโล่ให้วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นจากกรมการศาสนา

⁵¹ สัมภาษณ์ พระมงคลพัฒนพิธาน (แดงลังกา), เจ้าอาวาส วัดพิพัฒน์มงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵² สัมภาษณ์ พระมงคลพัฒนพิธาน (แดงลังกา), เจ้าอาวาส วัดพิพัฒน์มงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵³ สัมภาษณ์ พระมงคลพัฒนพิธาน (แดงลังกา), เจ้าอาวาส วัดพิพัฒน์มงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 57 พระพุทธรูปบูชาเนื้อทองโบราณ
ในหลวงพระทองคำ

หลวงพ่ทองคำ

ประดิษฐานพระพุทธรูปบูชาเนื้อทองโบราณขนาดหน้าตัก 60 นิ้ว พุทธศิลปะสุโขทัย จำนวน 4 องค์ พุทธศิลปะเชียงแสน จำนวน 2 องค์ ปางมารวิชัย



ภาพที่ 58 หลวงพ่ทองคำ



ภาพที่ 59 หลวงพระทองทิพย์

หลวงพระทองทิพย์ ประดิษฐานพระพุทธรูป เนื้อนากโบราณทั้งองค์ ชื่อว่า หลวงพ่ทองทิพย์ ขนาดหน้าตัก 40 นิ้ว พุทธศิลปะสุโขทัย ปางมารวิชัย

วิหารลายคำ

ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องกษัตริย์ ชื่อว่า หลวงพ่ทันใจเนื้อทองสำริด ขนาดหน้าตัก 16 นิ้ว ปางมารวิชัย



ภาพที่ 60 วิหารลายคำ



ภาพที่ 61 หอทิพย์

หอทิพย์ ชั้นบน ประดิษฐานพระธาตุต่าง ๆ ที่ทางวัดได้รวบรวมไว้ ชั้นล่างประดิษฐานพระพุทธรูปเนื้อทอง ชื่อว่า หลวงพ่อเสริมลาภ นับว่าเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามที่สุดในวัด พุทธศิลป์สะสุโขทัย หน้านางคางหยิก หน้าตัก 25 นิ้ว พุทธศิลป์สะสุโขทัย ปางมารวิชัย



ภาพที่ 62 หอคำหลวง

หอคำหลวง ประดิษฐานรูปเหมือนพระ เกจิ อริยาจารย์ทั้ง 4 ภาค ในหอคำน้อย จัดแสดงพิพิธภัณฑ์โบราณ เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่พบในบริเวณวัด และจากที่อื่น ๆ ที่มีผู้ศรัทธา นำมาถวายไว้ในรัตนอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย หน้าตัก 25 นิ้ว มีชื่อว่า พระพุทธไตรโลกนาถ พุทธศิลป์ลังกา ปางขัดสมาธิ

สิ่งที่น่าสนใจในอื่น ๆ

มหาอุโบสถล้านนา ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ประธาน เนื้อทองโบราณ ชื่อว่าพระพุทธไตรโลกเชษฐ์ ขนาดหน้าตัก 108 นิ้ว พุทธศิลป์สะสุโขทัย ปางมารวิชัย

ถ้ำพระอรหันต์ ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น ปางไสยาสน์

มหาศาลาพุทธานุภาพ ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องกษัตริย์ ชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอทองเหลืองขัดเงาสีมุก ประดับด้วยอัญมณีเพชรพลอยหลายหมื่นเม็ด สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2558

วิหารพระพุทธ ประดิษฐานพระพุทธรูป เนื้อทองเหลือง ชื่อว่า หลวงพ่อองค์ดำ เป็นพระพุทธรูปองค์ประธานองค์แรกของวัด มีพุทธศาสนิกชนนำมาถวายไว้เมื่อ พ.ศ. 2528 ต่อมากลายเป็นองค์สีดำทั้งองค์ ขนาดหน้าตัก 40 นิ้ว พุทธศิลป์สะสุโขทัย ปางมารวิชัย

หอมณเฑียรธรรม ประดิษฐานพระพุทธรูป เนื้อทองโบราณ เนื้อเงินโบราณ จำนวน 2 องค์ ชื่อว่า หลวงพ่อทองแสน หลวงพ่อเงินแสน ขนาดหน้าตัก 40 นิ้ว พุทธศิลป์สะสุโขทัย ปางขัดสมาธิ

ศาลาแม่กวนอิม ประดิษฐานรูปเหมือนพระอวโลกิเตศวรเจ้าแม่กวนอิม

วิหารพ่อขุน ประดิษฐานรูปเหมือนเทพารักษ์ที่อาราธนาให้พระมงคลพัฒน์พิธานเริ่มสร้างวัด พิพัฒน์มงคลแห่งนี้ขึ้นมา ชื่อว่า พ่อขุนงามเมือง พ่อขุนเรืองอังวะ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้ชมศาสนสถานที่น่าสนใจสถาปัตยกรรมท้องถิ่น พุทธศิลป์ล้านนาที่นับว่าหาชมได้ยากในปัจจุบัน และในเขตภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน เป็นอารามที่ก่อสร้างด้วยการประกาศให้ทราบถึงพลังแห่งความศรัทธา ปสาทะ และความเสียสละ สามัคคีของพุทธศาสนิกชน เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของชาวไทย ชาวต่างชาติ รวมถึงของอนุชนคนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต

นามธรรม: นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเยือนได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนผ่านพุทธศิลป์ ได้ชมพุทธศิลปะกราบสักการะบูชาเนี่ยวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ได้พักผ่อนใจหย่อนใจภายใต้ร่มเงาพระศาสนา ได้บำเพ็ญทานศีล ภาวนา ไปพร้อม ๆ กัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมสืบชะตาหลวงแบบล้านนาต้อนรับปีใหม่ ทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี, กิจกรรมสงฆ์หลวงพ่อดองคำ และกิจกรรมสืบชะตาหลวงแบบล้านนาต้อนรับปีใหม่ ทุกวันที่ 16 เมษายน ของทุกปี, กิจกรรมวันกตัญญูบูรพาจารย์ ทุกวันที่ 29 กันยายน ของทุกปี, พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรหลวงพ่อดองคำ เที่ยววัดชมศิลปะโบราณทรงไทย ล้านนา

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ จุดจำหน่ายสินค้า-อาหาร รถไฟฟ้าบริการแก่ผู้สูงอายุ มัคคุเทศก์เยาวชน

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพิพัฒน์มงคล เช่น **วัดทุ่งเสลี่ยม** หรือ หลวงพ่อศิลา (ห่างจากวัดพิพัฒน์มงคล 1.6 กม.), **อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย** (ห่างจากวัดพิพัฒน์มงคล 55 กม.) **อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย** (ห่างจากวัดพิพัฒน์มงคล 43.7 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์ส่วนตัว เมื่อถึง 4 แยกปั้มน้ำมันพีที ถ้ามาจากสายใต้ให้เลี้ยวซ้ายสู่วัดประมาณ 1 กิโลเมตร (สามแยกบ้านสามหลัง เลี้ยวซ้าย ผ่านบ้านท่าตันธง บ้านฝั่งหมิ่น บ้านแม่ทุเลา โรงเรียนทุ่งเสลี่ยมชุมชนปัทมภ์ ที่ว่าการอำเภอทุ่งเสลี่ยม วัดเหมืองนา 4 แยกร้านสะดวกซื้อ โรงเรียนบ้านท่าชุม เลี้ยวขวาเข้าซอยข้างร้านพรรณราย เข้าสู่วัดประมาณ 500 เมตร) ถ้ามาจากสายเหนือมาถึง 4 แยกปั้มน้ำมันพีที เลี้ยวขวาสู่วัดประมาณ 1 กิโลเมตร (สามแยกบ้านกลางดง เลี้ยวขวา ผ่านบ้านกลางดง บ้านหัวฝาย บ้านท่าชุม วัดท่าชุม เลี้ยวซ้ายเข้าซอยข้างร้านพรรณราย เข้าสู่วัดประมาณ 500 เมตร)

วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดภูมินทร์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดมหานิกาย
ที่ตั้ง: 33 ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 054-710935, 098-879-3956, 084-372-4335
- เฟสบุ๊ก : วัดภูมินทร์ @phakhruparatAutaiMutkavong

ประวัติความเป็นมา

วัดภูมินทร์มีประวัติยาวนานถึง 450 ปี เป็นวัดหลวงในเขตกำแพงเมืองน่านในสมัยนั้น โดยเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ ผู้ครองนครเมืองน่าน เป็นผู้สร้างเมื่อปี 2139 หลังจากทีครองนครน่านได้ 6 ปี มีปรากฏในคัมภีร์เมืองเหนือว่าเดิมชื่อ "วัดพรหมมินทร์" ซึ่งเป็นชื่อของเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ ผู้สร้างวัดเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเจ้าผู้ครองนครในสมัยนั้นว่าเมื่อได้ครองนครแล้วต้องสร้างวัดเป็นสัญลักษณ์ประจำพระองค์ แต่ตอนหลังชื่อวัดได้เพี้ยนไปจากเดิมเป็น "วัดภูมินทร์" มีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นคือ วิหารทรงจตุรมุข เป็นแห่งแรกที่สร้างในลักษณะนี้ ซึ่งต่อมาก็มีวัดอื่นอีกหลายวัดมาดูลแบบไปสร้าง มีวัฒนธรรมของพม่า- ล้านนาผสมผสานไปในตัว ทรงจตุรมุขเป็นทรงของพม่าทั้งหมด สมัยก่อนคนน่านจะเรียกชาวพม่าว่า "ชาวมา่น" ชาวพม่าได้มาปกครองเมืองน่านเป็นเวลายาวนานทำให้ศิลปะพม่าเข้ามาผสมผสาน⁵⁴ ความสำคัญของวัดภูมินทร์อีกอย่างคือ เป็นสถานที่ทำพิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ทำพิธีสาบานตน ทุกพระองค์ ของเจ้าผู้ครองเมืองก่อนขึ้นครองเมืองน่าน⁵⁵

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 63 พระอุโบสถ - พระวิหาร

พระอุโบสถ - พระวิหาร มีความสวยงามแปลกตางามไม่เหมือนใครทางสถาปัตยกรรม เป็นแห่งแรกหนึ่งเดียวในประเทศไทยคือ มีลักษณะอาคารทรงจตุรมุข ซึ่งเป็นทั้งพระวิหารและพระอุโบสถอยู่ในตัว

⁵⁴ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคฺคปณฺโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵⁵ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคฺคปณฺโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

อาคารเดียวกัน ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน ตั้งอยู่บนหลังพญานาคขนาดใหญ่ 2 ตัว คล้ายพญานาคแบกพระอุโบสถ-พระวิหาร ไว้ ในสมัยก่อนบางคนทีเจ็บป่วยจะเอาเสื่อผ้ามาเดินลอดใต้ท้องพญานาคที่มีลักษณะเป็นช่องประตูเป็นการลอยเคราะห์โดยเดินลอดประตูทั้งสี่ทิศ 3 รอบเหมือนเดินเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ พญานาคที่วัดภูมินทร์มีเอกลักษณ์ มีความสง่างาม มีความสมส่วนในตัว เมื่อเปรียบเทียบนิยายปรัมปรา พญานาคคำชะโนดกับพญานาคเมืองน่านเป็นพี่น้องกัน อยู่ คำชะโนดด้วยกัน แบ่งวันกันไปหาของกิน ในแต่ละวันแล้วมาแบ่งกัน สลับกันไป อยู่มาวันหนึ่งตัวหนึ่งไปหาได้ข้างมา ก็เอามาแบ่งให้อีกตัว แต่อีกวันหนึ่งอีกตัวหนึ่งก็ไปเจอเม่นซึ่งมีขนใหญ่กว่าขนข้าง ได้เอาเนื้อเม่นมาแบ่งให้พญานาคอีกตัวแต่เห็นว่าเนื้อน้อย ก็สงสัยว่าทำไมไม่ได้เนื้อน้อยเพราะขนใหญ่ควรจะได้เนื้อมากกว่านี้ เกิดความโกรธ จึงทะเลาะวิวาทกัน ทำให้โลกบาดาลปั่นป่วน พระอินทร์จึงลงมาเจรจาให้ พญานาค 2 ตัวนี้ขุดแม่น้ำแข่งกัน ถ้าใครชนะในแม่น้ำนั้นจะมีสิ่งมีชีวิตที่แม่น้ำอื่นไม่มี ตัวหนึ่งขุดแม่น้ำโขง อีกตัวหนึ่งขุดแม่น้ำน่าน ปรากฏว่าตัวที่ขุดแม่น้ำโขงชนะขุดไปถึงทะเลก่อน เพราะแม่น้ำโขงเป็นเส้นตรง แต่แม่น้ำน่านจะคดเคี้ยวจึงแพ้ พระอินทร์จึงประทานรางวัลสัตว์น้ำที่ไม่มีในแม่น้ำอื่นให้ คือปลาบึก ส่วนอีกตัวหนึ่งขุดนานจึงเรียกแม่น้ำว่า “แม่น้ำน่าน” ต่อมาเสียงเพี้ยนเป็น “แม่น้ำน่าน” เป็นเพียงนิทานปรัมปราที่มีความสอดคล้องกับคำชะโนด แต่ตามประวัติศาสตร์เป็นเมืองนันทบุรีศรีเมืองน่าน เมืองแห่งความรื่นโรจน์⁵⁶ ลักษณะของพญานาคแบกพระอุโบสถ-วิหาร ไว้ตรงกลางหลัง เปรียบเหมือนกับพญานาคซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉานยังมาช่วยรับดูแลพระพุทธศาสนา ชาวพุทธบริษัทสี่ จึงควรช่วยกันทำหน้าที่ของตามหลักอุบาสกธรรม เพื่อช่วยกันดูแลบำรุงดูแลศาสนทั้ง 5 ของพุทธศาสนา มี ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม



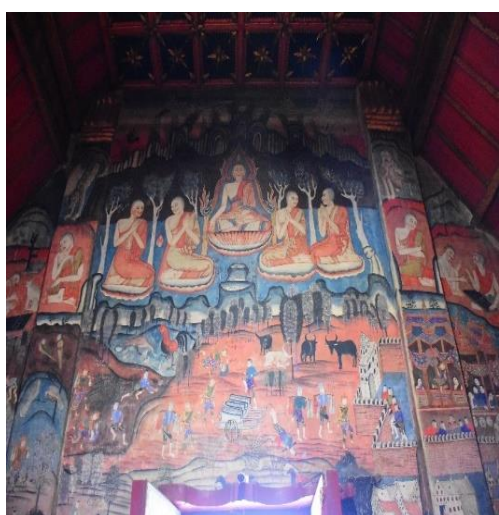
ภาพที่ 64 พระพุทธมหาพรหมอุดมศากยมุนี

พระพุทธมหาพรหมอุดมศากยมุนี เป็นพระประธาน ประดิษฐานอยู่กลางของพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ ลักษณะหันพระพักตร์ออกประตูทั้งสี่ทิศ (จตุรทิศ) หันเบื้องพระปฤษฎางค์ชนกัน หรือ หันหลังชนกันทั้ง 4 ด้าน ประทับนั่งบนฐานชุกชี เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ผู้ที่ไปชมความงามของพระอุโบสถนี้ไม่ว่าจะเดินขึ้นบันไดทิศใด จะพบพระพักตร์ของพระพุทธรูปทุกด้าน

⁵⁶ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคคปญโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทน เจ้าอาวาสวัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

คติความเชื่อ เป็นการสร้างพระพุทธรเจ้า 4 พระองค์ มีพระกกุสันโธ พระโกนาคมน์ พระกัสสป พระสมณโคดม และสร้างเพื่อรออีก 1 พระองค์ คือ พระศรีอาริยะเมตไตร

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในโบสถ์ยังมีจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องราวชาดกนอกนิบาต ผสมกับวัฒนธรรมคนเมืองน่าน มีขนาดเท่าคนจริง⁵⁷ และมีภาพวาดของ ปู่มาน-ย่ามาน กระซิบรัก ภาพวาดมีอายุประมาณ 150 ปี ผนังอุโบสถแบบเดิม ๆ จะเป็นปูนเปลือยไม่มีภาพวาดใด ๆ ภาพจิตรกรรมวาดโดยหนานบัวผัน “หนาน” หมายถึง ทิดหรือบัณฑิต คือชายที่พึงสีกจากการบวชพระ เป็นนักวาดภาพสมัยเมื่อร้อยกว่าปี มีผู้ทรงคุณวุฒิในเมืองน่าน เปรียบเทียบ ภาพวาดของวัดภูมินทร์ สามารถนำมาเปรียบเทียบได้กับภาพวาดวัดพระแก้ว กรุงเทพมหานคร



ภาพที่ 65 เรื่องราวชาดกนอกนิบาต



ภาพที่ 66 ภาพวาดของ ปู่มาน-ย่ามาน กระซิบรัก

เหตุผลที่จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์เป็นจิตรกรรมภาพวาดที่มีลักษณะโดดเด่น ซึ่งพระครูปลัดอุทัย⁵⁸ ได้เคยสัมภาษณ์นักวาดภาพจิตรกรรมที่มาเมืองน่านและผู้ทรงคุณวุฒิในเมืองน่าน กล่าวว่า

1) ถ้าเปรียบกับภาพวาดวัดพระแก้ว(วัดพระศรีรัตนศาสดาราม) กรุงเทพมหานคร ภาพวาดที่วัดพระแก้วจะแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ออกมาทางร่างกาย แต่ภาพวาดของวัดภูมินทร์แสดงออกมาทางด้านหน้าตา เช่นการแสดงอารมณ์รักของปู่มานย่ามาน ภาพแสดงอารมณ์เศร้าเสียใจของพระภิกษุต่อการจากไป และภาพสามเณรเสียใจที่ถูกดูดำ และภาพแสดงอารมณ์สามเณรที่เล่นสนุกสนาน หัวเราะแสดงออกมาทางหน้าตา

2) ผู้ที่วาดภาพ ได้นำเอาวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนเมืองผู้ชายน่านสมัยก่อนเข้าไปผสมผสานบูรณะกับชาดกนอกนิบาต ภาพปู่มานย่ามานจะเห็นรอยสักของปู่มาน รวมทั้งภาพอื่น ๆ ซึ่งสมัยนั้นผู้ชาย

⁵⁷ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคคปณโณ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁵⁸ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคคปณโณ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

ทุกคนต้องมีรอยสักตั้งแต่เข้าขึ้นไปถึงหน้าอก การสักสีแดงแสดงถึงการเป็นชนชั้นสูงมีข้าทาสบริวาร ส่วนผู้หญิงมีการระเบิดหูซึ่งมีมานานแล้วสำหรับใส่มวนบุหรี่ยี่เย่เป็นสมุนไพรใช้ไล่แมลงได้อีกข้างหนึ่งใส่แผ่นทองเหลืองที่เขียนข้อความคล้ายบัตรประชาชนม้วนใส่ไว้ เสื้อผ้าของย่าม่านแสดงถึงหญิงสูงศักดิ์ มีภาพวาดของผู้หญิงถูกสอนว่าจะต้องทอผ้าเป็นมิดนั้นจะมีสามีไม่ได้

3) เมื่อ 150 ปีก่อน การวาดภาพสเก็ต ขนาดเท่าหรือเสมือนจริง ขนาดสัดส่วน ความสูงเท่ากับคนจริงสมัยก่อน เช่น ภาพวาดของปู่ย่าม่าน

เกี่ยวกับภาพกระซิบรักบันลือโลกนั้นเมื่อสมัยครั้งที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า (สมเด็จพระเทพฯ) ได้เสด็จมาเมืองน่าน⁵⁹ แล้วมีนักเรียนบอกพระองค์ว่า ภาพนี้เป็นภาพกระซิบรัก พระองค์ท่านบอกว่า “เป็นการกระซิบรักบันลือโลก” และมีนักปราชญ์โบราณของเมืองน่าน ท่านได้นำคำโคลงหรือคำกลอนของเมืองเหนือมาใส่ให้เข้ากับภาพวาดของปู่ย่าม่าน ซึ่งภาพวาดแสดงอารมณ์ออกมาทางหน้าตาของคนที่รักกัน คนสมัยก่อนเวลาบอกรักจะไม่บอกกันตรง ๆ เหมือนสมัยนี้ จะกระซิบกระซาบกันอยู่สองคน ซึ่งเข้ากับปู่ย่าม่านว่า ผู้ชายตาหวานย้อย ยิ้มกริ่ม ผู้หญิงก็ตาหวานย้อยยิ้มกริ่ม เหมือนคนที่กำลังคุยเรื่องความรัก คุยกันสองคนลักษณะเอามือป้องปาก จึงเป็นลักษณะเหมือนคนบอกรักกัน ซึ่งมีผู้กล่าวว่า จริง ๆ แล้ว ภาพวาดคือหนานบัวผัน สเก็ตภาพของตัวเองที่กำลังบอกรัก เพราะหนานบัวผันเป็นคนเจ้าชู้ ภาพวาดของวัดภูมินทร์เป็นลักษณะสุนทรียศาสตร์ เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ มีความหวานหยดย้อยในตัวของวัดด้วยกลิ่นอายของความรัก

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: การได้ชื่อของฝากจากวัด เป็นการทำบุญหนุนบำรุงพระพุทธศาสนา บำรุงศาสนสถานที่มีคุณค่า วัดภูมินทร์มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งด้านการปกครอง เมื่อสมัยรัชกาลที่ 8 ภาพของพระอุโบสถวัดภูมินทร์ ได้ลงปรากฏอยู่ในธนบัตรของไทย ใบละ 1 บาท เป็นวัดต่างจังหวัดแห่งเดียวที่ได้ลงปรากฏในธนบัตร เป็นรุ่นที่ญี่ปุ่นทำในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการปกครอง ลักษณะว่าเมืองน่านอยู่ในการปกครอง เป็นเขตหัวเมือง อยู่ในการปกครองของประเทศไทย จึงนำรูปวัดภูมินทร์ไปลงในธนบัตรใบละ 1 บาท ปัจจุบันนี้หายาก ทางวัดได้ทำสำเนาเป็นธนบัตรขวัญถุงให้กับญาติโยมประชาชนที่ศรัทธาต้องการไปบูชาติดกระเป๋าไว้เป็นของฝาก

นามธรรม: ผู้ที่มากราบไหว้ขอพรพระประธาน “พระพุทธมหามุนี” ได้รับความสุขใจ และตามหลักความเชื่อมีผู้กล่าวว่า จะสมความปรารถนา แม้เจ้าผู้ครองนครยังมานำทัพพัฒนาสัตยาต่อน้ำพระประธาน มีความศักดิ์สิทธิ์ครอบคลุมคุ้มครองทั้งสี่ทิศ การสร้างพระพุทธรูปเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และคติความเชื่อ มีความปิติยินดีที่จะยึดถือหลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นหลักการปฏิบัติและดำเนินชีวิตที่ดีงาม

⁵⁹ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอุทัย อคคปญโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตรตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ไหว้พระ-สวดมนต์

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ สักการะพระพุทธรูปมหาพรหมอุดมศากยมนี ลอดท้อง
พญานาค ชมจิตรกรรมฝาผนัง ถ่ายรูปกับป้อมาน-ยาม่าน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ห้องน้ำ ลานจอดรถ ป้ายบอกชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดภูมินทร์ สามารถนำรถมาจอดหน้าวัด แล้วเดินเที่ยวได้ 9 วัดรอบ
เมืองน่าน เพราะในเขตเทศบาลเมืองน่านมีวัด 20 กว่าวัด บริเวณใกล้เคียง เช่น **วัดมิ่งเมือง** ห่างกันเพียง
500 เมตร **พระธาตุช้างค้ำ** อยู่ตรงข้ามวัดมิ่งเมือง เดินตรงไปจะเป็น **วัดป่าคำ** และ**วัดสีพันต้น** ตรงกลาง
จะเป็น **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ**

มีโครงการขี้จักรยานรอบเมืองน่าน เป็นการขี้จักรยานเที่ยวเมืองน่าน ซึ่งโรงแรมที่พักจะมี
จักรยานให้ขี้ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวชาวเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส มาเลเซีย
สิงคโปร์ เมืองน่าน วัฒนธรรม อากาศ ยังไม่ถูกทำลาย อากาศบริสุทธิ์ เป็นเมืองที่สงบ ไม่วุ่นวาย เคยมี
โครงการ “น่านเนิบ ๆ” เป็นการใช้ชีวิตแบบ “Slow Life” เนิบ ๆ ช้า ๆ ไม่ต้องรีบ แบบสบาย ๆ 2 ทุ่ม
ถนนไม่มีรถวิ่งแล้ว ผับบาร์ มี 2 ที่อยู่รอบนอกเขตเทศบาล ในช่วงฤดูหนาวเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์
จะมีนักท่องเที่ยวมากที่สุด เพื่อสัมผัสอากาศหนาว อากาศบริสุทธิ์ มีความสดชื่น ก่อนขึ้นดอยจะมาไหว้
พระในเมืองก่อน หรือหลังจากดอย

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 101 ผ่านถนนมหาชัย จากนั้นจึงเลี้ยวขวาไปตามถนนสุริยพงษ์ วัด
ภูมินทร์จะอยู่ติดกับช่วงเมืองน่าน ตรงข้ามกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เทศบาลเมืองน่าน และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดน่าน

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย(พุทธศิลป์) ในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



ภาพที่ 67 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) คือ เส้นทางที่ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปรัชญากรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

สถาปัตยกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ 1.วัดเขาพระอังคาร 2.วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 3.วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) 4.วัดพระธาตุนาดูน 5.วัดเจติยชัยมงคล 6.วัดป่าห้วยลาด

<p>วัดเขาพระอังคาร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์</p>		<p>อุโบสถ มีการออกแบบโดยนำ ศิลปะและสถาปัตยกรรมยุคสมัย ต่าง ๆ มาผสมกลมกลืนรูปลักษณ์ อุโบสถคล้ายปราสาทมยอ</p>
<p>วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ อ. เมือง จ.ศรีสะเกษ อุโบสถบน เรือสุพรรณหงส์</p>		<p>อุโบสถกลางน้ำ อุโบสถเป็นรูปเรือ สุพรรณหงส์ ประดิษฐานกลางสระ น้ำ ตัวพระอุโบสถกว้าง 5 เมตร ยาว 13.60 เมตร หลังคาทรงจตุรมุข</p>
<p>วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี</p>		<p>อุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เป็นอุโบสถที่มีความสวยงาม ตัว อุโบสถมีต้นแบบมาจากวัดเชียงทอง ประเทศลาว</p>
<p>วัดพระธาตุนาดูน อ.นาดูน จ. มหาสารคาม</p>		<p>พระธาตุนาดูน รูปลักษณะพระธาตุนาดูน จำลองแบบจากสถูปสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ</p>
<p>วัดเจติยชัยมงคล อ.หนอง พอก จ.ร้อยเอ็ด</p>		<p>มหาเจติยชัยมงคล ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างศิลปะแห่งพระปฐมเจติยและพระธาตุพนม</p>
<p>วัดป่าห้วยลาด อ.ภูเรือ จ.เลย</p>		<p>ศาลาเฉลิมพระเกียรติ ใหญ่โตโอ้อ่าสง่างาม มี "พระสัมพันธู์รู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ" เป็นพระประธานในศาลาแห่งนี้</p>

วัดเขาพระอังคาร จังหวัดบุรีรัมย์

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดเขาพระอังคาร เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 14 ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ 31110

ข้อมูลติดต่อ: - โทรศัพท์ : 089- 947-3930

- เฟสบุ๊ค : วัดเขาพระอังคาร จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติความเป็นมา

ตามประวัติลายแทงธาตุพนมกล่าวไว้ว่าเมื่อปี พ.ศ. 8⁶⁰ ได้มีพญาทั้ง 5 นำพระอูรังคราตุของพระพุทธรูปเจ้าไปบรรจุที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม และอีกส่วนหนึ่งได้นำพระอังคารธาตุของพระพุทธรูปเจ้ามาประดิษฐานบรรจุไว้บนภูเขาลอย ซึ่งเป็นภูเขาที่มีลักษณะสวยงามรูปร่างเหมือนรูปพญาครุฑนอนคว่ำหน้า และได้เปลี่ยนชื่อภูเขาลอยเป็นภูเขาพระอังคารตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁶¹ มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า บริเวณที่สร้างวัดเขาพระอังคารนี้เคยเป็นพุทธสถานมาตั้งแต่สมัยทวารวดี โดยมีการพบโบราณวัตถุคือใบเสมาหินบะซอลต์สมัยทวารวดี ซึ่งถือเป็นวัดแห่งเดียวในประเทศไทยที่ปรากฏใบเสมาทำด้วยหินบะซอลต์⁶² โดยใบเสมาเหล่านี้มีภาพสลักรูปบุคคล สลูป ดอกบัว และธรรมจักร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 13 -14 อายุประมาณ 1,300 ปีก่อน สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างภายในวัดเขาพระอังคารที่เห็นในปัจจุบันส่วนใหญ่สร้างขึ้นใหม่แทนของเดิมที่ชำรุด ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ ศาลา และอาคารต่าง ๆ ที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม แปลกตา ที่สร้างโดยประยุกต์สถาปัตยกรรมหลายสมัยเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ถือเป็นวัดที่สวยงามยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และสิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นภายในวัดแห่งนี้ คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ที่เล่าเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษด้วย เหตุที่เป็นภาษาอังกฤษเนื่องจากช่างที่วาดภาพเป็นชาวพม่าบริเวณรอบ ๆ อุโบสถมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยจำนวน 108 องค์ ประดิษฐานเรียงรายอยู่โดยรอบ อีกทั้งยังมีใบเสมาหินบะซอลต์ที่เก่าแก่และทรงคุณค่า ใกล้เคียงกันมีพระนอนประดิษฐานอยู่อย่างงดงามน่าเลื่อมใส ส่วนภายในวิหารหลังที่อยู่ด้านข้างพระอุโบสถประดิษฐานพระคันธารราษฎร์และมีรอยพระพุทธรูปจำลองที่ควรเข้าไปกราบสักการะ ปัจจุบันเขาพระอังคารได้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและโบราณวัตถุของจังหวัดบุรีรัมย์อีกแห่งหนึ่ง เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน และเป็นที่ย้ายค่ายพุทธบุตรนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ

⁶⁰ สัมภาษณ์ พระครูพนมธรรมานันท์, เจ้าอาวาส วัดเขาพระอังคาร, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶¹ สัมภาษณ์ พระครูพนมธรรมานันท์, เจ้าอาวาส วัดเขาพระอังคาร, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶² สัมภาษณ์ พระครูพนมธรรมานันท์, เจ้าอาวาส วัดเขาพระอังคาร, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 68 อุโบสถ

อุโบสถ มีการออกแบบโดยนำศิลปะและสถาปัตยกรรมยุคสมัยต่าง ๆ มาผสมกลมกลืนรูปลักษณะอุโบสถคล้ายปราสาทสามยอด มียอดเจดีย์แต่ละองค์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมลดหลั่นกันไป กึ่งกลางของฐานแต่ละชั้นทำเป็นชั้นทำเป็นซุ้มเรือนแก้วประดับอย่างสวยงามที่น่าสนใจ คือมีพระประธานพระพุทธรูปปางมารวิชัย



ภาพที่ 69 ใบเสมาหิน

ใบเสมาหิน แกะสลักรอบอุโบสถทำจากหินศิลาแลง 8 คู่ 8 ทิศ ขนาดสูง 108 ถึง 210 เซนติเมตร เป็นศิลปะขอมแบบไพรกเม็ง สันนิษฐานว่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 เกือบทุกหลักสลักเป็นเทวรูปยืนถือดอกบัว แต่งกายตามแบบความนิยมของคนในยุคนี้คือนุ่งผ้าสั้นมีชายพกด้านขวา เทวรูปส่วนใหญ่มีลักษณะไม่สมบูรณ์เพราะถูกขโมยลักลอบสกัดเอาภาพพระพักตร์ออกไป จึงได้ใช้ปูนปั้นพอกซ่อมแซมไว้แต่ก็ยังเหลือใบเสมาที่ค่อนข้างสมบูรณ์ให้ชม ใบเสมาสลักเป็นรูปทิวบุคคลหรือเทวรูปในพระพุทธศาสนานิกายมหายานประทับยืนบนแท่นสี่เหลี่ยมด้านหลังมีพิศโอบและมีฉัตรอยู่ด้านบน



ภาพที่ 70 รอยพระพุทธบาทจำลอง

รอยพระพุทธบาทจำลอง สันนิษฐานว่าโบราณวัตถุเหล่านี้จะสร้างในยุคเดียวกับปราสาทหินพนมรุ้งหรือมากกว่า 2,000 ปี

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น พระคันธารราษฎร์ และ พระนอนกลางแจ้ง ถ้ำกรรมฐาน เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเขาพระอังคาร สร้างมาในยุคที่ขอมเรืองอำนาจ นักท่องเที่ยวจะได้เยี่ยมชมวัดที่มีความสวยงามด้วยการผสมผสานระหว่างพุทธศิลป์กับศิลปะขอม ชมโบสถ์ที่ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมหลายสมัย ดูสวยงามแปลกตา มีศาลา และอาคารต่าง ๆ สำหรับประติมากรรม การก่อสร้างโบสถ์ ศาลา และอาคาร โดยการเลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้สัมผัสบรรยากาศภายในวัดในฐานะเป็นแหล่งศึกษาด้านธรณีวิทยาเกี่ยวกับภูเขาไฟและมีความสำคัญเกี่ยวกับโบราณคดี มีทรัพยากรหิน

ที่สำคัญ ทรัพยากรป่าไม้หลากหลายพันธุ์ รวมทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อทางศาสนาของบรรพบุรุษของชาวอีสานได้

นามธรรม: ภายในวัดมีโบราณวัตถุมากมาย เช่น โบสถ์ 3 ยอด ใบเสมาพันปี พระพุทธรูป 109 องค์ พระตำหนักศักดิ์สิทธิ์ พระปางนาคปรกนอกโบสถ์ รอยพระพุทธรูป พระคันธารราษฎร์ พระนอนกลางแจ้ง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งก่อสร้างที่ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น กราบไหว้ บูชา เป็นต้น เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เป็นสถานที่ซึ่งใช้ประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย นักท่องเที่ยวที่ได้เยี่ยมชมย่อมจะเกิดพลังศรัทธา และพลังปัญญาสามารถพัฒนาตนตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมทำบุญตักบาตร ฟังธรรม ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะบูชาพุทธศาสนสถาน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดเขาพระอังคาร เช่น **ปราสาทพนมรุ้ง** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 17.5 กม.), **วัดสุขสาราญ** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 12 กม.), **ปราสาทเมืองต่ำ** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 22.8 กม.), **พระพุทธรูปใหญ่** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 113 กม.), **พระเจ้าใหญ่วัดหงส์** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 135 กม.), **วัดโพธิ์น้อย** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 54 กม.), **แหล่งเตาเผาโบราณ** (ห่างจากวัดเขาพระอังคาร 46.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดเขาอังคาร ตั้งอยู่บ้านเจริญสุข บนเขาอังคารซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว อยู่ห่างจากปราสาทหินพนมรุ้งไปอีกประมาณ 20 กิโลเมตร จากบุรีรัมย์ใช้เส้นทางสายบุรีรัมย์-นางรอง-บ้านตะโก-บ้านตาเป็ก (ทางเดียวกับไปปราสาทหินพนมรุ้ง) เมื่อเดินทางถึงบ้านตาเป็ก เลี้ยวขวาตามทางไปอำเภอละหานทราย ประมาณ 13 กิโลเมตร จะพบทางแยกขวา เดินทางต่อไปอีก 7 กิโลเมตรก็ถึงวัดเขาอังคาร

วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ จังหวัดศรีสะเกษ

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านห้วยน หมู่ 5 ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ 33000

ข้อมูลการติดต่อ - โทรศัพท์ : 087-956-7809

- เฟสบุ๊ก : วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ – วัดบ้านห้วยน

@watphathadsupannahong

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ หรือวัดบ้านห้วยนตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 10 กิโลเมตร ในอดีตชาวบ้านห้วยนยังไม่มีวัด จึงอาศัยวัดเก่า (วัดน้ำคำ) เพื่อประกอบศาสนกิจต่าง ๆ⁶³ แต่เนื่องจากชาวบ้านเดินทางไปประกอบศาสนกิจและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เข้าวัดปฏิบัติธรรม จำศีล ภาวนา ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ทำบุญตักบาตรในวันธรรมสวนะ และกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ค่อยสะดวกเพราะเดินทางไกล โดยเฉพาะในช่วงหน้าฝนยิ่งลำบากมาก ชาวบ้านจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันพร้อมมีมติให้สร้างวัดขึ้นมาใหม่บริเวณฝั่งหนองน้ำสาธารณะหนองผือ ในปี พ.ศ. 2540⁶⁴ โดยได้รับการบริจาคที่ดินในการตั้งวัดจากพี่น้องชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงซึ่งได้ประกอบพิธีลงเสาเอกในวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ในครั้งแรกสร้างเป็นศาลาอเนกประสงค์ขึ้นใช้ในที่ประชุมและทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน ทางด้านทิศเหนือของสระน้ำหนองผือ ซึ่งต่อมาได้สร้างเป็นศาลาการเปรียญหลังปัจจุบันด้วยเงินบริเวณของชาวบ้านจำนวน 5,650 บาท โดยมีหลวงปู่สิน กุลญาโณ และพระสมศักดิ์ อุชฺจาโร บวชเข้าจำพรรษาในขณะนั้น ได้เรียกชื่อว่า “วัดหนองผือ” หรือที่พักสงฆ์บ้านห้วยน⁶⁵ เมื่อ ปี พ.ศ. 2549 ได้ดำเนินการขออนุญาตให้สร้างวัด เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2550 มีผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรกคือ หลวงปู่สิน กุล ญาโณ หัวหน้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยน ปัจจุบันถึงแก่กรรมภาพ ต่อมาชาวบ้านได้มีจิตศรัทธาบริจาคที่ดินให้สร้างวัด จึงมีการสร้างอุโบสถลงบนเรือสุพรรณหงส์รองรับปี พ.ศ. 2552⁶⁶ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้บนยอดอุโบสถ และตรงกลางโบสถ์มณฑป ทางวัดได้รับอนุญาตให้สร้างวัด จึงใช้ชื่อใหม่ว่า วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ ปัจจุบันมีพระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส

⁶³ สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสุพรรณหงส์, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶⁴ สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสุพรรณหงส์, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶⁵ สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสุพรรณหงส์, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶⁶ สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสุพรรณหงส์, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 71 อุโบสถกลางน้ำ

อุโบสถกลางน้ำ อุโบสถเป็นรูปเรือสุพรรณหงส์ ประดิษฐานกลางสระน้ำ ตัวพระอุโบสถกว้าง 5 เมตร ยาว 13.60 เมตร หลังคาทรงจตุรมุข เมื่อปี พ.ศ. 2545 ได้มีการประชุมประชาคมชาวบ้านพร้อมมติให้ดำเนินการสร้างอุโบสถขึ้นที่กลางสระน้ำสาธารณะหนองผือ ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2546 ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ตอกเสาเข็มจำนวน 99 ต้น และเทตอหม้อลงฐานรากดำเนินการก่อสร้างมาเรื่อย ซึ่งอุโบสถหลังนี้มีความกว้าง 4.90 เมตร และความยาว 13.90 เมตร หลังคาทรงจตุรมุข 3 ชั้น มียอดเป็นมณฑปกลางอุโบสถเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุประดับด้วยยอดฉัตร 7 ชั้น

สะพานไม้กลางนา (ข้างวัด) ปัจจุบันชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจยกระดับการท่องเที่ยวด้วยการสร้างสะพานไม้ไผ่ด้านข้างของวัด สะพานไม้ยกพื้นสูงเป็นสะพานไม้แข็งแรงทอดตัวลอยอยู่เหนือคันนาตามท้องนามีหมอกโรยตัวปกคลุม มีอาทิตย์วันใหม่ลอยเด่นอยู่เหนือหมู่บ้านเป็นบรรยากาศที่สวยงาม

ตลาดโบราณขนาดเล็ก อยู่ภายในวัด ตลาดโบราณแห่งนี้ขายของที่ผลิตกันเองในครัวเรือน เช่น เครื่องจักสานพวกตะกร้า กะบุง ผ้าถุง ผ้าขาวม้า ผ้าพันคอ (ทอมือ) แล้วก็ของกินพื้นถิ่น เช่น ข้าวจี๋ ส้มตำ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระธาตุสุพรรณหงส์เป็นศูนย์กลางชุมชน และมีการนำวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว เข้าไปร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน ความโดดเด่นของพระอุโบสถที่ก่อสร้างบนเรือสุพรรณหงส์จำลองลอยอยู่กลางน้ำอย่างสวยงาม แปลกตา ทำให้เป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของจังหวัดศรีสะเกษ นักท่องเที่ยวจะได้ชมทางเดินเป็นบันไดพญานาคทอดยาวไปถึงตัวพระอุโบสถที่ตั้งอยู่โดดเด่นกลางน้ำขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 13.60 เมตร หลังคาทรงจตุรมุข 3 ชั้นมียอดมณฑปกลางอุโบสถเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ระหว่างทางมีรูปหล่อเกจิอาจารย์ชื่อดัง เช่น หลวงปู่ทวด หลวงพ่อโต เป็นต้น ภายในพระอุโบสถมีพระประธานอยู่ตรงกลาง และพระบรมสารีริกธาตุให้กราบไหว้เพื่อความ เป็นสิริมงคล และได้สัมผัสกับชุมชนที่เป็นพื้นที่เก่าที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่นำไปต่อยอดสู่การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอยู่ก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจชุมชน มีความภูมิใจและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

นามธรรม: อุโบสถเป็นรูปเรือสุพรรณหงส์ ประดิษฐานกลางสระน้ำ เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างสรรค์โบสถ์ หรือ อุโบสถ ที่มีความวิจิตรงดงามแบบเป็นเอกลักษณ์ ด้วยสีสนิม และวัสดุที่ใช้ รวมไปถึงลวดลายที่ถูกรูปแบบอย่างบรรจง และรวมไปถึงรูปร่างของโบสถ์ที่ถูกรูปแบบให้ดูสวยแปลกตามากกว่าที่อื่น ๆ นับเป็นผลงานที่ช่างหรือศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นด้วยความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสิ่งธรรมะที่สำคัญที่ใช้สอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้คน เพื่อส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่พึงงามตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา นักท่องเที่ยวที่ได้ชมความวิจิตรงดงามของอุโบสถ จะเห็นถึงพุทธสถาปัตยกรรมที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคนไทยที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม รักสงบ แจ่มใส สนุกสนาน ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมให้สร้างความคิด ก่อให้เกิดเป็นผู้แสวงหาธรรมเพื่อความรู้ โดยตีความจากทัศนสัญลักษณ์ที่แฝงไว้ในงานพุทธสถาปัตยกรรมไปสู่คำสอนตามแนวพุทธศาสนา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในทางที่เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา,

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: ชมพระอุโบสถที่ก่อสร้างบนเรือสุพรรณหงส์จำลอง ลอยอยู่กลางน้ำ และ ความงดงามของสถาปัตยกรรมภายในเรือสุพรรณหงส์, กิจกรรมทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง (เฉพาะวันเสาร์อาทิตย์)

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ เช่น **วัดพระธาตุเรืองรอง/พระธาตุเรืองรอง** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 3.1 กม.), **วัดห้วยปลอึง** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 3.6 กม.), **หอคอยศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติ** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 17.4 กม.), **วัดมหาพุทธาราม (วัดพระโต)** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 9.1 กม.), **วัดหนองตะเคียน** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 14 กม.), **ปราสาทสระกำแพงน้อย** (ห่างจากวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 7.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองศรีสะเกษให้วิ่งออกเส้นทางสายศรีสะเกษอุทุมพรพิสัยแล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 2373 เข้าไปเส้นเดียวกันกับพระธาตุเรืองรองจะเลยออกไปเลยประมาณ 7.5 กิโลเมตร

วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว จังหวัดอุบลราชธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 6 บ้านอ่างประดู่ ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 34350

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์ : 089-865-8225

- เฟสบุ๊ก: วัดสิรินธรวรารามภูพร้าวอุบลราชธานี @watphuprao

ประวัติความเป็นมา

วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกกันสั้น ๆ ว่า “วัดภูพร้าว” ตั้งอยู่บนเขาที่เชื่อว่า “ภูพร้าว” ซึ่งแต่เดิมพื้นที่แห่งนี้เป็นป่ามีความอุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากเป็นหน้าผาสูง ไม่มีแหล่งน้ำ จึงไม่มีชาวบ้านอาศัยอยู่ ครั้นเมื่อพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญโญ เดินทางจาก สปป.ลาว มาเผยแพร่ธรรมะทางฝั่งไทย ได้พักปักกลดที่ภูพร้าว ในราวปี พ.ศ. 2495-2498⁶⁷ ท่านได้ขอขบดินที่พื้นที่แห่งนี้ไว้สร้างเป็นวัดขึ้น พื้นที่วัดนี้อยู่ใกล้กับจุดผ่านแดนช่องเม็ก ชายแดนแบ่งเขตไทย-ลาว เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญอุปัฏฐากระหว่างพี่น้องชาวไทย-ลาว เนื้อที่สร้างวัดประมาณ 500 ไร่ และให้ชื่อว่า “วัดภูพร้าว” ต่อมาปี พ.ศ. 2516-2517 พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญโญ ได้เดินทางกลับไปยังวัดภูมะโรง เมืองจำปาสัก เนื่องจากเกิดความไม่สงบทางการเมืองในประเทศลาว และมรณภาพลงเมื่อปี พ.ศ. 2524⁶⁸ ที่วัดภูมะโรง สิริอายุ 72 ปี วัดภูพร้าวนี้จึงถูกปล่อยร้างเรื่อยมา ต่อมาปี พ.ศ. 2535 อำเภอสิรินธรได้แยกตัวออกจากอำเภอพิบูลมังสาหาร และได้เปลี่ยนชื่อวัดตามชื่ออำเภอเป็น “วัดสิรินธรวราราม”⁶⁹ ปี พ.ศ. 2542พระครูกรมลภาวนากร เจ้าอาวาสและผู้บูรณะพัฒนาวัดภูหล่น ตำบลสงยาง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญโญ ได้นำคณะศิษยานุศิษย์มาบูรณปฏิสังขรณ์วัดสิรินธรวรารามให้กลับมาเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้ดังเดิม วันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ได้รับหนังสืออนุญาตให้สร้างวัด วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ได้รับอนุญาตตั้งวัดในพระพุทธศาสนา ชื่อ “วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว” มีเนื้อที่วัดทั้งหมด 15 ไร่ วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 พระครูกรมลภาวนากร (สีหน กมล) ได้มรณภาพลง พระราชทานเพลิงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

ปัจจุบันมีพระครูปัญญา วัชรบูล เป็นเจ้าอาวาส ได้พัฒนาวัดสิรินธรวรารามภูพร้าวต่อเนื่องมาโดยลำดับ

⁶⁷ สารสนเทศท้องถิ่นอีสาน ณ อุบลราชธานี, วัดสิรินธรภูพร้าว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/esaninfo/?p=2980>, [2 กุมภาพันธ์ 2564].

⁶⁸ สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวัชรบูล, เจ้าอาวาส วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

⁶⁹ สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวัชรบูล, เจ้าอาวาส วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 72 อุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

พุทธชินราช แต่ช่างคนแรก ได้ออกแบบใหม่โดยถอดรัศมีและพระเกตุมาลาออก แล้วแกะสลักไม้เป็นต้นโพธิ์ไปวางอยู่ด้านหลังพระประธาน ด้านหลังพระอุโบสถ มีภาพประติมากรรมเรื่องแสงต้นกัลปพฤกษ์ ฝีมือการออกแบบของ “ช่างคนแรก ปริญญา ปุณโณ” โดยการตีโดมเศกที่ผสมสารเรืองแสงที่เรียกว่า ฟอสเฟอร์ สารเรืองแสงนี้จะทำให้ต้นกัลปพฤกษ์ปรากฏสีเขียวเรืองแสงเมื่อยามกลางคืน คุณสมบัติของสารฟลูออเรสเซนต์จะรับแสงพระอาทิตย์ในตอนกลางวัน แล้วจะฉายแสงคายพลังงานออกมาออกมาในตอนกลางคืน



ภาพที่ 73 अनुสรณ์เจติย์พระอาจารย์บุญมาก จิตติพลโณ

จิตติพลโณ เดินทางมาเผยแผ่ธรรมะทางฝั่งไทย ท่านได้มาพักปักกลดที่ภูพร้าวแห่งนี้ และท่านได้มาขอ บิณฑบาตสถานที่บนภูพร้าวแห่งนี้เป็นวัด

อนุสรณ์เจติย์พระครูกรมลาวนาร (สีทน กมโล) พระครูกรมลาวนาร (หลวงพ่อสีทน กมโล) มีนามเดิมว่า สีทน รักพงษ์ เกิดเมื่อปีพุทธศักราช 2493 ณ บ้านดอนจิก ต.ดอนจิก อําเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากอุปสมบทแล้วได้ศึกษาเล่าเรียนทางธรรม และชอบธุดงค์ไปตามสถานที่ต่าง

อุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เป็นอุโบสถที่มีความสวยงาม ตัวอุโบสถมีต้นแบบมาจากวัดเชียงทอง ประเทศลาว แต่มีความกว้างมากกว่า 1 เท่า และความยาวมากกว่า 2 เท่า เสาแต่ละต้นเขียนภาพลงลวดลายด้วยมือ โดยรอบนอกเป็นลายดอกบัว และสัตว์ทั้งหลายตามคติบัว 4 เหล่าทางเข้าเป็นต้นสาละ เขียบเข้ามาเป็นต้นมะขามป้อม ต้นสมอ และด้านในสุดเป็นต้นโพธิ์ ส่วนพระประธานมีผู้นำมาถวายวัด ตั้งเดิมเป็นองค์พระ

อนุสรณ์เจติย์พระอาจารย์บุญมาก จิตติพลโณ พระอาจารย์บุญมาก จิตติพลโณ นามเดิมชื่อ บุญ เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน 9 พ.ศ.2452 ปีระกา ที่แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เป็นศิษย์สำคัญของพระอาจารย์ทองรัตน์ กันตสีโล หลวงปู่บุญมาก ถือธุดงค์วัตร มกน้อย สันโดษ ธุดงค์ไปตามป่าเขาอันแสนทุรกันดาร จนคนเขาเรียกขานท่านว่าเทพเจ้าแห่งขุนเขา ร้อยลูก เมื่อครั้งพระอาจารย์บุญมาก

ๆ เพื่อแสวงหาความสงบวิเวก ท่านได้ตั้งค้ำไปอยู่ประเทศลาว 3 ปี จนประเทศลาวเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อประมาณปี พ.ศ.2517-2518 เดินทางกลับประเทศไทย ปี พ.ศ.2528 หลวงพ่อสีทน ได้ไปพัฒนาวัดภูถ่อน ครั้นต่อมาเมื่อวัดสิรินธรวรารามภูพร้าวทรุดโทรมลงเพราะขาดการบูรณะ หลวงพ่อสีทน จึงได้ขึ้นมาพัฒนาวัดภูพร้าว ท่านมรณภาพลงอย่างสงบ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2549 เวลา 04.15 น. สิริรวมอายุได้ 56 ปี พรรษา 34

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ ภายในวัด เช่น พระประธาน, ศาลาการเปรียญ, โรงครัว, สระน้ำใช้ในเขตสงฆ์, ขนาดประมาณ 40*80 เมตร, อ่างเก็บน้ำกมโล ภิกขุ, ฝายชะลอน้ำ เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญในจังหวัดอุบลราชธานี สิ่งดึงดูดที่สำคัญ คือ อุโบสถ ซึ่งมีต้นแบบมาจากวัดเชียงทอง หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอนุสรณ์เจดีย์ที่ประดิษฐานรูปเหมือนพระสงฆ์สายพระป่าที่สำคัญ คือ อนุสรณ์เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญญา อนุสรณ์เจดีย์พระครูกรมลาวนากร (สีทน กมโล) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม จะมีจะงอยให้นักท่องเที่ยวได้ไปยืนถ่ายรูปและชมวิวทิวทัศน์ มองไปบริเวณโดยรอบจะเห็นป่าไม้ ภูเขา ติดชายแดนไทย-ลาว ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของวัดภูพร้าว เมื่อมองออกไปทางด้านทิศตะวันตกก็จะเห็นน้ำในเขื่อนสิรินธร เมื่อถึงเวลาเย็นใกล้พระอาทิตย์ตก ก็จะมองเห็นวิวทิวทัศน์บริเวณดังกล่าวมีความสวยงามมาก นักท่องเที่ยวจะได้เที่ยวจะได้ชมบรรยากาศที่สวยงาม เงียบสงบของวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

นามธรรม: ภายในวัดมีสิ่งดึงดูดใจภายในวัด เช่น หลังอุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าวมีต้นไม้ที่มองไม่เห็นเวลากลางวัน แต่จะปรากฏชัดเจนเวลากลางคืนขณะที่พระอาทิตย์กำลังตกดิน นักท่องเที่ยวจะได้ชมพุทธศิลป์ ที่ศิลปินนำเสนองานศิลปะที่เกิดจากความสงบ ความเพียร ความอดทน จากความคิดอันวิจิตร เช่น บรรยากาศภายในวัดที่จำลองให้วัดเป็นเขาพระสุเมรุ เห็นได้จากเชิงบันไดขึ้นพระอุโบสถจะมีเหล่ากนิษฐ กนิฐี คนธรรพ์ และนางอัปสร ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ โอบล้อมด้วยพญานาคผู้ดูแลพระพุทธศาสนา และมีต้นกัลปพฤกษ์ต้นไม้ในป่าหิมพานต์อยู่ด้านหลัง “ต้นกัลปพฤกษ์ หมายถึงความอุดมสมบูรณ์” เป็นต้น นักท่องเที่ยวเมื่อได้สัมผัสบรรยากาศที่สวยงาม เงียบสงบ ทำให้จิตใจลดความสับสน เกิดสมาธิ เกิดปัญญาได้ในที่สุด นอกจากนั้น ภายในวัดยังมีอนุสรณ์เจดีย์ที่ประดิษฐานรูปเหมือนพระสงฆ์สายพระป่าที่สำคัญ คือ อนุสรณ์เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญญา และอนุสรณ์เจดีย์พระครูกรมลาวนากร (สีทน กมโล) เพื่อให้เหล่านักท่องเที่ยวได้ใช้เป็นสถานที่เคารพสักการะ หรือรำลึกถึงปูชนียบุคคล เป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้ระลึกถึงบูรพาจารย์ ให้เกิดความห้าวหาญในการศึกษาและปฏิบัติธรรม ทำให้ชีวิตสามารถดำรงและพัฒนาไปถึงเป้าหมายตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรม บำเพ็ญบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น และเทศกาลสำคัญตามประเพณีไทย เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ เป็นต้น

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: เยี่ยมชมอุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว, สักการะพระประธานในอุโบสถ, สักการะอนุสรณ์เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก จิตฺติปัญโญ, อนุสรณ์เจดีย์พระครูกรมลภาวนากร (สีทน กมโล), ชมวิวทิวทัศน์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง ทางลาดสำหรับผู้สูงอายุ ห้องน้ำสำหรับคนพิการ

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เช่น **เขื่อนสิรินธร** (ห่างจากวัดสิรินธรวราราม 7.3 กม.), **ภูนางम्मหอม** (ห่างจากวัดสิรินธรวราราม 18.4 กม.), **ภูนางम्मหอม** (ห่างจากวัดสิรินธรวราราม 18.4 กม.), **พทยาน้อย** (ห่างจากวัดสิรินธรวราราม 25.6 กม.), **ช่องเม็ก** (ห่างจากวัดสิรินธรวราราม 1.7 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองอุบลราชธานีไปยังวัดสิรินธรวราราม (วัดภูพร้าว) มีระยะทางประมาณ 88.4 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 20 นาที

วัดพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพระธาตุนาดูน เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านนาดูน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม 44180

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์ : 084-797-9670, 043-797-129

- เฟสบุ๊ก : พระธาตุนาดูน @phathatnadun

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุนาดูน ตั้งอยู่อำเภอนาดูน ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนาน โดยบริเวณที่ตั้งของอำเภอนาดูนคือเมืองจัมปาศรีที่เจริญรุ่งเรืองในสมัยทวารวดี เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-15⁷⁰ ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ค้นพบมากมาย ถิ่นฐานอารยธรรมจัมปาศรีในอดีตกาล สันนิษฐานได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมา 2 ยุค คือ 1) ยุคทวารวดี ระหว่าง พ.ศ. 1000-2000 2) ยุคลพบุรี ระหว่าง พ.ศ. 1600-1800⁷¹ ในราวพุทธศตวรรษที่ 13-16 ภายในตัวเมืองและนอกเมืองมีเจดีย์สมัยทวารวดีอยู่ 25 องค์ (ขณะนี้ได้ขุดค้นพบแล้ว 10 องค์) เจ้าผู้ครองเมืองนครจำปาศรี นับตั้งแต่พระเจ้ายศวรราช ได้สร้างสถานที่สักการะบูชาในพิธีทางศาสนาพราหมณ์และพุทธ เช่น เทวาลัย ปรารักษ์กู เป็นต้น ซึ่งถือว่าได้เจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และการปกครอง จนถึงขีดสุดแล้ว ได้เสื่อมถอยลงจนถึงยุคอวสานในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรณี ในปี พ.ศ. 2522 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2522⁷² มีการขุดค้นพบสถาปัตยกรรมพระบรมสารีริกธาตุมีฐานตั้งเกล็ดแก้วประดิษฐานในผอบ 3 ชั้น ชั้นในเป็นทองคำ ชั้นกลางเป็นเงิน ชั้นนอกเป็นสำริด ซ่อนกันเรียงตามลำดับ และบรรจุอยู่ในสถูปจำลองอีกชั้นหนึ่ง เป็นสถูปโลหะ ทรงกลมสูง 24.4 เซนติเมตร ถอดออกเป็น 2 ส่วน ส่วนยอดสูง 12.3 เซนติเมตร ส่วนองค์สถูปสูง 12.1 เซนติเมตร นอกจากนั้นที่ด้านหลังพระพิมพ์บางองค์ยังมีจารึกเป็นภาษาขอมโบราณและมอญโบราณ⁷³ ปัจจุบัน วัดพระธาตุนาดูน ตั้งอยู่ที่ บ้านนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เป็นวัดมีความสวยงามน้อย แต่โดดเด่นเป็นส่วนประกอบโครงการพุทธมณฑลอีสาน ได้แก่ วัด สวรรุทชาติ สวรรุทไพโร ศาลาพัก แหล่งน้ำ และถนน มีพื้นที่โดยรอบ 902 ไร่เศษ มีลักษณะเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

⁷⁰ สัมภาษณ์ พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุนาดูน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷¹ สัมภาษณ์ พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุนาดูน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷² สัมภาษณ์ พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุนาดูน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷³ สัมภาษณ์ พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุนาดูน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 74 พระธาตุนาดูน



ภาพที่ 74 พระธาตุนาดูน

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พระธาตุนาดูน รูปลักษณะพระธาตุนาดูน จำลองแบบจากสถูปสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ฐานประยุกต์แบบศิลปะทวารวดี ฐานกว้าง 35.70 * 35.70 เมตร มีความสูงจากฐานถึงยอด 50.50 เมตร ฐานรากและโครงสร้างทั่วไปเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมด ผนังภายนอก พระธาตุส่วนใหญ่ทำด้วยหินล้างเบอร์ 4 บางแห่งฉาบปูนเรียบสีขาว มีลวดลายลวดบัว เสาบัวต่าง ๆ จำลองแบบพระเครื่องพิมพ์ต่าง ๆ ที่ขุดพบมาประดิษฐานพระธาตุจำนวน 32 รูป และมีมารแบกปั้นเป็นแบบนูนสูงประดับที่ฐานจำนวน 40 ตัว ลักษณะการก่อสร้างแบบคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมดภายในโปร่ง

ตัวองค์พระธาตุจะแบ่งออก เป็น 16 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 คือ ส่วนฐานที่เป็นองค์พระธาตุมีลักษณะกลม มีพื้นทางเดินโดยรอบ และมีซุ้มประตูลายปูนปั้น 4 ประตูประจำทิศ ผนังประดับ ด้วยกระเบื้องด้านเกวียนศิลปะของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นปูด้วยกระเบื้องเซรามิก 6 เหลี่ยม ผนังทั่วไปทำด้วยหินล้าง

ชั้นที่ 2 สูงจากชั้นที่หนึ่ง 5 เมตร มีเจดีย์องค์เล็กประจำทิศเหนือทั้ง 4 และพระพุทธรูปประจำซุ้ม 4 องค์ ผนังประกอบด้วยปูนปั้น 74 กระเบื้องด้านเกวียน

ชั้นที่ 3 สูงจากชั้นที่สอง 4.80

เมตร มีเจดีย์องค์เล็กประจำทิศเฉียง 4 องค์ เช่นเดียวกับชั้นที่ 2 พื้นปูด้วยกระเบื้อง เซรามิก 6 เหลี่ยม

ชั้นที่ 4 สูงจากชั้นที่สาม 1.60 เมตร ประกอบด้วยฐาน 8 เหลี่ยม เป็นชั้นเริ่มต้นของตัวองค์พระธาตุ โครงสร้างประกอบ

ชั้นที่ 5 สูงจากชั้นที่สาม 1 เมตร ประกอบด้วยฐานบัวกลม ชั้นที่ 5 ถึงชั้นที่ 10 มีความสูง 11 เมตรเป็นตัวองค์ระฆังของพระธาตุ โดยเฉพาะชั้นที่ 8 จะเป็นชั้นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ชั้นที่ 10 มีลักษณะองค์ระฆัง เป็นชั้นบัลลังก์

ชั้นที่ 11 ถึงชั้นที่ 14 มีความสูง 4.60 เมตร เป็นชั้นบัลลังก์ประกอบด้วยลักษณะทรงกลมมีลายปูนปั้นเป็นกลีบบัว

ชั้นที่ 14 ถึงชั้นที่ 16 มีความสูง 6.80 เมตร เป็นชั้นปล้องไฉน มีทั้งหมด 6 ปล้อง ในส่วนชั้นที่ 16 ถึงยอดคือปลียอด มีชั้นปลี ชั้นลูกแก้ว และชั้นฉัตรยอด ส่วนฉัตรยอดบุด้วยไหมเสกแก้วสีทอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: องค์พระธาตุนาดูน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอำเภอนาดูนและชาวจังหวัดมหาสารคาม โดยสะท้อนออกมาเป็นคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่น (1) องค์พระธาตุได้สะท้อนวัฒนธรรมทางความคิดผ่านศิลปะในองค์พระธาตุซึ่งสามารถตีความเข้ากับหลักธรรมสำคัญๆ ในทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี (2) ช่างผู้สรรค์สร้างศิลปกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาในองค์พระธาตุได้นำชีวิตมาสู่อิฐ ดิน หรือวัสดุที่นำมาสร้างให้เหมือนกับสิ่งมีชีวิต สร้างพุทธศิลป์อันวิจิตรให้ผู้ที่สักการบูชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความปีติยินดีที่จะยึดถือหลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นหลักการปฏิบัติและดำเนินชีวิตได้อย่างงดงาม (3) องค์พระธาตุได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรม เป็นมรดกตกทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นต้น ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะได้ศิลปกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาในองค์พระธาตุ พร้อมกับเกิดความตระหนักในคุณค่า รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ผ่านเรื่องราวของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด

นามธรรม: พระธาตุนาดูนเป็นเสมือนตัวแทนองค์พระพุทธเจ้า การได้สักการบูชาขององค์พระธาตุจึงเหมือนได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าต่อหน้าพระพักตร์ เหนือกว่าการนำดอกไม้ธูปเทียนสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ การได้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย จะน้อมนำจิตใจของผู้ที่ระลึกถึงให้มั่นคงในการกระทำความดี เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ในขณะที่เดียวกันพระธาตุนาดูนก็ได้สะท้อนศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบ สถาปัตยกรรม เพราะลักษณะพระธาตุเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะทางพระพุทธศาสนากับสถาปัตยกรรมการก่อสร้างแบบร่วมสมัยและวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรม องค์พระธาตุได้นำชีวิตมาสู่อิฐ ดิน หรือวัสดุที่นำมาสร้างให้เหมือนกับสิ่งมีชีวิต สร้างพุทธศิลป์อันวิจิตรให้นักท่องเที่ยวที่สักการบูชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความปีติยินดีที่จะยึดถือหลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นหลักการปฏิบัติและดำเนินชีวิตได้อย่างงดงาม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: มีกิจกรรมตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, งานนมัสการพระธาตุนาดูน ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี, ขบวนแห่ ประเพณี 12 เดือน การแสดงแสง สี เสียง ประวัติความเป็นมานครจำปาศรีและการแสดงมหรสพสมโภชตลอดงาน

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ- กราบขอพรองค์พระบรมธาตุนาดูน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงที่สำคัญใกล้วัดพระธาตุนาดูน เช่น **ภูสันตริตน์** (ห่างจากวัดพระธาตุนาดูน 9.5 กม.), **พิพิธภัณฑสถานบ้านอีสาน** (ห่างจากวัดพระธาตุนาดูน 1 กม.), **พระพุทธรูปยืนมงคล** (ห่างจากวัดพระธาตุนาดูน 86 กม.), **พิพิธภัณฑวัดมหาชัย** (ห่างจากวัดพระธาตุนาดูน 67 กม.), **ดุนลำพัน** (ห่างจากวัดพระธาตุนาดูน 29.4 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองมหาสารคาม โดยใช้เส้นทางหมายเลข 2040 ผ่านอำเภอกำแพงแสน อำเภอนาโพธิ์ แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2045 ถึงอำเภอนาดูน ทางลาดยางตลอด ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร

วัดเจติยชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดเจติยชัยมงคล เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์ : 084-953-9147, 089-940-4443

- เฟสบุ๊ก : พระมหาเจติยศรีชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด @JDchaimongkol

ประวัติความเป็นมา

วัดเจติยชัยมงคล ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง ต.ผาน้ำย้อย อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด เมื่อปี พ.ศ. 2493-2494 พระอาจารย์ศรี มหาวิโร⁷⁴ ได้รุดงค์มาเจริญสมณกัมมัฏฐานเพื่อแสวงหาความสงบ ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2493-2500⁷⁵ ท่านได้พาพระภิกษุซึ่งเป็นศิษย์มาปฏิบัติธรรม ณ สถานที่แห่งนี้ซึ่งแต่ก่อนเป็นป่าดงดิบ สภาพป่าสวยงามตามธรรมชาติ มีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ ในปี พ.ศ.2517 น.อ.ประสิทธิ์ ทองใบใหญ่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดในสมัยนั้น ได้กราบบิณฑบาตพระอาจารย์ศรี มหาวิโร⁷⁶ วัดประชาคมวนาราม ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ท่านพิจารณาตั้งวัดเป็นการถาวรขึ้น เพื่อจะได้ใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรม และอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้กับประชาชน ต่อมาเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2548 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงประกาศตั้งเป็นวัดขึ้นในพระพุทธศาสนา มีนามว่า “วัดเจติยชัยมงคล” เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2548⁷⁷ ได้มีการแต่งตั้งให้พระครูปลัดทองอินทร์ (หลวงพ่อทองอินทร์ กตปุญโญ) เป็นเจ้าอาวาสวัดเจติยชัยมงคล เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2549⁷⁸ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานวิสุงคามสีมา ประกาศราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 123 ตอนที่ 44 วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2549 ปัจจุบันวัดเจติยชัยมงคล ได้ก่อสร้างมหาเจติยไว้สำหรับเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุแล้ว เพื่อเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจต่าง ๆ มีพิพิธภัณฑ์ วิปัสสนากรรมฐานของหลวงปู่ศรี และเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของพระเกจิอาจารย์ในอดีตทั้ง 101 องค์ รวมทั้งพระสารีริกธาตุ ซึ่งอยู่ชั้นบนสุด ให้ประชาชนทุกสารทิศได้มาสักการะเพื่อเป็นสิริมงคลในคราวเดียวกัน

⁷⁴ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷⁵ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷⁶ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷⁷ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

⁷⁸ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์, ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 75 มหาเจดีย์ชัยมงคล

มหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่องค์หนึ่งของประเทศไทย ออกแบบโดยกรมศิลปากร โดยใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันเป็นการผสมผสานกัน ระหว่างศิลปะแห่งพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม พระเจดีย์เป็นสีขาวตกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ มีความกว้าง 101 เมตร ความยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ใช้

ทองคำหนัก 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม

ภายในบริเวณมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่องค์หนึ่งของประเทศไทย ออกแบบโดยกรมศิลปากร โดยใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายในมหาเจดีย์มีทั้งหมด 6 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงกว้างใหญ่โอ่อ่า ใช้เป็นห้องเอนกประสงค์ และประชุมบำเพ็ญบุญ

ชั้นที่ 2 เป็นศาลาประชุมสงฆ์ ผนังติดตั้งรูปพระพุทธรูปประวัติ

ชั้นที่ 3 เป็นชั้นอุโบสถ และประดิษฐานรูปพระคณาจารย์ปราชญ์อีสานในอดีต เป็นรูปเหมือนสลักหินอ่อน และหุ่นรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ชั้นที่ 4 จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวัดวาอาราม สถานปฏิบัติกรรมฐานที่หลวงปู่ศรี เคยบำเพ็ญธรรมมา และเป็นชั้นชมวิว ชมทัศนียภาพรอบภูเขาเขียว

ชั้นที่ 5 เป็นชั้นพิพิธภัณฑ์หลวงปู่ศรี มหาวิโร

ชั้นที่ 6 เป็นห้องโถงประดิษฐานสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา ภายในจะมียอดฉัตรทั้งหมด 8 องค์ ซึ่งเป็นอัฐิธาตุพระสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนล่างสุดจะบรรจุอัฐิธาตุของพระเกจิอาจารย์

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ ภายในวัด

ลานน้ำพุ ที่หน้าซุ้มประตูเข้าพระเจดีย์ หน้าซุ้มประตู จะมีลานน้ำพุเล็กๆ กลางสระน้ำพุมีพระอุ้มบาตรยืนรอบๆ น้ำพุ

กำแพงแห่งศรัทธา ซึ่งหลวงพ่อดินทร์เป็นผู้นำคณะศิษยานุศิษย์ทำการก่อสร้างถวายบูชาคุณหลวงปู่ศรี มหาวิโร เริ่มก่อสร้างวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2540 แล้วเสร็จน้อมถวายในวันที่ 3 พฤษภาคม

พ.ศ.2546 ตัวกำแพงสูง 5 เมตร กว้าง 4 เมตร ยาว 3,500 เมตร ชั้นบนเดินชมวิวดูได้โดยรอบ ชั้นล่างเป็นที่ปฏิบัติธรรม มีห้องน้ำ 1,000 ห้อง

เจดีย์บรมพุทโธ (บุโรพุโธ) จำลอง ซึ่งชาวพุทธจากประเทศอินโดนีเซีย จัดสร้างและส่งทีมงานช่างมาติดตั้งถวายเป็นพุทธบูชา

ตำหนักรับรองสมเด็จพระสังฆราชและกฐินรับรองหลวงปู่ศรี มหาวิโร

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดเจดีย์ชัยมงคล มีมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นเจดีย์ที่ใหญ่องค์หนึ่งของประเทศไทย เป็นมหาเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และได้ตกแต่งลวดลายงามวิจิตรของศิลปะยุคใหม่และยุคเก่าผสมเป็นศิลปะร่วมสมัย ออกแบบโดยกรมศิลปากร เป็นสีขาวตกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ลักษณะเป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการผสมกันระหว่าง พระปฐมเจดีย์และพระธาตุนม และภายในวัดเจดีย์ชัยมงคลนอกจากจะมีมหาเจดีย์ชัยมงคลดังกล่าวแล้ว ยังมีป่าไม้ธรรมชาติ สวนพฤกษศาสตร์ สวนผลไม้ ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ร่มรื่น เหมาะแก่การท่องเที่ยวและพักผ่อนของนักท่องเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมความงามวิจิตรของศิลปะยุคใหม่และยุคเก่าผสมเป็นศิลปะร่วมสมัย และสัมผัสกับบรรยากาศภายในวัดเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมทางด้านสังคมของพระพุทธศาสนา ที่สร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่น ชาวพุทธและนักท่องเที่ยว คือ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน เช่น การบวชนาค การเวียนเทียนรอบมหาเจดีย์ชัยมงคล การปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

นามธรรม: ที่วัดเจดีย์ชัยมงคล มหาเจดีย์ชัยมงคลถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายตามหลักพระพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยวว่า เจดีย์มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีทั้งส่วนที่เป็นสถานที่และเป็นหลักธรรม กล่าวคือ เจดีย์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงแค่สิ่งก่อสร้างซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟางมียอดแหลมบรรจุสิ่งที่มีพระธาตุ เป็นต้น เท่านั้น แต่เจดีย์ยังหมายถึงสิ่งสำคัญ 4 อย่าง คือ 1) พระเจดีย์ คือ สถานที่ที่ประชาชนเคารพบูชา 2) พระเจดีย์ คือ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยพักอาศัย เช่น พระคันธกุฎีของพระพุทธมุตตรพุทธเจ้า 3) พระเจดีย์ คือ สถานที่บรรจุพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า และ 4) พระเจดีย์ คือ วาจาที่กล่าวออกมาเพื่อแสดงความเคารพพระธรรมวินัย ได้แก่คำสรรเสริญพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้เยี่ยมชมเมื่อทราบความหมายดังกล่าวจะสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในฐานะเป็นศาสนิกชนที่ดีสืบต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: โครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น, เทศกาลงานบุญกฐินประจำปี, งานวันคล้ายวันเกิดของหลวงปู่ศรี มหาวิโร ในวันที่ 2-3-4 พฤษภาคม ของทุกปี, อบรมพระนวกในวัดสาขาของหลวงปู่ศรี มหาวิโร ทุกสาขา เป็นเวลา 7 วัน

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมให้กับผู้ที่สนใจเข้าร่วมปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะมหาเจดีย์ชัยมงคล เยี่ยมชมลานน้ำพุ กำแพงแห่งศรัทธา เจดีย์บรมพุทโธ บุโรพุโธจำลอง และตำหนักรับรองสมเด็จพระสังฆราชและกฐินรับรองหลวงปู่ศรี มหาวิโร

สิ่งอำนวยความสะดวก: สถานที่ปฏิบัติธรรม สถานที่ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่พักอาศัย ห้องน้ำ ลานจอดรถ บริการรถรับ-ส่งจากลานจอดรถไปยังมหาเจดีย์ ลานจำหน่ายสินค้า OTOP

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดเจดีย์ชัยมงคล เช่น **วัดผาพยอม** (ห่างจากวัดเจดีย์ชัยมงคล 7 กม.), **วัดถ้ำโสดา-น้ำตกถ้ำโสดา** (ห่างจากวัดเจดีย์ชัยมงคล 18.1 กม.), **สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี** (ห่างจากวัดเจดีย์ชัยมงคล 8.5 กม.), **ผาหมอกมิวาย/เขตก้ามลำสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์** (ห่างจากวัดเจดีย์ชัยมงคล 1.1 กม.) **วัดผาน้ำน้อย** (ห่างจากวัดเจดีย์ชัยมงคล 8 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

รถส่วนตัวจากตัวเมืองร้อยเอ็ด นั้นใช้เส้นทาง ร้อยเอ็ด - โพนทอง - หนองพอก ระยะทาง 62 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2044 และ 2136 ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงถึงอำเภอหนองพอกต่อไปยังบ้านท่าสะอาด ตำบลผาน้ำน้อย และขึ้นเขาเขี้ยวไปอีก 5 กม. ก็จะถึงวัดเจดีย์ชัยมงคลสถานที่ตั้งของมหาเจดีย์ชัยมงคล

วัดป่าห้วยลาด จังหวัดเลย

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าห้วยลาด เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 3 บ้านห้วยลาด ตำบลसानตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย 42160

ข้อมูลติดต่อ: โทร: 042-810664, 093-3677673

เฟส: - วัดป่าห้วยลาด, - พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม

<https://www.facebook.com/watpahuayladloei>

<https://watpahuaylad.business.site/?m=true>

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าห้วยลาด เดิมคือ สำนักสงฆ์ห้วยลาดก่อตั้งขึ้นโดย หลวงปู่ชอบ ฐานสโม⁷⁹ ได้จาริกธุดงค์ มาภูคั้ง ซึ่งอยู่ติดกับบ้านห้วยลาด ทางด้านทิศตะวันตก ชาวบ้านห้วยลาดจึงมีความศรัทธาเลื่อมใส ได้ อาราธนานิมนต์องค์หลวงปู่ชอบ มาตั้งสำนักสงฆ์ห้วยลาด เมื่อปี 2483 เป็นต้นมา เมื่อตั้งขึ้นเป็นสำนักสงฆ์ แล้ว หลวงปู่ชอบได้พักอยู่ที่สำนักสงฆ์แห่งนี้ เพื่ออบรมสั่งสอนชาวบ้านห้วยลาดและหมู่บ้านใกล้เคียงระยะ หนึ่ง ท่านจึงได้เดินทางจาริกธุดงค์ต่อไป นับจากปี 2483 เป็นต้นมา สำนักสงฆ์ห้วยลาดได้มีครูบาอาจารย์ พระกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ได้มาพักเพื่อปฏิบัติธรรม จำพรรษาเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด พระ อาจารย์อุทัย ฌานุตตโม (อ.ตีก) ⁸⁰ได้มาจำพรรษาที่สำนักสงฆ์ห้วยลาด และได้เป็นผู้นำพาชาวบ้านห้วย ลาดพัฒนาสำนักสงฆ์ห้วยลาด เดิมมีเนื้อที่ 17 ไร่ และในปี 2538⁸¹ พระอาจารย์อุทัยได้นิมนต์พระ อาจารย์สมบุรณ์ ปุญญกาโม มาช่วยดูแลการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์สำนักสงฆ์ห้วยลาด ในการนี้ได้ ดำเนินการขยายพื้นที่วัดโดยชาวบ้านห้วยลาดผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมบริจาคที่ดินถวายวัด และได้ติดต่อขอซื้อ ที่ดินในพื้นที่ติดวัดจนในปัจจุบันวัดป่าห้วยลาดมีพื้นที่ประมาณ 370 ไร่ นับตั้งแต่ปี 2538 พระอาจารย์ อุทัย⁸² ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะสำนักสงฆ์ห้วยลาดพร้อมกันนี้ได้ดำเนินการปลูกป่า ก่อสร้างถาวรวัตถุเพิ่มเติม ปัจจุบัน 2564 วัดป่าห้วยลาด เป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอ ภูเรือ และของจังหวัดเลย ทางวัดได้มีการปรับปรุง บูรณะ พื้นที่ภายในวัด ทั้งสิ่งปลูกสร้างและพื้นที่ โดยรอบ ให้ดูสวยงามและเป็นทีเคารพยิ่งขึ้น ประติมากรรมอันวิจิตร ที่ถูกสร้างขึ้นบริเวณลานหน้า วัดป่า ห้วยลาด เช่นองค์เทพต่างๆ เช่น พระตรีมูรติ พระอินทร์ พระพิฆเนศ พญานาค จระเข้ และองค์เทพอื่นๆ ไว้อีกมากมาย ให้นักท่องเที่ยวได้กราบไหว้ขอพร ถือเป็นจุดชมมุมเทพ และที่โดดเด่นสะดุดตา ก็คือ องค์ พญานาค เปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา

⁷⁹ สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม เจ้าอาวาส วัดป่าห้วยลาด, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁰ สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม เจ้าอาวาส วัดป่าห้วยลาด, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸¹ สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม เจ้าอาวาส วัดป่าห้วยลาด, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸² สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม เจ้าอาวาส วัดป่าห้วยลาด, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 76 พระสัพพัญญูรู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ

พระสัพพัญญูรู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ เป็นพระประธานสีขาวบริสุทธิ์ สร้างด้วยแร่แคลไซต์ พระสัพพัญญูรู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ องค์ใหญ่ที่สุด องค์ใหญ่ที่สุด ขนาดหน้าตัก 20 เมตร สูง 19 เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานในศาลาเฉลิมพระเกียรติซึ่งงดงามปานเทวดา สร้างและศักดิ์สิทธิ์ มีฉากหลังเป็นภูเขาเยี่ยมเทียมฟ้า มองเห็นม่านเมฆลอยระเร่ย มากกระทบพื้นดิน ท่ามกลางกลิ่นหอม ของดอกหอมหมื่นลี้และดอกไม้บานา

พันธ์ บรรยากาศเช่นนี้จะดำรงคงอยู่อีกนานแสนนานตลอดไป

ศาลาเฉลิมพระเกียรติ ใหญ่โตโอ้อ่า สง่างาม สร้างในปี พ.ศ. 2549 ได้มีฉันทานุมัติให้สร้าง "ศาลาเฉลิมพระเกียรติ" ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายพระราชกุศลแด่ในหลวง ร.9 เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 80 พรรษา โดยมี "พระสัพพัญญูรู้แจ้งสามแดนโลกธาตุ" เป็นพระประธานในศาลาแห่งนี้ ศาสนสถานนี้สร้างขึ้นได้ถูกใช้เป็นศูนย์กลางการศึกษา เผยแพร่ธรรมะขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และศูนย์รวมน้ำใจความสามัคคีของคนทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ได้รับ



ภาพที่ 77 ศาลาเฉลิมพระเกียรติ

พระราชทาน พระบรมราชานุญาต อัญเชิญ พระปรมาภิไธย "ภ.ป.ร." อักษรพระนามาภิไธย "ส.ก." ตราสัญลักษณ์ งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ตราสัญลักษณ์ งานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมายุ 80 พรรษา ประดิษฐาน ณ หน้าศาลาเฉลิมพระเกียรติ



องค์พญานาค

สัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา

ภาพที่ 78 องค์พญานาค

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าห้วยลาดมีศาสนสถาน ศาสนวัตถุ คือศาลาเฉลิมพระเกียรติ พระพุทธรูป นักท่องเที่ยวจะได้เยี่ยมชมปูชนียวัตถุเหล่านี้ที่ได้สะท้อนศิลปวัฒนธรรมประเพณีพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เป็นมรดกตกทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้ยังจะได้สัมผัสพุทธสถานที่สวยงามทั้งจากธรรมชาติและจากการก่อสร้างแต่งเติม เป็นปริศนาธรรม ทำให้สะดุดตาสะดุดใจ วัดป่าห้วยลาดไม่มีรูปแบบตายตัว จะผสมผสานประยุกต์ให้เข้ากับกาลปัจจุบัน เพื่ออนุชนรุ่นหลังเข้าถึงพระพุทธศาสนา เข้าใจคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวิมุติศิลป์ และพุทธศิลป์ ได้ชมความงามของวิจิตรศิลป์และสัมผัสได้ทางใจ เกิดความรู้แจ้ง พิธีกรรมนำสู่การปฏิบัติ เป็นวัดป่าสายหลวงปู่มั่น ผสมผสานแบบเก่าและแนวใหม่ เรียกว่าใหม่ก็เก่าเก่าก็ไม่ทิ้ง บริเวณวัดมีอากาศดี บรรยากาศเย็นสบาย ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง

นามธรรม: เมื่ออากาศดีทำให้ใจสงบ ได้ข้อคิดจากงานสถาปัตยกรรม เห็นพระประธานแล้วเกิดปิติ ปราโมทย์ เห็นพระเมตตาคุณและปัญญาคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนสอนอยู่ในศิลปกรรมวิมุติศิลป์ เช่น เทพจะเข้เงิน จระเข้ทองเป็นบริวารของพญานาคท้าวพิทักษ์ไตรสรณคมนาคาราช ซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ยังรักษาศีล 5 สรรพรู้ที่ใจ(รู้แจ้ง)ของผู้ที่มากราบไหว้ หรือนักท่องเที่ยว การเข้าถึงธรรมมีหลายหนทาง ทำให้ตื่นรู้ สู่การรู้แจ้ง มาที่วัดป่าห้วยลาดได้ทั้งอิมท้อง อิมกาย และอิมใจ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตร ไหว้พระ สวดมนต์ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลต่างๆ

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ชมพุทธศิลป์ ทิวทัศน์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง ทางลาด ร้านอาหาร 4 ภาค มีรีสอร์ทที่พักรอบวัด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าห้วยลาด เช่น **วัดสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ** (ห่างจากวัดป่าห้วยลาด 9.1 กม.), **วัดป่าม่วงไข** (ห่างจากวัดป่าห้วยลาด 19.2 กม.), **วัดเนรมิตวิปัสสนา** (ห่างจากวัดป่าห้วยลาด 19.2 กม.), **อุทยานแห่งชาติภูเรือ** (ห่างจากวัดป่าห้วยลาด 15.3 กม.), **วัดโพธิ์ชัย** (ห่างจากวัดป่าห้วยลาด 9.6 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ตามเส้นทาง ถนนเลย-ด่านซ้าย ตำบลसानตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ระยะทาง จากอำเภอภูเรือ มาทางตัวจังหวัดเลย 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย 42 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอด่านซ้าย 42 กิโลเมตร



ภาพที่ 79 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์)
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) คือ เส้นทางที่ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฐมกรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออก ดังนี้

1. สถาปัตยกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก (2) วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี (3) วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด

วัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก		พระอุโบสถสีทอง มีเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นอย่างสีทองทั่วทั้งพระ อุโบสถ
วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี		พระอุโบสถ มีลักษณะทาง สถาปัตยกรรม ผสมผสาน ระหว่างศิลปะไทย จีน ยุโรป และ เขมร
วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด	 <small>พระอุโบสถหน้าปรางค์บนคือสาย</small>	พระอุโบสถ เป็นโบสถ์ 2 ชั้นที่ ไม่ใช่ชั้นบนกับชั้นล่าง แต่ว่าเป็น “โบสถ์ชั้นนอก” กับ “โบสถ์ ชั้นใน”

2. จิตรกรรม มีปรากฏในเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) ภาคตะวันออก ประกอบด้วย
วัด ดังนี้

วัดเขาขวัง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี		โบสถ์ไม้ เป็นโบสถ์ที่แกะสลัก ทั้งหลัง ตั้งอยู่บนเขาแถวโป่ง น้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
--	--	--

วัดมณีวงศ์ จังหวัดนครนายก

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดมณีวงศ์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 2 ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทร. : 095-231-3560

- เฟสบุ๊ก : วัดมณีวงศ์

ประวัติความเป็นมา

วัดมณีวงศ์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2446 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2491 มีชื่อเดิมว่าวัดหนองกะพ้อ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา⁸³ ประมาณ พ.ศ.2310 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 พระองค์ทรงรบชนะที่เมืองลาว จึงได้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองเวียงจันทน์ขึ้นมาอยู่ในละแวกเมืองหน้าด่านนครนายกทั้งหมด เจ้าลาวที่อพยพมาเป็นเชลยศึกเข้ามาบวชในบวรพุทธศาสนา ได้รวบรวมผู้คนปฏิสังขรณ์วัดหนองกะพ้อขึ้นใหม่ในตอนสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการเปลี่ยนชื่อจากวัดหนองกะพ้อ เป็นวัดมณีวงศ์จนปัจจุบัน⁸⁴ อุโบสถสร้างเมื่อ พ.ศ.2496⁸⁵ เป็นอุโบสถสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐ ด้านในโดดเด่นด้วยลวดลายงานแกะสลัก บริเวณกำแพงประดิษฐาน หลวงพ่อสิวลี ซึ่งเป็นพระประธาน ปุชนิยมวัดนี้มีพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์อยู่ในอิริยาบถประทับนั่งบนก้อนศิลา พระบาททั้งสองวางอยู่บนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำ ส่วนพระหัตถ์ขวาวางหงาย มีช้างหมอบใช้งวงจับกระบอกน้ำ และอีกด้านหนึ่งมีลิงถือรวงผึ้งถวาย พระปางนี้เป็นพระบูชาสำหรับคนเกิดวันพุธกลางคืน วิหารที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่สี่ทงมีชื่อว่า พระพุทธรัตนมณีศรีหทัยเรศวร เสาของวิหารมีรูปปั้นมังกรอยู่ ทุกเสา ศาลาการเปรียญสร้างเมื่อ พ.ศ. 2518⁸⁶ ภายในวัดยังมีสถานปฏิบัติธรรม วิังรัตนมณีมหานครบาดาลนาคราช ประชาชนมักมาสักการะ พระรัตนมณีมหาบาดาล ที่อยู่ภายในถ้ำพญานาคเมืองบาดาลใหญ่ที่สุดในประเทศไทย นอกจากนั้นวัดยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. 2498 วัดมณีวงศ์ มีความโดดเด่นด้วยความงามของถ้ำพญานาค ที่ตระการตาเหมือนหลุดเข้าไปในเมืองบาดาลมีองค์พญานาคที่ช่างสามารถปั้นได้อย่างอ่อนช้อยงดงาม นอกจากนี้ภายในวัดยังมีงานพุทธศิลป์ที่สวยงามอีกหลายชิ้นงาน เริ่มจากซุ้มประตูวัด พระพุทธรูปสี่เหลี่ยมทงปางป่าเลไลยก์ วิหารเขียนที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ด้านบน พระอุโบสถ สวนปฏิบัติธรรม ที่สร้างด้วยศิลปะที่อ่อนช้อยงดงามและแปลกตา ปัจจุบันวัดมณีวงศ์ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 บ้านหนองกะพ้อ ตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 7 ไร่ 2 งาน 1 ตารางวา ปัจจุบันมีพระอธิการทองใบเป็นเจ้าอาวาส

⁸³ สัมภาษณ์ พระอาจารย์กฤษณาพร กนต์วีโร, เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁴ สัมภาษณ์ พระอาจารย์กฤษณาพร กนต์วีโร, เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁵ สัมภาษณ์ พระอาจารย์กฤษณาพร กนต์วีโร, เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁶ สัมภาษณ์ พระอาจารย์กฤษณาพร กนต์วีโร, เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



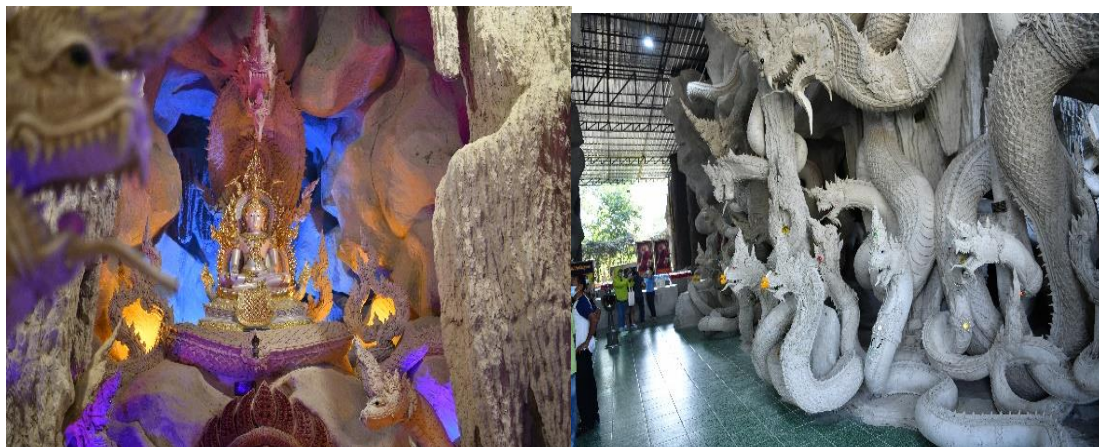
ภาพที่ 80 พระอุโบสถสีทอง

พระอุโบสถสีทอง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างสีทองทั่วทั้งพระอุโบสถ สามารถมองเห็นได้จากที่ไกล ๆ รอบกำแพง มีรูปปั้นกินรีสีทองประดับอยู่ข้างในอุโบสถ มีการวาดลวดลายแกะสลักบริเวณกำแพง มีหลวงพ่อสิวลีเป็นพระประธานที่อยู่ภายในอุโบสถ



พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ สีเหลืองทอง ในอิริยาบถประทับนั่งอยู่บนก้อนศิลา พระบาททั้งสองวางอยู่บนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำ ส่วนพระหัตถ์ขวา วางหงาย มีช้างหมอบใช้งวงจับกระบอกน้ำ และอีกด้านหนึ่งมีลิงถือรวงผึ้งถวาย ซึ่งพระปางนี้เป็นพระบูชาสำหรับคนเกิดวันพุธกลางคืน

ภาพที่ 81 พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์



ภาพที่ 82 ถ้ำรัตนมณีมหาบาดาล

ถ้ำรัตนมณีมหาบาดาล ถ้ำพญานาคเมืองบาดาลใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นการจำลองเมืองบาดาลบนพื้นดิน มีประติมากรรมขององค์พญานาค ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสวยงาม มีการตกแต่งให้มีพญานาคเลื้อยอยู่ตามเสาต่าง ๆ ภายในถ้ำ อีกทั้งยังมีการจัดไฟที่หลากสีส้น เพื่อให้ภายในถ้ำดูมีมิติและน่าสนใจมาก ภายในถ้ำยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่สีทองนามว่า พระรัตนมณีมหาบาดาล

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยได้ชมศิลปวัตถุสิ่งก่อสร้างที่สอดแทรกคติธรรม เช่น ถ้ำพญานาค สร้างเป็นคติสอนใจเพื่อให้มนุษย์ที่เป็นสัตว์ประเสริฐ โดยให้เห็นว่าพญานาคแม้เป็นเดรัจฉานก็มีความปรารถนาที่จะทำความดี และถ้ำรัตนมณีมหาบาดาล เป็นการจำลองเมืองบาดาลขึ้นบนพื้นดิน มีประติมากรรมขององค์พญานาค ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสวยงาม มีการตกแต่งให้มีพญานาคเลื้อยอยู่ตามเสาต่าง ๆ ภายในถ้ำ ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในเมืองบาดาลจริง ๆ ภายในถ้ำยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่สีทองนามว่า พระรัตนมณีมหาบาดาล ผู้คนที่มาเยือนถ้ำแห่งนี้ ก็จะได้สัมผัสการกราบไหว้องค์พระรัตนมณีมหาบาดาลด้วย ทำให้ผู้มาเยือนสัมผัสได้ถึงความอบอุ่น และสงบสุข

นามธรรม: ศิลปวัตถุสิ่งก่อสร้างที่สอดแทรกคติธรรม เช่น ถ้ำพญานาค คำว่า “นาค” มีความหมายตามคำศัพท์ หมายถึง งู โดยทั่ว ๆ ไปหรือพญานาคที่มีภพภูมิอยู่ในวิมานใต้แม่น้ำบึง ภูเขาบึง มหาสมุทรบึง ความเชื่อเรื่องพญานาคปรากฏในอินเดียก่อนการกำเนิดของพุทธศาสนา โดยมีการกล่าวถึงพญานาคในคัมภีร์อรรถเวท เรื่องราวในพระไตรปิฎกสะท้อนถึงการผสมผสานกันระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องพญานาค เช่น ตำนานมัจฉินทรพญานาค นิทานชาดกเกี่ยวกับภริยาที่ตัดพญานาค ซึ่งกล่าวว่า เป็นอดีตชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ในปัจจุบันเราพบพญานาคได้ในงานศิลปะตามวัดวาอารามต่าง ๆ ในวรรณกรรมทางศาสนา และในประเพณีหรือเทศกาลท้องถิ่น เรื่องราวของพญานาคในพุทธศาสนาทั้งที่รับรู้ผ่านประเพณีและการบอกเล่าได้เป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินมากมายสรรค์สร้างงานประติมากรรมและภาพวาดอันงดงามตามวัดวาอารามต่าง ๆ เช่น รูปปั้นพระนาคปรกซึ่งมีต้นกำเนิดจากเรื่องราวของมัจฉินทร เป็นต้น พระพุทธศาสนาจัดพญานาคเป็นสัตว์เดรัจฉาน มีฐานะต่ำกว่ามนุษย์ และมีบทบาทสำคัญบางส่วนในการเสริมสร้างบารมีให้กับพระพุทธเจ้า และพุทธศาสนา และความเชื่อนี้ยังมีผลให้มีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องนำไปประพฤติปฏิบัติได้ เช่น หลักปฏิจจนสมุพบาท สังสารวัฏ อกุศลมูล บุญกิริยาวัตถุ

อริยทรัพย์ ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้หลักคิดที่สำคัญ คือ การสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ที่เป็นผลจากกรรม หรือการกระทำของตนเอง นำหลักธรรมต่าง ๆ ไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นผู้ประเสริฐ มีพฤติกรรมเหมาะสมกับฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพร เยี่ยมชมถ้ำพญานาค

สิ่งอำนวยความสะดวก : ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องน้ำผู้พิการและผู้สูงอายุ ตลาดจำหน่ายสินค้าชุมชน
สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดมณีวงศ์ เช่น **วัดศรีวัน** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 16.2 กม.), **วัดเลขธรรมกิตติ์** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 18 กม.), **วัดเขาทุเรียน** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 14.3 กม.), **วัดพรหมณีหรือวัดหลวงพ่opakแดง** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 12.3 กม.), **พระพุทธฉายหรือวัดพระฉาย** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 61 กม.), **หลวงพ่อเคียรนครหรือวัดบุญนาค** (ห่างจากวัดมณีวงศ์ 7.3 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ ให้ใช้ถนนรังสิต-นครนายก (ถนนหมายเลข 305) ผ่านองครักษ์ ผ่านแยกบางอ้อ จนถึงแยกสามสาว ตรงไปถนนหมายเลข 3076 เลียบคลองเหมือง จากแยกสามสาวไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร เลี้ยวขวาจะมองเห็นวัด

วัดแก้วพิจิตร จังหวัดปราจีนบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดแก้วพิจิตร พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ถนนแก้วพิจิตร ตำบลบางบริบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี 25000

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 037-212 -7295, 081-481-1740, 081-650-0327

ประวัติความเป็นมา

วัดแก้วพิจิตรเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2422⁸⁷ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บนริมฝั่งขวาของแม่น้ำปราจีนบุรี ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 2 กิโลเมตร สร้างขึ้นโดยนางประมุขโลกา (แก้ว ประสงค์)⁸⁸ ภรรยาของขุนประมุขภักดี โดยมีผู้ร่วมกันบริจาคที่ดิน แรงงานและทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง สิ่งก่อสร้างในระยะแรก มีศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ กุฏิ พระอุโบสถ ศาลาท่าน้ำและเรือนแพ จนสภาพภายในวัดเริ่มทรุดโทรมลง ในช่วงปี พ.ศ. 2456 "เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ที่อพยพมาจากจังหวัดพระตะบองประเทศกัมพูชา มาตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้บูรณะวัดแห่งนี้ และสร้าง ศาลาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัด เช่น โบสถ์อาคาร ร.ร. อภัยพิทยาการ และ ร.ร. พระไตรปิฎกและวินัย ซึ่งปัจจุบันเป็นอาคารพิพิธภัณฑสถานของวัด เป็นต้น⁸⁹ วัดนี้จึงถือเป็นวัดประจำสกุล อภัยวงศ์ โดยคู่กับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยวัดนี้เป็นที่บรรจุอังคารของเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) และอังคารของพระยาอภัยภูเบศร (เลื่อม อภัยวงศ์) อยู่ที่ฐานของพระอภัย⁹⁰ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีจะทรงเสด็จบำเพ็ญกุศลพระราชทานแก่พระชนก และ พระอัยกาในบางวาระ และสืบต่อมาถึงสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดีที่จะมาบำเพ็ญกุศลพระราชทานแก่ขรัวตาและเจ้าคุณทวด ความโดดเด่นของวัดแก้วพิจิตรคือ อุโบสถที่มีสีแดงอิฐและสีชมพู มีลวดลายแกะสลักที่งดงาม ตามแบบศิลปกรรม 4 ชาติ อุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย จีน ยุโรป และขอม ที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ซึ่งสามารถพบเห็นได้เพียงแห่งเดียวในประเทศที่ดูแปลกกว่าวัดโดยทั่วไป ที่ฝาผนังพระอุโบสถด้านนอกมีภาพปูนปั้นรูปตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ภายในพระอุโบสถมีภาพวาดเรื่องราวในพระพุทธศาสนา เช่น ทศชาติชาดก มารผจญ วาดโดยช่างหลวง สมัยรัชกาลที่ 6 ด้านหน้าพระอุโบสถมีอาคารเรียนเป็นอาคารคอนกรีต รูปสถาปัตยกรรม ศิลปะกรีกหรือโรมันอยู่หลังหนึ่ง นอกจากนี้ภายในวัดแก้วพิจิตรยังมีหอพระไตรปิฎก และศาลาตรีมุขที่ทำน้ำบรยากาศภายในวัดร่มรื่น

⁸⁷ สัมภาษณ์ พระครูยุตติคุณกร, เจ้าอาวาส วัดแก้วพิจิตร, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁸ สัมภาษณ์ พระครูยุตติคุณกร, เจ้าอาวาส วัดแก้วพิจิตร, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸⁹ สัมภาษณ์ พระครูยุตติคุณกร, เจ้าอาวาส วัดแก้วพิจิตร, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹⁰ สัมภาษณ์ พระครูยุตติคุณกร, เจ้าอาวาส วัดแก้วพิจิตร, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 83 พระอุโบสถ

วัด ไต่แก่ พระอุโบสถ ที่ฝาผนังด้านนอกมีภาพปูนปั้นตัวละคร ในเรื่องรามเกียรติ์ มีเส้าแบบกรีก ด้านนอกหัวเส้าเป็นแบบโครินเธียล



ภาพที่ 84 พระประธานในอุโบสถ

ของอินเดีย พระพักตร์เป็นแบบประติมากรรมกรีกโรมัน พระเกศาหยักศกรวบเป็นมวยกลางพระเศียร ครองจีวรเป็นริ้ว มีฉัตรเงิน 5 ชั้นที่เจ้าพระยาอภัยภูเบศรนำกลับมาจากพระตะบอง เมื่อครั้งไปครองพระตะบองมาถวาย ด้านหลังฐานชุกชีขององค์พระพุทธรูปเป็นที่บรรจุอัฐิของเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) และพระยาอภัยภูเบศร (เลื่อม อภัยวงศ์)

พระอุโบสถ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายนอก และภายในอาคาร ผสมผสานระหว่างศิลปะไทย จีน ยุโรป และ เขมร อาคารล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วสี่มุม ซุ้มประตูแก้ว ซึ่งเป็นศิลปะกรรมเขมร ส่วนที่เป็นศิลปกรรมไทย คือ รูปแบบแผนผังอุโบสถ ช่องฟ้า ไบระกา ทางหงส์ บานประตูหน้าต่าง ลงรักปิดทองเป็นทวารบาล ส่วนศิลปกรรมจีน คือ รูปปั้นมังกรเขียวหน้าจั่ว หลังคาลายมังกรราวบันไดขึ้นอุโบสถ ที่สำคัญภายใน

พระประธานในอุโบสถ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2464 ในช่วงรัชกาลที่ 6 โดยสมเด็จพระยาดำรง ราชานุภาพ เป็นผู้ออกแบบพระพุทธรูปองค์นี้ และประธานนามว่า “ปางประธานอภัย” เป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทย ทำจากทองแดง หน้าตักกว้าง 1.7 ม. พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์ขวายกขึ้นหั้นฝ่าพระหัตถ์ออก ด้านนอกพระองค์วางตั้งฉากอยู่บนพระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางหงายฝ่าพระหัตถ์ขึ้นอยู่บนพระเพลา พระเนตรและพระอุมาฝังด้วยอัญมณี พระพุทธรูปมีลักษณะเหมือนมนุษย์สามัญชน และเลียนแบบพระพุทธรูปคันธารราษฎร์



ภาพที่ 85 พระรัตนสุวรรณ

พระรัตนสุวรรณ เป็นพระทองคำทรงเครื่องประดับอัญมณีปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นพระพุทธรูปที่รัชกาลที่ 5 พระราชทานแก่หลวงอภัยพิทักษ์ บุตรชายคนโตของพระยาอภัยภูเบศร เนื่องในโอกาสไปรับราชการที่เมืองพระตะบอง ต่อมาภายหลัง "พระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม)" ได้นำกลับมาจากเมืองพระตะบอง เพราะถือว่าเป็นพระประจำตระกูลอภัยวงศ์ และได้มอบเป็นพระประจำวัดแก้วพิจิตร เพื่อเป็นที่สักการะแก่ประชาชนทั่วไป ถึงปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นเวลาครบรอบ 125 ปี ของการสร้างวัด จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดเป็นการถาวร เพื่อให้ประชาชนกราบไหว้บูชาเป็นสิริมงคล

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ

อาคารพิพิธภัณฑ เดิมเป็นโรงเรียนอภัยพิทยาคม และโรงเรียนพระไตรปิฎก รูปตัวอาคารแบบศิลปะตะวันตกเป็นโรงเรียนประจำบาลแห่งแรกของจังหวัดปราจีนบุรี ต่อมาปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีทางวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวด้วยสฤาษิตและมีลายพระหัตถ์พระบรมฉายิไลยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

พระยอดธง เป็นพระที่อยู่บนยอดธงนำทัพสมเ็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระพุทธรไสยาสน์ แกะจากไม้ตะเคียนที่ยืนต้นตาย

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดแก้วพิจิตร มีพระอุโบสถที่สวยงามของศิลปะแบบไทย จีน ยุโรปและเขมร มาผสมผสานกันได้อย่างลงตัวงดงาม ซึ่งเป็นเพียงสถานที่เดียวในประเทศไทย ด้านในพระอุโบสถมีภาพวาดบนแผ่นผ้าบอกเล่าเรื่องราวพระพุทธรศาสนา โดยฝีมือช่างหลวงในสมัยรัชกาลที่ 6 หนักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การท่องเที่ยว คือ การเรียนรู้ศิลปะพร้อมกับปรีศนาธรรม อันเกิดจากความซาญฉลาดของเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ที่ต้องการสร้างไว้เพื่อเตือนใจอนุชนรุ่นหลัง

นามธรรม: สิ่งเคารพสูงสุดของพุทธรศาสนิกชน คือ พระรัตนตรัย หรือ ไตรรัตน์ ซึ่งแปลว่า แก้ว ของวิเศษหรือของมีค่า สิ่งประเสริฐ สิ่งมีค่าสูงสุด 3 ประการ ประกอบด้วยพระพุทธร พระธรรม และพระสงฆ์ ในบรรดาพระรัตนตรัยนี้ พุทธรศาสนิกชนต่างเคารพสักการบูชาพระพุทธรเจ้าไว้ในฐานะเป็นที่พึ่งที่ระลึกสูงสุด เพราะพระพุทธรองค์ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดพระพุทธรศาสนา ทรงเป็นผู้ประกาศสัจธรรมคำสั่งสอนที่เรียกว่า พระธรรม เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ พุทธรปฏิมาเป็นสื่อแทนพระพุทธรเจ้า ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพุทธรศาสนิกชนนิยมสร้างพุทธรปฏิมาขึ้นมาเพื่อระลึกถึงพระพุทธรองค์ตามเนื้อหาในพุทธรประวัติทำให้มีพุทธรปฏิมาจำนวนมาก พุทธรปฏิมาจึงไม่ใช่เป็นเพียงรูปเคารพเท่านั้น แต่ยังมีหมายเรื่องพระพุทธรประวัติ เป็นสัญลักษณ์ความดีงามทั้งปวงของพระพุทธรองค์ พระพุทธรูปปางอภัยทานที่วัดแก้วพิจิตร เป็นพุทธรปฏิมาที่สร้างขึ้นมาก เป็นศิลปะรัตนโกสินทร์แบบพระราชานิยมในพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ถูกสร้างขึ้นด้วยการบวงสรวงขอพร โดยมีคติความเชื่อว่า พุทธศาสนิกชนที่มาสักการะบูชาพระพุทธรูปปางประทานอภัยแล้วจะได้รับพร 3 ประการ ตามคำบวงสรวงขอพรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม) ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่ได้สักการะบูชาจะได้ที่พึงพอใจ เกิดศรัทธา มีปัญญา ประยุกต์หลักธรรมในการดำรงชีวิต พัฒนาตนไปสู่เส้นทางแห่งความดีได้ตามลำดับ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี : กิจกรรมทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระพุทธรูปปางอภัย, ชมพระอุโบสถ ศิลปผสมผสานระหว่างศิลปะไทย จีน ยุโรป และ เขมร

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง ร้านขายของที่ระลึก

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดแก้วพิจิตร เช่น **ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร** (ห่างจากวัดแก้วพิจิตร 1.5 กม.), **วัดโบสถ์** (ห่างจากวัดแก้วพิจิตร 7.8 กม.), **วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์** (ห่างจากวัดแก้วพิจิตร 23.6 กม.), **กลุ่มโบราณสถานสระมรกต** (ห่างจากวัดแก้วพิจิตร 25 กม.), **ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดปราจีนบุรี** (ห่างจากวัดแก้วพิจิตร 13 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

ถนนหลโยธิน ปราจีนบุรี (จากถนนพหลโยธิน ทางหลวงหมายเลข 1 เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 305 (เส้นรังสิต - องค์กรักษ์ - นครนายก) เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 33 (ไปทางอำเภอปากพลี) เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 319 (ไปปราจีนบุรี) เลี้ยวซ้ายเข้าถนนเทศบาลดารี ขับต่อไปจนถึงวัดแก้วพิจิตร)

วัดบุปผาราม จังหวัดตราด

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดบุปผาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 บ้านปลายคลอง ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 086-152-4252

ประวัติความเป็นมา

วัดบุปผาราม เป็นวัดเก่าแก่สำคัญของจังหวัดตราด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา และเป็นวัดสำคัญในชุมชนมาอย่างยาวนาน⁹¹ สังเกตได้จากร่องรอยการบูรณะที่หลงเหลืออยู่จากหลายสมัย ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ โดยปรากฏหลักฐานว่า ได้รับการบูรณะครั้งสำคัญในสมัยพระครูสารพิสุทธ (หลวงพ่อโห) อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 5⁹² เช่น มณฑปที่สร้างขึ้นแทนที่ปราสาทประธานที่ชำรุด รวมทั้งได้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังด้วยตนเอง ต่อมาทางวัดจึงได้นำรูปจำลองของพระครูสารพิสุทธมาประดิษฐานไว้ให้ประชาชนสักการะ ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวิหารพระพุทธไสยาสน์ และมณฑป เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีอิทธิพลศิลปะจีน จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวชาวจีนที่อยู่อาศัยหรือทำการค้าในบริเวณนี้ คงมีศรัทธาเลื่อมใสวัดบุปผารามเป็นอย่างยิ่ง พัฒนาการการสร้างวัด สรุปลำดับความสำคัญ ได้ดังนี้⁹³ พ.ศ.2175 วัดบุปผาราม หลวงเมืองเป็นผู้สร้างขึ้นในรัชกาล พระเจ้าปราสาททอง สมัยอยุธยา พ.ศ.2225 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้รับการบูรณะซ่อมแซมเป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกือบทั้งหมด เช่น ภาพจิตรกรรมในอุโบสถ วิหารพระพุทธไสยาสน์ และมณฑป มีศิลปะจีน พ.ศ.2435 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะถาวรวัตถุในวัด เช่น สร้างศาลาการเปรียญ พระพุทธรูปและเงิน และพระพุทธรูปทรงเครื่อง พ.ศ. 2439 สร้างพระพุทธรูปปางทศกริยา พ.ศ.2448 สมัยรัชกาลที่ 6 สร้างพระยอดธง ทำด้วยทองคำ พ.ศ.2459 วัดบุปผารามได้พระบรมสารีริกธาตุ จากกรุศิลาวัดร้างทางภาคเหนือ พ.ศ. 2458 สร้างโรงธรรม เรียกกันว่า ศาลาโถง พ.ศ.2510-2520 กรุพระที่บรรจุไว้ในเศียรของพระพุทธรูปปางไสยาสน์แตกได้พบพระยอดธงทองคำ พ.ศ.2521 การบูรณะอุโบสถ วิหาร ตลอดจนตกแต่งภูมิทัศน์ และเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ พ.ศ. 2524 การบูรณะวิหารฝากระดาน อยู่ใกล้กำแพงแก้วด้านเหนือ เดิมเคยใช้เป็นอุโบสถ เป็นอาคารครึ่งไม้ครึ่งปูนและมีความเก่าแก่ที่สุด พ.ศ.2526 และ พ.ศ.2542 บูรณะพระอุโบสถ พ.ศ.2530 สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกเสด็จเยี่ยมวัดบุปผาราม พ.ศ.2533 สร้างหอระฆัง พ.ศ.2535 จัดตั้งพิพิธภัณฑวัดบุปผาราม พ.ศ.2548 จัดตั้ง พิพิธภัณฑ และดูแลภูมิทัศน์ ปัจจุบันวัดบุปผารามเป็นวัดสำคัญของชุมชนที่ชาวเมืองตราดนิยมมาทำบุญรวมทั้งประกอบศาสนพิธีเป็นประจำ

⁹¹ สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณสารวิบูล, เจ้าอาวาส วัดบุปผาราม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹² สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณสารวิบูล, เจ้าอาวาส วัดบุปผาราม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹³ สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณสารวิบูล, เจ้าอาวาส วัดบุปผาราม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



พระอุโบสถหน้าเป็นประดับเครื่องถ้วย

ภาพที่ 86 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ เป็นโบสถ์ 2 ชั้นที่ไม่ใช่ชั้นบนกับชั้นล่าง แต่ว่าเป็น“โบสถ์ชั้นนอก” กับ “โบสถ์ชั้นใน” ตั้งอยู่ติดกับกำแพงทางใต้ สำหรับเป็นสถานที่ทำสังฆกรรม บูรณะเมื่อปีพ.ศ 2526 ภายในประดิษฐานหลวงพ่อดโต องค์พระประธานของโบสถ์ที่สร้างด้วยงานศิลปกรรมพื้นบ้านที่แม่จะเรียบง่าย แต่ดูมีเสน่ห์และขลัง องค์หลวงพ่อดโตสร้างจากทรายแดงฉาบปูน สันนิษฐานว่าท่านสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพระพักตร์อมยิ้มละไม



ภาพที่ 87 กุฎิลา

พระพุทธรูปแบบสุโขทัย พระพุทธรูปทรงเครื่อง พระพุทธรูปบุทองบุเงิน พระศรีอริยเมตไตรย พระพุทธรูปปางทุกรกริยา พระพุทธรูปครองจีวรรายดอก สลุปแก้วบรรจุพระบรมธาตุ พระพุทธรูปประจำวิหารใหญ่วัดบุปผาราม

กุฎิลา เป็นกุฎิหลังเดียวทรงไทยเครื่องไม้ทั้งหลังสร้างโดยวิธีการบากเข้าไม้ หลังคามุงกระเบื้องดินเผาเป็นกุฎิขนาดเล็กเหมาะสำหรับพระภิกษุองค์เดียวบำเพ็ญธรรมนั่งกรรมฐาน



ภาพที่ 88 พระพุทธรูปแบบสุโขทัย



พิพิธภัณฑ์วัดบุปผาราม เป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องถ้วยต่างประเทศ ได้แก่ เครื่องถ้วยเบญจรงค์ เครื่องถ้วยยุโรป เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยสก๊อต เครื่องถ้วยเบลเยียม และเครื่องถ้วยอังกฤษ ของใช้ในชีวิตประจำวันชาวตราด

ภาพที่ 89 พิพิธภัณฑ์วัดบุปผาราม

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพพระพุทธรูปปางแสดงธรรม, วิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ เป็นวิหารก่อด้วยศิลาแลง ล้อมรอบด้วยเจดีย์เล็ก ฝาผนังมีภาพเขียนลายดอกไม้และสัตว์ต่าง ๆ เช่น มังกรคู่ นก กวาง ฯลฯ มีตัวอักษรจีน ลายนกและลายดอกไม้ลายดอกพุดตาน, วิหารฝากระดาน, มณฑปสามหลัง, พระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐานอยู่ในสถูปแก้วสูงประมาณ 3 คืบ ตั้งอยู่ในตู้กระจกด้านหน้า, พระพุทธรูปทรงเครื่อง, พระพุทธรูปทองและบุเงิน, พระพุทธรูปขนาดเล็กเรียกว่า พระยอดธง ทำด้วยทองคำ, พระพุทธรูปครองจีวรลายดอก สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4-7, พระศรีอริยเมตไตรย, เครื่องถ้วยลายคราม, หอสวดมนต์ เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: จุดเด่นของวัดบุปผาราม คือ รูปทรงอันสมส่วนและองค์ประกอบทางพุทธศิลป์ดั้งเดิมในบริเวณโบสถ์ที่ช่างโบราณสร้างสรรค์ออกมาได้อย่างสวยงาม ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถหลังเก่า รวมถึงภาพจิตรกรรมในวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ล้วนแต่เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นที่ผสมกลมกลืนด้วยศิลปะและวรรณคดีจีน และพิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณ แหล่งรวบรวมโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าไว้มากมาย โดยเฉพาะพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นมงคลสูงสุดคู่บ้านเมือง มีพระพุทธรูปทองบุเงิน และพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องถ้วยจีน ยุโรป กลองมโหระทึก นอกจากนี้ยังมี "หมุกุฎีเล็กทรงไทยขนาดพิเศษ" ที่สร้างได้ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ คือ มีขนาดพอแค่ภิกษุอยู่ได้เพียงรูปเดียวเท่านั้น มี "หอสวดมนต์" ที่เป็นศาลาไม้ยกพื้นสูง หลังคาแบบมุงกระเบื้องเคลือบชั้นเดียว หน้าบันไม้จำหลักปิดทองลายเทพพนม ฝาประกน เสาไม้แปดเหลี่ยม เจดีย์แบบย่อมุมไม้สิบสอง ก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน วิหารฝากระดานก่ออิฐ ถูปูน รูปเรือสำเภา เช่นเดียวกับฐานของโบสถ์ วิหาร สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย อีกทั้งมีภูมิทัศน์ที่เป็นระเบียบสวยงาม ร่มรื่น สะอาดสะอ้านดูสบายตา มากไปด้วยความเขียวชอุ่มของต้นไม้ใบหญ้า โดยเฉพาะสนามหญ้าสีเขียวกลางวัด ดังนั้น จะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสมนต์เสน่ห์ของสถาปัตยกรรมภายในวัด ที่มีการบูรณะหลายสมัย และมีความงามทางศิลปะทั้งไทยและจีน ซึ่งนับว่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าประทับใจและน่าจดจำ

นามธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ปริศนาธรรม ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิ พระหัตถ์ขวาลือดอกบัว ซึ่งได้รับอิทธิพลขนบธรรมเนียมแบบอย่างจีน แบบเซน หรือนิกายมหายาน ที่นิยมวาดกันในสมัยรัตนโกสินทร์ จากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนปริศนาธรรมทาง

พระพุทธศาสนา ที่ถือได้ว่าเป็นเอกสารสำคัญโบราณทางประวัติศาสตร์ ผ่านภาพวาดบ่งบอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ที่เกี่ยวเนื่องกันทางพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องราวพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิภคา หรือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมกับวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนในระดับท้องถิ่นพื้นบ้าน โดยมีช่องทางท้องถิ่นที่สามารถนำเอาวัสดุท้องถิ่นของคนสมัยโบราณมาใช้ในการสร้างจิตรกรรมฝาผนังเกิดเป็นภาพปริศนาธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสืบทอดมาแต่ละยุคและแต่ละสมัย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เพียงแค่อ่านได้เรียนรู้ แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ปริศนาธรรมเหล่านั้นในการดำเนินชีวิต มั่นคงในศรัทธา เจริญด้วยปัญญา และหลักธรรมอื่น ๆ ยิ่งขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน : สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพร และปิดทองพระพุทธรูป เทียวชมโบราณสถานและโบราณวัตถุ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง ห้องน้ำสำหรับผู้พิการ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดบุปผาราม เช่น วัดโยธานิมิต (ห่างจากวัดบุปผาราม 2.2 กม.), ศาลหลักเมืองตราด (ห่างจากวัดบุปผาราม 2.2 กม.), วัดไผ่ล้อม (ห่างจากวัดบุปผาราม 3.6 กม.), วัดคีรีวิหาร (ห่างจากวัดบุปผาราม 21.2 กม.), วัดสะพานหิน (ห่างจากวัดบุปผาราม 33.9 กม.), วัดเมืองเก่าแสนตุ่ม (ห่างจากวัดบุปผาราม 52.9 กม.), อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเกาะช้าง (ห่างจากวัดบุปผาราม 20.2 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองตราดไปตามทางหลวงหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ตรงข้ามโรงพยาบาลตราดเลี้ยวแยกซ้ายตรงเข้าไปจะเห็นวัดบุปผารามอยู่ทางด้านซ้ายมือ

วัดเขาขวัง จังหวัดจันทบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดเขาขวัง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 22140

ข้อมูลการติดต่อ: -โทร. 089-946-9195

-เฟซบุ๊ก: วัดเขาขวัง

ประวัติความเป็นมา

วัดเขาขวัง เป็นวัดที่สวยงามอีกแห่งของเมืองจันทบุรี สงบเงียบ และมีโบสถ์ที่สร้างด้วยไม้แกะสลักลวดลายงดงาม เริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้ทำเรื่องขออนุญาตในปี พ.ศ.2551 และได้รับอนุญาตในปี พ.ศ.2552 ต่อมาปี พ.ศ.2554 ได้สร้างอุโบสถ์ไม้แกะสลักขึ้น⁹⁴ โดยที่วัดเขาขวังเดิมที่เป็นสำนักสงฆ์ ไม่มีบันทึกว่าสำนักสงฆ์แห่งนี้ตั้งมาเมื่อไร แต่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551⁹⁵ มีการทำเรื่องขออนุญาตจัดสร้างวัดเขาขวังขึ้น และได้รับอนุญาตให้เป็นวัดในปี 2552⁹⁶ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2553⁹⁷ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต เจ้าอาวาสมีแนวคิดที่จะสร้างโบสถ์ไม้เหมือนที่ใดก็ได้เริ่มทำการก่อสร้างโบสถ์ด้วยไม้แกะสลักทั้งหมด โดยการนำเอาไม้เหลื่อใช้ และส่วนหนึ่งที่ทางวัดจัดซื้อมา เช่น ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ และไม้แดง ทำการแกะสลักเรื่องราวพุทธประวัติพระเวสสันดรชาดก สัตว์ 12 ราศี และวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยโบราณจนถึงปัจจุบันของชาวเมืองจันทบุรี ด้วยการว่าจ้างช่างแกะสลักจาก จ.เชียงใหม่มาทำการแกะสลักงานศิลปะโบสถ์ไม้แกะสลักทั้งหมดแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2556⁹⁸ ปัจจุบันวัดเขาขวัง ตั้งอยู่ที่ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน วัดแห่งนี้มีจุดเด่นที่แตกต่างจากที่อื่นคือ ภายในวัดมีโบสถ์ไม้แกะสลักทั้งภายนอกและภายใน ที่งดงามอย่างมาก โดยตัวโบสถ์จะแกะสลักเรื่องราวพุทธประวัติวรรณคดีพระเวสสันดรชาดก และวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยโบราณ ถือเป็นวัดที่งดงามท่ามกลางธรรมชาติที่โอบรอบไปด้วยความร่มรื่น

⁹⁴ สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹⁵ สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹⁶ สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹⁷ สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

⁹⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 90 โบสถ์ไม้

โบสถ์ไม้ เป็นโบสถ์ที่แกะสลักทั้งหลัง ตั้งอยู่บนเขาแถวโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โบสถ์หลังนี้ได้แกะสลักด้วยไม้แดง ไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ และไม้สัก ด้วยการว่าจ้างช่างแกะสลักไม้จากจังหวัดเชียงใหม่ มาทำการแกะสลักซึ่งภายใน และภายนอกโบสถ์ มีความสวยงาม เป็นอย่างมาก ช่างในมีพระประธานที่ทำจากหยกขาวที่สวยงาม



ภาพที่ 91 ศาลาแม่ตะเคียน

ศาลาแม่ตะเคียน เรือนเจ้าแม่ตะเคียนตั้งอยู่ในห้องกระจก ต้นตะเคียนต้นนี้มีชาวบ้านพบอยู่ในคลองเมื่อ พ.ศ.2555 ชาวบ้านจึงช่วยกันนำขึ้นจากน้ำแล้วมาถวายวัด เจ้าอาวาสจึงให้ช่างแกะสลักไม้ตะเคียนทั้งต้นเป็นเรื่องเล่าวิถีสุมชนที่อยู่ใกล้วัดอย่างสวยงาม ตั้งไว้ให้นักท่องเที่ยวหรือนักเสียงโชคเข้าไปกราบไหว้ขอพรขอโชคก่อนกลับออกจากวัด นักเสียงโชคที่เข้ามากราบไหว้ก็ต้องพิจารณาตนเองว่าโชคตก อยู่ตรงไหน



ภาพที่ 92 ไม้สักทอง อายุหลายร้อยปี

ไม้สักทอง อายุหลายร้อยปี ยาว 9 เมตร น้ำหนัก 9 ตัน แกะสลักกลายเป็นประวัตินี้และเรื่องราวสมัยพุทธกาล พร้อมด้วยการนำเพชรพลอย และคริสตัลมากมายถึง 2 ล้านเม็ดมาประดับ ที่ได้ไปกว่านั้นมีพลอยพม่า พลอยบางกระจะ และบลูซัพไฟร์สีฟ้า กว่า 100 กระรัต มีทั้งคนเอามาถวาย ให้และที่ซื้อมาติดประดับตกแต่ง รวมแล้วตอนนี้มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเขาซวง เป็นวัดที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติอันร่มรื่น มีจุดเด่นที่แตกต่างจากที่อื่น นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม คือได้สัมผัสกับความสวยงามทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการถ่ายทอดให้เห็นในรูปแบบของงานแกะสลักไม้ที่เกิดจากความศรัทธาของผู้สร้าง เช่น โบสถ์ไม้แกะสลักทั้งภายนอกและภายในที่งดงาม โดยตัวโบสถ์จะแกะสลักเรื่องราวพุทธประวัติ วรรณคดีพระเวสสันดรชาดก และวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยโบราณ พระประธานภายในโบสถ์สร้างด้วยหินอ่อนสีขาวงดงาม นอกจากโบสถ์แล้ว ศาลาแกะสลักเกือบทั้งหลังอีกเช่นกัน บริเวณศาลามีการขยายงานแกะสลักเพิ่มขึ้นจากโบสถ์ ช่วงกลางศาลามีเสาไม้แกะสลักงดงาม และด้านบนตกแต่งด้วยพลอยสีสวยงดงาม นอกจากนั้นยังมีศาลาแม่ตะเคียน ศาลาสีภาคที่แกะสลักเล่าเรื่องราวของแต่ละภาคด้วย งานไม้แกะสลักงดงามทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ศิลปะที่ศิลปินถ่ายทอดออกมาอย่างประณีตบรรจงพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องราวพุทธประวัติ วรรณคดีพระเวสสันดรชาดก และวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยโบราณ

นามธรรม: ปุชนิยัตถุที่สำคัญของวัดเขาซวง คือ โบสถ์ไม้แกะสลักทั้งภายนอกและภายในที่งดงาม โดยตัวโบสถ์จะแกะสลักเรื่องราวพุทธประวัติ วรรณคดีพระเวสสันดรชาดก และวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยโบราณ สร้างจากไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ และไม้แดง นำมาแกะสลักเป็นลวดลายที่วิจิตรตระการตา ด้านในประดิษฐานพระประธานที่ทำจากหยกขาว ความสวยงามของศิลปะนอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหรือความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกปลูกฝังและถ่ายทอดจากศิลปินไปสู่ผู้คนเข้าไปสักการะบูชาแล้ว ยังมีความสำคัญในฐานะมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น “มรดกแห่งศรัทธา” นักท่องเที่ยวเมื่อได้สักการะบูชา จะเรียนรู้เรื่องราวพุทธประวัติ วรรณคดีพระเวสสันดรชาดก ผ่านภาพแกะสลักเป็นลวดลายที่วิจิตร ได้สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถขยายองค์ความรู้หรือข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์และวัฒนธรรมจากปุชนิยัตถุเหล่านี้ แล้วต่อยอดขยายผลการเรียนรู้โดยแปลงองค์ความรู้เหล่านั้นมาเป็น “ทุนทางปัญญา” เพื่อการพัฒนาตนเองให้มั่นคงในศรัทธาและหลักธรรมข้ออื่น ๆ อย่างยั่งยืนต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: เยี่ยมชมโบสถ์ไม้แกะสลักทั้งภายนอกและภายใน, สักการะ ขอพรพระประธานที่ทำจากหยกขาว

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลอนจอดรถ ห้องน้ำ ห้องน้ำสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเขาซวง เช่น **สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาซอยดาว** (ห่างจากวัดเขาซวง 18.3 กม.), **ตลาดบ้านแหลม** ตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา (ห่างจากวัดเขาซวง 33 กม.), **โครงการอ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธ** หรือ **คลองพระพุทธ** (ห่างจากวัดเขาซวง 26 กม.), **น้ำตกหินดาด จังหวัด**

จันทบุรี (ห่างจากวัดเขาซวัง 27.7 กม.), **วัดทองทั่ว** (ห่างจากวัดเขาซวัง 57 กม.), **วัดพลับ** (ห่างจากวัดเขาซวัง 65 กม.), **วัดเขาสุกิม** (ห่างจากวัดเขาซวัง 69.3 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

ทางหลวงหมายเลข 3193 จันทบุรี (จากเส้นสุขุมวิทตรงไปถึงสามแยกปากแซง เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสาย 317 ตามป้ายที่ไปอำเภอโป่งน้ำร้อนประมาณ 36 กิโลเมตร เลี้ยวขวาตรงแยกโป่งน้ำร้อนอีกประมาณ 14 กิโลเมตร วัดอยู่ทางซ้ายมือบนเนินเขา

4.3.2.3 เส้นทาง สายศาสนสถาน และศาสนธรรม

เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

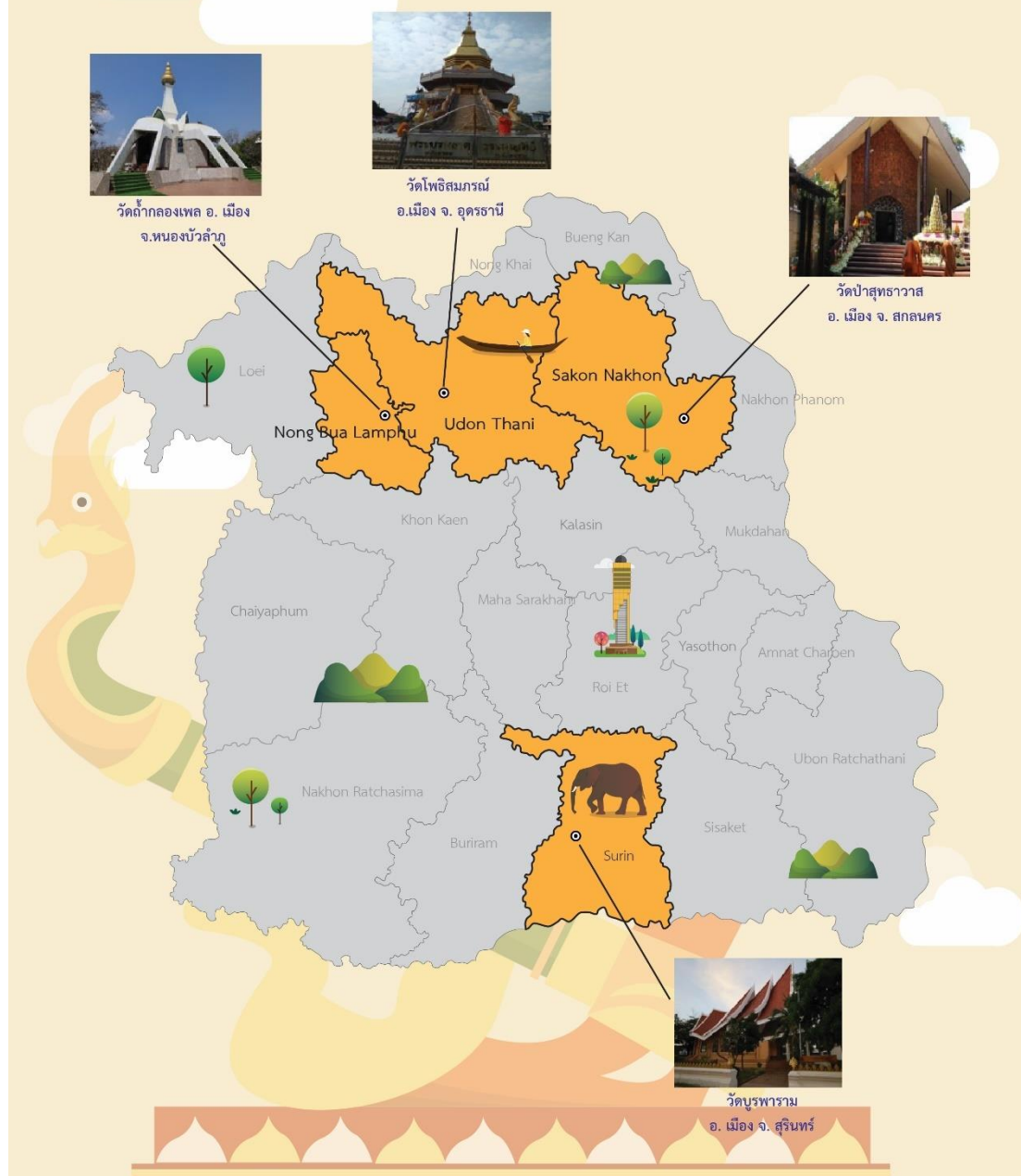
- (1) วัดบูรพาราม อ. เมืองสุรินทร์ จ. สุรินทร์
- (2) วัดป่าสุทธาวาส อ. เมืองสกลนคร จ. สกลนคร
- (3) วัดถ้ำกลองเพล อ. เมืองหนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู
- (4) วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมืองอุดรธานี จ. อุดรธานี

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) ต.ควนโนรี อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี
- (2) วัดขนาธิปเฉลิม หรือ วัดมาบั่ง อ.เมืองสตูล จังหวัดสตูล

เส้นทาง สายศาสนสถาน และศาสนธรรม แยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรมในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



ภาพที่ 93 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม

ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม

ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

ศาสนสถาน และศาสนธรรม มีปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดบูรพาราม อ. เมืองสุรินทร์ จ. สุรินทร์ (2) วัดป่าสุทธาวาส อ. เมืองสกลนคร จ. สกลนคร (3) วัดถ้ำกลองเพล อ. เมืองหนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู (4) วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมืองอุดรธานี จ. อุดรธานี

<p>วัดบูรพาราม อ. เมือง จ. สุรินทร์</p>		<p>วิหารจตุรมุขประดิษฐานพระคูเมือง (หลวงพ่อพระชีวี) แบบทรงไทย</p>
<p>วัดป่าสุทธาวาส อ. เมือง จ. สกลนคร</p>		<p>พิพิธภัณฑ์หลวงปู่่มั่น ภูริทตฺโต ตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าชั้นเดียวคล้ายบ้านทรงไทยประยุกต์</p>
<p>วัดถ้ำกลองเพล อ.เมือง หนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู</p>		<p>อนุสรณ์สถานของหลวงปู่ขาว ที่ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ัฐบริหาร หลวงปู่ขาว อนาลโย</p>
<p>วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมือง จ. อุดรธานี</p>		<p>พระบรมธาตุธรรมเจดีย์ 3 ชั้น บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป พระไตรปิฎก พุทธประวัติ คติธรรมคำสอน อัฐิธาตุ พระอรหันต์ และรูปเหมือนพระบูรพาจารย์</p>

วัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดบูรพาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย
ที่ตั้ง: ถ.จิตรบำรุง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

ข้อมูลการติดต่อ - โทรศัพท์ : 087-963-5273

ประวัติความเป็นมา

วัดบูรพาราม สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี มีอายุประมาณ 200 ปี เท่า ๆ กับอายุของจังหวัดสุรินทร์ โดย “พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง” หรือ (ปุม) เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก ร่วมมือกันสร้างกับชาวบ้าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2300-2330 ซึ่งตั้งชื่อในตอนนั้นว่า “วัดบูรพ์”⁹⁹ แรกเริ่มเดิมที วัดนี้เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล ได้อนุมัติให้วัดบูรพ์เป็นวัดในสังกัดคณะธรรมยุต¹⁰⁰ และได้นิมนต์ พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ซึ่งปฏิบัติธุระกิจกรรมฐานอยู่ ให้มาประจำอยู่ที่วัดบูรพาราม ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และร่วมเป็นคณะพระสังฆาธิการวัดบูรพาราม ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2520¹⁰¹ และเป็นวัดสำคัญของจังหวัดสุรินทร์เพราะเป็นที่ประดิษฐาน หลวงพ่อพระชีว์ (หลวงพ่อประจักษ์) พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของสุรินทร์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นมาพร้อมกับวัดบูรพาราม ประดิษฐานอยู่ในมณฑปจตุรมุข นับเป็นปูชนียวัตถุที่ชาวสุรินทร์เคารพบูชาอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นวัดที่พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) พระเถระสายพระกัมมัฏฐาน ที่มีชื่อเสียงในหมู่สายพระกัมมัฏฐาน ได้เคยจำพรรษาอยู่ ณ วัดบูรพาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งมรณภาพ พ.ศ. 2526¹⁰² เมื่อปี พ.ศ.2511 กรมการศาสนาได้ประกาศยกให้วัดบูรพารามขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างแรกของจังหวัด ปี พ.ศ.2537 กรมการศาสนา ประกาศยกย่องให้เป็นวัดพัฒนาดีเด่น ประจำปี พ.ศ.2537

⁹⁹ สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบูรพาราม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบูรพาราม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰¹ สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบูรพาราม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰² สัมภาษณ์ พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบูรพาราม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 94 วิหารจตุรมุขประดิษฐานพระคูเมือง
เซนติเมตร โดยประมาณ ลักษณะปางสะดุ้งมาร มีพุทธลักษณะคล้ายไปทางศิลปะแบบขอมในยุคขอม
เรืองอำนาจ

วิหารจตุรมุขประดิษฐานพระคูเมือง (หลวงพ่พระชีว์) แบบทรงไทย สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2506 ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2538 โดยปรับปรุงให้มีความวิจิตรมากขึ้น มีบันไดทางขึ้นวิหาร 2 ทาง มีรูปปั้นหุ่นพญานาคลักษณะศิลปะไทยเลื้อยลงตามระเบียงบันไดทั้งสองข้างพระปฎิมากร หลวงพ่พระชีว์เป็นพระพุทธรูปโบราณ ชาวเมืองนับถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คูเมืองสุรินทร์ประดิษฐานในวิหารจตุรมุข หน้าตักกว้าง 2 เมตร 9 เซนติเมตร สูง 3 เมตร 49



ภาพที่ 95 พระอุโบสถ

พระอุโบสถหลังใหญ่ กว้าง 15 เมตร ยาว 32 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2479 แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2493 ปัจจุบันปรับปรุงโครงสร้างใหม่และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังพุทธประวัติที่งดงาม



ภาพที่ 96 พិพิธภัณฑสถานอตุลเถระ

พิพิธภัณฑสถานอตุลเถระ

พิพิธภัณฑสถานอตุลเถระ ลักษณะทรงไทยประยุกต์ สำหรับเก็บอัฐิธาตุ และบริวาร พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) และประดิษฐานรูปเหมือน หลวงปู่ดูลย์ อตุโล สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2527

พระปฐมมากร พระพุทธชินราชจำลอง พระประธานประจำวัด หน้าตักกว้าง 1 เมตร 49 เซนติเมตร สูง 2 เมตร 19 เซนติเมตร โดยประมาณ ลักษณะปางสะดุ้งมาร ประดิษฐานในพระอุโบสถ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2489

ศาลาอตุลเถระ ลักษณะทรงไทยคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น สำหรับใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลทั่วไป และใช้เป็นสถานที่อบรม ปฏิบัติธรรม สร้างเสร็จเมื่อปีพ.ศ. 2512

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดบูรพาราม เป็นวัดเก่าแก่กลางเมือง ที่ถือเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวสุรินทร์ วัดนี้สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี มีอายุประมาณ 200 ปี นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยเห็นสถาปัตยกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่สวยงาม พร้อมกับบรรยากาศภายในวัดนี้ที่ถือว่าเป็นสถาบันหลักในสังคม มีหน้าที่สำหรับพัฒนาบุคคล 2 ด้านคือ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ และเป็นหน่วยงานสังคมที่ทำหน้าที่ทั้งรวบรวมและผลิตความรู้ให้กับสังคมมาโดยตลอด การสร้างชุดความเชื่อ และชี้แนวทางการดำเนินชีวิต เป็นบทบาทที่สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญต่อการเสนอองค์ความรู้สู่สังคม

นามธรรม: ปุชนิยัตถุภายในวัด เช่น พระปฐมมากร พระพุทธชินราชจำลอง พระอุโบสถหลังใหญ่ วิหารจตุรมุข ประดิษฐานพระคู่มือเมือง ศาลาอตุลเถระ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น ถือเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ศิลปินถ่ายทอดออกมาเพื่อสะท้อนให้เห็นแก่นพุทธธรรม สร้างสรรค์ศิลปตามความเชื่อแล้วสะท้อนออกมาในรูปแบบของปุชนิยัตถุ ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่ได้พบเห็นจะได้แบบอย่างในของการดำเนินชีวิต สามารถประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นคนมีความเมตตา มีความเสียสละ กตัญญูต่อคนที่มีบุญคุณ สนใจในการเฝ้าหาความรู้ ดำรงตนในหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: เดือนมกราคม กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี เสริมสิริมงคลฯ, เดือนมีนาคม กิจกรรมวันมาฆบูชา/ก่อบพระเจดีย์ทราย/รำถวายไหว้หลวงพ่อบุญชู, เดือนเมษายน งานวันสงกรานต์ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บุพการี, กิจกรรมทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการพุทธสถาน บูรพาจารย์ - ขอพร พระปฐมมากร พระพุทธชินราชจำลอง พระอุโบสถหลังใหญ่ วิหารจตุรมุข ประดิษฐานพระคู่มือเมือง ศาลาอตุลเถระ พิพิธภัณฑสถาน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดบูรพาราม เช่น **หลักเมืองสุรินทร์** (ห่างจากวัดบูรพาราม 350 เมตร), **อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง** (ห่างจากวัดบูรพาราม 1 กม.), **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์จางวาง** (ห่างจากวัดบูรพาราม 4.8 กม.), **หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านจันรม** (ห่างจากวัด

บูรพาราม 1 กม.), วนอุทยานพนมสวาย (ห่างจากวัดบูรพาราม 22 กม.), หมู่บ้านข้างบ้านตากกลาง (ห่างจากวัดบูรพาราม 51 กม.), บ้านท่าสว่าง (ห่างจากวัดบูรพาราม 9.8 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางมาวัดบูรพาราม ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 24 เส้นอำเภอโชคชัย – อุบลราชธานี ผ่านอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าตัวเมืองสุรินทร์ ชับตรงไปทางอำเภอปราสาท จะผ่านอนุสาวรีย์พระสุรินทรภักดีฯ แล้วขับไปทางขวาเลียบบ่อน้ำ ให้ขับรถเลยศาลากลางจังหวัด และสี่แยกไฟแดง จะพบวัดบูรพารามอยู่ทางด้านซ้ายมือ

วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าสุทธาวาส เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทรศัพท์: 042-811-895, 081-974-1974 (ผู้ช่วยเจ้าอาวาส)

- เฟสบุ๊ก: วัดป่าสุทธาวาส ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

- เว็บไซต์: <http://www.sutdhawas.com/>

ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ.2469 อุบาสิกาสามพี่น้อง ได้แก่ นางนุ่น นางนิล ชูวานนท์ และนางลูกอินทร์ วัฒนสุชาติ ได้อาราธนาหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ให้มาจำพรรษา ณ เสนาสนะป่าบ้านบาก¹⁰³ ต่อมาจึงได้ดำเนินการสร้างเป็นวัดป่าสุทธาวาส ครั้งใน พ.ศ. 2484¹⁰⁴ ท่านไปจำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านโคก และในปี พ.ศ. 2492¹⁰⁵ อาการป่วยขององค์หลวงปู่มั่นหนักขึ้น ท่านทราบถึงความเป็นไปในอนาคตแล้วปรารถนาที่จะกลับมามรณภาพที่วัดป่าสุทธาวาสแห่งนี้ จึงได้มีการนำท่านกลับมายังวัดป่าสุทธาวาส และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ก็ได้ละสังขารลง ณ วัดป่าสุทธาวาสนี้ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 เวลา 02.23 น.¹⁰⁶ วัดป่าสุทธาวาส จึงเป็นสัญลักษณ์ของวัดวิปัสสนากรรมฐาน เสียสละ สันโดษ และเพื่อความเข้าใจถึงซึ่งอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ทุกข์ (ความจริงว่าด้วยทุกข์) สมุทัย (ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งทุกข์) นิโรธ (ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์) มรรค (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) พระเถระที่มีชื่อเสียงฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต หลายรูปได้เคยมาพักจำพรรษา เช่น หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่หล้า เขมปัตโต พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม พระอาจารย์วัน อุตตโม เป็นต้น ปัจจุบันวัดป่าสุทธาวาสกลายเป็นวัดป่ากลางเมือง เป็นสำนักเรียนสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ในสกลนคร ปุชนิยมสถานสำคัญภายในวัดนอกจากอุโบสถและพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่มั่นแล้ว ก็ยังมี “จันทสารเจติยานุสรณ์” เจติย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร เป็นต้น

¹⁰³ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส, 20 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 97 พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่่มั่น ภูริทตฺโต

เบื้องหน้ารูปหล่อท่านเป็นเจดีย์แก้วบรรจุพระอัฐิธาตุของหลวงปู่่มั่น ส่วนผนังด้านทิศเหนือและใต้ได้เจาะเป็นกระจก 8 ช่องเพื่อจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ดังนี้ 1) เครื่องใช้ประจำวัน เช่น คนโทน้ำ จอกน้ำ กระจกน้ำร้อน ปิ่นโต ซ้อน ตลับสีผึ้ง ฯลฯ เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด เช่น อ่างไม้บดยา และย้อมผ้าสมุนไพร ถุงยา ตาลปัตร ย่าม เข็มเทียน กระจ่างรูป กระจ่างแห่พัด ฯลฯ 2) เครื่องใช้ในการธุดงค์ เช่น กลด มุ้ง หมอน กาน้ำ ผ้าปู เป็นต้น 3) เครื่องอัฐบริขาร ประกอบด้วย สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกน เข็ม ด้าย รัต ประคต และหม้อกรองน้ำ 4) ผ้าอื่น ๆ ที่ท่านใช้ประจำ เช่น ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดบาตร ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดเท้า ถุงทำใส่ก้นหนาว เป็นต้น 5) พระพุทธรูปที่หลวงปู่่มั่นชอบบูชาอยู่เป็นประจำ และหนังสือธรรมะต่าง ๆ ที่ท่านใช้ศึกษา 6) หนังสือประวัติหลวงปู่่มั่น และหนังสือตราตั้งอุปัชฌาย์ 7) ภาพถ่ายในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน โศกใส่อัฐิธาตุ เข็มเทียน เขียนแพ และความเป็นมาเกี่ยวกับพระธาตุของท่าน เป็นต้น



ภาพที่ 98 เจดีย์จันทสารเจดียนุสรณ์ (เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร)

พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่่มั่น ภูริทตฺโต ตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าชั้นเดียว คล้ายบ้านทรงไทยประยุกต์ ก่อด้วยคอนกรีตมีช่องแสงที่ผนังทั้งสองด้าน ผนังด้านหน้าของตัวอาคารเป็นภาพปั้นนูนสูงทำจากดินเผา เล่าเรื่องของหลวงปู่่มั่น ส่วนกรอบประตูและบานประตูทำเป็นลายลูกและลายดุน ก้านขดที่งดงาม ภายในตัวอาคารเป็นพื้นที่โล่งทางด้านทิศตะวันตกได้ยกพื้นสูงให้เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อโลหะรมดำรูปเหมือนหลวงปู่่มั่นขนาดเท่าองค์จริง

เจดีย์จันทสารเจดียนุสรณ์ (เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร)

หลวงปู่หลุย จันทสาโร เกิดเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2444 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อุปสมบทครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2466 ต่อมาเมื่อหลวงปู่หลุยมรณภาพลง และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพแล้ว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ควร

สร้างเจดีย์ที่วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ที่วัดนี้มีอิฐธาดาของท่านหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านจะได้อยู่ใกล้กัน” ดังนั้น จันทसारเจติยานุสรณ์ หรือ เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร จึงถูกก่อสร้างขึ้น ณ วัดป่าสุทธาวาสนี้ตามพระราชประสงค์ โดยพระองค์ทรงร่างแบบพระราชทาน เบื้องต้นในการก่อสร้างอาคารหลังนี้



ภาพที่ 99 พระอุโบสถ (สถานที่ประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น

หลังคาซ้อน 2 ชั้น มีมุขยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ทำลานล้อมรอบตัวอาคาร มีเสารองรับที่เชิงชายล้อมทั้งตัว มีความกว้าง 9 เมตร ยาว 20 เมตร ตัวอาคารยกพื้นสูง 2.70 เมตร ความสูงจากพื้นภายในถึงฝ้าเพดาน 9.70 เมตร เสาระเบียงอยู่ด้านนอก หลังคาด้านบนมีช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ คันทวย มีรวงผึ้ง ลวดลายเป็นดอกประดับผนังด้านนอกและตามเสา ด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 7 ช่อง ประตูหน้าต่างขอบล่างอยู่ในระดับ ภายในอุโบสถทำเรียบง่ายพื้นปูด้วยไม้แผ่นชนิดเนื้อแข็ง

พระอุโบสถ (สถานที่ประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น)

เป็นอาคารตามรูปแบบไทย มีกำแพงแก้วรายรอบ ก่อสร้างขึ้นในสถานที่ที่เคยเป็นกุฏิที่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มรณภาพ อีกทั้งยังเป็นที่ใช้ในการประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ภายในพระอุโบสถมีพระพุทธรูปประจำวัด อาคารหลังนี้ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นลักษณะ



ภาพที่ 100 กุฏิหลวงตาบัว ญาณสมปณฺโณ

กุฏิหลวงตาบัว ญาณสมปณฺโณ ตั้งอยู่ถัดจากพิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์มั่นรูปแบบลักษณะกุฏิเป็นแบบเรียบง่ายซึ่งเป็นที่พำนักของหลวงตาบัว ญาณสมปณฺโณ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าสุทธาวาส เป็นวัดที่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ละสังขาร ดังนั้น วัดแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในฐานะหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้รับการยกย่องจากยูเนสโก เป็นบุคคลสำคัญของโลก ปี พ.ศ. 2563-2564 สาขาสันติภาพ ถือเป็นพระสงฆ์รูปที่ 3 ของประเทศไทย เนื่องจากหลวงปู่มั่นเป็นพระอาจารย์สายวิปัสสนากรรมฐาน และพระมหาเถระที่คนไทยทั้งประเทศเคารพนับถือ จนปรากฏเด่นชัด ทั้งในขณะที่ท่านมีชีวิตดำรงอยู่ และละสังขารดับขันธไปแล้ว คุณความดีที่ท่านได้มีคุณูปการต่อทั้งสถาบันศาสนา ชาติ และพระมหากษัตริย์ ท่านยังเป็นที่รู้จักในแวดวงชาวต่างชาติ ต่างภาษา ต่างประเทศ ที่เลื่อมใสในหลักธรรมคำสั่งสอนที่เป็นเลิศของท่าน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวจะได้สักการะ เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย ออกแบบอย่างสวยงาม เป็นเอกลักษณ์ที่หาตัวที่อื่นไม่ได้ เช่น อาคารบรรจุอัฐิธาตุหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอุโบสถ (สถานที่ประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น) เป็นอาคารตามรูปแบบไทย มีกำแพงแก้วรายรอบ เจดีย์จันทสารเจดีย์านุสรณ์ (เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร) เป็นต้น

นามธรรม: ภายในวัดมีอาคารบรรจุอัฐิธาตุหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต และการจำลองรูปเหมือนโดยสร้างเป็นหุ่นขี้ผึ้งในท่าขัดสมาธิขึ้น รวมทั้งมีการใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่พิพิธภัณฑสถานเพื่อจัดแสดงเครื่องอัฐบริขาร อาคารนี้ก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย และดูใกล้ชิดกับธรรมชาติ อันเป็นการสะท้อนถึงการใช้ชีวิตของท่านตลอดทั้งชีวิตการอุปสมบท เนื่องจากหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เป็นพระอาจารย์ใหญ่สายธรรมยุติกนิกายมีปฏิปทาควรค่าแก่การเทิดทูน เคารพบูชา ฉะนั้น บรรดาอัฐบริขารและเครื่องใช้สอยต่างๆ จึงมีคุณค่าทางจิตใจและในด้านอนุสติในตัวท่าน หลักธรรมที่เป็นปฏิปทาของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่ท่านยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้พระเถระที่มีชื่อเสียงฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานหลายรูป เช่น หลวงปู่เสาร์ กนตสีโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่หล้า เขมปัตโต พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม พระอาจารย์วัน อุตตโม เป็นต้น เคยพักและปฏิบัติธรรม ณ วัดแห่งนี้ นักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมจะได้เกิดศรัทธาแล้วยึดหลักการที่พระเถระเหล่านั้นยึดถือปฏิบัติ ปฏิบัติตนให้เจริญในหลักธรรมที่สำคัญอื่น ๆ ต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: - พิธีทำบุญตักบาตร พิธีการวะรูปเหมือน เนื่องในวันชาตกาลของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต วันที่ 20 มกราคม - พิธีทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น

กิจกรรมประจำวัน : สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ศึกษาพระปริยัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว : นมัสการศาสนสถานเพื่อระลึกถึงบูรพาจารย์ เช่น พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต, เจดีย์จันทสารเจดีย์านุสรณ์ (เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร), พระอุโบสถ (สถานที่ประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น) และ กุฏิหลวงตาบัว ญาณสมปนฺโน เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง ศูนย์จำหน่ายพระเครื่อง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดป่าสุทธาวาส เช่น **วัดถ้ำผาแต่น** (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 21 กม.), **ชุมชนท่าแร่** (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 9 กม.), **ปราสาทนารายณ์เจงเวง** (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 9

กม.), สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 4 กม.), ทะเลสาบหนองหาน (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 26 กม.), ถนนคนเดินผ้าคราม (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 3 กม.), วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 3 กม.), อุทยานบัวเฉลิมพระเกียรติ (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 12 กม.), วัดพระธาตุนารายณ์เจงเวง (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 6 กม.), วัดถ้ำผาแต่น (ห่างจากวัดป่าสุทธาวาส 18 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทาง ใช้เส้นทาง สายสกลนคร-อุดรธานี เส้นทางหลวงหมายเลข 22 ระยะทางประมาณ 84 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสว่างแดนดิน เลี้ยวซ้ายผ่านอำเภอส่องดาวไปถึงวงเวียนอนุสาวรีย์พระเวสสันดร ระยะทางอีกประมาณ 27 กิโลเมตร

วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ 4 ต.โนนทัน อ.เมืองหนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู 39000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 094-538-1738

- เฟสบุ๊ก : วัดถ้ำกลองเพล@watthamklongpen

ประวัติความเป็นมา

วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดหนองบัวลำภู ตั้งอยู่เชิงเขาภูพาน เป็นวัดเก่าแก่ แต่ไม่มีหลักฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ.ใด แต่สร้างก่อนปีพ.ศ. 2475 ประมาณ 600-700 ปีมาแล้ว¹⁰⁷ ต่อมาเป็นวัดร้าง ไม่มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษา มีแต่พระรุดงค์เข้ามาจำพรรษา พักภาวนาเป็นบางครั้งบางคราวยังไม่ได้ตั้งเป็นวัดอย่างถูกต้องตามกฎหมาย¹⁰⁸ ช่วงที่ไม่มีพระอยู่ ชาวบ้านก็เข้ามาหาล่าสัตว์ หาหน่อไม้ มาก่อไฟกันในถ้ำ เกิดอาเพศ คนที่ทำไม่ดีไม่งามในถ้ำจะเกิดเหตุอาเพศเจ้าที่ไม่พอใจ

ในปีพ.ศ 2499 พระอาจารย์หลวงปู่ขาว อนาลโย พระวิปัสสนากรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ ได้มีนิมิตว่ามีถ้ำขนาดใหญ่อยู่ฝั่งตะวันตกจังหวัดอุดรธานี เหมาะสมที่จะบำเพ็ญภาวนา ขณะนั้นหลวงปู่อยู่จำพรรษาที่วัดป่าแก้ว บ้านชุมพล อ.สว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ได้ให้ลูกศิษย์ที่จังหวัดอุดรธานีเดินทางมาสืบเสาะหาก็คพบถ้ำกลองเพลตามที่นิมิต ประจวบกับองค์หลวงปู่ขณะนั้นอายุ 70 ปีแล้วอยากหาที่อยู่จำพรรษาเป็นหลักแหล่ง หลวงปู่จึงออกธุดงค์มากับคณะศิษย์จากวัดป่าแก้วมาที่วัดถ้ำกลองเพล ใช้เวลาประมาณ 5 วันพบกุฏิซึ่งมีซากปรักหักพัง ถ้ำซึ่งมีก้อนหินที่มีสังกะสีมุงพาดข้างบน หลังถ้ำ หลวงปู่ได้มาบูรณะตอนหลังเปลี่ยนเป็นแผ่นคอนกรีต¹⁰⁹ ตั้งแต่ พ.ศ 2505 จนถึง พ.ศ 2561 ก็ชำระ คณะศิษย์หลายฝ่ายขององค์หลวงปู่ขาว หลวงตามหาบัว หลวงพ่ออินทร์ถวาย หลวงพ่อสุธรรม หลวงพ่อสาคร วัดเวฬุวัน กาญจนบุรี จัดผ้าป่าสามัคคีนำปัจจัยมาเปลี่ยนหลังคาถ้ำ และได้รับความเมตตาจากสมเด็จพระสังฆราชอุทุมพร สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมฺพโร) เป็นองค์ประธานอุปถัมภ์ บริเวณถ้ำกลองเพลนี้เป็นทั้งศาลาและอุโบสถ เรียกว่า “ศาลาอุโบสถ” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ปักเขตล้อมรอบบริเวณถ้ำ

หลวงปู่ขาวได้จำพรรษาบำเพ็ญสมณธรรมอย่างต่อเนื่องที่วัดถ้ำกลองเพลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาจนกระทั่งหลวงปู่ละสังขารในปี พ.ศ. 2526¹¹⁰ หลังจากนั้นแต่งตั้งหลวงพ่อบุญเพ็ง เขมาภิรโต

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ หลวงพ่ออินทร์ถวาย สันตุสสโก, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำกลองเพล, 14 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ พระครูสุทธิธรรมรังษี (ธนัท คุณุณภาโส), คณะทำงาน วัดถ้ำกลองเพล, ให้สัมภาษณ์แทนหลวงพ่อบุญเพ็ง, 14 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ พระครูสุทธิธรรมรังษี (ธนัท คุณุณภาโส), คณะทำงาน วัดถ้ำกลองเพล, ให้สัมภาษณ์แทนหลวงพ่อบุญเพ็ง, 14 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹⁰ สัมภาษณ์ พระครูสุทธิธรรมรังษี (ธนัท คุณุณภาโส), คณะทำงาน วัดถ้ำกลองเพล, ให้สัมภาษณ์แทนหลวงพ่อบุญเพ็ง, 14 กุมภาพันธ์ 2564.

เป็นเจ้าอาวาส รูปที่ 2 เป็นศิษย์หลวงปู่มั่น หลังจากหลวงปู่มั่นละสังขารแล้วได้ติดตามหลวงตามหาบัว ต่อมาจึงมาอยู่เป็นพระอุปัชฌาย์แก่ลีซิดหลวงปู่ขาว หลวงพ่อบุญเพ็ง มรณภาพในปี พ.ศ. 2561 และในปี พ.ศ. 2563 แต่งตั้งหลวงพ่อดิเรกธวัช สันตสุสโก เจ้าอาวาสวัดป่านาคำน้อย เป็นผู้รักษาราชการแทน เจ้าอาวาสวัดถ้ำกลองเพล

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 101 ห้องโถงศาลาอุโบสถ

ศาลาอุโบสถ เป็นห้องโถงใหญ่โดยใช้พื้นที่ที่เกิดจากหมูก้อนหินขนาดใหญ่ 3-4 ก้อน มีหลืบและชะงอกหิน ก่อเป็นหลังคาคอนกรีตเชื่อมถึงกัน ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นกลายเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ สามารถจุคนได้หลายร้อยคนภายในห้องโถงใหญ่ (พระอุโบสถ) ยังประดิษฐานรูปปั้นของหลวงปู่ขาว และกลองโบราณสองหน้า หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “กลองเพล” ตามชอกหินมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่หลายองค์ ประกอบด้วย พระพุทธรูปปางสมาธิ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ พระพุทธรูปปัญทรนิมิตร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลาที่จำหลักลงในก้อนหิน



ภาพที่ 102 บริเวณทำพิธีกรรมในศาลาอุโบสถ



ภาพที่ 103 กลองเพล บริเวณศาลาอุโบสถ



ภาพที่ 104 ทางลาดขึ้นศาลาอุโบสถ



ภาพที่ 105 อนุสรณ์สถานของหลวงปู่ขาว

อนุสรณ์สถานของหลวงปู่ขาว ที่ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์อัฐบริหารหลวงปู่ขาว อนุาลโย เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บอัฐิและรวบรวมเครื่องอัฐบริหารของหลวงปู่ขาว เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

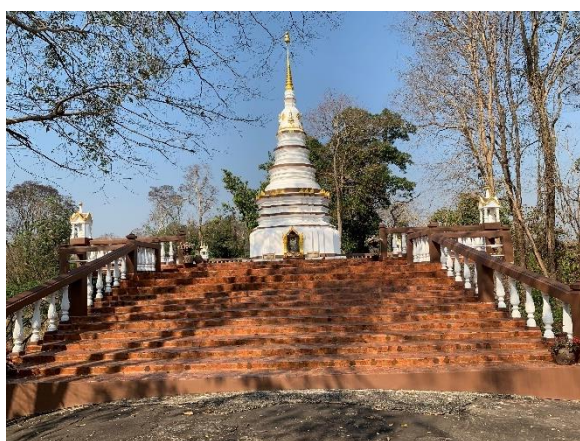


ภาพที่ 106 กุฏิเก่า

กุฏิเก่าของหลวงปู่ขาว เป็นเรือนไม้หลังเล็กๆ ตั้งอยู่กลางดงไม้ บรรยากาศร่มรื่น ส่วนกุฏิใหม่สร้างเป็นเรือนทรงไทยทันสมัยหลังใหญ่พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว ตัวอาคารสร้างขึ้นในรูปทรงของก้อนหินเรียงกัน 3 ก้อน เพื่อให้เข้ากับภูมิประเทศของวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเต็มไปด้วยสวนหิน รอบ ๆ บริเวณตกแต่งด้วยไม้ดอกและสนามหญ้าสีเขียวขจี ภายในพิพิธภัณฑ์มีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ประดิษฐานอยู่ในท่านั่ง ห้องข้างๆ ยังมีเครื่องอัฐบริหารของหลวงปู่ขาว ตั้งแสดงไว้ด้วย ยังมีรูปภาพติดไว้ในบริเวณต่างๆ ในกุฏิ



ภาพที่ 107 กุฏิหลังใหม่



ภาพที่ 108 เจดีย์หลวงปู่ขาว

เจดีย์หลวงปู่ขาว เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรจุอัฐิหลวงปู่ขาว สร้างอยู่บนลานหินมีบันไดเป็นทางเดินขึ้นไปสู่องค์เจดีย์มณฑปหลวงปู่ขาว เป็นมณฑปจตุรมุขที่หลวงปู่ขาวสร้างไว้ครั้งยังมีชีวิตอยู่เพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีสังฆกรรม รอบ ๆ บริเวณเงียบสงบและร่มรื่น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดที่มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็น ภายในวัดมีปูชนียสถาน และถาวรวัตถุ ศาสนสถาน เช่น ศาลาอุโบสถ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีพระสังกัจจายน์องค์ใหญ่ พระพุทธไสยาสน์ พระพุทธรูปปางมารวิชัย รูปภาพบูรพาจารย์สายพระป่า อนุสาวรีย์หลวงปู่ขาว หลวงปู่บุญเพ็ง กุฎิเก่า และกุฎิหลังใหม่หลวงปู่ขาว ทางเดินจงกรมของหลวงปู่ขาว พิพิธภัณฑสถาน พระพุทธรูปที่แกะสลักกับแท่นหินในบริเวณวัด กลองโบราณ สัญลักษณ์วัดถ้ำกลองเพล บริเวณวัดมีเนื้อที่ 1,000 กว่าไร่ มีต้นไม้ให้ความร่มเย็น ได้อนุรักษ์ป่าไม้ให้กับประเทศให้เกิดความชุ่มชื้นในบริเวณพื้นที่โดยรอบ

นามธรรม: วัดถ้ำกลองเพล มีนักท่องเที่ยว พุทธศาสนิกชนมากราบไหว้นมัสการบูรพาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่ให้ความร่มเย็น ทำให้จิตใจสงบ สดชื่น มีความสบายใจกลับไป ประกอบกับในช่วงเวลานี้หลวงพ่ออินทร์ถวาย เจ้าอาวาสวัดป่านาคำน้อย มาดูแลรักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดถ้ำกลองเพล หลวงพ่ออินทร์ถวายจะมาวัดถ้ำกลองเพลทุกวันเสาร์-อาทิตย์ บรรดาลูกศิษย์และพุทธศาสนิกชนในบริเวณใกล้เคียงวัดถ้ำกลองเพลที่เคารพรักในองค์หลวงพ่ออินทร์ถวายจะมาใส่บาตรทำบุญและฟังธรรมจากหลวงพ่ออินทร์ถวาย ทำให้ได้ธรรมะ ความสุขใจ เพิ่มความศรัทธาในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ทำให้พุทธศาสนิกชนบริเวณใกล้เคียงได้มีที่พึ่งพิงทางใจ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: มีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ตักบาตร ทำวัตร สวดมนต์

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการศาสนสถาน / ขอพร บูรพาจารย์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ทางวัดสร้างถนนโดยรอบวัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการขับรถเข้าไปนมัสการขอพรตามสถานที่ต่างๆที่น่าสนใจในวัด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดถ้ำกลองเพล เช่น ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ห่างจากวัดถ้ำกลองเพล 29.4 กม.), พิพิธภัณฑสถานหอยหิน 150 ล้านปี (ห่างจากวัดถ้ำกลองเพล 18.8 กม.), วนอุทยานน้ำตกแม่เฒ่า (ห่างจากวัดถ้ำกลองเพล 30กม.), ถ้ำเอราวัณ หรือถ้ำช้าง (ห่างจากวัดถ้ำกลองเพล 71.3 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดถ้ำกลองเพลอยู่ในเขต อำเภอเมืองหนองบัวลำภู บนทางหลวงหมายเลข 210 เส้นทางอุดรธานี – หนองบัวลำภู ออกจากตัวเมืองไปทางอุดรธานี 13 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร สามารถเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทางสาย อุดรธานี – เลย

วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดโพธิสมภรณ์ เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: 22 ถนนพะเนียม ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 41000

ข้อมูลติดต่อ: - โทร: 082-8512919

ประวัติความเป็นมา

วัดโพธิสมภรณ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2449 ตอนปลายรัชกาลที่ 5¹¹¹ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมหาอำมาตย์ตรีพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพธิ เนติโพธิ) ครั้งดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดร ได้ชักชวนราษฎรในหมู่บ้านหมากแข้ง ถากถางป่าพอกว้างแก่การสร้างกุฏิ ศาลาโรงธรรม เพื่อใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของประชาชน และเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการ โดยได้อาราธนาพระครูธรรมวินยานุยุต (หนู) เจ้าคณะเมืองอุดรธานี จากวัดมัชฌิมาวาส มาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก¹¹² จากนั้นจึงได้นำความขึ้นกราบทูลขอชื่อต่อพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒินันท์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร ได้ประทานนามว่า "วัดโพธิสมภรณ์" ให้เป็นอนุสรณ์แด่ พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพธิ เนติโพธิ) ผู้สร้างวัดนี้ พ.ศ. 2465 พระครูธรรมวินยานุยุต (หนู) มรณภาพลง มหาเสวกโท พระยาราชานุกุลวิบูลย์ภักดี (อวบ เปาโรหิตย์)¹¹³ ครั้งดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลภาคอีสาน และเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดรด้วย ได้พิจารณาว่า "วัดโพธิสมภรณ์" นี้ตั้งอยู่ในทำเลอันเหมาะสม ควรจะส่งเสริมการก่อสร้างให้สมบูรณ์เรียบร้อยเป็นวัดที่มั่นคงได้ และควรขยายอาณาเขตบริเวณให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีก ทั้งในจังหวัดนี้ยังไม่มีวัดธรรมยุติกนิกายเลย จึงได้อาราธนาพระมหาจุม พนฺธุโล ป.ธ.3, น.ธ.โท จากวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 2¹¹⁴ วัดโพธิสมภรณ์ จึงมีฐานะเป็นวัดคณะสงฆ์ธรรมยุตวัดแรก ของมณฑลอุดรตั้งแต่นั้นมา

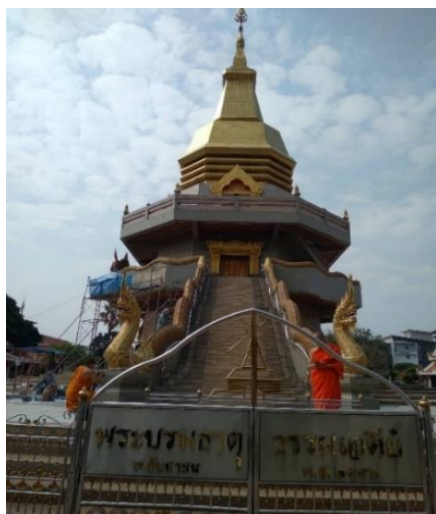
¹¹¹ สัมภาษณ์ พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภวัโส) เจ้าอาวาส วัดโพธิสมภรณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹² สัมภาษณ์ พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภวัโส) เจ้าอาวาส วัดโพธิสมภรณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹³ สัมภาษณ์ พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภวัโส) เจ้าอาวาส วัดโพธิสมภรณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹⁴ สัมภาษณ์ พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภวัโส) เจ้าอาวาส วัดโพธิสมภรณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



พระบรมธาตุธรรมเจดีย์ เป็นพิพิธภัณฑ์ 3 ชั้น บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป พระไตรปิฎก พุทธประวัติ คติธรรมคำสอน อัฐิธาตุพระอรหันต์ และรูปเหมือนพระบูรพาจารย์ ภายในพิพิธภัณฑ์มีรูปปั้น ภาพแกะสลัก ภาพเขียน ภาพถ่าย ที่สวยงามจำนวนมาก



ภาพที่ 109 พระบรมธาตุธรรมเจดีย์



พระพุทธรูปทองสำริด เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย(หลวงพ่อบุญรอด) หน้าตักกว้าง 1.55 เมตร สูง 2.30 เมตร อายุประมาณ 700 กว่าปี สมัยสุโขทัย เป็นพระประธานในพระอุโบสถ และพระประธานองค์นี้ยังมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในพระเศียรด้วย สร้างมาจากเวียงจันทน์ สปป.ลาว (พระอุโบสถเปิดเฉพาะช่วงเช้า และ เย็น)

ภาพที่ 110 พระพุทธรูปทองสำริด

พระพุทธรูปศิลาแลง เป็นพระพุทธรูปปางประธานพร สูง 95 เซนติเมตร กว้าง 24 เซนติเมตร สมัยลพบุรี อายุประมาณ 1,300 ปี ประดิษฐานอยู่หลังพระอุโบสถ



ภาพที่ 111 พระพุทธรูปศิลาแลง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดโพธิสมภรณ์มีศาสนวัตถุ ศาสนสถาน คือพระอุโบสถ พระพุทธรูป และพระบรมธาตุธรรมเจดีย์ ภายในพระเจดีย์จะมีพุทธประวัติ พุทธโอวาท คติธรรมคำสอนของพระพุทธรองค์ และบูรพาจารย์ มีภาพพร้อมคำบรรยาย และเสียงที่เปิดให้ฟัง เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนยาว ด้านนอกพระเจดีย์มีบันไดพญานาค นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพในยามที่พระอาทิตย์ตกดินได้สวยงาม

นามธรรม: นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มากราบไหว้จะได้ปัญญาที่เกิดจากการอ่านและการฟังประวัติ ภาพเขียน ภาพแกะสลัก และเสียงที่เปิดให้ฟังดังกล่าว วัดโพธิสมภรณ์ไม่มีวัดอุ้มงคฺลบุชา มีแต่ปัญญาให้ และได้ทำบุญใส่ตู้บริจาคตามกำลัง ทำให้มีความสุขสบายใจ เกิดความศรัทธา ที่จะช่วยบำรุงพระพุทธศาสนา รักษาและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน พุทธโอวาท คติธรรมจากบูรพาจารย์

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนประจำปี
- กิจกรรมค่ายพันาคุณธรรมแก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา
- กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ทำบุญพระเวส เทศน์มหาชาติ งานสงกรานต์ เป็นต้น
- กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี

กิจกรรมประจำวัน: แสดงพระธรรมเทศนาแก่ญาติโยมที่มารักษาстил และผู้ที่มากราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ สักการะ พระบรมธาตุเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป ชมพิพิธภัณฑ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีห้องน้ำ ป้ายบอกทาง และทางวัดกำลังขยายประตูวัดสำหรับรถนักท่องเที่ยวที่เป็นรถสองชั้นจะเข้าได้สะดวก

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดโพธิสมภรณ์ เช่น **วัดมณีมาวาส** (ห่างจากวัดโพธิสมภรณ์ 2.4 กม.), **วัดทิพยรัฐนิมิต (วัดบ้านจิก)** (ห่างจากวัดโพธิสมภรณ์ 2.7 กม.), **วัดป่าบ้านตาด** (ห่างจากวัดโพธิสมภรณ์ 18.2 กม.), **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง** (ห่างจากวัดโพธิสมภรณ์ 55.6 กม.), **ทะเลบัวแดง** (ห่างจากวัดโพธิสมภรณ์ 46.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพมหานคร ไปตามทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ถึงสระบุรี บริเวณกิโลเมตรที่ 107 แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ผ่านนครราชสีมา ขอนแก่น ถึงอุดรธานี รวมระยะทางประมาณ 564 กิโลเมตร, วัดโพธิสมภรณ์อยู่ห่างจากท่าอากาศยานนานาชาติอุดรธานี เพียง 4.5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 10 นาที



ภาพที่ 112 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายศาสนสถาน และศาสนธรรม มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคใต้ ดังนี้
ศาสนสถาน และศาสนธรรม มีปรากฏในภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1)วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) อ.
โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี (2) วัดชนาธิปเฉลิม หรือ วัดมาบัง อ.เมืองสตูล จังหวัดสตูล

<p>วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี</p>		<p>สถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด สถูปศักดิ์สิทธิ์ที่บรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด ซึ่งอยู่ใกล้กับเขตพัทธสีมาสำหรับสถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด</p>
<p>วัดชนาธิปเฉลิม หรือ วัดมาบัง อ.เมืองสตูล จังหวัดสตูล</p>		<p>พระอุโบสถ เป็นศาสนสถานสองชั้น ครึ่งไม้ครึ่งปูนแห่งเดียวของโลก เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2473 (ปลายสมัยพระอธิการแสง อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 4)</p>

วัดราชภัฏบูรณะ (วัดข้างใต้) จังหวัดปัตตานี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดราชภัฏบูรณะ (วัดข้างใต้) เป็นวัดราชภัฏ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 94130

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 073-358-586

- เฟสบุ๊ก: Watchanghai วัดข้างใต้ หลวงปู่ทวดวัดข้างใต้

ประวัติความเป็นมา

เมื่อครั้งที่พระยาแก้มดำ เจ้าเมืองไทรบุรี สร้างเมืองใหม่ได้อิฐฐานปล่อยข้างใให้ออกเดินทางไปในป่า โดยมีเจ้าเมืองและไพร่พลเดินติดตามไป เมื่อข้างหยุดอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่งแล้วร้องขึ้นสามครั้ง จึงสร้างเมืองใหม่ ณ ที่ตรงนั้นสมัยโบราณกาล คนมลายูซึ่งยังนับถือพุทธศาสนา พระยาแก้มดำจึงได้สร้างวัดข้างใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. 1300 กษัตริย์ครองกรุงศรีวิชัยแห่งปาเล็มบังมีอาณาเขตเข้ามาถึงแหลมมลายูและได้ก่อสร้างปูชนียทางพระพุทธศาสนาไว้หลายแห่ง ศิลาจารึกแผ่นหนึ่งที่นครศรีธรรมราชจารึกว่า พ.ศ. 1318 เจ้าเมืองศรีวิชัยได้มาก่อพระเจดีย์องค์หนึ่งที่นครศรีธรรมราชและพระพุทธรูปไสยาสน์ในถ้ำแห่งภูเขาวัดหน้าถ้ำ (ปัจจุบันชื่อวัดคูหาภิมุข) ตั้งอยู่ ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ได้สร้างในสมัยศรีวิชัย ระหว่าง พ.ศ. 1318 - พ.ศ. 1400 ต่อมาได้ปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมซึ่งคงปรากฏอยู่กระทั่งบัดนี้ องค์พระยาวถึง 81 ฟุต 1 นิ้ว ขนาดใหญ่วัดโดยรอบองค์พระ 35 ฟุต พ.ศ. 1300 กษัตริย์ครองกรุงศรีวิชัยแห่งปาเล็มบัง สร้างเมือง ณ วัดราชภัฏบูรณะ แต่ต่อมาวัดราชภัฏบูรณะได้กลายเป็นวัดร้าง พ.ศ. 2478 ขุนธำรงพันธุภักดี ขุนพิทักษ์ราชา ขายข้างเชือกหนึ่ง นำเงินไปบูรณะวัดข้างใต้ วัดราชภัฏบูรณะได้เป็นวัดร้าง พ.ศ. 2480 สถานที่แห่งนี้เป็นเพียงป่ารก มีต้นไม้ใหญ่ พระครูมณูญสมณการ วัดพลาณภาพ ได้ชักชวนชาวบ้านข้างใต้และใกล้เคียงไปทำการแผ้วถางวัดร้างแห่งนี้ โดยจัดบูรณะให้เป็นวัดมีพระสงฆ์เข้าอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2484 เจ้าอาวาสได้ลาสิกขา วัดราชภัฏบูรณะจึงไม่มีเจ้าอาวาส วัดราชภัฏบูรณะจึงได้กลายเป็นวัดร้างอีกครั้งในปี พ.ศ. 2488 เกิดสงครามทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นเมืองไทยผ่านไปประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ รถไฟสายใต้วิ่งจากหาดใหญ่ไปสถานีสุไหงโก-ลก ชายแดน ขนทหารและสัมภาระผ่านหน้าวัดข้างใต้ วัดข้างใก็อยู่ในสภาพเดิมยังมีได้บูรณะ ภายในวัดมีถาวรวัตถุ¹¹⁵ คือ ศาลาการเปรียญ อุโบสถ หอฉัน หอระฆัง ภูมิ สถูปบรรจุมวลีหลวงพ่อทวด กำแพงวัด อาคารเรียน โรงเรียนสมเด็จพระหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ปี พ.ศ. 2497 สร้างกำแพงอุโบสถแทนอุโบสถหลังเดิมที่ปรักหักพังจนเหลือแต่ฐานราก และได้ทำพิธีปลุกเสกพระเครื่องหลวงพ่อทวดวัดข้างใต้ ณ เนินดินบริเวณอุโบสถเก่า ได้ปัจจัยสมทบ

¹¹⁵ สัมภาษณ์ พระมหาชยากร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดราชภัฏบูรณะ (วัดข้างใต้), 6 กุมภาพันธ์ 2564, มุลินธิสมเด็จหลวงพ่อทวดและพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธรรมธโร) วัดข้างใต้, ประวัติวัดข้างใต้, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ตีไซน์ จำกัด, 2548), หน้า 67-71.

สร้างอุโบสถ พ.ศ. 2499 พิชัยก่อก่อฟ้าอุโบสถ พ.ศ. 2500 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ทำพิธีผูกพัทธสีมาเมื่อวันเสาร์ที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2501¹¹⁶

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 111 พระธาตุเจดีย์วัดช้างให้

พระธาตุเจดีย์วัดช้างให้ รูปแบบเป็นเจดีย์ 5 ยอด โดยมีองค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง ด้านล่างเป็นห้องโถง มีระเบียงเป็นวิหารคตรอบองค์พระเจดีย์ ฉัตรทองคำหนัก 100 บาท เป็นฉัตร 7 ชั้นประดับทับทิมประดับฐานอยู่บนยอดเจดีย์ ภายในองค์พระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ความสูง 59.09 เมตร พิชัยก่อก่อฉัตรทองคำยอดเจดีย์ วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) พระราชทานพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในองค์พระเจดีย์ วันจันทร์ที่ 10 สิงหาคม 2530



ภาพที่ 112 สถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด

สถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด เดิมเป็นเสาแก่นไม้ปักหมายเอาไว้ เรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า “เชื่อน” เป็นสถูปศักดิ์สิทธิ์ที่บรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด ซึ่งอยู่ใกล้กับเขตพัทธสีมาสำหรับสถูปหรือมณฑปบรรจุอัฐิหลวงพ่อทวด ปี พ.ศ. 2484 พระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) ได้ทำการบูรณะด้วยการก่ออิฐถือปูนห่อหุ้มเสาไม้ไว้ และต่อมาได้มีการสร้างมณฑปครอบไว้จนปัจจุบัน



ภาพที่ 113 วิหารสมเด็จพระหลวงพ่อทวด

วิหารสมเด็จพระหลวงพ่อทวด เป็นวิหารที่ประดิษฐานรูปเหมือนของหลวงพ่อทวด ซึ่งมีขนาดเท่าองค์จริง รูปแบบการก่อสร้างเป็นแบบก่ออิฐถือปูนทรงไทยสวยงาม

¹¹⁶ สัมภาษณ์ พระมหาชากร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้), 6 กุมภาพันธ์ 2564, มุลินิสมเด็จหลวงพ่อทวดและพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) วัดช้างให้, ประวัติวัดช้างให้, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด, 2548), หน้า 9.



ภาพที่ 114 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ ลักษณะของพระอุโบสถ เป็นอาคารทรงไทย ก่ออิฐถือปูน หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องลดชั้น 3 ชั้น ซ้อนกันชั้นละ 3 ตับ มีมุขลดทั้งด้านหน้าและด้านหลังด้านละ 1 ห้อง โดยมีเสาสี่เหลี่ยม 4 ต้น รองรับโครงหลังคา ซ่อฟ้าใบระกาปูนปั้นประดับกระจก หน้าบันปูนปั้นลวดลายพันธุ์พฤกษา ประฐานภาพตรงกลางเป็นพระอิศวรทรงช้างเอราวัณด้านล่างจารึกตัวเลข 2499 อีกด้านเป็นรูปพระพญาครุฑฐานพระอุโบสถยกพื้น 2 ชั้น ชั้นแรกอยู่ในแนวเดียวกับเสารองรับชายคา ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ ปี พ.ศ.2495 ทำพิธียกซ่อฟ้า ปี พ.ศ.2499 ทำพิธีผูกพัทธสีมา ปี พ.ศ.2501

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดราชบุรณะ (วัดช้างให้) เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดปัตตานี และเป็นวัดที่ประดิษฐานรูปหล่อของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งเป็นพระเถระที่ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้วัดราชบุรณะกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน และมีบทบาทสำคัญต่อสังคมภาคใต้ในด้านต่าง ๆ เช่น บทบาทด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษา บทบาทด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทด้านการท่องเที่ยว ภายในวัดช้างให้มีวิหารมีรูปปั้นหลวงปู่ทวดเทอองค์จริงประดิษฐานอยู่ นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรมของสลูปล เจดีย มณฑป อุโบสถ และหอรบซัง ที่งดงาม นักท่องเที่ยวสามารถมาสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งของปูชนียวัตถุและปูชนียบุคคลของวัด กราบสักการะขอพรหลวงปู่ทวด และชมความงามของสถาปัตยกรรมควบคู่กันไป

นามธรรม: หลวงปู่ทวดถือได้ว่าเป็นพระเกจิอาจารย์ในตำนานที่มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก รูปสำคัญ 1 ใน 2 มหาเกจิอาจารย์ของเมืองไทย คู่กับ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ ซึ่งกลายเป็นตำนานบุคคลที่ถูกกล่าวถึงจนถึงปัจจุบันด้วยอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ วัดถุ มงคลหลวงปู่ทวดเป็นวัดที่วัดและหน่วยงานนิยมจัดสร้างในโอกาสต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักความเชื่อและความศรัทธา พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาหลวงปู่ทวด เพราะบางคนเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ด้านความแคล้วคลาดจากอุบัติเหตุ หรือมีโชคลาภ แต่เป้าหมายที่แท้จริงของวัดช้างให้คือการปลูกฝังพุทธศาสนิกชนผ่านการสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวด เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้บูชา นำติดตัว หรือตั้งหน้ารถไว้ ในการเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้เกิดความประมาท เมื่อเห็นหลวงปู่ทวดแล้วจะได้ไม่คิดที่จะทำสิ่งไม่ดี อีกทั้งวัดช้างให้มีวัดถุประสงค์ให้ชาวพุทธยึดถือหลวงปู่ทวดเป็นที่พึ่งในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยแล้วใช้ปัญญา มองให้เห็นถึงสาระสำคัญของพระรัตนตรัยที่จะเชื่อมโยงไปหาหลักการสำคัญของคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเหตุให้เจริญด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: พิธีไหว้ครู พิธีบูชาครู รวมถึงการจัดพิธีบูชาสมเด็จพระหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดวัดช้างให้ขึ้น ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ตามจันทรคติ และพิธีสงฆ์รูปเหมือนสมเด็จพระหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 เป็นประจำทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ขอพรองค์หลวงปู่ทวด เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมของสลูเจดีย์ มณฑป อุโบสถ และหอรอระฆัง

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดราษฎร์บูรณะ เช่น “วัดอรัญวาสีการาม” (วัดหลวงพ่อศรีแก้ว, วัดทักษิณสาคร) หรือ “วัดห้วยเงาะ” (ห่างจากวัดราษฎร์บูรณะ 2.8 กม.), วัดพลาญภาพ หรือ วัดทุ่งปลา (ห่างจากวัดราษฎร์บูรณะ 2.6 กม.), อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว (ห่างจากวัดราษฎร์บูรณะ 8.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) ตั้งอยู่ที่บ้านป่าไร่ ตำบลทุ่งปลา ริมหาดรถไฟสายหาดใหญ่-สุโขทัย โกลก ระหว่างสถานีนาประดู่กับสถานีป่าไร่ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 31 กิโลเมตร การเดินทางใช้เส้นทางหลวงสาย 42 (ปัตตานี-โคกโพธิ์) ผ่านสามแยกนาเกตู ตรงไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 409 (ปัตตานี-ยะลา) ผ่านชุมชนเทศบาลนาประดู่และศูนย์ฝึกอาชีพ (วัดช้างให้) ไปจนถึงทางแยกเพื่อเข้าสู่วัดช้างให้อีกประมาณ 700 เมตร

วัดชนาธิปเฉลิม จังหวัดสตูล

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดชนาธิปเฉลิม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ถนนศุภกานุกูล ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล 91000

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 074-711-996

- <https://watchanathip.com>

ประวัติความเป็นมา

วัดชนาธิปเฉลิม เดิมชื่อ “วัดมาบัง” ตั้งอยู่เมืองสตูลซึ่งในอดีตเป็นเพียงชุมชนขนาดเล็ก บนที่ราบลุ่มริมคลองมาบัง มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม รองลงมาเป็นชาวจีนและชุมชนชาวพุทธ สันนิษฐานว่าคงจะมีการสร้างศาสนสถานคือวัดมาบังขึ้นในชุมชนเพื่อประกอบพิธีกรรมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2425 เมื่อปี พ.ศ. 2449¹¹⁷ เริ่มมีข้อมูลเกี่ยวกับวัดเด่นชัดขึ้น เช่น นามเจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งเป็นองค์แรกคือ พระอธิการชู (ระหว่างปี พ.ศ.2449-2460) ปี พ.ศ. 2473 เมืองสตูลไปขึ้นตรงต่อมณฑลนครศรีธรรมราช มีอำมาตย์เอกพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ตู่ย์ บินอับดุลลาห์) เป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูล ได้เร่งรัดพัฒนาเมืองให้เจริญรุดหน้าทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การส่งเสริมอาชีพ และการเพิ่มรายได้ของประชาชน ในส่วนของวัดมาบังก็เป็นช่วงของการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรืองเช่นกัน ซึ่งขณะนั้นพระธรรมวโรดม วัดราชาธิวาส ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่มณฑลเมืองนครศรีธรรมราชและมณฑลภูเก็ต มีคำสั่งให้พระภิกษุแสงและพระภิกษุเปื้องซึ่งจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดสงขลาให้มาอยู่ที่วัดมาบัง ต่อมาพระภิกษุแสงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุเปื้องเป็นรองเจ้าอาวาส ทั้งสองรูปได้เริ่มการฟื้นฟูและพัฒนาวัด โดยนำความรู้และประสบการณ์ที่ศึกษามาในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและแนวคิดสมัยใหม่เข้ามาพัฒนาวัด ต่อมาวัดก็ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2473 ในปี พ.ศ. 2474 พระเปื้อง รองเจ้าอาวาสได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าอาวาส รูปที่ 5 (พ.ศ. 2474-2503) และเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของจังหวัดสตูล ปี พ.ศ. 2474 ประเทศไทยเข้าสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย เมืองสตูลได้เป็นจังหวัดสตูลอย่างสมบูรณ์แบบ ในปี พ.ศ. 2482 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอมาบังเป็นอำเภอเมืองสตูล ทำให้เจ้าคณะมณฑลฯ (ท่านเจ้าคุณแสง) พิจารณาเปลี่ยนชื่อ “วัดมาบัง” เป็น “วัดชนาธิปเฉลิม” เพื่อให้เป็นไปตามรัฐนิยมในเวลานั้น¹¹⁸ ในปี พ.ศ. 2489 คณะสงฆ์เมืองสตูลได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นคณะสงฆ์จังหวัด โดยพระครูอรุณเมธีขันติภาณี สังฆปาโมกข์ (เปื้อง ฐิตาโก) ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดสตูล¹¹⁹ นับเป็นเจ้าคณะจังหวัดรูปแรกของจังหวัดสตูลต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2534

¹¹⁷ วัดชนาธิปเฉลิม พระอารามหลวง, แหล่งเรียนรู้, ประวัติและความสำคัญ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://watchanathip.com/ประวัติและความสำคัญ>, [1 กุมภาพันธ์ 2564].

¹¹⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

¹¹⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 115 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ เป็นศาสนสถานสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูนแห่งเดียวของโลก เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2473 (ปลายสมัยพระอริการแสง อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 4) แล้วเสร็จสมบูรณ์ ปี พ.ศ. 2482 ผูกพัทธสีมา ปี พ.ศ. 2483 สถาปัตยกรรมของพระอุโบสถ เป็นโครงสร้างตัวอาคารสองชั้น กว้าง 10.30 เมตร ยาว 17.30 เมตร ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้ ซ่อฟ้า ไบระกา หางหงส์ เป็นศิลปกรรมไทยภาคกลาง ลายฉลุเหนือหน้าต่างชั้นบน เป็นศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ ลายปูนปั้นระเบียงทางขึ้นชั้นบน เป็นศิลปะแบบซิโนโปรตุกีส ตัวอาคารสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน มีลักษณะใกล้เคียงกับเคหสถานคหบดีสยามลายุ เอกลักษณะทางสังคม เป็นอุโบสถแห่งเดียวในโลกที่เป็นอาคารสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน สถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรม

สากล สถาปัตยกรรมสัญชาติ และศิลปะท้องถิ่น พระอุโบสถชั้นบน ประดิษฐานพระประธานพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 37 นิ้ว ศิลปะสุโขทัย มีซุ้มเรือนธาตุแบบเดียวกับพระพุทธรูปราช ประดิษฐานบนแท่นฐานชุกชีทรงสูง ออกแบบลายลวดบัวสี่ทองประดับกระจก ทางวัดได้อัญเชิญพระประธานอุโบสถองค์นี้มาประดิษฐานชั้นบนพระอุโบสถเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 แทนพระประธานองค์เดิม โดยย้ายพระประธานองค์เดิมไปประดิษฐานไว้ในห้องโถงพิพิธภัณฑสถานชั้นล่างพระบรมธาตุเจดีย์ พระประธานพระอุโบสถองค์ปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่สร้างขึ้นใหม่ แต่มีลักษณะรูปทรงเช่นเดียวกับพระประธานองค์เดิมทุกประการ



ภาพที่ 118 ซุ้มเสมารอบพระอุโบสถ

ซุ้มเสมา รอบพระอุโบสถ ประดิษฐานซุ้มเสมา สร้างด้วยปูนลายนูนฐานสูง มีทั้งหมด 8 ซุ้ม ซุ้มเสมา ด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ 1 ซุ้ม แตกต่างจากซุ้มอื่น ๆ ตรงที่ส่วนยอดเป็นใบเสมา รูปใบแบน ต่างจากส่วนยอดซุ้มเสมาอีก 7 ซุ้มที่มีลักษณะเป็นซุ้มเสมาทรงโปร่ง



ภาพที่ 119 พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเมือง

พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเมือง เป็นพระธาตุเจดีย์ลักษณะรูปทรงลังกาหรือโปร่งขาม ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส สูง 42 เมตร ฐานกว้าง 12 x 12 เมตร ต้นแบบเดิมจากวัดกุสินาราคะลิมราช ซึ่งเป็นวัดไทยในประเทศอินเดีย ปุชณียวัตถุภายในพระบรมธาตุเจดีย์มีทั้งชั้นบนและชั้นล่าง คือ พระบรมธาตุเจดีย์ชั้นล่าง ห้องโถงชั้นล่างของพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระประธานพระอุโบสถองค์เดิม ซึ่งเป็นต้นแบบวัดมุงคละหรือพระประธานวัดชานาธิปเฉลิม ที่สร้างขึ้นเป็นวัดมุงคละเนื่องในงานผูกพัทธสีมาพระอุโบสถ เมื่อปี พ.ศ. 2483 และเป็นวัดมุงคละที่มีผู้นิยมวัดมุงคละรู้จักกันทั่วประเทศ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 37 นิ้ว ศิลปะสุโขทัย มีซุ้มเรือนธาตุแบบเดียวกับพระพุทธรูปชินราช หล่อด้วยทองสำริด เฉพาะพระเศียรเป็นสีดำ ประดิษฐานบนแท่นฐานชุกชีทรงสูง ออกแบบลายลวดบัวสี่ทองประดับกระจกปี พ.ศ. 2553, รอยพระพุทธรูปจำลอง ซึ่งเป็นรอยพระพุทธรูปจำลองปูนปั้นสด สร้างขึ้นตามคติชน สำหรับน้อมรำลึกเพื่อดำเนินรอยตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา ด้วยฝีมือช่างท้องถิ่น พระบรมธาตุเจดีย์ชั้นบน คือ พระบรมธาตุเจดีย์ชั้นบน เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ที่สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 ประทานให้จังหวัดสตูล เมื่อ ปีพ.ศ. 2535 และพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากประเทศพม่า ในวันวิสาขบูชา ปีพ.ศ. 2553



ภาพที่ 120 อนุสรณ์สถานพระพุทธศาสนา
เจริณรุ่งเรืองเมืองสตูล



ภาพที่ 121 หอระฆังเรือพระ

อนุสรณ์สถานพระพุทธศาสนาเจริณรุ่งเรืองเมืองสตูล สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์รำลึกถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก ณ ป่าละเมาะริมคลองมาบัง อันเป็นที่ตั้งของวัดมาบัง หรือวัดชานาธิปเฉลิมในปัจจุบัน ฐานด้านหน้าจารึกปีพุทธศักราชยุคบุกเบิกพระพุทธศาสนาในเมืองสตูล แทนธรรมจักรกวางหมอบปฐมเทศนา แกะสลักลงหินแกรนิตจีน หินแกรนิตอินเดีย ภายในบรรจุเหรียญพระประธานวัดชานาธิปเฉลิม 2483 เหรียญ พระอรหันเมธีและเหรียญพระครูสุธรรมโสภณ เป็นปูชนียวัตถุที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ

หอระฆังเรือพระ เป็นสิ่งปลูกสร้างอนุรักษ์อีกหลังหนึ่งภายในวัดชานาธิปเฉลิม พระอารามหลวง สร้างด้วยคอนกรีตยกพื้นสองชั้น ตั้งอยู่ติดกับกำแพงแก้วด้านทิศเหนือ โดยทำบันไดทางขึ้นออกไปจากกำแพงแก้ว ลีบบ้านบันได ไปสู่ระเบียงที่ล้อมรอบชั้นบน ภายในแขวนระฆัง รูปแบบหอระฆังเป็นศิลปะนิยมภาคใต้ ที่ชายหลังคามีจั่วปูนรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็กปั้นลายรูป เทพพนมครึ่งองค์ในดอกบัว ผนังโปร่งทั้งสี่ด้าน แต่ละมุมออก

แบบเป็นรูปมานุษยวิทยาสองไว้กับเสาบัวจกกล เขิงชั้นหลังคาเป็นศิลปะกับพนมพระบนเรือพระในเทศกาลชักพระภาคใต้

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การท่องเที่ยววัดชานาธิปเฉลิม ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกของจังหวัดสตูล ปัจจุบันเป็นวัดที่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสตูลร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล โรงเรียนสตูลวิทยา ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ทางวัดได้มีมติเมื่อปี 2559 ในการงดเผาขยะธรรมชาติ เพื่อแก้ปัญหาหมอกพิษที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในวัด สถานศึกษาและชุมชนใกล้เคียง โดยการนำขยะธรรมชาติมาแปรรูปเป็นปุ๋ยหมัก ที่เหลือนำไปแจกจ่ายญาติโยม นอกจากนี้ ยังมีพืชกลุ่มสมุนไพร ทำยา ก็มีการปลูกไว้เพื่อแปรรูปเป็นยาฉีดกันยุงจากตะไคร้หอมหรือการทำแอลกอฮอล์ล้างมือจากตะไคร้หอม เพื่อแจกจ่ายในวันสำคัญทางพุทธศาสนาบริการญาติโยมที่มาวัด ทำให้วัดชานาธิปเฉลิมแห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงที่ปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้การบริหารจัดการขยะ การปลูกพืชผักสวนครัวและสวนสมุนไพร จึงนับได้ว่าวัดชานาธิปเฉลิมไม่ได้เป็นศาสนสถานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นศูนย์เรียนรู้ระบบสุขภาพตามวิถีชุมชน การจัดการขยะ และแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา นอกจากนี้ ภายในวัดประกอบด้วยโบราณสถาน/โบราณวัตถุที่สำคัญจำนวนมาก เช่น พระอุโบสถ ครึ่งไม้ครึ่งปูนสองชั้น มีศิลปะผสมผสานกันของพุทธและมุสลิม พระพุทธรูป พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเมืองใต้ หอระฆัง อนุสรณ์สถานพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเมืองสตูล เป็นต้น ซึ่งล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร จึงนับได้ว่าเป็นวัดที่มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะได้เรียนรู้พหุวัฒนธรรม ความตั้งมั่นของศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

นามธรรม: ภายในวัดประกอบด้วยปูชนียวัตถุ เช่น โบสถ์ เจดีย์ วิหาร พระประธาน เป็นต้น และประกอบด้วยปูชนียบุคคลของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปูชนียวัตถุและปูชนียบุคคลเหล่านี้ นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามากราบไหว้ บูชาสักการะ และเยี่ยมชมย่อมได้เห็นคุณค่า เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และแนวทางการดำรงความเป็นคนดีตามแบบอย่างของสื่อสัญลักษณ์ที่สะท้อนออกมาผ่านปูชนียวัตถุ และเห็นต้นแบบของการดำรงในความดีของปูชนียบุคคลของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ย่อมเกิดศรัทธาแล้วสร้างความดีเพื่อพัฒนาปัญญาให้สูงยิ่งขึ้น นอกจากนี้บรรยากาศภายในวัดยังปลูกฝังหลักการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การทำปุ๋ยหมัก และการปลูกผักตามแบบวิถีธรรมแก่ผู้ที่ได้เยี่ยมชม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ประเพณีลากพระ หรือชักพระ เป็นประเพณีสำคัญของภาคใต้ จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 (หลังวันออกพรรษา), กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระประธานปางมารวิชัย เยี่ยมชมพระอุโบสถสองชั้น ครึ่งไม้ครึ่งปูน, ชุ่มเสมา, พระบรมธาตุเจดีย์ศรีเมืองใต้, วิหารพระพุทธชินราชจำลอง, หอระฆังเรือพระ, อนุสรณ์สถานพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเมืองสตูล

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดชนาธิปเฉลิม เช่น **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสตูล** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 800 ม.), **ถนนคนเดินสตูล/ซ้อปปี้ง** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 500 ม.), **หอนาฬิกาสตูล** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 500 ม.), **อุทยานนกน้ำทะเลสาบ** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 1 กม.), **พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านสูง** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 50 กม.), **ตึกเก่าถนนบุรีวานิช** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 650 ม.), **แหลมตันหยงโปและหาดทรายยาว** (ห่างจากวัดชนาธิปเฉลิม 29 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม) ผ่านประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา จนถึงสตูล ระยะทางประมาณ 973 กิโลเมตร)

4.3.2.4 เส้นทาง สายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมืองพิษณุโลก จ. พิษณุโลก
- (2) วัดศรีโคมคำ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดโพธิ์ชัย อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย
- (2) วัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ อ.เมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร

ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้

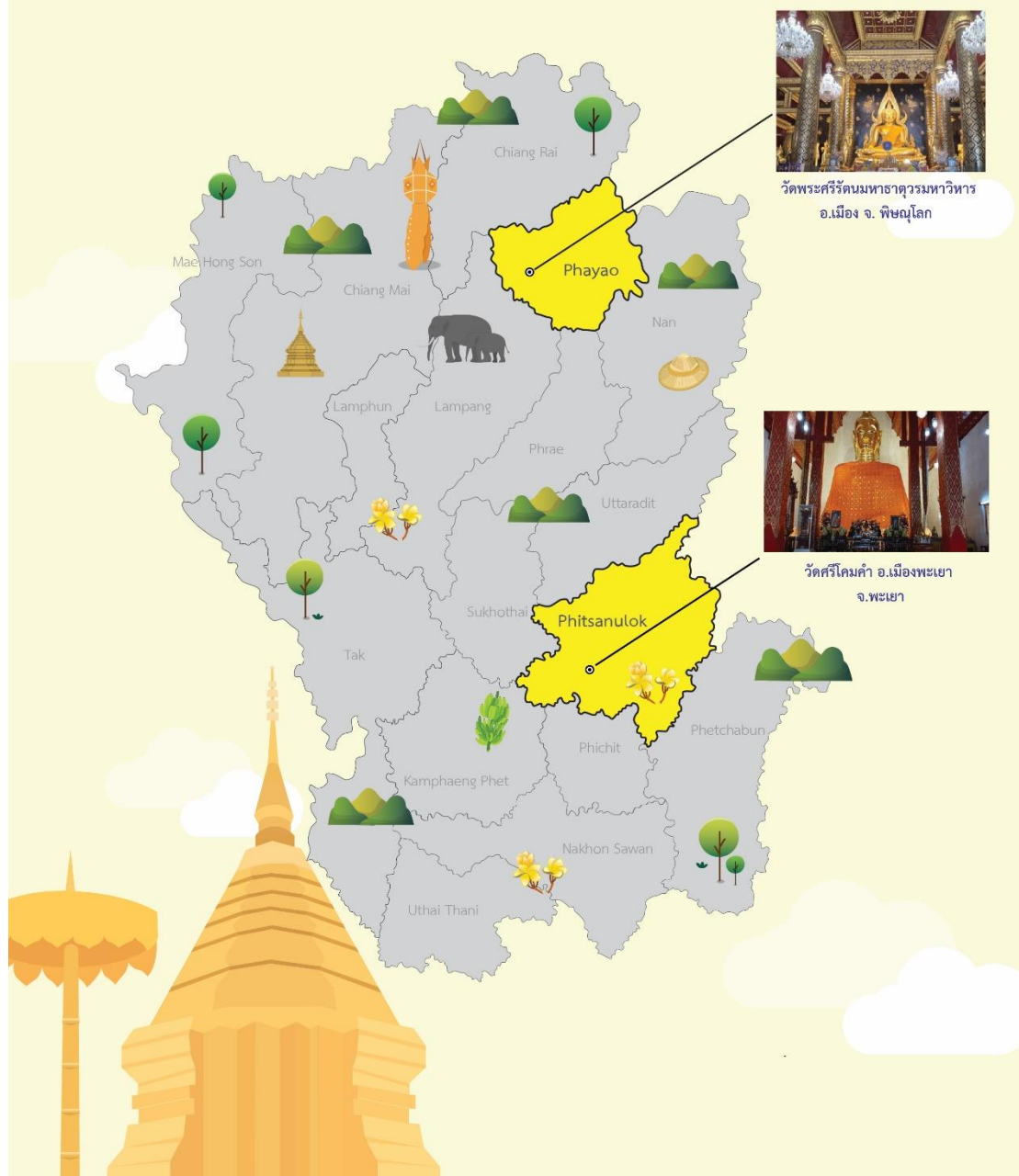
- (1) วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
- (2) วัดธรรมามูล ตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
- (3) วัดไชโยวรวิหาร ตำบลไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
- (4) วัดพิกุลทอง ตำบลพิกุลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดวารีบรรพต (วัดบางนอน) ตำบลบางนอน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
- (2) วัดภูเขาทอง ตำบลน้ำผุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

ฐานข้อมูลเส้นทางแยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง ภาคเหนือ



ภาพที่ 122 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุและศาสนบุคคล
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือ ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก (2) วัดศรีโคมคำ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา

<p>วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร อ.เมืองพิษณุโลก จ. พิษณุโลก</p>		<p>พระพุทธรชินราช เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว (2.875 เมตร) สูง 7 ศอก (3.5 เมตร) หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ขัดเงาเกลี้ยง</p>
<p>วัดศรีโคมคำ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา</p>		<p>พระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปประธานภายในวิหารหลวง เป็นพระพุทธรูปศิลปะพะเยียงแสน (ล้านนา) ปางมารวิชัย ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ</p>

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัดมหานิกาย

ที่ตั้ง: 92/3 ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

ข้อมูลติดต่อ - โทร : 086 621 5396 พม.ธนศักดิ์ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ

081-675 0889 พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส

ประวัติความเป็นมา

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือ วัดใหญ่¹²⁰ สร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ.1900 ปลายสมัยกรุงสุโขทัย ในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) หรือพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก เป็นพระอารามหลวงมาแต่โบราณ เป็นวัดที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปชินราช พระศรีศาสดา และ พระพุทธชินสีห์ พระพุทธรูปชินราชเป็นพระประธานองค์ใหญ่ ชาวบ้านทั่วไปจะขานนามว่า “หลวงพ่อใหญ่”¹²¹ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามที่สุดในประเทศไทยและในโลก เป็นที่เคารพสักการะของคนไทยทั่วประเทศ ภายในบริเวณวัดมีสิ่งก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ เช่น ศาลาอเนกประสงค์เป็นอาคารคอนกรีต 4 ชั้น ศาลาการเปรียญ อาคารเรียนพระปริยัติธรรม อาคารสำนักงานมูลนิธิพระราชรัตนมณี หมุกุฎิสงฆ์และเสนาสนะอื่นอีกหลายหลัง มีปูชนียวัตถุที่สำคัญ ซึ่งมีมาแต่โบราณกาล

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 123 พระพุทธชินราช

พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว (2.875 เมตร) สูง 7 ศอก (3.5 เมตร) หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ขัดเงาเกลี้ยง ตั้งประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารทางทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร องค์พระนั่งขัดสมาธิอยู่บนฐานชุกชี บัวคว่ำบัวหงาย พระพักตร์หันไปทางทิศตะวันตก (ด้านริมแม่น้ำน่าน) พระเกศ (ผม) มีลักษณะยาวเป็นเปลวเพลิง วงพระพักตร์ (ใบหน้า) ค่อนข้างกลม ไม่ยาวรีเหมือนผลมะตูมดังเช่นพระพุทธรูปสมัย

¹²⁰ พระมหาปกรณ์ กิตติขโร, วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2559), หน้า12-25.

¹²¹ สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, 21 กุมภาพันธ์ 2564.

สุโขทัยองค์อื่น ๆ¹²² พระชนง (คิ้ว) โกง เส้นรอบนอกพระวรกายอ่อนช้อย มีสังฆาฏิ (ผ้าคลุมกันหนาวที่ใช้ทาบบนจีวร) ยาว ปลายหยักเป็นเขี้ยวตะขาบ นิ้วพระหัตถ์ (นิ้วมือ) ทั้งสี่ยาวเสมอกัน ฝ่าพระบาท (ฝ่าเท้า) แบนราบและค่อนข้างแคบ เมื่อเทียบกับพระพุทธรูปองค์อื่นในยุคสุโขทัย สันพระบาท (สันเท้า) ยาว มีรูปอาภวักข์และรูปท้าวเวสสุวรรณหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ฝังอยู่ ที่พระเพลา (ตัก) ทั้งเบื้องขวาและซ้ายขององค์ (ตัว) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการประดับด้วยขุมเรือนแก้วศิลปะอันงดงาม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยไม้แกะสลักที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา สร้างสรรค์ผลงานโดยฝีมือช่างชั้นครูทางเหนือ ตัวเรือนทำจากไม้สัก ยอดบนเป็นปลายหางตัว “มกร” (ลำตัวคล้ายมังกร มิงวงคล้ายช้าง) ประกอบกันคล้ายช่อฟ้า อยู่ตรงปลายขุมและมีตัวเหรา (คล้ายจระเข้) อยู่ตรงกลาง และมีเทพอสุราคอยปกป้ององค์พระอยู่ 2 องค์ เป็นลวดลายอันอ่อนช้อยครบองค์ประกอบของเครื่องสูง ไม่ว่าจะเป็นการขยิบลำตัวในลักษณะงวงไอยรา การแกะสลักครีบทั้งขึ้นมาเป็นใบระกา ก่อนจะกระดกหัวเป็นมกรคล้ายพวกอุษะโค้งขึ้นด้านบน ส่วนด้านล่างคล้ายสัตว์หิมพานต์ประเภทหนึ่งมีลำตัวยาวคล้ายนาครแต่ท่อนหัวซึ่งอยู่สองฟากองค์พระเป็นรูปตัวสัตว์ที่มีวงคล้ายคชสาร (ช้าง) มีขาคล้ายราชสีห์ (สิงโต) เป็นไปได้ว่าไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาพร้อมองค์พระพุทธรูปราช แต่ได้รับการปฏิสังขรณ์เรื่อยมา

ตำนานของพระพุทธรูปชินราชก่อนจะมาเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองชาวพิษณุโลกนั้น¹²³ มีความเป็นมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ได้ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีเมื่อสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย ราชวงศ์พระร่วงลำดับที่ 6 โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 1900 ตามพงศาวดารเหนือได้กล่าวเรื่องการสร้างพระพุทธรูปชินราช พระพุทธรูปชินสีห์ และพระศรีศาสดา มีใจความว่า “เมื่อพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกได้โปรดให้สร้างเมืองพิษณุโลกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ตรัสให้สร้างวัดพระรัตนมหาธาตุที่มีพระมหาธาตุรูปปรางค์สูง 8 วา และพระวิหารทิศกับระเบียบรอบพระมหาธาตุทั้ง 4 ทิศ โดยโปรดให้ช่างชาวเซลิยง (สุวรรณคโลก) เชียงแสน และหริภุญชัย ร่วมมือกันสร้างพระพุทธรูป หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ 3 องค์ สำหรับประดิษฐานในพระวิหารทิศ โดยได้เริ่มทำพิธีเททองหล่อเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ปีเถาะ พ.ศ.1498 แต่เมื่อกะเทาะหุ่นออกแล้ว ทองแล่นติดเป็นองค์พระบริบูรณ์เพียง 2 องค์¹²⁴ คือ พระพุทธรูปชินสีห์ และ พระศรีศาสดา ส่วนพระพุทธรูปชินราชทองแล่นติดองค์พระได้ไม่สมบูรณ์ จึงต้องทำพิธีหล่อทองในเวลาต่อมาอีก 3 ครั้ง แต่ก็ยังไม่สำเร็จ โดยในครั้งหลังสุดพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกจึงได้ตั้งสัจจาธิษฐานแล้วทำพิธีเททองหล่ออีกครั้งเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6 ปีมะเส็ง พ.ศ.1500 จึงได้สำเร็จเป็นองค์พระที่สมบูรณ์”

พระพุทธรูปชินสีห์ และ พระศรีศาสดา ในปัจจุบันนี้ เป็นพระพุทธรูปปั้นก่ออิฐถือปูน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สร้างขึ้นใหม่แทน พระพุทธรูปชินสีห์ และพระศรีศาสดาองค์เดิม และอัญเชิญองค์เดิมไปประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

¹²² สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร, 21 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²³ สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร, 21 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²⁴ สัมภาษณ์ พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร, 21 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 124 พระพุทธชินสีห์



ภาพที่ 125 พระศรีศาสดา



ภาพที่ 126 พระอัฐารส



ภาพที่ 127 พระปรางค์สีทอง

พระอัฐารส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติสูง 18 ศอก สร้างในสมัยเดียวกับพระพุทธชินราช เดิมประดิษฐานอยู่ในวิหารใหญ่แต่วิหารได้พังไปจนหมด เหลือเพียงเสาที่ก่อด้วยศิลาแลงขนาดใหญ่ 3 – 4 ต้น เรียกว่า “เนินวิหารเก่าห้อง”

พระปรางค์สีทอง สูง 36 เมตร ตั้งอยู่ทางด้านหลังวิหารพระพุทธชินราช มีบันไดปูนขึ้นไปบนพระปรางค์ เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ภายในวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุล้ำค่ามากมาย เช่น หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะสวยงามที่สุดในประเทศไทย ด้วยศิลปะทางพุทธศิลป์ พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา และพระอัฐารส เป็นศาสนวัตถุที่มีค่า เป็นศูนย์

รวมศรัทธาของชาวไทย ได้มากราบไหว้ พระปรารค์ วิหารทิศ มีคุณค่าเป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์คู่เมือง พิชณุโลก

นามธรรม: ประชาชนชาวพิษณุโลกและชาวไทยมีความศรัทธาความเชื่อองค์พระพุทธรูปชินราช เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้มีความเข้มแข็งเบิกบาน ความสบายใจ บางคนมากราบไหว้สักการะหลายครั้ง พระพุทธรูปชินราชเป็นพระพุทธรูปที่เป็นพุทธศิลป์สูงค่า เป็นสัญลักษณ์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจ เตือนสติ ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ได้ทำบุญกุศลไว้ตลอด

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- งานสมโภชหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช เป็นงานใหญ่ประจำปี ตรงกับขึ้น 6 – 12 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งในงานประจำปีจะมีการส่งเสริมวัฒนธรรม มีกองงาน 18 กอง เช่น การตอบปัญหาธรรมะ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การละเล่นในเขตจังหวัดพิษณุโลก เป็นวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก การประกวดมารยาทไทย มีเทศน์ 3 ธรรมาสน์ทุกวัน มหรสพสมโภช โขน ลิเก เป็นต้น

- งานอุปสมบทนาคนหมู่ ตามโอกาส เหตุการณ์ต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานราชการ
- งานบวชนกขัมในวันพ่อ วันแม่ วันวิสาขบูชา เป็นเวลา 7 วัน
- การแข่งขันเรือยาวทำน่าน้ำวัดชิงถ้วยพระราชทาน จัดร่วมกับหน่วยงานของจังหวัด
- การจัดเจ้าหน้าที่วิทยากรบรรยายพิเศษ อบรมศีลธรรม การเข้าค่ายคุณธรรม

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ/กราบขอพรองค์พระพุทธรูปชินราช

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีรถสำหรับคนพิการ ป้ายบอกทางภายในวัด ห้องน้ำ ลานจอดรถ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เช่น **วัดนางพญา** (ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารประมาณ 120 เมตร), **ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช** (ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารประมาณ 3 กม.), **วัดจุฬามณี** (ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารประมาณ 9 กม.) **เจดีย์เขาสมอแคลง** (ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารประมาณ 18 กม.), **วัดอรัญญิก** (ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารประมาณ 3 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางมายังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งอยู่ในตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลก มีรถชนิดต่าง ๆ ให้บริการ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการยานพาหนะได้หลายรูปแบบตามอัธยาศัย ปัจจุบันนี้มีแท็กซี่รอบเมือง

วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดศรีโคมคำ เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: 692 ถนนพหลโยธิน หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 082-882 8963 (รักษาการเจ้าอาวาส)

ประวัติความเป็นมา

วัดศรีโคมคำ เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ชาวเมืองพะเยาทัวไปนิยมเรียกว่า “วัดทุ่งเอี้ยง” หรือ “วัดพระเจ้าตนหลวง” ซึ่งเป็นที่ประดิษฐาน “พระเจ้าตนหลวง” สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2067¹²⁵ สมัยพระเมืองตูเป็นเจ้าเมืองพะเยา แต่องค์พระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปประธานภายในวิหารหลวง สร้างขึ้นก่อนคือ ระหว่างปี พ.ศ. 2034 สมัยพระเมืองยี่เป็นเจ้าเมืองพะเยา และแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2067 เป็นวัดโดยสมบูรณ์ในสมัยพระยาเมืองตูปกครองเมืองพะเยา ต่อมาย้ายมาตั้งอยู่ในสงคราม ต้องอพยพโยกย้ายไปอยู่ตามหัวเมือง ที่ปลอดภัยจากข้าศึก ทำให้บ้านเมือง ้วตวาอาราม รกร้างว่างเปล่าไป ต่อมาภายหลังได้สถาปนาเมืองพะเยาขึ้น¹²⁶ บ้านเมืองก็ดี ้วตวาอารามก็ดี ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ตามลำดับ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2465¹²⁷ พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา พระยาประเทศอุดรทิศเจ้าเมืองพะเยาองค์สุดท้าย พร้อมกับหลวงสิทธิประศาสน์ และประชาชนชาวเมืองพะเยา¹²⁸ อาราธนา นิมนต์ครูบาเจ้าศรีวิชัยมาเป็นประธานในการสร้างวิหารหลวงหลังปัจจุบันนี้ พร้อมกับเสนาสนะอื่น ๆ ก่อนจะฉลองสมโภชวิหารพระเจ้าตนหลวงและอาคารต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2467 ดังนั้น อาคารภายในวัดนี้ที่ยังหลงเหลือในปัจจุบันจึงเป็นงานในสมัยครูบาเจ้าศรีวิชัยแทบจะทั้งสิ้น

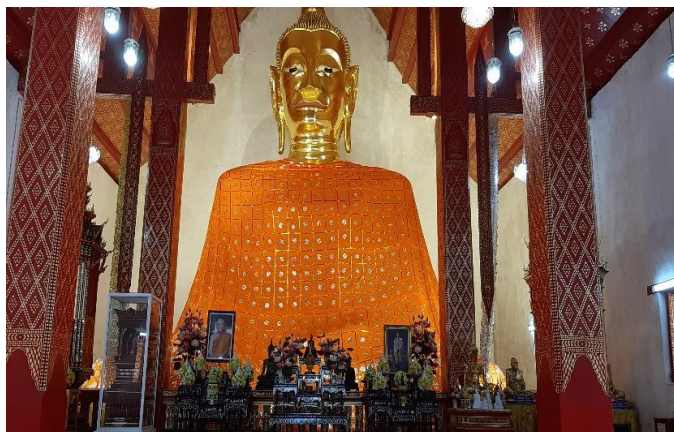
¹²⁵ สัมภาษณ์ พระสุนทรภักดีคุณ, รักษาการเจ้าอาวาส วัดศรีโคมคำ, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²⁶ สัมภาษณ์ พระสุนทรภักดีคุณ, รักษาการเจ้าอาวาส วัดศรีโคมคำ, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²⁷ สัมภาษณ์ พระสุนทรภักดีคุณ, รักษาการเจ้าอาวาส วัดศรีโคมคำ, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

¹²⁸ สัมภาษณ์ พระสุนทรภักดีคุณ, รักษาการเจ้าอาวาส วัดศรีโคมคำ, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 128 พระเจ้าตนหลวง

พระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปประธานภายในวิหารหลวง เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน (ล้านนา) ปางมารวิชัย ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ มีขนาดหน้าตักกว้าง 14 เมตร และสูง 16 เมตร สร้างจากอิฐมอญผสมกับปูนขาว มีตำนานเล่าว่าครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธองค์พร้อมด้วยพระอรหันตสาวกเสด็จมายังเมืองภูกามยาว (ชื่อเดิมของเมืองพะเยา) ทรงประทับ ณ ดอยลูกหนึ่งข้างสระหนองเอี้ยงซึ่งมีหมู่บ้านโดยรอบ ได้มีช่างทองในหมู่บ้าน

ทราบข่าวการเสด็จมาและได้จัดภัตตาหารถวายพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้พิจารณาเห็นว่าที่นี่มีความเหมาะสมที่จะประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาจึงประทานเส้นพระเกศาแก่ช่างทองนำไปบรรจุในผอบ 7 ชั้น โดยประทานแก่พระยาอโศก ซึ่งได้มอบถวายพระอินทร์ แล้วให้พระวิษณุกรรมนำไปประดิษฐานในถ้ำใต้จอมดอย ทำให้ดอยแห่งนั้นได้ชื่อว่า ดอยจอมทอง ยังมีศิลาจารึกหลักหนึ่งคือ ศิลาจารึก ลพ./29 ที่อธิบายถึงลักษณะและสัดส่วนของพระเจ้าตนหลวง จารึกด้วยอักษรฝักขาม ภาษาไทย ซึ่งตามทะเบียนระบุว่า พบที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งในจารึกมีการระบุศักราช จ.ศ. 885 ตรงกับ พ.ศ. 2067 แม้ตามทะเบียนจะระบุว่าพบที่จังหวัดเชียงราย แต่จังหวัดพะเยาเคยมีสถานะเป็นอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย มาก่อน อีกทั้งขนาดและลักษณะของพระพุทธรูปที่ระบุในจารึกยังใหญ่กว่าพระพุทธรูปใด ๆ ในจังหวัดเชียงรายอีกด้วย ดังนั้น พระพุทธรูปที่กล่าวถึงจึงน่าจะหมายถึงพระเจ้าตนหลวงองค์นี้ ศิลาจารึกหลักนี้จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า จารึกพระเจ้าตนหลวงเมืองพะเยา



ภาพที่ 129 วิหารหลวง

วิหารหลวง อาคารขนาดใหญ่ที่สุดของวัด เป็นอาคารหลัก หน้าแหบ หรือหน้าบัน เป็นลายพันธุ์พฤกษาเต็มพื้นที่ และมีการแทรกรูปสัตว์และเทวดาลงไปด้วย ในจำนวนนั้นมีครุฑ ซึ่งเป็นลวดลายที่สามารถพบได้ในอุโบสถและวิหารในภาคกลาง และที่น่าสนใจไปกว่านั้นก็คือ รูปครุฑ ขนบสองฝั่งด้วยเสือเหลียวหลัง 2 ตัว เสือเป็นสัตว์ที่พบได้บ่อยบนหน้าบันวิหารหลวงที่สร้างโดยครุบาเจ้าศรีวิชัย เหตุผลที่เป็นเสือกี้เพราะว่าครุบาศรีวิชัยเกิดปีชงหรือปีขาล ดังนั้นจึงมีสัญลักษณ์นี้ใส่ไว้ในหน้าบันด้วยนั่นเอง รวมทั้งหอรมาน หรือ หนุมาน ซึ่ง

พบทั้งบริเวณปีกนกและที่คันทวยหรือนาคต้นด้วย เหนือรูปครุฑยังมีรูปคล้ายหัวใจประดับด้วยกระจกสีแดง ซึ่งน่าจะเกี่ยวกับเดือนแห่งความรักอย่างกุมภาพันธุ์ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของสถาปัตยกรรมที่สร้างหรือปฏิสังขรณ์โดยครุบาเจ้าศรีวิชัยที่นำลักษณะของสถาปัตยกรรมภาคกลางเข้าไป

ผสมผสานอย่างลงตัว ถ้าวิหารแบบล้านนาทั่ว ๆ ไปจะมีลักษณะเป็นกรอบตารางหรือม้าต่างใหม่ เช่น หน้าบันวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

รอยพระพุทธรบาท ซึ่งมีประวัติกล่าวว่า พบที่เจดีย์วัดสวนจันทร์ใน ซึ่งในขณะนั้นตั้งอยู่ด้านหลังที่ว่าการอำเภอปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ. 2446 เพื่อเอาอิฐมาทำถนน เนื่องจากในเวลานั้นวัดสวนจันทร์ในกลายเป็นวัดร้างไปแล้ว เมื่อมีการพบรอยพระพุทธรบาทคู่นี้ เจ้าหลวงอุดรประเทศ (มหาไชยวงศ์) เจ้าเมืองพะเยา และหลวงศรีสุทธการ ข้าหลวงประจำเมืองพะเยา จึงมอบรอยพระพุทธรบาทที่ค้นพบนี้แก่พระครูศรีวิราชชวิชัยปัญญาเจ้าคณะเมือง นำไปไว้ยังวัดหัวข่วงแก้ว ต่อมาวิหารประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทชำรุดทรุดโทรมลง พระครูศรีวิราชชวิชัยปัญญาและเจ้าหลวงประเทศอุดรทิศจึงได้กราบเรียนครุบาเจ้าศรีวิชัยเมื่อครั้งมาสร้างวิหารหลวงวัดศรีโคมคำว่าจะนำรอยพระพุทธรบาทนี้มาไว้ที่วัดศรีโคมคำด้วย ดังนั้น รอยพระพุทธรบาทนี้จึงประดิษฐาน ณ วัดแห่งนี้นับแต่นั้น



ภาพที่ 130 รอยพระพุทธรบาท

พระอุโบสถกลางน้ำ ซึ่งเป็นศิลปะแบบล้านนาประยุกต์ มีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังที่วาดโดยศิลปินแห่งชาติ อังคาร กัลยาณพงศ์ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ บางรูปเป็นเพียงการลงเส้น ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว



ภาพที่ 131 พระอุโบสถกลางน้ำ



ภาพที่ 132 วิหารครุบาศรีวิชัย

วิหารครุบาศรีวิชัย ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2491 มีหลายสิ่งที่ไม่ได้สามารถหาชมได้ทั่วไปตามวัดวาอารามที่ครุบาศรีวิชัย ได้มาบูรณปฏิสังขรณ์ ไม่ว่าจะเป็นกุบระจตุรัสของครุบาเจ้าศรีวิชัย รวมไปถึงรูปหล่อครุบาศรีวิชัยแบบดั้งเดิมฝีมือช่างท้องถิ่น ที่นี้มีรอยมือข้างซ้ายและรอยเท้าทั้งสอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดศรีโคมคำสร้างวิหารหลวงอันมีคุณค่าด้านศาสนสถานเป็นหลักฐานทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนได้สละทรัพย์บริจาคในการบำรุง ซ่อมแซม รักษา ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน มีอุโบสถกลางน้ำที่มีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังโดยศิลปินแห่งชาติ อังคาร กัลป์ยาณพงศ์ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา พร้อมกับได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีคุณค่าในด้านศิลปะ และจิตใจ

นามธรรม: วัดศรีโคมคำ มีพระเจ้าตนหลวงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และพระพุทธรูปอีกหลายองค์ มีคุณค่าด้านศาสนวัตถุ อันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นองค์แทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดจากพลังศรัทธาและความเชื่อของชาวล้านนาและชาวจังหวัดพะเยาและประชาชนทั่วไป ที่มีต่อพระพุทธศาสนา และครูบาศรีวิชัยองค์ประธานฝ่ายสงฆ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจ้าตนหลวง เป็นการได้บำเพ็ญบุญกุญแจวิเวก ทำให้จิตใจเบิกบาน ปลื้มปิติ มีความสุขทางใจในการบำเพ็ญบุญบารมี นักท่องเที่ยวได้มากราบไหว้สักการะพระเจ้าตนหลวง และพระพุทธรูปอื่น มีความสุขใจ และได้ปัญญาความรู้

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: **งานประเพณี นมัสการพระเจ้าตนหลวง (พระเจ้าองค์หลวง) หรือเทศกาล “แปดเป็ง”** ในวันวิสาขบูชา เดือน 8 เป็ง (เดือน 8 เหนือ ขึ้น 15 ค่ำ) ของทุกปี เป็นงานนมัสการพระเจ้าตนหลวง

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการพุทธสถาน บูรพาจารย์ - ขอพรพระเจ้าตนหลวง รอยพระพุทธรบาท พระอุโบสถกลางน้ำ วิหารครูบาศรีวิชัย

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ, โรงแรม ห้องพัก อยู่ในตัวเมือง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดศรีโคมคำ เช่น **วัดติโลกอาราม** (ห่างจากวัดศรีโคมคำประมาณ 2.4 กม.) และ**กว๊านพะเยาสายน้ำแห่งชีวิต** (ห่างจากวัดศรีโคมคำประมาณ 2.4 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางไปวัดศรีโคมคำ ซึ่งอยู่ในตัวเมืองจังหวัดพะเยา การคมนาคมภายในตัวจังหวัดพะเยาสะดวกสบาย ไม่หนาแน่น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการยานพาหนะต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



ภาพที่ 133 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดโพธิ์ชัย อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย
(2) วัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ อ.เมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร

<p>วัดโพธิ์ชัย อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย</p>		<p>หลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุกหน้าตักกว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว ส่วนสูงจากพระชงฆ์เบื้องล่างถึงยอดพระเกศ 4 คืบ 1 นิ้ว</p>
<p>วัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ อ.เมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร</p>		<p>รอยพระพุทธรูปจำลอง เป็นรอยพระพุทธรูปขนาดเล็ก ซึ่งสร้างขึ้นจากหินทราย มีความกว้าง 80 เซนติเมตร ความยาว 1.8 เมตร</p>

วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่พระใส) จังหวัดหนองคาย

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดโพธิ์ชัย เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 873 หมู่ 10 ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 43000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 042-461123, 096-5429653

- เฟสบุ๊ก: วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง จังหวัดหนองคาย

- เว็บไซต์: <http://www.watphochai.com/>

ประวัติความเป็นมา

วัดโพธิ์ชัย เดิมเป็นวัดร้าง ชื่อวัดฝัฝิว¹²⁹ คงปรารถเหตุแห่งความเป็นมาในสมัยพุทธกาลที่ถือว่าต้นโพธิ์เป็นไม้มหายงคผล กอปรกับที่ตั้งของวัดสมัยเก่า มีต้นโพธิ์ที่ใหญ่มาก จึงได้ชื่อว่าวัดโพธิ์ชัย พระปฐมเทวาทิบาล (บุญมา) เจ้าเมืองหนองคาย ได้เป็นประธานฝ่ายฆราวาส โดยมีท่านญาณาคูหลักคำเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ได้ประกาศยกจากวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2382¹³⁰ พร้อมกับบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เป็นที่จำพรรษาของพระภิกษุและสามเณรขึ้น เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2382

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 134 แท่นหลวงพ่พระใส

หลวงพ่พระใส เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก หน้าตักกว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว ส่วนสูงจากพระชงฆ์เบื้องล่างถึงยอดพระเศวต 4 คืบ 1 นิ้ว หลวงพ่พระใส เป็นพระพุทธรูปหล่อในสมัยล้านช้าง และตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า พระธิดา 3 องค์ แห่งกษัตริย์ล้านช้างเป็นผู้สร้าง¹³¹ บางท่านก็ว่าเป็นพระราชธิดาของพระไชยเชษฐาธิราช ได้หล่อพระพุทธรูปขึ้น 3 องค์ และขนานนาม พระพุทธรูปตามนามของตนเองไว้ด้วยว่า พระเสริมประจำฟ้าใหญ่ พระ

สุกประจำคนกลาง พระใสประจำน้องสุดท้อง มีขนาดลดหลั่นกันตามลำดับ

¹²⁹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³⁰ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³¹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

เดิมทีนั้นหลวงพ่พระใสได้ประดิษฐาน ณ เมืองหลวงอาณาจักรล้านช้าง พ.ศ. 2321 สมัยกรุงธนบุรีได้อัญเชิญไปไว้ที่เมืองเวียงคำ และถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัย เมืองเวียงจันทน์อีก ต่อมาในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ¹³²มีบัญชาให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดีพลเสพย์ เป็นจอมทัพยกพลมาปราบกบฏเวียงจันทน์ จึงได้อัญเชิญพระสุก พระเสริม และพระใส ลงมาด้วย โดยอัญเชิญมาจากภูเขาควายขึ้นประดิษฐานบนแพไม้ไผ่ ซึ่งผูกติดกันอย่างมั่นคงล่องมาตามลำน้ำจันทน์ เมื่อล่องมาถึงตรงบ้านเวินแทนในขณะนั้น เกิดอัศจรรย์แท่นของพระสุกได้เกิดแหกแพจมลงไปในน้ำ โดยเหตุที่มีพายุพัดแรงจัด และบริเวณนั้นได้นามว่า "เวินแทน" การล่องแพก็ยังล่องมาตามลำน้ำจนถึงน้ำโขง (ปากน้ำจันทน์) เฉียงกับบ้านหนองกุง อ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย ได้เกิดพายุใหญ่ เสียงฟ้าคำรามคะนองร้องลั่น ในที่สุดพระสุกได้แหกแพจมลงไปในน้ำ ซึ่งอาการวิปริตต่างๆ ก็ได้หายไปเป็นอัศจรรย์ยิ่ง บริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่า "เวินสุก" และพระสุกก็จมอยู่ในน้ำตรงนั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้



ภาพที่ 135 หลวงพ่พระใส

ก็ยังเหลือแต่พระเสริม พระใส ¹³³ที่ได้นำขึ้นมาถึงเมืองหนองคาย พระเสริมนั้นได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ วัดโพธิ์ชัย ส่วนพระใส ได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ วัดหอก่อง (ปัจจุบันคือวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุนวรธานีและเจ้าเหม็น (ข้าหลวง) อัญเชิญพระเสริม จากวัดโพธิ์ชัย หนองคายไปกรุงเทพฯ และอัญเชิญพระใสจากวัดหอก่องขึ้นประดิษฐานบนเกวียนจะอัญเชิญลงไปกรุงเทพฯ ด้วย แต่พอมายังวัดโพธิ์ชัย หลวงพ่พระใสได้แสดงปาฏิหาริย์จนเกวียนหักจึงอัญเชิญลงไปไม่ได้ ได้แต่พระเสริมลงกรุงเทพฯ ประดิษฐาน ณ วัดปทุมวนาราม ส่วนหลวงพ่พระใสได้อัญเชิญประดิษฐาน ณ วัดโพธิ์ชัย อ.เมืองหนองคาย จนถึงปัจจุบัน ความอัศจรรย์ของหลวงพ่พระใสจนได้สมญาว่า "หลวงพ่เกวียนหัก"

¹³² สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³³ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 136 เจดีย์พระธาตุพระอรหันต์

เจดีย์พระธาตุพระอรหันต์

ประดิษฐานอยู่หน้าพระอุโบสถ ในตำนาน อูรังคะตุดั้ระบู่พระธาตุอรหันต์สร้าง ขึ้นในยุคของการบูรณะพระธาตุพนม ครั้งที่ 2 สมัยพระยาสุมิตตวงศา กษัตริย์ ผู้ปกครองมรุกขนคร ครั้งเมื่อพระอรหันต์ ทั้ง 5 ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ มา บรรจุในสถานที่สำคัญ ตามตำนานอูรังคะ ตาตุ และเมื่อพระอรหันต์ทั้ง 5 เข้าสู่ นิพพานอัฐิธาตุของพระอรหันต์ทั้ง 5 นี้ ได้นำไปประดิษฐานไว้ใน “เจดีย์พระ

อรหันต์” ที่ประดิษฐานอยู่บริเวณหน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง)ในปัจจุบัน เนื่องจากบนองค์ พระธาตุมีสถาปัตยกรรมปูนปั้นนูนสูง เป็นรูปหน้ายักษ์ ชาวหนองคายจึงเรียกพระธาตุองค์นี้ว่า “พระธาตุ ยักษ์”

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดมีพระพุทธรูปหลวงพ่พระใส สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับ พระพุทธรูป เป็นสิ่งแทนพระพุทธรเจ้า มีบทบาทรักษาความศรัทธา เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และ เชื่อว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งมีพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สามารถปกป้องรักษาคุ้มครอง และอำนวยพรให้ชุมชนและ ผู้สักการบูชาอยู่ดีมีสุข ปราศจากโรคภัยอันตรายต่าง ๆ ดังที่มีเรื่องเล่าถึงปาฏิหาริย์ของหลวงพ่พระใสว่า เมื่อครั้งที่ขุนวรธานีและเจ้าเหม็นอัญเชิญพระเสริมลงไปยังกรุงเทพฯ ขุนวรธานีจะอัญเชิญพระใสไปพร้อม กับพระเสริมด้วย แต่เกิดปาฏิหาริย์ โดยพราหมณ์ผู้อัญเชิญนั้นไม่สามารถขับเกวียนนำพระใสไปได้ แม้จะ ใช้กำลังคนหรืออ้อนวอนอย่างไรก็ตาม จนในที่สุดเกวียนได้หกลง เมื่อหาเกวียนใหม่มาแทนก็ไม่สามารถ เคลื่อนไปได้อีก จึงปริศนาตกลงกันว่าให้อัญเชิญพระใสมาไว้ที่วัดโพธิ์ชัยแทนพระเสริม ดังนั้นหลวงพ่พระ ใสจึงประดิษฐานที่วัดโพธิ์ชัยจนถึงปัจจุบัน

นามธรรม: หลวงพ่พระใส เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่มีประวัติความเป็นมานับตั้งแต่เริ่มเททอง หล่อ โดยพระราชาธิดา 3 พระองค์แห่งกษัตริย์ล้านช้างเป็นเจ้าของศรัทธา ในพิธีหล่อมีคนสูบเตาหลอมทอง อยู่ไม่ขาดระยะนับเป็นเวลา 7 วัน จนถึงวันที่ 8 เวลาเพล เหลือแต่หลวงตากกับสามเณรน้อยรูปหนึ่งทำการ สูบเตาอยู่ ปรากฏมีชีปะขาวคนหนึ่งมาขอสูบเตาช่วงหลวงตากและสามเณรน้อยขึ้นไปฉันทเพล และแล้วสิ่งที่ เป็นอัศจรรย์ที่ทุกคนเห็นก็คือเห็นคนสูบเตาจำนวนมากผุดผกิต ท่อเตาก็มีมาก แต่ละคนเป็นชีปะขาว ทั้งหมด และทองได้ถูกเทลงในเบ้าทั้ง 3 เบ้าเรียบร้อย และหลังจากนั้นไม่ปรากฏเห็นชีปะขาวอีกเลย ยังให้ เห็นความศรัทธาของหมู่เหล่าเทพดาอารักษ์ที่มีต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมาช่วยกันสร้าง พระพุทธรูปองค์แทนไว้ให้พุทธบริษัทสักราบไหว้บูชา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ในเทศกาลตรุษ สงกรานต์ทุกวัน ที่ 13-17 เมษายนของทุกปีจะมีงานสมโภชและสงฆ์หลวงพ่อบุญพระใส ประกอบพิธีอัญเชิญแห่รอบเมืองหนองคาย มีการบำเพ็ญบุญตลอดงาน มีมหรสพตามประเพณี และในวันที่ 18 เมษายน อัญเชิญขึ้นสู่แท่นประดิษฐานในพระอุโบสถ

กิจกรรมประจำวัน: ใส่น้ำมนต์ ทำบุญ สวดมนต์

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการกราบไหว้ สักการะ ขอพรหลวงพ่อบุญพระใส และพระธาตุพระอรหันต์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ มีที่พักให้นักท่องเที่ยวเป็นศาลา 3 ชั้นโล่งสำหรับพระ 20-30 รูป

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดโพธิ์ชัย เช่น **ลานพญานาคคู่** แลนด์มาร์คของเมืองหนองคาย (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 900 เมตร), **ตลาดท่าเสด็จ** หรือ ตลาดอินโดจีน (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 1.6 กม.), **พระธาตุกลางน้ำ**(พระธาตุหล้าหนอง) (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 2.1 กม.), **วังบัวแดง** (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 15 กม.), **วัดพระธาตุบังพวน** (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 24.1 กม.), **วัดศรีชมภูองค์ตั้ง**(วัดพระเจ้าองค์ตั้ง) (ห่างจากวัดโพธิ์ชัย 30.4 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

จากตัวเมืองหนองคาย ใช้เส้นทาง 212 (ไปทางโพนพิสัย) อยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 2

วัดรอยพระบาทกมุโนรมย์ จังหวัดมุกดาหาร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดรอยพระบาทกมุโนรมย์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลศรีบุญเรือง อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร 39180

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 042-676-3523, 093-071-5132

ประวัติความเป็นมา

วัดกมุโนรมย์ หรือ วัดรอยพระพุทธรูปบาทกมุโนรมย์ ตั้งอยู่บนยอดเขาภูโนรมย์ ตำบลนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร อยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารประมาณ 5 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ อยู่ในเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ตามหลักฐานที่ปรากฏ วัดสร้างขึ้นเมื่อปี 2461¹³⁴ บริวารของท่านขุนศาลาและพระอาจารย์ บุ นันทวโร เจ้าอาวาสวัดมโนภิรมย์ บ้านชะโนด (ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่) และผู้สร้างวัดลัญจิวัน เป็นผู้สร้างเพื่อเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปขนาดเล็ก¹³⁵ และเพื่อให้เป็นที่สำหรับการจำพรรษาและปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานของพระภิกษุ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ได้แก่¹³⁶ พระธาตุกมุโนรมย์ เป็นพระธาตุทรงแปดเหลี่ยมมีเอวเป็นฐานหักเชิงเป็นรูปแปดเหลี่ยมรัศมีประมาณ 2.5 เมตร เป็นรูปทรงปลีแบ่งเป็น 3 ท่อนคือเป็นลักษณะปริศนาธรรม ตามความหมายแรกเป็นนรกภูมิ ฐานที่สองเป็นโลกภูมิ และสุดท้ายเป็นสวรรค์ภูมิ ความสูง 4.5 เมตร พระอังคารเพ็ญ เป็นพระพุทธรูปขนาดเล็ก สร้างพร้อมพระพุทธรูป เพื่อให้ครบคือพระธาตุ พระพุทธรูปและพระบาทตามความเชื่อของผู้สร้าง บันทึกการสร้างวัดจำนวน 1 แผ่น ติดอยู่หลังของพระอังคารเพ็ญ และสร้างกุฏิสำหรับพระสงฆ์อีกหลังหนึ่ง และต่อมาภายในวัดทางจังหวัดมุกดาหารได้จัดสร้างพระพุทธรูปเฉลิมพระเกียรติ “พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาหารไตรรัตน์”¹³⁷ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ ของในหลวงรัชการที่ 9 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2554 เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 39.99 เมตร สูง 59.99 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 84 เมตร

¹³⁴ สัมภาษณ์ พระมหามงคล มงคลคุณ, เจ้าอาวาส วัดรอยพระพุทธรูปบาทกมุโนรมย์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³⁵ สัมภาษณ์ พระมหามงคล มงคลคุณ, เจ้าอาวาส วัดรอยพระพุทธรูปบาทกมุโนรมย์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³⁶ สัมภาษณ์ พระมหามงคล มงคลคุณ, เจ้าอาวาส วัดรอยพระพุทธรูปบาทกมุโนรมย์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³⁷ สัมภาษณ์ พระมหามงคล มงคลคุณ, เจ้าอาวาส วัดรอยพระพุทธรูปบาทกมุโนรมย์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 137 พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตรรัตน์

พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตรรัตน์ เป็นพระพุทธรูปเฉลิมพระเกียรติ ที่สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2554 เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 39.99 เมตร สูง 59.99 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 84 เมตร โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล 75 ล้านบาทและเงินบริจาคจากประชาชนอีกส่วนหนึ่ง รวมงบประมาณการก่อสร้างกว่า 100 ล้านบาท

รอยพระพุทธรบาทจำลอง
เป็นรอยพระพุทธรบาทขนาดเล็ก ซึ่งสร้างขึ้นจากหินทราย มีความกว้าง 80 เซนติเมตร ความยาว 1.8 เมตร สร้างเป็นลักษณะลอยตัวสูงชันจากพื้น ประมาณ 90 เซนติเมตร



ภาพที่ 138 รอยพระพุทธรบาทจำลอง



พญาศรีมุกดตามหามุนีนีลปาลนาคราช เป็นรูปปั้นพญานาคเศียรเดียวองค์ใหญ่ ขนาดลำตัวยาว 122 เมตร สูง 20 เมตร ลำตัวเลื้อยขดไปมา มีเกล็ดสีน้ำเงินเขียว และจะเป็นประกายเมื่อถูกแสงแดด พญานาคจะชูคอหันไปทางแม่น้ำโขง

ภาพที่ 139 พญาศรีมุกดตามหามุนีนีลปาลนาคราช

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดพระพุทธบาทภูมโนรมย์ มีพระพุทธรูปเฉลิมพระเกียรติ “พระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตรรัตน์” ประดิษฐานอยู่บนยอดภู พระพุทธรูปปางมารวิชัย รอยพระพุทธรบาทจำลอง และ “องค์พญาศรีมุกดตามหามุนีนีลปาลนาคราช” นักท่องเที่ยวจะได้เยี่ยมชมปูชนียวัตถุเหล่านี้ที่ได้สะท้อนศิลปะวัฒนธรรมประเพณีพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรม เป็นมรดกตกทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา นอกจากนี้ ยังจะได้สัมผัสพุทธสถานที่สวยงามทั้งจากธรรมชาติและจากการก่อสร้างแต่งเติม ชมทิวทัศน์ของเมืองมุกดาหาร หอแก้ว แม่น้ำโขง รวมถึงสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 และแขวงสะพานนะเขตได้ และประทับใจกับวัดรอยพระพุทธรบาทภูมโนรมย์ที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาซึ่งช่วยก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน

นามธรรม: ภายในวัดรอยพระพุทธรบาทภูมโนรมย์ มีพระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตรรัตน์ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 39.99 เมตร สูง 59.99 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 84 เมตร รอยพระพุทธรบาทจำลอง เป็นรอยพระพุทธรบาทขนาดเล็ก ซึ่งสร้างขึ้นจากหินทราย มีความกว้าง 80 เซนติเมตร ความยาว 1.8 เมตร รูปปั้นพญานาคขนาดใหญ่ องค์พญาศรีมุกดตามหามุนีนีลปาลนาคราช สีเขียวอมฟ้า กระทบกับแสงสวยงามมาก ๆ ลำตัวมีลวดลายที่ละเอียดอ่อน วิจิตรบรรจง พร้อมท่วงท่าอ่อนช้อยขดตัวไปมาชูคอสูงตั้งตระหง่าน ซึ่งปูชนียวัตถุเหล่านี้เป็นผลงานการสร้างสรรคจากปัญญามนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้และพัฒนาออกมาเป็นงานศิลปะกลายเป็นพุทธรูปบูชา เป็นรูปทรงแห่งวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นสิ่งแทนหรือสัญลักษณ์ เป็นสิ่งพรรณนาความรู้สึกอุดมคติ ความเชื่อที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏเป็นรูปธรรม มีจุดมุ่งหมายให้เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาในพระพุทธศาสนา นักท่องเที่ยวที่ได้กราบไหว้บูชา ทำให้เกิดความรู้สึกดีมีค่าประทับใจในสุนทรียภาพ ช่วยจรรโลงความรู้สึกและจิตใจของผู้พบเห็น ก่อเกิดคุณค่าด้านความเชื่อ ด้านคติธรรม ด้านศิลปกรรม และด้านประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น และนำคติธรรมมาพัฒนาจิตใจให้สูงยิ่งขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: นมัสการพระธาตุภูมโนรมย์ สรงน้ำรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ และ พระอังคารเพ็ญเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ 13 เมษายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบสักการะพระเจ้าใหญ่แก้วมุกดาศรีไตร, รอยพระพุทธรูปจำลอง , พญาศรีมุกตามหานีนีลปาลนาคราช, ชมทัศนียภาพอันสวยงามของเมืองมุกดาหาร แม่น้ำโขง สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 และแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง ทางลาด ห้องน้ำสำหรับคนพิการ บริการรถสองแถวนำขึ้นวัด

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ เช่น **วัดศรีมงคลใต้** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 5.3 กม.), **วัดศรีบุญเรือง** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 5 กม.), **วัดศรีสุมังค์วาราม** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 4.8 กม.), **ภูผาเทิบ** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 15 กม.), **หอแก้วมุกดาหาร** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 3.3 กม.), **จุดชมวิวสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 11.2 กม.), **ตลาดอินโดจีน** (ห่างจากวัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ 5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดรอยพระพุทธรูปบาทภูมโนรมย์ หมู่ที่ 9 ตำบลนาสีนวน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารไปทางทิศใต้ ประมาณ 5 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางมุกดาหาร-ดอนตาล ทางหลวงหมายเลข 2034 ประมาณ 2 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือตามถนนตัดใหม่ สายบ้านมโนรมย์ – ถนนวงแหวนรอบนอก



ภาพที่ 140 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล
ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคกลาง ดังนี้
ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อ.เมือง จ. พระนครศรีอยุธยา (2)
 วัดธรรมามูล ต.ธรรมามูล อ.เมือง จ.ชัยนาท (3) วัดไชโยวรวิหาร ต.ไชโย อ.ไชโย จ.อ่างทอง (4) วัด
 พิุกุลทอง ต.พิุกุลทอง อ.ท่าช้าง จ.สิงห์บุรี

<p>วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี</p>		<p>หลวงพ่อดาบงป่าเลไลยก์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารสูงเด่น ศิลปะสมัยอุทองสุพรรณภูมิ</p>
<p>วัดธรรมามูล อ.เมือง จ.ชัยนาท</p>		<p>เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง มี สถาปัตยกรรมไม้เก่าแก่ก่อน สมัยอยุธยา พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าฯ</p>
<p>วัดไชโยวรวิหาร อ.ไชโย จ.อ่างทอง</p>		<p>พระวิหารหลวง หรือพระ วิหารที่ประดิษฐานพระมหา พุทธพิมพ์ กว้าง 30 เมตรเศษ ยาว 27 เมตรเศษ สูง 1 เส้น เศษ</p>
<p>วัดพิุกุลทอง อ.ท่าช้าง จ.สิงห์บุรี</p>		<p>อุโบสถ กว้าง 12 เมตร ยาว 25 เมตร สร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2499 หลังคามุงกระเบื้องลด 3 ชั้น ชั้น 2 ชั้น มีช่อฟ้า ไบระกา นาคสะดุ้ง</p>

วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000

ข้อมูลติดต่อ: - โทร. : 092-590-9595

- เว็บไซต์ : <https://www.facebook.com/Watpalalaiworawihan>

ประวัติความเป็นมา

จากการสำรวจของนักโบราณคดีกรมศิลปากร ที่สำรวจชั้นของดินและหินในการขุดค้นวัตถุโบราณตลอดจนองค์หลวงพ่อโต เป็นหลักฐานให้เชื่อได้ว่าวัดป่าเลไลยก์ สร้างมาแล้วประมาณได้ 1,200 ปี สมัยทวารวดี¹³⁸ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ส่งพระยานิกรบดินทร์ มาบูรณปฏิสังขรณ์ การบูรณปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น สืบเนื่องมาจากคราวที่รัชกาลที่ 4 ในขณะที่ยังไม่ได้ครองราชย์ พระองค์ทรงผนวชแล้วเสด็จจรดงค์มาจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนมัสการหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ ทรงพบว่าวัดป่าเลไลยก์รกร้าง ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา และปกครองวัด จึงทำให้สภาพของวัดป่าเลไลยก์เสื่อมโทรมมาก เมื่อเข้ามัสการหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์แล้วทรงอธิษฐานว่า ถ้าหากได้ขึ้นครองราชย์เมื่อใดก็จะมาบูรณะปฏิสังขรณ์ถวาย เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์จึงมาบูรณะปฏิสังขรณ์วัดป่าเลไลยก์ตามที่ได้ทรงอธิษฐานไว้ โดยการขุดคลองตั้งแต่วัดประตูลำธาร ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณ ล่องแพซุงเข้าไปจนถึงวัดป่าเลไลยก์ สร้างหลังคาข้างละสองชั้น ทำฝาผนังรอบนอก รวมหลังคาพระวิหาร ข้างละ 5 ชั้น พร้อมทั้งปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ในคราวเดียวกันยังสร้างพระพุทธรูปไว้อีก 2 องค์ อยู่ในวิหารเบื้องหน้าหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ทั้งชายและขวา ประดิษฐานตราพระมหามงกุฎอยู่ที่หน้าบันพระวิหารเป็นเครื่องหมาย¹³⁹ วัดป่าเลไลยก์ มีความเกี่ยวข้องกับบรรณคดีอันลือชื่อของไทย คือ เสภาขุนช้างขุนแผน นิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่ ปัจจุบัน วัดป่าเลไลยก์มีสถานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร¹⁴⁰ ตั้งอยู่ที่ทางฝั่งด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน เป็นวัดหลวงชนิดวรวิหารสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 120 ไร่ มีหลวงพ่อพระธรรมพุทธิมงคล (สอิ่ง สิริโนโท ป.ธ.8) เป็นเจ้าอาวาส และดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี วัดมีพระภิกษุ สามเณรจำพรรษาอยู่ประมาณ 80 รูป เป็นวัดที่มีความสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสุพรรณบุรีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

¹³⁸ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

¹³⁹ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁰ สัมภาษณ์ พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 141 หลวงพ่อโตปางป่าเลไลยก์ ป่าเลไลยก์ และครั้งที่ 3 ในรัชสมัยที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้พระยานิกรบดินทร์ มาบูรณะปฏิสังขรณ์

หลวงพ่อโตปางป่าเลไลยก์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารสูงเด่น ศิลปะสมัยอุทงสุพรรณภูมิ มีพุทธลักษณะประทับนั่งห้อยพระบาท พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระชานุ พระหัตถ์ขวาวางหงายบนพระชานุอีกข้างหนึ่งในท่าทรงรับของถวาย องค์พระสูง 23.46 เมตร รอบองค์ 11.20 เมตร และภายในองค์พระพุทธรูปหลวงพ่อนั้นได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้อีกด้วย หลวงพ่อโตปางป่าเลไลยก์ได้รับการบูรณะถึง 3 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.1706 โดยมอญน้อย ครั้งที่ 2 ในสมัยอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์ อมรินทร์ ในรัชกาลที่ 3 กษัตริย์พระองค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงโปรดให้พระยาสิทธิราชเดโชไชย ไปสร้างวิหารวัดให้พระยาสิทธิราชเดโชไชย ไปสร้างวิหารวัด

เรือนขุนช้าง เป็นเรือนไทยหมู่ขนาดใหญ่ รอบ ๆ เรือนขุนแผนเต็มไปด้วยต้นไม้สวยงามมีความร่มรื่น มีหอกกลางที่รายล้อมเรือนหลายหลังเป็นมุขยื่นออกมาจากหอกกลาง ภายในหอกกลางเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ภายในเรือนขุนช้างยังมีการจัดทำเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ แสดงเครื่องทองเหลือง ขามสังคโลกที่ทำขมยากอีกด้วย



ภาพที่ 142 เรือนขุนช้าง

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น วัดป่าเลไลยก์ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บริเวณระเบียงคด เป็นเรื่องราวจากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เกิดจากนิทานพื้นบ้านมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ที่อิงเหตุการณ์และสถานที่สำคัญในยุคนั้น แล้วนำเรื่องราวมาผูกเป็นกลอนเพื่อใช้ขับเสภา ต่อมาบทเสภาดั้งเดิมสูญหายไปมาก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงรวบรวมของเก่าที่เหลืออยู่และแต่งขึ้นใหม่ โดยรัชกาลที่ 2 ทรงพระราชนิพนธ์ ร่วมกับกวีแห่งราชสำนักหลายคน อย่างเช่นสุนทรภู่กวีเอกสมัยรัตนโกสินทร์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นอกจากวรรณคดีไทย ขุนช้างขุนแผน ที่ทำให้ชาวบ้าน และคนสุพรรณบุรีมีความผูกพันใกล้ชิดกับวัดป่าเลไลยก์แล้ว ภายในวิหารยังประดิษฐานหลวงพ่อดโต ซึ่งเป็นที่สักการบูชาของชาวบ้าน และนิยมสร้างเป็นพระบูชาสำหรับคนเกิดวันพุธกลางคืน และภายในองค์พระพุทธรูปหลวงพ่อดโต นั้นได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้อีกด้วย หลวงพ่อดโต เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะสมัยอุททอง ประทับนั่งห้อยพระบาท และมีความสูงถึง 23.47 เมตร กรมพระยาดำรงราชานุภาพเคยทรงพระวินิจฉัยว่า พระพุทธรูปหลวงพ่อดโตองค์นี้ อาจจะไม่เก่าแก่กว่าสมัยอุททองขึ้นไปอีก อาจจะได้ถึงสมัยลพบุรีและทวารวดีเลยทีเดียว ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะได้สักการะและขอพรพร้อมชมพุทธศิลป์สมัยอุททองสุพรรณภูมิ ที่ยากจะประมาณคุณค่าทางศิลปะ นอกจากนั้นภายในวัดยังมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย เช่น "หน้าบัน" ของวิหารมีเครื่องหมายพระมหามงกุฎอยู่ระหว่างฉัตรคู่ บ่งบอกให้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จจรดงค์มาพบสมัยยังทรงผนวชอยู่ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้วจึงทรงมาปฏิสังขรณ์ด้านหลังวัดได้สร้าง "คุ้มขุนช้าง" เป็นเรือนไทยไม้สักแบบโบราณหลังใหญ่ กว้างขวางตามบทพรรณนาเรือนของขุนช้างในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อขึ้นไปบนเรือนจะเห็นฉากภาพวาดตัวละครขุนช้างสำหรับให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเป็นที่ระลึก บนเรือนแต่ละห้องมีภาพบรรยายเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน มีตู้จัดแสดงภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฉากกั้นหรือถ้วยโอ้อวมเก่าแก่แบบต่าง ๆ นับว่า นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบวรรณคดีไทยเรื่องนี้ควรมาเยี่ยมชมเป็นอย่างยิ่ง

นามธรรม: พระพุทธรูป คือ รูปเคารพหรือสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลเหตุที่จะมีการสร้างพระพุทธรูปนั้น สืบเนื่องจากพุทธศาสนิกชนระลึกถึงพระพุทธเจ้า และต้องการที่จะสักการบูชา จึงใช้ปูนเหนียวหรือปูนปั้นสถานแบบต่าง ๆ เป็นสื่อแทนพระพุทธเจ้า พระพุทธรูปได้มีวิวัฒนาการตามสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของศิลปินหรือผู้สร้างจะใส่แนวคิดเชิงปรัชญาลงไป ในองค์พระพุทธรูป การสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธคุณ เพื่อประโยชน์ในการละความชั่ว ทำความดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ทั้งตัวผู้สร้างเองและผู้พบเห็น เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ เรียกว่า “เจดีย์” หลวงพ่อดโตปางป่าเลไลยก์ มีพุทธลักษณะประทับนั่งห้อยพระบาท พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระชานุ พระหัตถ์ขวาวางหงายบนพระชานุอีกข้างหนึ่งในท่าทรงรับของถวาย องค์พระสูง 23.46 เมตร รอบองค์ 11.20 เมตร การสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหารสุพรรณบุรี เป็นตัวชี้วัดความเจริญของพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมความศรัทธา มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนสุพรรณบุรี ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้พุทธานุสติ จากการสักการะหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหารสุพรรณบุรี ได้เครื่องน้อมน้ำให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ละความชั่ว ทำความดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ก้าวสู่ความสุขสงบ และเข้าถึงความพ้นทุกข์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานเทศกาลสมโภชและนมัสการหลวงพ่อดโตวัดป่าเลไลยก์ ในวันขึ้น 5-9 ค่ำ เดือน 5 และเดือน 12 ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรหลวงพ่อดาบสพาลีไชยภัก ขมเรือขุนช้าง ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องน้ำสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ป้ายชี้ทางเข้าถึง แผ่นพับประชาสัมพันธ์ บริการรถพลังงานไฟฟ้าสำหรับผู้สูงอายุ มัคคุเทศก์/ผู้นำชม รวบรวมบริเวณทางเดินลาด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าเลไลยก์ เช่น **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 2.7 กม.), **วัดสารภี** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 4.3 กม.), **วัดพระลอย** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 5.6), **วัดหน่อพุทธางกูร** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 5.7 กม.), **วัดพระนอน** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 6.7 กม.), **วัดพิหารแดง** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 6.4 กม.), **ท้องนาเฮียไช้** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 5.9 กม.), **เรือนหนังสือพระราชกณียกิจและเรือนหนังสือข้าว** (ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ 5.7 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทาง: จากถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี เมื่อท่านมาถึงตัวเมืองสุพรรณบุรี ขับตรงไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร เมื่อเห็นป้ายห้างโลตัส ให้ชิดซ้ายออกทางขวานานที่อยู่เลยหน้าห้างโลตัส เมื่อออกทางขวานานแล้ว วิ่งไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร มีทางแยกซ้าย ให้เลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทางนี้ ประมาณ 4.25 กิโลเมตร วัดป่าเลไลยก์จะอยู่ทางซ้ายมือ เห็นได้ชัดเจน

การเดินทาง: มาจากทางชัยนาท มาตามถนนสุพรรณ-ชัยนาท เมื่อมาถึงตัวเมืองสุพรรณบุรี วิ่งเส้นในทางด่วน สังเกตป้ายห้างโลตัส เลี้ยวยูเทิร์นตรงหน้าห้างโลตัส เมื่อเลี้ยวแล้วต้องชิดซ้ายทันที เพื่อออกทางคูขนาน วิ่งไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร มีทางแยกซ้าย ให้เลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทางนี้ ประมาณ 4.25 กิโลเมตร วัดป่าเลไลยก์จะอยู่ทางซ้ายมือ

วัดธรรมามูลวรวิหาร จังหวัดชัยนาท

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดธรรมามูลวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 1 ตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท 17000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทร. 096-173-6961, 095-641-7332, 095-627-0150

- เฟสบุ๊ก: วัดธรรมามูลวรวิหาร ยุค 4.0

ประวัติความเป็นมา

วัดธรรมามูลเป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น เป็นวัดที่พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์สุโขทัย (พระร่วง) หรือพระมหาธรรมราชาเป็นผู้สร้าง¹⁴¹ หลักฐานทางโบราณคดีอีกชั้นหนึ่งคือพระอุโบสถที่เป็นศิลาทรายแลง สมัยอยุธยาตอนต้นหรือตอนกลางตามที่นักวิชาการทางโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ได้ประเมินไว้ องค์พระเจดีย์ที่พังลงมา พบว่าภายในมีพระพุทธรูปบูชาบรรจุอยู่ และพระเครื่อง (พระร่วง) เป็นจำนวนมาก อีกอย่างหนึ่งก็คือใบเสมาคู่ เป็นศิลปะสมัยอยุธยาเป็นหลักฐานสำคัญ การก่อสร้างวัดธรรมามูลนี้เป็นการก่อสร้างตามแบบมณฑลจักรวาล ในพระวิหารประดิษฐาน “หลวงพ่อธรรมจักร” เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ เป็นศิลปะประยุกต์สมัยเชียงแสนตอนปลายถึงสุโขทัยตอนต้นผสมกับสมัยอยุธยา¹⁴² ตามประวัติบันทึกว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงให้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้มาจากเมืองนครสวรรค์หรือเมืองสรรคบุรี พุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ประทับยืนบนฐานรูปดอกบัว พระหัตถ์ขวาทรงยกขึ้นเสมอพระอุระหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ จังหวัดชัยนาทได้นำสัญลักษณ์พระธรรมจักรมาเป็นสัญลักษณ์และตราประจำจังหวัดชัยนาท วัดธรรมามูลมีพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีหลายพระองค์เคยเสด็จมานมัสการหลวงพ่อธรรมจักร¹⁴³ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เคยเสด็จประพาส รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระบรมราชินีนาถยังได้เสด็จมานมัสการหลวงพ่อธรรมจักรที่วัดแห่งนี้ด้วย น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าวัดธรรมามูลถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ จนมีการนำไปใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา¹⁴⁴ ปัจจุบันวัดธรรมามูล ตั้งอยู่บนไหล่เขาธรรมามูล โดยแบ่งเป็น 4 ชั้น คือ ชั้นแรกเป็นที่ตั้งโรงเรียนประถมศึกษาของทางราชการ ชั้นสองเป็นที่ตั้งศาลาการเปรียญ กุฏิ หอสวดมนต์ และฌาปนสถาน ชั้นสามเป็นที่ตั้งกุฏิและสวนไม้نانาชนิด ชั้นสี่เป็นที่ตั้งพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ปุชนิยมวัดถุ เช่น "หลวงพ่อธรรมจักร" ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร "หลวงพ่อโต" สมัย

¹⁴¹ สัมภาษณ์ พระราชปรีดีสุธี, เจ้าอาวาส วัดธรรมามูล, 31 มกราคม 2564.

¹⁴² สัมภาษณ์ พระราชปรีดีสุธี, เจ้าอาวาส วัดธรรมามูล, 31 มกราคม 2564.

¹⁴³ สัมภาษณ์ พระราชปรีดีสุธี, เจ้าอาวาส วัดธรรมามูล, 31 มกราคม 2564.

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ พระราชปรีดีสุธี, เจ้าอาวาส วัดธรรมามูล, 31 มกราคม 2564.

สุโขทัย รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ใบเสมาคู่เป็นศิลาทรายสีแดง ศิลปสมัยอยุธยา และมีเจดีย์ใหญ่ปรากฏ แต่ฐานทำด้วยอิฐก้อนใหญ่เรียงซ้อนกัน

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



หลวงพ่อธรรมจักร ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองจังหวัดชัยนาทมาแต่โบราณ เป็นศิลปะสมัยเชียงแสนตอนปลายถึงสุโขทัยตอนต้นผสมกับสมัยอยุธยาในรูปแบบของศิลปะประยุกต์ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ประทับยืนบนฐานรูปดอกบัว พระหัตถ์ขวาทรงยกขึ้นเสมอพระอุระหั้น สูง 4.50 เมตร กลางฝ่าพระหัตถ์มีรอย "ธรรมจักร" ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว ซึ่งเป็นที่มาของชื่อพระพุทธรูปองค์นี้

ภาพที่ 145 หลวงพ่อธรรมจักร

"หลวงพ่อโต" พระประธานภายในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ศิลปะแบบอุททอง สมัยสุโขทัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาจากเมืองสรรคบุรี



ภาพที่ 146 หลวงพ่อโต



รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง รอยพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร สร้างด้วยศิลามีลวดลายสลักเป็นรูปกลมตามวงจักร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยใบเสมาคู่เป็นศิลาทรายสีแดง ศิลปสมัยอยุธยา

ภาพที่ 147 รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง มีสถาปัตยกรรมไม้เก่าแก่ ก่อนสมัยอยุธยา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า คราวที่พระองค์เสด็จประพาสหัวเมืองเหนือใน ร.ศ. 120 ได้ทรงสันนิษฐานไว้ว่าในพระราชหัตถเลขาว่า เจดีย์นี้คงไม่เก่าเกินกว่าสมัยอยุธยา



ภาพที่ 148 เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดธรรมามูลวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น เป็นวัดที่กษัตริย์แห่งราชวงศ์สุโขทัย (พระร่วง) หรือพระมหาธรรมราชาเป็นผู้สร้าง มีพระพุทธรูปบูชาบรรจุอยู่ในองค์พระเจดีย์ที่พังลงมา และพระเครื่อง (พระร่วง) เป็นจำนวนมาก มีใบเสมาคู่ซึ่งเป็นศิลปะสมัยอยุธยาเป็นหลักฐาน ในพระวิหารประดิษฐาน “หลวงพ่อธรรมจักร” ที่ได้ชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ เป็นศิลปะประยุกต์สมัยเชียงแสนตอนปลายถึงสุโขทัยตอนต้นผสมกับสมัยอยุธยา พุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ประทับยืนบนฐานรูปดอกบัว พระหัตถ์ขวาทรงยกขึ้นเสมอพระอุระหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เคยเสด็จประพาส รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระบรมราชินีนาถยังได้เสด็จมานมัสการหลวงพ่อธรรมจักรที่วัดแห่งนี้ด้วย ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมศิลปะประยุกต์สมัยเชียงแสนตอนปลายถึงสุโขทัยตอนต้นผสมกับสมัยอยุธยาภายในวัด พร้อมกับบรรยากาศที่ร่มรื่นของวัดที่ตั้งอยู่บนไหล่เขาธรรมามูล

นามธรรม: ภายในวิหารวัดธรรมามูลเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อธรรมจักร พระพุทธรูปปางห้ามญาติที่ประทับบนฐานรูปดอกบัว วัดคู่บ้านคู่เมืองจังหวัดชัยนาทที่มีมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา งดงามด้วยศิลปะประยุกต์ผสมระหว่างสมัยเชียงแสนตอนปลาย สุโขทัยตอนต้นและสมัยอยุธยา มีรูปพระธรรมจักรปรากฏอยู่กลางฝ่าพระหัตถ์เบื้องขวา ซึ่งในหลักพระพุทธศาสนานั้น ธรรมจักรเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงคติธรรมที่สำคัญ กล่าวคือ คำว่า “ธรรม” คือความจริงแท้ สภาพที่แท้จริง ส่วนคำว่า “จักร” แปลโดยทั่วไปว่า ล้อ (ซึ่งในความหมายเชิงลึกคือ สิ่งที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนดำเนินไปนั่นเอง) ธรรมจักรจึงใช้รูปวงล้อซึ่งเป็นตราสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา มีก่า 4 8 หรือ 12 หมายถึง อริยสัจ 4 มรรค 8 หรือกิจ 12 ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้สักการะหลวงพ่อธรรมจักร พร้อมกับได้คติธรรมสำคัญเช่น อริยสัจ 4 มรรค 8 เป็นต้น เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานปิดทองหลวงพ่อธรรมจักรประจำปี วันขึ้น 4 ค่ำถึง 8 ค่ำเดือน 6 มี และวันแรม 4 ค่ำถึง 8 ค่ำเดือน 11, พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: ปิดทองหลวงพ่อธรรมจักร รอยพระพุทธรบาท ชมศิลปะประยุกต์สมัย
เชียงใหม่ตอนปลายถึงสุโขทัยตอนต้นผสมกับสมัยอยุธยา

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องน้ำสำหรับคนพิการ ป้ายชี้ทางเข้าถึง ร้านขายสินค้าที่
ระลึก

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดธรรมามูล เช่น **วัดเขาพลอง** หรือ **วัดปฐมเทศนาอรัญวาสี** (ห่าง
จากวัดธรรมามูล 12.2 กม.), **วัดปากคลองมะขามเฒ่า** (ห่างจากวัดธรรมามูล 4.2 กม.), **วัดปฐม
ธาราม** (ห่างจากวัดธรรมามูล 11.6 กม.), **วัดมหาธาตุ** (ห่างจากวัดธรรมามูล 28 กม.) **วัดพระบรมธาตุ
วรวิหาร** (ห่างจากวัดธรรมามูล 14.3 กม.), **วัดกรุณา** (ห่างจากวัดธรรมามูล 18.2 กม.), **วัดไถลกังวล**
หรือ **เขาสารพัดดีศรีเจริญธรรม** (ห่างจากวัดธรรมามูล 48.3 กม.), **วัดพิชัยนาวาส** หรือ **วัดบ้านเขียน
กรุณา** (ห่างจากวัดธรรมามูล 40.6 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดธรรมามูลวรวิหาร สามารถเดินทางโดยใช้รถยนต์ตามเส้นทางพหลโยธินสายเก่า ชัยนาท-
นครสวรรค์ผ่านสี่แยกแขวงทางหลวงชัยนาท ประมาณ 8 กิโลเมตร กม.ที่ 288-289 จะมองเห็นเขาธรรมมา
มูลอยู่ทางซ้ายมือเลี้ยวซ้ายไปตามถนนอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตร จะถึงวัด

วัดไชโยวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดไชโยวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นโท สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง 14140

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 035-647-276

ประวัติความเป็นมา

วัดไชโยวรวิหาร เป็นวัดพระอารามหลวงชั้นโท เดิมเป็นวัดราษฎร์เก่าแก่ มีนามว่า “วัดไชโย” ครั้นเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามได้เลือกวัดนี้เป็นที่สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่กลางแจ้ง กล่าวว่าการก่อสร้างพระพุทธรูปนี้ใช้เวลานานเกือบ 3 ปี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงเสร็จ แล้วสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ถวายวัดไชโยเป็นวัดหลวง ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดเกษไชโย”¹⁴⁵ ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้เสด็จมานมัสการและโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดไชโย ในปี พ.ศ. 2430¹⁴⁶ ระหว่างการลงรากพระวิหารทำให้องค์หลวงพ่อดำพังลงมาจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างหลวงพ่อดำขึ้นใหม่ตามแบบหลวงพ่อดำ วัดกัลยาณมิตร มีขนาดหน้าตักกว้าง 16.10 เมตร สูง 22.65 เมตร แล้วพระราชทานนามว่า “พระมหาพุทธพิมพ์”¹⁴⁷ สร้างพระวิหารเป็นเรือนองค์พระพุทธรูป ความสูง 1 เส้นเศษ สร้างพระอุโบสถเป็นมุขลดยื่นออกมาข้างหน้า รวมทั้งศาลารายรอบพระวิหาร รวม 4 หลัง เสร็จสมบูรณ์เมื่อปีมะแม พ.ศ. 2438¹⁴⁸ รวมเวลาที่ปฏิสังขรณ์นาน 8 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะวัดไชโยขึ้นเป็นอารามหลวง ตั้งแต่ระยะแรกของการปฏิสังขรณ์ พร้อมกับพระราชทานนามพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า “พระมหาพุทธพิมพ์” นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้มีมหกรรมเฉลิมฉลองพระอารามวัดไชโยเป็นงานใหญ่ 3 วัน 3 คืน เมื่อวันที่ 5-7 ตุลาคม พ.ศ. 2438 พระราชทานของช่วยงาน ได้แก่ ละคร 1 โรง หนังสือ 1 โรง ดอกไม้เพลิง 1 ต้น กัลปพฤกษ์ 2 ต้น ต่อมาปี พ.ศ. 2531 ได้เริ่มปิดทององค์พระมหาพุทธพิมพ์ โดยดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลของกรมศิลปากร ปัจจุบันวัดไชโยนอกจากจะเป็นวัดสำคัญของอำเภอไชโยแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ประชาชนรู้จักวัดนี้เป็นอย่างดี ได้แก่ “พระสมเด็จเกษไชโย” พระเครื่องที่สร้างโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ซึ่งเปี่ยมไปด้วยพุทธคุณนานัปการ

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ สังกะสี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชโยวรวิหาร, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ สังกะสี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชโยวรวิหาร, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ สังกะสี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชโยวรวิหาร, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁴⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ สังกะสี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชโยวรวิหาร, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 149 พระอุโบสถ และพระพุทธรูปปางสมาธิ

พระอุโบสถ ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 16 เมตร เป็นอุโบสถทรงไทยโบราณมีมุขลดต่อออกมาด้านหน้าพระวิหารมีชื่อฟ้าหน้าบัน เสาพระวิหารรับเชิงชาย พระประธานภายในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปั้นปางสมาธิ ผนังทุกด้านมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องพุทธประวัติ ฝีมือช่างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5



ภาพที่ 150 พระวิหารหลวง พระมหาพุทธพิมพ์ หรือหลวงพ่อด

พระวิหารหลวง หรือพระวิหารที่ประดิษฐานพระมหาพุทธพิมพ์ กว้าง 30 เมตรเศษ ยาว 27 เมตรเศษ สูง 1 เส้นเศษ สร้างเป็นวิหารขนาดใหญ่ที่ครอบองค์พระมหาพุทธพิมพ์ขนาดใหญ่ไว้

พระมหาพุทธพิมพ์ หรือหลวงพ่อดโต เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทองปางสมาธิขัดสมาธิราบ หน้าตักกว้าง 8 วา 6 นิ้ว สูงสุดยอดพระรัศมี 11 วา 1 ศอก 7 นิ้ว พุทธลักษณะของหลวงพ่อดโต คือ พระพักตร์และพระกรรมเหมือนคนธรรมดา และมီးรีวรอยย่นของสบง จีวร อย่างชัดเจน

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ



ภาพที่ 151 วิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรสี)

วิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์

(โต พรหมรสี) ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศตะวันตก วิหารมีขนาดกว้าง 22 เมตร ยาว 39 เมตร ลักษณะเป็นทรงไทย มีมุขลด มีช่อฟ้าหน้าบัน เสาพระวิหารรับเชิงชาย สวยงามมาก ภายในประดิษฐานรูปเหมือนสมเด็จพระพุฒาจารย์ ที่ถอดแบบมาจากวัดระฆังโฆสิตารามในกรุงเทพมหานคร

มณฑปพระพุทธบาทจำลอง ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ ติดโรงเรียนพระปริยัติธรรม ภายในประดิษฐานรอยพระพุทธบาทจำลอง เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างภายในวัด มีความแปลกและสวยงามลงตัว โดยได้รับอิทธิพลการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจากต่างชาติ ด้วยในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เสด็จประพาสยุโรป ได้ทรงนำศิลปะของชาวยุโรปมาผสมผสานกับการใช้กระจกสี เพิ่มลวดลายเป็นส่วนประกอบ ภายในพระอุโบสถมีการผสมผสานกับชาวจีน รูปจิตรกรรมฝาผนังที่มีเครื่องบูชา หน้าต่างจะเป็นเครื่องบูชาแบบจีนในแบบของสถาปัตยกรรม พระพุทธรูปประติมากรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงพุทธศิลป์ยุครัตนโกสินทร์ เป็นต้น

นามธรรม: วัดไชโยวรวิหาร เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน จังหวัดอ่างทองและจังหวัดอื่น ๆ หลักธรรมตลอดถึงข้อคิดต่าง ๆ ที่แฝงอยู่กับศิลปวัตถุ ปูนียวัตถุภายในวัด เช่น พระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่แฝงไปด้วยข้อคิดตามหลักธรรม ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาสักการะเกิดความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโต เกิดกำลังใจ เกิดความมั่นใจ ได้คุณค่าทางด้านจิตใจ โดยยึดถือ ปูนียวัตถุว่าเป็นตัวแทนของความคิดทั้งปวง เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีศรัทธาที่มั่นคง พัฒนาตนไปสู่ความดีที่สูงขึ้นโดยการประพฤติปฏิบัติในหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับอภิยาชัยของแต่ละบุคคล

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานนมัสการปิดทองหลวงพ่อดโต จัดให้มีขึ้นปีละสองครั้ง คือ ครั้งแรก (กลางเดือน 5) และครั้งที่สอง (กลางเดือน 11), พิธีแห่ผ้าห่มหลวงพ่อดโต พิธีสงฆ์น้ำพระประจำปีประเพณี

สงกรานต์สงกรานต์น้ำพระ วันที่ 17 เมษายน ของทุก ๆ ปี, ทำบุญวันมรณภาพหลวงพ่อดโต วันที่ 22 มิถุนายน ของทุก ๆ ปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรหลวงพ่อดโต และชมความงามศิลปวัตถุ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องสุขาสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ รถวีลแชร์ไว้บริการ สำหรับผู้พิการและคนชรา ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดไชโยวรวิหาร เช่น **วัดขุนอินทประมูล** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 12.2 กม.), **วัดม่วง** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 20.6 กม.), **วัดอ่างทองวรวิหาร** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 17 กม.), **วัดต้นสน** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 15.9 กม.), **วัดมรุทธวิหาร** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 18 กม.), **วัดจันทรังษี** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 22.4 กม.), **วัดราชปักษ์** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 21.3 กม.), **วัดสุวรรณเสวริยาราม** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 14.5 กม.), **วัดท้ายยาน** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 15.9), **วัดป่าโมกวรวิหาร** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 15.9 กม.), **วัดสระแก้ว** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 33.6 กม.), **วัดท่าสุทธาวาส** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 33.4 กม.), **วัดวิเศษชัยชาญ** (ห่างจากวัดไชโยวรวิหาร 23.8 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1 ขั้บมุ่งหน้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงหลักกิโลเมตรที่ 50 แยกซ้าย สู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถ้าแยกขวา จะเป็นเส้นทางไป จังหวัดสระบุรี จากนั้นขับตรงไปมุ่งหน้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขับตรงไปมุ่งหน้าสู่จังหวัดอ่างทอง ไม่ต้องเลี้ยวซ้ายขับตรงไปมุ่งหน้าสู่จังหวัดสิงห์บุรี จากนั้นให้เลี้ยวซ้าย ตรงหลักทางหลวงที่ 66 - 67 เลี้ยว ซ้ายแล้วขับตรงไปประมาณอีก 2.1 กิโลเมตรเลี้ยวขวา ถ้าเลี้ยวซ้าย จะเป็นเส้นทางไป วัดขุนอินทประมูล และเป็นเส้นทางไปตัวเมืองอ่างทอง ขับตรงไปประมาณ 120 เมตร จากนั้นเลี้ยวขวาก็จะถึงวัดไชโย วรวิหาร

วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพิกุลทอง เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลพิกุลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 089-074-6001, 036-540-046, 036-422-7689

- เฟสบุ๊ก: วัดพิกุลทอง พระอารามหลวง @WatPhikunthongOfficial

ประวัติความเป็นมา

ขึ้นมาใหม่ประมาณปี พ.ศ. 2434 โดยมีขุนศิษย์ สถิตบุตร นายกลับ และนายช่วง สถิตบุตร เดิมวัดนี้ชาวบ้านเรียกว่าวัดใหม่ หรือ วัดใหม่พิกุลทอง เนื่องจากเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ ได้รับ วิสุงคามสีมาในครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2440 เมื่อประมาณปีพ.ศ. 2483¹⁴⁹ วัดใหม่พิกุลทองก็ได้ เปลี่ยนชื่อเป็นวัดพิกุลทอง เมื่อหลวงพ่อแพได้มาทำการพัฒนาวัดให้มีความเจริญขึ้น และได้รับ วิสุงคามสีมาครั้งหลังเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2515 วัดเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวบ้านตำบลพิกุลทอง เกิดความเสื่อมใสในพระเทพสิงหบุราจารย์ เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี (หลวงพ่อแพ) อดีตเจ้าอาวาสวัด ซึ่ง ท่านเป็นพระนักพัฒนาที่ทำประโยชน์ต่อพุทธศาสนามากมาย ทั้งยังมีส่วนทำให้วัดพิกุลทองแห่งนี้มีความ สวยงามมาจนถึงปัจจุบัน จนชาวบ้านพากันเรียกวัดนี้อีกชื่อหนึ่งว่า "วัดหลวงพ่อแพ" จึงเป็นที่มาของการ ก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานหลวงพ่อแพ ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งจัดแสดงเรื่องราวประวัติของหลวงพ่อแพ และเครื่อง อัฐบริขารของท่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ภายในวัดยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือพระพุทธรูป สุวรรณหงส์มณฑป หรือ หลวงพ่อใหญ่ พระพุทธรูปปางประทานพรองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มี ขนาดหน้าตักกว้าง 11 วา 2 คอก สูง 21 วา 1 คืบ 3 นิ้ว ภายในเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กประดับด้วยโมเสกทองคำธรรมชาติชนิด 24 เค จากประเทศอิตาลี รอบพระวิหารใหญ่ยังมีวิหารคดซึ่งประดิษฐาน พระพุทธรูปประจำวันต่าง ๆ และพระสังกัจจายน์องค์ใหญ่ บรรยากาศภายในวัดยังมีความร่มรื่น สะอาด สะอาด พระมหาเสริมพันธ์ พรหมญาโณ กล่าวว่าทางวัดและคณะกรรมการวัดได้ช่วยการพัฒนาวัดเพื่อสืบ เจตนารมณ์ของหลวงพ่อมาอย่างต่อเนื่อง ร่วมมือกับส่วนราชการในการจัดงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และสังคมส่วนรวม¹⁵⁰

¹⁴⁹ สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี, ข่าวสารเที่ยวเมืองสิงห์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.singburi.go.th/_2017/travel/detail/10, [10 กุมภาพันธ์ 2564].

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ พระมหาเสริมพันธ์ พรหมญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพิกุลทอง, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 152 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ กว้าง 12 เมตร ยาว 25 เมตร สร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2499 หลังคามุงกระเบื้องลาด 3 ชั้น ชั้น 2 ชั้น มีช่อฟ้าใบระกา นาคสะดุ้ง หน้าบันด้านหน้าแบ่งลายเป็น 2 ชั้น ชั้นบนเป็นพระพุทธรูปประทับยืนพร้อมอัครสาวก ถัดลงมาสลักเป็นรูปพระไตรปิฎกตั้งบนพานแว่นฟ้า มีเทพพนมซ้ายขวา หน้าบันด้านหลังต่างกับด้านหน้าที่เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ อุโบสถมีประตูทางเข้า 3 ประตู ซุ้มประตูทรงมงกุฎ บานประตูกลางสลักลายมังกรใหญ่ 1 ตัว ลูกมังกร 4 ตัว ภายในประดิษฐานพระประธาน เรียกกัน

ว่า หลวงพ่อขาว เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย



ภาพที่ 153 พระพุทธสุวรรณมงคลมหามุนี

พระพุทธสุวรรณมงคลมหามุนี หรือ หลวงพ่อใหญ่ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดสิงห์บุรีองค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ปางประทานพร ประทับนั่งบนพื้นฐานบัวชุกชี รูปแบบศิลปะสมัยสุโขทัย หล่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กประดับโมเสก ทองคำแท้ 24 เคจากประเทศอิตาลี มีขนาดหน้าตักกว้าง 11 วา 2 ศอก 7 นิ้ว สูง 21 วา 1 ศอก 3 นิ้ว ใช้งบประมาณในการก่อสร้างถึง 20 ล้านบาท พระธรรมมุนี (หลวงพ่อแพ เขมังกโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพิบูลทอง และอดีตเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี เป็นผู้ริเริ่มใน

การก่อสร้าง รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระนามว่า “พระพุทธสุวรรณมงคลมหามุนี” ชาวบ้านมักเรียกกันว่า หลวงพ่อใหญ่ บริเวณรอบพระพุทธสุวรรณมงคลมหามุนี สร้างเป็นพระวิหารคดเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป พระปางประจำวัน ปางประจำเดือน และปางประจำปี นอกจากนี้ยังได้ปลูกพันธุ์ไม้ต้นและไม้ดอกนานาชนิด ให้เกิดความร่มรื่นสวยงาม มีลานหินขนาดใหญ่ให้นั่งพักผ่อน โดยมีชื่อว่า พุทธวนอุทยาน



ภาพที่ 154 วิหารหลวงพ่อแพ

วิหารหลวงพ่อแพ ภายในประดับด้วยรูปหลวงพ่อแพในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งหมั้นจิ้วระดับเต็มผนังวิหาร ใช้เป็นที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและเครื่องอัฐบริขารของหลวงพ่อแพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพิบูลทองเป็นวัดที่มีความสวยงาม ทั้งโบราณสถานดั้งเดิม และโบราณสถานที่สร้างขึ้นใหม่ มีความโดดเด่นอยู่ริมคลองความงดงามของโบสถ์ เมื่อสะท้อนลงบนสายน้ำที่ทอดยาวจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ลดเลี้ยวไปถึงจังหวัดนนทบุรี เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาที่วัดแห่งนี้ ภายในวัดนี้มีพระพุทธรูปปางประทานพร องค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ พระพุทธสุวรรณมงคลมหาณี ขนาดหน้าตักกว้าง 11 วา 2 คอก 7 นิ้ว สูง 21 วา 1 คืบ 3 นิ้ว ภายในเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กประดับด้วยโมเสคทองคำธรรมชาติชนิด 24 เค รอบ ๆ พระวิหารใหญ่มีวิหารคดซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปปางประจำวันต่าง ๆ และพระสังกัจจายน์องค์ใหญ่ให้โชคลาภ มีพิพิธภัณฑหลวงพ่อแพ จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและเครื่องอัฐบริขารของหลวงพ่อแพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน บริเวณวัดยังมีสวนธรรมชาติ และสิ่งก่อสร้างที่สวยงาม น่าสนใจ มีต้นไม้ใบหญ้าเขียวชอุ่มสบายตา แวดล้อมด้วยบรรยากาศสงบร่มรื่น เย็นสบาย สะอาด มีบ่อน้ำที่มีปลาชุกชุมซึ่งสามารถให้อาหารได้ ดังนั้น นักท่องเที่ยวก็จะได้ชมพุทธศิลป์ที่มีความงดงาม พร้อมบรรยากาศการท่องเที่ยวธรรมชาติผสมผสานการท่องเที่ยววิถีพุทธไปในตัว

นามธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้สักการะและน้อมระลึกถึงคุณความดี ตลอดถึงน้อมนำหลักธรรมที่หลวงพ่อแพ ‘พระธรรมมุณี’ หรือที่รู้จักกันในนาม หลวงพ่อแพ เข้มงักร้อ อดีตเจ้าอาวาสวัดพิบูลทอง ผู้สร้างคุณานุคุณสูงส่งแก่ชาวเมืองสิงห์บุรี จนได้รับการยกย่องให้เป็น “เทพเจ้าแห่งลุ่มแม่น้ำน้อย” ซึ่งท่านได้ประพฤติเป็นแบบอย่างไปใช้ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าท่านจะละสังขารไปเกือบ 20 ปี แต่ก็ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวถึงเสมอมาของทั้งบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เคารพศรัทธา รวมถึงในแวดวงนักเรียนนิสิตพระเครื่องและเหรียญคุณาจารย์ ด้วยเกียรติประวัติที่น่าับการที่หลวงพ่อแพได้สร้างไว้เป็นอนุสรณ์แห่งคุณความดี และพุทธาคมแห่งวัดถุมงคลเป็นที่เลื่องลือ เป็นที่นิยมสรรเสริญและแสวงหาอย่างสูง มาโดยตลอด ซึ่งความนิยมต่อพระเครื่องของหลวงพ่อแพ สะท้อนให้ถึงศรัทธาที่มีต่อความดีของท่านผ่านตัวแทนคือพระเครื่อง ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระเครื่องหมายถึงเครื่องรางที่สร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนา เป็นพระพุทธรูป หรือพระรูปของพุทธสาวกผู้เป็นพระอรหันต์ และรูปของพระภิกษุทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือล่วงลับดับขันธไปแล้ว ที่เป็นที่เคารพนับถือ ดังนั้น พระเครื่องถือเป็นวัตถุที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็น

ตัวแทนของพระพุทธเจ้า เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า รวมไปถึงพระเกจิอาจารย์ที่มีผู้คนนับถือมาก ส่วนศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มแห่งการเข้าถึงความจริงหรือปัญญา กล่าวคือ ศรัทธาเป็นเครื่องชักจูงให้ผู้คนโน้มนำให้บุคคลเริ่มต้นปฏิบัติธรรม ศรัทธาคอยจรรโลงการปฏิบัติธรรมให้ดำเนินต่อไปด้วยความเพียรพยายาม นักท่องเที่ยวที่ได้สักการะหลวงพ่อบุญที่วัดพิบูลทอง หรือมีพระเครื่องหลวงพ่อบุญเพื่อสักการะบูชาประจำตัว จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศรัทธา แล้วอาศัยศรัทธาเป็นตัวเชื่อมโยงสู่ปัญญา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี : กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันคล้ายวันมรณภาพของหลวงพ่อบุญ ในวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี, การบวชนกขัมมะ ในวันขึ้น 8, 9, 10 ค่ำเดือน 4 ของทุกปี, พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระพุทธสุวรรณมงคลมุนี หลวงพ่อบุญ และเยี่ยมชมปูชนียวัตถุที่สำคัญ เช่น อุโบสถกว้าง พิพิธภัณฑสถานหลวงพ่อบุญ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลอนจอดรถ ห้องน้ำ ห้องน้ำสำหรับคนพิการ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ/ผู้สูงอายุ ทางลาด ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพิบูลทอง เช่น วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร (ห่างจากวัดพิบูลทอง 10.3 กม.), วัดหน้าพระธาตุ (ห่างจากวัดพิบูลทอง 10.9 กม.), วัดสว่างอารมณ์ (ห่างจากวัดพิบูลทอง 16.6 กม.), วัดโพธิ์เก้าต้น (ห่างจากวัดพิบูลทอง 11.1 กม.), วัดโบสถ์ (ห่างจากวัดพิบูลทอง 3.2 กม.), วัดพระปรารค์ (ห่างจากวัดพิบูลทอง 19 กม.), แหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย (ห่างจากวัดพิบูลทอง 24.8 กม.), อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน (ห่างจากวัดพิบูลทอง 13.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ เดินทางมาบนถนนสายเอเชีย เลี้ยวซ้ายเข้าตัวเมืองสิงห์บุรี ข้ามสะพานแม่น้ำเจ้าพระยามา แล้วเลี้ยวซ้าย ไปตามทางหมายเลข 3032 ถึงวัดพระนอนจักรสีห์ก่อน หลังจากนั้นก็เดินทางไปวัดพิบูลทอง โดยเลี้ยวซ้ายเข้าเส้นทาง อ.ท่าช้าง ไปอีกประมาณ 15 กิโลเมตรก็จะถึงวัดพิบูลทอง



ภาพที่ 155 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคใต้ ดังนี้
สายศาสนวัตถุ และศาสนบุคคล ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดวาริบรรพต (วัดบาง
นอน) อ.เมืองระนอง จ.ระนอง (2) วัดภูเขาทอง อ.เมือง จ.ตรัง

<p>วัดวาริบรรพต (วัดบาง นอน) อ.เมืองระนอง จ. ระนอง</p>		<p>พระพุทธไสยาสน์ หรือ พระนอนเป็นพระพุทธ ไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดใน ภาคใต้ ยาว 22 เมตรสร้าง ขึ้นสร้างปี พ.ศ. 2504</p>
<p>วัดภูเขาทอง อ.เมือง จ.ตรัง</p>		<p>พระนอนทรงเครื่อง มโนราห์ เป็นพระพุทธรูป โบราณปางปรินิพพาน สร้างสมัยศรีวิชัย ลักษณะ เด่นคือพระเศียรทรงเทริด โนราห์</p>

วัดวารีบรรพต จังหวัดระนอง

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดวารีบรรพต เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลบางนอน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง 85000

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 077-823-108, 081-270-8647

- เฟสบุ๊ก: วัดวารีบรรพต จังหวัดระนอง

ประวัติความเป็นมา

วัดวารีบรรพต หรือ วัดบางนอน ตั้งอยู่บนเนินเขา ล้อมรอบไปด้วยภูเขา เดิมเป็นที่สุสาน ที่สาธารณประโยชน์¹⁵¹ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 โดยพระด่วน ถามวโร (พระครูประภัสสรวิริยคุณ)¹⁵² ผู้นำชุมชน คือ นายไป จุลเขตต์ นิมนต์ท่านมาเป็นประธานร่วมกับชาวบ้านสร้างวัดในหมู่บ้านการสร้างวัดในสมัยนั้นยากลำบากมาก เพราะชาวบ้านไม่มีทุนทรัพย์ และไม่มีอุปกรณ์ในการสร้างวัด ชาวบ้านต้องอาศัยบารมีหลวงปู่ทวด ด้วยการปลุกเสกวัตถุมงคล ให้คนนำไปบูชา เงินที่ได้ก็นำมาซื้อปูนทราย อุปกรณ์การก่อสร้างต่าง ๆ จากวันนั้นเป็นต้นมาใช้เวลาสร้างถึง 19 ปี จึงมาเป็นวัดที่สมบูรณ์ในวันที่ 11 มิถุนายน 2527¹⁵³ ตั้งชื่อว่า วัดวารีบรรพต ความหมายคือ ภูเขาที่มีน้ำไหลผ่าน ให้สอดคล้องกับสถานที่ วารี คือ สายน้ำด้านหน้า เป็นคลองบางนอน แต่ชาวบ้านจะนิยมเรียกว่า วัดบางนอน เพราะเดิมคือหมู่บ้านบางนอน¹⁵⁴ นายไป จุลเขตต์ ได้ติดต่อขอที่ดินจากทางราชการและดำเนินการสร้างวัด โดยได้รับอนุญาตให้สร้างวัดเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2515 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2518 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร ผูกพัทธสีมาเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2522 จุดเด่นของวัดนี้อยู่ที่สระของหลวงพ่อด่วนที่มรณภาพในปีพ.ศ. 2550 แล้วทำพิธีมาปนกิจศพแต่ไม่ไหม้ไฟ จึงอัญเชิญสระของท่านใส่ในโลงแก้วให้คนกราบไหว้บูชา และรูปเหมือนหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ ที่ด้านบนวัดตั้งอยู่บนเนินเขาเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้มีความยาวถึง 22 เมตร ด้านล่างลงมาเป็นที่ตั้งของมหาธาตุเจดีย์ศรีบรรพตซึ่งเป็นเจดีย์ที่มีรูปทรงผสมผสานกับไทยและเมียนมา เนื่องจากวัดนี้เป็นที่ศรัทธาของชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในระนองเป็นจำนวนมาก จึงมีพระเมียนมาและช่างฝีมือของเมียนมาช่วยกันสร้างเจดีย์นี้ ในด้านการศึกษาได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 นอกจากนี้ยังได้เปิดสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524

¹⁵¹ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวารีบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵² สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวารีบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵³ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวารีบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁵⁴ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวารีบรรพต, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 155 พระพุทธไสยาสน์

พระพุทธไสยาสน์ หรือพระนอนเป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ยาว 22 เมตร สร้างขึ้นปี พ.ศ. 2504 เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของบ้านบางนอน ประดิษฐานอยู่ในวิหารพระพุทธไสยาสน์บนเนินเขาบางนอนโดยมีนายช่างจากกรมศิลปากรเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง เมื่อการก่อสร้างใกล้แล้วเสร็จกรมศิลปากรแนะนำให้พระครูประภัสร์วิริยคุณทูลเกล้าขอพระราชทานดวงพระเนตรพระพุทธรูปปางไสยาสน์ผ่านทางสำนักพระราชวัง เมื่อทางสำนักพระราชวังนำ

ความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานดวงพระเนตรพระพุทธรูปปางไสยาสน์ทั้ง 2 ดวง



ภาพที่ 156 วิหารพระพุทธไสยาสน์

วิหารพระพุทธไสยาสน์ กว้าง 15 เมตร ยาว 35 เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ 2507 โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก



ภาพที่ 157 รูปหล่อหลวงปู่ทวด

รูปหล่อหลวงปู่ทวด องค์ใหญ่หน้าตักกว้าง 5 เมตร สูง 9 เมตร ซึ่งถูกสร้างขึ้นตามเจตนารมณ์ของหลวงพ่อด้วนที่ก่อนจะละสังขารได้กล่าวไว้ว่าเจ้าอาวาสที่มาเป็นต่อจากท่านขอให้สร้างรูปหล่อหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ เพื่อตอบแทนพระคุณที่หลวงปู่ทวดทำให้วัดนี้สำเร็จได้

วิหารหลวงพ่อด่วน

เป็นที่เก็บสรีระของหลวงพ่อด่วน ซึ่งท่านละสังขาร วันที่ 17 ตุลาคม 2550 เวลาบ่ายสี่โมงเย็น ก่อนหน้าที่จะสังขารท่านได้ฝากไว้สองเรื่อง คือ 1. เจ้าอาวาสที่มาเป็นต่อจากท่าน ขอให้สร้างรูปหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ คือองค์ที่อยู่ด้านหน้ามีความสูง 5 เมตร เพื่อตอบแทนพระคุณที่หลวงปู่ทวดทำให้วัดนี้สำเร็จได้ และ 2. ท่านสั่งว่าอย่าเผาท่าน แต่ที่นี้เกิดความเข้าใจผิดในหมู่ชาวบ้าน เลยจัดการเผาปนกิจท่าน ขอไฟพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2550 แต่สรีระของท่านไม่ไหม้ไฟ



ภาพที่ 158 วิหารหลวงพ่อด่วน

มหาพุทธเจดีย์ศรีบรรพต

มหาพุทธเจดีย์ศรีบรรพต เป็นเจดีย์ร่วมสมัยไทยพุทธเมียนมา รูปทรงแบบเมียนมา จำลองมาจากเจดีย์ชเวดากอง ที่ย่างกุ้ง ประเทศเมียนมา โดยรอบจะมีพระประจำวันเกิดอยู่โดยรอบพระเจดีย์ เป็นการสร้างร่วมกันระหว่างชาวพุทธไทยและเมียนมา

พระอุโบสถ อุโบสถกว้าง 7 เมตร ยาว 20 เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2513 ถึง 2522 โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก รัชกาลที่ 10 ขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จทรงยกช่อฟ้าเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2527

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดวาริบรรพต เป็นที่เลื่อมใสของชาวไทยและชาวเมียนมาที่อยู่อาศัยในจังหวัดระนองจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวเมียนมาจะเดินทางมาทำบุญที่วัดแห่งนี้เป็นประจำ ซึ่งบริเวณภายในวัดจะมีพระพุทธรูป และประติมากรรม คล้ายๆ วัดในประเทศเมียนมา มีบรรยากาศสงบ ร่มรื่น นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยสัมผัสบรรยากาศภายในวัดที่แบ่งเป็นสัดส่วน คือ ด้านบนวัดตั้งอยู่บนเนินเขามองเห็นวิวได้โดยรอบ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มีความยาวถึง 22 เมตร พระพุทธรูปมีสัดส่วนและรูปทรงที่สวยงามมาก ที่ด้านล่างของวัดเป็นที่ตั้งของมหาพุทธเจดีย์ศรีบรรพต ซึ่งเป็นเจดีย์ที่มีรูปทรงคล้ายกับทางประเทศเมียนมา เนื่องจากวัดนี้เป็นที่ศรัทธาของชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในระนอง จึงมีชาวเมียนมา และช่างฝีมือของเมียนมาช่วยทำการสร้างเจดีย์นี้ นอกจากนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอื่น ๆ เช่น สรีระหลวงพ่อด่วน รูปเหมือนหลวงปู่ทวด และรอยพระพุทธรูป เป็นต้น ให้ได้สักการะบูชาเพื่อเป็นสิริมงคล

นามธรรม: พระพุทธรูป หมายถึง รูปที่สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกราบไหว้บูชา ปางพระพุทธรูป คือ ลักษณะของรูปสมมุติของพระพุทธเจ้าในอิริยาบถต่าง ๆ ซึ่งสร้างขึ้นตามความเชื่อในพุทธประวัติ วัดวาริบรรพตนี้มีพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มีความยาว 22 เมตร เป็นปางไสยาสน์ หมายถึง นอน ซึ่งใช้เรียกพระพุทธรูปในท่านอนว่าพระไสยาสน์ หรือพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือใช้เรียกพระพุทธรูปปางนอนว่าพระปางไสยาสน์ ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่งอยู่ในอิริยาบถนอนตะแคงข้างขวา หลังพระเนตร พระเศียรหนุนพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายทอดทาไปตามพระกายเบื้องซ้าย

พระหัตถ์ขวาหงายวางอยู่ที่พื้นข้างพระเขนยพระบาททั้ง 2 ตั้งซ้อนกัน ถูกสร้างขึ้นโดยมีแรงบันดาลใจจากคติความเชื่อ ทำให้พระพุทธรูปไสยาสน์นี้ส่งผลต่อความเชื่อ ความเลื่อมใสของคนในชุมชนรุ่นต่อ ๆ มา และยึดถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของพื้นที่ ก่อให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่ได้สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือพระนอน ประดิษฐานอยู่ในวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์บนเนินเขาบางนอน นอกจากจะได้สักการะบูชาแล้ว ยังได้น้อมรำลึกถึงพระพุทธรูปคุณ เกิดความไม่ประมาทในชีวิต ทำให้จิตใจเกิดศรัทธา พัฒนาปัญญาและหลักธรรมข้ออื่น ๆ ตลอดถึงน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต นำแบบอย่างความสมัครสมานสามัคคีของชุมชนไปเป็นแบบอย่างของการสร้างสรรค์สังคมของตนเองให้น่าอยู่

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานเทศกาลประจำปีในวันที่ 11 เมษายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระพุทธรูปไสยาสน์ รูปหล่อหลวงปู่ทวด วิหารหลวงพ่อ
ด่วน มหาพุทธีเจดีย์ศรีบรรพต

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดวารีบรรพต เช่น บ้านร้อยปีเทียนสี (ห่างจากวัดวารีบรรพต 4.5 กม.), วัดสุวรรณคีรีวิหาร (หน้าเมือง) (ห่างจากวัดวารีบรรพต 3.9 กม.), จวนเจ้าเมืองระนอง (ห่างจากวัดวารีบรรพต 4.7 กม.), พระราชวังรัตนรังสรรค์ (ห่างจากวัดวารีบรรพต 5.3 กม.), ถนนคนเดิน จ.ระนอง (ห่างจากวัดวารีบรรพต 5.4 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

มุ่งหน้าสู่จังหวัดระนองทางหลวงหมายเลข 4 ผ่านอำเภอกระบุรี เข้าสู่เขตอำเภอเมืองระนอง
ติดถนนเพชรเกษมด้านซ้าย

วัดภูเขาทอง จังหวัดตรัง

ชั้น/ ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดภูเขาทอง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลน้ำผุด อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง 92170

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 065- 010 -3131, 075- 259 -041

ประวัติความเป็นมา

วัดภูเขาทองตั้งขึ้นมาได้จากอดีตเจ้าเมืองพัทลุง ที่ชื่อว่า "ขุนศรีศรัทธา" (เจ้าหน่อ) และพระชายาผู้มีนามว่า พระนางเลือดขาว โดยเมื่อ พ.ศ.1493¹⁵⁵ ทั้ง 2 องค์ได้รับข่าวว่า พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชที่ 2 เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช กำลังเตรียมบูรณะซ่อมแซมพระบรมธาตุ เจ้าหน่อและนางเลือดขาว จึงได้รวบรวมเอาทรัพย์เงินทองทั้งหมดเพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชาโดยตั้งใจจะบรรจุไว้ในพระบรมธาตุเมืองนคร แต่เมื่อเดินทางมาถึงเมืองตรัง บริเวณเขาชุมทองหรือวัดภูเขาทองในปัจจุบัน ก็ได้ทราบข่าวว่าพระบรมธาตุได้สร้างเสร็จแล้ว เจ้าหน่อและนางเลือดขาวจึงนำทรัพย์สมบัติทั้งหมดบรรจุไว้ในถ้ำที่เขาชุมทอง (ภูเขาทอง) และเขาหลักจันทร์ ต.น้ำผุด อ.เมืองตรัง พร้อมทั้งยังอธิษฐาน ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยพิทักษ์รักษาเพื่อจะได้นำทรัพย์เงินทองที่เก็บไว้ไปสร้างวัดวาอารามตามความตั้งใจเดิม หลังจากนั้นได้สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ทรงเทริดมโนราห์ ไว้หน้าปากถ้ำ ต่อมาได้มีชาวต่างชาติ ที่มาทำเหมืองแร่ในบริเวณใกล้เคียงสามารถไขปริศนาธรรมที่ถ้ำเขาหลักจันทร์ จึงได้นำสมบัติต่าง ๆ กลับไปยังบ้านเมืองของตน อย่างไรก็ตามในช่วงที่อดีตเจ้าเมืองพัทลุง เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้นำทรัพย์เงินทองส่วนหนึ่งไปสร้างวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จังหวัดตรัง มีถึง 7 วัดด้วยกัน คือ วัดพระนอน, วัดพระงาม, วัดพระพุทธสิหิงค์, วัดกรวยยึด, วัดพระบรมม, วัดถ้ำพระพุทธร และวัดภูเขาทอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเพื่อใช้เป็นที่พักในระหว่างเดินทาง

วัดภูเขาทองได้รับการตั้งเป็นวัดเมื่อปี พ.ศ.2465 กรมศิลปากรมาจดทะเบียนเป็นวัดอุโบราณเมื่อปี 2478 จดทะเบียนเป็นวัดสมบูรณ์ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 เมื่อวันที่ 6 มกราคม ปี พ.ศ. 2535และได้รับพระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2544¹⁵⁶

พระอาจารย์แดง¹⁵⁷ กล่าวว่า จุดเด่นในการท่องเที่ยวที่แห่งนี้ ก็คือมาดูพระนอน เป็นพระนอนทรงเทริดมโนราห์ มีแห่งเดียวในประเทศไทยและโครงกระดูกมนุษย์โบราณเนื่องจากในแถบนี้ทุกๆถ้ำทุกๆภูเขาจะเจอของมีค่า ถ้าเจอถ้ำจะเจอเครื่องปั้นดินเผา แล้วเจอโครงกระดูก เกือบทุกถ้ำ กรมศิลปากรเสนอว่าอายุ ๓,๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล

¹⁵⁵ ชัชชัย สุโกสิ, "วัดภูเขาทอง จ.ตรัง", เทียววัด ทำบุญ, (พฤษภาคม 2562): 8-9.

¹⁵⁶ สัมภาษณ์, พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. (พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง, 30 ม.ค.2564

¹⁵⁷ สัมภาษณ์, พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. (พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง, 30 ม.ค.2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 159 พระนอนทรงเครื่องมโนราห์

ญาติที่วัดถ้าพระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปไม้ที่ใช้ในพิธีชักลากพระทั่วไปที่เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องสวมเทริด พระพุทธรูปทรงเครื่องสวมเทริด มโนราห์

พระนอนทรงเครื่องมโนราห์ เป็นพระพุทธรูปโบราณปางปรินิพพาน สร้างสมัยศรีวิชัย ลักษณะเด่นคือพระเศียรทรงเทริดมโนราห์ แสดงถึงการสร้างพระโดยฝีมือช่างทางภาคใต้ ซึ่งเชื่อกันว่าเทริดเป็นเครื่องประดับที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นของสูง กรมศิลปากรมาจดทะเบียนเป็นวัตถุโบราณเมื่อปี พ.ศ. 2478 พระนอนทรงเครื่องมโนราห์ ประดิษฐานในเพิงผาเชิงเขา ผันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก พระหัตถ์ขวางอข้อศอก วางฝ่าพระหัตถ์เสมอพระพักตร์ เค่าพระพักตร์ บ่งบอกถึงฝีมือช่างพื้นเมืองปักษ์ใต้ ความน่าสังเกตอยู่ตรงเอกลักษณ์แห่งองค์พระเศียรทรงเทริดอย่างมโนราห์ ทำนองเดียวกับพระยืนปางห้าม



ภาพที่ 160 พระอุโบสถ

ซึ่งอยู่ด้านหลังอุโบสถสร้างด้วยกระจกเงารอบ ๆ พระอุโบสถอันสวยงาม มีกำแพงล้อมรอบ และมีการจารึกเรื่องราวตำนานทางพุทธศาสนาบนกำแพงที่ทำด้วยหินอ่อน หินแกรนิต และกระจก ในตัวอุโบสถมีพระพุทธรูป

พระอุโบสถ

สร้างขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติ และเพื่อเป็นมงคล ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนม พรรษาครบ 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 ด้านบนของพระอุโบสถทำเป็นเจดีย์ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัน และขออนุญาต อัญเชิญตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 ประดิษฐานที่ฐานพระปางสี่ไสยาสน์ ซึ่งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ และพระนาคร

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การเที่ยว โดยได้สัมผัสความสำคัญของวัดในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดตรังและจังหวัดใกล้เคียง ศูนย์กลางของการฝึกอบรมกรรมฐานให้แก่บุคลากรระดับต่าง ๆ เช่น การอบรมข้าราชการ หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งมีการบวชกันทุก ๆ ปี นอกจากนี้ยังมีการบวชเนกขัมมะ ของนักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ไฮไลท์ของที่นี่คือความเก่าแก่ของวัดที่มีอายุมายาวนานนับพันปี และพระพุทธรูปไสยาสน์ทรงเทริดมโนราห์ แห่งเดียวในประเทศไทยที่เป็นอีกหนึ่งความภาคภูมิใจของชาวตรังที่โด่งดังไปทั่วสารทิศ เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่มากองค์หนึ่ง ซึ่งทางกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ซึ่งไฮไลท์เหล่านี้จะสร้างความตื่นตาตื่นใจให้นักท่องเที่ยว และไม่เพียงองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ทรงเทริดมโนราห์ ที่เป็นจุดเด่นและควรมาสักการะสักครั้ง ใครที่อยากผ่อนคลายก็สามารถเดินชมความงามรอบบริเวณวัดภายใต้บรรยากาศอันร่มรื่นได้อย่างสบายใจ

นามธรรม: สมัยพุทธกาลที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต่างเคารพนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าไม่มีเจตีย์คือสิ่งที่เคารพบูชาอื่นซึ่งปรากฏในรูปวัตถุเจตีย์อยู่เลย เมื่อภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานพุทธศาสนิกชนต่างคิดหาหนทางที่จะรำลึกถึงพระพุทธองค์จึงทำให้เกิดมีเจตีย์ 4 ประเภทขึ้น คือ ธาตุเจตีย์ บริโภคเจตีย์ ธรรมเจตีย์ และอุทเทสิกเจตีย์ เป็นที่เคารพบูชาแทนองค์พระพุทธรูป หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดมีการสร้างสฐูปเจตีย์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้นเป็นสัญลักษณ์เพื่อรำลึกถึงพระพุทธองค์ พระพุทธรูปถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้รับการเคารพสักการะบูชามาตั้งแต่อดีต สาระสำคัญที่สุดในการสร้างพระพุทธรูปก็คือการสร้างเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรองค์สำหรับกราบไหว้สักการะบูชา เป็นพุทธานุสสติ ระลึกนึกถึงพระคุณของพระองค์ ต่อมาในภายหลังได้กลายเป็นการสร้างงานศิลป์เพื่อแสดงเพื่อสั่งสอนและเผยแผ่ให้บุคคลทั่วไปรู้เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธรูปจึงเป็นสัญลักษณ์เปรียบเสมือนคัมภีร์พระธรรมคำสั่งสอนที่ไม่ได้จารึกเป็นลายลักษณ์อักษรและนับเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เที่ยวชมวัดภูเขาทองนอกจากจะได้สักการะ พระนอนทรงเครื่องมโนราห์ ซึ่งจัดเป็นพุทธศิลป์แขนงหนึ่งในประเภทประติมากรรม ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรองค์สำหรับกราบไหว้สักการะบูชา เป็นพุทธานุสสติ ระลึกนึกถึงพระคุณของพระองค์แล้ว ยังได้น้อมระลึกถึงพระคุณของพระนอนทรงเครื่องมโนราห์ที่เป็นสัญลักษณ์ของกุศลและอกุศล 2 ส่วน คือ ฝ่ายกุศลธรรมที่ควรเจริญมีคุณค่าทำให้เกิดปัญญาในการคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และฝ่ายอกุศลธรรมที่ควรกำหนดละ ควรตเว้น ทำให้มีสติกำกับกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ห่างไกลจากความชั่ว ความเสื่อมเสียทั้งหลาย ที่มีมูลเหตุมาจากกิเลสตัณหาภายในจิตใจ และมีคุณค่าเป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้กระทำอกุศลกรรมต่าง ๆ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: สวดมนต์ข้ามปี, บวชชีพราหมณ์ข้ามปี, สงกรานต์งานประจำปี (มีรำมโนราห์ทั้งวันทั้งคืน) ทุกวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี, กิจกรรมหล่อเทียนพรรษาเนื่องในงานเดือนสิบ, ตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระนอนทรงเครื่องมโนราห์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดภูเขาทอง เช่น **วัดเขาพระยอด** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 20.7 กม.), **ศาลเจ้าท่ามกงเยี้ย** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 20 กม.), **ศาลเจ้ากิวอ้งเอี้ย** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 26 กม.), **พิพิธภัณฑสถานน้ำราชมงคล** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 61.5 กม.), **น้ำตกปากแจ่ม** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 6.3 กม.), **น้ำตกควนประ** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 7.8 กม.), **น้ำตกโตนคลาน** (ห่างจากวัดภูเขาทอง 10 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

เดินทางโดยรถยนต์ ตามทางหลวงหมายเลข 4123 ห่างจากตัวเมือง ประมาณ 18 กิโลเมตร จากเขตเทศบาลนครตรังทางทิศตะวันออกเฉียงบนสายตรงน้ำผุด ก่อนเข้าหมู่บ้านเขาหลัก เป็นหมู่บ้านเชิงเขาที่พัฒนาแล้วและก่อนถึงหมู่บ้านน้ำตกปากแจ่ม ทางขวามือของเส้นทางจะเห็น ภูเขาสูงหนึ่งตั้งตระหง่านพอเข้าไปใกล้ จะพบเพิงผา

4.3.2.5 เส้นทาง สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

1. ประเพณี วัฒนธรรม

ภาคเหนือ (ตากบตรเทโว) วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี, วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ วัดพระธาตุดอยงอมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง วัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ) วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อ.ธาตุพนม จ. นครพนม ประเพณีไหว้พระธาตุ

ภาคใต้ (ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระธาตุ) อ.เมือง จ. นครศรีธรรมราช

2. อนุรักษ์ธรรมชาติ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดถ้ำแสงเพชร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ วัดอาฮงศิลาวาส อ.เมือง จ.บึงกาฬ

ภาคกลาง วัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี

ภาคตะวันออก วัดเขาฉกรรจ์ อ.เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว

ภาคใต้ วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง, วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา

ฐานข้อมูลเส้นทาง แยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง

ภาคเหนือ



ภาพที่ 161 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง ภาคเหนือ ดังนี้

สายประเพณีวัฒนธรรม ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (ตักบาตรเทโว) วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี (ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ) (1) วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ (2) วัดพระธาตุดอยกอมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน (สร่งน้ำ/แข่งเรือ) (1) วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง (2) วัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร

<p style="text-align: center;">วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี</p>		<p>งานประเพณีตักบาตรเทโว ซึ่งเป็นงานที่มีชื่อเสียงไปทั่วทั้งในและต่างประเทศ จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11</p>
<p style="text-align: center;">วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่</p>		<p>งานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ เมืองแพร่แห่งทุ่งหลวง ในวันขึ้น 9 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือน 4 (ประมาณเดือน มีนาคม) ของทุกปี</p>
<p style="text-align: center;">วัดพระธาตุดอยกอมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน</p>		<p>ประเพณีนมัสการพระธาตุดอยกอมู หรือ ปอยป้ายหลอย (งานปลายดอย หรือ งานพระธาตุปลายดอย) ตรงกับวันขึ้น 11 -15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี</p>
<p style="text-align: center;">วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง</p>		<p>งานสร่งน้ำพระธาตุลำปางหลวง และพระแก้วดอนเต้า ในเทศกาลสงกรานต์ เดือนเมษายน ของทุกปี</p>
<p style="text-align: center;">วัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร</p>		<p>ประเพณีแข่งขันเรือยาว ชิงถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในทุกวันเสาร์แรกของเดือนกันยายน ของทุกปี</p>

วัดสังกัสรัตนคีรี จังหวัดอุทัยธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดสังกัสรัตนคีรี เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านวังยาง หมู่ 3 ตำบลน้ำซึม อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี 61000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 080-416-3944 (เจ้าอาวาส)

ประวัติความเป็นมา

วัดสังกัสรัตนคีรี เดิมชื่อหมู่บ้านสะแกกรัง สมัยสุโขทัย เรียกว่าอุไทย¹⁵⁸ หมายถึงที่อยู่ของคนไทย เป็นเมืองหน้าด่านสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นสมรภูมิสำคัญในการขับไล่พม่าสมัยกรุงธนบุรี ย้ายเมืองอุไทยมาไว้ที่บ้านสะแกกรัง จนกลายเป็นชุมชนเติบโตถึงปัจจุบัน อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานีพระสุนทรมุณี (ใจ คงศรี¹⁵⁹) เป็นผู้จัดสร้างขึ้นบริเวณเชิงเขาสะแกกรัง พ.ศ. 2443 ควบคู่กับสร้างมณฑลปรอยพระพุทธรูปบาทบนยอดเขาสะแกกรัง เดิมเรียกชื่อว่า “วัดเขาสะแกกรัง”¹⁶⁰ เดิมบริเวณบนเขาและไหล่เขาเป็นสถานที่วัดร้างมาก่อน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังวันที่ 12 มีนาคม 2518 เขตพุทธาวาสบนยอดเขามีปูชนียวัตถุมากมายหลายอย่างเช่น มณฑลปรอยพระพุทธรูปบาทสร้างเมื่อ 2443 เดิมเป็นมณฑลปไม้ ต่อมาถูกไฟป่าไหม้เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2478 ชาวอุทัยจึงช่วยกันบริจาคเงินและได้รับความอุปถัมภ์จากจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี บริจาคเงิน 250,000 บาท เริ่มสร้างเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2497¹⁶¹ สำเร็จในปี พ.ศ. 2511 ยังมีวิหารพระพุทธรัตนบุรี ศาลารัชมังคลาภิเษก พระพุทธรูปโชติปาละชนะมาร และพระสังกัจจายนะโชติปาละ ด้านหน้ามณฑลปไม้ระฆังใบใหญ่ที่พระปลัดใจและชาวอุทัยช่วยกันสร้าง ส่วนด้านล่างเป็นเขตสังฆาวาส ซึ่งมีวิหารพระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์อยู่บริเวณลานวัด

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง เป็นพระพุทธรูปโบราณขนาดใหญ่ เนื้อทองสำริด ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 3 ศอก สร้างในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 1821 – 1860 โดยมีมือข้างสุโขทัยยุค 2 ส่วนเดียวกับส่วนองค์พระเป็นคนละองค์กัน เข้าใจว่าช่างคงซ่อมเป็นองค์เดียวกันแล้วจึงนำมาไว้ที่เมืองอุทัยธานี สมเด็จพระพุทธิชยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงเป็นพระราชโอรสพระปฐมบรมชนก (ทองดี) พระบิดาทรงเป็นชาวเมืองสะแกกรังโดยกำเนิด ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้นำพระพุทธรูปขนาดย่อมไปไว้ตามหัวเมืองต่าง ๆ เมืองอุทัยธานีได้รับ 3 องค์ พระพุทธรูปองค์หนึ่ง นำมาประดิษฐานไว้ที่วัดขวิด ต่อมาเมื่ออยู่

¹⁵⁸ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมโม, เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี, 4 มีนาคม 2564.

¹⁵⁹ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมโม, เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี, 4 มีนาคม 2564.

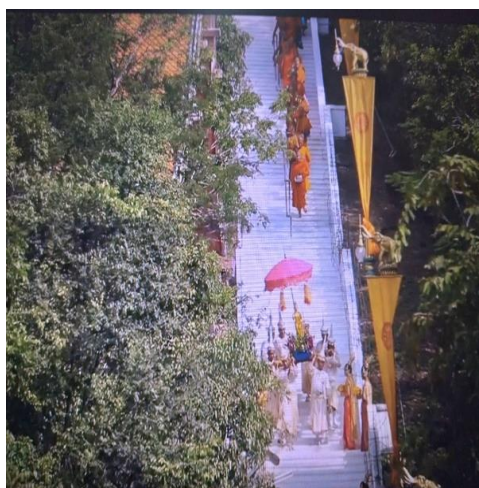
¹⁶⁰ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมโม, เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี, 4 มีนาคม 2564.

¹⁶¹ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมโม, เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี, 4 มีนาคม 2564.

วัดขวิดไปรวมกับวัดทุ่งแก้ว จึงได้ย้ายพระพุทธรูปองค์นี้ไปไว้ที่ วัดสังกัสรัตนคีรี¹⁶² และได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในพระเศียร พร้อมกับถวายนามว่า พระพุทธมงคลศักดิ์สิทธิ์ อายุพระพุทธรูป 700 กว่าปี



ภาพที่ 162 พระพุทธมงคลศักดิ์สิทธิ์



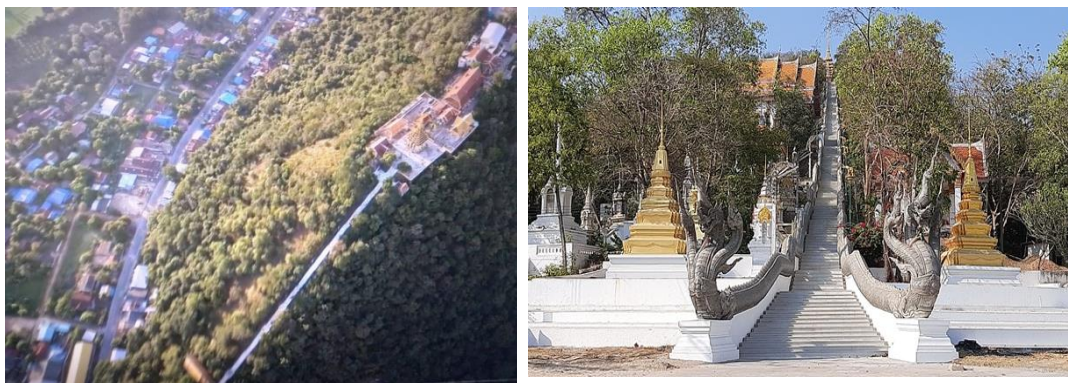
ภาพที่ 163 งานประเพณีตักบาตรเทโว

งานประเพณีตักบาตรเทโว ซึ่งเป็นงานที่มีชื่อเสียงไปทั่วทั้งในและต่างประเทศ จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันออกพรรษา มีพระภิกษุ 500 รูป ลงจากยอดเขาสะแกกรังสู่ด้านล่าง โดยบันได 449 ขั้น มีประชาชนรอใส่บาตรจำนวนมาก เป็นการระลึกถึงวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เสด็จหลังจากที่พระองค์แสดงพระอภิธรรมโปรดพระมารดา ทรงจำพรรษาที่นั่นเป็นเวลา 3 เดือน และกลับจากเทวโลก

ยอดเขาสะแกกรัง ชาวจังหวัดอุทัยธานีถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มี **สิริมหายากูฎาคาร** เป็นมณฑปทรงไทยสวยงามที่ตั้งอยู่สุดปลายบันไดบนยอดเขาและ **ระฆัง 115 ปี** สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2443 ภายในสิริมหายากูฎาคาร เป็นที่ประดิษฐาน **รอยพระพุทธบาทจำลอง**

¹⁶² สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย จิตฺตมโม, เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี, 4 มีนาคม 2564.

เนื่องจากของจริงอยู่ที่สระบุรี ประชาชนมีความลำบากต้องเดินเท้าเพื่อไปกราบพระพุทธรูป จึงสร้างรอยพระพุทธรูปจำลองขึ้น โดยรอยพระพุทธรูปจำลองนี้ได้ถูกย้ายมาจากวัดจันทาราม



ภาพที่ 164 ยอดเขาสะแกกรัง และบันไดทางขึ้น



ภาพที่ 165 มณฑปสิริมหาเมษายุกฎาการ และรอยพระพุทธรูปจำลอง

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม มีคุณค่าด้านศาสนสถาน ศาสนวัตถุ เมื่อมาถึงบนยอดเขาสะแกกรังแห่งนี้แล้วต้องไปสักการะรอยพระพุทธรูปจำลอง รอบ ๆ รอยพระพุทธรูปจำลองมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ทั้งสี่ทิศ พื้นที่บริเวณบนเขาสะแกกรังยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ภายในบริเวณบนยอดเขาของวัดสังกัสรัตนคีรียังมีวิหารพระโพธิสัตว์กวนอิม มีชาวต่างชาติ เช่น ฮองกง มาเลเซีย สิงคโปร์ มาเที่ยวชมกราบไหว้สักการะเป็นประจำ พระพุทธรูปโบราณพระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์ เป็นศาสนวัตถุที่มีคุณค่ามาก วัดสังกัสรัตนคีรีได้รับการขนานนามประเพณีตักบาตรเทโว มีคุณค่าด้านศาสนพิธีที่เกิดจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

นามธรรม บนยอดเขาสะแกกรังแห่งนี้ ชาวอุทัยธานีถือว่าเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งมากราบไหว้ขอพรพระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์แล้วสมปรารถนา จึงเกิดความผูกพันทางจิตใจ เป็นที่พึ่งทางใจทำให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อในพระพุทธศาสนา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- งานเทศกาลปิดทองไหว้พระหลวงพ่อพุทรมงคลศักดิ์สิทธิ์ และนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทจำลองในมณฑลพายอดเขาสะแกกรัง จัดงานในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี
- งานประเพณีตักบาตรเทโว ถือว่าเป็นสถานที่ในการจัดงานประเพณีสำคัญของจังหวัดอุทัยธานี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ ขอพรพระพุทรมงคลศักดิ์สิทธิ์ และนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทจำลองในมณฑลพายอดเขาสะแกกรัง

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ, ที่พักบริเวณใกล้เคียง โรงแรม รีสอร์ท

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดสังกัสรัตนคีรี เช่น ตลาดเก่าบ้านสะแกกรัง(ถนนคนเดินอุทัยธานี) (ห่างจากวัดสังกัสรัตนคีรี 1.5 กม.), วัดจันทร์นาราม หรือวัดท่าซุง (ห่างจากวัดสังกัสรัตนคีรี 10 กม.), วัดอุโบสถาราม หรือวัดโบสถ์ (ห่างจากวัดสังกัสรัตนคีรี 8 กม.), วัดถ้ำเขาวง (ห่างจากวัดสังกัสรัตนคีรี 86 กม.),

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางไปวัดสังกัสรัตนคีรี จ.อุทัยธานี ซึ่งอยู่ในตัวเมือง สามารถเดินทางไปได้หลายเส้นทาง จุดสังเกตคือยอดเขาสะแกกรัง

วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่

ชั้น/ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นพระอารามหลวง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ถนนช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000

ข้อมูลการติดต่อ: - โทร. 097-924-2139 นางมณี ม่วงทอง (ประชาสัมพันธ์วัด)

- email: Chohae_sp2555@hotmail.com

ประวัติความเป็นมา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีหนังสือรับรองสภาพวัดไว้ว่า วัดพระธาตุช่อแฮ ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.1900 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.1910¹⁶³ วัดพระธาตุช่อแฮ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกวัดราษฎร์ ขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 123 ตอนที่ 96 ง ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549¹⁶⁴ วัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง เป็นวัดที่มีปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองแพร่ คือองค์พระธาตุช่อแฮ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1879-1881¹⁶⁵ ในสมัยพระมหากษัตริย์ราชธิราช (ลีไท) ได้เสด็จมาบูรณปฏิสังขรณ์ พระเจดีย์แห่งนี้ จากนั้นได้จัดงานสักการะ 7 วัน 7 คืน จึงได้ชื่อว่า "พระธาตุช่อแฮ" (คำว่า "แฮ" เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า "แพร" แปลว่า ผ้าแพร) และในปี พ.ศ.2467 ครูบาศรีวิชัยได้มาเป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้ง¹⁶⁶ พระธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุพระศอกซ้ายของพระพุทธเจ้า สร้างด้วยอิฐโอบปูนหุ้มด้วยแผ่นทองเหลืองลงรักปิดทอง สำหรับชื่อพระธาตุช่อแฮนั้น บ้างว่าได้มาจากชื่อผ้าแพรชั้นดีซึ่งทอจากสิบสองปันนา และชาวบ้านนำมาผูกบูชาพระธาตุ บ้างก็ว่ามาจากผ้าแพรที่ขุนลัวะ อ้ายก้อมนำมาถวาย ทุกปีจะมีงานนมัสการพระธาตุในวันขึ้น 9 ค่ำ - ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 (ประมาณเดือนมีนาคม) ของทุกปี พระธาตุช่อแฮ พระธาตุประจำปีเกิดปีเสื่อ (ปีขาล) เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี เป็นเจดีย์ศิลปะเชียงแสน แบบแปดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองทำด้วยทองดอกบวบหรือทองจังโก องค์พระธาตุสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร ลักษณะองค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานแปดเหลี่ยม 3 ชั้นรองรับ ถัดไปเป็นฐานบัวคว่ำ และชุดท้องไม้แปดเหลี่ยมซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป 7 ชั้น จากนั้นเป็นบัวระฆัง 1 ชั้น และหน้ากระดานหนึ่งชั้นจนถึง องค์ระฆัง แปดเหลี่ยมถัดขึ้นไปเป็นบัลลังค์ย่อมุมไม้สิบสองและปล้องโฉนส่วนยอดฉัตรประดับ ตกแต่งด้วยเครื่องบนแบบล้านนา มีรั้วเหล็กครอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู แต่ละประตูได้สร้างซุ้มแบบปราสาทล้านนาไว้อย่างสวยงาม

¹⁶³ สัมภาษณ์ พระโกศัยสุนทรกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุช่อแฮ, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁴ สัมภาษณ์ พระโกศัยสุนทรกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุช่อแฮ, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁵ สัมภาษณ์ พระโกศัยสุนทรกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุช่อแฮ, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁶ สัมภาษณ์ พระโกศัยสุนทรกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุช่อแฮ, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 166 พระธาตุช่อแฮ

พระธาตุช่อแฮ ลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ยอดมุมไม้สิบสองศิลปะแบบเชียงแสนสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูน หุ้มด้วยแผ่นทองเหลืองลงรักปิดทอง เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี คือ เป็นพระธาตุประจำปีเกิดสำหรับคนที่เกิดปีเสื่อ (ปีขาล)

พระเจ้าช่อแฮ

เป็นพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ลักษณะเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง เป็นศิลปะล้านนา เชียงแสน มีซุ้มเรือนแก้ว แกะสลักด้วยไม้สัก มีความประณีตอ่อนช้อยงดงาม พระอุณาโลมประดับเพชรที่นลาภ (หน้าผาก) มีหน้าตักกว้าง 380 เซนติเมตร สูง 450 เซนติเมตร ตั้งประดิษฐานบนฐานชุกชี มีหลายปูนปั้น บัวคว่ำบัวหงาย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นหลังจากสร้างองค์พระธาตุช่อแฮแล้ว ราวพุทธศักราช 1600 มีอายุประมาณ 900 ปี



ภาพที่ 167 พระเจ้าช่อแฮ

พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่отันใจ

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางสมาธิ ลงรักปิดทอง ศิลปะเชียงแสน หน้าตักกว้าง 80 เซนติเมตร สูง 120 เซนติเมตร เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2465 ผู้สร้างคือ ส่างคำปัน เป็นชาวไทยใหญ่ (เงี้ยว)



สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ ภายในวัด

ภาพที่ 168 พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่отันใจ

พระพุทธโลกนาถบพิตร และพระวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ เป็นพระพุทธรูปปางพระนาคนครก ประดิษฐานอยู่ในวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่างสวยงาม สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2534 โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร ป.ธ.9) เป็นประธานเททอง

หล่อและเบิกพระเนตร องค์พระขนาดหน้าตักกว้าง 3.60 เมตร สูง 7 เมตร สร้างด้วยโลหะทองเหลือง ลงรักปิดทอง

ธรรมมาสน์โบราณ เป็นที่สำหรับพระภิกษุสงฆ์เทศน์มหาชาติในประเพณียี่เป็ง (ตั้งธรรมหลวง) และประเพณีไหว้พระธาตุ ธรรมมาสน์นี้สร้างด้วยไม้สักมีความสวยงามวิจิตรบรรจง ลวดลายไทยผสมศิลปะทางล้านนา ซึ่งมีนางแก้ว ทองถิ่น สร้างอุทิศให้นายคลอง ทองถิ่น เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2492

พระพุทธรูปเจดีย์โกสีย์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองจังโก ศิลปะล้านนาผสมสุโขทัย มีทั้งหมด 3 องค์ มีจารึกใต้ฐานพระพุทธรูป ชื่อพระพุทธรูปเจดีย์โกสีย์ ทั้งสามองค์มีขนาดต่างกัน ดังนี้:- องค์ที่ 1 หน้าตักกว้าง 92 เซนติเมตร สูง 155 เซนติเมตร องค์ที่ 2 หน้าตักกว้าง 93 เซนติเมตร สูง 160 เซนติเมตร องค์ที่ 3 หน้าตักกว้าง 93 เซนติเมตร สูง 155 เซนติเมตร พระพุทธรูปทั้งสามองค์นี้ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2472 โดยการนำเอาทองจังโก ที่หุ้มองค์พระธาตุช่อแฮเดิมมาทำการเททองหล่อพระพุทธรูปเจดีย์โกสีย์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์ เก่าแก่ คู่บ้านคู่อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ และเป็นวัดพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีขาล เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ย สูงประมาณ 28 เมตร ภายในวัดมีองค์พระธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ศิลปะล้านนา ทรงแปดเหลี่ยม บูด้วยทองดอกบวบหรือทองจังโก องค์พระธาตุสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร ลักษณะองค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานแปดเหลี่ยม 3 ชั้นรองรับ ถัดไปเป็นฐานบัวคว่ำและชุตท้องไม้แปดเหลี่ยม ซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป 7 ชั้น จากนั้นเป็นบัวระฆัง 1 ชั้น และหน้ากระดานหนึ่งชั้น จนถึงองค์ระฆังแปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังก์ย่อมุมไม้สิบสองและปล้องไฉน ส่วนยอดฉัตรประดับตกแต่งด้วยเครื่องบนแบบล้านนา มีรั้วเหล็กครอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู แต่ละประตูได้สร้างซุ้มแบบปราสาทล้านนาไว้อย่างสวยงาม นอกจากนี้ที่วัดพระธาตุช่อแฮยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ คือ ประเพณีตานสลากข้าวหม้อ (Tan Salak Fair) ประเพณีพื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดแพร่ และหนึ่งเดียวในโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในครอบครัวและในมุมมองศาสนา ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้สักการะพระธาตุ พร้อมชมศิลปกรรมอันงดงามของปูชนียวัตถุภายในวัดตลอดถึงได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ ทรงคุณค่า และหาดูยาก

นามธรรม: การสร้างพระธาตุเจดีย์บนยอดดอยนั้นเป็นวัฒนธรรมและคติความเชื่อของชาวพุทธ ในภาคเหนือปรากฏขึ้นครั้งแรกคือพระธาตุดอยสุเทพเชียงใหม่ และเป็นต้นแบบของพระธาตุเจดีย์บนยอดดอยที่ปรากฏแพร่หลายเป็นที่นิยมอยู่ในดินแดนล้านนาทุกวันนี้ รวมถึงพระธาตุช่อแฮในปัจจุบัน ลักษณะองค์พระธาตุ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ย่อมุมไม้สิบสองศิลปะแบบเขียงแสนสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 11 เมตร สร้างด้วยอิฐโอบปูน หุ้มด้วยแผ่นทองเหลืองลงรักปิดทอง เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี คือเป็นพระธาตุประจำปีเกิดสำหรับคนที่เกิดปีขาล นักท่องเที่ยวที่มาสักการะบูชา จะได้คติธรรมจากพระธาตุเจดีย์นี้ เช่น ตัวฐานพระธาตุเจดีย์ สื่อความหมายถึงศูนย์กลางในการประกาศพระพุทธศาสนา หรือ ศูนย์กลางของสรรพสิ่ง ฐานพระธาตุเจดีย์ คือ การสื่อถึงหลักอริยสัจสี่ และปฏิจกสัมปบาท หลักธรรมอริยบท 4 อริยมรรคมีองค์ 8 ตัวเรือนพระธาตุเจดีย์ สื่อถึงการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า และหลักพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักสติปัฏฐาน 4 มรรค 4 ผล 4 อธิปัตถ 4 พรหมวิหาร 4 ฌาน 4 และ เป็นผู้บรรลุเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ยอดพระธาตุ

เจติย์ สื่อถึงการอยู่เหนือภพภูมิของพระพุทธเจ้า หรือการบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า เป็นต้น นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวจะได้คติธรรมจากวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีตานสลากข้าวหม้อ คือ หม้อดิน เป็นการสร้างกุศลโลบาย ให้ผู้คนได้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท เปรียบชีวิตดั่งเหมือนหม้อดิน ซึ่งแตกสลายได้ง่าย ซึ่งต้องประดับประดาชีวิตให้ดี เป็นต้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อสันติสุขของตนเองและสังคม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮเมืองแพร่แห่ตุงหลวง ในวันขึ้น 9 ค่ำ ถึง 15 ค่ำเดือน 4 (ประมาณเดือนมีนาคม) ของทุกปี, พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรพระธาตุเจติย์ ชมศิลปะสถาปัตยกรรม ชมประเพณีท้องถิ่น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุช่อแฮ เช่น วัดพระนอน (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 11 กม.), วัดพระธาตุพระลอ (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 59.5 กม.), วัดจอมสวรรค์ (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 11.4 กม.), วัดหลวง (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 10.9 กม.), วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 10.3 กม.), วัดพระธาตุจอมแจ้ง (ห่างจากวัดพระธาตุช่อแฮ 2.2 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ถนนสายหลัก คือ ถนนช่อแฮ เริ่มตั้งแต่สี่แยกบ้านทุ่ง อำเภอเมืองแพร่ ซึ่งเป็นสี่แยกใจกลางเมืองแพร่ เข้าสู่ถนนช่อแฮ และตรงไปตามถนนช่อแฮ ผ่านโรงพยาบาลแพร่ สนามบินจังหวัดแพร่ หมู่บ้านเหล่า หมู่บ้านนาจักร หมู่บ้านแต (กวีรัตน์) หมู่บ้านมั่ง สถานที่ตั้งของวัดพระธาตุช่อแฮอยู่ในบริเวณเขตเทศบาลตำบลช่อแฮ ด้วยระยะทาง 9 กิโลเมตร จากตัวเมืองจังหวัดแพร่

วัดพระธาตุคุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชั้น/ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดพระธาตุคุดอยกองมู เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ถนนศิริมงคล ตำบลจองคำ เมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58000

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 080-858-5459 พระปลัดสุรเดช จิระธมโม (เลขานุการเจ้าอาวาส)

โทร. 088-436-9119 นายเกษม บุญสงค์ (ไวยาวัจกร)

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุคุดอยกองมูเดิมชื่อว่า “วัดปลายดอย”¹⁶⁷ แต่เนื่องจากตั้งอยู่บนดอยกองมูชาวบ้านจึงนิยมเรียกว่า “วัดพระธาตุคุดอยกองมู” เดิมชาวบ้านสร้างกระต้อปนิมิตพระอุปัชฌาย์เต็กตะ มาจากเมืองตองยี ประเทศพม่า มาจำพรรษา ต่อมาปี พ.ศ.2403 พ่อค้าชาวไทใหญ่ชื่อว่าจองตองสู และภริยา มีศรัทธามาสร้างเจดีย์ 1 องค์ และอัญเชิญพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ จากมะละแหม่ง มาประดิษฐานส่วนพระธาตุเจดีย์องค์เล็ก พญาสิงหนาทราชา เจ้าฟ้าเมืองแม่ฮ่องสอนได้บูรณะและสร้างเจดีย์ขึ้นมาอีก 1 องค์ และอัญเชิญพระธาตุพระสารีบุตร มาประดิษฐาน จากนั้นก็ได้ไปนิมนต์พระเถระชื่อว่า “อูเอ็งตะกะ” จากเมืองหมอกใหม่ ประเทศพม่า มาจำพรรษา ครั้นเมื่อสิ้นสมัยของพญาสิงหนาทราชาแล้ว แม่เจ้านางเมี้ยะผู้เป็นหลานของเจ้าฟ้าโกหล่านก็ได้อุปถัมภ์วัดนี้สืบต่อมา ด้วยความสำคัญของวัดพระธาตุคุดอยกองมูที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกในแม่ฮ่องสอน ชาวบ้านจึงถือเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน วัดพระธาตุคุดอยกองมู ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2519¹⁶⁸ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ได้รับการประกาศเป็นเขตโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2524¹⁶⁹ โดยกรมศิลปากร ศาสนสถานที่สำคัญของวัดพระธาตุคุดอยกองมู คือ พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ ลักษณะของเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบพม่าประดับลวดลายปูนปั้น มีฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสามชั้น พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระสารีบุตร ลักษณะของเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบพม่า ฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสซ้อนสามชั้น ตรงมุมทั้งสี่ของฐานมีปูนปั้นรูปสิงห์ประดับอยู่ ฐานชั้นล่างประดับด้วยซุ้มพระแบบศิลปะพม่า เป็นต้น ปัจจุบัน วัดพระธาตุคุดอยกองมู เปรียบเสมือนศูนย์กลางแห่งศรัทธาของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัด และเป็นสถานที่ที่สามารถมองเห็นวิวเมืองแม่ฮ่องสอนได้เป็นอย่างดี

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุคุดอยกองมู, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุคุดอยกองมู, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁶⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุคุดอยกองมู, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 169 พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่



ภาพที่ 170 พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก

ฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระแบบศิลปะมอญ ซุ้มประธานมีหลังคาประดับเรือนยอดสามยอด แต่ละยอด เป็นทรงประสาธตซ้อนสามชั้น ประดับลวดลายปูนปั้นสวยงาม วิหารอยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างขึ้นพร้อมกัน มีลักษณะเป็นอาคารทรงโรงเปิดโล่ง ฝังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาซ้อนสามชั้น มุงด้วยกระเบื้องไม้และตกแต่งโลหะ ฉลุลวดลายตามแบบศิลปะไทใหญ่



ภาพที่ 171 วิหารวัดพระธาตุดอยกองมู

พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2403 โดยจองตองสู่อและนางเหล็กผู้เป็นภรรยา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ประดับลวดลายปูนปั้น มีฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสามชั้น บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระตาม ทิศทั้งแปด

พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2417 โดย "พญาสิงหนาทราชา" เจ้าผู้ครอง แม่ฮ่องสอนคนแรกเพื่อ เป็นที่ระลึกในการขึ้นครองแม่ฮ่องสอน เป็นที่บรรจุพระธาตุ ของพระสารี บุ ตรลักษณะเป็น เจดีย์ทรงเครื่องแบบพม่า มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนสามชั้น ตรงมุมทั้งสี่ของฐานมีปูนปั้น รูปสิงห์ประดับอยู่ บริเวณ

วิหารวัดพระธาตุดอยกองมู เป็นวิหารโถง หลังคาซ้อนสามชั้นมุงด้วยแป้นเกล็ด และตกแต่งสังกะสีฉลุ ลวดลายตามแบบศิลปะไทใหญ่ อยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างเมื่อปีพ.ศ. 2403 ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบพม่า เป็นพระประธาน

จุดชมวิว ตั้งอยู่ด้านหน้าองค์พระเจดีย์ จากจุดนี้ของวัดพระธาตุดอยกองมูเป็นสถานที่ชมทัศนียภาพเมืองแม่ฮ่องสอนที่สวยงาม

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดพระธาตุดอยกองมู มีปูชนียวัตถุที่สำคัญ เช่น พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างโดยพ่อค้าชาวไทใหญ่ชื่อ "จ๋องต๋องสู" เมื่อ พ.ศ. 2403 ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ประดับลวดลายปูนปั้น มีฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสามชั้น บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระตามทิศทั้งแปด พระธาตุเจดีย์องค์เล็กของวัดพระธาตุดอยกองมูสร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดย "พญาสิงหนาทราชา" เจ้าผู้ครองแม่ฮ่องสอนคนแรกเพื่อเป็นที่ระลึกในการขึ้นครองแม่ฮ่องสอน โดยเจดีย์องค์นี้มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนสามชั้น ตรงมุมทั้งสี่ของฐานมีปูนปั้นรูปสิงห์ประดับอยู่ บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระแบบศิลปะมอญ ซุ้มประธานมีหลังคาประดับเรือนยอดสามยอด แต่ละยอดเป็นทรงปราสาทซ้อนสามชั้น ประดับลวดลายปูนปั้นสวยงาม วิหารวัดพระธาตุดอยกองมู อยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นพร้อมกัน วิหารหลังนี้มีลักษณะเป็นอาคารเปิดโล่ง ฝังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาซ้อนสามชั้น มุงด้วยกระเบื้องไม้และตกแต่งโลหะ ฉลุลวดลายตามแบบศิลปะไทใหญ่ เป็นต้น นอกจากนั้น จากบริเวณวัดพระธาตุดอยกองมูนี้ นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้อย่างสวยงามชัดเจน และวัดยังเป็นสถานที่จัดงานเทศกาลสำคัญประจำปีหลายงานของจังหวัด เช่น ปีใหม่ วันสงกรานต์ และวันออกพรรษา เป็นต้น อันเป็นประเพณีที่สำคัญของแม่ฮ่องสอน ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมความงามของสถาปัตยกรรมของปูชนียวัตถุภายใน พร้อมกับชมบรรยากาศภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนไปพร้อม ๆ กัน และเข้าร่วมงานเทศกาลสำคัญประจำปีของชาวแม่ฮ่องสอนที่ทรงคุณค่าและหาได้ที่ยากอย่างยิ่ง

นามธรรม: วัดพระธาตุดอยกองมู เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ทุกคนต้องแวะเวียนไปเยี่ยมชมและสักการะ ที่นี้ถือเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาช้านาน พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่มี ลักษณะ สูง 37 เมตร กว้าง 20 เมตรเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบพม่า และพระธาตุเจดีย์องค์เล็ก สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เพื่อสื่อธรรมสำหรับส่งเสริมการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน และเพื่อเป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นพุทธศาสนิกชนที่มั่นคงในพระรัตนตรัยของเจ้าผู้ครองแม่ฮ่องสอนคนแรก ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ชมสถาปัตยกรรม และสักการะ ปูชนียวัตถุภายในวัด และศึกษาศิลปะธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมเหล่านั้นซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาและรักษาให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงยั่งยืนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ประเพณีนมัสการพระธาตุดอยกองมู หรือ ปอยบายหลอย (งานปลายดอย หรือ งานพระธาตุปลายดอย) ตรงกับวันขึ้น 11 -15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมท่องเที่ยว: การเที่ยวชมศิลปะโบราณ เที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุดอยกองมู เช่น **วัดจองคำ** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยกองมู 2.6 กม.), **วัดจองกลาง** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยกองมู 2.8 กม.), **วัดหัวเวียง** (ห่างจากวัดพระธาตุ

ดอยกองมู 2.5 กม.), **อนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชา** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยกองมู 2 กม.), **ที่ทำการอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ** (ห่างจากวัดพระธาตุดอยกองมู 19.4 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดพระธาตุดอยกองมู ตั้งอยู่บนดอยกองมูทางทิศตะวันตกของตัวเมือง แม่ฮ่องสอน เดินทางโดยแยกจากทาง หลวงสาย 108 ตรงบริเวณอนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชาขึ้นไปทางซ้ายมือเป็นทางลาดยาง ขึ้นภูเขาไปอีก ประมาณ 1.5 กิโลเมตร ก็จะถึงบริเวณวัด

วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง

ชั้น/ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 097-356-4306 (เลขานุการเจ้าอาวาส)

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นโบราณสถานสำคัญ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณซากเมืองโบราณลัมพกัปะนคร ตามประวัติพระนางจามเทวีเคยเสด็จมาสักการะ และทำการบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอ นับว่าเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณกาล มีความสวยงาม และมีความยอดเยี่ยมทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วดอนเต้า ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวลำปาง และชาวพุทธทั่วไป วัดพระธาตุลำปางหลวงมีประวัติว่า¹⁷⁰ เมื่อปี พ.ศ. 2275 นครลำปางว่างจากผู้ครองนคร และเกิดความวุ่นวายขึ้น สมัยนั้นพม่าเรืองอำนาจได้แผ่อิทธิพลปกครองอาณาจักรล้านนาไว้ได้ทั้งหมด พม่าได้ยึดครองนครเชียงใหม่ ลำพูน โดยแต่งตั้งเจ้าผู้ครองนครอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์พม่า ท้าวมหายศ เจ้าผู้ครองนครลำพูนได้ยกกำลังมายึดนครลำปาง โดยได้มาตั้งค่ายอยู่ภายในวัดพระธาตุลำปางหลวง ครั้งนั้น หนานทิพย์ช้าง ชาวบ้านปงยางคก (ปัจจุบันอยู่อำเภอห้างฉัตร) วีรบุรุษของชาวลำปาง ได้รวบรวมพลทำการต่อสู้ทัพเจ้ามหายศ โดยลอบเข้ามาในวัด และใช้ปืนยิงท้าวมหายศตาย แล้วตีทัพลำพูนแตกพ่ายไป ปัจจุบันยังปรากฏรอยลูกปืนอยู่บนรั้วทองเหลืองที่ล้อมองค์พระธาตุเจดีย์ ต่อมา หนานทิพย์ช้างได้รับสถาปนาขึ้นเป็น พระเจ้าทิพย์จักรสุลวะเวงไชยสงคราม เจ้าผู้ครองนครลำปาง และเป็นต้นตระกูล ณ ลำปาง เจ้าเจ็ดตน ณ เชียงใหม่ ณ ลำพูน ปัจจุบันวัดพระธาตุลำปางหลวง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 18 กิโลเมตร วัดตั้งอยู่บนเนินสูง มีการจัดวางผังและส่วนประกอบของวัดสมบูรณ์แบบ¹⁷¹ สิ่งก่อสร้าง และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ บริเวณพุทธาวาสประกอบด้วย¹⁷² องค์พระธาตุลำปางหลวง เป็นประธาน มีบันไดนาคนำขึ้นไปสู่ซุ้มประตูโขง ถัดซุ้มประตูโขงขึ้นไปเป็น วิหารหลวง บริเวณทิศเหนือขององค์พระธาตุมีวิหารบริวารตั้งอยู่คือ วิหารน้ำแต้ม และ วิหารต้นแก้ว ด้านตะวันตกขององค์พระธาตุประกอบด้วย วิหารละโว้ และหอพระพุทธรูป ด้านใต้มี วิหารพระพุทธรูป และอุโบสถ ทั้งหมดนี้จะแวดล้อมด้วยแนวกำแพงแก้วทั้งสี่ด้าน นอกกำแพงแก้วด้านใต้มีประตูที่จะนำไปสู่เขตสังฆาวาส ซึ่งประกอบด้วย อาคาร หอพระไตรปิฎก กุฏิประดิษฐาน พระแก้วดอนเต้า อาคารพิพิธภัณฑสถานและกุฏิสงฆ์

¹⁷⁰ สัมภาษณ์ พระครูพิธานนพกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุลำปางหลวง, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷¹ สัมภาษณ์ พระครูพิธานนพกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุลำปางหลวง, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷² สัมภาษณ์ พระครูพิธานนพกิจ, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุลำปางหลวง, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 172 ประตูโขง

ประตูโขง เป็นฝีมือช่างหลวงโบราณที่สวยงาม ก่ออิฐถือปูน ทำเป็นซุ้มยอดแหลมเป็นชั้น ๆ มีสี่ทิศ ประดับตกแต่งด้วย ลวดลาย ปูนปั้น รูปดอกไม้ และสัตว์ในหิมพานต์ ประตูโขง แห่งนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์เมืองลำปางในตราจังหวัดลำปาง



ภาพที่ 173 วิหารหลวง

วิหารหลวง เป็นวิหารประธานของวัด ตั้งอยู่บนแนวเดียวกับ ประตูโขง และองค์พระธาตุเจดีย์ เป็นวิหารจั้วรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงวิหารโล่งตามแบบล้านนายุคแรก หลังคา จั้วซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ภายในวิหารบรรจุมณฑปพระเจ้าล้าน ทอง ด้านในของแนวคอสอง มีภาพเขียนสี โบราณเรื่องชาดก



ภาพที่ 174 องค์พระธาตุเจดีย์

องค์พระธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ล้านนาผสมเจดีย์ทรงลังกา ก่อ อิฐถือปูน ประกอบด้วยฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมด้วยบัวมาลัยสาม ชั้น เป็นเจดีย์ ขนาดใหญ่ หุ้มด้วย แผ่นทองเหลือง ฉลุลาย หรือที่เรียกว่าทองจังโก ตามตำนานกล่าวว่า เป็นที่บรรจุพระ บรมสารีริกธาตุ



ภาพที่ 175 วิหารพระพุทธ

วิหารพระพุทธ สร้างขึ้นคู่กับวิหารน้ำแต้ม สันนิษฐานว่า เดิมคงเป็นวิหารโล่ง ได้มีการบูรณะซ่อมแซมภายหลัง ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาด หน้าตักกว้าง 40 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะและส่วน สัตที่งดงามมาก สร้างขึ้นเป็นวิหารหลังแรกของวัดในปีพ.ศ. 2019 สมัยของพระเจ้าติโลกราช เดิมเป็นวิหารโถงมีฝ้าย้อย คอยกันแดดและฝน โครงสร้างภายในใช้วิธีการรับน้ำหนัก ของเครื่องบนแบบช่อมาต่างใหม่ซึ่งเป็นแนวคิดของช่าง ล้านนา ไม่ปรากฏในพื้นที่อื่นและมีเสาหลวง 10 ต้นแบ่ง พื้นที่ภายในเป็น 5 ห้องเมื่อมีการบูรณะในปี พ.ศ. 2345 ได้

มีการก่ออิฐขึ้นมาเป็นฝาปิดทับตามแนวเดียวกับฝ้าย้อยและกันปิดห้องแรกเพิ่มซุ้มประตูขึ้นมา พระ ประธานในวิหารเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะแบบสุโขทัย ส่วนที่สวยงามที่สุดของ วิหารหลังนี้น่าจะเป็นลายคำ ที่ช่างสมัยนั้นบรรจงสร้างสรรคตกแต่งวิหารให้สวยงาม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

เด่น เป็นวิหารลายคำ 1 ใน 3 หลังของวัดพระธาตุลำปางหลวง ลายคำที่เสาหลวงมีร่องรอยของการบูรณะมาแล้วซึ่งน่าจะทำในคราวเดียวกับการกั้นฝาวิหาร



ภาพที่ 176 วิหารน้ำแต้ม

วิหารน้ำแต้ม หรือวิหารภาพเขียนสี สร้างเมื่อปี พ.ศ.2044 เป็นวิหารเปิดโล่งที่เก่าแก่ที่สุดอีกหลังหนึ่งทางภาคเหนือ ภายในเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยที่งดงาม ไม่มีฝ้าเพดานกำแพงด้าน พระประธาน เขียนภาพลายทองบนพื้นสีแดง มีภาพจิตรกรรมศิลปะล้านนาบนแผงไม้คอสองที่กล่าวกันว่าเก่าแก่ที่สุดและหลงเหลือเพียงแห่งเดียว ในเมืองไทย อายุราวพุทธ ศตวรรษที่ 21 ลงมา



ภาพที่ 177 ชุ่มพระบาท

ชุ่มพระบาท สร้างครอบพระพุทธรูปไว้ ฐานก่อขึ้นเป็นชั้นคล้ายฐานเจดีย์ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1992 ภายในมองเห็นแสงหักเห ปรากฏเป็นเงาพระธาตุและพระวิหารในด้านมุมกลับ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นโบราณสถานสำคัญ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณชากเมืองโบราณ ลัมพกัปปนคร ตามประวัติพระนางจามเทวีเคยเสด็จมานมัสการและทำการบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอ นับว่าเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคูเมืองมาแต่โบราณกาล มีความสวยงาม และมีความยอดเยี่ยมทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมอันเก่าแก่ เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วดอนเต้า ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวลำปาง และชาวพุทธทั่วไป สถาปัตยกรรมที่วัดลำปางหลวงเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาที่หาได้ยาก แตกต่างจากวัดทางภาคเหนือโดยทั่วไป พร้อมกับมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของวัดที่มีความสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของตระกูลทิพย์ช้าง หรือตระกูล “เชื้อเจ็ดตน” อันเป็นต้นตระกูลของเชื้อเจ้าปกครองภาคเหนือ นักท่องเที่ยวที่มาสักการะจะมีความปีติยินดี ที่ได้เข้ามาไหว้สักการะพระธาตุ และชมทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมอันเก่าแก่ พร้อมกับเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ยังคงอนุรักษ์ไว้

นามธรรม: บรรยากาศภายในวัดพระธาตุลำปางหลวง คือภาพจำลองอย่างเป็นรูปธรรมของสวรรค์บนดิน และเป็นภาพจำลองสวรรค์แดนศักดิ์สิทธิ์ สิ่งก่อสร้างสำคัญ ๆ หลายอย่างภายในวัดถูกสร้างขึ้นอย่างอลังการวิจิตรบรรจง ศิลปะวัดพระธาตุลำปางหลวงก็เปรียบได้กับพิพิธภัณฑหรือหอศิลป์ขนาดใหญ่ ซึ่งเก็บรวบรวมจัดแสดงผลงานศิลปะชั้นเยี่ยมจำนวนมากนับไม่ถ้วน เป็นแหล่งรวมงานศิลปกรรมล้านนาที่สมบูรณ์มากที่สุดอีกแห่ง จิตรกรรมฝาผนังที่เก่าแก่ อายุประมาณ 300-400 ปี วิหารน้ำแต้ม เป็น

ภาพจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิต การแต่งกาย และสถาปัตยกรรมในสมัยนั้นอย่างน่าสนใจ พร้อมกับเป็นเรื่องราว หรือเป็นภาพเล่าธรรมะที่เน้นสอนคุณธรรม เช่น ความไม่ประมาท ซึ่งสื่อออกมาทางภาพจิตรกรรมประกอบเรื่องของเมฆมาณพ หรือ ประวัติพระอินทร์ และประวัตินางสามาวดี เป็นต้น ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะได้ชมสถาปัตยกรรมพร้อมกับได้เรียนรู้หลักธรรมหลายอย่างไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ตกอยู่ในความไม่ประมาท เร่งสร้างชีวิตให้แก่ชีวิต

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: งานสงฆ์น้ำพระธาตุลำปางหลวงและพระแก้วดอนเต้า ในเทศกาลสงกรานต์ เดือนเมษายน ของทุกปี, พิธีทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ของพรพระธาตุ เทียวชมศิลปะโบราณ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุลำปางหลวง เช่น วัดพระแก้วดอนเต้า (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 17.6 กม.), วัดพระเจดีย์ขาวหลัง (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 20.5 กม.), พิพิธภัณฑ์เขรามิคธนบดี (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 16.4 กม.), กาดกองต้า หรือตลาดจีนที่ชาวบ้านเรียกติด (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 15.7 กม.), ศูนย์อารักษ์ช้างไทย (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 34 กม.), อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน (ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง 89.5 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดพระธาตุลำปางหลวงตั้งอยู่ที่ ตำบลลำปางหลวง ห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 18 กิโลเมตร ตามทางหลวงสายลำปาง-เถิน ถึงหลักกิโลเมตรที่ 586 เลี้ยวเข้าไปจนถึงที่ว่าการอำเภอเกาะคา จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ถึงทางแยกเข้าอีก 1 กิโลเมตร

วัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) จังหวัดพิจิตร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดท่าหลวง เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดมหานิกาย
ที่ตั้ง: 674 ถนนบุษบา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 66000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 086-658-9866

- เฟสบุ๊ก : วัดท่าหลวง พระอารามหลวง พิจิตร

ประวัติความเป็นมา

วัดท่าหลวงเป็นวัดโบราณ มีมาก่อนที่จะย้ายเมืองพิจิตรเก่ามาตั้งใหม่ในปัจจุบัน แต่เดิมเป็นสำนักสงฆ์ตั้งอยู่ในป่าพงละเมาะไม้ ในเขตบ้านท่าหลวง อำเภอท่าหลวง จังหวัดพิจิตร อายุการก่อสร้างวัดตามปรากฏหลักฐานจากอดีตถึงปัจจุบันราว 175 กว่าปี ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าสร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อใด มีหลักฐานที่สืบได้ในปี พ.ศ. 2388 เป็นต้นมา ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว¹⁷³ ขณะนั้นมีฐานะเป็นวัดชนิดสำนักสงฆ์ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492¹⁷⁴ เดิมเรียก “วัดราษฎร์ประดิษฐาราม” ต่อมาเรียก “วัดราชดิฐาราม” และ “วัดท่าหลวง” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่วัดนี้ตั้งอยู่หมู่บ้านท่าหลวง คลองท่าหลวง ตำบลท่าหลวง และเคยเป็นชื่อของอำเภอท่าหลวงมาก่อน ต่อมาเมื่อพุทธศักราช 2481 เปลี่ยนเป็นอำเภอเมืองพิจิตรจนถึงปัจจุบัน ทางราชการได้เคยใช้สถานที่วัดท่าหลวงในการประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาเป็นประจำ วัดท่าหลวงเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างเมื่อปี 2510 เป็นโบราณสถานในจังหวัดพิจิตรเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดพิจิตร¹⁷⁵

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 178 อุโบสถหลวงพ่อเพชร

¹⁷³ พระทีฆทัสสีมนังค์ (ดร.วิรัตน์ วิโรจน์), หนังสือสวดมนต์ประจำวัน ฉบับพุทธศาสนิกชน วัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียง, 2562), หน้า 129-133.

¹⁷⁴ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, “ประวัติวัดที่วราขอาณาจักร เล่ม 6”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 647.

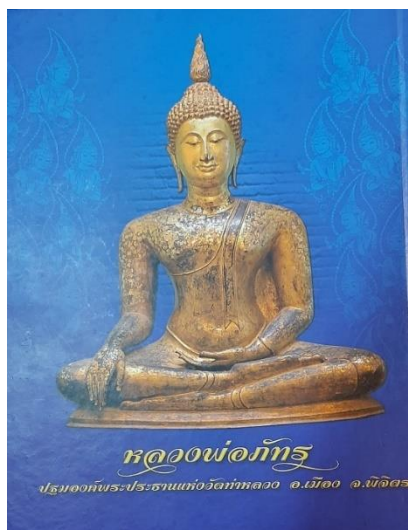
¹⁷⁵ สัมภาษณ์ พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร., รักษาการแทนเจ้าอาวาส วัดท่าหลวง, เจ้าคณะจังหวัดพิจิตร, 22 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 179 หลวงพ่อเพชร

หลวงพ่อเพชร องค์หลวงพ่อเพชร เป็นพระพุทธรูปมีพระพุทธรูปลักษณะที่งดงาม ทรงรูปศิลป์ ศิลปะสมัยเชียงแสนรุ่นแรก (รุ่นสิงห์ 1) และทรงพุทธานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของประเทศประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ หลวงพ่อเพชร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชรพระเกษบัวตูม สันนิษฐานขึ้นเหนือพระอุระ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ที่มีพุทธลักษณะงดงามมาก มีหน้าตักกว้าง 1.40 เมตร (2 ศอก 1 คืบ 6 นิ้ว) สูง 1.60 เมตร (3 ศอก 3 นิ้ว) ที่ประทับนั่งบนฐานที่มีรูปบัวคว่ำบัวหงายรองรับ สร้างในระหว่างปีพุทธศักราช 1660 ถึง 1880 สร้างมาแล้วประมาณ 900 กว่า ปี เป็นพระพุทธรูป สำคัญคู่เมืองพิจิตร

หลวงพ่อภัทร (หลวงพ่อพัฒน์) ปฐมองค์ประธานแห่งวัดท่าหลวงพระอารามหลวง จังหวัดพิจิตร หลวงพ่อภัทรเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรที่หล่อจากสำริด สร้างขึ้นตามศิลปะสมัยกรุงสุโขทัยพระพุทธรูปลักษณะปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 45 นิ้ว สูง 60 นิ้ว ฐานของพระสูง 4.5 นิ้ว มีอายุมากกว่า 800 ปี และเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ประจำวัดท่าหลวง แต่เดิมนั้นประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหลังเก่าของวัดท่าหลวง ก่อนที่จะนำหลวงพ่อเพชรมาประดิษฐาน จึงถือได้ว่าเป็นพระพุทธรูปที่ประดิษฐานคู่กับวัดท่าหลวงมาโดยตลอด กาลต่อมา คนเก่าแก่ของวัดได้เล่าให้ฟังว่า “ เมื่อพระเดชพระคุณพระธรรมทัตตสิมุนีวงศ์ (หลวงปู่เอี่ยม) ได้นำหลวงพ่อเพชรมาประดิษฐานที่วัดท่าหลวงในพระอุโบสถหลังเดียวกับหลวงพ่อภัทร โดยได้สร้างฐานซุกซี่สำหรับประดิษฐานหลวงพ่อเพชรขึ้นใหม่ และไว้ด้านหน้าหลวงพ่อภัทร เมื่อพระอุโบสถหลังเก่าซึ่งสร้างด้วยไม้เกิดชำรุดทรุดโทรมลงตามกาลเวลา และพังทลายลงแม่น้ำน่าน พระเดชพระคุณพระทัตตสิมุนีวงศ์ (หลวงปู่ไป๋) ได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น (พระอุโบสถหลังปัจจุบัน) จึงนำหลวงพ่อเพชรมาประดิษฐานไว้พระอุโบสถเพียงองค์เดียว”



ภาพที่ 180 หลวงพ่อภัทร

ปัจจุบันทางวัดท่าหลวงได้สร้างวิหารเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อกัทร ตั้งอยู่ด้านขวาของพระอุโบสถหลวงพ่อเพชร และเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2560 นายวีระศักดิ์ วิจิตรแสงศรี ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร และรองผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร นายอำเภอทุกอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการทุกภาคส่วน และผู้แทนภาคเอกชน ร่วมเป็นเจ้าภาพมอบเงินสมทบบุญเจ้าภาพเททองหล่อหลวงพ่อกัทร พระพุทธรูปองค์ปฐมพระประธานวัดท่าหลวงพระอารามหลวง เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ วัดบึงสีไฟภัทราราม และองค์เล็กหน้าตัก 16 นิ้ว 39 องค์ ประดิษฐานไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัด และอำเภอทั้ง 12 อำเภอ รวมถึงส่วนราชการต่าง ๆ



ภาพที่ 181 ประเพณีแข่งขันเรือยาว

ประเพณีแข่งขันเรือยาว ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในทุกวันเสาร์แรกของเดือนกันยายนของทุกปี จะจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือยาว สืบทอดมาเป็น 100 กว่าปี ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของจังหวัดพิจิตร เริ่มตั้งแต่พระเดชพระคุณหลวงพ่อกัทรพระธรรมทัตสุมิณีวงศ์ (เอี่ยม) มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าหลวง และเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ประมาณ พ.ศ. 2450 ในการจัดรางวัลการแข่งขันเรือยาวประเพณี ในสมัยหลวงพ่อกัทรและต้นสมัยหลวงพ่อกัทรไปนั้น จัดผ้าห่มหลวงพ่อกัทรพบใส่พานให้เป็นรางวัลชนะเลิศ และรองชนะเลิศแก่เรือยาว มีชาวต่างชาติมาร่วมแข่งขันเรือยาว เช่น ลาว พม่า กัมพูชา และมาเลเซีย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมกิจกรรมสำคัญ ๆ เช่น การจัดงานกาชาดงานปีใหม่วิถีไทย หลวงพ่อธรรมจักร พระมหากัจจายน์ พระอัครสาวก รูปหล่อด้วยโลหะทองเหลืองของ

อดีตเจ้าอาวาส เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมบรรจุอัฐิอดีตเจ้าอาวาส และซุ้มเรือนแก้วซึ่งจำลองสังเวชนียสถาน 4 ตำบลพร้อมด้วยพุทธประวัติ และมีสถานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โรงเรียนปริยัติธรรม ซึ่งอยู่คนละฝั่งถนนกับพระอุโบสถหลวงพ่อพะชร

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดท่าหลวง มีพระพุทธรูปหลวงพ่อพะชร ที่มีคุณค่าด้านศาสนวัตถุและโบราณสถาน ในจังหวัดพิจิตร เป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลป์ เป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งพระอุโบสถศาสนสถานที่มีประดิษฐานหลวงพ่อพะชรเป็นสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมการแข่งขันเรือยาว ซึ่งมีมาช้านานคู่กับสังคมไทยที่อยู่ติดกับแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดกิจกรรมสำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

นามธรรม: หลวงพ่อพะชรเป็นศูนย์รวมจิตใจ สิ่งเคารพบูชาเป็นกำลังใจของชาวจังหวัดพิจิตร และของประชาชนชาวไทยที่มีความศรัทธาต่อหลวงพ่อพะชร และหลวงพ่อกัทร เมื่อมากราบไหว้แล้วมีกำลังใจมีความหวังกลับไป บางคนได้บุขารูปร่าง หรือเหรียญหลวงพ่อพะชรเป็นกำลังใจติดตัวไป เป็นการเตือนสติให้ระลึกนึกถึงศีลธรรม คุณงามความดี ได้ทำบุญหนุนบำรุงพระพุทธศาสนา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- งานนมัสการหลวงพ่อพะชร มีพิธีถวายบัว และการไหลเรือไฟ “ประทีปนาวาบูชาหลวงพ่อพะชร ในวันที่ 20 มกราคมของทุกปี การแสดงนาฏลีลาบูชาหลวงพ่อพะชร ได้แก่รำพุทธสาวิกาบูชาหลวงพ่อพะชร และรำสมโภชเมืองพิจิตร

- ประเพณีแข่งขันเรือยาว ซึ่งถ้ายพระราชทาน

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ เข้า-เย็น ปฏิบัติธรรม และสวดมนต์ตามโอกาส ต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานราชการ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ สักการะหลวงพ่อพะชร และหลวงพ่อกัทร

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ, ห้องน้ำ สถานที่พักผ่อน ริมน้ำ่านานในยามเย็น

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดท่าหลวง เช่น ศาลหลักเมืองอุทัยธานี (ห่างจากวัดท่าหลวง 11 กม.), บึงสีไฟ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่อันดับ 3 ของประเทศ (ห่างจากวัดท่าหลวง 3.5 กม.), วัดโพธิ์ประทับช้าง ถิ่นประสูติพระเจ้าเสือ (ห่างจากวัดท่าหลวง 20 กม.), วัดเขารูปช้าง ได้สร้างขึ้นปี พ.ศ. 2244 พร้อมกับวัดโพธิ์ประทับช้าง ในสมัยพระศรีสรรเพชญ์ที่ 8 (ห่างจากวัดท่าหลวง 16 กม.), วัดบางคลาน (วัดหลวงพ่อกัทร) (ห่างจากวัดท่าหลวง 65 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดท่าหลวงอยู่ในเขตอำเภอเมือง ริมน้ำ่านาน การเดินทางภายในจังหวัดพิจิตร มีรถชนิดต่าง ๆ ให้บริการนักท่องเที่ยว สามารถเลือกใช้บริการยานพาหนะ ได้หลายรูปแบบตามอัธยาศัย



ภาพที่ 182 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

สายประเพณีวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อ.ธาตุพนม จ. นครพนม

วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
อ.ธาตุพนม จ. นครพนม



- งานนมัสการพระธาตุพนม ตรงกับขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึง แรม 1 ค่ำ เดือน 3 รวม 9 วัน 9 คืน ประเพณีไหว้พระธาตุ
- งานพระธาตุพนมรำลึกและมอบทุนการศึกษาแก่ผู้สอบได้บาลี ตรงกับวันที่ 11 สิงหาคม ของทุกปี

วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 183 หมู่ 13 ต.ธาตุพนม อ.ธาตุพนม จ.นครพนม 48110

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 094 543 5888

- เฟสบุ๊ก: วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
- website: <http://www.watthat.com/>
- E-mail: watthat.com@gmail.com

ประวัติความเป็นมา

วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร เป็นวัดเก่าแก่ที่มีประวัติควบคุมมากับองค์พระธาตุพนม และเชื่อมโยงวัดสำคัญทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(อีสาน) พระธาตุพนมเป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งอีสาน¹⁷⁶ พระบรมธาตุที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของนครพนมมาแต่โบราณกาล สร้างขึ้นเมื่อต้นพุทธกาลประมาณ พ.ศ.8 ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรเจริญรุ่งเรือง ประดิษฐานอยู่บนภูเก้าพร้าวตั้งตระหง่าน อยู่ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ครั้งหนึ่งพุทธองค์เคยเสด็จมาโปรดสัตว์น้อยใหญ่ ตามตำนานอุรังคธาตุ¹⁷⁷ โดยในตำนานอุรังคนิทานได้กล่าวถึงการก่อสร้างพระธาตุพนมในยุคแรกว่า พระมหากัสสปเถระซึ่งเป็นพุทธสาวกองค์สำคัญ พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ นำพระอุรังคธาตุจากประเทศอินเดียแล้วร่วมกับเจ้าพญาทั้ง 5 นคร คือ 1.พญาสุวรรณภิงคารผู้ครองเมืองหนองหานหลวง 2. พญาคำแดง ผู้ครองเมืองหนองหานน้อย 3. พญาจุลณีพรหมทัต ผู้ครองแคว้น 12 จุไทย 4. พญาอินทปฐนคร ผู้ครองแคว้นเขมรโบราณ 5. พญานันทเสน ผู้ครองอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ (โคตรบูร) พระมหากัสสปเถระได้ให้พญาทั้ง 5 นคร ก่อสร้างองค์พระธาตุพนมที่ดอยกปณคีรี หรือภูเก้าพร้าวอยู่ในอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ เมื่อสร้างพระธาตุพนมเสร็จ พระมหากัสสปเถระและเหล่าพระอรหันต์ เจ้าพญาเสด็จกลับไปแล้ว พระอินทร์และเหล่าเทพดาทั้งปวงก็เสด็จมาฉลองพระธาตุ เป็นการใหญ่นับเป็นงานพระธาตุครั้งแรก มีการปรับปรุง บูรณะเพิ่มเติมมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2518¹⁷⁸ พระธาตุพนมล้ม เนื่องจากอายุเป็นพันปี

ในปี พ.ศ. 2485¹⁷⁹ วัดพระธาตุพนมได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหาร และเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.38 น. พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งองค์

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ พระครูพนมปริชากร เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷⁷ สำนักงานจังหวัดนครพนม, สถานที่ท่องเที่ยว พระธาตุพนมวรมหาวิหาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www2.nakhonphanom.go.th/travel/detail/8/data.html, [17 มกราคม 2564].

¹⁷⁸ สัมภาษณ์ พระครูพนมปริชากร เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁷⁹ สัมภาษณ์ พระครูพนมปริชากร, เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุพนม¹⁸⁰ และประจวบกับระหว่างนั้นฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันหลายวัน ประชาชนทั้งประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิมการก่อสร้างนี้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น โดยเฉพาะฉัตรทองคำบนยอดพระธาตุมีน้ำหนักถึง 110 กิโลกรัม ปัจจุบันองค์พระธาตุ มีฐานกว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.60 เมตร มีกำแพงล้อมองค์พระธาตุ 4 ชั้น องค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานแก้ว (เนินดินสูงจากพื้นธรรมดาประมาณ 3 เมตร) ตั้งสูงเด่นเป็นสง่างดงาม

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



พระธาตุพนม เป็นปูชนียะสำคัญยิ่งของวัดและชาติด้วย มีคนรู้จักทั่วประเทศ การสร้างก็สร้างมาแต่พระพุทธเจ้าनिพพานแล้วไม่ถึง 2 เดือน มีการฉลองใหญ่เมื่อเดือน 12 เพ็ญ วันพุธ พุทธปรินิพพานแล้วได้ 7 ปีกับ 6 เดือน และบูรณะใหม่มาแล้วอย่างน้อย 3 ครั้ง จนถึงได้พังลงเมื่อ พ.ศ. 2518 เวลานี้ได้บูรณะองค์พระธาตุพนมเสร็จแล้ว

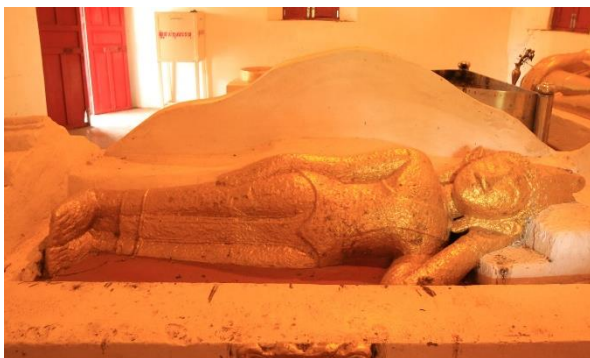
ภาพที่ 183 พระธาตุพนม

¹⁸⁰ สัมภาษณ์ พระครูพนมปริชากร, เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส, วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร, 18 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 184 หอพระแก้ว

หอพระแก้ว สร้างขึ้นครั้งแรก ระหว่าง พ.ศ. 2082 – 2102 สมัยพระเจ้าโพธิสาราชกษัตริย์ในราชวงศ์ล้านช้างองค์ที่ 40 แห่งเมืองหลวงพระบาง ทรงสร้างเอาไว้โดยก่ออิฐถือปูน เดิมเป็นวิหารใหญ่ เรียกว่า “วิหารหลวง” มีการบูรณะปฏิสังขรณ์หลายครั้ง จนถึงปี พ.ศ. 2518 ถูกพระธาตุพนมล้มทับพังยับเยินเหลือแต่ฐานสูงประมาณ 1 เมตรเศษ ทำให้หอพระแก้วได้รับความเสียหายมาก ตัวหอพระแก้วยังไม่ได้สร้างขึ้นใหม่มีแต่องค์พระมารวิชัยศาสดาซึ่งเป็นพระประธานในหอพระแก้วประดิษฐาน เด่นเป็นสง่าหน้าองค์พระธาตุพนม



ภาพที่ 185 หอพุทธไสยาสน์ (หอพระนอน)

หอพุทธไสยาสน์ (หอพระนอน) อยู่นอกวิหารคดด้านทิศเหนือ นอกเขตพุทธาวาส ใกล้สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปจำลอง กล่าวกันว่า ก่อนที่จะนำพระอรังคะธาตุเข้ามาประดิษฐานในอุโมงค์ภูกัฬาร้านั้น บริเวณนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระอรังคะธาตุมาก่อน



ภาพที่ 186 พระอุโบสถ และต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้

พระอุโบสถ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ด้านหลังองค์พระธาตุพนม (ด้านทิศตะวันตก) จะมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นต้นที่นำมาจากประเทศอินเดีย ต้นเดียวกับที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงนั่งบำเพ็ญจนได้ตรัสรู้ รัฐบาลนำมาจากประเทศอินเดีย โดยสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) สังฆนายกองค์แรกเป็นผู้แทนของรัฐบาลนำมาปลูกไว้ เมื่อปี พ.ศ. 2485

สิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ ภายในวัด

หอจดหมายเหตุ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร หอจดหมายเหตุ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุพนม ภายในมีรูปภาพ เรื่องราวต่าง ๆ ขององค์พระธาตุพนมในอดีตจนถึงปัจจุบัน เปิดให้เข้าชมตั้งแต่เวลา 08.30 – 17.30 น. ทุกวัน

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตนโมลีศรีโคตรบูร

ภายในมีศิลปโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ วิวัฒนาการแห่งความคิดมนุษย์ ภาพเขียนประวัติวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เปิดให้ชมทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ เวลา 08.00 น. – 16.00 น.

เจ้าเฮือน 3 พระองค์ ในอุรังคนิทานซึ่งเป็นตำนานของพระอุรังคธาตุนั้น ในกัณฑ์ที่ 4 ได้กล่าวถึง “เทพเจ้าสามองค์” พระอินทร์นำบริวารลงมาบูชาพระธาตุพนม กล่าวคือ เมื่อพญาทั้ง 5 คือ พญาสุวรรณภิงคาร, พญาคำแดง, พญาจุลณีพรหมทัต, พญาอินทปัฐนครและพญานันทะเสน สร้างพระธาตุพนมและพระมหากัสสปเถระเจ้าได้นำเอาพระอุรังคธาตุเข้าบรรจุไว้แล้ว ก็เสด็จกลับไปยังชมพูทวีป ฝ่ายพญาทั้ง 5 ก็นำเสนาอำมาตย์ กลับไปยังเมืองของตน ๆ

สถูปอัฐิพระธาตุพนมองค์เดิม สถูปอัฐิพระธาตุพนมองค์เดิม ตั้งอยู่เกาะกลางสระน้ำหน้าวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากองค์พระธาตุพนมประมาณ 200 เมตร และห่างจากริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวประมาณ 250 เมตร มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมสูงจากระดับพื้น ประมาณ 14 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสูง 60 เซนติเมตร ข้างในใช้เก็บรักษาเศษอัฐิเศษปูนพระธาตุพนมองค์เดิม ซึ่งหักพังทลายลงในวันที่ 11 สิงหาคม 2518 นอกจากนี้ ยังได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอรหันตธาตุ พระพุทธรูป อัญมณี และวัตถุมงคลอื่น ๆ เป็นจำนวนมากอีกด้วย กรุสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพร้อมทั้งสิ่งของอันมีค่า ได้จัดทำขึ้นเป็นพิเศษ ส่วนกว้าง 1.50 เมตร ยาว 2 เมตร สูง 1.50 เมตร



ภาพที่ 187 สถูปอัฐิพระธาตุพนมองค์เดิม

บ่อน้ำวัดพระธาตุพนม

บ่อน้ำวัดพระธาตุพนม บ่อน้ำวัดพระธาตุพนม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือขององค์พระธาตุ บริเวณกำแพงชั้นนอก ห่างจากพระธาตุพนมประมาณ 30 วา (60 เมตร) บ่อกว้าง 1.50 เมตร ลึก 10 เมตร กรุข้างบ่อด้วยไม้แดง บ่อน้ำเก่าแก่ น้ำใส รสจืดสนิท และมีน้ำอยู่ตลอดปี ราษฎรส่วนมากใช้น้ำในบ่อนี้เป็นน้ำดื่ม และใช้เป็นน้ำอภิเษกของจังหวัดนครพนมมีอยู่เพียงแห่งเดียว เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์โบราณเรียกว่า “บ่อน้ำพระอินทร์” มีบ่อน้ำจิตใสสะอาดอยู่ในป่าตาล ใกล้หอพระพุทธไสยาสน์ ปัจจุบันทำเป็นเขื่อนไว้โดยรอบ ถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ในจำนวน 18 แห่ง ที่เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์นำมาใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกให้พระมหากษัตริย์สงขที่เรียกว่า “สรงมูรธาภิเษก”

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เป็นวัดพระอารามหลวง มีศาสนสถานจำนวนมาก นอกจากองค์พระธาตุพนมแล้ว ยังมีพระอุโบสถ วิหารพระนอน หอพระแก้ว และยังมีแหล่งให้ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา กำแพงวัดที่เขียนสุภาษิตคำสอนต่างๆ ยังมีแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์พระธาตุพนม นำแสดงของโบราณต่างๆ วัตถุมงคลต่างๆ เมื่อครั้งที่พระธาตุพนมล้มพังลงมาเมื่อปี 2518 ซึ่งกรมศิลปากรได้นำบางส่วนบรรจุในพระธาตุ บางส่วนนำมาแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ และหอจดหมายเหตุพระธาตุพนมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างใหม่ล่าสุด นำเสนอรูปภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัดตั้งแต่อดีตกาลที่เป็นภาพถ่ายทั้งหมด จะเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว โรงเรียน มหาวิทยาลัยต่างๆ

นามธรรม นักท่องเที่ยวได้มากราบนมัสการพระธาตุพนม มีโอกาสสมถาวยรูปเทียนดอกไม้วาดบายศรี ถวายเครื่องสักการะ พระธาตุพนมนี้เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย ในฤดูเทศกาล เพ็ญเดือน 3 ของทุกปี พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลมาจากทุกสารทิศ มาสมโภชและนมัสการพระธาตุพนม และวัดพระธาตุพนมเป็นวัดวรมหาวิหาร พระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมา จะต้องนำน้ำจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีมุรธาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบและผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าปุริมพรรษา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปีมา ทำให้ประชาชนพุทธศาสนิกชนทุกชาติ ทุกภาษาที่มีความศรัทธา มีความปรารถนาดี สุขใจ เมื่อได้มากราบองค์พระธาตุพนมหรือเมื่อได้ระลึกถึง นอกจากนี้ยังได้ความรู้ข้อคิดธรรมะจากสถานที่ต่างๆ เช่น หอจดหมายเหตุ ต้นไม้สอนธรรมะภายในกำแพงวัดพระธาตุพนมยังมีพุทธสุภาษิตต่างๆ ก็เป็นความรู้สอนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวนอกจากการมาไหว้

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี

- งานนมัสการพระธาตุพนม ตรงกับขึ้น 8 ค่ำ - แรม 1 ค่ำ เดือน 3 รวม 9 วัน 9 คืน
- งานสัตตนาการาลีก งานรำลึกถึงพญานาคทั้ง 7 ตน ที่ดูแลพระธาตุพนม ตรงกับขึ้น 5 ค่ำ เดือน 11 (งานเริ่ม 4 ค่ำ เวลา 18.00 น. เป็นต้นไป ถึง 5 ค่ำ ตอนเช้า) มีเจริญพระพุทธมนต์ ฟังเทศน์ และประทับร่าง กล่าวคำถวายสักการะบูชาพญานาค
- งานบูรพาจารย์รำลึก ทำบุญอุทิศให้อดีตเจ้าอาวาส และบูรพาจารย์ของวัดพระธาตุพนม ตรงกับขึ้น 8 ค่ำ เดือน 11
- งานปฏิบัติบูชาพระธาตุพนม ตรงกับวันเสาร์ที่ 2 เดือนธันวาคมของทุกปี เป็นการปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ ตลอดทั้งคืนจนกระทั่งรุ่งเช้าก็ตักบาตรพระ
- สวดมนต์ข้ามปี เริ่มต้นดี ชีวิตดี ส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ ณ ลานหน้าวัดพระธาตุพนม เริ่มลงทะเบียนรับหนังสือสวดมนต์ เวลา 18.00 น. ถึงเช้า

กิจกรรมประจำวัน: ใส่บาตร ทำบุญ สวดมนต์

กิจกรรมท่องเที่ยว: นมัสการ ไหว้พระ สักการะองค์พระธาตุพนม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ห้องน้ำแยกสำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร, คนพิการ ผู้สูงอายุ, ประชาชนทั่วไป แยกชาย – หญิง, ที่พักของวัดสำหรับประชาชนพักได้ประมาณ 1000 คน และที่พักพิเศษสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ โดยรอบวัดมีรีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์ อีกจำนวนมาก

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เช่น **พระธาตุนคร** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 52.5 กม.), **หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯนครพนม** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 56.2 กม.), **วัดนักบุญอันนา หนองแสง** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร กม.), **พระธาตุเรณูนคร** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 58 กม.), **ลานพญาศรีสัตตนาคราช** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 53.4 กม.), **วัดมรุกขนคร** (ห่างจากวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 19.4 กม.),

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางมีหลายเส้นทาง ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถยนต์โดยสาร และเครื่องบินโดยสาร โดยรถยนต์จากอำเภอเมืองนครพนมเดินทางมาทางทิศใต้ตามเส้นทางหลวง 212 ประมาณ 50 กิโลเมตร ถึงอำเภอธาตุพนม



ภาพที่ 188 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง ภาคใต้ ดังนี้

สายประเพณีวัฒนธรรม ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (หม่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระธาตุ) อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

<p>วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช</p>		<ul style="list-style-type: none"> - ประเพณี “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” เป็นประเพณีไทยที่เป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองนครศรีธรรมราช แต่เดิมจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือวัน “มาฆบูชา” และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือวัน “วิสาขบูชา” -งานบุญเดือนสิบ เป็นการระลึกถึงบรรพชน วันแรม 13-15 ค่ำ เดือนสิบของทุกปี
---	--	---

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัด
คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 075-343-411, 075-346-515, 081-557-9542

- เฟสบุ๊ก: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ. 854 เจ้าชายทนต์กุมารและพระนางเหมชาลา (พระโอรสธิดาในพระเจ้าโคสีหราช กับพระนางมหาเทวี ผู้ครองเมืองทันทบุรี) และบากู (แปลว่า นักบวช) ชาวสิงหล ได้สร้างวัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร เจดีย์องค์เดิม เป็นเจดีย์แบบศรีวิชัย คล้ายเจดีย์กิริเวเทระ ในเมืองโปลอนนารูวะ ประเทศศรีลังกา ต่อมา พ.ศ. 1093 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ปทุมวงศ์ ทรงสร้างเจดีย์ขึ้นใหม่เป็นเจดีย์แบบศาลยจิก พ.ศ. 1770 พระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช กษัตริย์พระองค์ที่ 2 ได้บูรณะพระบรมธาตุเจดีย์ เจดีย์แบบลังกา ทรงระฆังคว่ำ หรือ โอคว่ำ มีปล้องไฉน 52 ปล้อง สูงจากฐานถึงยอดป्ली 37 วา 2 ศอก ยอดป्लीของปล้องไฉน หุ้มทองคำเหลืองอร่าม สูง 6 วา (เท่ากับ 2 เมตร) 1 ศอก (เท่ากับ 0.50 เมตร) แผ่นเป็นแผ่นหนา เท่าใบลานหุ้มไว้ น้ำหนัก 800 ชั่ง (เท่ากับ 960 บาท) รอบพระมหาธาตุ มีองค์เจดีย์ 158 องค์ พ.ศ.1830¹⁸¹ นางสนตราเทวี แม่เมืองขนอม ร่วมกับเจ้าศรีราชา ได้บูรณะวัดเจดีย์หลวงที่สร้างจากปะการังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2155 และ พ.ศ. 2159 สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถมีการซ่อมแผ่นทองที่ปลียอดพระบรมธาตุ พ.ศ. 2190 สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ยอดพระบรมธาตุได้ชำรุดหักลง และได้มีการซ่อมสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2275 - 2301 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีการตัดแปลงทางเข้าพระสถูปพระบรมธาตุบริเวณวิหารพระทรงม้า พ.ศ. 2312 สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ปฏิสังขรณ์พระอารามทั่วไปภายในวัด และโปรดให้สร้างวิหารทับเกษตร ต่อออกจากฐานทักษิณรอบองค์พระบรมธาตุ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าพระยามหานครศรีธรรมราช (พัฒน์) ได้บูรณะพระวิหารหลวง วิหารทับเกษตร พระบรมธาตุที่ชำรุดปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บูรณะกำแพงชั้นนอก วิหารทับเกษตร วิหารธรรมศาลา วิหารพระทรงม้า วิหารเขียน ปิดทองพระพุทธรูป พ.ศ. 2457 สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัดตั้งสายล่อฟ้า ยอดองค์พระบรมธาตุเจดีย์ พ.ศ. 2515 - 2517 บูรณปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง และพระอุโบสถ พ.ศ. 2530 ซ่อมกลีบบัวทองคำ ที่ฉีกขาดเปราะบาง เสื่อมสภาพเป็นสนิมเสริมความมั่นคงแข็งแรงที่กลีบบัวปูนปั้น พ.ศ. 2530¹⁸² พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระ

¹⁸¹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร>, [20 มกราคม 2564].

¹⁸² สัมภาษณ์ พระเทพวินยาภรณ์, เจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, 29 มกราคม 2564.

บรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จอัญเชิญแผ่นกลีบบัวทองคำ ขึ้นประดิษฐานบนองค์พระบรมธาตุเจดีย์ พ.ศ. 2537 - 2538 บูรณะปลียอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์ และเสริมความมั่นคงปูนแกนในปลียอด ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 50 ล้านบาท ลี้นทองคำ 141 บาท (มาตราชั่งตวง วัด ของไทย 1 บาท เท่ากับ 15.2 กรัม) กรมศิลปากร ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นโบราณสถาน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479¹⁸³ และคณะกรรมการมรดกโลก มีมติในการประชุมคณะกรรมการสมัยที่ 37 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2556 รับรองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเข้าสู่บัญชีเบื้องต้นก่อนเสนอขึ้นทะเบียนมรดกโลก

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 189 สลุปอฐิพระธาตุพนมองค์เดิม

สี่เหลี่ยมจตุรัส มีหัวข้างยื่นออกจากรฐาน 22 หัว

พระบรมธาตุเจดีย์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ส่วนประกอบของพระบรมธาตุเจดีย์ ความสูงของพื้นถึงยอด สูง 37 วา ฐานมีเส้นผ่าศูนย์กลาง กว้าง 3 ศอก ยอดหุ้มด้วยทองคำหนัก 800 ชั่ง (600 กิโลกรัม) ส่วนที่หุ้มทองคำ สูง 6 วา 2 ศอก 1 คืบ ปล้องไฉน 52 ปล้อง หน้ากระดานปล้องไฉนมีพระเวียง 8 องค์ บัวคว่ำ บัวหงาย หุ้มด้วยทองคำแผ่น มีทองรูปพรรณหลายชนิด เช่น แหวน จำนวนมากกำไล ต่างหู ผูกแขวนบนปลียอดทองคำ บนยอดสุดมีบาตรน้ำมนต์ 1 ใบ รอบองค์เจดีย์ ระฆังคว่ำ มีกำแพงแก้ว 4 ด้าน รอบกำแพงแก้วมีใบเสมา และรั้วเหล็กรอบกำแพงแก้ว ฉัตร บังสุริย์ และกระดิ่งเป็นระฆังห้อย ฐานพระบรมธาตุเจดีย์รูป



ภาพที่ 190 วิหารพระทรงม้า

ทั้งพระนางพิมพาซึ่งคลอดพระราหูแล้ว โดยที่ตัดสินพระทัยแล้วว่าจะสละทางโลกไปแสวงหาโมกขธรรมทางธรรม

วิหารพระทรงม้า หรือมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า วิหารมหาภิเนษกรมณ เป็นวิหารหลักใช้สำหรับเป็นทางขึ้นไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การแห่ผ้าขึ้นพระธาตุ เพื่อเป็นการสักการบูชาองค์พระมหาธาตุเจดีย์ จัดเป็นประตูขึ้นไปสู่การเคารพสักการะสิ่งสูงสุด คือ พระทันตธาตุของพระพุทธเจ้า วิหารพระทรงม้า เป็นเรื่องราวของการปั้นเรียกว่าประติมากรรมปูนปั้นประติมากรรมปูนปั้นองค์นี้เป็นเรื่องที่จะเอามาจากพุทธประวัติตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะ

¹⁸³ สัมภาษณ์ พระเทพวินยาภรณ์, เจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, 29 มกราคม 2564.



ภาพที่ 191 ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ

ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ : ในวิหารพระม้า ที่บันไดทางขึ้นสู่อองค์พระบรมธาตุ ด้านซ้าย-ขวา มีรูปปั้นของเทพผู้พิทักษ์คือ ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ ประดิษฐานอยู่หน้าข้างประตูทางเข้า-ออก องค์พระธาตุ ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ เป็นเทพที่เชื่อว่าเป็นท้าวจตุคามรามเทพ อันลือลั่นแห่งเมืองนคร นอกจากเทพทั้งสองแล้วที่นี่ยังมีผู้พิทักษ์อื่นๆ อาทิ ท้าวจตุโลกบาล นาค ครุฑ สิงห์ เป็นต้น



ภาพที่ 192 ชุ่มพระเจดีย์-พระวิหารคด

ชุ่มพระเจดีย์-พระวิหารคด เป็นชุ่มเจดีย์หน้าทางเข้าวิหารคด ศิลปะศรีวิชัยมีหลายเรือนยอด(แบบเดียวกับพระธาตุไชยา) เชื่อว่าอาจจะแบบดั้งเดิมขององค์พระมหาธาตุเจดีย์ ส่วนพระวิหารคดนั้นน่าจะลไปด้วยพระพุทธรูปจำนวนมากที่ประดิษฐานอยู่เรียงราย และมีบาตรพระให้ทำบุญกันตามศรัทธา



ภาพที่ 193 เส้นทางพระเจ้าตาก

เส้นทางพระเจ้าตาก : อยู่ที่วิหารทับเกษตร เป็นเส้นทางที่เชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยมาเดินปฏิบัติธรรมที่นี้ ภายในมีพระพุทธรูปยืน-นั่ง ประดิษฐานอยู่มากมาย รวมไปถึงภาพจิตรกรรม รูปเคารพเกจิ ซึ่งหากสังเกตให้ดีจะพบว่า มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งนิ้วมือข้างหนึ่งมี 6 นิ้ว นอกจากนี้ยังมีพระเจ้าชู้ที่ถูกหลักเสียบไว้พร้อมกับมือที่ถูกตัด เนื่องจากไปแอบลักลอบมีชู้กับภรรยาผู้อื่น

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น มณฑปพระพุทธรบาท :

เป็นมณฑปตั้งอยู่บนเนิน ภายในประดิษฐาน รอยจำลองพระพุทธรบาท ยาว 74 นิ้ว กว้าง 44 นิ้ว ตรงบันไดทางขึ้นมี

พระบุญมากพระพุทธรูปหินทรายที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ชาวบ้านนิยมไปบนบานขอบุตรและโชคลาภ นอกจากนี้บนมณฑปยังเป็นจุดชมองค์พระธาตุในมุมสูงอีกด้วย, **เจดีย์ศิลาในดงหว่า:** เจดีย์ศิลาในดงต้นหว่าทั้ง 6 ตั้งอยู่ที่ข้างพระวิหารธรรมศาลาด้านหน้า สันนิษฐานว่าอาจเกี่ยวเนื่องกับผู้ทรงศักดิ์ระดับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่เชื่อกันว่าอาจจะหนีราชภัยมายัง จ.นครศรีธรรมราช จึงกลายเป็นสถานบูชาถึงพระองค์ท่านมาจนถึงบัดนี้, **เจดีย์พระปัญญา:** ตั้งอยู่ด้านหลังพิพิธภัณฑ์พระวิหารเขียน เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: นักท่องเที่ยวจะได้ชมความงามของพระบรมธาตุเจดีย์ โบราณสถานสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นมิ่งขวัญชาวเมืองนครศรีธรรมราช ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ในฐานะเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน เป็นสถาปัตยกรรมที่สืบทอดคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดประเพณีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก เช่น การบูชา

พระพุทธเจ้าด้วยการนำผ้าพระภุชงค์ขึ้นห่มเป็นประจำทุกปี ซึ่งเรียกว่า“ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ” การถวายเครื่องพุทธบูชา และการแต่งวรรณกรรมในรูปแบบ “บูชาพระธาตุ” ที่ต่อเนื่องมากกว่า 800 ปี ความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีพระบรมธาตุเจดีย์เป็นแกนกลางของความศรัทธา นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เกิดการรังสรรค์ศิลปกรรมเพื่อศาสนาที่งดงามและหลากหลาย ตกทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันแสดงถึงภูมิปัญญาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นหลักฐานอันโดดเด่นที่แสดงถึงพลวัตของผู้คนที่ช่วยกันอนุรักษ์คุ้มครองให้เป็นสถานที่แสวงบุญ ปฏิบัติธรรม เจริญสติภาวนา เป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของผู้คน

นามธรรม: องค์พระบรมธาตุเจดีย์แฝงไปด้วยคติธรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบทั้งด้านสถาปัตยกรรมขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ คติธรรมด้านการบูชา และคติธรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรอุปัชฌาย์ ประเพณีสวดด้าน และการสมโภชพระบรมธาตุ เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสักการะบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช จะได้เห็นความเชื่ออันหลากหลายของผู้คนที่มีต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับการหุ้มปลียอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชไม่มีเงา ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดารักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์ประจำทิศทั้ง 8 รักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับช่างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับรูปปั้นทางขึ้นบันไดพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์รายรอบพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และความเชื่อเกี่ยวกับกาสิ่เหล่ารักษาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะเป็นรากฐานสำคัญที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ประเพณี “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” เป็นประเพณีไทยที่เป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองนครศรีธรรมราช แต่เดิมจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือวัน “มาฆบูชา” และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือวัน “วิสาขบูชา”, งานบุญเดือนสิบ เป็นการระลึกถึงบรรพชน วันแรม 13-15 ค่ำ เดือนสิบของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน : สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม และฟังธรรมวันธรรมสวนะ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะองค์พระบรมธาตุเจดีย์ สัมผัสความล้ำค่าแห่งสถาปัตยกรรมเมืองนครศรีธรรมราชผ่านปูชนียสถานที่สำคัญภายในวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง ศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึกขึ้นชื่อของเมืองนคร เช่น เครื่องเงิน เครื่องถม ตัวหนังตะลุง เป็นต้น ศูนย์จำหน่ายพระเครื่อง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดมหาธาตุวรมหาวิหาร เช่น **พระวิหารสูง** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 2.3 กม.), **พระพุทธรูปหิน** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 950 ม.), **สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดชายนนา** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 850 ม.), **วัดนันทาราม** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 36.5 กม.), **หอพระนารายณ์** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 900 ม.), **ศาลหลักเมือง** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 2.2 กม.), **ตลาดหน้าพระธาตุ** (ตลาดนัด/ถนนคนเดิน), **บ้านท่าขุน** (ตั้งอยู่ติดกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร), **กำแพงเมือง** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 2.5 กม.), **บ้านหนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 750 ม.), **พิพิธภัณฑสถานนครศรีธรรมราช** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 1.1 กม.), **สวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 5.2 กม.), **ศาลพระเสื้อเมือง** (ห่างจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 500 ม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

เดินทางมาจากทิศใต้ จากสี่แยกหัวถนน ตรงเข้าถนนราชดำเนิน จนถึงสี่แยกประตูชัย ตรงไป จะถึงวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อยู่ทางด้านซ้ายมือ

เดินทางมาจากทิศเหนือ จากกองทัพภาคที่ 4 เข้าถนนราชดำเนิน บริเวณ หน้าสนามกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านสี่แยกท่าวัง ศาลากลางจังหวัด หอนาฬิกา ตรงไป ทางด้านขวามือ จะถึง บริเวณหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สายอนุรักษ์ธรรมชาติ



ภาพที่ 194 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

สายอนุรักษ์ธรรมชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดถ้ำแสงเพชร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ (2) วัดอาฮงศิลาวาส อ.เมือง จ.บึงกาฬ

<p>วัดถ้ำแสงเพชร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ</p>		<p>ถ้ำแสงเพชร เดิมชาวบ้านเรียกภูเขานี้ว่า ภูถ้ำ ขาม หรือถ้ำพระใหญ่ อยู่ ท่ามกลางป่าอันร่มรื่น</p>
<p>วัดอาฮงศิลาวาส อ.เมือง จ.บึงกาฬ</p>		<p>แก่งอาฮง มีความกว้างประมาณ 300 เมตร ในฤดูน้ำลดและมี ความกว้างราว 400 เมตร มีน้ำ ไหลเชี่ยววน กระแส น้ำบริเวณ แก่งอาฮงจะไหลเชี่ยวมากในฤดู น้ำหลากและมีกระแสน้ำไหลวน เป็นรูปกรวยขนาดใหญ่ซึ่ง ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็น "สะดือ แม่น้ำโขง" เป็น unseen แห่ง ใหม่ของจังหวัดบึงกาฬ</p>

วัดถ้ำแสงเพชร จังหวัดอำนาจเจริญ

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดถ้ำแสงเพชร เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลหนองมะแซว อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ 37000

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ : 083-679-4794

อีเมลล์ : chananunsa@gmail.com

เว็บไซต์ : <http://www.watthamsaengphet.com>

facebook : <https://www.facebook.com/WATTHAMSAENGPHE>

ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ.2511 พระโสม ธิรจิตโต¹⁸⁴ ได้เดินทางไปกราบนมัสการ หลวงพ่อชา สุภทฺโท (พระโพธิญาณเถร) พร้อมทั้งนิมนต์ให้ไปดูพื้นที่แห่งนี้ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ภูถ้ำขาม” หลวงพ่อชา สุภทฺโท ได้รับนิมนต์ และหลวงพ่อชา สุภทฺโท พร้อมด้วยพระมหามจร เขมจิตโต (พระมงคล กิตติธาดา) เจ้าอาวาสวัดป่าวิเวกธรรมชาน์ และ พระอาจารย์ โรเบิร์ต สุขเมโธ (โรเบิร์ต แจคแมน) (พระราช สุขเมธาจารย์) ได้เดินทางมายังที่แห่งนี้ ต่อมาหลวงพ่อชา สุภทฺโท คิดจะปรับปรุงถ้ำแสงเพชรให้เป็นวัด เป็น สาขาที่ 5 ของวัดหนองป่าพง จึงนำลูกศิษย์จากวัดหนองป่าพง เริ่มแผ้วถางป่า ทำทางผ่านป่าละเมาะมุ่งสู่ ถ้ำแสงเพชร ต่อมานายช่าง น้อยเสริม แสงสุพรรณ นายช่างใหญ่แขวงการทางอุบลราชธานี พร้อมด้วย ภรรยาได้มากกราบนมัสการหลวงพ่อชา เกิดมีจิตศรัทธา จึงได้ชักชวนนายช่างใหญ่แขวงการทาง อำนาจเจริญและคณะมาช่วยปรับปรุงเส้นทางเพื่อให้รถยนต์สามารถเข้าออกได้สะดวกขึ้น และในปี พ.ศ. 2512¹⁸⁵ คุณกระจำจ่าง แซ่แต้ และ คุณแสงจันทร์ หอมศรี ได้สร้างกุฏิถวายหลวงพ่อชา สุภทฺโท หนึ่งหลังบน เนินเขาเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านเรียกว่าภูเพ็ก ให้หลวงพ่อพักจำพรรษา หลวงพ่อตั้งชื่อกุฏิหลังนี้ว่า “กุฏิแสง จันทรกระจำจ่าง” เป็นกุฏิหลังแรกของวัดถ้ำแสงเพชร

ปัจจุบันวัดถ้ำแสงเพชร¹⁸⁶ ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นทั้งศาสนสถาน สถานที่ปฏิบัติธรรม แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยว บริเวณทางเข้าวัดเป็นชุมชนต้นไผ่ร่ม รื่นสวยงาม สัมผัสถึงความเงียบสงบร่มเย็น ภายในวัดถ้ำแสงเพชรมีบริเวณกว้างขวาง ประกอบด้วย วิหาร อยู่บนยอดเขาสูง มีถ้ำขนาดใหญ่ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูป รูปเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานอยู่ตามจุดต่าง ๆ มีโถงถ้ำ ชะง่อนผา ห้อมล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่เหมือนผืนป่า บริเวณด้านบนภูหินทรายเป็นที่ ประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่เทพโลกอุดร และพระพุทธรูปหามงคล พระยืนองค์ใหญ่ และ ปูชนียวัตถุอีก หลายอย่าง

¹⁸⁴ วัดถ้ำแสงเพชร, ประวัติความเป็นมา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watthamsaengphet.com/16645927>, [25 มกราคม 2564].

¹⁸⁵ วัดถ้ำแสงเพชร, ประวัติความเป็นมา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watthamsaengphet.com/16645927>, [25 มกราคม 2564].

¹⁸⁶ สัมภาษณ์ พระอธิการประพัศ ฐิตมโน, เจ้าอาวาส วัดถ้ำแสงเพชร, 18 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 195 ถ้ำแสงเพชร

พระพุทธเจ้า และพระปัญจวัตศีย์ทั้งห้าไว้ที่ปากถ้ำขามเพื่อเป็นที่สักการบูชาของชาวบ้านแถบนั้น ปีต่อ ๆ มาเมื่อถึงวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะมาพร้อมกันไปสรงน้ำพระปัญจวัตศีย์ทั้งห้า มีขบวนแห่ดอกไม้ ติ๋งฮ่อง ติ๋งกลอง ไปพร้อมกัน อยู่แรมคืนตลอดมาทุกปี และเมื่อปี พ.ศ. 2511 หลังจากทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ และแผ่เมตตา เวลาประมาณ 3 ทุ่ม ขณะที่กำลังนั่งพักผ่อนนั้น น้ำปานะอยู่นั้น หลวงพ่อชา สุภทโท ได้ปรารถนาพระมหามร เขมจิตโต ว่าสถานที่นั่งสมาธิบำเพ็ญธรรมแห่งนี้สงบเย็นสบาย ปลอดภัยดี เหมือนกับว่าเป็นที่ที่ท่านเคยอยู่มาก่อน หลวงพ่อได้ปรารถนาต่อไปว่า ถ้ำแห่งนี้เรียกว่า “ถ้ำแสงเพชร” ตั้งแต่นั้นมาถ้ำพระใหญ่จึงกลายเป็น “ถ้ำแสงเพชร”



ภาพที่ 196 “น้ำทิพย์”

ถ้ำแสงเพชร เดิมชาวบ้านเรียกภูเขานี้ว่า ภูถ้ำขาม หรือถ้ำพระใหญ่ อยู่ท่ามกลางป่าอันร่มรื่น มีต้นไม้ ๆ ชนิด ขึ้นเขียวชอุ่ม อุดมสมบูรณ์ ร่มรื่นเมื่อก่อนชาวบ้านแถวนี้อาศัยเข้าไปหาของป่าและล่าสัตว์เป็นประจำ ประมาณปี พ.ศ. 2498 พ่อใหญ่เทพ บุญหาญ พ่อใหญ่กุ กัลยารัตน์ พ่อใหญ่จันทร์ กา รินทอง และพ่อใหญ่เป็ง บุญกัณฑ์ ชาวบ้านหนองมะแซว ตำบลปลาค้าว ได้ว่าจ้างช่างมาปั้นพระช่างชื่อ นายสิงห์ โทธาริน ชาวบ้านปลาค้าวมาปั้นรูป

“น้ำทิพย์” ลักษณะมีหยดน้ำทิพย์ออกมาจากเพิงหิน มีหยดน้ำตลอดทั้งปี ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นดินแดนที่ถูกเนรมิตขึ้นจากธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นน้ำบำบัดจากธรรมชาติ ช่วยรักษาโรค และรักษาอาการเจ็บป่วยให้ดีขึ้น ด้วยการทาบริเวณที่เจ็บป่วย



ภาพที่ 197 พระพุทธรูปทองคำพระศาสดาพุทธเจ้าปางห้ามญาติ

สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ ภายในวัด เช่น พระพุทธรูปทองคำพระศาสดาพุทธเจ้าปางห้ามญาติ พระปางป่าเลไลยก์ พระสยามเทวาธิราช พระพุทธเจ้าน้อย พระโคตมพุทธเจ้า และหลวงปู่เทพโลไม้มกูดร เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: พื้นที่วัดมีบริเวณกว้างขวาง มีการก่อสร้างอย่างเป็นสัดส่วน สวยงาม มีถ้ำขนาดใหญ่ โอบล้อมด้วยโขดหินน้อยใหญ่มากมาย ภายในบริเวณวัดเป็นภูเขาที่มีพรรณไม้หลากหลายชนิด ทำให้วัดถ้ำแสงเพชร เป็นสถานที่สงบเงียบ เหมาะแก่การนั่งวิปัสสนา เป็นแหล่งธรรมะ เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาตินักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติที่สงบและร่มรื่น ได้สัมผัสกับดินแดนที่เงียบสงบ มีความร่มรื่น และสัมผัสกับสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติของผู้แสวงหาความหลุดพ้น

นามธรรม: วัดถ้ำแสงเพชร มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติที่สวยงาม นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้เห็นบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่นแล้ว ยังได้สัมผัสกับวัดที่มีความสำคัญ คือ เป็นวัดที่หลวงปู่ชา วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินธุดงค์มาเมื่อปี พ.ศ. 2511 และใช้ถ้ำวัดแสงเพชรเป็นที่พำนักวิปัสสนา และต่อมาหลวงปู่ชา สุภทโท ได้ปรับปรุงถ้ำแสงเพชรให้เป็นวัดสาขาที่ 5 ของวัดหนองป่าพง วัดนี้จึงถือว่าเป็นศูนย์กลางแห่งปริยัติ และปฏิบัติของคณะสงฆ์อีกแห่งหนึ่ง เป็นพุทธสถานที่มีความสำคัญต่อชุมชน และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป เมื่อนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เป็นวัด เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และเป็นธรรมชาติ จิตใจจะพบทางสว่าง สงบ เข้าใจธรรมชาติของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาปัญญาให้สูงขึ้นได้

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรม บำเพ็ญบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น และเทศกาลสำคัญตามประเพณีไทย เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ เป็นต้น

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: เยี่ยมชมถ้ำแสงเพชร น้ำทิพย์ ถ้ำโคนอน (ถ้ำพระน้อย) สักการะพระพุทธรูปปางมคธ หลวงปู่เทพโลกอุดร พระปางป่าเลไลย์ พระสยามเทวาธิราช พระพุทธเจ้าน้อย และพระโคตมพุทธเจ้า เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลาดจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง อาคารปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง เช่น วัดสี่แยกแสงเพชร (ห่างจากวัดถ้ำแสงเพชร 3 กม.), พระมงคลมิ่งเมือง (ห่างจากวัดถ้ำแสงเพชร 16.7 กม.), วนอุทยานภูสิงห์-ภูผาผึ้ง (ห่างจากวัดถ้ำแสงเพชร 12 กม.), วัดดงเตาเก่า (ห่างจากวัดถ้ำแสงเพชร 36 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

อยู่ห่างจากตัวจังหวัดอำนาจเจริญ ไปทางทิศตะวันออกตามแนวถนนอรุณประเสริฐ เส้นทางอำนาจเจริญ – อ.เขมราฐ ประมาณ 10 กิโลเมตร เข้าจากถนน ทล.202 ประมาณ 3 กิโลเมตร

วัดอโงศิลาวาส จังหวัดบึงกาฬ

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดอโงศิลาวาสเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านอโง ตำบลโคส อำเภอมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ข้อมูลติดต่อ โทร : 090-129 4045 นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์ ผู้ดูแลสถานที่

ประวัติความเป็นมา

วัดอโงศิลาวาส ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ 2480 เดิมชื่อว่า "วัดถ้ำคอกม้าขมศิลาป่าเลไลย์"¹⁸⁷ โดยมีพระอาจารย์คำมูล (พระธุดงค์จากจังหวัดกาฬสินธุ์) เป็นพระผู้นำชาวบ้านอโง สร้างวัดขึ้นในบริเวณป่ารกชัฏ ด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านซึ่งห่างไปประมาณ 600 เมตร โดยมีเนื้อที่ครั้งแรกจำนวน 8 ไร่ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 พระนิเทศศาสนคุณ (หลวงพ่อดม สิริปัญญา) ซึ่งเป็นเจ้าของแนวคิดโครงการ "ธนาคารน้ำใต้ดิน"¹⁸⁸ ได้เป็นผู้นำชาวบ้านอโงและคณะศิษย์จากจังหวัดหนองคายร่วมกันบูรณะปฏิสังขรณ์วัด พร้อมทั้งได้ขยายขอบเขตของวัดจากเดิม 8 ไร่ เป็น 80 ไร่ โดยชาวบ้านให้ผนวกที่ดินสาธารณะประโยชน์บ้านอโงมอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ของวัด และได้ทำการเปลี่ยนชื่อวัด จากเดิมชื่อ "วัดถ้ำคอกม้าขมศิลาป่าเลไลย์" เป็น "วัดอโงศิลาวาส" เมื่อปี พ.ศ.2518 ภายใต้ปรัชญาที่ หลวงพ่อดม สิริปัญญา กล่าวไว้ว่า "หากประโยชน์เกิดบุญก็เกิด"¹⁸⁹ ดังนั้นวัดอโงศิลาวาสจึงเป็นวัดที่ไม่มีกำแพงปิดกั้น เนื่องด้วยวัดนี้เป็นของสังคมส่วนใหญ่ มิใช่ของผู้หนึ่งผู้ใด ท่านได้จัดสรรพื้นที่วัด เป็น 3 เขตสำคัญ¹⁹⁰ ได้แก่

1. เขตพุทธาวาส คือ บริเวณส่วนกลางของวัด เป็นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญได้แก่ พระอุโบสถหินอ่อน วิหาร ศาลาโรงฉัน เป็นต้น (จุดสังเกต กลุ่มอาคารหลังคาสีเหลือง)
2. เขตสังฆาวาส คือ บริเวณกุฏิของพระสงฆ์ที่พักจำพรรษาภายในวัด อยู่ด้านทิศตะวันออกของวัด
3. เขตฆราวาส คือ กลุ่มอาคารที่พักสำหรับฆราวาสที่มาศึกษาปฏิบัติธรรม ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของวัด (กลุ่มอาคารหลังคาสีน้ำเงิน)

¹⁸⁷ สัมภาษณ์ นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์, ผู้ดูแลสถานที่ วัดอโงศิลาวาส, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸⁸ สัมภาษณ์ นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์, ผู้ดูแลสถานที่ วัดอโงศิลาวาส, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁸⁹ สัมภาษณ์ นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์, ผู้ดูแลสถานที่ วัดอโงศิลาวาส, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁰ สัมภาษณ์ นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์, ผู้ดูแลสถานที่ วัดอโงศิลาวาส, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 198 สะตือแม่ น้ำโขง

ภาพที่ 199 บริเวณสะตือแม่ น้ำโขง

สะตือแม่ น้ำโขง วัดอาฮงศิลาวาสตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณหน้าวัดเป็นแอ่งน้ำลึก เป็นจุดที่ลึกที่สุด มีน้ำไหลเชี่ยววน กระแสน้ำบริเวณแก่งอาฮงจะไหลเชี่ยวมากในฤดูน้ำหลากและมีกระแสน้ำไหลวนเป็นรูปกรวยขนาดใหญ่ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็น "สะตือแม่ น้ำโขง" เป็น unseen แห่งใหม่ของจังหวัดบึงกาฬ แม่น้ำโขงบริเวณแก่งอาฮงมีความกว้างประมาณ 300 เมตร ในฤดูน้ำลดและมีความกว้างราว 400 เมตร ในฤดูน้ำหลาก จะเป็นวังวนและหลุมกรวยเห็นได้ชัดเจนช่วงหน้าน้ำหลากในฤดูฝน เดือนกรกฎาคม ถึงกันยายน ทั้งยังสามารถชมความงามของแก่งอาฮง ซึ่งเป็นหินทอดยาวต่อกันเป็นสายลงไปแม่น้ำโขง และจะสามารถมองเห็นแก่งได้ในช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคมของทุกปี และกลุ่มหินที่ปรากฏบริเวณแก่งอาฮงจะมีชื่อเรียกตามลักษณะของหิน เช่น หินลิ้น นาค หินปลาเข้ ถ้ำปลาสวย



ภาพที่ 200 ซ้ายวิหาร - ขวาพระอุโบสถ



ภาพที่ 201 พระพุทธควานันท์ศาสดา
(จำลองจากพระพุทธชินราช)



ภาพที่ 202 พระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุพระ
อรหันต์สาวก

นักท่องเที่ยวสามารถกราบสักการะหลวงพ่อสุโขทัยและหลวงพ่อเชียงแสน (พระพุทธรูปทองคำโบราณ คู่บ้านคูบารมีไทย) พระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุพระอรหันต์สาวก พระพุทธควานันท์ศาสดา (จำลองจากพระพุทธชินราช ความสูง 7 เมตร) หน้าตัก 3.8 เมตร ตลอดจนพระปฏิมาสำคัญของคอื่นๆ



ภาพที่ 203 อุทยานหิน

ภายในวัด มีสวนหินธรรมชาติอายุประมาณ 70,000ปี อยู่ในบริเวณวัดจำนวนมาก ชมความงามของอุทยานการศึกษาที่ดารดาษด้วยโขดหินน้อยใหญ่และแมกไม้มานานาพรรณ



ภาพที่ 204 จุดชมบั้งไฟพญานาค

ทั่วไปที่มาพบเห็น เป็นที่มอบความสงบร่มเย็นแก่สาธุชนที่ได้มาอาศัย ทั้งนี้ ประโยชน์ทั้งปวงที่เกิดขึ้น มิใช่
อื่นใด แต่หากจรโลงไว้ เพื่อประเทศชาติ ศาสนา

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดอาฮงศิลาวาส มีศาสนสถานและศาสนวัตถุ อุโบสถหินอ่อนรูปทรงไทยประยุกต์ ตั้งอยู่บนพื้นที่เนิน บันไดทางขึ้นมีพญานาคทอดตัวยาวไปจนเกือบถึงตัววิหาร ภายในอุโบสถตกแต่งแบบ เรียบง่าย มีพระประธาน คือ พระพุทธควานันท์ศาสดา หล่อด้วยทองเหลือง ลักษณะคล้ายกับพระพุทธชิน ราช วิหารพระพุทธรูปหลวงพ่อบุญทนายและหลวงพ่อเชียงแสน (พระพุทธรูปทองคำโบราณ) พระบรม สารีริกธาตุ เจดีย์อัฐธาตุพระอรหันต์สาวก สำหรับนักท่องเที่ยวหรือพุทธศาสนิกชนได้มากราบไหว้สักการะ รวมทั้งในวัดยังมีอุทยานหิน เป็นโขดหินน้อย-ใหญ่จำนวนมากที่มีอายุเป็นหมื่นปี ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า มีเทพย ดารักษาอยู่ เรียกว่ามียักษ์เฝ้าหิน ได้เห็นความเป็นธรรมชาติ ทางวัดมีนโยบาย ห้ามข้ามชายของ นักท่องเที่ยวต้องรักษาความสะอาด เมื่อทำพิธีกรรมใดๆ ต้องเก็บให้เรียบร้อย ห้ามทะเลาะกัน จึงมี สิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาดและสงบ

นามธรรม: วัดอาฮงศิลาวาสมีนักท่องเที่ยวจากทุกชาติ ศาสนา เพราะมาแล้วสบายใจ อากาศ ดีมีความเย็นผ่านภูเขาและแม่น้ำโขง มีความสะอาด สงบ รักษาโรคเครียดได้ นักท่องเที่ยวได้มากราบพระ ขอพร รวมทั้งพญานาคตามความเชื่อและศรัทธาของแต่ละคน เป็นการรักษาใจของตนเอง

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตรตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันออกพรรษา จะมีบั้งไฟพญานาคขึ้นจำนวนมาก

กิจกรรมประจำวัน: ตักบาตร สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการขอพรพระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด ชมบรรยากาศ ภายในวัด และบริเวณริมแม่น้ำโขงหน้าวัด

นอกจากจะเป็นแหล่งพักผ่อนและ สถานที่ท่องเที่ยวของจ.บึงกาฬ ยังเป็น จุดชมบั้งไฟพญานาค อันเป็น ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ ที่ปัจจุบันยัง หาข้อสรุปพิสูจน์ไม่ได้ ลูกไฟขึ้นในคืน วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งไม่ตรงกันใ นแต่ละปี ปฏิทินไทย กับปฏิทินประเทศ สปป.ลาวตรงกัน เป็นช่วงประเพณีวัน ออกพรรษา ภายใต้ร่มบวร พระพุทธศาสนา วัดอาฮงศิลาวาส ได้ เป็นสถานที่ ที่มอบความสบาย สบาย ใจแก่ นักแสวงบุญ และนักท่องเที่ยว

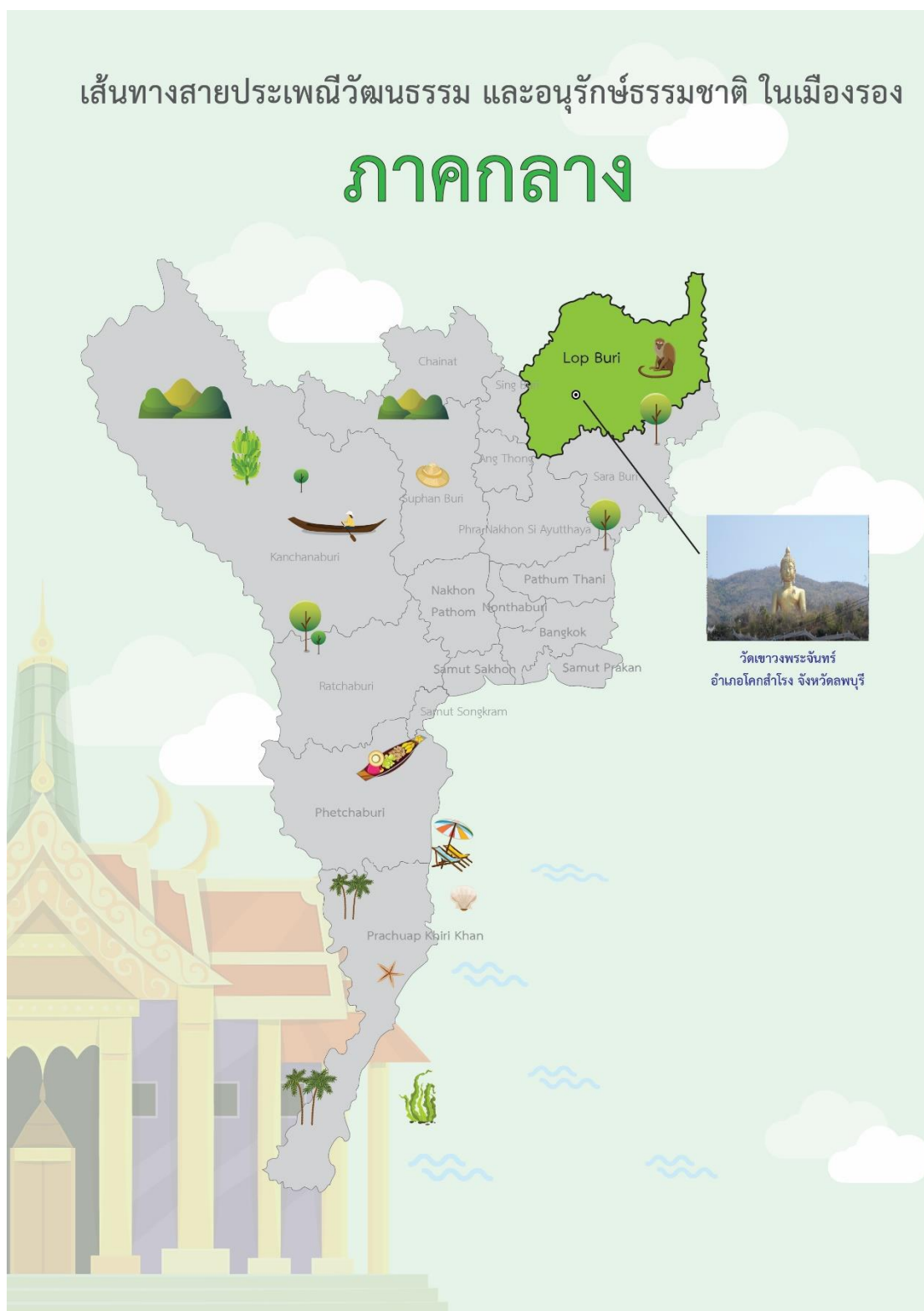
สิ่งอำนวยความสะดวก: มีบริเวณลานจอดรถกว้างขวาง ห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยว มีที่พักสำหรับนักปฏิบัติธรรม และนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดอาฮงศิลาวาส เช่น **ตลาดเกษตรชุมชนโนนศิลา-อาฮง** (ห่างจากวัดอาฮงศิลาวาส 2.7 กม.), **วัดโพธาราม** (ห่างจากวัดอาฮงศิลาวาส 27.2 กม.), **วัดภูทอก** (ห่างจากวัดอาฮงศิลาวาส 67.5 กม),

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดอาฮงศิลาวาส อยู่ห่างจากตัวเมืองบึงกาฬ 21 กิโลเมตร ใช้ทางหลวงหมายเลข 212 เส้นทางไปจังหวัดหนองคาย

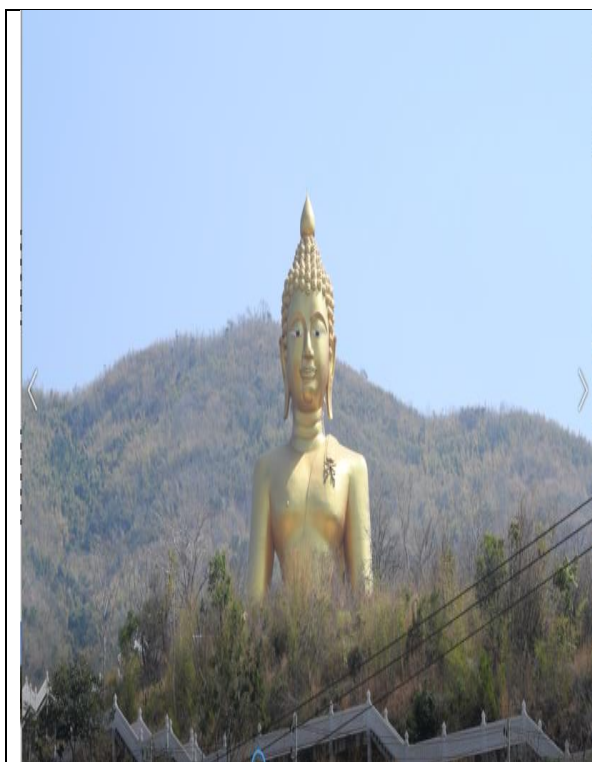


ภาพที่ 205 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคกลาง) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคกลาง ดังนี้

สายอนุรักษ์ธรรมชาติ ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้ วัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี



วัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง
จังหวัดลพบุรี

บริเวณเชิงเขาวงพระจันทร์ จะเป็นที่ตั้งของวัด และมีทางบันไดขึ้นไปสู่ยอดเขาด้วยบันไดปูนจำนวน 3,790 ขั้น สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 650 เมตร ใช้เวลาเดินทางจากเชิงเขาวงพระจันทร์ถึงยอดเขาประมาณ 2 ชั่วโมง บนยอดเขานี้จะมีรอยพระพุทธรูป องค์เทพหลายพระองค์ เช่น องค์เทพเจ้ากวนอู องค์พระถังซัมจั๋ง องค์เจ้าพ่อโตเสี้ย แม่นางประจันต์ องค์พระโพธิสัตว์กวนอิม ฯลฯ

วัดเขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง :

ชั้น: วัดเขาวงพระจันทร์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 15120

ข้อมูลการติดต่อ: - โทร. 061-070-7161, 096-720-5870

- <https://www.facebook.com/วัดเขาวงพระจันทร์>

- watkhaowongphrachan2019@gmail.com

ประวัติความเป็นมา

เดิมสถานที่แห่งนี้เป็นสำนักสงฆ์ มีพระสงฆ์มาปฏิบัติธรรมอยู่เชิงเขาวงพระจันทร์มานานแล้ว พระที่เดินธุดงค์มากราบนมัสการรอยพระพุทธรูป ก็สร้างกุฏิเป็นกุฏิกรรมฐานหลังเล็ก ๆ ตั้งอยู่ที่เชิงเขาวงพระจันทร์แห่งนี้เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ตามหลักฐานเอกสารของสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติปรากฏว่าในปีพุทธศักราช 2490¹⁹¹ มีการขอสร้างเป็นวัดขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ให้พุทธศาสนิกชนที่เดินทางมากราบนมัสการรอยพระพุทธรูป มาพักก่อนขึ้นเขาไปนมัสการรอยพระพุทธรูป ในช่วงหลังมีพระเถระหลาย ๆ รูปได้พาคณะศิษยานุศิษย์ของท่านมาร่วมด้วยสร้างวัดขึ้นมาประมาณ 4-5 วัด ในขณะที่ลูกศิษย์ที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนจะมาสร้างโรงเจ จึงปรากฏโรงเจอยู่หลายที่ ต่อมามีการมารวมเป็นวัดกันจริง ๆ ในปี 2538¹⁹² ในสมัยพระมงคลภูวนาวิกรม (หลวงปู่ฟัก ภูทกจารี) ท่านจึงรวมวัดทั้งหมดเป็นวัดเดียวกันมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “วัดเขาวงพระจันทร์”¹⁹³ บริเวณเชิงเขาวงพระจันทร์ จะเป็นที่ตั้งของวัด และมีทางบันไดขึ้นไปสู่ยอดเขาด้วยบันไดปูนจำนวน 3,790 ขั้น สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 650 เมตร ใช้เวลาเดินทางจากเชิงเขาวงพระจันทร์ถึงยอดเขาประมาณ 2 ชั่วโมง บนยอดเขาจะมีรอยพระพุทธรูปองค์เทพหลายพระองค์ เช่น องค์เทพเจ้ากวนอู องค์พระถังซัมจั๋ง องค์เจ้าพ่อโตเสี้ย แม่นางประจันต์ องค์พระโพธิสัตว์กวนอิม ฯลฯ บนยอดเขาจะสามารถชมทัศนียภาพของเมืองลพบุรีแบบ 360 องศา เห็นทั้งทิวเขา ผืนป่า พุงนา และบ้านเรือน นอกจากนี้บริเวณเชิงเขายังมี “หลวงพ่พุทธรูปองค์ใหญ่ ปางเชียงแสน ณ กลางเขา ขนาดหน้าตักกว้าง 45 เมตร สูง 75 เมตร วัดเขาวงพระจันทร์ เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งวัดที่เป็นต้นศูนย์รวมจิตใจของชาวลพบุรี บนยอดเขาเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธรูปแท้ (รอยพระบาทที่ 4) ที่ในช่วงเทศกาลเดือนสามของทุกๆ ปี จะมี เทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูปยอดเขาวงพระจันทร์

¹⁹¹ สัมภาษณ์ พระมหาธวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์, 30 มกราคม 2564.

¹⁹² สัมภาษณ์ พระมหาธวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์, 30 มกราคม 2564.

¹⁹³ สัมภาษณ์ พระมหาธวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์, 30 มกราคม 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 206 พระพุทธโชค หรือ "พระเชียงแสน"

พระพุทธโชค หรือ "พระเชียงแสน" เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะสมัยเชียงแสน มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดลพบุรี และใหญ่เป็นลำดับที่ 2 ของประเทศไทย หลวงพ่อพระพุทธโชค ประดิษฐานอยู่บริเวณริมเชิงเขาวงพระจันทร์ โดยแรกเริ่มโครงการก่อสร้างจะใช้ชื่อว่า "พระเชียงแสน" องค์พระก่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดหน้าตักกว้าง 45 เมตร สูง 75 เมตร เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างองค์พระ 8

ปี (โดยประมาณ) ในปัจจุบัน "พระเชียงแสน" ได้ทำการก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2561 และมีการจัดพิธีถวายพระนามใหม่ว่า "พระพุทธโชค" เมื่อวันอังคารที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2561 และมีพิธีสมโภชพระพุทธโชค เมื่อวันพุธที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2561 โดยสมเด็จพระวันรัต วัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นองค์ประธาน พร้อมด้วยกรรมการมหาเถรสมาคมหลายรูป

พิพิธภัณฑ์ "หลวงปู่ฟัก ภาททจარი" มีกลุ่มประติมากรรมหินทรายสีเหลืองอมส้ม ติดตั้งเรียง



ภาพที่ 207 พิพิธภัณฑ์ "หลวงปู่ฟัก ภาททจარი"

รายอยู่ที่ลานภายใน นอกตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ของวัดเขาวงพระจันทร์ จำนวนมากกว่า 30 ชิ้น ตัวพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารไม้สัก 3 ชั้น ด้านหน้าประดับด้วยก้อนหินแร่ขนาดใหญ่ มีทั้งหยกก้อนโต แห้งแร่ควอท และไม้แกะสลักนูนต่ำรูปหลวงปู่ฟัก ภายในอาคารมีพระบรมสารีริกธาตุ (ส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ) ภายในห้องตกแต่งด้วยโชนสีทองเป็นหลัก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวบรวมไว้มากมาย เช่นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ พระฤๅษี เทวรูป และเครื่องรางของขลังหายากที่เป็นสิ่งของสะสมของหลวงปู่ฟัก

รอยพระพุทธบาท บนยอดเขาวงพระจันทร์ มีรอยพระพุทธบาทบนยอดเขา สำหรับเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชน และบนยอดเขานี้ในปี พ.ศ.2496 หลวงพ่อโอภาสี ได้ขึ้นมา เห็นว่า

บริเวณเขาทั้ง 4 ด้าน เป็นรูปเขาโค้ง มองไปทางไหนก็เห็นเป็นวงโอบล้อมอยู่ จึงขนานนามว่า "เขาวงพระจันทร์"

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเขาวงพระจันทร์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลพบุรี นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับผู้คนที่มีศรัทธาเดินขึ้นบันไดมากถึง 3,790 ขั้น เพื่อขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูป ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการนำสิริมงคลมาให้ตนเองและครอบครัว ด้านบนยังมีจุดที่สามารถชมวิวมุมสูงโดยรอบ อีกทั้งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวัดที่มีสิ่งมหัศจรรย์ 9 ประการ ได้แก่ รอยพระพุทธรูปแท้, รอยพระเขี้ยวแก้ว, หลวงปู่ฟัก เจ้าอาวาสผู้ฉันมังสวิรัตและไม่อาบน้ำตลอดชีวิต, พระบรมสารีริกธาตุ, พิพิธภัณฑสถาน, ต้นปลัดขิกธรรมชาติ, ควายสามเขาแห่งเดียวในโลก, งาช้างสีดำแห่งเดียวในโลก อีกหนึ่งไฮไลต์ที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นมาแต่ไกล นั่นคือ พระใหญ่ “พระปรากฏ์เชียงแสน” ประดิษฐานอยู่ ณ กลางเขา ขนาดหน้าตักกว้าง 45 เมตร สูง 75 เมตร นับว่าเป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย รองจากหลวงพ่อกว้าง วัดม่วง จังหวัดอ่างทอง และในทุก ๆ ปี จะมีงานเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูป บนยอดเขาวงพระจันทร์ มีการประดับไฟทั้งบริเวณวัดตรงเชิงเขาและบนยอดเขาอย่างสวยงาม ซึ่งถ้านักท่องเที่ยวได้เดินขึ้นไปยังยอดเขาแล้ว นอกจากจะได้กราบไหว้ขอพรรอยพระพุทธรูป ก็ยังจะได้ไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ บนเขา

นามธรรม: เวลาที่ชาวพุทธรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะนิยมสักการะบูชาสิ่งที่เป็นตัวแทนพระองค์ เช่น พระพุทธรูป พระบรมสารีริกธาตุ รอยพระพุทธรูป สิ่งเวทมนตร์ และพระธรรมคำสอน เป็นต้น อานิสงส์แห่งการเลื่อมใสและบูชารอยพระพุทธรูป เช่น ที่ปรากฏในสมัยที่พระดิสสะพุทธเจ้า ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ พระองค์ทรงเหยียบรอยพระบาทไว้ เมื่อท่านเห็นรอยพระพุทธรูปแล้ว จิตเกิดโสมนัส จึงยินดีบังเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธรูป ส่งผลให้หลังจากสิ้นบุญไปแล้วก็ไม่เคยตกอยู่ในอบายภูมิอีกเลย จนกระทั่งถึงกัลป์ที่ 7 ได้เกิดเป็นพระมหากษัตริย์ชื่อว่า “สุเมธ” สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ ซึ่งได้แก่ ดวงแก้ว จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว นางแก้ว ขุนพลแก้ว และขุนคลังแก้ว หลังจากนั้นจึงมาเกิดในสมัยพระสมณโคดมพุทธเจ้าแล้วบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในที่สุด การระลึกถึงพระพุทธรูป หรือที่เรียกว่า “พุทธานุสติ” เป็นกรณฐานอย่างหนึ่งได้เช่นกัน เป็นการระลึกถึงพุทธคุณเป็นอารมณ์ จัดเป็นการปฏิบัติบูชา ทำให้จิตสงบเป็นกุศล นักท่องเที่ยวที่ได้สักการะบูชารอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์นี้จะได้รับอานิสงส์ ส่งผลให้ผู้ที่บูชานั้นไปเกิดในแดนสวรรค์และโลกมนุษย์ เจริญในธรรมอื่น ๆ ยิ่งขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: เทศกาลขึ้นเขาวงพระจันทร์ ประมาณเดือนสาม หรือช่วงเทศกาลตรุษจีนของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะ ขอพรรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์ พระพุทธโชค หรือ "พระเชียงแสน", ชมพิพิธภัณฑ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายชี้ทางเข้าถึง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเขาวงพระจันทร์ เช่น เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 79.3 กม.), วัดพระศรีรัตนมหาธาตุหรือวัดพระธาตุ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 23.6 กม.), พระนารายณ์ราชนิเวศน์ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32.7 กม.), พิพิธภัณฑสถานพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32.5 กม.), วัดเสาชิงช้า (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32.9 กม.), วัดสันเปาโล (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 35.2 กม.) วัดนครโกษา (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32.9 กม.), วัดมณีชลขันธ์ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32 กม.), วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 32.6 กม.), วัดเขาวงกต หรือ ถ้ำค้างคาว (ห่างจากวัดเขาวงพระจันทร์ 28 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

เดินทางมาจากตัวจังหวัดลพบุรี มาตามถนนพหลโยธินจะมีป้ายบอกทาง ให้เลี้ยวขวาเข้าวัดเขาวงพระจันทร์ ประมาณ 5 กิโลเมตรจะพบกับโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยลพบุรี ตั้งอยู่ทางด้านขวามือก่อนถึงเขาวงพระจันทร์ และเมื่อเลยแนวเขตรั้วโรงเรียนไปจะพบกับศาลเจ้าพ่อขุนด่านตั้งอยู่บริเวณทางด้านขวามือเลยแนวเขตของรั้วโรงเรียน

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง

ภาคตะวันออก



ภาพที่ 208 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรองภาคตะวันออก ดังนี้

สายอนุรักษ์ธรรมชาติ ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้ วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อ. เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว



วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดถ้ำเขาฉกรรจ์เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์นิกายมหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 5 ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 27000

ข้อมูลติดต่อ: โทร. 089-868-3092

ประวัติความเป็นมา

วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อยู่ที่บ้านเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ 28 ไร่ 2 งาน 8 ตารางวา ตั้งอยู่บนเขาฉกรรจ์ ซึ่งเป็นเขาหินปูนขนาดใหญ่สามลูกที่ตั้งเรียงตัวติดกัน ตั้งตระหง่านอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 317 ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะเที่ยวได้ง่ายดาย และบริเวณเชิงเขาเป็นสวนรุกขชาติใช้เป็นสถานที่ปลูกป่าของกรมป่าไม้อีกด้วย คำว่าฉกรรจ์นั้น เล่ากันว่ามาจากเมื่อครั้งสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินหรือพระยาวชิรปราการในขณะนั้นได้ทรงรวบรวมคนไทยจากชุมนุมต่าง ๆ ร่วมกันกอบกู้เอกราช และได้มาทรงกระทำพิธี ฉอ-กัณฑ์ หรือพิธีตัดไม้ข่มนาม พิธีการาบเจตภูติ ก่อนที่จะยกทัพไปปราบชุมนุมต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถรวบรวมผู้คนมาสร้างกรุงธนบุรีในเวลาต่อมา¹⁹⁴ โดยคำว่า "ฉอ-กัณฑ์" ได้เพี้ยนมาเป็น "ฉกรรจ์" อย่างในปัจจุบัน เขาฉกรรจ์ เป็นภูเขาหินปูนที่มีความโดดเด่นตระหง่านอย่างเห็นได้ชัด เพราะความสูงชันที่ทำแนวเกือบจะตั้งฉากกับพื้นดิน และมีลักษณะพื้นผิวของหน้าผาที่มีลักษณะคล้ายผ้าม่าน อีกทั้งยังเป็นภูเขาตึกดำบรรพ์ที่มีอายุราว ๆ 2,000 - 4,000 ปี¹⁹⁵ บนภูเขาก็มีถ้ำน้อยใหญ่มากถึง 12 แห่ง เช่น ถ้ำหนุมาน ถ้ำมหาสิงห์ ถ้ำน้ำทิพย์ ถ้ำแก้วพลายชุมพล เป็นต้น แต่ที่ได้รับความนิยมและเปิดให้เข้าชมมีเพียงแห่งเดียวคือ ถ้ำทะลุ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปให้นักท่องเที่ยวได้สักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล “วัดถ้ำเขาฉกรรจ์” ตั้งอยู่บริเวณเขาฉกรรจ์นี้ เป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายมหานิกาย¹⁹⁶ ภายในวัดประกอบด้วย พระอุโบสถที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2533¹⁹⁷ มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ และมีบันไดประมาณ 300 ขั้น เพื่อขึ้นไปยังยอดเขาจุดชมวิว เพื่อให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามของอำเภอเขาฉกรรจ์ได้อย่างชัดเจน เช่น วิวดถ้ำเขาฉกรรจ์ และสวนรุกขชาติเขาฉกรรจ์ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่ร่มรื่นด้วยแมกไม้ นานาชนิด วัดได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างในปี พ.ศ.2541 และปี พ.ศ.2550 เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากเป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายมหานิกายที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ที่นี่ยังเป็นจุดชมวิวชั้นดีที่เผยให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามของอำเภอเขาฉกรรจ์ได้อย่างชัดเจน

¹⁹⁴ สัมภาษณ์ พระครูบรรพตพัฒนาราช, เจ้าอาวาส วัดเขาถ้ำฉกรรจ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁵ สัมภาษณ์ พระครูบรรพตพัฒนาราช, เจ้าอาวาส วัดเขาถ้ำฉกรรจ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁶ สัมภาษณ์ พระครูบรรพตพัฒนาราช, เจ้าอาวาส วัดเขาถ้ำฉกรรจ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

¹⁹⁷ สัมภาษณ์ พระครูบรรพตพัฒนาราช, เจ้าอาวาส วัดเขาถ้ำฉกรรจ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 209 พระอุโบสถ และพระประธาน



ทางขึ้นเขาทะเล เพื่อชมวิวดูโดยรอบอำเภอสระแก้ว

ภาพที่ 210 ทางขึ้นเขาทะเล

บันได 300 ขั้นไปยังยอดเขาถ้ำทะเล เพื่อชมวิวดูทิวทัศน์โดยรอบ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เห็นทัศนียภาพที่มีความสวยงามของอำเภอเขาฉกรรจ์ได้อย่างชัดเจน

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ถ้ำเขาฉกรรจ์เป็นเขาหินปูนขนาดใหญ่ ภายในมีถ้ำน้อยใหญ่มากถึง 72 ถ้ำ เป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน นักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์การท่องเที่ยว คือ ได้ชมบรรยากาศภายในวัดประกอบด้วย พระอุโบสถที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2533 มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ และมีบันไดประมาณ 300 ขั้น เพื่อขึ้นไปยังยอดเขาจุดชมวิว เพื่อให้เห็น

ทัศนียภาพที่สวยงามของอำเภอเขาฉกรรจ์ได้อย่างชัดเจน เช่น วิเวตถ้ำเขาฉกรรจ์ และสวนรุกขชาติเขาฉกรรจ์ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่ร่มรื่นด้วยแมกไม้มานานาชนิด อีกทั้งในช่วงเทศกาลนักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมในโอกาสที่พุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดสระแก้วเดินทางมาร่วมทำบุญสืบสานประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรักษาขนบธรรมเนียมอันดีงาม เป็นการส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชน ทุกหมู่เหล่า ได้เห็นคุณค่าความสำคัญในมรดกทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตลอด จนเป็นการส่งเสริมความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้สังคมที่นั่นมีแต่ความสุข เป็นสังคมแห่งการแบ่งปันเอื้ออาทร โดยใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสื่อกลาง

นามธรรม: ที่วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ ภายในถ้ำจะประดิษฐานพระพุทธรูป พระพุทธรูปจำลอง และรูปปั้นฤๅษี ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธา พระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธรูปองค์อย่างหนึ่ง บางครั้งเรียกว่ารอยพระพุทธรูป และบางครั้งเรียกว่าฝ่าพระบาท เมื่อประเทศไทยรับพระพุทธศาสนาเข้ามาจากประเทศอินเดีย จึงรับเอาวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธรูปเข้ามาปฏิบัติด้วย ซึ่งประเทศอินเดียถือว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นไว้เคารพสักการะแทนพระพุทธรูปองค์มาตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการสร้างพระเจดีย์หรือพระพุทธรูป แม้เมื่อมีพระพุทธรูปแล้วก็ยังมีความนิยมสร้างพระพุทธรูปอยู่ พระพุทธรูปจำลองบางแห่งสร้างเป็นรอยพระพุทธรูปคู่แต่ส่วนใหญ่เป็นรอยพระพุทธรูปเดี่ยว ถ้าเป็นพระพุทธรูปเดี่ยวจะเป็นพระพุทธรูปเบื้องขวามีขนาดใหญ่กว่าพระบาทจริงมาก ภายในฝ่าพระบาทจำลองจะสลักเป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปพระพรหม เทวดา ปราสาท รูปช้าง ม้า แก้วแหวน เงินทองของมีค่าต่าง ๆ หมายความว่าความเป็นพรหม เป็นเทวดา เป็นพระราชา และของมีค่าอื่น ๆ ที่คนส่วนใหญ่ปรารถนาอยากจะได้ อยากจะเอาไว้ครอบครองเป็นของตนเอง พระพุทธรูปทรงเหยียบบอญได้ฝ่าพระบาทหมดแล้วหรือยืนอยู่เหนือสิ่งเหล่านั้นทั้งสิ้น เรียกว่าทรงยืนอยู่เหนือความอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่โดยประการทั้งปวง นักท่องเที่ยวที่ได้สักการะบูชาพระพุทธรูปจำลอง จะได้น้อมระลึกถึงพระคุณของพระพุทธรูป ผู้ทรงรู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยพระธรรม และทรงเป็นผู้จำแนกธรรมไพเราะงดงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด จะเกิดกำลังใจในการประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธรูป ยึดมั่นในความดี มีศรัทธามั่นคง พัฒนาตนไปสู่หลักธรรมอื่น ๆ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: กิจกรรมทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: สักการะรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาฉกรรจ์, ให้อาหารลิง, ดูค้างคาว, ชมวิวของอำเภอเขาฉกรรจ์ในมุมกว้าง บนยอดเขาฉกรรจ์, ชมสวนรุกขชาติของกรมป่าไม้

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์บอกทาง ร้านจำหน่ายสินค้าชุมชน

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเขาฉกรรจ์ เช่น อ่างเก็บน้ำเขาสามลิบ (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์ 12.3 กม.), สวนรุกขชาติเขาฉกรรจ์ (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์ 260 ม.), วัดรัตนคีรี (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์

550 ม.), หลวงพ่อทองวัดสระแก้ว (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์ 21.5 กม.), หลวงพ่อขาววัดนครธรรม (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์ 34.5 กม.), ตลาดโรงเกลือ หรือ ตลาดชายแดนบ้านคลองลึก (ห่างจากวัดเขาฉกรรจ์ 68 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

จากสามแยกสระแก้ว ไปตามทางหลวงหมายเลข 317 (สระแก้ว-จันทบุรี) มุ่งหน้าสู่อำเภอเขาฉกรรจ์ เป็นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตรทางเข้าวัดถ้ำเขาฉกรรจ์จะอยู่ติดริมทางหลวงด้านซ้ายมือ



ภาพที่ 211 ภาพแผนภูมิ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ
ในเมืองรอง (ภาคใต้) (สายอนุรักษ์ธรรมชาติ)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ มีปรากฏในวัดท่องเที่ยวเมืองรอง ภาคใต้ ดังนี้

สายอนุรักษ์ธรรมชาติ ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้ (1) วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง
(2) วัดคูหาภิมุข อ.เมืองยะลา จ. ยะลา

<p>วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง</p>		<p>ถ้ำคูหาสวรรค์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกด้านหลังพระอุโบสถ ประตูลำหั้นไปทางทิศเหนือ</p>
<p>วัดคูหาภิมุข อ.เมืองยะลา จ. ยะลา</p>		<p>ถ้ำพระนอน ตัวถ้ำมีลักษณะคล้ายห้องโถงใหญ่ที่ดัดแปลงให้เป็นศาสนสถาน มีปล่องที่เพดานถ้ำ ปากทางเข้าถ้ำมี 3 ทาง ที่เชิงบันไดปากทางเข้าถ้ำมีรูปปั้นยักษ์ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าเขา”</p>

วัดคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดคูหาสวรรค์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: ถนนราเมศวร์ ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง 93000

ข้อมูลการติดต่อ: โทร. 074-613-198, 081-279-7944 (พระมหาปริชา เลขานุการเจ้าอาวาส)

ประวัติความเป็นมา

จากหลักฐานบางแหล่งระบุว่าวัดคูหาสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1924 บางแหล่งระบุว่า¹⁹⁸ พระราชมนีร่วมกับพระครูธรรมรังษี พระมหาเถรพุทธรักขิต พระครูบุศเทพ พระหมื่นเทพบาล สร้างวัดบริเวณถ้ำคูหาสวรรค์ และก่อพระพุทธรูป 20 องค์ สร้างพระเจดีย์ 7 องค์ เข้าถวายพระราชกุศลไปยังกรุงศรีอยุธยา โปรดเกล้าฯ ให้มีพระตำราตราโกษาธิบดี ยกญาติโยม และสัตว์ ไร่เนา อันมีในพื้นนั้น 12 ห้วงงานขาดออกจากส่วยหลวง เป็นศิลาบานทานพระกัลปนาสำหรับวัดคูหาสวรรค์สืบต่อไป อยู่ต่อมาเมื่อออกเมืองคำออกเป็นเจ้าเมืองพัทลุง ได้มีอุยงคตนะโจรสลัดมลายูกำลังเข้าปล้นเมืองพัทลุงได้เผาผลาญบ้านเรือนวัดวาอารามมาจนถึงตำบลคูหาสวรรค์ ดังนั้นวัดคูหาสวรรค์ก็อาจจะถูกทำลายเสียหายไปด้วยและได้รับการบูรณะในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2432 เพื่อเตรียมรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ห้า) ครั้งเสด็จประพาสแหลมมลายู และทรงจารึกพระปรมาภิไธย จปร. ไว้บริเวณเพิงหน้าถ้ำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 วัดคูหาสวรรค์ได้ร้างลงอีก ชาวบ้านจึงนิมนต์พระครูจรรยาภรณ์ (ตุต เกสโร) มาเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้บูรณะเป็นการใหญ่ วัดคูหาสวรรค์จึงค่อย ๆ เจริญพัฒนาขึ้น จนถึง พ.ศ. 2467 ด้วยเหตุที่เมืองพัทลุงย้ายจากตำบลลำปำ มาตั้งที่ตำบลคูหาสวรรค์ พระยาคณาภัยสุนทร (สา สุวรรณสาร) ผู้ว่าราชการเมืองสมัยนั้นได้ช่วยบูรณะวัดอีกแรงหนึ่ง¹⁹⁹ ในปี พ.ศ. 2473 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จวัดคูหาสวรรค์และได้จารึกพระนามย่อ บส. 30.10.73 ไว้ที่เพิงหน้าถ้ำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่9) และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จมาครั้งแรกในการเสด็จประพาสถ้ำคูหาสวรรค์ และได้ทรงจารึกพระปรมาภิไธย ภปร. และ สก. 17.3.2502 ไว้ที่เพิงหน้าถ้ำ และเสด็จมาเป็นครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2520²⁰⁰

¹⁹⁸ กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *ความรู้เรื่องกฐิน*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560, หน้า 66.

¹⁹⁹ กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *ความรู้เรื่องกฐิน*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560, หน้า 67-70..

²⁰⁰ สัมภาษณ์ พระมหาปริชา ฐริทตโต, เลขานุการเจ้าอาวาส วัดคูหาสวรรค์, 31 มกราคม 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

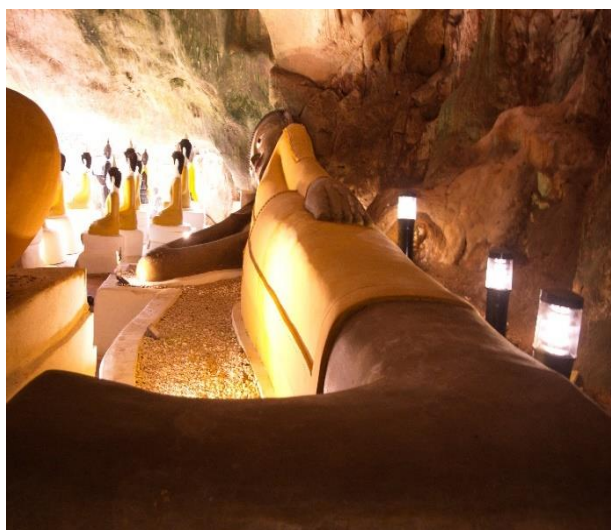


ภาพที่ 212 ถ้ำมหาสุวรรณค์

ถ้ำมหาสุวรรณค์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ด้านหลังพระอุโบสถ ประตูถ้ำหันไปทางทิศเหนือ เดิมชาวบ้านเรียกว่า “ถ้ำน้ำเงิน” หรือ “ถ้ำพระ” ถ้ำมีลักษณะสูงเป็นเว้ารูปกรวย ตอนบนมีหินงอกคล้ายรูปช้าง ชาวบ้านเรียกว่า “ช้างผุด” หรือหินลับแล ด้านตะวันออกของถ้ำมีหินเป็นสันกันอยู่ หินก้อนนี้ชะลุดสูงขึ้นไปติดกับตัวถ้ำ ทำให้แสงสว่างลอดเข้าถึงพื้นทำได้ ภายในพื้นถ้ำปูด้วยอิฐถือปูน มีเจดีย์เล็ก ๆ 1 องค์ มีพระพุทธรูปก่อด้วยอิฐหรือปูน และดินเหนียว เรียงแถวเป็นระเบียบหลายขนาดที่มีขนาดใหญ่มีพุทธรูปปางมารวิชัย 1 องค์ พุทธรูปปางไสยาสน์ 1

องค์ พระพุทธรูปตามประวัติว่า พระราชมนูนี้มีรามคุณูปมาจารย์ (หลวงพ่อทวด วัดช้างให้) และคณะสร้างขึ้นไว้ในสมัยอยุธยา จำนวน 20 องค์ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ได้รับการบูรณะต่อเติมพระพุทธรูปขึ้นอีก 17 องค์ นอกจากนี้ยังมีกรุพระพิมพ์อีกเป็นจำนวนมาก มีทั้งพระจำหลักไม้ พระพุทธรูป รูปปั้นพระสัมฤทธิ์ และที่สำคัญที่สุดคือ พระพิมพ์ดินดิบสมัยศรีวิชัยจะมีเป็นจำนวนมาก และที่ปากถ้ำมีหินเป็นสันถ้ำติดกับหินปากถ้ำ ชาวบ้านเรียกว่า

“หัวทรี” ตรงกันข้ามกับหัวทรีมีรูปพระฤๅษีตาไฟปูนปั้น 1 องค์ มีตำนานว่านางเลือดขาวกับเจ้าพระยาگุมารสร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์แทนตาสามโมกข์บยายเพชร และได้บรรจุอัฐิของตายายทั้งสอง ไว้ภายในด้วย เคยได้รับการบูรณะครั้งหนึ่งเมื่อปีพุทธศักราช 2468 เหลือรูปพระฤๅษีตาไฟขึ้นไปตามเพิงผาหน้าถ้ำมีจารึกพระปรมาภิไธยย่อและพระนามย่อของพระมหากษัตริย์และเจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่เคยเสด็จประพาสเรียงตามลำดับ ดังนี้ จปร. 108, ป.ป.ร. 25/10/2471. ภปร. 17/3/2502 เพิงหินตอนล่างจารึก บส. 30/10/73



ภาพที่ 213 พระพุทธรูปภายในถ้ำมหาสุวรรณค์



ภาพที่ 214 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2496 แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2521 กว้างยาว 23 เมตร สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก มุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันด้านหน้าจำรัสรูปพระสาวกหมุนล้อธรรมจักร ด้านหลังจำรัสรูปพระพุทธรองค์และหมู่เทวดา ประตุน้ำต่างจำหลักรูปทศกัณฐ์ รูปพระราม และเทพทวารบาล ลงรักปิดทองสมัยอยุธยา ตอนต้น ด้านข้างทั้งสองด้านประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามพระแก่นจันทร์ 1 องค์ และ

พระพุทธรูปปางห้ามญาติ 1 องค์ อยู่บนฐานชุกชีเดียวกัน โดยทั้ง 3 องค์นี้ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระพันปีหลวง ในรัชกาลที่ 5 ถวายแก่วัดคูหาสวรรค์

พระพุทธรูปจำลอง หล่อด้วยสำริดลงรักปิดทอง ประดิษฐานอยู่ภายในมณฑป ก่อด้วยอิฐถือปูนบนเขาตอนเหนือถ้ำคูหาสวรรค์ พระพุทธรูปนี้นายฮวดจู่หะและนางซิม ร่วมมือกับพระครูจตุรงฺกณีย์ (ตุด เกสโร) เจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ 2470

วิหารหลวงพ่อดุจดอย เขียบน้ำทะเลจืด

ถ้ำนางคลอด ตั้งอยู่ใกล้ประตูวัดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นับจากประตูวัดไปทางทิศเหนือประมาณ 80 เมตร ถ้ำออกแบบสวยงามวิจิตร ปากถ้ำสร้างเป็นอาคารไม้ เสาทาสีแดง หลังคาฉาบปูนแบ่งเป็นห้องลดหลั่นต่างระดับกันหลายห้อง ภายในห้องต่าง ๆ มีประติมากรรมปูนปั้นภายในห้อง อาทิ กลุ่มประติมากรรมรูปภิกษุ 4 องค์ ชักผ้าบังสุกุลจากโลงศพ กลุ่มประติมากรรมพุทธประวัติตอนเสด็จประทับ ณ ปาเลไลย์ กลุ่มประติมากรรมรูปพระยายมราชพิจารณาความ ดี ความชั่ว ประติมากรรมรูปพระสังกัจจายน์ ประติมากรรมรูปเหมือนพ่อท่านคล้าย คุณหาสุโย เป็นต้น

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดคูหาสวรรค์ เป็นวัดที่ร่มรื่น ร่มเย็น เงียบสงบ ภายในวัดมีปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหารหลวงพ่อดุจดอย พระพุทธรูปจำลอง ถ้ำ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ตั้งเรียงรายไว้ให้กราบไหว้สักการบูชา และตามเพิงผาหน้าถ้ำมีจารึกพระนามย่อพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์และเจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่เคยเสด็จประพาส จึงควรค่าแก่การกราบไหว้ และปฏิบัติตลอดจนถึงการศึกษาประวัติศาสตร์

นามธรรม: ถ้ำคูหาสวรรค์ เป็นถ้ำโบราณซึ่งเป็นที่อยู่ของพวกฤๅษีตามคติความเชื่อโบราณ ในถ้ำเป็นที่ประดิษฐานพระนั่ง พระนอน ที่พุทธศาสนิกชนเชื่อว่าถ้าได้กราบไหว้ปีละครั้งจะทำให้นั่งและนอนเป็นสุข มีอยู่ 28 องค์ ตามคติความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ และมีการสร้างแซมขึ้นมาเป็น 32 องค์ตอนหลัง ตามคติตอนหลังว่าชีวิตของมนุษย์เรานี้จะสมบูรณ์ที่สุดเขาเรียกว่าต้องมีอาการสามสิบสอง

ครบบริบูรณ์ก็ด้วยการสร้างเสริมเพิ่มเติมในชีวิต วัดคูหาสวรรค์จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นศูนย์รวมของนักท่องเที่ยวที่จะได้กราบไหว้บูชาตามความเชื่อเรื่องบาป บุญ ทำให้มีความมั่นคงในการต่อสู้กับอุปสรรคการดำเนินชีวิตประจำวัน มั่นใจในความดีตามหลักพระพุทธศาสนา เจริญด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญบูรพาจารย์ในวันที่ 3 เดือนมิถุนายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: ชม-ศึกษา-สักการะโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง เช่น ถ้ำคูหาสวรรค์ พระอุโบสถ พระพุทธบาทจำลอง วิหารหลวงปู่ทวด ถ้ำนางคลอต เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดคูหาสวรรค์ เช่น พระพุทธนิรโรคันตราย (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 1.5 กม.), เขากทะเล (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 1.6 กม.), ศาลหลักเมือง (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 5.3 กม.), หาดแสนสุขลำปำ (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 8.9 กม.), วังเจ้าเมืองพัทลุง หรือ วังเก่า-วังใหม่ (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 7.6 กม.), วัดวัง (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 8 กม.), วัดเขียนบางแก้ว (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 25 กม.), ถ้ำพุทธโคดม (ห่างจากวัดคูหาสวรรค์ 24 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดคูหาสวรรค์ห่างจากศาลากลางจังหวัดพัทลุงประมาณ 1.4 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4047 เส้นทางเดียวกับเขากทะเล ขับไปประมาณ 6 กิโลเมตร

วัดคูหาภิมุข จังหวัดยะลา

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น: วัดคูหาภิมุข หรือ วัดหน้าถ้ำ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านหน้าถ้ำ ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 95000

ข้อมูลการติดต่อ : - โทร. 081-850-2520 (นายซัชพงศ์ เพชรกล้า)

ประวัติความเป็นมา

วัดคูหาภิมุขเดิมมีชื่อว่า “วัดหน้าถ้ำ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ เป็น “วัดคูหาภิมุข” ในสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี วัดคูหาภิมุขเริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ.2390²⁰¹ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้นายเมือง บุตรพระยาหริ่งมาเป็นพระยายะลา ให้มีราชทินนามว่า พระยาณรงค์ฤทธิ์ศรีประเทศวิเศษวังษา มาตั้งที่ว่าการอยู่ที่บ้านท่าสาป ตำบลท่าสาป ริมแม่น้ำปัตตานี ต่อมา นายคงทอง เพ็ชรกล้า ร่วมกับชาวบ้านเห็นความจำเป็นที่จะสร้างวัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีบำเพ็ญบุญ ประกอบกับได้พบเห็นพระพุทธรูปไสยาสน์ในถ้ำใกล้ ๆ จึงได้ขออนุญาตต่อพระยายะลาในการสร้างวัด และร่วมกันสร้างวัดขึ้นที่ริมเขาหน้าถ้ำที่มีพระนอนแห่งนี้เนื้อที่เป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง กว้างประมาณ 20 วา ยาว 80 วา²⁰²ระยะต้นๆ สถานที่แห่งนี้มีฐานะเป็นสำนักสงฆ์ ไม่มีถาวรวัตถุเป็นหลักฐาน กุฏิวิหารปลูกสร้างกันในลักษณะอาคารชั่วคราวเท่านั้น ในปีพ.ศ 2405-2418 เจ้าอาวาสรูปที่ 2 คือ พระครูธรรมจันทร์ (เพชร ฐิตวิโส)²⁰³ ได้สร้างถาวรวัตถุขึ้นหลายอย่าง เช่น พระอุโบสถ (หลังเก่า) พุทธรูปก่อด้วยอิฐถือปูนขาว เป็นพระประทับนั่งปางต่าง ๆ ประดิษฐานไว้ในถ้ำจำนวน 15 รูป กุฏิถาวร 2 หลังและศาลาการเปรียญ 1 หลัง ต่อมาพระครูพรหมทอง จนทสิริ (พ.ศ 2545 - 2470) เจ้าอาวาสรูปที่ 4 ได้พัฒนาถาวรวัตถุขึ้นหลายอย่าง ได้แก่ การปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปไสยาสน์และพุทธรูป 15 องค์ การสร้างบันไดขึ้นถ้ำด้วยอิฐหรือปูนขาวเพื่อเป็นทางขึ้นถ้ำพระนอน และในปีพ.ศ 2472²⁰⁴ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จมาประทับแรมที่วัดนี้ ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยย่อว่า ป.ป.ร. ไว้ที่ผาหินในบริเวณวัด ปัจจุบัน วัดคูหาภิมุขเป็นวัดที่สำคัญของจังหวัดยะลา ได้ร่วมมือกับทางจังหวัด ยะลาและบรรดาพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปร่วมกันพัฒนาสถานที่แห่งนี้ทั้งในด้านการบำรุงดูแล โบราณสถาน การปรับปรุงหอวัฒนธรรมศรีวิชัยการขึ้นทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์สถาน การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโบราณคดีของสถานที่แห่งนี้ จัดกิจกรรมอบรมพัฒนาจิตใจประชาชน และเปิดหมู่บ้าน แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง การบูรณะแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติให้สวยงาม และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

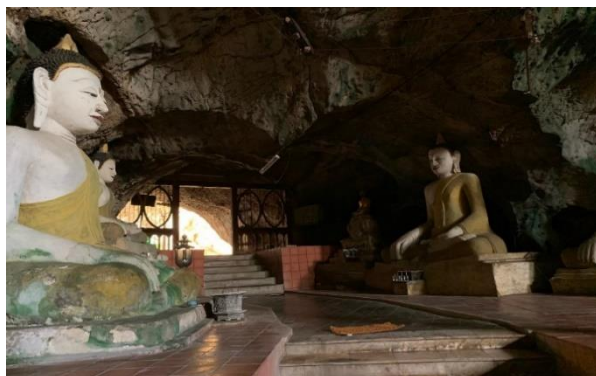
²⁰¹ สัมภาษณ์ นายซัชพงศ์ เพชรกล้า, ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰² สัมภาษณ์ นายซัชพงศ์ เพชรกล้า, ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰³ สัมภาษณ์ นายซัชพงศ์ เพชรกล้า, ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน, 6 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰⁴ สัมภาษณ์ นายซัชพงศ์ เพชรกล้า, ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน, 6 กุมภาพันธ์ 2564..

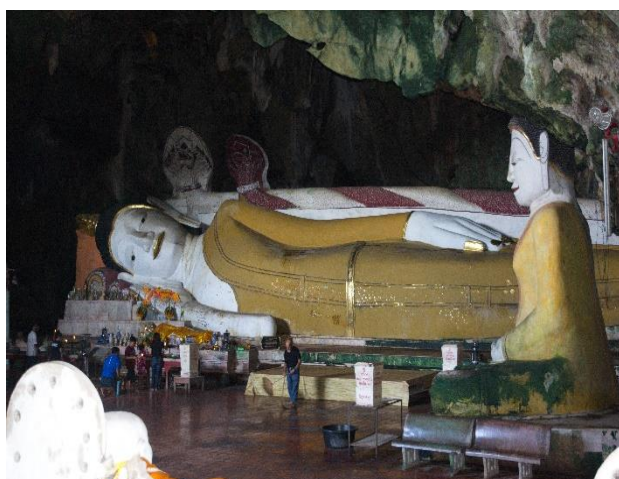
สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 215 ถ้ำพระนอน

เป็นด้ามท่าย แนบไว้กลางถ้ำตัว มีงูบองหลา (จงอาง) คล้องคอกอยู่ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2484 โดยช่างพื้นเมือง

ถ้ำพระนอน ตัวถ้ำมีลักษณะคล้ายห้องโถงใหญ่ที่ดัดแปลงให้เป็นศาสนสถาน มีปล่องที่เพดานถ้ำปากทางเข้าถ้ำมี 3 ทาง ที่เชิงบันไดปากทางเข้าถ้ำมีรูปปั้นยักษ์ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าเขา” เป็นประติมากรรมแบบลอยตัว รูปลักษณะเป็นยักษ์ในความเชื่อของคนท้องถิ่น มีรูปร่างคล้ายคนป่าเผ่าซาไก ตัวดำผมหยิก หนวดเครารกรุงรัง มีเขี้ยวออกอกมาฟันริมฝีปาก นุ่งผ้าถุง ยืนตัวตรง มือทั้งสองข้างจับไม้กระบอง ที่มีหัวกะโหลกมนุษย์



ภาพที่ 216 พระพุทไสยาสน์

กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2478 พระพุทไสยาสน์องค์นี้ถือเป็นปูชนียสถาน สำคัญ 1 ใน 3 ของดินแดนภาคใต้ ร่วมกับพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช และพระธาตุไชยาที่สุราษฎร์ธานี

พระพุทไสยาสน์ พระพุทไสยาสน์ขนาดใหญ่สมัยศรีวิชัย ชาวบ้านเรียกว่าพ่อท่านบรรทม สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 1300 พระพุทธรูปมีลักษณะพิเศษต่างไปจากพระนอนองค์อื่น คือมีพญานาคแผ่พังพานอยู่เหนือเศียร เดิมองค์พระปั้นขึ้นด้วยดินดิบ มีไม้ไผ่สานเป็นโครง ลักษณะกลวง สามารถเดินลอดเข้าไปในองค์พระได้ มีขนาดความยาว 81 ฟุต 1 นิ้ว ต่อมาองค์พระนั้นเกิดชำรุดเสียหาย จากน้ำบนเพดานถ้ำหยดลงมาถูกพระอุระทะลุ เจ้าอาวาสสมัยนั้นจึงทำการบูรณะ โดยการผูกเหล็กประสานไว้ข้างใน แล้วโบกปูนทับหุ้มไว้ภายนอกในปี พ.ศ. 2464



ภาพที่ 217 พิพิธภัณฑ์ศรีวิชัย

พิพิธภัณฑ์ศรีวิชัย มีวัตถุโบราณที่ขุดค้นได้จากถ้ำต่าง ๆ ในตำบลหน้าถ้ำ ได้แก่ ภูเขาวัดถ้ำ ภูเขากำป่น กรมศิลปากรค้นพบพระพิมพ์ดินดิบ สมัยศรีวิชัย สลูป เม็ดพระศก อิฐฐานพระพุทธรูป ขวานหินขัด และบริเวณสนามบินท่าสาป ได้ค้นพบโคกอิฐ เนินดินซากกำแพงเมืองโบราณ เครื่องถ้วยชาม เทวรูปพระนารายณ์สำริด สูงประมาณ 1 ศอก (0.5 เมตร) พระพุทธรูปแกะสลักในแผ่นหิน มีสภาพสมบูรณ์ จำนวน 3 องค์ กว้าง 21.50

เซนติเมตร สูง 30 เซนติเมตร สลักเป็นรูปนูนต่ำ รูปพระพุทธรูปประทับนั่ง ปางสมาธิ อีกองค์หนึ่งชำรุดครึ่งหนึ่งมีแค่พระเศียร พระพุทธรูปสมัยศรีวิชัย สมัยสุโขทัย สมัยอู่ทอง เป็นศิลปะวัฒนธรรมสมัยใหม่ และสมัยศรีวิชัยซึ่งเจริญรุ่งเรืองในราวพุทธศตวรรษที่ 11-14

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดคูหาภิมุขเป็นหนึ่งในสามปูชนียสถานที่สำคัญของภาคใต้ เช่นเดียวกับพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช และพระบรมธาตุไชยาที่สุราษฎร์ธานี แสดงถึงความรุ่งเรืองของศาสนาพุทธในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีวิชัย นักท่องเที่ยวจะได้ชมบรรยากาศภายในบริเวณวัดที่ร่มรื่น มีธารน้ำไหลผ่าน บันไดขึ้นไปยังปากถ้ำมีรูปปั้นยักษ์ ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าเขา” ภายในถ้ำมีลักษณะคล้ายห้องโถงใหญ่ ดัดแปลงปรับปรุงเป็นศาสนสถาน มีปล่องที่เพดานถ้ำมีแสงแดดส่องลงมาดูสวยงามมาก เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่สมัยศรีวิชัย มีภาพนาคแผ่พังพานปกพระเศียร ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑสถานศรีวิชัย เป็นที่เก็บวัตถุโบราณที่ขุดค้นได้จากถ้ำต่าง ๆ บนภูเขาวัดถ้ำและภูเขาเก่าป็น นอกจากนี้ที่นี่ยังได้เห็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุที่ควรแก่การศึกษาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำลึกที่มีความหมายต่อการเชื่อมโยงวิถีชีวิตวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ เห็นถึงคุณค่าความหลากหลายของศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมไทย เสริมสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและเชื่อมโยงคนในพื้นที่เพื่อนำไปสู่ความสามัคคีในพื้นที่

นามธรรม: นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัดคูหาภิมุขจะได้สักการะและได้คติธรรมจากพระพุทธรูปไสยาสน์ ที่มีลักษณะพิเศษต่างไปจากพระนอนองค์อื่น ลักษณะสี่เหลี่ยมไสยาสน์เป็น 1 ในการนอน 4 อย่างที่เรียกว่าแบบสี่เหลี่ยมไสยาสน์ หรือตาคตไสยาสน์ เป็นการนอนแบบผู้มีสติซึ่งมีลักษณะคือปูลาดผ้าสังฆาฏิเป็น 4 ชั้น สำเร็จสี่เหลี่ยมไสยาสน์ ด้วยพระปรัสเบียงขวา ทรงซ้อนพระบาทห่อหุ้มพระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงมนสิการสัญญาในอันเสด็จลุกขึ้น ปรากฏในพุทธประวัติลักษณะ เช่น 1. พระนอนปางสี่เหลี่ยมไสยาสน์ตอนดำเนินพุทธกิจประจำวัน 2. พระนอนปางสี่เหลี่ยมไสยาสน์ตอนปรินิพพาน 3. พระนอนปางสี่เหลี่ยมไสยาสน์ในตอนยมกปาฏิหาริย์ 4. พระนอนปางสี่เหลี่ยมไสยาสน์ตอนอสุรินทราหูเข้าเฝ้า ภาพกิริยาอาการของพระพุทธรูปเจ้าขณะยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ขณะยืน เดิน หรือนอน ถึงแม้ว่าจะสร้างด้วยโลหะ ปูน ไม้ หรือวัสดุอย่างใดก็ตามถือเป็นตัวแทนของพระพุทธรูป องค์พระพุทธรูปเปรียบเสมือนหัวใจของศิลปวัตถุทางศาสนา สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนพระพุทธรูปเปรียบเสมือนการอธิบายหลักคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า นักท่องเที่ยวจะมีความรู้สึกเหมือนเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระพักตร์และรับฟังคำสอนโดยตรงจากพระพุทธรูปองค์อย่างใกล้ชิด ได้ที่พึ่งทางใจ มั่นคงในศรัทธา ก้าวไปสู่การตั้งตนในหลักธรรมอื่น ๆ ต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ประเพณีห่มผ้าพระพุทธรูปไสยาสน์ ในวันที่ 13 เมษายนเป็นประจำทุกปี, งานวันรับเทวดา หรือ วัดรับเทวดา เป็นพิธีบวงสรวงเทวดา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ พระพุทธรูปเก่าแก่หลายองค์ เยี่ยมชมถ้ำพระนอน ถ้ำที่มีลักษณะคล้ายห้องโถงใหญ่ที่ดัดแปลงให้เป็นศาสนสถาน เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานศรีวิชัย ซึ่งมีวัตถุโบราณที่ขุดค้นได้จากถ้ำต่าง ๆ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดคูหาภิมุข เช่น **ถ้าแม่นางมณฑิ** (ห่างจากตัววัดคูหาภิมุข ประมาณ 6 กม.), **ถ้าศิลป์** (ตั้งอยู่ในภูเขาเดียวกันกับถ้าพระนอน), **ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยะลา** (ห่างจากตัววัดคูหาภิมุขประมาณ 8.7 กม.), **พระมหาธาตุเจดีย์พระพุทธธรรมประกาศ** (ห่างจากตัววัดคูหาภิมุข ประมาณ 127 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทาง: กทม-ยะลา ระยะทาง 1,084 กม. การเดินทางจากตัวเมืองยะลาประมาณ 7 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 10 นาที

4.3.3 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด

วัดปฏิบัติธรรม ที่ปรากฏในเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย 5 แนวการปฏิบัติ คือ 1. แนวอานาปานสติ 2. แนวพุทโธ 3. แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4) 4. แนวสัมมาอรหัง 5. แนวกายเคลื่อนไหว / รูปนาม มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด ดังนี้

1. แนวอานาปานสติ

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดทุ่งเขา ต.แสนตุง อ.เขาสมิง จ.ตราด

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (2) วัดศรีทิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

2. แนวพุทโธ

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย
- (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
- (3) วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน
- (4) วัดอนาลโย อ.เมือง จ.พะเยา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดนาหลวง (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี
- (2) วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย
- (3) วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร
- (4) วัดดงแก้วกัลยาราม อ.ศิลาลาด จ.ศรีสะเกษ
- (5) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ.สุรินทร์
- (6) วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
- (7) วัดเจติยาศรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดป่าชัยมงคล (วัดพรรั้ง) อ.บางรีน จ.ระนอง

3. แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

(2) วัดพระพุทธบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์

(2) วัดพิชโสภาราม อ.เขมรราช จ.อุบลราชธานี

(3) วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง

4. แนวสัมมาอรหัง

ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดหลวงพ่อสวดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

5. แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดแพร่แสงเทียน อ.ร้องกวาง จ.แพร่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดป่าสุคะโต อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แยกเป็นรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

4.3.3.1 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม **แนวอานาปานสติ** สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดทุ่งเขา ต.แสนตุง อ.เขาสมิง จ.ตราด

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(2) วัดศรีทิว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

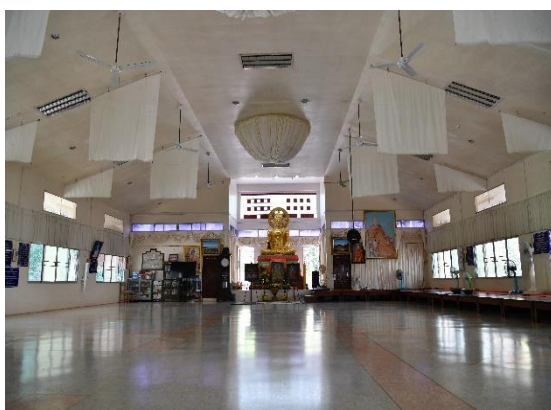


ภาพที่ 218 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง
24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคตะวันออก ดังนี้

วัดทุ่งเขา ต.แสนตุ้ง อ.เขาสมิง จ.ตราด



บริเวณวัด และห้องสอนวิปัสสนา

วัดทุ่งเขา จังหวัดตราด

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดทุ่งเขา เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: บ้านแสนตุง ตำบลแสนตุง อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ 098 290 0871

เฟซบุ๊ก : วัดทุ่งเขา แสนตุง อ.เขาสมิง จ.ตราด

ประวัติความเป็นมา

วัดทุ่งเขาตั้งอยู่บนเนินเขาความสูง 300 เมตร มองจากยอดเขาด้านหนึ่งจะเห็นทิวทัศน์ทะเลไปถึงเกาะช้าง อีกด้านหนึ่งเป็นเทือกเขาบรรทัด บรรยากาศสงบรมรื่น เป็นวัดขนาดเล็กมีพระสงฆ์จำพรรษาไม่เกิน 5 รูป ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2518²⁰⁵ ขณะนั้นพระยม กตปุญโญ รุดงค์มาอยู่ที่วัดไผ่ล้อม ตำบลบางพระ อำเภอเมืองตราด ท่านเจ้าคุณวิมลเมธาจารย์(แจ้ง จนทสโร) เจ้าอาวาสจึงได้ให้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้ ซึ่งเป็นสวนผลไม้เก่าจำพวกเงาะ ทุเรียน ที่ชาวบ้านมอบให้เพื่อสร้างเป็นวัด เป็นที่น.ส. 3 พื้นที่ 50 ไร่ พระอาจารย์ยมเป็นผู้ปฏิบัติเคร่งครัดในพระวินัย ถือธุดงค์วัตรฉันมือเดียวในบาตร เป็บด้วยมือ ไม่นิยมสร้างสิ่งก่อสร้าง ไม่อนุญาติให้เลี้ยงสัตว์²⁰⁶ ระยะเวลาที่ชาวบ้านไม่ค่อยพอใจเนื่องจากวัดนี้ไม่มีการทำพิธีกรรมต่างๆ เช่นทำน้มนต์ ปลุกเสกพระ เจิมป้ายเจิมรถ เป็นต้น ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีในการเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เคร่งครัดที่เน้นพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่ยังไม่ได้ถูกจัดในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตราด

ประวัติวิปัสณาจารย์



พระอชิการยม กตปุญโญ

เดิมจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาพ.ศ. 2518 ท่านเดินธุดงค์มาที่จังหวัดตราดได้เข้าพักอยู่ที่วัดไผ่ล้อม เจ้าคณะจังหวัดเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อมมองค้ก่อน ได้ขอให้ท่านมาจำพรรษาที่วัดทุ่งเขา เนื่องจากมีไข้ป่าชุกจึงไม่มีพระมาจำพรรษา ในปีพ.ศ. 2519 เจ้าคณะจังหวัดได้มาจำพรรษาอยู่ด้วยทั้งพรรษา พอออกพรรษาท่านเจ้าคณะจังหวัดตราดกลับไปอยู่วัดไผ่ล้อม²⁰⁷พระอาจารย์ยมจึงจำพรรษาอยู่ที่วัดทุ่งเขาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2564 รวมเวลาได้ 48 พรรษา

ภาพที่ 219 พระอชิการยม กตปุญโญ

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

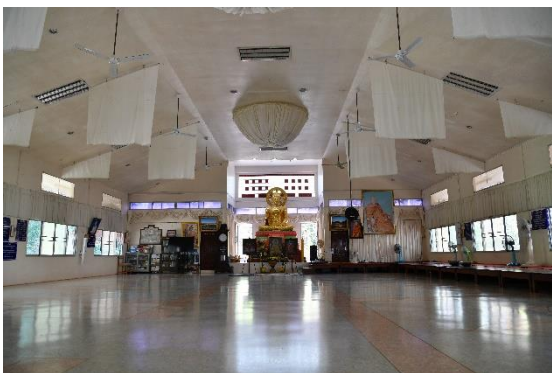
²⁰⁵ สัมภาษณ์ พระอชิการยม กตปุญโญ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰⁶ สัมภาษณ์ พระอชิการยม กตปุญโญ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰⁷ สัมภาษณ์ พระอชิการยม กตปุญโญ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

วัดทุ่งเขาเน้นการปฏิบัติธรรมและพัฒนาจิต²⁰⁸ เน้นที่การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เป็นหลัก จากนั้นสอนเรื่องคุณธรรมชาติของจิต ทางวัดจึงพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติหรือมาเยี่ยมชมวัดได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติภายนอกมาใส่ในจิตใจ จิตก็จะสงบลงตามธรรมชาติของจิต ไม่มีกิจกรรมเป็นตารางประจำ แต่มีพระธรรมเทศนาโดยท่านเจ้าอาวาสประจำทุกวันพระหรือโอกาสพิเศษ ไม่มีกิจกรรมเป็นหมู่คณะเนื่องจากจะทำให้วุ่นวายไม่สงบ ระเบียบในการเข้ามาพักที่วัด ผู้ปฏิบัติธรรมต้องถือศีลแปด ชุดปฏิบัติธรรมสีขาว ไม่รับบวชชีพรามณ์ รับประทานอาหารมื้อเดียว ฝีกนั่งสมาธิเดินจงกรม กำหนดจิตในปัจจุบันธรรม สำหรับผู้ที่จะบวชเป็นพระภิกษุต้องมาถือศีลที่วัดก่อน 7 วัน และต้องเลิกบุหรี่อย่างเด็ดขาด

ระเบียบปฏิบัติและตารางกิจกรรมประจำวัน ทางวัดจะให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้กำหนดตามความสะดวกของผู้ปฏิบัติว่าจะเข้าพักกี่วัน²⁰⁹ ทางวัดจะมีกิจกรรมเป็นประจำทุกวันพระ และ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยช่วงเช้าหลังจากใส่บาตร ฉ้นเช้าแล้ว หลวงพ่อจะเทศนาอบรมถึงเที่ยง จากนั้นพักทำกิจส่วนตัว ปฏิบัติด้วยตนเอง ตอนเย็นสวดมนต์ทำวัตรเย็น ธรรมเทศนา นั่งสมาธิ



ภาพที่ 220 ห้องสอนวิปัสสนา

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

โบสถ์ขนาดเล็ก เป็นโบสถ์ขนาดเล็ก สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2528 เน้นความเรียบง่ายสมถะ

ลานปฏิบัติวิปัสสนาหัวเรือ เป็นสถานที่ใช้ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับชาวบ้าน มีลานทรายสำหรับฟังเทศน์ และเป็นที่เดินจงกรม มีจุดชมวิวของเมืองตราด 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นทะเล ตรงปากแม่น้ำเวฬุ และข้ามไปถึงเกาะช้าง อีกด้านจะมองเห็นเทือกเขาบรรทัดเป็นแนวยาว

²⁰⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการยม กตตปุญโญ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁰⁹ สัมภาษณ์ พระอธิการยม กตตปุญโญ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา, 5 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 221 โบสถ์จิว และลานปฏิบัติวิปัสสนา



ภาพที่ 222 บรรยากาศบริเวณวัด



ภาพที่ 223 จุดชมวิว แนวเขาบรรทัดที่ทอดยาว

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดทุ่งเขาเป็นวัดเล็กอยู่บนเนินเขา มีศาสนสถาน โบสถ์จิว ศาลาปฏิบัติธรรม มีความเรียบง่ายสมถะ มีป่าไม้ล้อมรอบ ด้านหนึ่งเป็นทะเล มีจุดชมวิว นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัดจะได้สัมผัสบรรยากาศของความร่มเย็น โปร่งเบา สบายกายสบายใจ ช่วยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นามธรรม: วัดทุ่งเขาไม่ได้เน้นการสร้างถาวรวัตถุ แต่มุ่งให้ได้คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจโดยใช้ธรรมชาติรอบตัวโน้มนำให้พบกับธรรมชาติของจิตเดิมแท้คือความสงบที่ไม่มีการปรุงแต่ง วัดทุ่งเขาเน้นความเป็นอยู่ที่เคร่งครัดต่อพระวินัย จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการปลีกวิเวกทำสมาธิภาวนา ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา มุ่งสู่ความพ้นทุกข์ เมื่อกายวิเวกย่อมนำไปสู่จิตวิเวกที่สกัดจากกิเลสทั้งปวง

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา ในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: เนื่องจากเป็นวัดขนาดเล็กและเน้นเรื่องการปฏิบัติอย่างเดียว จึงไม่ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม

สิ่งอำนวยความสะดวก: ห้องน้ำ ลานจอดรถ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดทุ่งเขา เช่น **วัดบุปผาราม** หรือวัดปลายคลอง (ห่างจากวัดทุ่งเขา 25.5 กม.), **วัดไผ่ล้อม** (ห่างจากวัดทุ่งเขา 26.9 กม.), **ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด** (ห่างจากวัดทุ่งเขา 26.1 กม.), **น้ำตกคลองแก้ว** (ห่างจากวัดทุ่งเขา 40.4 กม.), **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง** (ห่างจากวัดทุ่งเขา 40.7 กม.) เป็นต้น

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3 ไปจังหวัดตราด อยู่ห่างจากตัวเมืองตราด 16 กิโลเมตร ใช้ทางแยกหมายเลข 3157-3158 เข้าตำบลแสนตุ้ง วัดอยู่ห่างจากตลาดแสนตุ้งประมาณ 2 กิโลเมตร การเดินทางมาโดยรถส่วนตัว หรือรถโดยสารประจำทางจากตราดมาลงสามแยกท่าจอด แล้วต่อรถรับจ้างประมาณ 3 กิโลเมตร



ภาพที่ 224 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวอานาปานสติ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคใต้ ดังนี้

วัดศรีทวี ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง
เป็นวัดราษฎร์ สังกัดธรรมยุติกนิกาย
เป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ 2 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช



วัดศรีทิว จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดศรีทิว เป็นวัดราษฎร์ สังกัดธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ถนนราชดำเนิน ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลติดต่อ โทรศัพท์ : 075 311 784, 081 370 5991

เว็บไซต์: [http:// www.watsritawe.org](http://www.watsritawe.org)

เฟซบุ๊ก: วัดศรีทิว จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา

วัดศรีทิว ได้รับเลือกเป็นสำนักปฏิบัติธรรมยอดเยี่ยมเมื่อปีพ.ศ. 2552²¹⁰ เดิมชื่อว่าวัดท่ามอญ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีชุมชนชาวมอญอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ ได้สร้างพระพุทธรูป และที่พักสงฆ์เพื่อเป็นศูนย์รวมของชุมชน และได้จดทะเบียนตั้งเป็นวัดเมื่อปี พ.ศ. 2398 ต่อมาพระครูเหมเจตยานุรักษ์ (ห้องกิม วุฑฒิงโคร)²¹¹ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 6 ได้พัฒนาวัดท่ามอญให้มีความเจริญขึ้น สร้างอุโบสถ ที่พักสงฆ์ และสร้างโรงเรียนสำหรับเด็กผู้หญิงได้ศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากวัดนี้มีเจ้าอาวาสที่ได้ดำรงสมณศักดิ์เป็น พระครูศรีสุธรรมรัต ถึงสองรูป คือ พระครูศรีสุธรรมรัต (ห้องกิม วุฑฒิงโคร) และ พระครูศรีสุธรรมรัต (ดำ ฐิตเปโม) จึงเปลี่ยนชื่อวัดจากวัดท่ามอญเป็น วัดศรีทิว โดยคำว่า “ทิว” ถูกแปลงมาจากคำว่า “ทิว” ซึ่งแปลว่าสอง²¹² วัดศรีทิวเป็นวัดนาร่องที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการวัดบันดาลใจในปีพ.ศ. 2559 เพื่อพลิกฟื้นคืนวัดให้กลับมาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน โดยมีกิจกรรมตามวิถีพุทธ เช่น การตักบาตรสาธิต สวดมนต์ทำวัตร ฟังธรรมเทศนา เป็นต้น

ประวัติวิปัสณาจารย์

พระพุทธิสารเมธี (สุวิทย์ อชิโต)

ป.ธ.4 เกิดเมื่อ 9 มีนาคม พ.ศ. 2494 วุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอก ปริญญาตรีศาสนศาสตร์บัณฑิต เมื่อพ.ศ. 2532 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีทิว เมื่อพ.ศ. 2540 เป็นพระราชคณะชั้นสามัญเปรียญที่ 4 พระพุทธิสารเมธี เมื่อพ.ศ. 2553 เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช (ธ) เมื่อพ.ศ. 2557 และเป็นผู้ดำเนินรายการเสียงธรรม ทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาและสังคมวัดศรีทิว FM 103.5



ภาพที่ 225 พระพุทธิสารเมธี (สุวิทย์ อชิโต)

²¹⁰ สัมภาษณ์ พระพุทธิสารเมธี, เจ้าอาวาส วัดศรีทิว, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹¹ สัมภาษณ์ พระพุทธิสารเมธี, เจ้าอาวาส วัดศรีทิว, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹² สัมภาษณ์ พระพุทธิสารเมธี, เจ้าอาวาส วัดศรีทิว, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดศรีทวีเริ่มงานเผยแผ่การปฏิบัติธรรมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 โดยมีหลักการว่าอบรมนักเรียนในด้านศีลธรรม และเปิดคอร์สอบรมปฏิบัติกรรมฐานให้กับบุคคลทั่วไป เน้นเรื่องการสื่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้ชาวบ้านเข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง และการทำให้เป็นวัดที่ร่มรื่น ร่มเย็น ให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อเชื่อมโยงวัดกับชุมชน โดยพระพุทฺธิสารเมธีเป็นวิปัสสนาจารย์และดูแลการอบรมทั้งหมด แนวการสอนใช้หลักอานาปานสติของท่านพุทธทาสภิกขุ²¹³ กำหนดลมหายใจเป็นหลัก และทำวัตรสวดมนต์ใช้สวดมนต์แปลของสวนโมกข์ ที่สำคัญคือเน้นให้มีสติอยู่กับปัจจุบัน สิ่งที่เป็นจุดเด่นในการเป็นสำนักปฏิบัติธรรมคือ ความเป็นสปปายะในด้านทัศนียภาพ ความสะอาดร่มรื่น ความมีระเบียบ และการเดินทางสะดวก

ระเบียบการเข้าอบรมถ้าเป็นโครงการของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนติดต่ोजองวันเวลาล่วงหน้า เนื่องจากห้องพักและอาคารปฏิบัติธรรมมีจำกัด รับเต็มที่ได้ประมาณ 100-150 คน มีอาคารจำนวน 3 หลังรูปแบบการอบรมไม่มี

หลักสูตรตายตัว ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอมาร่วมแล้วประยุกต์ให้เข้ากับกิจกรรมของวัด ผู้ที่มาเป็นรายบุคคลสามารถมาติดต่ที่วัด ไม่รับสมัครทางโทรศัพท์ โดยมีข้อกำหนดว่าต้องอยู่อย่างน้อย 3 วันขึ้นไป นอกจากนี้มีบวชนกขัมมนารหรือที่เรียกว่าบวชชีพรหมณ์ ไม่ปลงผม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น และไม่มีการเรียหรือจำหน่ายวัตถุมงคลใดๆ

สถานที่น่าสนใจภายในวัด

ตราสัญลักษณ์ประจำวัดคือพระบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์หน้าประตูพระอุโบสถฝั่งตะวันตก ด้านหลังองค์พระประธาน ภายในเจดีย์บรรจุอัฐิของเจ้าอาวาสวัดศรีทวีในอดีต หรืออัฐิของคนในตระกูล ฦนคร

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: จุดเด่นของวัดศรีทวีที่เป็นคุณค่าในด้านรูปธรรมคือความเป็นสปปายะที่เอื้อต่อการทำให้จิตใจสงบสบายกายสบายใจอยู่ที่การจัดการด้านทัศนียภาพ แม้จะเป็นวัดอยู่ท่ามกลางชุมชนเมืองแต่ภายในวัดมีความสะอาดร่มรื่น มีระเบียบเรียบร้อย ไม่พลุกพล่านจอแจ

นามธรรม: หัวใจสำคัญคือการอบรมจิตตภาวนาโดยใช้รูปแบบอานาปานสติของท่านพุทธทาสภิกขุซึ่งกำหนดลมหายใจเป็นหลัก และเน้นฝึกสติให้อยู่กับการทำหน้าที่ในปัจจุบัน ผู้ที่มาปฏิบัติจะได้ฝึกสติ



ภาพที่ 226 การอบรมปฏิบัติธรรม

²¹³ สัมภาษณ์ พระพุทฺธิสารเมธี, เจ้าอาวาส วัดศรีทวี, 1 กุมภาพันธ์ 2564.

สมาธิ ปัญญา ได้รับความสงบ เย็นกายเย็นใจ สามารถนำการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามอริยมรรคไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- กิจกรรมในวันสำคัญตามประเพณีปีละ 5 ครั้ง คือวันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันพ่อ และวันแม่ และงานบุญประเพณีอื่นๆในพระพุทธศาสนา

- การตักบาตรเดือนเกิดแบบวิถีพุทธ ทุกวันเสาร์แรกของเดือน

กิจกรรมประจำวัน: โครงการปฏิบัติธรรมของหน่วยงานต่างๆ ตักบาตร ทำวัตร สวดมนต์

กิจกรรมการท่องเที่ยว: นมัสการ กราบไหว้สักการะ พระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์



ภาพที่ 227 การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

สิ่งอำนวยความสะดวก: ที่พักผู้ปฏิบัติเป็นตึกนอนรวม ห้องน้ำในตัว มีไฟฟ้าและเครื่องปรับอากาศ สถานที่มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย มุมหนังสือและสื่อธรรมะ ที่จอดรถ สุขาสะอาด สะดวกกับผู้สูงอายุและผู้พิการ มีระบบคัดแยกขยะ สัญญาณโทรศัพท์ชัดเจน ที่วัดไม่จำหน่ายดอกไม้ธูปเทียน วัตถุ มงคล สินค้าที่ระลึก และไม่มีร้านอาหารเครื่องดื่ม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดศรีทวี เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (ห่างจากวัดศรีทวี ๑ กม.), ศาลหลักเมืองนคร (ห่างจากวัดศรีทวี 1.6 กม.), ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานธรรมโพราน (ห่างจากวัดศรีทวี 31.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทาง 780 กม. วัดศรีทวีอยู่ในเขตชุมชนอำเภอเมือง การเดินทางจึงสะดวกมาก สามารถมาได้หลายเส้นทาง ทั้งรถยนต์ รถโดยสาร เครื่องบิน รถไฟ ถ้าเดินทางโดยรถไฟสายใต้ ลงที่สถานีรถไฟนครศรีธรรมราชจะเห็นประตูทางเข้าวัด ซึ่งสามารถเดินมาตามถนนหน้าสถานีรถไฟได้ ถ้ามาโดยรถยนต์ใช้เส้นทางถนนราชดำเนิน มาถึงถนนท่าวัง-สะพานยาว

4.3.3.2 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดถ้ำผาจอม อ.แม่สาย จ.เชียงราย
- (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
- (3) วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน
- (4) วัดอนาลโย อ.เมือง จ.พะเยา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดนาหลวง (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี
- (2) วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย
- (3) วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร
- (4) วัดดงก้ำวักถยาราม อ.ศิลาลาด จ.ศรีสะเกษ
- (5) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ.สุรินทร์
- (6) วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
- (7) วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ

ภาคตะวันออก ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดป่าชัยมงคล (วัดพรรั้ง) อ.บางรีน จ.ระนอง

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 228 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคเหนือ ดังนี้ (1) วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ (3) วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน (4) วัดอนาลโย อ.เมือง จ.พะเยา

<p>วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย</p>		<p>หลวงพ่อสายรุ่ง และเจดีย์พระ บรมสารีริกธาตุ ประดิษฐานอยู่ชั้น บนสุดของถ้ำ เป็นพระพุทธรูปปาง สมาธิ สร้างขึ้นเมื่อสมัยใดไม่ปรากฏ</p>
<p>วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์</p>		<p>พระมหาเจดีย์โพธิปักขิยธรรม 37 ยอดเพชร</p>
<p>วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน</p>		<p>ศาลาปฏิบัติธรรมรวม วัดที่มีชาวต่างชาติเดินทางมา ปฏิบัติธรรมจากทั่วทุกมุมโลกกว่า 140 ประเทศ</p>
<p>วัดอนาลโย อ.เมือง จ.พะเยา</p>		<p>พระแก้วมรกตและพระพุทธรูป โบราณล้ำค่า</p>

วัดถ้ำผาจอม จังหวัดเชียงราย

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดถ้ำผาจอม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย เชียงราย

ข้อมูลติดต่อ: โทร.: 087-337 9666 , 053-733129

เฟซบุ๊ก : - สำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานพุทธเกษตร ดินแดนสุชาวดี คลองหก
- หลวงพ่อวิชัย เขมิโย

ประวัติความเป็นมา

วัดถ้ำผาจอม เดิมเป็นป่ามีแม่น้ำสาย กั้นระหว่างวัดถ้ำผาจอมกับจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า ฝั่งวัดนี้ตั้งอยู่เหนือสุดยอดแดนสยาม²¹⁴ เป็นที่พำนักสงฆ์หรือสำนักสงฆ์ ไม่มีสิ่งก่อสร้างที่ถาวร โบสถ์ศาลา ยังไม่มี ภูมิที่ใช้มีแต่ไม้ไผ่ผ่าซีกทำเป็นตัวเรือนหลังคามุงแฝกหรือจาก ตอนนีเหลือเนื้อที่ 76 ไร่ 2 งาน ที่ตั้งวัดผาจอมขึ้นมา เพราะสมเด็จพระสังฆราชสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุทุมพร อมพโร) วัดราชบพิธ มาที่วัดได้ให้ตั้งวัดเป็นสถานที่พักพิงของพระ และญาติโยมที่สัจจรูปไปมา²¹⁵ ถ้าไปพักที่พม่าไม่ได้ก็ให้มาพักที่วัดถ้ำผาจอมแห่งนี้

พระครูเกษมวรกิจ (หลวงพ่อวิชัย เขมิโย) เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดนี้ และเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก จนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นวัดสมบูรณแบบ ตัดลูกนิมิตพระอุโบสถ โดยสมเด็จพระสังฆราชสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุทุมพร อมพโร) ได้มาบัญชาการด้วยพระองค์เอง²¹⁶ หลวงพ่อวิชัย มาที่วัดนี้ครั้งแรกเมื่อปี 2516 เป็นพระธุดงค์มา แล้วจากวัดนี้ไป 18 เดือน ไปอยู่ตามถ้ำตามภูเขาในจังหวัดเชียงราย วัดนี้จึงขาดพระจำพรรษา ชาวบ้านเลยไปตามนิมนต์กลับมาอยู่ใหม่เมื่อปีพ.ศ. 2517 - พ.ศ. 2518 เริ่มสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. 2520 - 2521 หลวงพ่ออยู่ปฏิบัติเห็นว่าสงบซึ่งสมัยก่อนไม่มีหมู่บ้าน เป็นป่า เขา มีเพียง 4-5 หลัง เรียกว่าบ้านขี้เหล็ก มีบ้านคนเมื่อไม่กี่ปีหลังจากทางการอนุญาตให้อยู่คนก็เข้ามาสร้างบ้านจำนวนมาก เดิมเป็นที่ของกำนันจำเนียร 100 ไร่ เมื่อหลวงพ่อวิชัยมา ก็มอบให้สร้างเป็นวัด ตอนนี้มีโฉนดเรียบริ้อย เป็นวัดสมบูรณแบบ พร้อมทั้งพัฒนาวัด และสอนการปฏิบัติธรรม

²¹⁴ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจอม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹⁵ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจอม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹⁶ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจอม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 229 พระครูเกษมวรกิจ
(หลวงพ่อวิชัย เขมิโก)

ประวัติวิปัสสนาจารย์

พระครูเกษมวรกิจ (หลวงพ่อวิชัย เขมิโก) ชื่อเดิม “วิชัย คล่องแคล่ว” เกิดวันจันทร์ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ปีระกา ตรงกับวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ณ บ้านหินลาด ตำบล กุดขมภู อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี²¹⁷ เริ่มบวชเป็นสามเณร อายุ 17 ปี พ.ศ. 2506 ณ วัดเวฬุวันบ้านหนองไผ่ ตำบลดอนจิก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีท่าน พระครูสุนทรธรรมวิบูลย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชในช่วง 10.00 น. เริ่มปฏิบัติสมาธิเป็นแล้ว เพราะเคยฝึกมาก่อนบวช การนำจิตเข้าสู่สมาธิจึงทำได้พอสมควร ปฏิบัติมาตลอดทุก ๆ วันในพรรษาแรก จิตก็เข้าสู่สมาธิได้สม่ำเสมอแล้วพรรษาที่สอง สอบนักธรรมตรีได้ และการปฏิบัติเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ในกลาง

พรรษาที่สอง พระพุทธองค์ทรงเสด็จมาประทับอยู่ที่หิ้งพระแยมพระโอรช้อยู่ยาวนานพอสมควรจึงเสด็จไป พ.ศ.2508 ย้ายมาอยู่วัดสว่างอารมณ์บ้านเสียม ตำบลหวดดอนอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี เรียนนักธรรมชั้นโทแต่ก็สอบไม่ผ่านออกพรรษา หมดกฐินก็ได้บวชเป็นพระภิกษุ วันที่ 26 พฤศจิกายน 2508 เวลา 6.00 น. บวชไม่กี่วันก็ได้เดินธุดงค์ไปประเทศลาวกับหลวงปู่โพน ไปพบหลวงพ่อมหาผ่อง เมืองโพนทอง ไปภูมโรงพบอาจารย์บุญมาก

ปี พ.ศ. 2512 -2513 ออกธุดงค์อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศลาว จนกระทั่งปี 2515 ได้อบรมพระพัฒนาการทางจิต ที่จิตตภาวันวิทยาลัยอำเภอบางละมุง ได้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ หลังจากนั้นธุดงค์ไปภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคเหนือ ไปได้ศึกษา ไปวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง บำเพ็ญเพียรปฏิบัติอยู่ที่นี่นานพอสมควรและได้มาตั้งใจท่องปาฏิโมกข์จบอยู่ที่วัดนี้ ท่องอยู่ 24 วันพอดี และเดินทางไปศึกษาที่ครูบาเจ้าพรหมจักร ก็เป็นเวลาานพอสมควร ก็เดินทางข้ามไปประเทศพม่าจะเดินทางต่อไปเชียงตุง บังเอิญเจ้าหน้าที่พม่าไม่ยอมให้ไป จึงได้เดินวนไปมาในแถวเชียงรายหลายอำเภอที่สุดจวนจะเข้าพรรษา จึงได้มาพักจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำผาจม ซึ่งขณะนั้นยังเป็นป่าเขาอยู่มาก และเงียบสงบเหมาะสมกับผู้แสวงหาความวิเวกดีในพรรษานั้นจึงได้ตั้งใจปฏิบัติเต็มที่ ปี พ.ศ. 2516 จำพรรษาอยู่ถ้ำผาจมออกพรรษาก็เดินธุดงค์อยู่ในบริเวณจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2517 จำพรรษาอยู่ถ้ำผาจลุยบ้านป่าแฉะ ตำบลแฉะ อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พักปฏิบัติอยู่ที่นี่ 14 เดือน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านไปตามนิมนต์ให้กลับมาอยู่จำพรรษาที่วัดถ้ำผาจมอีกครั้งหนึ่ง มาจนถึงในปัจจุบันนี้

หลวงพ่อวิชัย เขมิโย มีเป้าหมายที่มาวัดถ้ำผาจม คือตั้งใจจะมาพัฒนาจิตใจของญาติโยมทางนี้ ให้เข้าใจเรื่องของพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้า²¹⁸ มาอยู่ที่วัดถ้ำผาจมได้ทำงาน 3 ประเทศด้วยกันคือ ไทย พม่า ลาว ที่มาปฏิบัติธรรมเป็นประจำที่สนใจเกี่ยวกับสมาธิ ปัญญา หรือมีปัญหาใด ๆ มา

²¹⁷ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

²¹⁸ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

ที่วัดแล้วพยายามคลี่คลายปัญหานั้น โดยอาศัยหลักของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องแก้ปัญหา เพราะพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดยอดในการแก้ปัญหา เพราะพระพุทธเจ้าได้วิจัยวิจารณ์มาก่อนพวกเราแล้ว ทุกข์เกิดขึ้นมาจากอะไร จะแก้ได้อย่างไร เจตนาอยู่ที่นี้ เพราะฉะนั้นที่วัดถ้าผาจมแห่งนี้จึงเป็นสถานที่รวมใจของประชาชนชาวพุทธ 3 ประเทศด้วยกัน และยังมีชาวยุโรป ฝรั่งเศสอีกจำนวนมาก ซึ่งปกติจะออกเผยแพร่ในต่างประเทศทุกปีแถบยุโรป เช่นประเทศเดนมาร์ก สวีเดน เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมัน ออสเตรีย สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อิตาลี ยูโกสโลวาเกีย ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน เป็นเวลา 3 เดือนแล้วกลับมาเข้าพรรษาที่เมืองไทยช่วงเดือนพฤษภาคม ซึ่งปัจจุบันหยุดออกไปเผยแพร่เมื่อ 8 ปีมาแล้ว เนื่องจากสุขภาพไม่ค่อยดี ปัจจุบันนี้อายุ 76 ปี 56 พรรษา (พ.ศ. 2564)

แนวทางการปฏิบัติธรรมและระเบียบการอบรม

มีการปฏิบัติธรรมทุกวันทั้งปี ใครจะมาเวลาไหนก็ได้ ไม่ได้มีคอร์ส ทางวัดเปิดประจำ ผู้ปฏิบัติมาจากทุกภาค ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ บางคนมาอยู่ 15 วัน 1 เดือน บางคนมาอยู่ตลอดไปแล้วแต่ละคน ทางวัดจัดกิจกรรมประจำปีร่วมกับจังหวัดเชียงรายมีงานรวมพระปฏิบัติ หรือปฐกฐกรรมเป็นเวลา 46 ปีมาแล้ว มีพระมาจากทั่วประเทศไม่ต่ำกว่า 300 รูป บางปี 500 - 600 รูป ปฏิบัติ 9-10, หรือ 1 เดือน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะอยู่มากกว่านั้นเพราะเงียบสงบ และอีกอย่างเป็นเมืองท่องเที่ยว ก็จะทำให้ศรัทธาไปตามวัดต่าง ๆ บางกลุ่มจะรวมตัวกันรุดงค์กลับ เมื่อกลับไปก็จะนำญาติโยมปฏิบัติ

หลักการปฏิบัติ ตามแนวสติปัฏฐาน 4²¹⁹ ซึ่งไม่จำกัดว่าจะใช้คาบบริกรรมว่าอะไร แต่ก็ไม่หนีไปจากหลักสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม โดยส่วนตัวสมัยก่อนหลวงพ่อก็เริ่มกำหนด “พุทโธ” เมื่อจิตเราสงบแล้ว ก็ให้ดูความรู้สึก กายเคลื่อนไหว ใจรู้สึกนึกคิดอย่างไร ให้กำหนดตามสภาวะที่เกิดขึ้น สุดท้ายก็อยู่ที่ความสงบ **สงบคือวิปัสสนา** วิปัสสนาคือสูงสุด ยอดของปัญญา ถ้าเรามีปัญญาก็สงบ สงบแบบหนึ่งไม่รู้สักอะไรคือสมณะ **สงบวิปัสสนาคือเห็นทุกอย่าง รู้ทุกอย่าง แต่ไม่ยึดทุกอย่าง** ถ้าเราไม่เห็นไม่รู้เราจะพุทรู้ได้อย่างไร เหมือนกับพระพุทธเจ้าจิตของพระองค์สงบ พระอรหันต์ทั้งหลาย จิตของท่านสงบ ท่านรู้ทุกอย่างที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่ท่านไม่ยึดทุกอย่าง ถ้าไม่รู้ทุกข์ จะดับทุกข์ได้หรือไม่ รู้เหตุเกิดทุกข์ รู้ทุกอย่าง แต่ไม่ยึด นั่นคือความสงบ ไม่ปรุงต่อ เพียงแต่รู้ทุกอย่างแต่ไม่ยึดทุกอย่าง ปล่อยวางทุกสิ่ง จิตก็นิ่งได้ รู้แล้วปล่อยวาง นั่นคือสงบแบบวิปัสสนา เหมือนห้องฟ้าเปิดก็เห็นดวงอาทิตย์ เช่นเดียวกับจิตเมื่อปลอดอารมณ์ ญาณปัญญาก็เกิด จะเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ เรียกว่า รู้ธรรมชาติตามความเป็นจริง รู้จักกฎของธรรมชาติตามความเป็นจริง

สำหรับพระมีการอ่านพระไตรปิฎกกันตลอด ก่อนบิณฑบาตอ่านพระสูตร และกลับจากบิณฑบาตอ่านพระวินัย พระจะทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนสลับวนกันไป ทำอย่างนี้มา 40 กว่าปี

การสอบอารมณ์ เมื่อมีผู้ปฏิบัติสงสัยก็จะถามหลวงพ่อก็หรือผู้ทำหน้าที่แทนมีทั้งพระ และแม่ชี ถ้าเป็นฝรั่งต่างชาติ ก็จะมีพระที่แปลหรือพูดภาษาอังกฤษได้ มีฝรั่งที่มาจากบวชชี และบวชพระ มาอยู่ปฏิบัติธรรมกันหลายเดือนเป็นปี กลับไปแล้วก็มาใหม่อีก สำหรับวันพระจะมีการสวดมนต์

หลวงพ่อดีชัย เขมियो มีสำนักปฏิบัติธรรมอีกแห่งที่จังหวัดปทุมธานี คือ สำนักวิปัสสนา กัมมัฏฐานพุทธเกษตร ดินแดนสุขาวดี คลองหก

²¹⁹ สัมภาษณ์ พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจม, 9 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

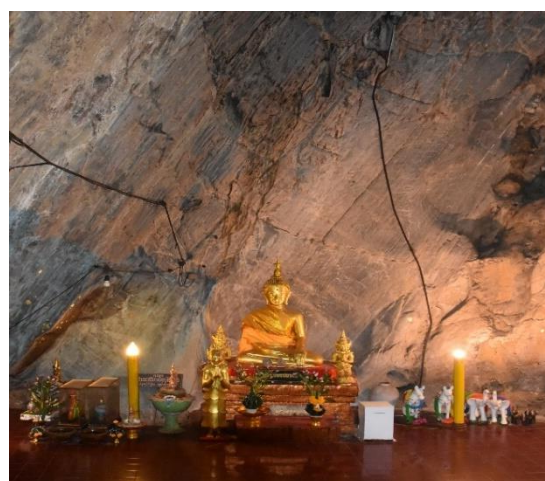


ภาพที่ 230 เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ และ หลวงพ่อสายรุ้ง

พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะสมัยสุโขทัย ชาวบ้านเรียกขานกันว่าหลวงพ่อทองทิพย์บริเวณของชั้น 2 นี้ มีความกว้างน้อยกว่าชั้นแรก สามารถเข้ามานั่งสมาธิได้ถึง 70 คน ในสมัยที่หลวงพ่อวิชัย เขมियोท่านเข้ามาอยู่ที่วัดถ้ำผาจมนอนช่วงแรก ๆ ทุกวันท่านเข้ามานั่งสมาธิอยู่ด้านหลังของหลวงพ่อทองทิพย์ท่านมองว่ามีความสงบดี ใคร ๆ ที่เข้ามาก็จะมองไม่เห็น

เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ และหลวงพ่อสายรุ้งประดิษฐานอยู่ชั้นบนสุดของถ้ำ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิสร้างขึ้นเมื่อสมัยใดไม่ปรากฏ ไม่สามารถที่จะหาหลักฐานชัดเจนได้ แต่คล้ายกับศิลปะในสมัยเชียงรุ่ง พระพุทธรูปองค์นี้ชาวบ้านเรียกขานกันว่าหลวงพ่อสายรุ้ง เข้ามาประดิษฐานตั้งแต่เมื่อไรไม่มีใครทราบได้ เมื่อหลวงพ่อวิชัย เขมियो เข้ามาอยู่ที่วัดถ้ำผาจมนอนก็ได้พบเห็นแล้วเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก

หลวงพ่อทองทิพย์ เป็น



ภาพที่ 231 หลวงพ่อทองทิพย์



ภาพที่ 232 พระพุทธพิชิตมารประทานพร

พระพุทธพิชิตมารประทานพร พระพุทธรูปองค์ใหญ่ สีขาว อยู่บนเนินเขา สามารถมองทิวทัศน์ทั้งสองฝั่งไทย-พม่า บริเวณ“เหนือสุดยอดแดนสยาม”

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดถ้ำผาจมนอนเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุและพระพุทธรูปเก่าแก่มีคุณค่าด้านศาสนวัตถุ และยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ มีลานกว้างสำหรับพักผ่อน ชมวิวทิวทัศน์ 2 ฝั่งประเทศไทย-พม่า มีแม่น้ำไหลผ่าน บางท่านเดิน-วิ่งอย่างมีสติ จากด้านล่างมาตามทางรถวิ่งเป็นการออก

กำลังกายขึ้นมาที่ลานหน้าหลวงปู่พระพุทธรูปพิชิตมารประทานพรองค์ใหญ่ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาในบริเวณวัด หรือขึ้นบันไดทางลัดอย่างมีสติได้ออกกำลังกาย และกำลังได้เช่นเดียวกัน บางท่านมาปฏิบัติธรรมในยามเย็นและยามค่ำคืนเป็นหมู่คณะ ทำให้มีสุขภาพที่ดี เพราะอากาศดี มีความสงบ

นามธรรม: เมื่อได้กราบไหว้พระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยใจศรัทธาแล้ว ย่อมทำให้จิตใจเบิกบาน มีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ที่พึ่งทางจิตใจ ได้ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทำให้จิตใจสงบ มีสติปัญญาจากการภาวนามยปัญญา แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ หรือการปฏิบัติธรรมขั้นสูงเพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อความสุขทางจิตใจ

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญ ตักบาตรตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ และปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: เยี่ยมชม สักการะบูชา ไหว้พระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในถ้ำผาจอม

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ สถานที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดถ้ำผาจอม เช่น **วัดพระธาตุดอยเวา** (ห่างจากวัดถ้ำผาจอม 1 กม.), **ตลาดแม่สาย** (ห่างจากวัดถ้ำผาจอม 1.5 กม.), **พระตำหนักดอยตุง** (ห่างจากวัดถ้ำผาจอม 31 กม.), **สามเหลี่ยมทองคำ** (ห่างจากวัดถ้ำผาจอม 30 กม.), **โยนกนคร** (ห่างจากวัดถ้ำผาจอม 36 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

เมื่อถึงบริเวณใกล้กับสะพานข้ามไปพม่า ทางด้านซ้ายจะมีถนนลาดต่ำ มีป้ายบอกทางไปวัดถ้ำผาจอม ขับลงไปตามถนนเพียง 2 นาทีก็จะถึงวัดถ้ำผาจอม

วัดป่าภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์

ชั้นที่ตั้ง

ชั้น : วัดป่าภูทับเบิก เป็นวัดราษฎร์ สังกัดมหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 14 บ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ 67120

ข้อมูลติดต่อ : โทร. : พระวิศรุต นริสโร (ครูบารุต) 082-459-6954

: พระประสพ ยดีโก 082-980-6993

: พระผดุงวงศ์ จตตมโล 091-821-8900

เว็บไซต์: <https://watpaphutabberk.business.site/>

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าภูทับเบิก เป็นสถานปฏิบัติธรรมสายธรรมยุติกนิกาย ตั้งอยู่ภายในบ้านทับเบิก²²⁰ ห่างจากจุดชมวิวยอดภูทับเบิก 6 กิโลเมตร ตามแนวเทือกเขาภูทับเบิก ตั้งอยู่บนความสูง 1,786 เมตร จากระดับน้ำทะเล ถือว่าวัดป่าภูทับเบิกเป็นวัดที่สูงที่สุดในประเทศไทยในปัจจุบัน ชาวบ้านทับเบิกร่วมก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2534 มีเนื้อที่ 50 ไร่เศษ บริเวณวัดจะถูกปกคลุมด้วยป่าไม้ต่าง ๆ จึงทำให้บรรยากาศมีความหนาวเย็นตลอดทั้งปี และเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญโดยเป็นสถานที่รับน้ำฟ้ากลางหาวเพื่อนำขึ้นทูลเกล้า ถวายองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทำน้ำพุทธมนต์ในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ เมื่อปี พ.ศ. 2542 ในปี พ.ศ. 2549²²¹ พระอาจารย์วัชระ วิจิตโต ได้ดำริและดำเนินการก่อสร้าง “พระมหาธาตุเจดีย์โพธิปักขิยธรรม” ซึ่งเป็นเจดีย์เพชร 37 ยอด มีขนาดความสูง 80.90 เมตร เพื่อเป็นพุทธสถานและเป็นประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ องค์สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกที่ได้ทรงเมตตาประทาน พร้อมผ้าพระกฐินแก่วัดป่าภูทับเบิกในปีพ.ศ. 2555²²² ในปี พ.ศ.เดียวกัน ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงพระราชทานผ้าพระกฐิน โดยให้นายจิรายุทธ วัจนะรัตน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นผู้แทนพระองค์ อัญเชิญผ้าพระกฐินทอดถวาย วัดป่าภูทับเบิกได้รับพระราชทานเทียนจำนำพรรษาจากทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปีพ.ศ.2554 - ปัจจุบัน โดยในวันจันทร์ที่ 1 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2558²²³ทางวัดป่าภูทับเบิกได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในผอบทองคำที่มีขนาดความสูง 99 ซม. พร้อมฉัตรทองคำมีขนาดความสูง 161 ซม. นำขึ้นประดิษฐาน ณ ยอดใหญ่สูงสุดพระมหาธาตุเจดีย์

²²⁰ สัมภาษณ์ พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต, เจ้าอาวาส วัดป่าภูทับเบิก, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

²²¹ สัมภาษณ์ พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต, เจ้าอาวาส วัดป่าภูทับเบิก, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

²²² สัมภาษณ์ พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต, เจ้าอาวาส วัดป่าภูทับเบิก, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

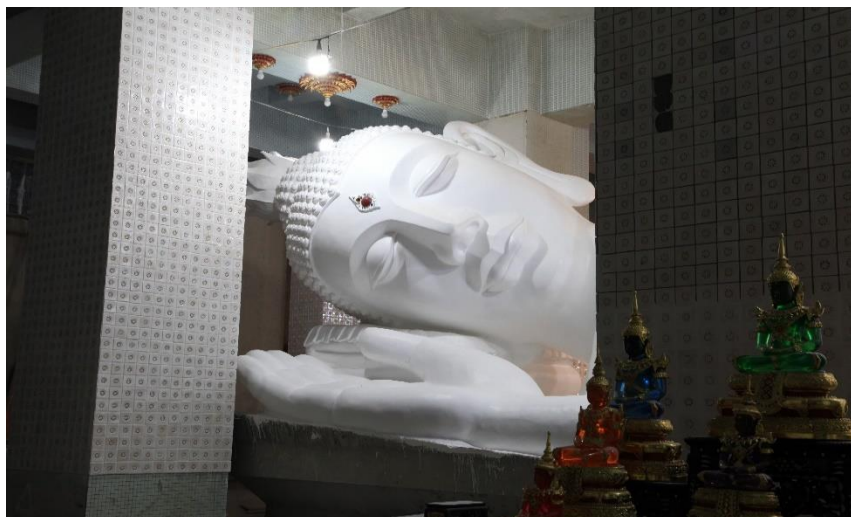
²²³ สัมภาษณ์ พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต, เจ้าอาวาส วัดป่าภูทับเบิก, 11 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 233 พระมหาเจดีย์โพธิปักขิยธรรม 37 ยอดเพชร

พระมหาเจดีย์โพธิปักขิยธรรม 37 ยอดเพชร ปีนเจดีย์เพชร 37 ยอด ที่สูงถึง 81 เมตร ตั้งตระหง่านเห็นได้จากบนเขาภูทับเบิก ภายในวัดบวรญาณภคาร์มรณีน ดันไม้สูงใหญ่อยู่ทั่วบริเวณ เดินเข้ามาแล้ว เย็นสบาย สงบ มีประติมากรรม รูปปั้นแบบไทยประยุกต์ หลากรูปแบบทั่วบริเวณ ซึ่งแต่ละจุด ทำออกมาได้สวย ปราณีตและงดงามตามแบบฉบับของเทพในแขนงนั้นๆ ทางเข้าวิหารสร้างด้วยรูปพญานาค 7 เศียรคู่กัน และภายในวัดก็มีประติมากรรมที่สร้างขึ้นจากความเชื่อของชาวพุทธเกี่ยวกับตำนานในพุทธศาสนา เป็นวัดที่สามารถแวะเข้ามาไหว้สักการะ เดินชมและถ่ายรูปได้ตลอดทั้งวัน ด้านในมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในผอบทองคำที่มีขนาดความสูง 99 ซม. พร้อมฉัตรทองคำมีขนาดความสูง 161 ซม. นำขึ้นประดิษฐาน ภายในพระมหาธาตุเจดีย์จะประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ และ พระศรีอริยเมตไตรย์ ทั้ง 2 พระองค์ และลงรักปิดทองประดับเพชรพลอยรัตนชาติ ภายในแต่ละชั้นจะประดิษฐานพระประจำวันทั้ง 4 ทิศในส่วนองค์พระมหาธาตุเจดีย์จะประดับด้วยกระเบื้องโมเสค ทั้งภายนอกและภายในซึ่งจะล้อมด้วยกำแพงพญานาคเงิน พญานาคทอง 9 เศียร งบประมาณในการดำเนินงานในการก่อสร้างมูลค่า 250 ล้านบาท ซึ่งปัจจุบันยังคงเหลืองบประมาณ 50 ล้านบาท ที่จะสร้างเสร็จสมบูรณ์ และจัดประกอบพิธีอัญเชิญพระอัฐิธาตุพระอัครสาวก 36 พระองค์บรรจุในผอบทองคำที่มีขนาดความสูง 33 ซม. พร้อมฉัตรทองคำมีขนาดความสูง 536 ซม. นำขึ้นประดิษฐาน ณ ยอดเล็กพระมหาธาตุเจดีย์ 36 ยอด



ภาพที่ 234 พระพุทธโคดมปางไสยาสน์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าภูทับเบิก มีสถาปัตยกรรมล้านนา แบบร่วมสมัยและการประยุกต์ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนที่ต้องการความเงียบสงบ ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในเพชรบูรณ์ เป็นวัดที่สูงที่สุดในประเทศไทย เป็นภูมิธรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีความศักดิ์สิทธิ์ บริเวณวัดจะปกคลุมไปด้วยทะเลหมอก เหมือนเป็นน้ำฟ้าพรอมวยพรแก่ผู้ปฏิบัติธรรม ให้มีความสุข สงบ ให้พ้นจากความทุกข์ พระอาจารย์ วชิระ วิจิตโต เจ้าอาวาสวัดป่าภูทับเบิก ผู้เปี่ยมล้นด้วยบารมีธรรมและเมตตาธรรมสูง ได้ดำริก่อสร้าง พระมหาธาตุเจดีย์โพธิปักขิยธรรม สูง 80.9 เมตร เพื่อเป็นพุทธสถานและบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และยังได้รวบรวมก่อสร้างสถานที่บรรจุพระพุทธรูปจำนวนมาก เพื่อเป็นที่เคารพสักการบูชาแก่สาธุชนชนทั่วไป

นามธรรม: พระมหาธาตุเจดีย์โพธิปักขิยธรรม เป็นสัญลักษณ์ขององค์ธรรมในการบรรลุธรรม เพื่อความสุขสงบ พ้นจากกองทุกข์ ตามลำดับขั้น ประกอบด้วย 7 หมวด ได้แก่

1. สติปัฏฐาน 4 คือ การเจริญสติระลึกรู้ฐานเป็นที่กำหนดของสติ
2. สัมมัตถิยาน 4 คือ ความเพียรพยายาม หลักในการรักษากุศลธรรมไม่ให้เสื่อม
3. อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จในกิจอันเป็นกุศล เป็นเป้าหมายของความเจริญ
4. อินทรีย์ 5 คือ ธรรมที่ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในอารมณ์
5. พละ 5 คือ ธรรมอันเป็นกำลังที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค
6. โพชฌงค์ 7 คือ ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้
7. มรรคมรรค 8 คือ หนทางปฏิบัติที่นำไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพาน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี

- ชมจุดรองรับน้ำฟ้ากลางหาว ชมพระมหาเจดีย์โพธิปักขิยธรรมเจดีย์เพชร 37 ยอด
- ปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกุศลสร้างบุญบารมี ถือนิเวศน์ 9 วัน
- เทศกาลโคมแสนดวง
- เทศกาลวันวิสาขบูชา สักการะพระอริยะสงฆ์ 22 รูป

- ประเพณีสลากย้อม

กิจกรรมประจำวัน:

- สวดมนต์และเจริญจิตภาวนาเพื่อความเป็นสิริมงคล

- มีเทศน์ทุกวันพระตลอดทั้งปี - พิธีทำบุญตักบาตร ทุกวันพระ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: ถ่ายภาพมมสวยงามต่าง ๆ ชมวิวอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า ช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ ระหว่างทางไปวัดจะพบกับต้นนางพญาเสือโคร่ง (ซากุระเมืองไทย) ดอกบานสีชมพูตามถนนข้างทางและภูเขา

สิ่งอำนวยความสะดวก: สุขา ทั้งหมด 3 หลัง จำนวน 30 ห้อง มีที่จอดรถทั้ง 4 ทิศ จำนวน 200 คัน

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดภูทับเบิก เช่น **ดอยซากุระภูทับเบิก** (ห่างจากวัดป่าภูทับเบิก 3.6 กม.), **อาคารหอดูดาว ภูทับเบิกและจุดวัดอุณหภูมิตั้ง** (ห่างจากวัดป่าภูทับเบิก 6.3 กม.), **ภูทับเบิก** (ห่างจากวัดป่าภูทับเบิก 10.6 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

สามารถเดินทางโดยเครื่องบิน หรือรถยนต์ส่วนตัวสู่ภูทับเบิก จากเพชรบูรณ์ใช้ทางหลวงหมายเลข 21 ขับไปอีกประมาณ 40 กิโลเมตร พอถึงสี่แยกหล่มสักให้ตรงไปตามทางหลวงหมายเลข 203 อีก 13 กิโลเมตร ต่อด้วยทางหลวง 2011 และทางหลวงหมายเลข 2331 อีก 40 กิโลเมตร ถึงอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ผ่านด่านเก็บค่าธรรมเนียมของอุทยาน ขับแยกไปทางขวา 6 กิโลเมตร เพื่อเข้าสู่หมู่บ้านทับเบิก

วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 6 บ้านแม่ยะ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58000

ข้อมูลติดต่อ - โทร : 081-031-3326, เฟส: Wat Pa Tam Wua Forest Monastery

เพจ : <http://www.watpatamwua.com>

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม สร้างเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2536 โดยพระครูวิมลภาวนานุศาสน์ (พระอธิการสายหยุด ปัญญาโร) เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้าง และเป็นเจ้าอาวาส คำว่าถ้ำวัวหมายความว่า เป็นถ้ำที่วัวอาศัยใช้เก็บตัวเวลากลางคืนเพื่อป้องกันเสือเข้ามากัดกินลูก มีเนื้อที่ 100 กว่าไร่ จากการซื้อจากชาวบ้านที่เป็นชาวเขา บางส่วนชาวบ้านถวายให้ และป่าไม้ถวายให้²²⁴ ห้อมล้อมด้วยป่า อยู่ท่ามกลางหุบเขา 3 ลูก มีความเป็นสลับป่ายะ แบ่งพุทธาวาส มีโบสถ์ที่สร้างด้วยซากไม้จากกรมป่าไม้บริจาค เขตสังฆาวาส และที่พักของผู้ปฏิบัติธรรม มีเส้นทางเดินจงกรมที่ตัดแปลงมาจากแปลงนาข้าวไร่ ความยาวกว่า 1 กิโลเมตร²²⁵ วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีความสะอาด สงบ สันติ สิ่งแวดล้อมร่มรื่น สวยงาม เหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรม ทำให้ติดอันดับ 1 ใน 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมที่ดีที่สุดในโลก เป็นวัดที่มีชาวต่างชาติพากันเดินทางจากทั่วทุกมุมโลกกว่า 140 ประเทศ มาฝึกปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิ ในแต่ละปีมีชาวต่างชาติ เดินทางมาฝึกทำสมาธิไม่ต่ำกว่า 4,000 คน

ประวัติวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 235 พระครูวิมลภาวนานุศาสน์

ทุ่มเทตามแรงศรัทธา

พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ (พระอธิการสายหยุด ปัญญาโร) เป็นพระวิปัสสนาจารย์ศิษย์สายหลวงปู่ชา หลังจากบวชแล้วออกเดินธุดงค์ทั่วประเทศไทยได้ 10 กว่าปี จนกระทั่งมาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เห็นถ้ำ ก็ฝึกสมาธิ ดีขึ้นเรื่อย ๆ แล้วเดินทางต่อ แล้วจึงหวนกลับมาที่ถ้ำวัว จนกระทั่งมีผู้ถวายที่ให้ และขายให้บางส่วน จึงก่อสร้างวัด พัฒนาวัดและสอนวิปัสสนากรรมฐาน ไปด้วยพร้อมกัน สอนให้มีสมาธิก่อน เมื่อมีสมาธิแล้วทำอะไรก็จะเรียบร้อยดี ใจเย็นขึ้น สติดีขึ้น เมตตาขึ้น ก็จะ

²²⁴ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

²²⁵ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

วัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม²²⁶ มีพระวิปัสสนาที่เป็นชาวต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเยอรมัน

แนวทางการปฏิบัติธรรม และระเบียบการอบรม

หลักการปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน 4 สายหลวงปู่ชา จะเน้นที่การกำหนดจิต รู้สติ มีสติ รู้กาย รู้ลมหายใจเข้า หายใจออก ใครมีปัญหาเรื่องใดก็ปรับแก้ตรงนั้น นึกถึงแต่สิ่งดีๆ เช่นพระพุทธเจ้า จิตที่ฝึกฝนอบรมดีแล้ว ชัดเกลาคิดแล้ว ทำมาๆ ทำบ่อยๆ จะนำความสงบมาให้ แต่บางคนที่ถนัดในการทำสมาธิในรูปแบบอื่นๆ ก็ไม่มีการห้ามหรือบังคับแต่อย่างใด แล้วแต่ความสมัครใจ ในแต่ละปีจะมีชาวต่างชาติมาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ซึ่งในจำนวนนั้น มีทั้งคนที่นับถือศาสนาคริสต์ และอิสลาม ที่ต้องการมาปฏิบัติธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา โดยไม่มีการแบ่งเชื้อชาติ ชนชั้นหรือวรรณะ แต่อย่างใด ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วย เมตตาธรรม

กิจกรรมการปฏิบัติธรรม

วัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม จะมีตารางกิจกรรมเวลาฝึกวิปัสสนาประจำวัน

05.00 น. สวดมนต์ ทำวัตรเช้า ภายในที่พักตัวเองตามอัธยาศัย

06.25 น. ใส่บาตรร่วมกันทุกเช้า หลวงพ่อวัดป่าอ้อวั้ว ท่านจะสอนให้ชาวต่างชาติได้รู้จักวัฒนธรรมชาวพุทธ นั่นคือการใส่บาตรพระ ใครมาปฏิบัติธรรมที่นี่จะได้ใส่บาตรในทุกเช้า

ผู้มาปฏิบัติธรรมวัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม จะได้ร่วมเดินสมาธิ 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเช้าเวลา 7.40 น. และช่วงบ่ายเวลา 13.00 น.

หลังจากเดินจงกรม จะนั่งสมาธิร่วมกันทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยพระอาจารย์ท่านจะสอนสมาธิเป็นภาคภาษาอังกฤษและภาคภาษาไทย สลับกัน ท่านจะนำนั่งไม่นานนัก ผู้มาปฏิบัติธรรมจะได้นั่งสมาธิในช่วงสาย, บ่าย และค่ำ เป็นประจำทุกวัน หลังจากเดินสมาธิ(เดินจงกรม) ในทุกวัน

10.45 น. จะมีกิจกรรมให้ชาวไทยและชาวต่างชาติจะได้ร่วมกันถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุที่อยู่จำพรรษา ณ วัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม หลวงพ่อท่านจะได้ฝึกชาวต่างชาติได้รู้จักวัฒนธรรมชาวพุทธ ในการประเคนภัตตาหารพระ

12.40 น. ของทุกวันผู้มาร่วมปฏิบัติธรรม วัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม ทั้งชาวไทย และต่างชาติ ได้ร่วมกันทำความสะอาดเสนาสนะ ปัดกวาดเช็ดถูบริเวณวัด ด้วยใจที่เป็นสมาธิ จะไม่พูดคุยกัน บางคนมาปฏิบัติธรรมแบบปิดวาจา ก็จะไม่พูดบอกชัดเจน และมีอีกบุญคือการรับบุญจิตอาสาให้แก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมได้ทุกวัน ช่วงเช้าเวลา 7.15 น. และช่วงเย็นเวลา 16.45 น.

18.00 น. ร่วมสวดมนต์ทำวัตรเย็น 3 ภาษา คือภาษาบาลี ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และนั่งสมาธิ มีพระชาวต่างชาติจึงทำให้การปฏิบัติธรรมง่ายขึ้น

²²⁶ สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนานุศาสน์, เจ้าอาวาส วัดป่าอ้อวั้วสุญญตาราม, 10 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 236 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม



ภาพที่ 237 พระอุโบสถ

ภาพที่ 238 บรยากาศ เรือนพัก5

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าอ้อวสุญญตาราม มีโบสถ์ ศาลา สถานที่สำหรับปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน แห่งที่ 2 เป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติสมบูรณ์ มีน้ำไหลตลอดปี และเคยได้รับรางวัลสถานปฏิบัติธรรมดีเด่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี พ.ศ. 2552 และเป็น 1 ใน 5 ของโลกกับโครงการเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา จึงทำให้ติดอันดับ 1 ใน 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมที่ดีที่สุดในโลก มีชาวต่างชาติพากันเดินทางมาจากทั่วทุกมุมโลกกว่า 140 ประเทศ มาฝึกปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิ ในแต่ละปีมีชาวต่างชาติ เดินทางมาฝึกทำสมาธิไม่ต่ำกว่า 4,000 คน ในประเทศในแถบเอเชีย บริษัทในประเทศสิงคโปร์ ฮองกง และได้หวัน จะนำพนักงานของบริษัท เดินทางมามาปฏิบัติธรรมในลักษณะกรุ๊ปทัวร์

นามธรรม: นักท่องเที่ยวในเชิงที่มาวัดป่าอ้อวสุญญตาราม เพื่อปฏิบัติธรรมจากทั่วโลกจำนวนมาก เพราะเกิดจากการปฏิบัติ การบอกต่อ บรยากาศ และครูอาจารย์พระวิปัสสนาจารย์ที่สอนหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดความศรัทธา ปลื้มปิติ มีความสงบในจิตใจ จะบอกกันปากต่อปาก เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างแดนเพื่อให้เกิดสันติภาพกับทุกชาติทุกภาษาจากการฝึกสติ วิปัสสนากรรมฐาน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตร ตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ใส่บาตร ปฏิบัติธรรม เดินจงกรม นั่งสมาธิ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: -

สิ่งอำนวยความสะดวก : ลานจอดรถ, สุขา 300 ห้อง, ป้ายชี้ทางเข้าถึง, มีอาหารและที่พักจำนวน 80 หลังให้ฟรี และมีลานกว้าง เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม พักผ่อนและกางเต็นท์

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม เช่น **อนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชา** (ห่างจากวัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม 39.1 กม.), **วัดพระธาตุตอดอยกอมู** (ห่างจากวัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม 40.8 กม.), **บ้านยอดดอย** (ห่างจากวัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม กม.), **ศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอน** (ห่างจากวัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม 40.8 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางจากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทาง ๓๓๓ ดอยเต่า ฮอด เข้าเส้น 108 แม่สะเรียง ถึงตัวอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ใช้เวลา 12-15 ชั่วโมง จากตัวเมืองไปวัดป่าถ้ำวัว อีก 37 กม. ใช้เวลา 1 ชั่วโมง จึงควรพักที่ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนก่อน 1 คืน แล้วค่อยเดินทางต่อไปยังวัดตอนเช้า

ทางเครื่องบิน จะต้องมาต่อเครื่องที่เชียงใหม่ จากเชียงใหม่ ไปแม่ฮ่องสอน จากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ใช้เวลาเดินทางประมาณชั่วโมงเศษ ๆ

วัดอนาลโยทิพยาราม (ดอยบุษราคัม) จังหวัดพะเยา

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดอนาลโยทิพยาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: 93 หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าบาง ต.สันป่าม่วง อ.เมือง จังหวัดพะเยา 56000

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 081- 602-8181, - Line: พระโพธิญาณรังสี

- เฟสบุ๊ก : วัดอนาลโยทิพยาราม - ดอยบุษราคัม พะเยา

ประวัติความเป็นมา

เริ่มการก่อสร้างโดยพระอาจารย์ไพบูลย์ สุ่มังคโล (ไพบูลย์ สุ่มังคโล) หรือ พระธรรมวิสุทธิญาณ เมื่อ พ.ศ. 2530²²⁷ ขณะท่านอยู่วัดรัตนวาราม ท่านมีปรากฏการณ์เห็นทนายทองไหลลงมาสู่วัดเป็นสายรังสี แสงของทนายทองที่ไหลพรั่งพรูราวกับสายน้ำนั้นอาบทั้งวัด วัดแทบจะกลายเป็นวัดทองคำ ท่านมองทวนลำแสงสีทองไป ก็เห็นเขาที่อยู่อีกฟากหนึ่งของกว๊านพะเยา จากนั้นได้มีโยมอาราธนาไปดูสถานที่สำคัญและแปลกประหลาดเพื่อจะได้สร้างสำนักสงฆ์ไว้เป็นที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน สืบเนื่องจากชาวบ้านมักจะเห็นแสงสว่างเป็นดวงกลมลอยลอยไปมาอยู่บนดอยสูง แสงนั้นดูสว่างเรืองรอง บางทีก็สว่างจ้าเป็นสีเหลืองสดอาบทั้งดอยราวกับเป็นดอยทองคำ เหตุการณ์เหล่านี้มักปรากฏในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันพระ 8 หรือ 15 ค่ำ เป็นต้น หลังจากที่พิจารณาดูสถานที่แล้วเห็นว่าเป็นสถานที่ที่สวยงามเหมาะแก่การเจริญเมตตาภาวนาเป็นอย่างยิ่ง ควรที่จะสร้างให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

ประวัติวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 239 พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิศิษฐ์ เมตตจิตโต)

พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิศิษฐ์ เมตตจิตโต)

อายุ 46 พรรษา 26 วิทฺยฐานะ นักธรรมเอก ปริญาโท ปัจจุบันดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเป็นเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต) เดิมเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนาลโยทิพยาราม ได้รับการแต่งตั้งเมื่อ 15 ตุลาคม 2563 เป็นศิษย์ของพระอาจารย์ไพบูลย์ สุ่มังคโล ผู้ก่อตั้งวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดองค์ก่อน เป็นผู้ที่สนองงานรับใช้ตั้งแต่เป็นสามเณรจนถึงปัจจุบัน²²⁸ เป็นผู้มีความ

ความกตัญญู มีความรู้ ความสามารถ และมีความเสียสละรับผิดชอบ ทุ่มเทสนองงานการบริหารวัดอนาล

²²⁷ สัมภาษณ์ พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส วัดอนาลโยทิพยาราม, เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต), 10 กุมภาพันธ์ 2564.

²²⁸ สัมภาษณ์ พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส วัดอนาลโยทิพยาราม, เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต), 10 กุมภาพันธ์ 2564.

โยทิพยาาราม ทั้งด้านการศึกษาศายสามัญและนักรธรรม-บาลี และด้านการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ อื่น ๆ อย่างเต็มความสามารถ

แนวทางในการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

การปฏิบัติธรรมส่วนมากมีญาติโยมเข้ามาปฏิบัติธรรมอยู่เรื่อย ๆ ทางวัดจะมีอบรมปฏิบัติธรรมทุกวันอยู่แล้ว ซึ่งคนทั่วไปที่มีพื้นฐานมาบ้างพอสมควรแล้วจะมาวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ทางวัดไม่ได้จัดเป็นคอร์สปฏิบัติ ถ้ามีคนใหม่มา ก็จะสอนในแนวหลักภาวนาพุทโธ อานาปานสติ²²⁹ และจะมีหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้สถานที่วัดจัดปฏิบัติธรรม โดยประสานงานร่วมกัน มีทั้งชาวต่างชาติที่มาขอใช้สถานที่จัดคอร์สปฏิบัติ สวดมนต์ ไหว้พระ และสนทนาธรรม

ขอเชิญชวนญาติโยมให้มาปฏิบัติธรรม²³⁰ เพราะทางวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความพร้อมทั้งชาวไทยและต่างชาติ สามารถมาใช้สถานที่จัดคอร์สปฏิบัติธรรม มีเจ้าหน้าที่บริการสำหรับชาวต่างชาติ มีความสะดวกกับผู้มาปฏิบัติธรรมพอสมควร มีห้องพักที่มีห้องน้ำในตัวเหมาะกับผู้ปฏิบัติหญิงหรือผู้สูงอายุ มีความสงบ ทางวัดได้อนุรักษ์ธรรมชาติอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งทางวัดไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ใด ๆ การอยู่เป็นพระอยู่ให้สงบ ๆ ก็น่าจะดี อะไรจะเกิดจะเป็นไปก็ด้วยบุญกุศลของสถานที่ผู้คนที่มาทำให้ถึงจุดสิ่งที่ดี ๆ มา เอาบุญกุศลที่เทพเทวากลับกรอมมา ถึงจะมาด้วยความร่มเย็นเป็นสุข คนอยู่ก็อยู่เป็นสุข จากไปก็จากไปอย่างมีความสุข ผู้คนที่มาเมื่อมาแล้วมาอีก ชวนญาติพี่น้องมา เป็นไปด้วยบุญ

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

วัดอนาลโยทิพยาาราม เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม เป็นอุทยานพระพุทธรูป หรือเป็นพื้นที่พุทธอุทยาน มีศาสนสถานที่สวยงามมากมายตลอดแนวสันเขาที่เป็นเขตพุทธอุทยาน เช่น พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยองค์ใหญ่ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ พระแก้วมรกต



ภาพที่ 240 พระแก้วมรกตและพระพุทธรูปโบราณล้ำค่า

²²⁹ สัมภาษณ์ พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส วัดอนาลโยทิพยาาราม, เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต), 10 กุมภาพันธ์ 2564.

²³⁰ สัมภาษณ์ พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส วัดอนาลโยทิพยาาราม, เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต), 10 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 241 วิหารพระหมื่นปี



ภาพที่ 242 พระพุทธเมตตาภิวัตน์มิ่งมงคล



ภาพที่ 243 พระเจดีย์และพระพุทธรูปปางมารวิชัย



ภาพที่ 244 ซุ้มประตูทางขึ้นเขาวัดดอนาลัย ทิพยาราม (ดอยบุษราคัม)

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดอนาลโยมีศาสนสถานที่สวยงามมากมายตลอดแนวสันเขาที่เป็นเขตพุทธอุทยาน ในเนื้อที่ 1939 ไร่ เช่น พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยองค์ใหญ่ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ พระแก้วมรกต รวมทั้ง สถานที่ประกอบพิธี ที่พักสงฆ์ สิ่งก่อสร้างอื่นๆ อีกหลายอย่าง มีบรรยากาศร่มรื่นเป็นธรรมชาติมีต้นไม้ มากมายเพราะเจตนาของทางวัดต้องการอนุรักษ์รักษาต้นไม้ไว้ให้มากที่สุด ได้เห็นร่องรอยความตั้งใจของ หลวงพ่อโพบูลย์ในการสร้างพุทธอุทยานบนสันเขาแห่งนี้ซึ่งมีบริเวณกว้างรวมทั้งมีสถานีนามัย สวน สุขภาพซึ่งอยู่บนเขาอีกลูก ประกอบด้วยพระพุทธรูปประจำรัชกาลของรัชกาลที่ 9 สูงใหญ่ที่สุด พระพุทธ ลีลา ส่วนหนึ่งเมื่อได้มาเดินชมและกราบไหว้นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วเหมือนได้มาออกกำลังกายอีกด้วย

นามธรรม: เมื่อนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับบรรยากาศของวัด เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และเป็น ธรรมชาติ ได้รับกระแสแห่งความสุข จิตใจสบายจะพบทางสว่าง สงบ เข้าใจธรรมชาติของชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนา มีสติ สามารถพัฒนาปัญญาให้สูงขึ้นได้สามารถแก้ปัญหาให้ชีวิตได้ถูกต้องตามครรลอง ครองธรรม

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: มี 2 งานหลักๆ คือ

- งานจุลกฐิน สืบสานงานประเพณีมา 10 กว่าปีแล้ว ในวันเสาร์-อาทิตย์ที่ 3 หลังจากวัน ออกพรรษา เป็นงานที่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน เพราะมีการทอดผ้า ปั่นผ้า ยัก เย็บ ย้อม ให้สำเร็จ เป็นจิวรภายในวันเดียว

- งานประเพณีนมัสการพระเจ้าทันใจ ในวันที่ 10 ธันวาคม ของทุกปี พระเจ้าทันใจสร้าง ในวันที่ 10 ธันวาคม 2537 คณะสงฆ์จะพาสาธุชนไหว้พระสวดมนต์ เจริญจิตภาวนาในเวลาเย็น

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เที่ยวชมทัศนียภาพ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ป้ายชื่อบอกทาง ลานจอดรถ ที่พักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่สะดวกสบายสำหรับ ผู้ปฏิบัติธรรมสูงวัย

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดอนาลโยทิพยาราม เช่น **กวีานพะเยา** (ห่างจากวัดอนาลโยทิพยาราม 6 กม.), **วัดศรีโคมคำ** (ห่างจากวัดอนาลโยทิพยาราม 13.2 กม.), **วัดติโลกอาราม** (ห่างจากวัดอนาลโยทิพยาราม 21 กม.), **อนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง** (ห่างจากวัดอนาลโยทิพยาราม 14.4 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้ทางหลวงหมายเลข 1 ไปตามทิศเหนือ มุ่งหน้าสู่อำเภอแม่ใจ ประมาณ 7 กิโลเมตร เลี้ยว ซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1127 และเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1193 ถ้าใช้เส้นทางทิศใต้ มุ่งหน้าสู่อำเภอ งาว จ.ลำปาง กิโลเมตรที่ 4 สี่แยกแม่ตำ เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1193 ก็เป็นอีกเส้นทางหนึ่ง ที่เดินทางไปสู่วัดอนาลโยทิพยาราม หรือเครื่องบินโดยสาร ลงที่สนามบินเชียงราย

**เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

วัดนาหลวง (ภูซำอู)
อ.บ้านมือ จ.อุดรธานี

วัดหินหมากเป้ง
อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

วัดเจติยาศรีวิหาร (วัดภูทอก)
อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ

วัดป่าหนองไผ่
อ.เมือง จ.สกลนคร

วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร
อ.บัวเชด จ.สุรินทร์


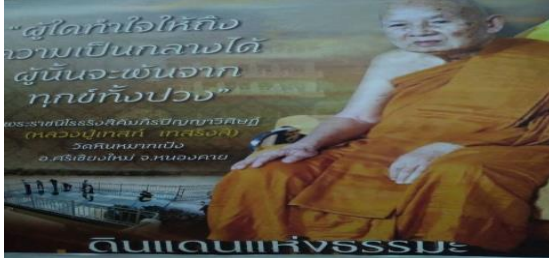

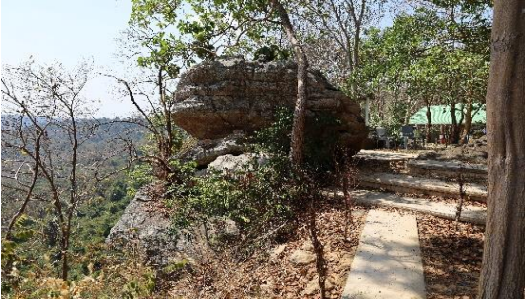

วัดดงก่าวกัลยาราม
อ.ศีลาจาด จ.ศรีสะเกษ

วัดศรีอุบลรัตนาราม
อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

ภาพที่ 245 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง
มีปรากฏในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

<p>วัดนาหลวง (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี</p> 	<p>วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย</p> 
<p>วัดดงแก้วกัลยาราม อ.ศิลาลาด จ.ศรีสะเกษ</p> 	<p>วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร</p> 
<p>วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ.สุรินทร์</p> 	<p>วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี</p> 
<p>วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ</p>	

วัดนาหลวง อภิญญาเทสิตธรรม (ภูย่าอู่) จังหวัดอุดรธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดนาหลวง อภิญญาเทสิตธรรม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านนาหลวง หมู่ที่ 5 ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี 41160

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ : 086-386-6327, 088-569-2049

เฟสบุ๊ก : วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม), อีเมล: watnaluangmcn@gmail.com

ประวัติความเป็นมา

วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม)²³¹ ตั้งอยู่บนยอดเขาภูย่าอู่ใกล้หมู่บ้านนาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาสูงหนึ่งในกลุ่มเทือกเขาภูพานอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโสมนาญ อยู่ห่างจากตัวอำเภอบ้านผือไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 46 กิโลเมตร ความเป็นมาเกี่ยวกับการตั้งวัดมีว่า เมื่อปี พ.ศ. 2529 พระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทองใบ ปภัสสโร) เป็นพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้ปฏิบัติธรรมอย่างอุกฤษฏ์ มีความเข้าใจและซาบซึ้งในพระธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างยิ่ง อยู่มาวันหนึ่งได้ทำความเพียรอย่างยอดเยี่ยมได้เข้าสมาบัติอยู่จนล่วงเข้า ปัจฉิมยาม (เวลาโดยประมาณ 03.00 น.) เมื่อออกจากสมาบัติได้นิมิตเห็นหมู่เทพธิดา 4 คน แต่งกายสวยงามสะอาดเรียบร้อยด้วยเสื้อสีขาว ผ่าถุงสีน้ำเงิน มือถือดอกขวงส้ม (ดอกไม้ป่าเรียกชื่อและออกเสียงตามภาษาและสำเนียงท้องถิ่นอีสาน) ในมโนทวาร หลวงพ่อได้ทำความรู้สึกแม่เมตตาสาธาณียธาตุกว้างไกลโดยไม่มีประมาณ หลังจากนั้นความรู้สึกกระแสดีสามารถสื่อสารทำความเข้าใจกับเหล่าเทพธิดาได้ และรับรู้ว่ามีเทพธิดาเหล่านั้นต้องการให้ท่านเดินทางไปบำเพ็ญเพียรสร้างพลังธรรมโปรดสรรพสัตว์ที่ ภูย่าอู่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกมีสัญลักษณ์สำคัญคือต้นไทรคู่ พระราชสิทธิอาจารย์ ตกลงใจว่าจะปฏิบัติตามคำขอร้องนั้น ก่อนจะไปเทพธิดาตนหนึ่งได้กล่าวกับท่านว่า “จากนี้ไปอย่าไปเข้าถ้ำอีก” พุดจบแล้วได้เอาดอกขวงส้มปิดปากถ้ำไว้ ฝ่ายเทพธิดาตนที่เป็นหัวหน้าได้กล่าวกับท่าน ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะว่า “จงไปโปรดสัตว์เถิด” ต่อมาหลวงพ่อ จึงปรารถนาที่จะเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้ซาบซึ้งในธรรมรสนั้น ทั้งยังปรารถนาที่จะยังสันติธรรมให้เกิดมีแก่สังคมโลก จึงออกแสวงหาที่สัปปายะ ในที่สุดได้ค้นพบภูย่าอู่ ต้นไทรคู่ตามนิมิต ตรงจุดที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกว่า “ถ้ำแก้ง” อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโสมนาญ บ้านนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เมื่อพิจารณาสภาพทางภูมิศาสตร์เห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะสมกับการที่จะบำเพ็ญบารมีธรรมปฏิบัติธรรมให้เจริญในธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งยังเป็นสถานที่ที่เห็นเป็นชัยภูมิเหมาะที่จะก่อตั้งเป็นวัดถาวรต่อไปในอนาคตจึงตัดสินใจเลือกสถานที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งวัดแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2529 โดยการนำของหลวงพ่อทองใบ ปภัสสโร พร้อมด้วยพระภิกษุอีก 5 รูป สามเณร 2 รูป ได้เลือกปักก่อกัดได้ร่วมไทรคู่บนภูย่าอู่ มีศรัทธาสาธุชนชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงพร้อมทั้งโยมอุปัฏฐากได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกุฏิชั่วคราวขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกตามอัธยาศัย หลวงพ่อทองใบ ปภัสสโร เป็นพระภิกษุที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีจริยวัตรตรงตามสมาธิเสมอเหมาะสมแก่สมณสาธูป มีความแน่วแน่มุ่งมั่นเสียสละ เผยแผ่เมตตาธรรมต่อมหาชนไม่มีประมาณ ทำให้มีศิษย์เลื่อมใสศรัทธาเพิ่มมากขึ้นอย่าง

²³¹ วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม), ประวัติวัดนาหลวง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watnaluang.org/วัดนาหลวง>. [14 มกราคม 2564].

กว้างขวาง บุคคลเหล่านั้นได้ร่วมใจกันบริจาคทุนทรัพย์จัดสร้างเสนาสนะเครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็นภายในวัดขึ้น แต่สถานภาพยังคงเป็นสำนักปฏิบัติธรรม แม้กระนั้นในแต่ละปีมีพระภิกษุเข้าอยู่จำพรรษา กว่าร้อยรูป ซึ่งล้วนมีความเคร่งครัดพากเพียรทั้งด้านสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน หลวงพ่อทองใบ ปภัสสโร ได้ตั้งชื่อสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ว่า วัดอภิญญาเทสิตธรรม (วัดที่ต้องแสดงธรรมด้วยปัญญาทิพย์)²³² และเนื่องจากตั้งอยู่บนภูเขาอยู่คนทั่วไปจึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดภูเขาอยู่

วันที่ 16 มิถุนายน 2543 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศแต่งตั้งให้เป็นวัดโดยสมบูรณ์ มีชื่อว่า “วัดนาหลวง”²³³ ปัจจุบันสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ได้ประกาศ ณ วันที่ 1 มกราคม 2544 แต่งตั้งวัดนาหลวง ให้เป็นสำนักวิปัสสนาธุระประจำจังหวัดอุดรธานี ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมให้แก่พระสงฆ์ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในเขตจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงให้ได้รับประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อเกื้อกูลการดำรงส่งเสริมสืบทอดคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัดนาหลวงมีบริเวณที่ปลูกสร้างอาคารเสนาสนะต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในศาสนกิจและที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี ตลอดจนสถานที่ที่ใช้ในการอบรมพุทธศาสนิกชน ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและต้องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถือศีลบำเพ็ญ ภาวนามีประมาณ 15 ไร่ สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุดรธานี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้ทางวัดช่วยดูแลป่าอุทยานแห่งชาติที่อยู่ ล้อมรอบมีเนื้อที่ทั้งหมดโดยประมาณ 25,000 ไร่ (ปัจจุบัน เหลือ 5,000 ไร่)²³⁴ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอาศัยบารมีหลวงพ่อดวงใจ ปภัสสโร ประธานสงฆ์แห่งวัด ช่วยป้องกันการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า เป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธารให้คงสภาพอุดมสมบูรณ์เสมอไป ลักษณะของป่าไม้บนภูเขาแห่งนี้มีทั้งส่วนที่เป็นป่าเดิมและป่าใหม่ที่ปลูกขึ้นทดแทนได้รับการดูแลรักษาอย่างดี เป็นแบบอย่างในการรักษาระบบนิเวศสร้างความสมดุลให้ธรรมชาติ

²³² สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

²³³ สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

²³⁴ สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

ประวัติวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 246 หลวงพ่อทองใบ ปภัสสโร (พระราชสิทธิธำมรงค์) และ พระภาวนาธรรมมาภินันท์

หลวงพ่ทองใบ ปภัสสโร (พระราชสิทธิธำมรงค์) ประธานสงฆ์ วัดนาหลวง (อภิญาเทสิตรธรรม) เป็นบุตรคนที่ 5 ในจำนวน 8 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 2 คน ของนายบุญแน่นอุดร มีภูมิลำเนาที่อยู่บ้านโนนสูง ตำบลปลา อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด และนางศรี ชินามน มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านนามน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2479 เดิมชื่อทองใบ แน่นอุดร เมื่อเยาว์วัยมีจิตใจใฝ่ในทางธรรม ครอบครัวยังคงมีความเชื่ออยากไปอยู่วัดตั้งแต่อายุ 4 ขวบ แต่บิดามารดาเห็นว่ายังเด็กเกินไปจึงรอไว้ก่อน จนอายุ 7 ขวบ เป็นเวลาที่ต้องเข้าเรียนหนังสือ จึงได้ไปอยู่วัดพร้อมกับเรียนหนังสือจนจบการศึกษาภาคบังคับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ. 2499 ท่านได้อุสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดนามน บ้านนามน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของโยมมารดา ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมจนสอบได้นักธรรมตรี โท เอก จากสำนักเรียนวัดสะแกแคนนามน กิ่งอำเภอนามน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือใบลานหลักสูตรอักษร สันยະโต(มูลกระจายณ์) จำนวน 7 ผูก คือ สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะจนสำเร็จ ทำให้ท่านแตกฉานในด้านอักษรศาสตร์ แม้กระนั้น ท่านก็ได้หยุดนิ่ง ได้ชวนขวายเป็นเรียนวิชาแพทย์แผนโบราณ มีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีความขยันหมั่นเพียรอย่างสม่ำเสมอ ปัจจุบันท่านได้ฟื้นฟูความรู้เรื่องพิธีสมุนไพรร โดยให้บรรดาลูกศิษย์คณะญาติโยม สร้างสวนสมุนไพรขึ้น นอกจากจะเผยแพร่ธรรมด้วยมุขปาฐะแล้ว ยังได้เรียบเรียงคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้หลายเล่ม²³⁵

พ.ศ. 2508-2515 ท่านได้แสวงหาและศึกษาอบรมจากพระอริยสงฆ์หลายท่าน

พ.ศ. 2508 อยู่กับหลวงปู่แหวน สุจิณโณ และหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี

พ.ศ. 2509 อยู่กับหลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่เพชร

พ.ศ. 2510 อยู่กับหลวงปู่ชา สุภทโท

พ.ศ. 2511 อยู่กับหลวงปู่ฝั้น อาจาโร (รอบสอง)

พ.ศ. 2512 อยู่กับหลวงปู่สด

พ.ศ. 2513 อยู่กับหลวงปู่ดูลย์ อตุโล, หลวงปู่หล้า

พ.ศ. 2514 อยู่กับท่านพุทธทาส (รอบสอง)

พ.ศ. 2515 อยู่กับหลวงพ่ปัญญา วัดชลประทานรังสฤษดิ์, หลวงปู่อาจ จังหวัดชลบุรี,

หลวงปู่อาจ วัดมหาธาตุ และวัดเพลงวิปัสสนา

²³⁵ วัดนาหลวง (อภิญาเทสิตรธรรม), พระราชสิทธิธำมรงค์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watnaluang.org/พระราชสิทธิธำมรงค์>. [14 มกราคม 2564].

พ.ศ. 2516-2518 ท่านได้อยู่ปฏิบัติกรรมฐานในถ้ำโพธิสัตว์ จังหวัดสระบุรี หลังจากนั้นท่านได้ออกธุดงค์ทั่วไทย และยังไปถึงประเทศใกล้เคียงคือ ลาว เขมร พม่า และมาเลเซีย

พ.ศ. 2519-2530 ท่านได้สมานเข้าห้องบำเพ็ญภาวนา ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างอุกฤษฏ์ ในอิริยาบถ 3 คือ ยืน เดิน นั่ง ที่วัดไทยทรงธรรม บ้านคำบาง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี การปฏิบัติวิปัสสนาในห้องกรรมฐานนี้ จะสลับกับการออกธุดงค์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2529 จึงมาที่วัดนาหลวง เมื่อครบสมาน 12 ปี ในพ.ศ. 2532²³⁶ ท่านจึงเปิดรับศิษยานุศิษย์มาอยู่ด้วยเพื่อบำเพ็ญปฏิบัติธรรมและออกธุดงค์เผยแพร่

เจ้าอาวาสวัดนาหลวง (อภิญาเทสิตธรรม) รูปปัจจุบันคือ พระภาวนาธรรมาภินันท์ ได้รับมอบหมายจากท่าน พระครูประภัสสรสุทธิดุณ (หลวงพ่อทองใบ ขณะนั้น) ให้เป็นเจ้าอาวาสวัดนาหลวง เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดนาหลวง มีหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 (กาย เวทนา จิต ธรรม)²³⁷ ส่วนผู้ที่มาปฏิบัติฝึกปฏิบัติที่มีอุปายในการปฏิบัติเดิมอยู่บ้างเช่น พุทโธ พอง-ยุบ สัมมารหัง ทางวัดก็อนุโลมตามไม่ได้ว่าผิดหรือถูกเพราะเป็นอุปายในการฝึก ไม่ได้จำกัด ไม่ว่าจะอบรมแบบไหนก็ตาม เบื้องต้นให้เข้าไปสู่ความสงบ แล้วเจริญสู่วิปัสสนา การสอบอารมณ์นั้นมีอยู่บ้าง การปฏิบัติมีทั้งรวมกลุ่มและแยกปฏิบัติ เป็นอิสระ มีวิปัสสนาจารย์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ผู้มาฝึกปฏิบัติมีทั้งชาวเอเชียและยุโรป²³⁸

มีโครงการอบรมปฏิบัติธรรมหลักสูตรต่างๆ

- หลักสูตรจิตตภาวนา (2 คืน 3 วัน) สำหรับพุทธศาสนิกชนที่มีเวลาไม่มาก (ศุภร์,เสาร์, อาทิตย์) แต่ต้องการแนวทางปฏิบัติเบื้องต้น สอนการเดินจงกรม ระยะที่1-3 และฝึกนั่งสมาธิภาวนา (พอง หนอ-ยุบหนอ) ฟังธรรมบรรยายพิเศษ

- หลักสูตรพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา สำหรับผู้ที่สนใจและมีเวลา (8 วัน) เพื่อขัดเกลา กิเลส(เครื่องเศร้าหมอง) อวิชชา

- หลักสูตรพุทธบุตร (2 คืน 3 วัน) สำหรับเยาวชนที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญในการขัดเกลาจิตใจ

- โครงการแสดงธรรมของหลวงพ่อทองใบ เสาร์ที่ 2 ของทุกเดือน และได้จัดอบรมหลักสูตรพระมหาวิทยาลัแห่งชีวิตเพื่อนิพพาน อุดม วิเศษ มงคล ให้กับพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่สนใจ ปัจจุบันได้จัดอบรมหลักสูตร ระยะเวลา 12 วัน 15 วัน และ 20 วัน

²³⁶ สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

²³⁷ สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

²³⁸ สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภินันท์, เจ้าอาวาส วัดนาหลวง (อภิญาเทสิตธรรม), 14 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 247 พระมหาวิทยาลัแห่งชีวิตเพื่อนิพพาน อุดม วิเศษ มงคล (พชน.)

พระมหาวิทยาลัแห่งชีวิตเพื่อนิพพาน อุดม วิเศษ มงคล (พชน.) พระเดชพระคุณพระราชสิทธิศาสตราจารย์ วิ. (หลวงปู่ทองใบ ปภัสสรโร) ผู้เป็นประธานสงฆ์ ได้ก่อตั้งพระมหาวิทยาลัแห่งชีวิตเพื่อนิพพาน อุดม วิเศษ มงคล (พชน.) ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2554 โดยสร้างอาคารอริยภูมิขึ้นเป็นอาคารใช้สำหรับการเรียนการสอน ให้กับผู้สนใจเข้าอบรมปฏิบัติธรรม



ภาพที่ 248 ศาลาปฏิบัติธรรมและทำวัตรสวดมนต์



ภาพที่ 249 ศาลาพระพุทธรชินราช



ภาพที่ 250 กุฏิพระกัมมัฏฐาน / เรือนว่าง / บริเวณวัด

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดนาหลวง อภิญาเทศิธรรม เป็นสถานปฏิบัติธรรมอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ทั้งสถานที่ ครูบาอาจารย์ หลักคำสอน มีพุทธศาสนิกชนศรัทธา บริจาคทรัพย์เพื่อพัฒนาสถานที่ ที่ฝึกผู้ปฏิบัติธรรมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ศาลาปฏิบัติธรรม เสนาสนะ อำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นการสร้างบุญกุศิยาให้เห็นเป็นรูปธรรม ตามแนวทางการฝึกปฏิบัติ

นามธรรม: พุทธศาสนิกชนผู้มาทำบุญกับผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นเพื่อนบุญก็มีความสุขใจสบายใจ ผู้ปฏิบัติธรรมเจริญสติตามหลักสติปัฏฐาน 4 แล้ว ย่อมเกิดปัญญา พบธรรมมากมาย เกิดปีติ บางครั้งสุข บางครั้งทุกข์ ประสบกับสิ่งที่ชอบใจและไม่ชอบใจ มีความไม่เที่ยง เป็นอนิจจัง ทำให้จิตใจเข้มแข็งไม่เอนเอียงไปในโลกธรรม 8 มีความเป็นกลาง อุเบกขา รู้เท่าทัน ไมเอนเอินอ่อนไหว มีความมั่นคงในจิต อยู่เหนือโลก(โลกธรรม) คลุกคลีอยู่กับโลกแต่อยู่เหนือโลก เป็นปัญญาชน มีอิสระจากกิเลส จากโลกธรรม

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตรตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ทำวัตร สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมตลอดทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ สักการะ ไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ห้องน้ำ ลานจอดรถ สัญลักษณ์ป้ายชี้ทาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดนาหลวง อภิเษกสถานเทสิตธรรม เช่น **วัดป่าบ้านค้อ** (ห่างจากวัดนาหลวง อภิเษกสถานเทสิตธรรม 77 กม.), **วัดพระพุทธบาทบัวบก** (ห่างจากวัดนาหลวง อภิเษกสถานเทสิตธรรม 41.6 กม.), **วัดป่าภูก้อน** (ห่างจากวัดนาหลวง อภิเษกสถานเทสิตธรรม 35.9 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ทางเครื่องบิน กรุงเทพฯ - อุดร ใช้เวลา 1 ชั่วโมง มีแท็กซี่จากอุดร ถึง วัดนาหลวง

ทางรถยนต์ เส้นทาง อุดร - หนองคาย เลี้ยวมาทางบ้านฝื่อ แล้วตรงมาทางน้ำโสม เลี้ยวขวามาทางบ้านกลางใหญ่ แล้วก็ถึงวัด

วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดหินหมากเป้ง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: บ้านไทยเจริญ หมู่ 4 ต.พระพุทธบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย 43130

ข้อมูลติดต่อ: - โทรศัพท์ : 081-661 2883, 087-641 7281

ประวัติความเป็นมา

หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี (พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฐ์) เป็นชาวบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี หลังจากการอุปสมบทที่วัดพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สำเร็จแล้ว ท่านได้เดินทางไปเผยแพร่ธรรมะทางจังหวัดภาคใต้ และได้ตั้งวัดธรรมยุติขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดภูเก็ต ท่านพักจำพรรษาอยู่ที่นั่นนานถึง 15 ปี จึงเดินทางกลับไปจำพรรษาที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ 2507²³⁹ ได้เดินทางจากเกาะภูเก็ตเพื่อแสวงหาวิเวกเยี่ยมพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ท่านขอพักจำพรรษาที่ถ้ำขามของพระอาจารย์ฝั้น 1 พรรษา หลังจากออกพรรษาแล้ว ในปี พ.ศ 2508 ได้เดินทางไปพักจำพรรษาที่วัดหินหมากเป้งเพื่อขอภavana มีหลวงพ่อดำพันดูแลอยู่ที่หินหมากเป้ง เป็นพื้นที่ป่ารก ต่อมาหลวงพ่อดำพันไม่สบาย เมื่อหลวงปู่เทศก์ เทศรังสีมาอยู่ ก็มีพระภิกษุ สามเณร ตามมาอยู่ด้วย²⁴⁰ ท่านมีความเห็นว่าการอยู่เป็นที่จำเป็นต้องมีการก่อสร้างและปรับปรุงวัดให้ดูสะอาด ท่านจึงได้พัฒนาวัดให้เจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักของชาวบ้านใกล้เคียงและชาวกรุงเทพฯ จึงมีญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาบริจาคในการก่อสร้างวัด²⁴¹ โดยหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี ได้ริเริ่มจัดตั้งให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของภิกษุสงฆ์ แม่ชี และผู้แสวงบุญทั้งหลาย ค่อยๆ สร้างตามจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น²⁴² บริเวณโดยรอบสะอาด เรียบร้อยและเงียบสงบ ร่มรื่นด้วยไม้نانาพันธ์ มีพื้นที่ด้านหนึ่งติดกับลำน้ำโขง ทิศนียภาพสวยงาม ได้รับการจัดตั้งให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง เมื่อปี พ.ศ. 2528 เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของพระสายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของภิกษุสงฆ์ แม่ชี และผู้แสวงบุญทั้งหลาย โดยทางวัดมีที่พักรองรับผู้ปฏิบัติธรรม สภาพทั่วไปภายในวัดสะอาด เงียบสงบ ร่มรื่น มีทิวทัศน์ที่สวยงาม โดยเฉพาะทิวทัศน์ริมแม่น้ำโขง ทั้งยังเป็นสถานที่เกี่ยวเนื่องกับตำนานท้องถิ่น คือตำนานหินหมากเป้ง

²³⁹ สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁴⁰ สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁴¹ สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁴² สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 251 หินหมากเป้ง หรือ หิน 3 ก้อน

คำว่า “หินหมากเป้ง” เป็นชื่อหิน 3 ก้อน ที่ตั้งเรียงรายกัน อยู่ริมฝั่งโขงด้านทิศเหนือของวัด ซึ่งมีลักษณะคล้ายลูกตุ้ม เครื่องชั่งทองคำสมัยเก่า คนพื้นถิ่นเรียกว่า “เต็ง” หรือ

“เป้งยอย” (หมากเป้งเป็นผลของต้นไม้ตระกูลปาล์มหรือหมากชนิดหนึ่ง) ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าหินก้อนที่ 1 เป็นของหลวงพระบาง หินก้อนที่ 2 เป็นของบางกอก ส่วนหินก้อนที่ 3 เป็นของเวียงจันทน์ (หินทั้ง 3 ก้อน จะมองเห็นได้เฉพาะในมุมมองจากแม่น้ำโขง หรือมุมมองจากฝั่งลาว)

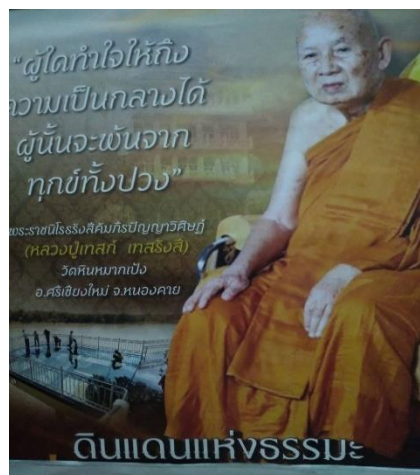
ประวัติวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 253 พระครูมงคลญาณโสภณ
(พระอาจารย์บุญทวี)

พระครูมงคลญาณโสภณ (พระอาจารย์บุญทวี) เกิดที่อำเภอ วิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ พ่อแม่ย้ายมาอยู่จังหวัดเลยตั้งแต่อายุ 7 ขวบ เมื่อเรียนจบ โยมพ่อไม่ให้เรียนต่อ แต่โยมแม่ต้องการให้ บวช เมื่ออายุ 20 ปีจึงบวชที่วัดบ้านนาทองคำ จ.เลย เพื่อตอบแทนพ่อแม่ ไม่ให้แม่เสียใจ และได้ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ซึ่งเป็นเพื่อนกับโยมพ่อ ท่านอยู่ในถ้ำมาชวนไปปฏิบัติ จึงชวนเพื่อนเดินไปที่ถ้ำ 7 กิโลเมตรจากวัดบ้าน ไม่ได้คิดแสวงครูบาอาจารย์ ปฏิบัติเพียง 2 วันก็ปฏิบัติใจไม่ได้แสวงหาใคร แต่มีพระอาจารย์ ประเสริฐ ปสาโท พาดุดงค์ทุกหนทุกแห่งผ่านภูหลวง ภูพาน ภูกระดึง และพาไปหาหลวงตามหาบัว วัดป่าบ้านตาด แต่ยังไม่ได้ยัตติสังกัตธรรมยุติ จึงพากันเดินทางมาที่วัดหินหมากเป้ง พร้อมกับน้องชายซึ่งยังเป็นผ้าขาว เพื่อมาขอยัตติ หลวงปู่เทศก์ เมตตา มาอยู่ได้ 4 เดือน จึงให้หลวงปู่หล้า เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชในสังกัตธรรมยุติ หลังจากนั้นออกธุดงค์ไปป่า 8 ปี จึงกลับมา อุปัชฌาย์อย่างใกล้ชิด หลวงปู่เทศก์ วันหนึ่งหลวงปู่เทศก์เล่า (ปกติ

หลวงปู่จะไม่พูดกับใคร)ว่า “ท่านได้นิมิตว่าท่านเป็นหลานหลวงปู่มั่น จึงไปกราบหลวงปู่มั่น ท่านก็ยืนยัน อย่างนั้น และระลึกชาติได้ว่าท่านเคยเป็นทหารและหลวงปู่มั่นเป็นเสนาบดี หลวงปู่มั่นก็ให้คำยืนยัน



ภาพที่ 252 ภาพหลวงปู่เทศก์

เช่นกัน” วลีของพระอาจารย์บุญทวี²⁴³ “จงเป็นศัตรูกับจิต เป็นมิตรกับลมหายใจ จิตดวงเดียวจะท่องเที่ยวไปทำไม จิตดวงเดียวจะท่องเที่ยวไปถึงไหน จิตของตัวจะท่องเที่ยวไปทำไม จิตเห็นจิตจะพันพิชอันตราย จิตจะสลายเมื่อได้ส้ารวมเอย”

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

ตั้งแต่หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี มีข้อวัตรปฏิบัติ ที่ยังเหมือนเดิม ตั้งตั้งแต่เวลา 03.00 น. ให้สัญญาณระฆัง นิ่งสมาธิจนถึง 05.30 น. หลังจากนั้นจัดอาสนะ และกวาดใบไม้ ก่อนออกบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาตก็สวดมนต์ทำวัตรในโบสถ์ ญาติโยมเตรียมอาหารให้ แล้วมาตักอาหารฉัน เสร็จแล้วปิดกวาด เช็ดกุศลา ห้องสมุด ห้องน้ำ ในพรรษาจะสอนนักเรียนธรรมตรี โท เอก 2 ชั่วโมง ช่วงบ่าย 13.00-15.00 นิ่งสมาธิ หลังจากนั้นกวาดใบไม้ทั่ววัด ทำความสะอาดโบสถ์ ศาลา จากวัตรปฏิบัตินี้ทำให้ผลการเรียนดี เพราะมีสมาธิ หลังจากนั้นฉันน้ำปานะ ช่วงเย็น พระจะจัดวาระกันมาสร่งน้ำให้เจ้าอาวาส(พระอาจารย์) 7-10 รูป เป็นการสร่งน้ำอาจารย์วัตร เป็นพระวินัย หลังจากนั้น 18.30 น. ทำวัตรเย็น นิ่งสมาธิถึง 20.30 น. ทำวัตรปฏิบัติแบบนี้ทุกวัน

หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี เป็นผู้ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ข้อวัตรปฏิบัติ งดงาม เรียบร้อย พุดน้อย ไพเราะ ท่านนั่งสมาธิจนอายุ 90 ปี เณรจะต้องสวดปาฏิโมกข์ให้ได้ก่อนถึงจะบวชพระให้ การทำสมาธิต้องทำสม่ำเสมอทุกวัน ข้อวัตรปฏิบัติต้องทำทุกวันตามพระวินัย ทำให้มีหลักใจเป็นนิรามิสสุข สุขที่ไม่อิงอาภิส ไม่มีวัดถุมงคล ไม่มีมิ่งมกลตื้นช่าว ไม่มีรูป ไม่มีเหรียญ เน้นหลักสมาธิ ปัญญาจะเกิดขึ้นเอง วลีเอกลักษณ์ของหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี คือ “ผู้ใดทำให้ถึงความ เป็นกลางได้ ผู้นั้นจะพ้นจากทุกข์ทั้งปวง” เครื่องอัฐบริขาร หลวงปู่ทำเองทั้งหมด จริงๆแล้วหลักปฏิบัติทั้งหมดมิใช่แต่นิ่งสมาธิภาวนาอย่างเดียว แต่มีข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่ต้องฝึก

การปฏิบัติเน้นอานาปานสติเป็นหลัก²⁴⁴ ผู้ปฏิบัติจะปฏิบัติอย่างไรก็ได้ให้จิตสงบ เมื่อจิตสงบแล้วก็เป็นอย่างเดียว ตั้งแต่สมัยหลวงปู่มัน แต่ว่าใครจะบริกรรมพุทโธ กำกับก็ได้ไม่เป็นไร จุดมุ่งหมายคือการทำสมาธิ คือจิตตั้งมั่น ไม่มีการสอดอารมณ์ แต่ใช้คำว่า ไปกราบเรียนครูบาอาจารย์ บอกสภาวะที่เกิดขึ้น วิปัสสนาจารย์ก็จะแนะนำให้บอกให้

วัดหินหมากเป้งไม่มีคอร์สอบรม เพราะกิเลสไม่มีคอร์สมาไม่เป็นเวลา แล้วแต่ผู้ปฏิบัติจะอยู่ที่วันกี่เดือนกี่ปี เปิดตลอดทั้งปี มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีบวชตอนนี 3 พรรษาแล้วเป็นชาวเยอรมัน และคาซัคสถาน เน้นการนั่ง การเดินก็ไปเดินในป่า

²⁴³ สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁴⁴ สัมภาษณ์ พระครูมงคลญาณโสภณ, เจ้าอาวาส วัดหินหมากเป้ง, 15 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

เจดีย์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี นับเป็นเจดีย์พิพิธภัณฑ์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ชื่ออย่างเป็นทางการเรียกว่า เจดีย์พิพิธภัณฑ์พระราชินีโรธรังสีฯ วางศิลาฤกษ์ 26 เมษายน 2534 เริ่มก่อสร้างเมื่อปี 2534 สิ้นงบประมาณ 18,000,000 บาท เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธาน ทรงบรรจุอัฐิพระราช



ภาพที่ 254 เจดีย์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

นิโรธรังสีฯ (เทสก์ เทสรังสี) เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2540 เจดีย์พิพิธภัณฑ์ พระราชินีโรธรังสีฯ (เทสก์ เทสรังสี) นับเป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของวัดหินหมากเป้ง ที่ประชาชนที่มาวัดนี้ควรจะต้องเข้าสักการะ รูปเหมือนหลวงปู่เทสก์ และชมเครื่องอัฐบริขารของหลวงปู่ที่ท่านใช้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ เครื่องอัฐบริขารที่จำเป็นในการออกจาริกแสวงบุญ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ชุดงค์ไปยังสถานที่ต่างๆ

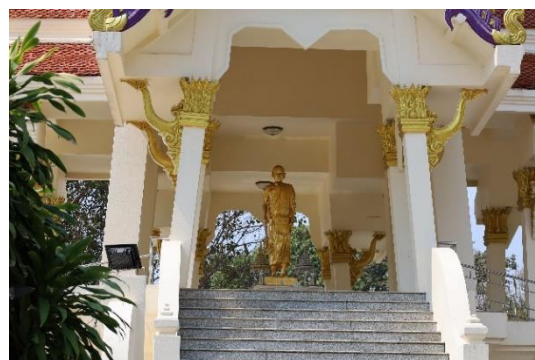


ภาพที่ 255 เครื่องอัฐบริขารหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี



ภาพที่ 256 รูปเหมือนหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

รูปเหมือนหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี อยู่ภายในเจดีย์พิพิธภัณฑ์ พระราชินีโรธรังสีฯ (เทสก์ เทสรังสี) รูปเหมือนของหลวงปู่เทสก์ อยู่ตรงกลาง โดยรอบผนังด้านในสร้างเป็นตู้กระจกจัดเก็บเครื่องอัฐบริขารของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ด้านหน้ารูปเหมือนของหลวงปู่ มีตู้กระจกใส ภายในมีราชรถบรรจุอัฐิธาตุหลวงปู่เทสก์ เพื่อให้ประชาชนได้มาสักการะ



ภาพที่ 257 มณฑปอนุสรณ์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี



ภาพที่ 258 สกายวอล์ค และ มณฑป 3 ชั้น ที่จำพรรษาของหลวงปู่เทสก์

สกายวอล์ค ตั้งอยู่บริเวณหินหมากเป้ง และมณฑป 3 ชั้น ที่จำพรรษาของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดหินหมากเป้ง มีศาสนสถาน พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ศาลาปฏิบัติธรรม บริเวณโดยรอบสะอาด เรียบร้อยและเงียบสงบ ร่มรื่นด้วยไม้นานาพันธุ์ มีพื้นที่ด้านหนึ่งติดกับลำน้ำโขง ทิวทัศน์ภาพสวยงาม ได้รับการจัดตั้งให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

นามธรรม: ได้รับคำสั่งสอนของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ทางวัดแจกหนังสือฟรีให้กับทุกท่านที่เข้ามาเยี่ยมชม หรือมาปฏิบัติธรรม ทำให้ได้ความรู้และปัญญา รู้แล้วทำ รู้แล้วปฏิบัติ ปัญญาไม่ใช่ความคิด ปัญญาเป็นความรู้ แต่รู้ความคิด รู้กิเลสตัณหา รู้ตัวคิดทั้งหลาย เห็นเหตุแห่งทุกข์ ยังมีความคิดยังมีปัญญา โดยมีสติแนบอยู่ ความคิดเป็นตัวแสดงหรือตัวละคร

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: ทำบุญ ตักบาตรตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีแสดงธรรม ทุกวันพระ

กิจกรรมประจำวัน: มีการปฏิบัติธรรมตลอดทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพรบูรพาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเที่ยวชม ทิวทัศน์บริเวณริมแม่น้ำโขง

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องพักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดหินหมากเป้ง เช่น **วัดอรัญบรรพต หนองคาย** (ห่างจากวัดหินหมากเป้ง 12 กม.), **จุดชมวิวกายวอล์ค วัดผาดากเสือ** (ห่างจากวัดหินหมากเป้ง 16.7 กม.), **ถ้ำดินเพียงหรือถ้ำพญานาค วัดถ้ำศรีมงคล** (ห่างจากวัดหินหมากเป้ง 23.8 กม.), **พระธาตุบังพวน** (ห่างจากวัดหินหมากเป้ง 56.8 กม.), **พระธาตุหนองคายหรือพระธาตุกลางน้ำ** (ห่างจากวัดหินหมากเป้ง 68 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางสู่วัดหินหมากเป้ง จากบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอศรีเชียงใหม่ ใช้ถนนริมโขง (ทางหลวงหมายเลข 211) มุ่งหน้าทางทิศตะวันตกหรือมุ่งหน้าอำเภอสังคม ประมาณ 19.6 กิโลเมตร จะพบวัดหินหมากเป้งทางขวามือ

วัดป่าหนองไผ่ จังหวัดสกลนคร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าหนองไผ่ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

ข้อมูลติดต่อ โทรศัพท์ : 087 810 9325

เว็บไซต์ : www.watpanongphai.com

เฟซบุ๊ก : วัดป่าหนองไผ่ สกลนคร โดยคณะศิษย์หลวงปู่มั่น ฐริทัตโต

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าหนองไผ่อยู่ในสายพระกรรมฐานลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร เดิมเรียกว่าถ้ำผาหัก ในยุคก่อน (ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2469)²⁴⁵ เมื่อถึงหน้าแล้งหลังจากออกพรรษาพระกรรมฐานทางภาคอีสานตอนบนจะออกธุดงค์ไปหาที่วิเวกเพื่อเจริญจิตตภาวนาตามถ้ำภูเขา ป่าช้า โดยมีจุดศูนย์รวมอยู่ที่ วัดป่าสุทธาวาส ในอำเภอเมืองสกลนคร สมัยนั้นวัดป่าสุทธาวาสยังเป็นป่าทั้งหมด เส้นทางจาริกธุดงค์ของพระป่าจะเดินไปตามเทือกเขาภูพาน เดิมบริเวณแถบนี้เป็นป่าที่บมีสัตว์ป่าจำพวกเสือ หมี อาศัยอยู่ ตามเส้นทางนี้มีอาจารย์ลูกศิษย์หลวงปู่มั่นที่สำคัญๆเดินธุดงค์ไปมาสมาเสมอ เช่นหลวงปู่กงมา, หลวงปู่ฝั้น, หลวงปู่หล้า, หลวงปู่สุวัจน์ เป็นต้น²⁴⁶ จนช่วงเข้าพรรษาจึงจะกลับมาจำพรรษาที่วัดใดวัดหนึ่ง ซึ่งสมัยก่อนวัดป่ายังมีน้อยมาก ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2522 พระอาจารย์ทองฮวดอยู่ที่วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ได้เดินธุดงค์มาอยู่จำพรรษาที่ป่าช้าดงมะไฟใกล้กับถ้ำผาหัก หลังจากออกพรรษาในปีพ.ศ. 2523 ได้ออกธุดงค์ไปทางอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม และถูกพวกคอมมิวนิสต์ฆ่าตายพร้อมพระอีกรูปหนึ่ง

ในปีพ.ศ.2524 พระอาจารย์สุธรรมออกธุดงค์มาจากวัดป่าบ้านตาดมาถึงถ้ำผาหัก ที่พระอาจารย์ทองฮวดเคยจำพรรษาอยู่ ท่านเห็นว่าเป็นสถานที่มีความวิเวกเหมาะแก่การปฏิบัติ ถ้าไม่มีพระสงฆ์มาอยู่รักษาแล้วชาวบ้านจะเข้ามาจับจองรุกกล้าเป็นที่ทำกิน ซึ่งต่อไปภายหน้าสถานที่วิเวกที่เหมาะสมแก่ปฏิบัติกรรมฐานเช่นนี้จะหายากขึ้น พระอาจารย์สุธรรมจึงกลับไปขออนุญาตหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่วัดป่าบ้านตาด และได้มาอยู่ที่ป่าหนองไผ่ในวันที่ 29 มีนาคม 2524²⁴⁷ เดิมนั้นท่านไม่มีความคิดที่จะสร้างเป็นวัด แต่เนื่องจากมีพระสงฆ์มาอยู่ด้วยหลายรูป ชาวบ้านจึงสร้างที่พักเป็นกระท่อมเล็กๆ ที่พออยู่ได้ให้เป็นที่พำนักสงฆ์ ต่อมาอีก 2-3 ปีจึงเริ่มมีศฤงคารจากในเมืองมาขอพักปฏิบัติธรรม ตอนนั้นที่พักสำหรับผู้หญิงยังไม่มี ต้องปักกลดอยู่ตามพลาญหิน ทั้งวัดมีห้องน้ำเพียงห้องเดียว หลังจากนั้นจึงเริ่มพัฒนา มีสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น แยกเขตอุบาสิกาก่อต่างหากจากเขตสงฆ์ มีโรงครัวถาวร และทำการก่อสร้าง ศาลาอาคารที่พัก เพื่อให้รองรับกับจำนวนผู้มาพักที่มากขึ้นตามลำดับ

ในเดือนมิถุนายนปีพ.ศ. 2538 อุบาสิการัฐจวน อินทรกำแหง ได้ออกจากสวนโมกขพลาราม จ.สุราษฎร์ธานี มาพำนักที่สำนักสงฆ์วัดป่าหนองไผ่ และเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องขอตั้งวัด

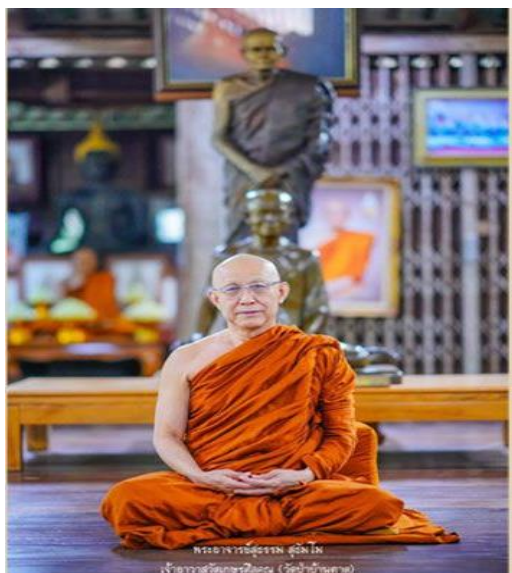
²⁴⁵ สัมภาษณ์ พระคำสอน ปณญาวุฑโฒ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่, 23 มกราคม 2564.

²⁴⁶ สัมภาษณ์ พระคำสอน ปณญาวุฑโฒ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่, 23 มกราคม 2564.

²⁴⁷ สัมภาษณ์ พระคำสอน ปณญาวุฑโฒ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่, 23 มกราคม 2564.

อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยขออนุญาตใช้พื้นที่บริเวณเทือกเขาภูพานจากกรมอุทยานแห่งชาติตั้งเป็นอุทยานวัดป่าหนองไผ่ มีพื้นที่ทั้งหมด 658 ไร่ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2543²⁴⁸ วัดป่าหนองไผ่เป็นวัดที่มีทัศนียภาพงดงามด้วยธรรมชาติของภูเขาและอ่างเก็บน้ำ บรรยากาศสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม มีครูบาอาจารย์ที่มีปฏิปทาตามแนวทางของพระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น จึงทำให้มีประชาชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาทำบุญ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 259 พระอธิการสุธรรม สุธัมโม

พระอธิการสุธรรม สุธัมโม มีนามเดิมว่า สุธรรม แซ่จิ่ง เกิดเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2492 ที่จังหวัดระยอง เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 14 คน เมื่อจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ท่านออกมาประกอบอาชีพประมงเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ต่อมาท่านได้เข้าอุปสมบท ณ วัดตรีรัตนาราม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2513 พระครูประจักษ์ตันตยาคมเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านศึกษานักธรรมจนสอบได้นักธรรมชั้นเอกในปีพ.ศ. 2516 จากนั้นได้มุ่งเน้นในด้านปฏิบัติกรรมฐาน ในพรรษาที่ 5 เดินทางไปอยู่กับหลวงปู่สิม พุทฺธจาโร วัดถ้ำผาปล่อง จังหวัดเชียงใหม่ ปีพ.ศ. 2519-2521 ได้มาอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมวโร วัดป่าแก้วชุมพล จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นลูกศิษย์สำคัญขององค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น เมื่อพระอาจารย์สิงห์ทอง

มรณภาพเนื่องจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก จึงได้มาอยู่กับหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ซึ่งเป็นบูรพาจารย์สำคัญของพระป่ากรรมฐานศิษย์หลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ในปีพ.ศ. 2524 ได้มาพัฒนาวัดป่าหนองไผ่ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสจนถึงปัจจุบัน ในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 พระอธิการสุธรรมได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเกษรศีลคุณ (วัดป่าบ้านตาด) สืบแทนพระอาจารย์สุดใจ ทันทมโน เจ้าอาวาสองค์ก่อนที่มรณภาพ นับเป็นเจ้าอาวาสลำดับที่ 3 สืบต่อหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน อีกตำแหน่งหนึ่ง

แนวทางในการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

พระอาจารย์สุธรรมมีแนวคิดในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของวัดป่าหนองไผ่ เพื่อให้เป็นที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติภาวนา โดยพยายามรักษาทรัพยากรป่าไม้ภูเขาให้คงสภาพสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นบรรยากาศธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา สมคำว่า “ป่าไม้สร้างศาสนา-ศาสนารักษาป่าไม้”

ด้านการพัฒนาจิตเจ้านั้นทางวัดป่าหนองไผ่มีการปฏิบัติภาวนาตามแนว “พุทฺโธ” ซึ่งดำเนินรอยตามครูบาอาจารย์พระป่ากรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปที่ต้องการ

²⁴⁸ สัมภาษณ์ พระคำสอน ปณญานุชโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่, 23 มกราคม 2564.

มาปฏิบัติธรรมได้มาพักภาวนาทั้งเป็นส่วนตัว และมีกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นหมู่คณะจากภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอ แต่ไม่มีการจัดคอร์สอบรมปฏิบัติธรรมประจำ ผู้ที่ต้องการมาปฏิบัติธรรมต้องขออนุญาตจากท่านเจ้าอาวาสและแจ้งวันเวลาที่เข้าพักก่อน ทางวัดจะจัดที่พักเป็นสัดส่วนเหมาะสมแก่การวิเวกเพื่อภาวนาเฉพาะตน ผู้หญิงอยู่เขตอุบาสิกา ผู้ชายอยู่เขตสงฆ์ การแต่งกายชุดปฏิบัติธรรม ผู้หญิงเสื้อขาวผ้าถุงดำ ไม่รับบวชนกขัมมะหรือชีพรากหมณ์ ผู้ปฏิบัติจะมีภาชนะมาตักอาหารที่โรงครัวตอนเช้าเพื่อไปรับประทานที่ที่พัก จากนั้นปฏิบัติภาวนาส่วนตัว ไม่มีการสอบอารมณ์จากวิปัสสนาจารย์ แต่สามารถมาสนทนาสอบถามข้อธรรมและการปฏิบัติจากท่านเจ้าอาวาสได้ในช่วงบ่ายเวลาที่ท่านออกมารับแขกญาติโยม

สิ่งที่เป็นการข้อห้ามคือ พระสายวัดป่าจะไม่รับหรือจับธนบัตรเงินทอง ถ้าประสงค์จะถวายทานให้ใส่ตู้บริจาค พร้อมกับเขียนใบพวารณาแจ้งจำนวนเงินและจุดประสงค์ในการบริจาคทำให้พระสงฆ์ใช้ในกิจการใด แล้วถวายใบพวารณาให้กับพระสงฆ์

เมื่อเข้าวัดควรแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามประเพณีนิยม รักษาความสงบภายในบริเวณไม่ส่งเสียงดังเอิกเกริกเฮฮา เพราะเป็นวัดป่าที่เน้นการปฏิบัติธรรม ไม่เน้นการมาท่องเที่ยว และสำรวมระวังในการติดต่อกับเพศตรงข้าม โดยเฉพาะกับพระภิกษุสงฆ์

ตารางกิจกรรมประจำวันของวัด

4.30 น. ขึ้นศาลา สวดมนต์ทำวัตรเช้า ทำสมาธิภาวนา

6.00 น. พระสงฆ์ออกบิณฑบาตในหมู่บ้านใกล้เคียง

ญาติโยม กวาดลานวัด ช่วยจัดสำรับอาหารถวายพระสงฆ์

8.00 น. ฉันทภัตตาหาร เสร็จแล้วกราบพระพร้อมกัน แยกย้ายไปปฏิบัติกิจส่วนตัว
เดินจงกรม นั่งสมาธิ

15.00 น. กวาดลานวัด ทำความสะอาดบริเวณวัด

17.00 น. ฉันทน้ำปานะ สรงน้ำ เตรียมตัวขึ้นศาลา

19.30 -22.00 น. ขึ้นศาลา สวดมนต์ทำวัตรเย็น ทำสมาธิภาวนา



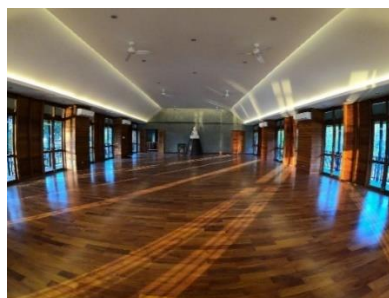
ภาพที่ 260 ทำวัตรสวดมนต์

ในช่วงเช้าพรรษา²⁴⁹ พระสงฆ์ถือธุดงค์วัตรไม่รับอาหารที่ถวายภายหลังและนอกเหนือจากบิณฑบาต จึงมีประเพณีตักบาตรหน้าวัด ทางวัดจะจัดโต๊ะวางอาหารเพื่อให้ประชาชนที่มาจากที่อื่นได้ถวายภัตตาหารโดยการใส่ลงในบาตร

²⁴⁹ สัมภาษณ์ พระคำสอน ปณณวฑฺฒ, เจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่, 23 มกราคม 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พิพิธภัณฑ์ศาสตราจารย์ คุณรัญจวน อินทรกำแหง เป็นที่เก็บประวัติและคำสอนของ อุบาสิกาคุณรัญจวน อินทรกำแหงในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และชั้นบนใช้เป็นที่พักผ่อนและปฏิบัติธรรม ในวันที่ 21 ตุลาคม 2563 มีพิธีเปิดอาคาร พระอาจารย์อินทร์ถวาย สันตุสสโก เป็นประธานคณะสงฆ์



ภาพที่ 261 พิพิธภัณฑ์ศาสตราจารย์ คุณรัญจวน อินทรกำแหง



ภาพที่ 262 ทางเดินขึ้นไปถ้ำผาหัก

ถ้ำผาหัก อยู่ด้านบนของวัด เป็นถ้ำมีลักษณะเป็นเว้าเข้าไปในภูเขา ความกว้างประมาณ 5 × 4 เมตร ในอดีตใช้เป็นที่พักค้างแรมปฏิบัติภาวนาของพระกรรมฐานลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลายรูป ที่เดินธุดงค์มาเพื่อหาญาน และเป็นที่จุดเริ่มต้นของการสร้างวัดป่าหนองไผ่

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าหนองไผ่ เดิมเป็นป่าทึบ พระอาจารย์สุธรรม มีความต้องการที่จะรักษาป่ามิให้ ถูกทำลายจากการบุกรุกแผ้วถาง จึงคิดมาอยู่ดูแล จาก 1 รูปเพิ่มจำนวนขึ้นจนกระทั่งชาวบ้านมาช่วยกันทำ

กระต๊อบที่พักสงฆ์ให้ ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธามาขอปฏิบัติธรรมด้วย ค่อยๆ เพิ่มจำนวนขึ้น มีทั้งชายและหญิง ทำให้ต้องสร้างที่พักเพิ่มขึ้นแยกส่วนผู้ปฏิบัติธรรมชายหญิง สร้างศาลาปฏิบัติธรรม โบสถ์ ศาสนสถานเป็นรูปธรรมถาวร สร้างความมั่นคงและเพื่อจรรโลงรักษาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อไปพร้อมกับการรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

นามธรรม: ผู้มาปฏิบัติธรรมตามแนวพุทธโธ สายวัดป่าของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จะได้ฝึกหัดศึกษาศิลปะแบบธุดงค์วัตรตามแนวพระสายวัดป่า ฝึกสมาธิ และปัญญา เน้นการมีสติอยู่กับธรรมชาติ ได้รับความสงบ เย็นกายเย็นใจ สามารถนำการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามอริยมรรคไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: ทำบุญ ตักบาตรตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ และปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ สักการะ ไหว้พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมทัศนทัศน์รอบวัด และพิพิธภัณฑ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งแบบเดี่ยวและแบบรวม ห้องน้ำในที่พัก ศาลาปฏิบัติธรรมกว้างขวาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าหนองไผ่ เช่น **วัดถ้ำผาแต่น** (ห่างจากวัดป่าหนองไผ่ 9.3 กม.), **วัดป่าสุทธาวาส** (ห่างจากวัดป่าหนองไผ่ 22 กม.), **วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร** (ห่างจากวัดป่าหนองไผ่ 24.2 กม.), **ทะเลสาบหนองหาร** (ห่างจากวัดป่าหนองไผ่ 42 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ห่างจากตัวเมืองสกลนครประมาณ 20 กม. ไปทางถนนสกลนคร-กาฬสินธุ์ ประมาณ กม.ที่ 3 เลี้ยวซ้ายไปอำเภอเต่างอย ประมาณ 20 กม. ถึงบ้านหนองไผ่ ทางเข้าวัดอยู่ขวามือ

วัดดงก้ำวักถยาราม จ้งหวัดศรึสะเกษ

ชั้น/ที่ต้ง

ชั้น: วัดดงก้ำวักถยาราม เป็นวัดราชฎร์ สังกัดคณะสงฆ้มหานิกาย

ที่ต้ง: หมู่ที่ 7 บ้านคลึกล้ง ตำบลคลึกล้ง อำเภอสึลาลาด จ้งหวัดศรึสะเกษ 33160

ข้อมูลติดต่อ - โทร. : 083-305 7035, 090-897 3466

- เฟสบุค : วัดดงก้ำวักถยาราม จ้งหวัดศรึสะเกษ

- เพจ : อุทยานธรรมดงยาง จ้งหวัดศรึสะเกษ

ประวัติความเป็นมา

วัดดงก้ำวักถยาราม และอุทยานธรรมดงยาง ก่อต้งโดยพระอาจารย์จรัญ อนงคโณ สำหรับอุทยานธรรมดงยางนั้นได้รับการต้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำอำเภอสึลาลาด และจ้งหวัดศรึสะเกษ อยู่ห่างจากวัดดงก้ำวักถยาราม 2 กิโลเมตร²⁵⁰

วัดดงก้ำวักถยาราม เริ่มก่ต้งเป็นสำนักสงฆดงก้ำวักถยาราม ในปีพ.ศ. 2550 บนที่ดินมรดกของพระอาจารย์จรัญ และที่ดินที่คณพ่อบุบิรรวมทั้งญาติพี่น้องบริจาคถวายเพิ่มให้อีก และยังมีญาติโยมมีจิตศรัทธาถวายเพื่อซื้อที่ดินเพิ่ม รวมเป็น 75 ไร่²⁵¹ ชื่อวัดดงก้ำวักถยาราม เพราะบริเวณที่สร้างวัดเป็นป่าชื่อป่าดงก้ำว แต่ปัจจุบันเป็นทุ่งนา เหลือป่าเพียงเล็กน้อย ได้รับการอนุญาตให้ต้งเป็นวัดราชฎร์ สังกัดคณะสงฆ้มหานิกาย เมื่อปี พ.ศ. 2554 และปี 2555²⁵² เริ่มก่อสร้างศาลาพุทธชยันตี ขณะนี้กำลังก่อสร้างพระธาตุนพรัตน์เจตีย์ ยังไม่แล้วเสร็จ

วัดดงก้ำวักถยารามเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งที่สามารถหลอมรวมบุคคลหลากหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเป็นแหล่งฝึกพระทั้งภาคปฏิบัติและการเผยแผ่ ตลอดจนนักเทศน์ให้มีบุคลากรที่มีคุณภาพในศาสนามากยิ่งขึ้นอีกด้วย

²⁵⁰ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรัญ อนงคโณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้ำวักถยาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵¹ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรัญ อนงคโณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้ำวักถยาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵² สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรัญ อนงคโณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้ำวักถยาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

ประวัติวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 263 พระอาจารย์จรรย์ อนุชฌ โณ

พระอาจารย์จรรย์ อนุชฌ โณ สกุลเดิม กมล เกิดวันจันทร์แรม 4 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับวันที่ 20 พฤศจิกายน 2510 ที่บ้านคลีกลิ้ง ต.คลีกลิ้ง อ.ราชไศล จ.ศรีสะเกษ บิดาชื่อนายสุบิน มารดาชื่อนางจันทร์ สมัยวัยเยาว์เป็นเด็กที่ซน แต่แฝงไว้ด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน ชอบเข้าวัดฟังธรรม เมื่อจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็มาอยู่บ้านช่วยงานบิดามารดาทำงาน และเข้ากรุงเทพมหานครทำงานหาประสบการณ์ชีวิต จนกระทั่งอายุ 21 ปี ใน

พ.ศ. 2532 จึงบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดา ประกอบกับมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่วัดศรีมงคล บ้านคลีกลิ้ง ต.คลีกลิ้ง อ.ราชไศล จ.ศรีสะเกษ ในพรรษาแรกได้ศึกษาพระธรรม ท่องมนต์ บทสวดต่างๆ และฝึกปฏิบัติกรรมฐานตามแนวเจ้าอาวาสวัดศรีมงคล หลังจากนั้นจึงได้ออกจาริกแสวงหาที่สงบ สบายเหมาะกับการปฏิบัติธรรม เช่น วัดถ้ำคูหาสวรรค์ จ.ลพบุรี วัดถ้ำเสือวิปัสสนากับหลวงพ่ोजำเนียร จ.กระบี่ วัดนิพเพชพลาราม กับพระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ²⁵³ วัดถ้ำตूपู จ.เชียงราย และในพรรษาที่ 6 กลับมาจำพรรษาที่วัดนิพเพชพลารามกับพระอาจารย์สมภพอีกครั้ง พรรษาที่ 7 จำพรรษาวัดไตรสิกขาพลารามกับพระอาจารย์สมภพ พรรษาที่ 8 จำพรรษาที่วัดนิพเพชพลาราม กับพระอาจารย์สมภพ และพรรษาที่ 9 มาจำพรรษาที่อุทยานธรรมดงยาง บ้านคลีกลิ้ง บ้านเกิด ณ.ที่นี้ได้เจอปัญหาอุปสรรคมากมาย เกิดความทุกข์ใจ เนื่องจากมีผู้ต้องการผลประโยชน์ในที่ดินที่สร้างอุทยานธรรมดงยาง ซึ่งเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ ส่วนรวมจะเอาไปเป็นของตน พระอาจารย์จรรย์เห็นความสำคัญของพื้นที่แห่งนี้ ต้องการรักษาไว้ให้รุ่นลูกหลาน จึงตัดสินใจเข้ามาอยู่ปลูกสร้างเสนาสนะในการบำเพ็ญสมณะธรรม อดทนต่อคำครหา คำว่าเสียๆ หายๆ ของผู้ที่ไม่เห็นด้วย²⁵⁴ ด้วยบารมีธรรม อุทิศการณที่ต้องการสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรมให้กับพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ปัญหาต่างๆ ก็ทุเลาเบาบางลงแต่ก็ใช้เวลาถึง 5 ปีด้วยกัน และได้สร้างสำนักสงฆ์ดงก้ำวักถลาราม ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก

พระอาจารย์จรรย์ อนุชฌ โณ ปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดดงก้ำวักถลาราม เป็นพระนักเทศน์ พระนักปฏิบัติที่เป็นที่นับถือ ศรัทธาของประชาชนชาวอำเภอศีลาลาด อำเภอใกล้เคียง และจังหวัดใกล้เคียง ออกประพาศปฏิบัติตามที่ต่างๆ กับครูบาอาจารย์หลายสำนักจนมาเป็นประธานสงฆ์อบรมพระสงฆ์สามเณร อุบาสก อุบาสิกาผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ออกจาริกธุดงค์ในภาคต่างๆ ของประเทศตามป่าตามเขาจนมีหมู่คณะสนใจติดตามเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จัดอบรมธรรมะ และแสดงธรรม ตามวัดหน่วยงานราชการ โรงเรียน ชุมชนต่างๆ จนเป็นที่รู้จักของพระสงฆ์สามเณร ประชาชนมากมาย ผลงานการพัฒนา เช่น

²⁵³ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรรย์ อนุชฌ โณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้ำวักถลาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵⁴ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรรย์ อนุชฌ โณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้ำวักถลาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

- ก่อตั้งกองทุนกัลยาณธรรม เพื่อการเผยแผ่ธรรม ทั้งเทป ซีดี วีซีดี หนังสือธรรมะ และสนับสนุนการอบรมปฏิบัติธรรม

- ก่อตั้งกองทุนเด็กรักดี โรงเรียนบ้านคลีกลิ่ง กองทุนเยาวชนคนรักดี โรงเรียนคลีกลิ่งพัฒนาธรรม โรงเรียนศิวลาภาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กับเด็กและเยาวชนที่ดื้อรักดี

- ก่อตั้งที่พักสงฆ์อุทยานธรรมดงยาง เพื่อดูแลรักษาป่าที่เหลืออยู่ให้เป็นมรดกของลูกหลาน และเป็นปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา อบรมคุณธรรม จริยธรรมของส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นักเรียน นักศึกษา ทั้งในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอื่นๆ

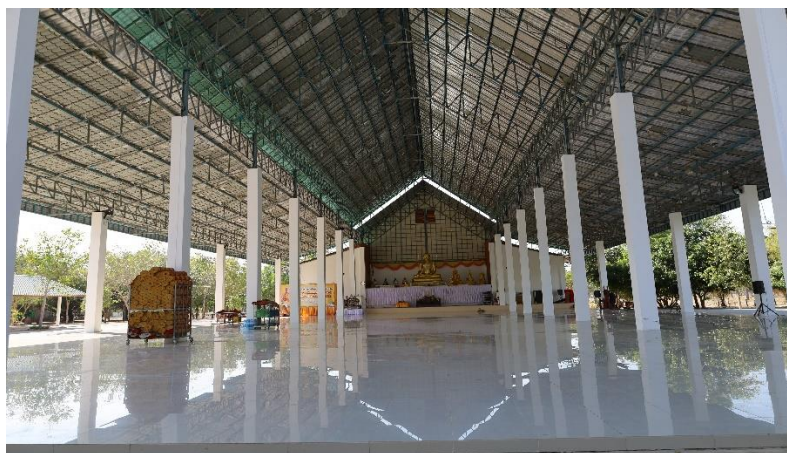
- ตั้งกองทุนสนับสนุนพระภิกษุที่ต้องการเรียนภาษาบาลี ด้านปริยัติ และสายสามัญจนกระทั่งจบปริญญาเอก ทั้งในและต่างประเทศ สนับสนุนสอบพระธรรมทูตเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการต่อยอดให้มีความสำคัญทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอานาปานสติ²⁵⁵ ในการมาปฏิบัติธรรมเรามาเพื่อฝึก ไม่จำเป็นต้องทำอะไรมามาก สิ่งที่จะฝึกได้ดีที่สุดคือความทุกข์ จะได้ฝึกฝนเรียนรู้ความอดทน ให้เกิดปัญญาแล้วสามารถต่อยอดเองได้ การทำกิจกรรมต่าง ๆ การเดินธุดงค์ เป็นการปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม คือ หมั่นประชุมกันอยู่เนื่องนิตย์โดยพร้อมเพรียงกัน เลิกประชุมพร้อมกัน²⁵⁶ ในกิจกรรมต่างๆ ถ้าเราประชุมกันบ่อยๆ จะเป็นเครื่องเชื่อมโยงในการที่จะส่งเสริมกัน ถึงแม้จะไปที่อื่นก็จะมีญาติพี่น้องทั่วประเทศ

ระเบียบข้อวัตรต่างๆ ทางวัดมีกำหนดไว้เช่นเดียวกับวัดปฏิบัติธรรมอื่นๆ ในช่วงเข้าคอร์สปฏิบัติธรรมจะมีระเบียบที่เข้มงวด เช่น ปิดวาจา ห้ามใช้โทรศัพท์ เป็นต้น หลังสวดมนต์ ไหว้พระแล้ว พระอาจารย์จรรย์ บรรยายธรรมทุกเช้า - เย็น และสอบถามการปฏิบัติ

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 264 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม

²⁵⁵ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรรย์ อนงคโณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้าวกัลยาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵⁶ สัมภาษณ์ พระอาจารย์จรรย์ อนงคโณ, เจ้าอาวาส วัดดงก้าวกัลยาราม, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

ศาลาปฏิบัติธรรมรวม ศาลาหลังนี้มีไว้สำหรับให้พุทธศาสนิกชนมาปฏิบัติธรรมรวมกัน จุดที่น่าสนใจจุดอื่นไม่มีเนื่องจากวัดเน้นป่าไม้เพื่อให้เหมาะสมสัปปายะในการปฏิบัติธรรมมากที่สุด

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดดงก้าวกัลยาราม จะเน้นการปฏิบัติธรรม สิ่งให้เห็นเป็นรูปธรรมคืออุทยานธรรม การจาริกธุดงค์วัตร ไปตามสถานที่ต่างๆ พร้อมด้วยศิษยานุศิษย์เกือบ 1,000 รูป/คน ทั้งสามเณร และผู้เฒ่า ให้พุทธศาสนิกชนได้เห็นเนื่อนาบุญในพระพุทธานุภาพตามที่ได้เห็นในสื่อโซเชียลต่างๆ เป็นรูปแบบใหม่ของเผยแผ่พระธรรมคำสอนในปัจจุบัน

นามธรรม: ผู้ที่ได้มาร่วมทำบุญ ได้เห็นพระธุดงค์จำนวนมากทำให้เกิดความปิติ เลื่อมใสศรัทธา ได้ฟังธรรม สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดความสุขใจ สงบ มีสมาธิ บ่มเพาะปัญญาเข้าถึงธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดความผูกพันของผู้ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวัด ศิษยานุศิษย์ที่เข้าร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นการบำเพ็ญบุญกุศริยา ด้วยการให้ปันสิ่งของ ด้วยการรักษาศีล ประพฤติอ่อนน้อม ขวนขวายรับใช้ เฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ยินดีในความดีของผู้อื่น ด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ ด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ด้วยการทำความเห็นให้ตรง

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- หลังออกพรรษามีจาริกเดินธุดงค์เป็นเวลา 1.5 - 2 เดือน มีพระมาร่วมประมาณ 700-800 รูป เดินระยะทาง 700- 1,000 กิโลเมตร หลังจากนั้นคัดพระภิกษุไปจาริกที่อินเดียต่ออีกประมาณ 100 กว่ารูป เป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

- ปฏิบัติธรรมที่จังหวัดศรีสะเกษ
- เดือนกุมภาพันธ์ พระภิกษุและฆราวาส เดินธรรมยาตราจากวัดไตรสิกขา - นครพนม
- เดือนมีนาคม จาริกธุดงค์ที่ประเทศอินเดีย-เนปาล
- เดือนเมษายน งาน“แห่งพระธาตุ-ประกาศธรรม” ปฏิบัติธรรมในตำบลต่างๆ ในเขตอำเภอสีลาลาด

- เดือนพฤษภาคม งานวันวิสาขบูชา
- เดือนมิถุนายน งานปริวาสกรรม มีพระสงฆ์ร่วมงานประมาณ 500 - 800 รูป

กิจกรรมประจำวัน: ทำวัตร สวดมนต์ ฟังธรรมเช้า - เย็น และปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบสักการะ ไหว้พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมบริเวณอุทยานธรรม



ภาพที่ 265 สวดมนต์ อบรม ปฏิบัติธรรม



ภาพที่ 266 การออกจาริกธุดงค์

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีลาดจอดรถ ห้องน้ำ ที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดดงก้ำวักัลยาราม เช่น **วัดศรีมงคล** (ห่างจากวัดดงก้ำวักัลยาราม 1.6 กม.), **วัดบ้านมะหี** (ห่างจากวัดดงก้ำวักัลยาราม 2.4 กม.), **วัดโจดนาหอม** (ห่างจากวัดดงก้ำวักัลยาราม 3.1 กม.), **วัดเทพนิมิตร์มโพธิ์ศรี** (ห่างจากวัดดงก้ำวักัลยาราม 3.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางถนนหมายเลข 225 และถนนหมายเลข 202 จากอำเภอราชไศลใช้เส้นทาง สายราชไศล มหาชนะชัย วังออกเมืองราชไศล ไปประมาณ 2 กิโลเมตรให้เลี้ยวซ้ายตรงศูนย์ คูโบต้า แล้ววิ่งตรงอย่างเดียวจะมีป้ายบอกตลอดทางหรือวิ่งไปประมาณ 15 กิโลเมตร

วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร จังหวัดสุรินทร์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลบ้านจรัส อำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ 32230

ข้อมูลติดต่อ: - โทรศัพท์ : 061-998-7893

- เว็บไซต์ : <http://www.srv.ac.th>

- เฟสบุ๊ก : วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชด จ.สุรินทร์

ประวัติความเป็นมา

พุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีป่าและภูเขาล้อมรอบ มีเนื้อที่ ครอบคลุม ประมาณ 10,865 ไร่²⁵⁷ ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสมุนไพรหายาก รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร มีทัศนียภาพที่งดงาม สภาพแวดล้อมเงียบสงบร่มเย็น เหมาะกับการศึกษาปฏิบัติธรรม และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญยิ่ง ผืนป่าบางส่วนติดชายแดนไทย-กัมพูชา ถึงแม้ว่าจะมีร่องรอยการตัดไม้ทำลายป่าให้เห็นอยู่บ้าง แต่อย่างไรก็ตาม ป่าทั้งผืนแห่งนี้ จัดได้ว่าอุดมสมบูรณ์มากที่สุดในอีสานใต้ของประเทศไทย

ในปี พ.ศ.2536 ²⁵⁸กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้น (ปัจจุบัน กรมป่าไม้ อยู่ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ได้ประกาศบริเวณพื้นที่ป่าเป็นเขตพุทธอุทยาน ให้ดำเนินโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามความคิดริเริ่มของพลเอกเชษฐา ฐานะจาโร เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง ผบ.กกล.สุรนารี โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในปี พ.ศ.2539 คณะกรรมการวัดได้มีมติในการจัดสร้างพระอุโบสถเพื่อเป็นอนุสรณ์เนื่องในมหามงคลวโรกาส²⁵⁹ ลักษณะพระอุโบสถเป็นทรงไทยประยุกต์ ขนาดกว้าง 30 เมตร ยาว 60 เมตร ผลจากพลังศรัทธาสามัคคี และความมานะพยายามของพระครูภาวนาวิทยาคม (เถื่อน ขนติพโล) เจ้าอาวาสตลอดจนคณะสงฆ์ ศิษยานุศิษย์ และ พุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่ได้ร่วมเสียสละกำลังกายและทุนทรัพย์ อุปถัมภ์การก่อสร้างจนแล้วเสร็จ โดยไม่ใช้งบทางราชการแต่อย่างใด และได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2541 เพื่อให้เป็นการสมบูรณ์ตามแบบพระธรรมวินัย และทางวัดได้ทำพิธีผูกพัทธสีมาปิดทองฝังลูกนิมิต ในวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2547 โดยมี พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้นมาเป็นประธานในพิธี ในปี พ.ศ.2547 นอกเหนือจากมี

²⁵⁷ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธีมนู (เถื่อน ขนติพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵⁸ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธีมนู (เถื่อน ขนติพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁵⁹ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธีมนู (เถื่อน ขนติพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

พิธีผูกพัทธสีมาปิดทองฝังลูกนิมิตแล้ว ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2547 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้เลือกพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตูลฐานะจาโรแห่งนี้เป็นหนึ่งในวัดที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สมัครใจมาปฏิบัติธรรมโดยไม่ถือเป็นวันลาตามมติคณะรัฐมนตรีในการพัฒนาบุคลากรโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา²⁶⁰

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 267 หลวงพ่อเอียน ขนติพโล

หลวงพ่อเอียน ขนติพโล มีนามเดิมว่า นายเอียน หลุ่ยถาวร เกิดเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2495 ณ บ้านระไซร์ ต.นาดี อ.เมือง จ.สุรินทร์ โยมบิดาชื่อนายมอญ หลุ่ยถาวร และโยมมารดาชื่อนางฮิต หลุ่ยถาวร มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด 9 คน ท่านเป็นบุตรคนแรกเมื่ออายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2515 ณ พัทธสีมาวัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ โดยมี พระราชวุฒาจารย์

(หลวงปู่ดูลย์ อดุล) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระรัตนาวสุตฺธิ เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ (ฝ่ายธรรมยุต) และเจ้าอาวาสวัดบูรพาราม เป็นพระอุปัชฌาย์, พระครูสถิตยสารคุณ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูวิมลสีลคุณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับนามฉายาว่า “ขนติพโล” อันมีความหมายเป็นมงคลว่า “ผู้มี ความอดทน” ท่านจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านระไซร์ ต.นาดี อ.เมือง จ.สุรินทร์

ในวันแรกที่บวช²⁶¹ หลวงปู่ดูลย์ ท่านได้สอบจิตทำความสงบ สามารถปฏิบัติภาวนาได้รวดเร็ว มีจิตสงบนิ่ง หลวงปู่ดูลย์จึงได้สนับสนุนให้ปฏิบัติธรรม โดยท่านกล่าวว่า “จิตเข้าสู่โลกุตระธรรมแล้ว ไม่ต้องเรียนหนังสือ ให้ปฏิบัติธรรมต่อไป” ต่อมาท่านได้ฝากให้เข้ารับการศึกษาอบรมข้อวัตรปฏิบัติกับหลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี ตั้งแต่เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 ได้อยู่ฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานกับองค์หลวงตามหาบัวจนถึงปี พ.ศ.2518 ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2518-2519 เขมรแดงได้เข้ายึดครองประเทศกัมพูชา ทหารเขมรแดงได้เข่นฆ่าประชาชนฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามแตกกระเจิงรुक้าเข้ามายังเขตแดนของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ฝ่ายกองกำลังผู้ก่อการร้ายในประเทศไทยเอง ก็สู้รบกับกำลังทหาร ตำรวจไทยอย่างดุเดือดรุนแรง โดยเฉพาะตามแนวตะเข็บชายแดน สาเหตุจากการขัดแย้งด้านการเมืองฝ่ายทหารไทยโดยกองทัพภาคที่ 2 ค่ายสุรนารีต้องการได้พระภิกษุมารอบขวัฏทหารที่ทำการสู้รบ จึงทูลขอจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระญาณสังวร แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อให้พระมาอยู่ประจำกับค่ายทหารที่ชายแดนใน โครงการ “พระสงฆ์นำการทหารเพื่อความมั่นคง” สมเด็จพระญาณสังวรฯ ทรงมีพระ

²⁶⁰ วัดเขาศาลา, ประวัติความเป็นมา, [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<http://www.srv.ac.th/students/5832040010/>, [15 มกราคม 2564].

²⁶¹ สัมภาษณ์ พระราชวิสุตฺธิมุนี (เอียน ขนติพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาตูลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

บัญชาให้ทหารไปขอพระภิกษุจากพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อดุล) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดบูรพาราม จ.สุรินทร์ โดยตรง ในฐานะที่ท่านเองก็อยู่ในท้องถิ่นนั้นอยู่แล้ว หลวงปู่ดูลย์พิจารณาแล้วเห็นว่าพระที่จะไปอยู่กับทหารเห็นมีเหมาะสมเพียงองค์เดียว คือ หลวงพ่อเอื้อน ขนดีพโล เท่านั้น

หลวงพ่อเอื้อนมีความตั้งใจที่จะให้วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรม เพราะป่าไม้เริ่มหมด และปัญหาของพระในการออกธุดงค์คือ²⁶² กฎหมายห้ามเข้าป่า เขตพื้นที่ของวัดมีเพียงพอที่จะให้พระเข้ามาเดินธุดงค์กรรมฐาน จึงทำโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ขอใช้พื้นที่โดยการถวายให้เป็นโครงการในพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในพื้นที่หมื่นกว่าไร่ ให้พระสงฆ์เดินธุดงค์ในป่าดีกว่าเดินไปในที่ที่ไม่จำเป็น เพราะการเดินธุดงค์เพื่อความสงบต้องให้สงบจริงๆ เพราะท่านผ่านการเดินธุดงค์มาแล้ว ซึ่งพื้นที่บริเวณวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโรนี้ หลวงพ่อเคยนิมิตเห็นตั้งแต่อยู่วัดป่าบ้านตาด พ.ศ. 2517 แต่ไม่รู้ว่าเป็นที่ไหน ทุกอย่างเป็นไปตามที่นิมิต²⁶³ ซึ่งในนิมิตหลวงพ่อเอื้อนได้พาพระภิกษุสงฆ์จำนวนประมาณ 10 คันรต (5 ไร่) หายเข้าไปในป่า

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

แนวทางการปฏิบัติตามสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บริกรรม “พุทโธ” กำหนดลมหายใจเข้าหายใจออก แต่หลวงพ่อเอื้อนมีหลักการสอนใหม่เพิ่มขึ้น โดยพัฒนาประยุกต์ใช้อุบาย เช่น นั่งกรรมฐานด้วยอุบายน้ำเย็น เรียกว่า “กรรมฐานน้ำเย็น”²⁶⁴ โดยหลังจากที่ดื่มน้ำเย็นเพียงหนึ่งแก้วแล้ว ให้ระลึกดูว่าน้ำที่ดื่มนั้น ความเย็นสุดท้ายของปลายน้ำไปอยู่ในส่วนไหนของร่างกาย ถ้าอยู่ที่ท้อง ให้กำหนดจิตนึกที่ท้อง พยายามนึกไว้แล้วหลับตา เพื่อที่จะได้ใช้ “ตาใน” ระลึกรู้เกี่ยวกับความเย็นสุดท้ายหลังจากที่ได้ดื่มน้ำลงไป พยายามนึกดูว่าน้ำเย็นนั้น จะมีความเย็นมากหรือน้อย ถ้าระลึกอยู่ตรงนั้นเพียงชั่วครู่ ก็จะระลึกได้เพียงความเย็นเล็กน้อย แต่ถ้าระลึกรานานๆ 5 – 10 นาที ให้สติเป็นเนื้อเดียวกับน้ำ จิตเราจะไม่ออกนอกเป็นอุบายหาตัวช่วยทำให้จิตเข้าข้างใน การทำให้จิตเป็นสมาธิก็คือสติเราเอง ระลึกตามไปเมื่อถึงที่สุดแล้ว ก็ใช้อีกวิธีคือใช้ความจำแทนสัก 5 นาที หรือ 10 นาที ความจำข้างนอกก็จะลืมหืม ที่เราภาวนาแล้วจำข้างนอกเพราะเราหาที่จำข้างในไม่ได้ “กรรมฐานน้ำเย็น” คือหาที่จำข้างใน ที่จำข้างนอกเพราะไม่รู้ว่าจะจำข้างในอย่างไร บริกรรมพุทโธแล้วก็ยังจำไม่ได้ แต่กรรมฐานน้ำเย็น นี้จะชัดมาก ลงไปสักพักจะรู้เลยจิตจะไม่ออกนอก ความคิดเราจะไม่ออกไปข้างนอก เพราะจิตเข้าข้างในไปแล้ว เมื่อจิตเข้าข้างในแล้วจะไม่รู้ข้างนอก จะปลอดโปร่งและเคลียร์ หลวงพ่อเอื้อนจะเน้นที่สติ สอนสติให้เป็นสมาธิ ถ้าเราจับสติของเราอยู่ข้างใน อยู่กับความเย็นได้ ความเย็นหมดแล้ว แต่ผู้รู้ยังอยู่ นั่นคือจิตเราเข้าไปอยู่ข้างใน ไม่ต้องไปฆ่ากิเลส จิตจริงๆ ไม่มีกิเลส จิตออกนอก จิตส่งออกนอกเป็นทุกข์ จิตแจ่มแจ้งเป็นมรรค

²⁶² สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิมุนี (เอื้อน ขนดีพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁶³ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิมุนี (เอื้อน ขนดีพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁶⁴ พระราชวิสุทธิมุนี (เอื้อน ขนดีพโล), เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร 5 กุมภาพันธ์ 2564.

สถานที่ที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 268 รอยพระพุทธรบาท

รอยพระพุทธรบาท มีการแกะสลักเป็นรอยพระพุทธรบาท ขนาดใหญ่ ขนาดยาว 320 เมตร และกว้าง ช่วงปลายนิ้ว 150 เมตร ช่วงสันเท้า 70 ซม. ภายในฝ่าพระบาทแกะเป็นตารางขนาด 8 ซม. มีรูปสัตว์นานาชนิดอยู่ในตาราง



พระนาคปรก พระพุทธรูปนาคปรก องค์ใหญ่ มีศาลาขนาดสองข้าง มีบริเวณลานกว้างใกล้หน้าผา

ภาพที่ 269 พระนาคปรก



ภาพที่ 270 อุโมงค์พญานาค นักท่องเที่ยวสามารถเดินลอดอุโมงค์เพื่อเดินขึ้นไปบนวัดได้



ภาพที่ 271 เฟิงหินเต่า

เพ็ญหินเต่า ตั้งเทินกันบนคอคอดที่ริมหน้าผา เหมือนพระธาตุอินทร์แขวน ตั้งอยู่บนหน้าผานางคอย ที่มีวิวทิวทัศน์ให้ดูสวยงามมาก มีก้อนหินซ้อนเทินกันหมิ่นเหม่รูปทรงคล้ายเต่า

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร มีศาสนสถาน โบสถ์ รอยพระพุทธรูป พระพุทธรูปบูรพาจารย์ มีภูมิประเทศและบรรยากาศพร้อม มีความสงบ สบายเหมาะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับผู้ที่ต้องการความสงบ ปฏิบัติธรรม กางกลด กางเต็นท์ เพื่อพัฒนาจิตใจตัวเองให้เกิดสมาธิ ทั้งพระภิกษุ สามเณร ขรราวาสชายและหญิง

นามธรรม: การปฏิบัติธรรมของวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร จะเน้นการดูจิต จิตเป็นสมาธิ ไม่วอกแวก ใส่สะอาดเหมือนน้ำเย็น จิตใจสงบ พัฒนาจิตให้ผ่านความกลัว มีสติรู้เท่าทัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี

- โครงการบวชพระภิกษุ - สามเณร
- ทำบุญตักบาตรตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- โครงการอบรมของหน่วยงานราชการ และเอกชน ในเดือนเมษายนทั้งเดือน

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิ ปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นมัสการไหว้พระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ป้ายชี้ทาง สถานที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร เช่น **ปราสาทตามอญ** (ห่างจากวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร 17.7 กม.), **น้ำตกไตรคีรี** (ห่างจากวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร 4.3 กม.), **ปราสาทภูมิโปน** (ห่างจากวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร 21.1 กม.), **น้ำตกถ้ำเสือ** (ห่างจากวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร 10.8 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

เดินทางจากจังหวัดสุรินทร์ ไปตามถนนสุรินทร์-สังขะ หมายเลข 2077 ต่อไปที่อำเภอบัวเขต ไปถึงวัดเขาศาลาฯ ระยะทางรวม 80 กม.

วัดศรีอุบลรัตนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดศรีอุบลรัตนาราม เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ถนนอุปราชา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

ข้อมูลติดต่อ โทร : 045-241-660

ประวัติความเป็นมา

วัดศรีอุบลรัตนารามหรือวัดศรีทอง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 หลังจากสร้างวัดสุปฏิญนารามวรวิหารแล้ว 2 ปี ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 สร้างโดยพระอุปราชาโทหรือพระอุปราชโท (ตันตระภูณ ฌ อุบล) ซึ่งท่านเป็นพระบิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์ (เสื่อ ฌ อุบล)²⁶⁵ โดยท่านได้อุทิศที่ดินส่วนของท่านจำนวน 30 ไร่ สร้างเป็นวัด ในวันที่มีการกล่าวถวายที่ดินต่อหน้าพระเถระยกให้เป็นสมบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการตั้งวัดนั้น ในยามราตรีกาลของวันนั้นเกิดนิมิตประหลาดขึ้น คือ มีแสงสว่างพวยพุ่งขึ้นเป็นสีเหลืองทองภายในบริเวณสวน จึงได้อธิษฐานตั้งชื่อวัดว่า “วัดศรีทอง”²⁶⁶ แล้วนิมนต์ท่านเทวธัมมี (ม้า) จากวัดสุปฏิญนารามวรวิหารเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ท่านเจ้าอาวาสนี้เป็นพระสัทวิหริกรของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเป็นลูกศิษย์ของท่านพันธุโล (ดี) ได้สร้างพระอุโบสถ พระประธาน หอแจก พระประธานในหอแจก โดยพระอาจารย์สีทา ชัยเสโน เป็นช่างผู้ดำเนินการ ซึ่งท่านเป็นลูกศิษย์ของท่านเทวธัมมี (ม้า) ที่ไปครองวัดบูรพาอาราม และเป็นอาจารย์ของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล พระบูรพาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาสายอีสาน ได้มีผู้อัญเชิญเอาพระแก้วบุษราคัมของเจ้าพระตา(เป็นบุตรของเจ้าปางคำผู้สร้างเมืองเขื่อนขันธุ์ หนองบัวลำภูในปัจจุบัน และเป็นเจ้าของพระแก้วบุษราคัม) มาถวายเป็นสมบัติของวัด และเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ซึ่งได้อัญเชิญเอาพระเจ้าทองทิพย์สำริดจากเวียงจันทน์มาถวายเป็นพระพุทธรูปประจำวัดนี้อีกองค์หนึ่งด้วย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปจำลองพระบางแห่งนครหลวงพระบางมาแต่โบราณ

วัดศรีอุบลรัตนาราม²⁶⁷ เคยเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา (พิธีตีม่าน้ำสาบาน) ของบรรดาเหล่าข้าราชการ ในสมัยการปกครองแบบระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปัจจุบันไม่มีแล้ว เป็นวัดที่ประกอบพิธีทำน้ำมนต์ธาภิเชก (พิธีปลุกเสกน้ำสรงสนานในงานบรมราชาภิเชกพระเจ้าแผ่นดิน) ในสมัยรัชกาลที่ 9 และเป็นวัดที่มีวัตถุโบราณอันมีค่าหลายอย่าง²⁶⁸ ได้แก่ พระแก้วบุษราคัม พระทิพยเนตร พระประธานในพระอุโบสถ พระทองทิพย์ ตู้พระไตรปิฎกและใบลาน เป็นต้น

²⁶⁵ คณะสงฆ์ ทายก ทายิกา และศิษยานุศิษย์, ที่ระลึกงานสมโภชรูปหล่อบูรพาจารย์ ฉลองอาคารบูรพาจารย์ ถวายมุทิตาสักการะ ฉลองสมณศักดิ์ และฉลองอายุวัฒนมงคล 5 รอบ พระราชธรรมสุธี เจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม, (อุบลราชธานี: บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, 2563), หน้า 1.

²⁶⁶ สัมภาษณ์ พระครูวิมลอุปสารักษ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีอุบลรัตนาราม, 20 มกราคม 2564.

²⁶⁷ สัมภาษณ์ พระครูวิมลอุปสารักษ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีอุบลรัตนาราม, 20 มกราคม 2564.

²⁶⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิมลอุปสารักษ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีอุบลรัตนาราม, 20 มกราคม 2564.

ประวัติวิปัสสนาจารย์

เนื่องจากทางวัดศรีอุบลรัตนารามไม่ได้เน้นในด้านการปฏิบัติธรรม จึงไม่มีวิปัสสนาจารย์ หลวงพ่อเจ้าอาวาส สอนเจริญภาวนาเอง

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

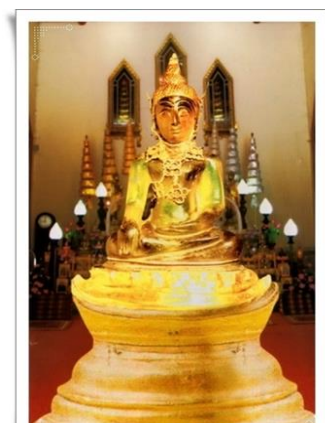
วัดศรีอุบลรัตนาราม เป็นวัดเก่าแก่และมีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมานาน แต่ปัจจุบัน เฉพาะวันพระในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา 3 เดือน จะพาญาติโยม ถือนศีล ทำวัตร สวดมนต์ ฟังเทศน์ ฟังธรรม และเจริญสมาธิภาวนา ตามแนวหลวงปู่มั่น บริการ “พุทธ”²⁶⁹ พระภิกษุแบ่งวาระกันแสดงธรรมทั้งภาคเช้า เวลา 9.00 - 10.00 น. ภาคบ่ายฟังธรรม 18.00 น. และปฏิบัติเจริญสมาธิภาวนา จนถึง 21.00 น. ส่วนใหญ่ผู้มาปฏิบัติธรรมจะเป็นผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะช่วงแห่เทียนพรรษา

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 272 พระอุโบสถ วัดศรีอุบลรัตนาราม

พระอุโบสถ วัดศรีอุบลรัตนาราม ได้ถอดแบบจำลองมาจากพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ พระอุโบสถหลังนี้ได้สร้างขึ้นเพื่อทดแทนพระอุโบสถหลังเดิมที่มีอายุกว่า 100 ปี ที่มีสภาพเก่าแก่และทรุดโทรมมากไม่สามารถซ่อมแซมได้ เริ่มทีเดียวจึงคิดจะสร้างเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วบุษราคัมเท่านั้น แต่เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ จึงได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ล่วงหน้าไปก่อน และเริ่มสะสมงบประมาณการก่อสร้างจากเงินบริจาคที่ได้จากการจัดงานนมัสการสงฆ์น้ำพระแก้วบุษราคัมที่ทางวัดได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและเงินบริจาคจากกิจการต่าง ๆ



ภาพที่ 273 พระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัม พระแก้วบุษราคัม เป็นพระพุทธรูปบูชาหน้าตักกว้างประมาณ 3 นิ้ว สูงประมาณ 5 นิ้ว แกะด้วยบุษราคัมที่บึงแห่ง พระเศียรหุ้มด้วยพระศกสีทองทำเป็นเม็ด ๆ มีพระสังวาลประดับที่องค์พระมีฐานหุ้มด้วยทองคำ เป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างสกุลเชียงแสน ปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของนครเชียงใหม่ พระเจ้าเชียงใหม่โปรดให้ช่างหลวงแกะสลักไว้เคารพบูชา จนปี พ.ศ. 2180 ฮ่อยกมาตีเชียงใหม่ เจ้านายเชียงใหม่อพยพมาอาศัยอยู่กับเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช พระเจ้าล้านช้าง ต่อมาเจ้าปางคำเสกสมรสกับเจ้านางสุพรรณ พระราชนัดดาแห่งเชียงใหม่ สร้างเมืองใหม่ที่ตำบลหนองบัวลุ่มภู ในนามเมืองใหม่ ว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน เจ้าอินทกุมาร เชษฐาได้มอบ

²⁶⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิมลอุปสารักษ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีอุบลรัตนาราม, 20 มกราคม 2564.

พระแก้วบุษราคัมเป็นพระประจำตระกูลเมือง เมื่อพระวอพระตาอพยพจากหนองบัวลุ่มภูมาตั้งเมืองอุบลราชธานี ก็ได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาด้วย โดยนำมาประดิษฐานที่วัดหลวง ในสมัยเจ้าพระมหาเทวานุเคราะห์ เจ้าพระอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมไปซ่อนที่บ้านยางวังแกสูง เนื่องจากเกรงว่าเจ้าพรหมจะนำพระแก้วบุษราคัมไปถวายแก่เจ้านายกรุงเทพฯ จนเมื่อเจ้าพระอุปฮาดโทสร้างวัดศรีทองหรือวัดศรีอุบลรัตนาราม และนิมนต์พระเทวธัมมี (ม้า) มาเป็นเจ้าอาวาส และอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมจากบ้านยางวังแกสูงมาถวายแด่พระเทวธัมมี (ม้า) และประดิษฐานไว้ที่วัดศรีทองเพื่อเป็นมิ่งขวัญเมืองอุบลราชธานีต่อไป

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดศรีอุบลรัตนาราม มีศาสนสถาน โบสถ์ ศาลา และพระพุทธรูปโบราณ เช่น หลวงพ่อพระแก้วบุษราคัม เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ที่นักท่องเที่ยวนิยมมากกราบไหว้ ร่วมประเพณีสงกรานต์ พระแก้วบุษราคัมเพื่อความเป็นสิริมงคล ทำให้เกิดศาสนประเพณีของไทย ให้ดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณี และดูแลรักษาองค์พระแก้วบุษราคัมไว้คู่บ้านคู่เมืองสืบไป

นามธรรม: การที่ได้มากราบไหว้นมัสการพระพุทธรูปโบราณ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ อายุ 1,000 ปีทำให้รู้สึกอึ้งใจ มีพลัง อันเป็นแรงจูงใจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว สืบสานประเพณีไทยให้สืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง หล่อหลอมจิตใจให้มีความรักความสามัคคี รักษาศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: วันที่ 13 เมษายนของทุกปี ชาวอุบลราชธานีร่วมกันอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมขึ้นบุษบกโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานอันเชิญ แห่รอบเมือง ถือเป็นการเปิดงานสงกรานต์

กิจกรรมประจำวัน: ไหว้พระ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร พระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: วัดตั้งอยู่ในเขตเมือง มีหอพัก โรงแรม บริเวณใกล้เคียงวัด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดศรีอุบลรัตนาราม เช่น **วัดทุ่งศรีเมือง** (ห่างจากวัดศรีอุบลรัตนาราม 800 เมตร), **วัดสุปฏิหารามวรวิหาร** (ห่างจากวัดศรีอุบลรัตนาราม 700 เมตร), **วัดมหานาราม** (ห่างจากวัดศรีอุบลรัตนาราม 1.7 กม.), **วัดพระธาตุหนองบัว** (ห่างจากวัดศรีอุบลรัตนาราม 4.9 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางโดยสารเครื่องบินลงที่สนามบินอุบลราชธานี ห่างจากวัดศรีอุบลรัตนาราม 3 กม. หรือเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัวตาม Google maps

วัดเจติยาศีรีวิหาร หรือ วัดภูทอก จังหวัดบึงกาฬ

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: บ้านคำแคนพัฒนา ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ 43210

ข้อมูลติดต่อ - โทรศัพท์ : 084-9180555

- เฟสบุ๊ก : วัดเจติยาศีรีวิหาร วัดภูทอก จ.บึงกาฬ

ประวัติความเป็นมา

วัดเจติยาศีรีวิหาร เป็นวัดในสายของหลวงปู่่มั่น ภูริทัตตเถระ²⁷⁰ มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า วัดภูทอก คำว่าภูทอก เป็นภาษาอีสานแปลว่า ภูเขาที่โดดเดี่ยว ลักษณะเป็นภูเขาหินทรายสีน้ำตาลแดงขนาดใหญ่ 2 ลูกเรียงกัน คือภูทอกใหญ่ และภูทอกน้อย ในสมัยก่อนเป็นป่าที่อุดมด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ในปีพ.ศ. 2512 พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ลูกศิษย์หลวงปู่่มั่น ภูริทัตตเถระ เติบุดงค์จากภูวัก จังหวัดหนองคาย มาถึงภูทอก บ้านคำแคนพัฒนา ได้มาพักปักกลดอยู่ในถ้ำ ชาวบ้านจึงอาราธนาให้อยู่จำพรรษาและสร้างวัดขึ้นที่เชิงเขา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อสร้างวัดเจติยาศีรีวิหาร

วัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดำเนินตามปฏิปทาของพระป่าสายธรรมยุติกนิกาย นอกจากนั้นยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดบึงกาฬ เป็นวัดปฏิบัติธรรมเชิงท่องเที่ยว²⁷¹ และในปีพ.ศ. 2525 ได้จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ผู้ก่อตั้งวัดและเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกประสบอุบัติเหตุเครื่องบินตกขณะเดินทางไปกรุงเทพมหานครตามคำนิมนต์ ท่านถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2523 คณะสงฆ์ได้มอบหมายให้พระอาจารย์แยง สุขกาโม เป็นเจ้าอาวาสสืบต่อมา

ประวัติวิปัสสนาจารย์

พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ²⁷² ผู้ก่อตั้งวัดเจติยาศีรีวิหารและเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก มีนามเดิมว่า จวน นรมาศ เกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2463 ที่บ้านเหล้ามันแกว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ มีพี่น้องรวมทั้งหมด 7 คน บิดาชื่อนายลา เป็นผู้ใหญ่บ้านเหล้ามันแกว มารดาชื่อนางแหว ตระกูลของมารดาเป็นอุปฮาดของนครเวียงจันทร์ ได้อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้ามาทางอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ) จบการศึกษาชั้นมัธยมหก เมื่ออายุได้ 21 ปีเข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย ที่วัดเจริญจิต บ้านโคกกลาง ในพรรษาแรกสอบได้นักธรรมชั้นตรี ระหว่างที่บวชอยู่นั้นพระภิกษุจวนมีความปรารถนาจะออกธุดงค์เพื่อปฏิบัติกรรมฐาน จึงคิดที่จะขอญัตติเป็นฝ่ายธรรมยุติกนิกาย แต่พระอุปัชฌาย์ของท่านไม่อนุญาต จึงลาสิกขาออกไปทำงานระยะหนึ่ง แล้วอุปสมบทใหม่ในฝ่ายธรรมยุติกนิกายเมื่อวันที่

²⁷⁰ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แหล่งท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/attraction/2212>, [21 กุมภาพันธ์ 2564].

²⁷¹ สัมภาษณ์ พระชัชพร ฉินนาลโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก), 17 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁷² สุรีพันธุ์ มณีวัต, กุลเชฏฐาภิวัต ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2556, หน้า114-343.

24 มีนาคม พ.ศ. 2486 ที่วัดป่าสำราญนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ พระอุปัชฌาย์ชื่อพระครูทัศนวิสุทธิ (มหาคุสิต เทวีโร) ต่อมาในพรรษาที่ 4 ได้เข้าฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่วัดป่าบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ในปีพ.ศ. 2512 ได้เดินธุดงค์มาจากภูวี่ อำเภอเซกา มาถึงภูทอก บ้านคำแคน อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ (เดิมขึ้นอยู่กับจังหวัดหนองคาย) ชาวบ้านได้นิมนต์ให้อยู่จำพรรษาและสร้างวัดขึ้นที่ภูทอก พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ เป็นผู้ริเริ่มชักชวนพระภิกษุสามเณรและชาวบ้านสร้างสะพานวนรอบภูทอก การก่อสร้างเป็นไปด้วยความยากลำบากใช้เวลาถึง 5 ปี จึงแล้วเสร็จ ต่อมาในปีพ.ศ. 2523 ท่านถึงแก่มรณภาพด้วยอุบัติเหตุเครื่องบินตก สิริรวมอายุได้ 59 ปี 9 เดือน เจ้าอาวาสที่ได้รับตำแหน่งสืบต่อมาเป็น หลวงปู่แยง สุขกาโม (พ.ศ. 2523-ปัจจุบัน) อายุ 81 ปี พรรษาที่ 51 การศึกษาจบนักธรรมตรี ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสุนทรวิহারธรรม เจ้าอาวาสวัดเจติยาคีรีวิหาร และที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลบึงกาฬ เขต 3 (ธรรมยุติ)

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดเจติยาคีรีวิหารมีการปฏิบัติธรรมในแนวพุทโธ ตามแบบวัดป่ากรรมฐานสายธรรมยุติกนิกาย²⁷³ ไม่มีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน ผู้ที่สนใจปฏิบัติธรรมสามารถมาพักปฏิบัติได้ชั่วคราวโดยติดต่อผู้ประสานงานปฏิบัติธรรมวัด มีปฏิบัติสมาธิภาวนาและทำวัตรสวดมนต์ แต่บางคณะที่เคยมาแล้วขึ้นไปปฏิบัติธรรมบนเขาก็กจะทำวัตรสวดมนต์บนเขา จะมีวิปัสสนาจารย์ขึ้นไปให้คำแนะนำสำหรับผู้ที่มาใหม่จะให้ปฏิบัติธรรมรวมที่ศาลา มีระเบียบอย่างเคร่งครัด พระอาจารย์จวน จะเน้นเรื่องการทำประโยชน์ 3 อย่าง²⁷⁴ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

บันไดและสะพานไม้ล้อมรอบภูทอก ที่มีความสูงประมาณ 350 เมตร มีด้วยกันทั้งหมด 7 ชั้น สร้างขึ้นจากแรงศรัทธาของพระภิกษุสามเณรและชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบ ใช้เวลาสร้าง 5 ปีแล้วเสร็จ สะพานนี้มีชื่อว่า สะพานนรก-สวรรค์ โดยสื่อความหมายว่าบันไดและสะพานเปรียบเสมือนเส้นทางธรรม ความสูงชันเป็นดุจอุปสรรคต่างๆ ยอดภูทอกน้อยเปรียบกับจุดหมายสุดท้ายคือความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง แต่หากเดินด้วยความประมาทขาดสติ พลัดพลั่งร่วงหล่นตกลงมาระหว่างทาง ก็เจ็บปวดราวกับตกนรก สะพานแต่ละชั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ ชั้นที่ 1 และ 2 เป็นบันไดขึ้นสู่ชั้นที่ 3 เริ่มเป็นสะพานเวียนรอบเขา ชั้นที่ 5 เป็นที่ตั้งของศาลาและกุฏิพระสงฆ์ ทางทิศเหนือมีสะพานหินธรรมชาติไปสู่ **วิหารพระพุทธ** ซึ่งถือว่าเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่มีความงดงามมากที่สุด สามารถมองไปได้ไกลถึงเทือกเขาในจังหวัดนครพนม และสร้างที่พักบำเพ็ญภาวนาแทรกตามจุดต่างๆโดยรอบหน้าผา ส่วนชั้นที่ 7 เป็นดาดฟ้าลักษณะเป็นพื้นที่ป่าทึบ เนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ สะพานนี้ถือเป็นสิ่งมหัศจรรย์เป็นการสร้างด้วยแรงงานมนุษย์ทั้งหมดและภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยไม่อาศัยเครื่องจักรกลใดๆ โดยเฉพาะหินทำนั้งร้านด้วยไม้ เนื้อแข็ง 2 ท่อน ผูกติดกับเสาที่ปักไม้เท้าแขวนลงไปแล้วจึงพาดไม้กระดานเป็นสะพานทีละช่วง ๆ ละประมาณ

²⁷³ สัมภาษณ์ พระชัชพร ฉินนาลโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจติยาคีรีวิหาร (วัดภูทอก), 17 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁷⁴ สัมภาษณ์ พระชัชพร ฉินนาลโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจติยาคีรีวิหาร (วัดภูทอก), 17 กุมภาพันธ์ 2564.

1 เมตรเศษ ระหว่างคานจะมีคานรองรับอีกชั้นหนึ่ง จึงทำให้สะพานแข็งแรงมาก นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์สำหรับผู้มาเที่ยวชมวัด



ภาพที่ 274 บันไดและสะพานไม้ล้อมรอบภูทอก



ภาพที่ 275 วิหารพระพุทธรูป

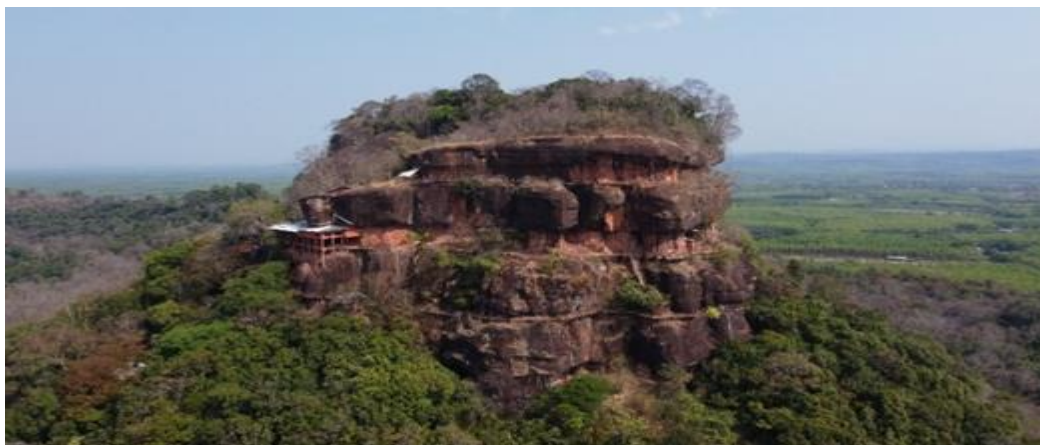
วิหารพระพุทธรูป เป็นวิหารที่สร้างอยู่ใต้ก้อนหินใหญ่ที่มีสะพานธรรมชาติยื่นออกไปจากหน้าผา ที่เชื่อมต่อกับสะพานไม้บริเวณชั้นที่ 5 ด้านทิศเหนือ เป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุ และเป็นที่พักภาวนาของครูบาอาจารย์สำคัญๆหลายรูป จุดนี้ถือเป็นจุดชมวิวที่งดงามมากที่สุด



พระเจดีย์พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์จวน กุลเชษฐโฐ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ยอดบัวตูม ภายในประดิษฐานรูปปั้นพระอาจารย์จวน กุลเชษฐโฐ ขนาดเท่าองค์จริง และอัฐบริขาร รอบองค์พระเจดีย์ประดับกระเบื้องดินเผาเล่าประวัติของท่าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จมาทำพิธีเปิดพระเจดีย์เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533



ภาพที่ 276 พระเจดีย์พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์จวน กุลเชษฐโฐ



ภาพที่ 277 ภูทอก

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ทางวัดวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก ได้อนุรักษ์ธรรมชาติป่าไม้และภูเขาให้คงสภาพดั้งเดิม มีบรรยากาศที่เงียบสงบ อีกทั้งสามารถนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในการเป็นที่หลีกเร้นภาวนาของพระภิกษุสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม ผู้ที่มาเที่ยวชมนอกจากจะได้สัมผัสธรรมชาติของภูเขา ยังฝึกความอดทนและความมีสติในการเดินขึ้นเขาสูงไปตามสะพานไม้ที่มีถึง 7 ชั้น รอบเขาภูทอก เป็นการปฏิบัติธรรมเชิงท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง

นามธรรม: วัดเจติยาศีรีวิหาร หรือ วัดภูทอก เป็นวัดป่ากรรมฐานตามแนวของหลวงปู่มั่น ภูริทัตตเถระ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการปลีกวิเวกมาปฏิบัติภาวนา คุณค่าด้านนามธรรมคือการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา อันนำไปสู่การพ้นทุกข์ และการได้ระลึกถึงบุญคุณของบูรพาจารย์ผู้ก่อสร้างวัดด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะการสร้างสะพานขึ้นรอบเขาเพื่อให้เป็นอนุสติถึงการเดินทางสู่เส้นทางธรรม ย่อมมีอุปสรรคยากลำบาก จึงต้องใช้สติ ความเพียร และความไม่ประมาท จึงจะถึงยอดเขา คือการพ้นทุกข์

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี ทำบุญรำลึกถึงพ่อแม่ครูอาจารย์(หลวงปู่จวน กุลเชฏโฐ) วันที่ 26-27 เมษายน ของทุกปี และทำบุญตักบาตรตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน สวดมนต์ ทำวัตร ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมท่องเที่ยว: กราบนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บูรพาจารย์ เดินขึ้นภูทอก ชมทิวทัศน์บริเวณวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ สถานที่นั่งพักผ่อน ป้ายบอกสถานที่ต่างๆ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือ วัดภูทอก เช่น **บึงโขงหลง** (ห่างจากวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก 25.4 กม.), **หินสามวาฬ** (ห่างจากวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก 32.7 กม.), **วัดโพธาราม** (ห่างจากวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก 41.9 กม.), **ถ้ำนาคา** (ห่างจากวัดเจติยาศีรีวิหาร หรือวัดภูทอก 46.5 กม.)

เส้นทาง การเดินทาง

การเดินทางไปภูทอกจากจังหวัดบึงกาฬออกไปประมาณ 50 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 212 (บึงกาฬ-บ้านชัยพร) เลี้ยวขวาเข้าสู่เส้นทางหมายเลข 222 เข้าอำเภอศรีวิไล จากอำเภอศรีวิไลมีทางแยกซ้ายเข้าบ้านคำแคนพัฒนา ประมาณ 22 กิโลเมตรถึงภูทอก หรือรถไฟจากกรุงเทพมหานครที่จังหวัดหนองคายแล้วต่อรถโดยสารมาจังหวัดบึงกาฬ ระยะทาง 145 กิโลเมตร หรือรถประจำทางสาธารณะมาลงที่จังหวัดบึงกาฬ นั่งรถต่อไปที่อำเภอศรีวิไล แล้วนั่งรถสองแถวต่อไปภูทอก

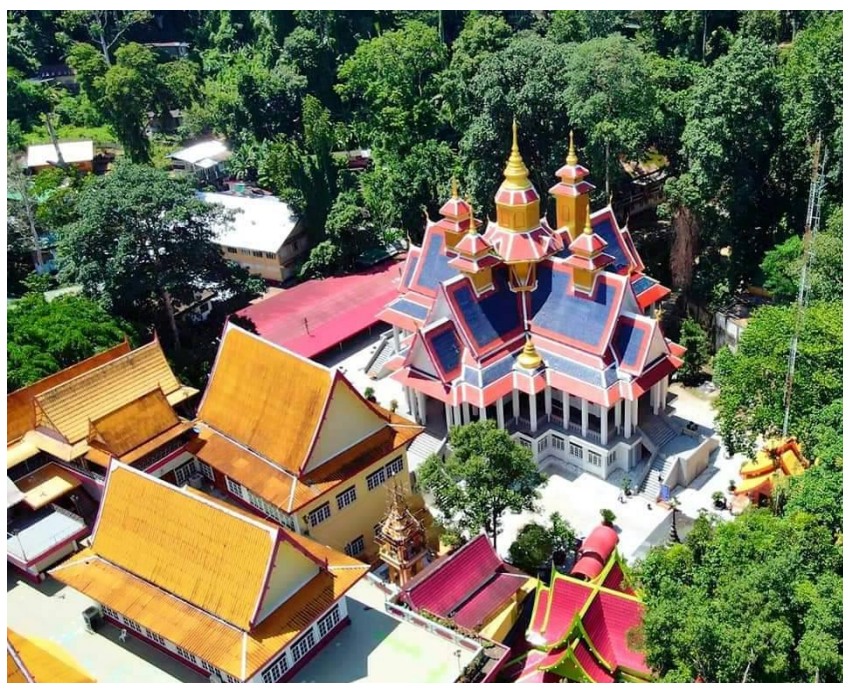


ภาพที่ 278 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคตะวันออก)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง
มีปรากฏในเมืองรอง ภาคตะวันออก ดังนี้ (1) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ. จันทบุรี

วัดเขาสุกิม
อ.ท่าใหม่ จ. จันทบุรี



วัดเขาสุกิม จังหวัดจันทบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดเขาสุกิม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี 22120

ข้อมูลติดต่อ โทร. : 039-495 243, 089-931-5544

เว็บไซต์ : www.khaosukim.org, เฟสบุ๊ก : วัดเขาสุกิม,จันทบุรี

ประวัติความเป็นมา

วัดเขาสุกิมมีชื่อเรียกเป็นทางการว่าวัดราษฎร์บูรณะศุภาราม เดิมเป็นภูเขาลักษณะเป็นป่าดงดิบชาวบ้านเรียกว่าเขาสุกิม พื้นที่ประมาณ 3,280 ไร่ เมื่อพ.ศ. 2507 ชาวบ้านได้นิมนต์หลวงพ่อดมชาย ฐิตวิริโย และพระสงฆ์จากสำนักสงฆ์เนินดินแดงที่อยู่ใกล้เคียงมาจำพรรษา ต่อมาเมื่อผู้บริจาคที่ดินจำนวน 6 ไร่ 50 ตารางวา ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียงได้ร่วมกันสร้างเป็นสถานที่ปฏิบัติกรรมฐาน มีกุฏิสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และได้ตั้งเป็นวัดเมื่อพ.ศ. 2509 ในช่วงกว่า 30 ปีที่หลวงพ่อดมชาย ฐิตวิริโยได้พัฒนาวัดจนเจริญขึ้นมาตามลำดับ กระทั่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและวัดท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ²⁷⁵ ตัววัดตั้งอยู่บนเนินเขาสูงสามารถเห็นได้แต่ไกล ต่อมาได้ยกพื้นที่วัดให้สร้างโรงเรียนมัธยมวัดเขาสุกิม จำนวน 50 ไร่ และสร้างโรงพยาบาลวัดเขาสุกิม จำนวน 14 ไร่

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสณาจารย์

หลวงพ่อดมชาย ฐิตวิริโย เดิมชื่อสมชาย มติยาภักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2468 ที่หมู่บ้านเหล่าจิว อำเภอจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นบุตรคนที่ 2 ของนายสอนและนางบุญ มารดาเป็นบุตรของคุณหลวงเสนา ผู้นำพรหมณในท้องถิ่น เมื่อมีอายุ 19 ปีได้บรรพชาเป็นสามเณรเข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2487 ที่วัดเหนือ จังหวัดจันทบุรี ถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ฐิตทัตโต²⁷⁶ ที่วัดป่าบ้านหนองผือ อำเภอพรหมนานิคม จังหวัดสกลนคร เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อพ.ศ. 2489 มีพระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุ์โล) เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ พระวิสุทธินิญาณเถร เมื่อพ.ศ. 2533 ท่านละสังขารเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ด้วยโรคไตวาย สิริอายุได้ 80 ปี 60 พรรษา²⁷⁷ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือพระอธิการทองพูน นทยาโลโก ซึ่งเดิมเป็นเจ้าอาวาสวัดพุเตยวนาราม จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้สืบสานงานต่อจากเจ้าอาวาสรูปก่อน

²⁷⁵ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์, *ตำนานวัดเขาสุกิม*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.finearts.go.th/promotion/view/26684-ตำนานวัดเขาสุกิม--อำเภอท่าใหม่-จังหวัดจันทบุรี>, [19 มกราคม 2564],

²⁷⁶ วัดเขาสุกิม, *ประวัติวัดเขาสุกิม*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.khaosukim.org/khaosukim/index.php/aboutwat/historywat>, [19 มกราคม 2564].

²⁷⁷ สัมภาษณ์ พระอธิการทองพูน นทยาโลโก, เจ้าอาวาส วัดเขาสุกิม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

แนวทางในการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดเขาสุกิมเป็นสำนักปฏิบัติธรรมสายพุทธโศของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต²⁷⁸ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมส่วนตัวหรือเป็นหมู่คณะติดต่อแจ้งความจำนงค์โดยตรงที่ทางวัด สามารถรับผู้ปฏิบัติธรรมได้จำนวนมาก การแต่งกายชุดปฏิบัติธรรมสีขาว รักษาศีลอุโบสถ มีสำนักปฏิบัติธรรมสาขาคือสำนักปฏิบัติธรรมเขาห้าพระอินทร์ จันทบุรี

โครงการปฏิบัติธรรมและบวชนกขัมมะบารมีน้อมถวายพระวิสุทธิญาณเถระ วันที่ 13-18 มิถุนายนของทุกปี

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 279 พิพิธภัณฑวัดเขาสุกิม

พิพิธภัณฑวัดเขาสุกิม ตั้งอยู่บนชั้นที่ 3 ของตึก 60 ปีเฉลิมพระเกียรติ เป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งของมีค่าที่หายาก เช่น โบราณวัตถุ เช่น แจกั้นเมืองจีน เครื่องมุกและชุดหยก กระดุกไดโนเสาร์ ส่วนชั้นที่ 4 เป็นวิหารบูรพาจารย์อุทิศอยู่วิทยานุสรณ์ แสดงหุ่นขี้ผึ้งของครูบาอาจารย์สายพระกรรมฐานหลาย ๆ องค์

²⁷⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการทองพูน นทยาโลโก, เจ้าอาวาส วัดเขาสุกิม, 4 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 280 สระพุทธโคดม

สระพุทธโคดม มีมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และมีส่วนพุทธาวาส ในสระมีปลาการ์ฟ ขนาดใหญ่ที่นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลา

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเขาสุกิมเป็นสำนักปฏิบัติธรรมและสถานที่ท่องเที่ยว ตั้งอยู่บนเขาสามารถมองเห็นได้ไกล มีศาสนสถานใหญ่โตสวยงาม และพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมของแปลกหายากและมีค่า ผู้มาท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมจะได้คุณค่าทางสุนทรียภาพ ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และครูบาอาจารย์สายปฏิบัติ

นามธรรม: หลวงพ่อสมชาย ฐิตวิริโย ผู้ก่อตั้งวัดเขาสุกิม เพื่อประสงค์ให้เป็นที่สำนักปฏิบัติธรรมที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติจิตตภาวนาในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยรูปแบบการภาวนา “พุทธโธ” ให้เห็นสภาวะธรรมในกฎไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในความไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบๆ ตัว

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: ทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมทุกวันพระ และวันสำคัญตามประเพณีทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ทำวัตร สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร บูรพาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมพิพิธภัณฑ์ ทิวทัศน์บริเวณวัด โดยรอบ

สิ่งอำนวยความสะดวก : ศาลาปฏิบัติธรรมใหญ่โตกว้างขวาง มีรถรางบริการพาขึ้นบนยอดเขา หรือเดินขึ้นทางบันไดนาค ที่จอดรถภายในวัดสะดวกกว้างขวาง มีที่จอดรถบัสส่วนตัว ห้องสุขาสะอาด รองรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ มีห้องน้ำสำหรับคนพิการ มีร้านขายสินค้าที่ระลึก และร้านอาหารเครื่องดื่มในวัด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเขาสุกิม เช่น **น้ำตกกระทิง** (ห่างจากวัดเขาสุกิม 18.6 กม.), **อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ** (ห่างจากวัดเขาสุกิม 18.6 กม.), **ชุมชนริมน้ำจันทบูร** เป็นชุมชนริมน้ำโบราณ อยู่ใจกลางเมืองจันทบุรีอยู่ห่างจากวัดเขาสุกิม 24.9 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดเขาสุกิมอยู่ห่างจากอำเภอเมืองจันทบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยรถประจำทางลงที่จังหวัดจันทบุรีแล้วต่อรถรับจ้าง หรือโดยรถยนต์ส่วนตัวใช้เส้นทางถนนสุขุมวิท ถึงหลักกิโลเมตรที่ 305 บริเวณบ้านห้วยสะทอน เลี้ยวเข้าทางหลวงหมายเลข 3322 เป็นระยะทาง 13 กิโลเมตร ถึงวัดเขาสุกิม หรือจากถนนสุขุมวิท จะมีทางเข้าวัดได้อีกทางหนึ่งที่บ้านเนินสูง เลี้ยวซ้ายมือเป็นระยะทาง 16 กิโลเมตร ถ้าหากมาจากจังหวัดจันทบุรีต้องเลี้ยวขวา หากมาทางเส้นทาง จ.ตราด (ผ่านมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี) เมื่อถึงบริเวณสี่แยกเขาไระยาเลี้ยวขวาเพื่อเข้าวัดเขาสุกิม



ภาพที่ 281 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพุทธโธ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง
มีปรากฏในเมืองรอง ภาคใต้ ดังนี้ (1)วัดป่าชัยมงคล (วัดป่าพรรั้ง) อ.เมืองระนอง จ.ระนอง

<p>วัดป่าชัยมงคล (วัดป่าพรรั้ง) อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง</p>	 
--	---

วัดป่าชัยมงคล จังหวัดระนอง

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าชัยมงคล (วัดป่าพรรั้ง) เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 บ้านพรรั้ง ตำบลบางริน อำเภอมืองระนอง จังหวัดระนอง

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ : 065 262 4161

อีเมล : watpachaimongkol@hotmail.co.th

เฟซบุ๊ก : วัดป่าชัยมงคล

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าชัยมงคลเป็นวัดสังกัดมหานิกาย ชาวบ้านเรียกว่าวัดป่าพรรั้ง เป็นวัดสาขาที่ 115 ของวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี²⁷⁹ การก่อตั้งวัดเริ่มเมื่อปี.ศ. 2528 พระอาจารย์สุนทร ทนตจิตโต จากวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ปลื้กวิเวกมาธุดงค์ทางภาคใต้จนถึงจังหวัดระนองและได้ปักกลดพักอยู่แถวชานเมือง มีผู้เลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติของพระป่าสายหลวงปู่ชาวัดหนองป่าพงจึงได้นิมนต์ให้อยู่ประจำ แต่เนื่องจากเวลานั้นท่านยังทำหน้าที่อุปฐากหลวงปู่ชา สุภัทโท ซึ่งอาพาธอยู่จึงยังไม่สามารถอยู่ประจำ แต่ได้มาปลื้กวิเวกที่จังหวัดระนองครั้งละเดือนสองเดือนเป็นประจำทุกปี ครั้นเมื่อหลวงปู่ชาท่านละสังขารในปี.ศ. 2535²⁸⁰ ภายหลังจากเสร็จงานพระราชทานเพลิงสรีระของพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภัทโท) แล้วลูกศิษย์ชาวจังหวัดระนองได้จัดหาสถานที่เพื่อจะสร้างเป็นสำนักปฏิบัติธรรม ในเดือนพฤษภาคมปีนั้นพระอาจารย์สุนทรจึงเดินทางมาพร้อมกับพระสงฆ์สามเณรจำนวนหนึ่ง เริ่มต้นด้วยการปลูกต้นไม้ เพราะเดิมเป็นที่สวนเก่าเป็นป่าหญ้า มีเสนาสนะเป็นกระต๊อบและศาลาเล็กๆพออยู่ได้เหมาะกับการปฏิบัติธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาสถานที่ตามกำลังศรัทธา โดยใช้ข้อวัตรปฏิบัติของครูบาอาจารย์สายวัดป่าเป็นหลัก จนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นเฉลิมพระเกียรติประจำปี 2552²⁸¹

วัดป่าชัยมงคลเป็นวัดที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม²⁸² เนื่องจากเป็นวัดที่มีความสงบร่มรื่น บรรยากาศดี เงียบสงบ เนื่องจากอยู่ห่างจากถนนเส้นทางสายหลักและชุมชน สภาพแวดล้อมด้วยสวนป่าติดต่อกับเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว มีพันธุ์ไม้พื้นเมืองที่หายากคือต้นข้าวใหม่ มีกลิ่นเหมือนต้นข้าวที่ออกรวงใหม่หรือใบเตย

²⁷⁹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸⁰ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸¹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸² สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

ประวัติวิปัสณาจารย์

พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต) มีนามเดิมว่า สุนทร มูลเมือง เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 ณ อำเภอปลาดิบ จังหวัดนครพนม บิดาชื่อนายไก่อ มารดาชื่อนางทาน เมื่ออายุได้ 17 ปีบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดคณิศรธรรมิการาม อำเภอปลาดิบ จังหวัดนครพนม สอบได้นักธรรมชั้นเอกในปีพ.ศ. 2523 ต่อมาในปีพ.ศ. 2524 เข้าอุปสมบท ณ วัดม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพระครูสุจิตธรรมาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ภายหลังได้เข้าอุปฐากหลวงปู่ชา สุภัทโท ที่วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ในปีพ.ศ. 2536 หลังจากเสร็จงานพระราชทานเพลิงสรีระของหลวงปู่ชา สุภัทโท ได้เดินทางมาพัฒนาวัดป่าชัยมงคล ตำบลพรุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง จนกระทั่งปีพ.ศ. 2546 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ปีพ.ศ. 2549 เป็นพระครูสัญญาบัตรที่พระครูภาวนาชัยมงคล ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นพระวิทยากรดีเด่นประจำจังหวัดระนองในปีพ.ศ. 2553



ภาพที่ 282 พระครูภาวนาชัยมงคล
(สุนทร ทนตจิตโต)

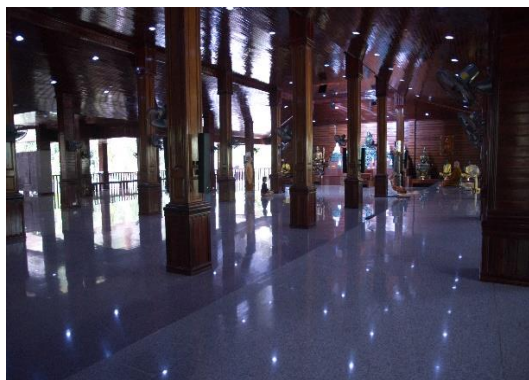
แนวทางในการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดป่าชัยมงคลเป็นวัดในสาขาวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติธรรมจึงเป็นแนวพุทโธ ตามแบบวัดป่ากรรมฐานสายมหานิกายแนวพุทโธ ที่มีพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภัทโท) เป็นบูรพาจารย์ของวัดหนองป่าพง²⁸³ ไม่มีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน บุคคลทั่วไปสามารถมาปฏิบัติธรรมได้ทั้งแบบเป็นส่วนตัว และเป็นหมู่คณะจากภาครัฐและเอกชน โดยต้องขออนุญาตท่านเจ้าอาวาสและแจ้งวันเวลาที่เข้าพัก มีเอกสารหลักฐานคือบัตรประจำตัวประชาชน ในปัจจุบันไม่ได้รับจัดอบรมเป็นโครงการเนื่องจากสุขภาพของวิปัสณาจารย์ ผู้ที่สนใจสามารถมาปฏิบัติส่วนตัวหรือกลุ่มเล็กๆ มีกำหนดว่าอยู่ได้ตั้งแต่ 15 วันถึง 1 เดือน แต่ไม่รับผู้อยู่ประจำ ผู้ปฏิบัติถือศีลแปด รับประทานอาหารมื้อเดียว แต่งกายชุดปฏิบัติธรรม ผู้หญิงใส่เสื้อขาวผ้าถุงดำแบบเรียบ ผู้ชายใส่เสื้อกางเกงขาวสีขา ผู้หญิงมีที่พักแยกต่างหากและจะต้องมีเพื่อนหรือมาเป็นกลุ่มเล็กๆ ส่วนผู้ชายพักในเขตสงฆ์ ผู้ปฏิบัติจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบของวัด ทำวัตรสวดมนต์และปฏิบัติสมาธิภาวนาบนศาลาปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติสามารถสอบถามการปฏิบัติธรรมจากท่านเจ้าอาวาสได้ในช่วงเช้าหลังจากฉันอาหาร สำหรับวันพระมีญาติโยมมาร่วมทำวัตรสวดมนต์เย็น ฟังธรรมเทศนา ปฏิบัติสมาธิภาวนาจนถึงเวลา 22.00 น.²⁸⁴ หลังจากนั้นปฏิบัติส่วนตัว (ผู้หญิงให้ปฏิบัติบนศาลา)

²⁸³ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸⁴ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนตจิตโต), เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล, 5 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



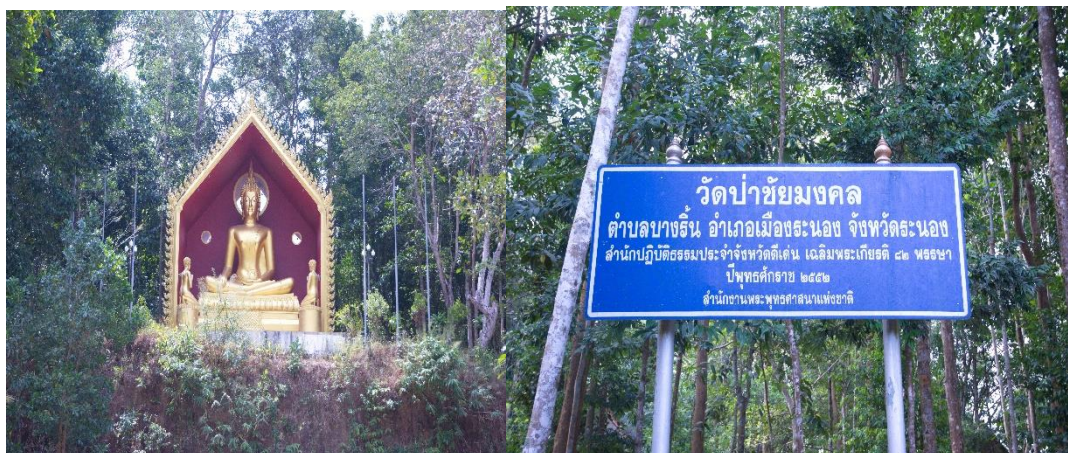
ภาพที่ 283 ศาลาปฏิบัติธรรม



ภาพที่ 284 ศาลาอาภากร

ศาลาปฏิบัติธรรม เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ใช้เป็นที่ฉันอาหารและทำกิจกรรมปฏิบัติธรรม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป ที่สร้างจากหยกเนื้อดีจากต่างประเทศจำนวน 5 องค์ เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์

ศาลาอาภากร อยู่บนเนินเขา เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวระนอง



ภาพที่ 285 พระพุทธรูปนาครปรก สมเด็จพระจุลจรินมุนินโท / บริเวณวัด

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: คุณค่าในด้านรูปธรรมผู้เข้ามาท่องเที่ยวแนววิถีพุทธแบบธรรมชาติ คือการอนุรักษ์สวนป่าที่เป็นพันธุ์ไม้พื้นเมืองและไม้หายาก สถานที่เงียบสงบและกิจกรรมประจำวันที่เรียบง่าย ทำให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมเกิดความเย็นกายเบาใจ ผ่อนคลาย ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขภายในจิตใจอันเป็นหลักสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

นามธรรม: วัดป่าชัยมงคลเป็นสำนักปฏิบัติธรรมสาขาวัดหนองป่าพง ที่ให้ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้เรียนรู้ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยรูปแบบการภาวนาพุทธโธ คือการใช้ลมหายใจเป็นอารมณ์กรรมฐาน และข้อปฏิบัติตรงควัตรที่ดำเนินตามรอยหลวงปู่ชา สุภัทโท แห่งวัดหนองป่าพง โดยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- กิจกรรมในวันสำคัญตามประเพณีทางพุทธศาสนา ตักบาตรพระสงฆ์และเวียนเทียนในตอนค่ำ ทุกวันพระมีสวดมนต์ ทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ และฟังพระธรรมเทศนา

- งานทำบุญเจริญอายุวัฒนะท่านเจ้าอาวาส วันอาทิตย์ในเดือนพฤษภาคมของทุกปี (ไม่กำหนดวันที่ตายตัว)

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมทิวทัศน์บริเวณวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: ที่พักผู้ปฏิบัติธรรมสำหรับสตรีมีจำนวนจำกัด ศาลาปฏิบัติธรรมกว้างขวาง บริเวณวัดสะอาดสงบร่มรื่น มีที่จอดรถในบริเวณวัด ห้องสุขาสะอาดได้มาตรฐานและพอเพียงสำหรับกลุ่มคณะ รวมถึงผู้สูงอายุและผู้พิการ ทางวัดไม่มีร้านจำหน่ายดอกไม้ธูปเทียน วัดถุ่มงคล สินค้าที่ระลึก และร้านอาหารเครื่องดื่มภายในวัด

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าชัยมงคล เช่น **วัดบ้านหวาว** (ห่างจากวัดป่าชัยมงคล 6.7 กม.), **วัดวาริบรรพต** (ห่างจากวัดป่าชัยมงคล 15.4 กม.), **บ่อน้ำแร่ร้อนพรรั้ง** (ห่างจากวัดป่าชัยมงคล 1.7 กม.),

เส้นทาง/การเดินทาง

จังหวัดระนองอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทาง 568 กม.ใช้เส้นทางสายเพชรเกษม (ทางหลวงหมายเลข 4) การเดินทางจากอำเภอเมืองระนองใช้ถนนเพชรเกษมประมาณ 8 กม. แยกเลี้ยวซ้ายผ่านบ่อน้ำร้อนพรรั้งแล้วตรงไปประมาณ 3 กม. การเดินทางใช้รถส่วนตัวหรือโดยสารรถประจำทางสะดวกที่สุด

4.3.3.3 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

3. แนวพองยุบ (สติปัญญา 4)

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร
- (2) วัดพระพุทธรบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
- (2) วัดพิชโสภาราม อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี
- (3) วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย

ภาคใต้ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

- (1) วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 286 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคเหนือ ดังนี้ (1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร (2) วัดพระพุทธบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

<p>วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร</p>	
<p>วัดพระพุทธบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน</p>	

วัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดหนองปลิง เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 3 คลองบางทวน ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

62000

ข้อมูลติดต่อ: โทร. : 055-710-400, 086-446-6103

เฟซบุ๊ก : สำนักปฏิบัติธรรม วัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร

อีเมลล์ : watnongpling2018@gmail.com

ประวัติความเป็นมา

ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 เม.ย. 2540 โดยมีพระครูวิเชียรธรรมนาท วิ. หรือหลวงพ่อสีหนาท เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมสถานที่บริเวณนี้เป็นป่า ฝิดุ เคยเป็นที่พักรบและซุ่มร่ำดาบ รำทวน ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มาก่อน เรียกว่า “คลองรำดาบ รำทวน” แล้วเปลี่ยนเป็น “คลองบางทวน” ทั้งยังเป็นเมืองหน้าด่าน ชื่อว่า “เมืองเนินทอง” ประมาณ พ.ศ. 2525 หลวงพ่อบัวคลี่ อินทโชโต ศิษย์ของพระพิมลธรรม เคยมาอยู่ขอสร้างวัดแต่ก็ไม่สำเร็จ แต่พระอาจารย์ใหญ่ภัททันตะ อาสภมหาเถระ บอกให้พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ. มาสร้างวัดที่กำแพงเพชร²⁸⁵ ซึ่งพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถระ) บอกกับพระอาจารย์ใหญ่ว่า “วิปัสสนากรรมฐานเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดคือที่จังหวัดกำแพงเพชร”²⁸⁶ พระอาจารย์สมภาร สมภาโร ประรภาว²⁸⁷ “จะอย่างไร ที่จะทำให้วิปัสสนากรรมฐานของพระอาจารย์ใหญ่ ยังคงสภาพเดิม เพราะปัจจุบันนี้แปลงกายไปเยอะ”²⁸⁸ พระครูวิเชียรธรรมนาทเป็นผู้บุกเบิกสร้างวัดด้วยความอดทน ปัจจุบันวัดหนองปลิงเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกำแพงเพชร ภายในวัด ประกอบด้วย อาคารขนาดใหญ่สามชั้น ชั้นแรกเป็นห้องพักรับผู้มาอาศัยปฏิบัติธรรม ชั้นที่ 2 เป็นห้องสำหรับประกอบพิธีบุญ และชั้นที่ 3 เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ที่ใช้อบรมสัมมนา

ประวัติวิปัสสนาจารย์

พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ. หรือ หลวงพ่อสีหนาท เดิมชื่อ จรรย์ เป็นชาวจังหวัดเพชรบุรี ตอนเด็ก ๆ เวลาที่วัดมีงาน ทางครอบครัวจะให้หลวงพ่อไปช่วยเหลืองานที่วัด พอโตขึ้นหลวงพ่อก็คิดจะแต่งงาน เลยตั้งใจจะบวช 9 วัน พระจรรย์ (พระสีหนาท) จันทวันโณ เมื่อบวชแล้วได้อ่านหนังสือ “การเจริญ

²⁸⁵ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸⁶ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸⁷ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁸⁸ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

วิปัสสนากรรมฐาน" เกิดความสนใจว่า กรรมฐานคืออะไร สมัยก่อนสักแต่เข้าวัด ไม่เคยรู้จักกรรมฐาน หลังอ่านจบก็ลองปฏิบัติ เรียกว่า อาจารย์ของหลวงพ่อก็คือหนังสือนั่นเอง"



ภาพที่ 287 พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ. หรือ หลวงพ่อสีหนาท

ตัดสินใจไม่สึกจึงปฏิเสธการแต่งงาน เดินเข้าสู่ธรรมภาสวพัสดุอย่างเต็มตัว และเต็มใจ และเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่วิเวกอาศรม จังหวัดชลบุรี และได้เป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์ภัททันตะ อาสภเถระ ธรรมจริยะ

จนกระทั่งต้นปีพ.ศ. 2540²⁸⁹ พระอาจารย์ภัททันตะ ได้มอบหมายให้พระวิเชียรธรรมนาทมาเผยแผ่กรรมฐานที่กำแพงเพชรโดยลำพัง ท่านจึงตัดสินใจเดินทางมาที่เมืองชากังราวนี้แต่เพียงผู้เดียว มาอยู่ที่นี้สักพัก ลูกศิษย์แนะนำ

สถานที่ให้ เป็นเหมือนวัดร้าง หลวงพ่อเลยขอซื้อที่ดินต่อจากอดีตผู้ใหญ่บ้าน แล้วทำเรื่องขออนุญาตสร้างวัด สุดท้ายเจ้าหน้าที่ก็อนุมัติ จากนั้นพระวิเชียรธรรมนาทจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงวัดร้างที่เหลือเพียงกุฏิไม้เก่าๆ ซึ่งรายรอบไปด้วยป่ารกชัฏให้กลายเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ก่อนจะเริ่มต้นสร้างสถานที่ที่รกร้างให้กลายเป็นสถานที่วิปัสสนากรรมฐาน พระวิเชียรธรรมนาทตัดสินใจไปตีวงเข้กรรมฐานที่วิเวกอาศรมอีกรอบ พร้อมกับฝากวัดไว้กับพระรูปหนึ่งให้รักษาการแทน แต่หลังจากผ่านไปสามเดือนครึ่ง ภูเขาสูงที่อยู่ในบริเวณวัดถูกขุดเจาะเอาไปขายกลายเป็นหลุมลึก ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดไปทีละต้นๆ โดยการรวมหัวของนายทุน ผู้ใหญ่บ้านและพระที่รักษาการแทน หลวงพ่อขอให้เขายุติไว้แค่นี้ แต่ไม่มีใครยอม หลวงพ่อถูกลอบยิงเพื่อขู่ แต่ไม่สำเร็จ ก็คิดแผนการทำลายใหม่ เช่นให้คนมารุมต่า กล่าวหาเป็นขโมย ต้องขึ้นโรงพักบ่อย แต่สุดท้ายไม่มีใครทำอะไรได้ ขณะเดียวกันหลวงพ่อก็สร้างสถานปฏิบัติธรรมเรื่อยมา ทุกครั้งที่ท้อพระวิเชียรธรรมนาทจะนึกถึงพระพุทธเจ้าและคุณงามความดีของพระอาจารย์ใหญ่ ภัททันตะ อาสภเถระ ซึ่งถึงแม้จะเป็นชาวพม่า แต่สามารถมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างองอาจในแผ่นดินสุวรรณภูมิและพระพิมพ์ธรรม ที่ท่านถูกใส่ร้ายท่านบอกว่าเป็นพระพุทธรูปที่ช่วยสร้างความดี ซึ่งช่วยสร้างกำลังใจให้เป็นอย่างมาก หลวงพ่อได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาสมดังตั้งใจ จนกระทั่งปี 2551 ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักรทองคำ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระยศในสมัยนั้น และวัดหนองปลิงได้รับการยอมรับให้เป็นสถานปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเมื่อ 2552

²⁸⁹ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลวงพ่อยายมอดทน ต่อสู้ เพราะมี ต้นฉบับที่ดี ไม่ก่อเวรและจองเวรในขณะที่เราช่วยเหลือแต่ยังถูกทำร้าย เพราะรู้แล้วว่าเป็นกรรมของหลวงพ่อ ขอร้องกับความโกรธ ฆ่าความโกรธ เหมือนเรา กำหนด อากาโร “โกรธหนอ” อยู่ในใจ ไม่มีการจองเวร เป็นอโหสิกรรมกันไป พร้อมที่จะให้เป็นอภัยทาน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแก่พระพุทธเจ้า และขอให้บุญกุศลนี้ทำการแผ่แผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธเจ้าให้เจริญรุ่งเรือง เรียกว่าอธิษฐานบารมี²⁹⁰ เรียกว่าทำบุญขึ้น เป็นอีกระดับหนึ่ง จากศีล อภัยทานสูงกว่าศีล วิปัสสนากรรมฐานพระพุทธศาสนาสอนให้ละตัวตน มีแต่รูปแต่นาม ไม่มีสัตว์บุคคล ตัวตน และด้านจิตใจเป็นอธิษฐานบารมีเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาพระพุทธเจ้าแล้ว เขาทำให้เราเจ็บใจ ก็กำหนด “เจ็บใจหนอ ๆ” ดูอาการนิ่ง ๆ ไป เราให้ทานขึ้นสูงแล้ว สูงกว่าทานบารมี อย่ากำหนดว่า “ไม่โกรธหนอ” ไม่งั้นโกหกผิดศีลมุสาวาท ศีลไม่บริสุทธิ์ เราโกรธหนอให้ดับตรงนั้น ให้ทันอารมณ์นั่นเอง แล้วตั้งอธิษฐานจิตบารมีว่า “ข้าพเจ้าขอร้องกับความโกรธและฆ่าความโกรธ” ได้ช่วงขณะหนึ่ง ช่วงขณะลัดนิ้วมือเดียว แป๊บ ๆ ๆ เกิดดับ ๆ 7 ครั้ง อธิษฐานว่า “ข้าพเจ้าขอร้องกับความโกรธนี้ ข้าพเจ้าจะไม่ก่อเวร ไม่จองเวร ให้เป็นอโหสิกรรม และให้เป็นอภัยทาน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า ขอบุญกุศลนี้ ขอให้ข้าพเจ้าจงมีความสุข ความเจริญ และแผ่แผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธเจ้าให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ” เป็นอธิษฐานบารมีเป็นมรรค ผล นิพพานไปแล้วตามลำดับขึ้นไป ไม่ติดอยู่ที่ขั้นตัวกูของกูยกระดับจิตขึ้นไปแล้ว ไม่วางอยู่กับที่ เพราะฉะนั้น วิปัสสนากรรมฐาน เรานำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบันได้²⁹¹ ทั้งโลกนี้และโลกหน้า เราต้องมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง 1) กำหนดรู้ให้ทันอารมณ์ปัจจุบัน 2) กำหนดรู้ให้ทันอารมณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ทุกอิริยาบถ ให้ทำ 2 ข้อนี้พอ

พระอาจารย์ใหญ่ สั่งไว้ว่า “สีหนาท จำไว้ อย่าตามใจญาติโยม” เวลาเข้ากรรมฐาน ต้องตั้งใจปฏิบัติกำหนดกรรมฐานก่อน ค่อยทำภาระกิจอื่นเช่นทำบุญ เพราะคนศรัทธาง่าย ไม่อย่างนั้นจะซ้ไม่ได้ของแท้ ต้องทำให้ถูกต้อง เจตนาคือเมตตา ต้องการให้ลูกศิษย์ได้ดี บางคนดีร้อน ก็เลส ตัณหา ไม่เหมือนกัน ถ้าตามใจตัวเองจะไม่ขึ้นถึงสภาวะวิปัสสนาล้วน ๆ ติดอยู่แค่วิปัสสนูปกิเลสเท่านั้น ถ้าวิปัสสนาล้วน ๆ ต้องผ่านสภาวะญาณ 4 ญาณ 5 ไปแล้ว ถึงจะเป็นวิปัสสนาล้วน ๆ เกิด-ดับรู้ ต้องผ่านด่านนี้ให้ได้ ทุกคนพบเจอมากน้อยไม่เหมือนกัน หลักสูตรใหญ่คือการให้เห็นความเกิด-ดับของรูปนาม วิปัสสนูปกิเลสอยู่ในสมณะ

²⁹⁰ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

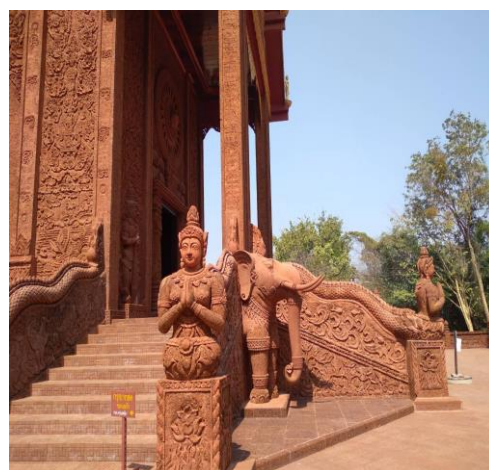
²⁹¹ สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

กรรมฐานจะเกิดขึ้นไม่ได้ การรู้จักตัวเองคนเป็นแค่สมณะไม่ใช่ของดินนิก เพราะพระพุทธเจ้าสอนหลักสูตรคือให้เห็นความเกิดดับของรูปนามอย่างเดียว คือหลักสูตรใหญ่



ภาพที่ 288 ลานปฏิบัติธรรม

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 289 โบสถ์ศิลาแลง

โบสถ์ศิลาแลงทั้งหลัง มีแห่งเดียวในโลก ที่ใช้หินศิลาแลงในการสร้าง 100 เปอร์เซ็นต์ ด้วยความตั้งใจของหลวงพ่อบุญนาท 1) ต้องการสร้างให้เป็นเอกลักษณ์ เพราะศิลาแลงเป็นวัสดุขึ้นชื่อของกำแพงเพชร ดังคำขวัญจังหวัดท่อนหนึ่งว่า “ศิลาแลงใหญ่” 2) เพราะเหตุว่าสมัยที่พระอาจารย์ใหญ่ภัททันตะให้มาที่กำแพงเพชร แต่ไม่รู้จัก รู้จักแต่นครสวรรค์ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก แต่กำแพงเพชรไม่รู้จัก จึงเจ็บใจ จะทำอย่างไรให้คนรู้จักกำแพงเพชร ก็เลยสร้างโบสถ์ด้วยศิลาแลง ตอนนั้นก็รู้จักกันทั่วโลกแล้ว 3) เพื่อเป็นการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐาน ให้คนที่มาชมโบสถ์ เห็นว่ามีการปฏิบัติธรรม ได้เข้ามาปฏิบัติธรรมด้วย สร้างโดยให้ช่างผู้ชำนาญเป็นคนแกะสลักศิลาแลงเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่ประณีตและละเอียดทุกกระเปียดนิ้ว บันไดทางขึ้นประดับด้วยรูปปั้นของนาคี-นาคา เป็นผู้คอยปกป้องรักษาโบสถ์ และรูปปั้นช้างทรงเครื่อง หน้าประตูทางเข้าโบสถ์ มีท้าวเวสสุวรรณ ภายในฝาผนังโบสถ์ตกแต่งลวดลายต่าง ๆ ด้วยดีบุกสีเงินเป็นพระพุทธรูป รวมทั้งกรอบหน้าต่างทำลวดลายด้วยดีบุกสีเงินเช่นกัน ลักษณะของโบสถ์เป็นโบสถ์มหาอุดม คือไม่มีประตูด้านหลัง



ภาพที่ 290 ผนังโบสถ์ด้านหลัง

ภายนอกผนังโบสถ์ด้านหลังสลักเป็นพระพุทธรูปปางเปิดโลก อริยาบถยืนอยู่เหนือดอกบัว ช้างใต้เป็นภาพนักษัตร 12 ราศี เปรียบเหมือนพระพุทธรูปเจ้ากำลังเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมายังโลกมนุษย์ ยันต์ข้างบนเป็นของหลวงพ่พุทธรวัดสะแกกรังซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์ใหญ่ ภัททันตะ ตลอดจนกำแพงรอบโบสถ์ก็ยังคงแกะสลักเป็นคติสอนธรรมและพุทธประวัติ เช่น พระพุทธรูปเจ้าตรัสวาระรอยเท้าสัตว์ในป่า ย่อมอยู่ในรอยเท้าช้าง ฉนโค ธรรมะของพระพุทธรูปเจ้าย่อมอยู่ในข้อ “สติ” ฉนนนั้นเหมือนกัน ซึ่งมีมากกว่าหนึ่ง 100 ช่อง เมื่อเข้ามาด้านในโบสถ์ จะพบห้องโถงๆ ฝาผนังและขอบหน้าต่างประดับด้วยดีบุก

พระพุทธรูปหินศิลา ชื่อ “พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา” เงินแท้ น้ำหนัก 400 กิโลกรัม หล่อเคลือบด้วยทองคำขาว มูลค่าประมาณ 20 ล้านบาท ขนาดหน้าตักกว้าง 32 นิ้ว ฐานหล่อด้วยทองเหลือง ปิดด้วยทองคำเปลวแท้ มีพลอยประดับเป็นลวดลายต่าง ๆ เป็นพระประธานในโบสถ์ เหตุผลที่สร้างพระพุทธรูปหินศิลา เพราะในสมัยอยุธยา พระยาญาณดิส (อำมาตย์ปัญญา) ซึ่งเป็นโอรสบุญธรรมของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) มาครองเมืองที่กำแพงเพชร นำพระพุทธรูปหินศิลา ขึ้นมาไว้ที่กำแพงเพชร ภายหลังทางอยุธยาขอพระพุทธรูปหินศิลา คืนก่อนจะคืนกลับ พระยาญาณดิสจึงมีความประสงค์จะจำลองพระพุทธรูปหินศิลาไว้ จะขอเป็นตัวอย่างหล่อ แต่ทางอยุธยาไม่อนุญาต จึงนำกลับไป เหล่าข้าราชการ สมณ ชีพราหมณ์ และชาวเมืองกำแพงเพชรเศร้าโศกเสียใจ เพราะฉะนั้นทางวัดหนองปลิง และผู้มีจิตศรัทธา มีความปรารถนา ความตั้งใจหล่อพระซึ่งเป็นศิลปะหมวกกำแพงเพชร แบบพระพุทธรูปหินศิลา ชื่อ “พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา”²⁹² ให้ได้สำเร็จตามความประสงค์ของพระยาญาณดิส พร้อมบรรพบุรุษในอดีต และจะนำมาประดิษฐานไว้ในโบสถ์ศิลาแลงวัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้สมเกียรติและเป็นประวัติศาสตร์ พระคู่บ้านคู่มืองชาวกำแพงเพชรสืบต่อไป (ขณะสัมภาษณ์ยังไม่เสร็จ อยู่ระหว่างกำลังรวบรวมปัจจัย) โบสถ์ศิลาแลงหลังนี้เมื่อสร้างเสร็จก็จะมอบให้กับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: จัดเป็นคอร์สต่าง ๆ ตามที่ทางวัดจัดเป็นพิเศษในแต่ละปี และจัดร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน และหน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

²⁹² สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง, 7 กุมภาพันธ์ 2564.

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมโบสถ์ศิลาแลง ชม
ทิวทัศน์ ลานธรรม บริเวณวัด

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดหนองปลิงสร้างโบสถ์ด้วยศิลาแลงทั้งหลังรวมทั้งกำแพงรอบพระอุโบสถ เป็น
ศิลปะช่างชาวกำแพงเพชร เมืองกำแพงเพชรมีศิลาแลงจำนวนมาก นำมาสร้างศาสนสถานเพื่อใช้ในการ
ศาสนา พร้อมกับแทรกพระธรรมคำสอนขององค์พระพุทธเจ้าไว้ในศิลปะ เป็นการสืบทอดอายุ
พระพุทธศาสนาเห็นเป็นรูปธรรม เป็นสถานที่พักผ่อนกายและใจ

นามธรรม: นัยหนึ่งการสร้างสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ ในเชิงการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ต้องการให้
เห็นว่าสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นการท่องเที่ยวในวิถีสงสาร ที่อื่นอาจจะท่องเที่ยวประกอบไปด้วย รากะ
กิเลส ตัณหา แต่การท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาต้องการให้ท่องเที่ยวในวิถีสงสาร 31 ภพภูมิ เมื่อคนมาก็
จะได้หลักธรรมะไปปฏิบัติ ให้ปฏิบัติธรรมกรรมฐานแฝงไปด้วย คือ กำหนดพองหนอ - ยุบหนอ อย่างนี้
เป็นต้น เพื่อให้การท่องเที่ยวในวิถีสงสาร เราไม่ท่องเที่ยวทางโลกียะอย่างเดียว เราพยายามให้ท่องเที่ยวใน
ลักษณะทางโลกุตระด้วย ไม่ท่องเที่ยวทางโลกเกินไป ไม่ได้เน้นถ่ายรูปมากเกินไป แต่ต้องการให้ทำสมาธิ
ช่วงพัก นิดเดี๋ยวยังดี ต้องการด้านจิตใจ ดูภพภูมิตัวเราด้วย ดูโกรธดูนรก เปรต สัตว์เดรัจฉานในใจเรา นี่
คือการท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเสียพาสปอร์ต เป็นการเชิญท่องเที่ยวในวิถีสงสาร กับการท่องเที่ยวในทางโลก
วลีว่า “เชิญท่องเที่ยวในวิถีสงสาร เบิกบานในศาสนธรรม สำราญในศาสนสถาน”

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ห้องพักผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณใกล้เคียงมีรีสอร์ท ที่พัก

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดหนองปลิง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (ห่างจากวัด
หนองปลิง 7.3 กม.), วัดพระบรมธาตุ นครชุม (ห่างจากวัดหนองปลิง 9.2 กม.), บ่อน้ำพุร้อนพระร่วง
(ห่างจากวัดหนองปลิง 18 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 32 ผ่านจังหวัดอุทัยฯ อ่างทอง สิงห์บุรี นครสวรรค์ เข้าสู่ทางหลวง
หมายเลข 1 ถึงจังหวัดกำแพงเพชร แล้วมุ่งหน้าไปทางบ่อสามเสน เลี้ยวไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะเข้าสู่
ตำบลหนองปลิง

วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า จังหวัดลำพูน

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: 279 หมู่ 6 ตำบลมะกอก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 15230

ข้อมูลติดต่อ : โทร. 062-154 9629, 053-521 990

ประวัติความเป็นมา

วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า ตั้งอยู่ระหว่างดอยม่อนช้างกับดอยเครีหรือ ถือกันว่าเป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าที่มาประทับไว้ตรงบริเวณที่นำผ้าจีวรมาตาก มีรอยตารางบนผาหินที่เชื่อว่าเป็นรอยตากผ้าจีวรพระพุทธเจ้า ตำนานเล่าว่า²⁹³ ครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทยในปัจจุบัน) หลังจาริกและประทับพระบาทในที่ต่าง ๆ แล้ว เมื่อเสด็จมาถึงบนลานผาลาด (คือบริเวณที่ตั้งวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าปัจจุบัน) สถานที่ที่พระองค์ทรงตั้งพระทัย จะประดิษฐานบาทเจดีย์ จึงทรงหยุดพักผ่อน แล้วให้พระอานนท์นำเอาจีวรไปตากบนผาลาดใกล้กับบริเวณที่ประทับ ซึ่งปรากฏเป็นรอยเลื่อนกลาง หลังจากนั้นจึงได้ทรงอธิษฐานประทับรอยพระพุทธรูปบาทลง ณ ที่แห่งนี้ เพื่อเป็นที่สักการบูชาของมวลเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย และตรัสทำนายว่าสถานที่แห่งนี้จะปรากฏชื่อว่า “พระพุทธรูปบาทตากผ้า” ดังนั้น วัดนี้จึงได้ชื่อว่า “วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า” มาถึงทุกวันนี้

วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า แต่เดิมเป็นวัดราษฎร์²⁹⁴ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ.2516 และได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2521 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2491 ต่อมาได้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่²⁹⁵และได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง ได้รับพระราชทาน เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ.2516 กำหนดเขตกว้าง 20 เมตร ยาว 30 เมตร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม

²⁹³ สัมภาษณ์ พระพุทธรูปพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹⁴ สัมภาษณ์ พระพุทธรูปพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹⁵ สัมภาษณ์ พระพุทธรูปพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

บรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงตัดลูกนิมิตประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2519

ด้านการปฏิบัติ²⁹⁶ ได้จัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานมีพระภิกษุและฆราวาสมารับการอบรมและประพฤติปฏิบัติเป็นจำนวนมากตลอดถึงได้จัดอบรมนักเรียน เยาวชนตามโครงการพุทธบุตร โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรม และอบรมข้าราชการในโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และยังได้จัดอบรมตามโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน และอบรมตามโครงการอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ ในแต่ละปี



ภาพที่ 291 ภาพมุมสูง

ประวัติวิปัสสนาจารย์

พระสุพรหมยานเถร (พรหมา พรหมจกโก) หรือ ครูบาพรหมา เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 1²⁹⁷ มีนามเดิมว่า "พรหมา พิมสาร เกิดในวันจันทร์ ที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2455 เวลา 10.00 น.ท่านมีอายุได้ 15 ปี ได้กราบลาพ่อแม่ไปบวช พร้อมกับขอโอสถกรรมต่อพ่อแม่ทั้งสอง แล้วก็ถือเอาผ้าจีวรกับดอกไม้ธูปเทียน ลงจากเรือนไป ด้วยความอาลัยเป็นที่สุด ขณะนั้นก็มีพี่ชายติดตามไป เมื่อไปถึงวัดป่าเหยียง ตำบลแม่แรง อำเภอปากปวง (อ.ป่าซางในปัจจุบัน) พระพี่ชายก็จัดการโกนหัวโกนคิ้วให้ แล้วพ่อก็ได้นำเข้าไปกราบมอบให้ท่านอธิการ แก้ว ชัดดีโย พระอุปัชฌาย์เพื่อขอให้ท่านบวชให้ ครั้นพระอุปัชฌาย์ มอบผ้ากาสาพัสดร์ให้แล้ว ก็มีพระพี่ชายกับใครอีกท่านหนึ่ง ได้มาช่วยกันนุ่งห่มให้ ในขณะที่ได้ก้มมองดูผ้ากาสาพัสดร์อันเหลืองอร่าม อันเป็นธงชัยของพระอรหันต์ รู้สึกซาบซึ้งตรึงใจ นี้กว่าเป็นบุญลาภอันประเสริฐ ที่ได้เกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา และได้มาบวช มั่นใจว่าจะขอบวชอุทิศต่อพระพุทธศาสนา จนกว่าชีวิตจะหาไม่ เมื่อบวชแล้วพระอุปัชฌาย์ผู้เคร่งครัดในวินัย มีนิสัยรักความสะอาด ได้แนะนำพร่ำสอน ศีลาจาวัตรและให้ปฏิบัติตามได้สอนวิธีทำวิปัสสนา อย่างย่อ่นย่อ โดยน้อมจิตนึกถึงคุณพระรัตนตรัย

พระพุทธรบาทพิทักษ์ ฉายา จารุณโณ วิทัญฐานะ นักธรรมเอก เปรียญธรรม 4 ประโยค พุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เดิมชื่อ ขวลิต นามสกุล อินตะละ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาทตากผ้า

²⁹⁶ สัมภาษณ์ พระพุทธรบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹⁷ สัมภาษณ์ พระพุทธรบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

ผ้า พระอารามหลวง รูปที่ 3 ตั้งแต่พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน อุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดพระพุทธรบาทตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน นามพระอุปัชฌาย์ พระสุพรหมยานเถร (พรหมา พรหมจกโก)

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

สอนการเจริญภาวนาวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานสี่ กำหนด พอง-ยุบ²⁹⁸ "พอง - ยุบ" เป็นรูป หรือรูปธรรม สติหรือจิต ที่ตามกำหนดรู้ เป็น นาม หรือนามธรรม รูปและนามทั้ง 2 นี้ เป็นของไม่จีรัง ยั่งยืน เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปหายไป เป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง เป็นทุกขัง ทนได้ยาก ไม่ตั้งอยู่ตามสถานเดิม เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตน ไม่อยู่ในอำนาจบังคับของใคร ผู้ปฏิบัติควรพิจารณารำลึกให้รู้ ให้เห็น ตามความเป็นจริง ของรูปนามว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังกล่าวแล้ว ให้แจ้งชัดขึ้นในใจจนเกิดความเบื่อหน่าย คลาย ความกำหนัด ความขัดเคืองและความลุ่มหลงเป็นที่สุดนี้เป็นจุดมุ่งหมายของการเจริญภาวนา วิปัสสนา²⁹⁹ เมื่อเจริญสมาธิภาวนาและวิปัสสนาภาวนาแล้ว ให้ทำความปรารถนา และแผ่เมตตา

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

พระวิหารจตุรมุข

พระวิหารจตุรมุข เป็นสถานที่ที่สำคัญของวัดพระพุทธรบาทตากผ้า เป็นสถานที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จมาเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ในเขตสุวรรณภูมิ ซึ่งพระองค์ได้ประทับรอยพระบาทไว้ เป็นจำนวน 2 รอย คำว่า จตุรมุข มาจากคำว่า จตุร แปลว่า 4 กับคำว่า मुख แปลว่า ปาก หรือหน้า ดังนั้นวิหารจตุรมุข จึงหมายถึง วิหารที่มี 4 หน้า (ประตู)



ภาพที่ 292 พระวิหารจตุรมุข



ภาพที่ 293 รอยพระพุทธรบาท

รอยพระพุทธรบาท

รอยพระพุทธรบาท ประดิษฐานอยู่กลางพระวิหารจตุรมุข เป็นรอยพระบาทที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทับไว้ มีจำนวน 2 รอย รอยพระบาทใหญ่ ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2.50 เมตร รอยพระพุทธรบาทขนาดเล็ก ประดิษฐานถัดจาก รอยพระพุทธรบาทรอยใหญ่ไปเล็กน้อย มีขนาดกว้าง 32 นิ้ว ยาว 1 เมตร 26 นิ้ว รอยพระพุทธรบาททั้ง 2 รอย ได้วางผืนปลายนิ้วพระพุทธรบาทไปทางทิศตะวันออก

²⁹⁸ สัมภาษณ์ พระพุทธรบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹⁹ สัมภาษณ์ พระพุทธรบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณโณ), เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรบาทตากผ้า, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

วิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2551 เป็นในอาคารก่ออิฐถือปูน สร้างเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ซึ่งพระพุทธเจ้า 5 พระองค์นี้ คุณสิทธิ ศิลปะวานิช พร้อมครอบครัวเป็นเจ้าของภาพสร้างถวาย



ภาพที่ 295 วิหารพระเจ้าทันใจ

วิหารพระเจ้าทันใจ

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก

ของศาลาการเปรียญหลังใหญ่ เป็นวิหารที่เก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองกับวัดพระพุทธบาทตากผ้ามานานแล้ว เป็นพระวิหารทรงไทย ฝาผนังก่อด้วยศิลาแลง หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ ส่วนของหน้าบันได้แกะสลักลายสวยงามมาก ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่ง ปางมารวิชัย เรียกกันว่า “พระเจ้าทันใจ”

ภาพที่ 294 วิหารพระพุทธเจ้า 5 พระองค์



ภาพที่ 296 กุฏิหุ่นขี้ผึ้งครุบา

กุฏิหุ่นขี้ผึ้งครุบา

กุฏิหุ่นขี้ผึ้งครุบา แต่เดิมนั้นเป็นกุฏิที่พักของท่านครุบาพรหมมาพรหมจกโก ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระสาวกของพระพุทธเจ้า

หลวงพ่อดะเคียนทอง

หลวงพ่อดะเคียนทอง หรือ สมเด็จพระพุทธสิทฺธิเทพมุนีศรีบุญฤทธิ์ เป็นพระพุทธรูปที่สร้างด้วยไม้ตะเคียนทองที่มีอายุนับพันปี เป็นพระปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัย สร้างเสร็จเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2547 หลวงพ่อดะเคียนทององค์นี้มีพุทธลักษณะที่พิเศษกว่าองค์อื่น ๆ ที่สร้างจากไม้ตะเคียนทองต้นเดียวกัน คือ มีตาไม้ตรงกับพระเนตร ทั้ง 2 ข้างขององค์พระ



ภาพที่ 297 หลวงพ่อดะเคียนทอง



ภาพที่ 298 พระอุโบสถ

ฝีมือประณีตบรรจงมาก ด้านในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธชินราชมงคลบพิตร ปางมารวิชัย สถิตอยู่ชุ่มเรือนแก้วอั่งดงาม

พระอุโบสถ

พระอุโบสถนั้น ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของวัด วิหารจตุรมุข เป็นอาคารทรงไทย สร้างด้วยคอนกรีต เสริมเหล็ก หลังคามีสองชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบ ทอง พื้นปูด้วยไม้ปาเก้ ฝาผนังเป็นศิลาแลงโบกด้วยปูน ประติมากรรมหน้าต่างเป็นบานไม้ แกะสลักลายไม้ลงรัก ปิดทองอย่างสวยงาม หน้าต่างประติมากรรมพระอุโบสถมี 12 ช่อง บนซุ้มหน้าต่างประดับลวดลายด้วย 12 นักษัตร



ภาพที่ 299 ศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญ

เป็นอาคารทรงไทยชั้นเดียว สร้างด้วยคอนกรีต เสริมเหล็ก ส่วนของหลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบพื้นเป็นคอนกรีตปูกระเบื้อง ส่วนของฝาผนังก่อด้วยศิลาแลง ฉาบทับด้วยปูน ศาลาการเปรียญ หลังใหญ่นี้ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ของวัด ใช้เป็นที่ทำวัตรเช้า-เย็น ของพระภิกษุสามเณร อุบาสก-อุบาสิกา ภายในวัดรวมทั้งใช้เป็นที่ฉันภัตตาหารเช้า-เย็น ด้านหน้าของศาลาการเปรียญ เรียกว่า ศาลาดาดฟ้า

ด้านหลังของศาลาการเปรียญ เรียกว่า ศาลากรรมฐาน

ศาลาพระสังกัจจายน์

ศาลาพระสังกัจจายน์หลังนี้ เป็นศาลาโล่งๆ ล้อมรอบด้วยไม้แกะสลัก ส่วนเสาของศาลานั้นเป็นลายปูนปั้นที่สวยงามมาก ส่วนของหลังคานั้นมุงด้วยกระเบื้องเคลือบ สร้างเมื่อ พ.ศ.2552 ส่วนองค์พระนั้นเป็นหินแกะสลัก



ภาพที่ 300 ศาลาพระสังกัจจายน์



ภาพที่ 301 หอสร่งน้ำพระบรมสารีริกธาตุ

หอสร่งน้ำพระบรมสารีริกธาตุ

ใช้สำหรับสร่งน้ำพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระสมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทางวัดจัดให้มีการสร่งน้ำขึ้นทุกปี

ในงานประเพณีสงกรานต์พระบรมสารีริกธาตุประจำปี ซึ่งตรงกับ วันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 เหนือ ซึ่งอยู่ประมาณ เดือนพฤษภาคมของทุกปี

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี:

ปฏิทินบุญ³⁰⁰ ประจำปีวัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน

1 มกราคม วันขึ้นปีใหม่ ทำบุญตักบาตร ถวายผ้าป่าข้าวสาร

30 มกราคม วันครบรอบวันพระราชทานเพลิงศพ พระสุพรหมยาน (ครูบาพรหมา)

วันมาฆบูชา งานเดี่ยวขึ้นตอย โดยฮอยครูบา ห่มผ้าพระธาตุ เนื่องใน วันมาฆบูชา

11 มีนาคม งานอายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตาก

29 มีนาคม งานแห่ลูกแก้ว

30 มีนาคม งานบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน

วันอัฐมีบูชา งานประเพณีสงกรานต์ รอยพระพุทธรูป รอยตากผ้า พระบรมสารีริกธาตุ และรูปเหมือนครูบาพรหมา (เดือน 8 แรม 8 ค่ำ) 5 วัน 5 คืน

12 -18 สิงหาคม งานปฏิบัติธรรม วันครบรอบวันมรณภาพ

17 สิงหาคม งานทำบุญทักษิณานุประทาน วันครบรอบวันมรณภาพ พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พุทธมรกโก)

เดือน 12 แรม 12 ค่ำ งานถวายสลากภัต

วันออกพรรษา งานเทศน์มหาชาติ ตั้งธรรมหลวง

วันเทโวโรหณะ งานทำบุญตักบาตร เทโวโรหณะ

กฐินกาล งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

31 ธันวาคม สวดมนต์ข้ามปี ต้อนรับปีใหม่

พิเศษสุด ทุกวันเสาร์ สุดท้ายของเดือน กิจกรรมโดยฮอยครูบา วิปัสสนาส่องใจ

กิจกรรมประจำวัน : ไหว้พระสวดมนต์ ปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน

กิจกรรมท่องเที่ยว: กราบนมัสการ สักการะ ไหว้พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: ภายในวัดพระพุทธบาทตากผ้า มีศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่สำคัญและมีคุณค่ามากมาย เช่นรอยพระพุทธรูป รอยตากผ้า พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป โปสธ วิหาร ทั้งศาสนพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ทางวัดจัดเป็นประจำทุกปีตามปฏิทิน มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี มีความงดงามทั้งศาสตร์และศิลป์

³⁰⁰ พระปลัดสุนิพนธ์ จิรวุฒโน, 40 ปีพระอารามหลวงวัดพระพุทธบาทตากผ้า (2521-2561) เนื่องในงานสมโภชพระอารามหลวง วัดพระพุทธบาทตากผ้า, (ลำพูน: หจก.ณัฐพลการพิมพ์ 2015, 2561), หน้า 100.

นามธรรม: การได้มากราบสักการะรอยพระพุทธรูปบาทตากผ้า และพระพุทธรูปสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นสิริมงคล ร่วมทำบุญตามประเพณีต่างๆ ทำให้จิตใจสบาย กราบพระพุทธรูปและรอยตากผ้า และรู้ประวัติต่าง ๆ แล้ว เกิดความศรัทธาซาบซึ้ง น้อมนำคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ตามหลักไตรสิกขา ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วจิตใจสงบ ได้รักษาศีล ฝึกสมาธิ ภาวนา ได้ปัญญา

สิ่งอำนวยความสะดวก: สถานที่จอดรถกว้างขวาง มีที่พักสำหรับนักปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร (ห่างจากวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า 20.4 กม.), พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน (ห่างจากวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า 20 กม.), วัดจามเทวี (ห่างจากวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า 20.2 กม.), พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย (ห่างจากวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า 20.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์ส่วนตัว วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า ตั้งอยู่ในอำเภอป่าซาง ห่างจากตัวอำเภอไปตามถนนสายป่าซาง-ลี่ ประมาณ 6 กิโลเมตร แล้วจะมีถนนแยกซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร

รถโดยสารบริษัทขนส่ง จำกัด สามารถขึ้นรถที่สถานีหมอซิด โดยสามารถเลือกนั่งรถทัวร์บริษัท ต่างๆ ที่เดินทางสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้



ภาพที่ 302 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ (1)วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (2)วัดพิชโสภาราม อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี (3)วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย

<p>วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์</p>	
<p>วัดพิชโสภาราม อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี</p>	
<p>วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย</p>	

วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดสุขสำราญ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 1 บ้านโคกหัวเสือ หมู่ 3 ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

31170

ข้อมูลติดต่อ: - โทรศัพท์: 084-910-8553, 083-109-2082

- เว็บไซต์ : <https://www.watsuksamran.com/>

- เฟสบุ๊ก : วัดสุขสำราญ ต.ยายแยมพัฒนาอ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์

- E-mail : watsuk@watsuksamran.com

ประวัติความเป็นมา

วัดสุขสำราญ (สวนธรรมโคกระกา) ได้รับประกาศตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา³⁰¹ เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2513 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2517 ก่อนจะได้รับการจัดตั้งเป็นวัดที่ถูกต้องนั้น ในปีพ.ศ. 2493³⁰² มีกลุ่มชาวบ้านมาจากบ้านตู บ้านกระเดา บ้านครั้ง ตำบลตู อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ โดยการนำของนายบุญมี สุรโคตร ได้ชักชวนพี่น้องเพื่อนบ้านมีนายผุย นายผาย นายไม้ นายคำภา พลพงษ์ อพยพมาตั้งถิ่นฐานและตั้งวัดประจำหมู่บ้านขึ้น โดยนายบุญมี สุรโคตร เป็นผู้บริจาคที่ดินให้ 12 ไร่ มีหลวงพ่อโสม ซึ่งเป็นพระมาจากจังหวัดยโสธร เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก³⁰³ ในปัจจุบันวัดสุขสำราญมีพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (พระมหาเหล็ก จนทสีโล) เป็นเจ้าอาวาส และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีพระมหาสุเทพ วรปณฺโญ เป็นรองเจ้าอาวาส และในปัจจุบันวัดสุขสำราญได้รับเลือกให้เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดบุรีรัมย์แห่งที่ 31

³⁰¹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล), เจ้าอาวาส วัดสุขสำราญ, เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁰² สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล), เจ้าอาวาส วัดสุขสำราญ, เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, 4 กุมภาพันธ์ 2564

³⁰³ เทศบาลตำบลยายแยม, ประวัติวัดสุขสำราญ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.yaiyam.go.th/i>. [14 มกราคม 2564]

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 303 พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ.
(พระมหาเหล็ก จนทสีโล)

พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (พระมหาเหล็ก จนทสีโล) นามสกุล สุภศร อายุ 72 ปี พรรษา 52 เกิดเมื่อวันที่ 20 เดือนกันยายน พ.ศ. 2492 ที่บ้านครึ่ง ตำบลคู่อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ อุปสมบทเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 ณ วัดนิคมเขต ตำบลถาวร อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีเจ้าอธิการสุข ธรรมโชโต เป็นอุปัชฌาย์ วิทยฐานะนักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรมสามประโยค วุฒิสามัญ ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ เมื่อพ.ศ. 2539

พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. พุ่มเทแรงกายแรงใจในการสอนและอบรมพุทธบริษัทตามแนวสติปัฏฐาน 4 บริกรรม พองหนอ – ยุบหนอ³⁰⁴ มีความชำนาญการสอนที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาวิปัสณาจารย์ (วิชาครู) จากพระ

อาจารย์ ดร.ภัททันตะ อาสภมหาเถระ ธรรมาจริยะ อัครมหากรรมฐานนาจริยะ (พระอาจารย์ใหญ่) ณ สำนักกวีเวกอาศรม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตามแบบฉบับดั้งเดิม โดยมีได้มีการปรับแต่งเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการยังพระสัทธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ดำรงสืบทอดต่อไป เริ่มสอนอบรมการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานเผยแผ่พระศาสนา เป็นพระวิปัสณาจารย์ในสถานปฏิบัติธรรมต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา เช่น ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย หลักสูตรพิเศษ จังหวัดปทุมธานี, อบรมพระนิสิตชั้นปีที่ 3 และ ปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระวิปัสณาจารย์ประจำวัดสุขสำราญ เป็นประธานก่อสร้างและพระวิปัสณาจารย์ โภธิปักขิยธรรมสถาน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

แนวทางการสอนปฏิบัติกัมมัฏฐานแบบสติปัฏฐาน 4 คำบริกรรม พองหนอ - ยุบหนอ³⁰⁵ มีหลักสูตรการสอนตามระยะเวลาคือ หลักสูตร 7 วัน, 15 วัน และตามความต้องการของผู้จะปฏิบัติ (ต้องได้รับอนุญาตจากพระวิปัสณาจารย์) , โครงการต่างๆ ของหน่วยงานราชการและเอกชน

³⁰⁴ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล), เจ้าอาวาส วัดสุขสำราญ, เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁰⁵ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล), เจ้าอาวาส วัดสุขสำราญ, เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 304 บริเวณสวนธรรมโคกระกา

สวนธรรมโคกระกา เป็นสวนธรรมมีเนื้อที่ 15 ไร่ อยู่ห่างจากวัดสุขสำราญ 500 เมตร มีห้องรับรองสำหรับพุทธศาสนิกชน เป็นสวนธรรมเพื่อปฏิบัติธรรมขัดเกลาจิตใจ มีความเป็นสปปายะ มีสถานที่เดินจงกรม มีอาคารหอนั่งภัตตาหาร และอาคารปฏิบัติธรรม

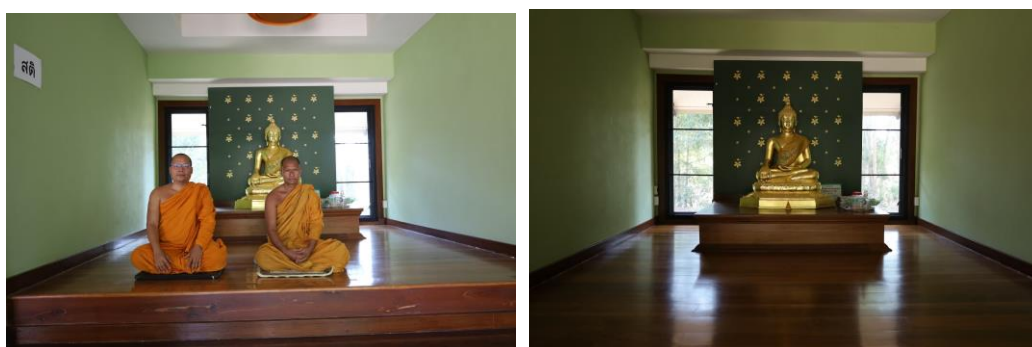


ภาพที่ 305 ศาลาปฏิบัติธรรมรวม

ศาลาปฏิบัติธรรมรวม เป็นศาลาศูนย์รวมในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีพระบรมสารีริกธาตุ รูปปั้นหลวงพ่โตพรหมรังสี และหลวงปู่ทวด หลวงพ่อหยกขาว ได้รับประทานมาจากสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร ผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าการฝึกใหม่ ๆ จะต้องผ่านการอบรม ณ ศาลาหลังนี้ หลังจากที่ผ่านมาการอบรมตามที่พระวิปัสสนากรรมฐานอบรมแล้วจึงอนุญาตให้ไปพักที่ เรือนพักเดี่ยว ซึ่งจะมีพระวิปัสสนาจารย์คอยกำกับดูแล



ภาพที่ 306 เรือนกรรมฐาน (พักรับเลี้ยง)



ภาพที่ 307 ศาลาสอบอารมณ์กรรมฐาน

ศาลาสอบอารมณ์กรรมฐาน เป็นศาลาสอบอารมณ์ เป็นการประเมินอารมณ์ผู้ที่มาปฏิบัติและเป็นการสอบอารมณ์เพื่อให้การปฏิบัติมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดสุขสำราญ เป็นสถานปฏิบัติธรรมและเน้นที่การปฏิบัติเจริญสติ สมาธิ มี ศาสนสถาน คือโบสถ์ ศาลาปฏิบัติธรรม ศาสนวัตถุ พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป กุฎระเปียบในการอยู่ร่วมกันของผู้ปฏิบัติธรรมทั้งเก่า และใหม่ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นการฝึกปฏิบัติอย่างหนึ่งในการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ให้เห็นเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความสะอาด สว่าง และสงบ ในทางรูปธรรม และยังมีธรรมชาติร่มรื่น สว่าง อยู่ใกล้กับทุ่งนา ช่วงทำนาจะมีสีเขียวสวยงามและกลิ่นหอมของใบข้าว ในฤดูปลายฝนต้นหนาวจะมีหมอกกลองในทุ่งนาสวยงามตามธรรมชาติ

นามธรรม: ในการปฏิบัติธรรมให้เกิดคุณค่าสูงสุด ธรรมทั้งหลายอยู่ที่ใจ ใจเป็นหัวหน้า ถ้าใจไม่ดีก็จะทำความไม่ดี ไม่มีhiriโอตฺตปปะ ไม่มีธรรมคุ้มครองโลก ไม่มีสติ ปัญญาก็ไม่มี ปัญหาจะเกิดตามมาอีกมากมาย การปฏิบัติธรรมจะเห็นกรรม เห็นบาป เห็นเวร การทำบุญธรรมดาก็ยังไม่เห็น รักษาศีลอย่างเดียวยังเห็นไม่ชัดเจน แต่เมื่อปฏิบัติเจริญสติจะเห็นกรรมเวรที่ทำมาการปฏิบัติตามสติปัฏฐาน 4 เป็นการเจริญสติให้อยู่กับปัจจุบันขณะ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดความสะอาด สว่าง และสงบทางจิตใจ เกิดศรัทธาในคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น เป็นพุทธบริษัทสี่ที่จะช่วยกันทะนุบำรุงวัดวาอาราม และเผยแผ่พระธรรมคำสอน เพื่อความพ้นทุกข์ของสรรพสัตว์ เพื่อพระพุทธศาสนามีอายุสืบต่อไป

กิจกรรม

กิจกรรมการปฏิบัติธรรมประจำปี

- การปฏิบัติธรรมทุกวันที่ 1 - 7 ของทุกเดือน หรือมากกว่านั้น
- การบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน 20-30 เมษายนของทุกปี
- สวดมนต์ข้ามปีทำความดีต้อนรับปีใหม่ 31 ธันวาคมปีเก่าและ 1 มกราคมปีใหม่ทุกปี
- ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา(ก่อนวันมาฆบูชาหนึ่งวัน และหลังวันมาฆบูชาหนึ่งวัน รวม 3 วัน), วันวิสาขบูชา, และวันอาสาฬหบูชา มีกิจกรรมเพิ่มเติมคือการหล่อเทียนและแห่เทียนเป็นประจำทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกวัน

กิจกรรมท่องเที่ยว: กราบนมัสการ สักการะ ไหว้พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ห้องน้ำ ที่พัก อาหารและอุปกรณ์สำหรับผู้ปฏิบัติ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดสุขสำราญ เช่น **วัดเขาพระอังคาร** (ห่างจากวัดสุขสำราญ 12.2 กม.), **ปราสาทพนมรุ้ง** หรือ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง (ห่างจากวัดสุขสำราญ 11.3 กม.), **ปราสาทหินเมืองต่ำ** (ห่างจากวัดสุขสำราญ 11.3 กม.), **วัดป่าละหานทราย** (ห่างจากวัดสุขสำราญ 17.3 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

วัดสุขสำราญห่างจาก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ประมาณ 9 กิโลเมตร มาทางถนนเส้น บร. 4013 หรือมาทางด้านหลังโรงเรียนสุขสำราญ

วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดพิชโสภาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 43 หมู่ 2 บ้านเรืองอุดม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 34170

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ :

สำนักงานกลาง โทร. 045-218-019 แฟกซ์. 045-218-020

สถานีวิทยุ โทร. 045-218-072, 045-218-073

สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัดพิชโสภาราม 102.75 Mhz

เว็บไซต์ : <https://www.watpitch.com>

เฟซบุค : วัดพิชโสภาราม @WatPhichSophaRam

ประวัติความเป็นมา

วัดพิชโสภาราม ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ.2456 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2482 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร ยาว 40 เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนามคือ รูปที่ 1 พระจันทร์ พ.ศ.2459-2463 รูปที่ 2 พระเข็ม รูปที่ 3 พระสี รูปที่ 4 พระพรม รูปที่ 5 พระแดง รูปที่ 6 พระคุณ รูปที่ 7 พระบุญมี รูปที่ 8 พระเคน รูปที่ 9 พระโสม รูปที่ 10 พระอ่อน รูปที่ 11 พระมา รูปที่ 12 พระคำพันธ์ รูปที่ 13 พระคำเวิน พ.ศ. 2494-2502³⁰⁶ มีการพัฒนามาโดยลำดับมีการก่อสร้างศาสนสถาน ถาวรวัตถุขึ้นมาตามยุคตามสมัย

พระราชปริยัติยากร (บุญเรือง สารโท) เป็นรองเจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม³⁰⁷ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม รูปที่ 14 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2508 ขณะสมณศักดิ์ที่พระครูวิศาลเขมคุณ จนกระทั่งมรณภาพ ในวันเสาร์ที่ 14 ธันวาคม 2556 เป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสมาก และเป็นที่ยอมรับในหมู่คณะสงฆ์ว่า เป็นพระเถระผู้มีความสามารถทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ

ได้รับความศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกล มาเป็นเวลานาน โดยมีโครงสร้างการ จัดการอย่างมีระบบ อาทิ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ ภายในวัดมีอาคารพยาบาล 8 เตียง ให้บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่พระสงฆ์ สามเณร ชี โดยมี พระอาจารย์ ดร.คมกฤต คมภิโร ซึ่งจบแพทยศาสตร์จากประเทศญี่ปุ่น เป็นพระลูกวัด 6 พรรษาแล้ว และยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีนามัยแก้งเหนือ ดูแลอย่างใกล้ชิดอีกด้วยเมื่อ พ.ศ.2533 วัดพิชโสภารามได้รับเลือกให้เป็น คฤหัสถ์ วัด ราชการ (ค.ว.ร.) ตามโครงการอีสานเขียว ได้สนองนโยบายในการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน ด้วยการสร้างอาคารขึ้นมาหลังหนึ่ง เพื่อใช้เป็นโรงฝึกเจียรระโนพลอย

³⁰⁶ สารสนเทศท้องถิ่นอีสาน ณ อุบลราชธานี, วัดพิชโสภาราม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/esaninfo/?p=1762>, [2 กุมภาพันธ์ 2564].

³⁰⁷ สัมภาษณ์ พระภาวนาสุตารัตต์ (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

นอกจากนี้ ยังได้เปิดเป็นโรงงานเย็บเสื้อผ้า แบบอุตสาหกรรม 15 เครื่อง โดยได้เชิญช่างในหมู่บ้านมาเป็นวิทยากรฝึกสอน มีเยาวชนในหมู่บ้านใกล้เคียงเข้าร่วมโครงการ 62 คน เป็นการเสริมรายได้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างดี

ส่วนในด้านการศึกษา³⁰⁸ ได้จัดเป็นสำนักศาสนศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 มีการเรียนการสอน 3 แผนก คือ แผนกนักรธรรม แผนกเผยแผ่พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ แผนกบาลี ในแผนกธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มีการสอนนักรธรรม ตั้งแต่ชั้น ตริ-โท-เอก สำหรับนักเรียนที่เป็นพระภิกษุ สามเณร แผนกธรรมศึกษา ชั้นตรี-โท-เอก (รับเฉพาะนักเรียนที่เป็นคฤหัสถ์ ทั้งชายและหญิง) แผนกบาลี เป็นภาษาของชาวมอญ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นแห่งแรกของ จ.อุบลราชธานี มีการปฏิบัติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2414 เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอุบลราชธานีแห่งที่ 3 ที่เปิดสอนกรรมฐานทั้งสมณะและวิปัสสนา ทั้งภายในและภายนอกสถานที่

นอกจากนี้³⁰⁹ วัดพิชโสภารามนี้ยังได้ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านจะมานิมนต์พระ ระดับสัญญาบัตร ให้ช่วยไกล่เกลี่ย ประนีประนอม จนทำให้เกิดความเข้าใจกันขึ้นในหมู่บ้านนั้น ๆ ทั้งนี้ โดยได้อาศัยหลักธรรมะ ในการไกล่เกลี่ย

ฟื้นฟูประเพณีลงแขกปักดำนาข้าวกัน ซึ่งแล้วเสร็จไปแล้วประมาณกว่า 200 ไร่ โดยการยึดหลักธรรมะ ให้ทุกคนต่างลดความอาฆาตมาดร้ายต่อกัน ยอมเสียสละ และอภัยให้ซึ่งกันและกัน นับเป็นความสำเร็จอีกด้านหนึ่ง และหากมีการประชุมในหมู่บ้าน พระก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเสมอ โดยได้เน้นหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผสานกับหลักธรรมะในทางพุทธศาสนา

พระภิกษุสุตาทิธิต³¹⁰ กล่าวเพิ่มเติมว่า หลังจากได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 ได้ต่อยอดงานของหลวงพ่อใหญ่(หลวงพ่อบุญเรือง) ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงพัฒนาในส่วนที่เป็นเสนาสนะต่างๆ ที่อยู่อาศัยของแม่ชี ที่อยู่อาศัยของพระ ให้เข้ากับร่วมสมัย ในสมัยก่อนนั้นอาศัยबारมีธรรมอยู่แบบธรรมชาติ อาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง มีพระทั้งชาวไทย ลาว ช่วงโรคโควิดระบาดจึงยังไม่ให้มา ผู้ศึกษาด้านปริยัติ และผู้มาปฏิบัติธรรม จะอยู่กันคนละส่วน ต่างทำหน้าที่ของตน สิ่งที่ได้คิดไว้ยังไม่ได้ทำคือ สถานที่อบรมข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา ถ้าทำได้ก็จะสามารถเปิดเรียนพร้อมกันได้ทั้งปี

³⁰⁸ สัมภาษณ์ พระภิกษุสุตาทิธิต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁰⁹ สัมภาษณ์ พระภิกษุสุตาทิธิต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹⁰ สัมภาษณ์ พระภิกษุสุตาทิธิต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 308 พระภาวนาสุตตาริวัต

พระภาวนาสุตตาริวัต (ชอบ พุทฺธสโร) สถานะเดิมชื่อ ชอบ นามสกุล พันโกฏิ เกิด วันพุธ ที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2511 แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ปีมอก บิดา นายบุญศาสตร์ พันโกฏิ มารดา นางดวงจันทร์ ถิตย์ผาด ณ บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 13 ตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อุปสมบท วันอังคารที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 8 ณ พัทธสีมาวัดพิชโสภาราม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี พระอุปัชฌาย์ พระราชปริยัตยากร วัดพิชโสภาราม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี พระกรรมวาจาจารย์ พระครูภาวนาภิธาน วัดบ้านเก่าบ่อ ตำบลหนองแก้ว อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พระอนุสาวนาจารย์ พระมหาจารึก จารุณโณ วัดพิชโสภาราม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางในการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

ทางวัดได้เปิดสอนกรรมฐานทั้งสมถะและวิปัสสนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 แนวทางของการปฏิบัติ คือ วิปัสสนากรรมฐาน ตามนัยแห่งสติปัฏฐาน 4 ได้แก่กำหนดพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม ใช้คำบริกรรม พองหนอ-ยุบหนอ และการเดินจงกรม 6 ระยะ³¹¹มีการสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติ โดยพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรพิเศษ

หลักพิเศษในการฝึกสมถะ-วิปัสสนากรรมฐาน ให้นั่งนาน ๆ ตั้งแต่ 1 ชม. 2 ชม. 3 ชม. 6 ชม. 12 ชม. 24 ชม. ก่อนนั่ง เดิน 1 ชม.³¹² ซึ่งเป็นเอกลักษณ์การปฏิบัติของวัดพิชโสภาราม ตามหลักของหลวงพ่อบุญเรือง กล่าวไว้ในชีวประวัติของท่านว่า “ในด้านสมถะกรรมฐาน ก็จะสอน จะฝึกให้ชำนาญ ในวิธีทั้ง 5 สามารถเข้าสมาธิได้ 1 ชั่วโมง 2, 3, 6, 12, 24 และ 30 ชั่วโมง ส่วนจะเข้าได้มากหรือได้น้อยนั้นขึ้นอยู่กับบุญบารมีของผู้ปฏิบัติ”

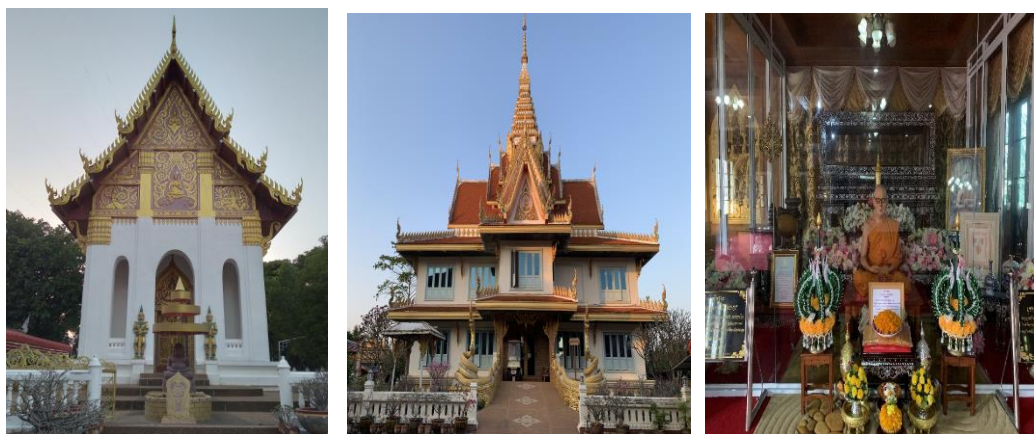
ช่วงเวลาที่วัด/สำนักจัดปฏิบัติธรรมประจำปี คือ เดือนกรกฎาคม เดือนสิงหาคม และเดือนกันยายน มีการอธิษฐาน ธรรมวิเศษ 3 ครั้ง คือเดือนละ 1 ครั้ง ๆ ละ 3 วัน คือ อธิษฐานไม่นาน 3 วัน ทั้งพระ และ ขรवास ในการฝึกนี้ สามารถทำได้ทุกคนถ้าตั้งใจจริง คนที่ปฏิบัติ ต้องปฏิบัติด้วยบารมี มีโครงการ³¹³ ให้ถือธุดงค์วัตร ใต้ต้นไม้ โดยกำลังสร้างต้นไม้ให้เป็นสถานที่ฝึก

³¹¹ สัมภาษณ์ พระภาวนาสุตตาริวัต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹² สัมภาษณ์ พระภาวนาสุตตาริวัต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹³ สัมภาษณ์ พระภาวนาสุตตาริวัต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม, ผู้อำนวยการสถานปฏิบัติธรรมจอมทอง จ.กาฬสินธุ์, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 309 พระอุโบสถ / อาคารหลวงพ่อบุญเรือง / รูปปั้นหลวงพ่อบุญเรือง



ภาพที่ 310 ศาลาปฏิบัติธรรม 80 ปี เป็นศาลาการเปรียญขนาดใหญ่



ภาพที่ 311 กุฏิกรรมฐาน / ลานปฏิบัติธรรม



ภาพที่ 312 ห้องกรรมฐาน / กุฏิกรรมฐานรอบสระน้ำ



ภาพที่ 313 เรือนว่าง



ภาพที่ 314 บริเวณวัดพิชโสภาราม (มุมสูง)

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: เจ้าอาวาสและคณะญาติโยมได้ร่วมบุญบริจาคทรัพย์ก่อสร้างถาวรวัตถุ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิกรรมฐาน อันเป็นศาสนสถานที่มีคุณค่า เป็นสถานที่สร้างอริยบุคคล และปุชนียบุคคล ผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา รวมทั้งศาสนวัตถุรูปเหรียญต่าง ๆ ของหลวงปู่บุญเรือง วัดพิชโสภาราม มีอานุภาพเมตตา แคล้วคลาดปลอดภัย

นามธรรม: วัดพิชโสภาราม เป็นแหล่งรวมศรัทธาญาติโยม ทุกสิ่งทุกอย่างก่อเกิดขึ้น เพราะด้วยศรัทธาในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และครูบาอาจารย์ที่คอยอบรมสั่ง

สอนศิษย์ และพุทธศาสนิกชน เป็นแบบอย่างที่ดี มี**สัมมาทิฐิ** เป็นองค์ธรรมหลักเริ่มต้นไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา นำสู่การเจริญมรรค ผล เพื่อความพ้นทุกข์ ศรัทธาญาติโยมได้ทำบุญกับผู้ปฏิบัติธรรม เนื้อ นานาบุญ ย่อมได้รับผลบุญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ผู้มาฝึกปฏิบัติธรรม ได้พัฒนาปัญญา ตั้งแต่การฟังธรรม สุตมยปัญญา พิจารณาหาเหตุผล จิตตมยปัญญา เจริญภาวนามยปัญญา เพื่อการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง

กิจกรรม

กิจกรรมประจำปี: การปฏิบัติธรรมประจำปี

- เข้าปริวาส วันบูรพาจารย์ วันที่ 6 ธ.ค. – 15 ธ.ค. ของทุกปี
- เข้าปริวาส วันชาติกาลราติก วันที่ 23 มี.ค. – 1 เม.ย. ของทุกปี
- เข้าปริวาส ก่อนเข้าพรรษา เริ่มวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี
- โครงการบรรพชาสามเณร และ บวชศีลจารีณีภาคฤดูร้อน เดือนเมษายน
- ในฤดูกาลเข้าพรรษา 3 เดือน เริ่มวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11

รวม 75 คืน 75 วัน

- หลังออกพรรษา สอบธรรมสนามหลวงแล้ว 5 วัน เป็นการเข้าปริวาสของพระภิกษุ สามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมและคณะศิษยานุศิษย์ออกเผยแผ่ตามสถานที่ต่าง ๆ ปัจจุบันรวม 87 สาขา แต่ละสถานที่ รวม 9 คืน 10 วัน สิ้นสุดโครงการประมาณปลายเดือนพฤษภาคม

กิจกรรมประจำวัน: ตักบาตร ทำบุญ สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร หลวงพ่อบุญเรือง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช้า บูชาวัตถุมงคล บูรพาจารย์ต่างๆ ชมทิวทัศน์บริเวณวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: ลานจอดรถ ที่พักสำหรับฆราวาส แม่ชี พระภิกษุ สามเณร ศาลา สถานที่ปฏิบัติธรรมกว้างขวาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดพิชโสภาราม เช่น **วัดกุหลอมขาว** หรือ **วัดป่ากุหลอมขาว** (ห่างจากวัดพิชโสภาราม 13 กม.), **วัดโพธิ์** (ห่างจากวัดพิชโสภาราม 26.4 กม.), **วัดชัยภูมิการาม** (ห่างจากวัดพิชโสภาราม 27.2 กม.), **สามพันโบก** (ห่างจากวัดพิชโสภาราม 26.4 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

สำนักปฏิบัติธรรมวัดพิชโสภาราม ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี 100 กม. ห่างจากตัวอำเภอเขมราฐ 22 กม. เดินทางด้วยรถประจำทาง หรือรถยนต์ส่วนตัว

วัดเนรมิตวิปัสสนา จังหวัดเลย

ชั้น/ที่ตั้ง:

ชั้น : วัดเนรมิตวิปัสสนา เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: หมู่ 14 บ้านห้วยนาบุง ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 42120

ข้อมูลติดต่อ: - โทรศัพท์ : 089-426-4233, 042-981 226

- เฟสบุ๊ก : วัดเนรมิตวิปัสสนา ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

- Email : boonpengv@gmail.com

ประวัติความเป็นมา

วัดเนรมิตวิปัสสนา เป็นสำนักปฏิบัติธรรม แห่งที่ 1 ของจังหวัดเลย ตั้งขึ้นโดยพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ หรือหลวงพ่อมหาพันธ์ สิริวิสุโท เจ้าอาวาสรูปแรก แต่เดิมวัดมีชื่อว่า "วัดห้วยนาบุง"³¹⁴ ก่อนจะเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดเนรมิตวิปัสสนา" คณะของหลวงพ่อมหาพันธ์ สิริวิสุโท ฟานักจำพรรษาอยู่ที่วัดจำปา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ (บ้านเกิด) ท่านได้ปรารภในที่ประชุมสงฆ์ว่า ท่านจะออกธุดงค์ โดยไม่ฟานักเป็นหลักแหล่งถาวร แต่ที่ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่า หลวงพ่อมหาพันธ์จะได้รับความลำบาก อยากให้ท่านมีที่ฟานักถาวร จะได้เป็นที่อาศัยเป็นเนืองนิตย์แก่ญาติโยมทั้งหลายซึ่งหลวงพ่อก็เห็นชอบด้วย ในปลายพ.ศ. 2521³¹⁵ หลวงพ่อมหาพันธ์เป็นประธานออกเดินธุดงค์ พร้อมด้วยคณะสงฆ์ 9 รูป และอุบาสก อุบาสิกาแม่ชี ได้แวะพักที่อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 2 เดือนก็สิ้นปีพ.ศ. 2521 พอตี ได้เดินทางต่อไปจนกระทั่งมาฟานักอยู่ที่พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ระหว่างนั้นหลวงพ่อดำเนินใจหาสถานที่เป็นหลักแหล่งมั่นคงถาวร โดยเลือกเอาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งถูกชาวบ้านบุกรุกเพื่อทำไร่เผาถ่านจนมีลักษณะเป็นที่โล่งเตียน เหมือนภูเขาหัวโล้น ที่เรียกว่า ภูเขาเปื่อย ซึ่งทางวัดได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยได้ เมื่อตั้งวัดขึ้นจึงได้ปลูกป่าอนุรักษ์ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2522 หลวงพ่อมหาพันธ์และคณะได้ปักกลดอยู่ ณ ที่ตั้งวัด พร้อมกับเร่งดำเนินการปลูกสร้างที่พักอาศัยชั่วคราวขึ้น ได้สอนวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวบ้าน จากนั้นจึงทำการปรับพื้นที่ปลูกสร้างถาวรวัตถุ และในปีพ.ศ. 2529 ได้ร่วมกันสร้างอุโบสถ มีขนาดกว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร

วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 หลวงพ่อมหาพันธ์ สิริวิสุโท ได้มรณภาพลง³¹⁶ แต่ร่างของท่านไม่เนาเปื่อย ปัจจุบันถูกเก็บอยู่ในมณฑปด้านหลังอุโบสถ หลังจากที่หลวงพ่อมรณภาพ พระครูภาวนาวิสุทธิญาณ หรือหลวงพ่อสวัสดิ์ อมโร(อิมรัมย์) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้รับเป็นประธานดำเนินการก่อสร้างต่อ พร้อมด้วยบรรดาคณะศิษยานุศิษย์ พระภิกษุสามเณร ข้าราชการ ทหารตำรวจ พ่อค้าและประชาชนชาวอำเภอด่านซ้าย ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณ 200 กว่าล้านบาท ใช้เวลาก่อสร้าง 14 ปี จึง

³¹⁴ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹⁵ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹⁶ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิญาณ, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

แล้วเสร็จ ต่อมาในปีพ.ศ. 2549³¹⁷ วัดหัวนาบุญ เปลี่ยนชื่อเป็น วัดเนรมิตวิปัสสนา มีความหมายว่า “สร้างได้เร็วดั่งเนรมิต”

ประวัติวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 315 พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์

พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์ หลวงพ่อสวัสดิ์ อมโร (อิมรัมย์) เจ้าอาวาสวัดเนรมิตวิปัสสนา เป็นศิษย์ พระครูสังวรณสมานวิตร วัดเพลงวิปัสสนา กรุงเทพมหานคร เรียนจบพุทธศาสตรบัณฑิต ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระวิปัสสนาจารย์อบรมนิสิตในการปฏิบัติธรรมให้กับวิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

แนวทางการปฏิบัติ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 การกำหนดคำบริกรรมแบบฟอง-ยุบ³¹⁸ แต่ไม่บังคับ ขึ้นอยู่กับจริตของแต่ละคนที่มาปฏิบัติ บางคนก็บริกรรม “พุทโธ” ตามที่เคยปฏิบัติมา มีปัญหาติดขัดเรื่อง การปฏิบัติก็จะมาปรึกษาครูวิปัสสนาจารย์ ไม่มีการสอบอารมณ์ หลักคือวิธีที่จะทำให้จิตสงบต้องอาศัย บริกรรมเรียกว่าสมณะ จะใช้ฟอง-ยุบ หรือ พุทโธ ก็ทำให้จิตสงบได้ สอนทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ³¹⁹

ทางวัดจัดอบรมปฏิบัติธรรมทั้งแบบบุคคลและหมู่คณะ สำหรับศูนย์ราชการ โรงเรียนหรือหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ เป็นคอร์ส 7 วัน 7 คืน สำหรับประชาชนทั่วไปเข้าปฏิบัติธรรมได้ทุกวัน ไม่ได้จัดเป็นคอร์ส มีศาลาปฏิบัติธรรมและที่พักรองรับได้จำนวนมาก ทั้งชาวไทยและต่างชาติ มีชาวต่างชาติมาปฏิบัติธรรมอยู่ด้วยนานหลายปี



ภาพที่ 316 วัดเนรมิตวิปัสสนา (มุมสูง)

³¹⁷ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹⁸ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹⁹ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์, เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา, 12 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 317 พระอุโบสถ

พระอุโบสถ ทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ประกอบด้วยคานคอดิน อุโบสถเป็นลักษณะแบบทรงไทย ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเซรามิค ฝาผนังเป็นศิลาแลงที่นำมาจากจังหวัดลำพูนและจังหวัดปราจีนบุรี พื้นของอุโบสถปูด้วยหินแกรนิตสีชมพู จากแหล่งหินแกรนิตในจังหวัดเลย ประตุน้ำต่างเป็นไม้มะค่าแผ่นเดียว

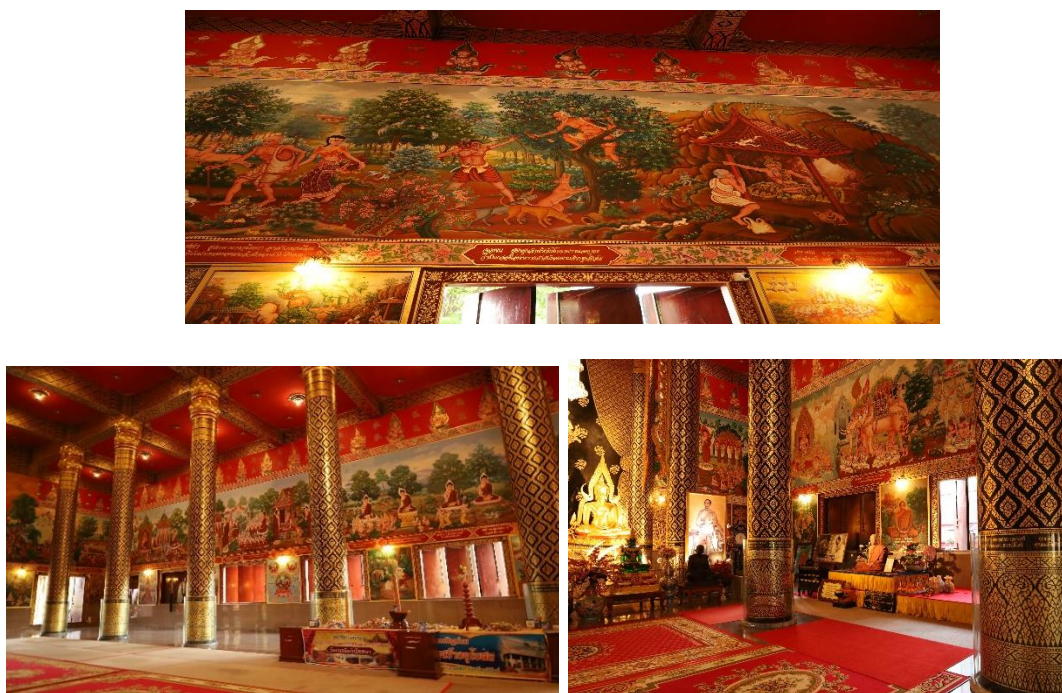


ภาพที่ 318 พระประธานปางมารวิชัย

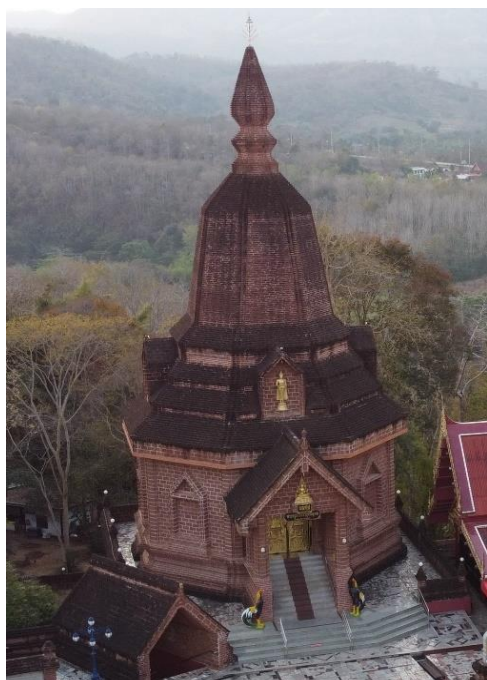
พระประธานปางมารวิชัย

เมื่อเข้ามาในโบสถ์จะพบกับความงดงามของพระประธานปางมารวิชัย ซึ่งมีพุทธลักษณะคล้ายกับพระพุทธชินราช จำลองแบบมาจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

มีภาพจิตรกรรมฝาผนังลวดลายอ่อนช้อยด้วยศิลปะ ของช่างเขียนชาวด่านซ้าย ซึ่งใช้เวลาวาดนานถึง 8 ปี เป็นภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติ ภาพพระเวสสันดรชาดก และภาพทศชาติ รวมทั้งมีพระพุทธรูปปางนาคปรก พระแก้วมรกต รูปเหมือนหลวงพ่อดโต



ภาพที่ 319 จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์



ภาพที่ 320 มณฑปพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ



มณฑปพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ เป็นมณฑปที่สร้างด้วยศิลาแลงเช่นกัน ที่มณฑปแห่งนี้ตั้งหุ่นขี้ผึ้งของหลวงพ่อมหาพันธ์ สีสวิสุทโธ หรือพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ ซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมกันกับพุทธศาสนิกชนสร้างวัดแห่งนี้ รวมทั้งมีสังขารของหลวงพ่อซึ่งไม่เนาเปื่อย ตั้งไว้ให้พุทธศาสนิกชน และลูกศิษย์ได้มากราบไหว้

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดเนรมิตวิปัสสนา มีพระอุโบสถที่ทำด้วยศิลาแลงทั้งหลัง เป็นศาสนสถานที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสความงามของสถาปัตยกรรม พระพุทธรูปที่งดงาม สร้างขึ้นมาจากความ

ศรัทธาของญาติโยมพุทธบริษัททั้งใกล้และไกลร่วมกับเจ้าอาวาส ส่วนราชการ ทหาร ได้บำเพ็ญบุญกุศริยา สละทรัพย์เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวรด้วยถาวรวัตถุที่เป็นรูปธรรม

นามธรรม: การปฏิบัติธรรมต้องมีสติสัมปชัญญะ ความเพียร ต้องทำบ่อยๆ มีวิริยะความอดทน ทุกลมหายใจให้มีสติสัมปชัญญะ ทำให้ติดต่อกันๆ จะได้สืบเนื่อง ก็จะไม่คืนเคย บางทีแค่เรานึกก็รู้ได้ ถ้าเราทิ้ง ขว้าง นานๆทำก็แค่นั้น อยู่กับปัจจุบัน ทั้งอดีต ไม่ต้องคาดหวังอนาคต ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เราจะทำอะไรก็ได้ สำเร็จทั้งหมด จิตใจเราก็ดี ไม่ว่าจะทำอะไรให้อยู่กับปัจจุบัน ถ้าคาดหวังอนาคตแล้วไม่สมประสงค์ก็เป็น ทุกข์ ยกอดีตมาก็เป็นทุกข์ ต้องรู้เท่ารู้ทัน

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: มีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, งานระลึกถึง บูรพาจารย์ทุกวัน ที่ 5 พฤษภาคมของทุกปี และงานวันมรณภาพของหลวงพ่อดำคำพันธ์ทุกวัน ที่ 20 กันยายน ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรมตลอดทุกวัน, งานอบรมนักเรียน เข้าค่ายปฏิบัติธรรม และของส่วนราชการ

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพรพระ/ บูรพาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องพักรับสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดเนรมิตวิปัสสนา เช่น พระธาตุศรีสองรัก (ห่างจากวัดเนรมิต วิปัสสนา 2.3 กม.), วัดโพชนัย (ห่างจากวัดเนรมิตวิปัสสนา 3 กม.), วัดสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ห่างจากวัด เนรมิตวิปัสสนา 35.6 กม.), น้ำตกแก่งสองคอน (ห่างจากวัดเนรมิตวิปัสสนา 3 กม.), จุดชมวิวสุดทางที่ ด่านซ้าย (ห่างจากวัดเนรมิตวิปัสสนา 4.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์จากตลาดอำเภอด่านซ้ายผ่านวัดโพชนัย ผ่านพระธาตุศรีสองรัก ขับรถเลยมา จะ เห็นแยกซึ่งจะมีป้ายของวัดเนรมิตวิปัสสนาให้เลี้ยวขวาขึ้นไปบนเนินเขาอีก 500 เมตรถึงบริเวณวัด



ภาพที่ 319 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)
ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) ในเมืองรอง (ภาคใต้)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคใต้ ดังนี้ (1)วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง

วัดถ้ำสุมะโน
อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง



วัดถ้ำสุมะโน จังหวัดพัทลุง

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดถ้ำสุมะโน เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง 93000

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ 098-696 8978

เว็บไซต์ : <https://www.วัดถ้ำสุมะโน.com>

เฟซบุ๊ก : วัดถ้ำสุมะโน วิปัสสนา

ประวัติความเป็นมา

วัดถ้ำสุมะโน พระอาจารย์เดช สุมน เป็นผู้ค้นพบเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2530³²⁰ ขณะนั้นมีอายุ 36 ปี พรรษาที่ 14 โดยพระอาจารย์เดชเดินทางจากภาคใต้จนถึงอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ได้เข้าสำรวจถ้ำในบริเวณเทือกเขาบรรทัดทางไปจังหวัดตรัง และได้พบถ้ำตามที่ปรากฏในนิมิต เดิมเป็นโพรงหินอยู่ในภูเขาเล็กๆ แต่เมื่อขุดดินที่ปิดหน้าถ้ำออก จะเห็นว่าเป็นถ้ำใหญ่โตสวยงามมีด้วยกันทั้งหมด 18 ถ้ำ พระอาจารย์เดช สุมนและคณะชาวภูเก็ตได้พัฒนาถ้ำขึ้นเป็นวัด มีพื้นที่ครอบคลุมภูเขา 2 ลูก อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด และซื้อที่ดินรอบ ๆ ภูเขาเพื่อเป็นพื้นที่ใช้สอย รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 500 ไร่ ได้รับแต่งตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2535 มีชื่อว่าวัดถ้ำสุมะโน³²¹ ตามฉายาของพระอาจารย์เดช สุมน ผู้ค้นพบและเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก วัดถ้ำสุมะโนได้รับคัดเลือกให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นของจังหวัดพัทลุง และจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามแห่งหนึ่งของประเทศไทย³²² นอกจากถ้ำจำนวนมากแล้วยังมีทัศนียภาพของเทือกเขาบรรทัดและมีลำธารไหลรอบบริเวณวัด ในวันหยุดหรือเทศกาลสำคัญต่าง ๆ จะมีนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ

ปัจจุบันพระครูภาวนาสุมนต์ (พระอาจารย์เดช สุมน)³²³ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสงฆ์ ได้ไปสร้างวัดที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นจังหวัดบ้านเกิด ชื่อว่าวัดป่าภาวนาสุมาราม ทางคณะศิษย์ได้มอบหมายให้พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี ทำหน้าที่รักษาการเจ้าอาวาสวัดถ้ำสุมะโนแทนตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 จนถึงปัจจุบัน

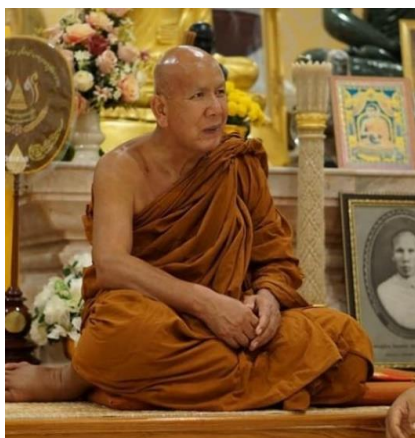
³²⁰ สัมภาษณ์ พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมะโน, 30 มกราคม 2564.

³²¹ สัมภาษณ์ พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมะโน, 30 มกราคม 2564.

³²² สัมภาษณ์ พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมะโน, 30 มกราคม 2564.

³²³ สัมภาษณ์ พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมะโน, 30 มกราคม 2564.

ประวัติวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 320 พระครูภาวนาสุมนต์
(พระอาจารย์เดช สุมนโน)



ภาพที่ 321 พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี

พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี มีนามเดิมว่า ธีรโชติ ชะโนวรรณะ เกิดเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2531 ที่ตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา บิดาชื่อ นายวินิจ มารดาชื่อ นางเพ็ญศิริ บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดลำกะ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงในปีพ.ศ. 2547 สอบได้นักธรรมชั้นเอกในปีพ.ศ. 2551 และอุปสมบทเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ณ วัดเขาคอกน้ำ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา มีพระครูโกวิทธรรมสาร วัดห้วยหลาด อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เป็นอุปัชฌาย์ การศึกษาทางธรรมสอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค และอภิธรรมิกะชั้นจุฬาทิ พระมหาธีรโชติเป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์เดช สุมนโน ผู้ก่อตั้งวัดถ้ำสุมนโนตั้งแต่องยังเป็นสามเณรและได้รับแต่งตั้งเป็นรักษาการเจ้าอาวาสเมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 นับเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 3 ต่อจากพระครูภาวนาสุมนต์ (พระอาจารย์เดช สุมนโน)

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

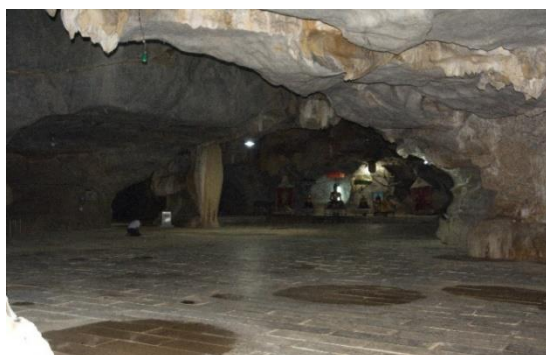
แนวทางการปฏิบัติหลักคือการทำสมาธิภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์³²⁴ และกิจกรรมทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้หนังสือสวดมนต์แปลของพระมหาคณิศ ปญญาปสุโต (ป.ธ. 9) มีการอบรมปฏิบัติธรรมตลอดปีโดยวิปัสณาจารย์ของวัดถ้ำสุมนโน และคอร์สอบรมพิเศษหลักสูตรของคุณแม่ดร.สิริ กรินชัย จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในช่วงวันที่ 7-13 เมษายน และวันที่ 9-15 ตุลาคม การแต่งกายชุดปฏิบัติธรรมสีขาว ถือศีลแปด อาหารมังสวิรัต ที่วัดนี้มีแม่ชีอยู่ประจำและรับบวชชี(ปลงผม) ที่พักของแม่ชีและอุบาสิกาคูหาใช้ที่ศาลาสุธรรมา เป็นอาคาร 3 ชั้น สำหรับผู้ปฏิบัติที่ต้องการเก็บตัวมีห้องกรรมฐานแยกเป็นส่วนตัว มีสอบอารมณกับพระวิปัสณาจารย์

³²⁴ สัมภาษณ์ พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมนโน, 30 มกราคม 2564.

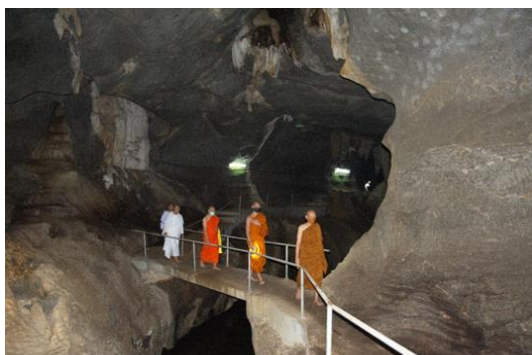


ภาพที่ 322 การอบรมปฏิบัติธรรม

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 323 ห้องโถงภายในถ้ำ



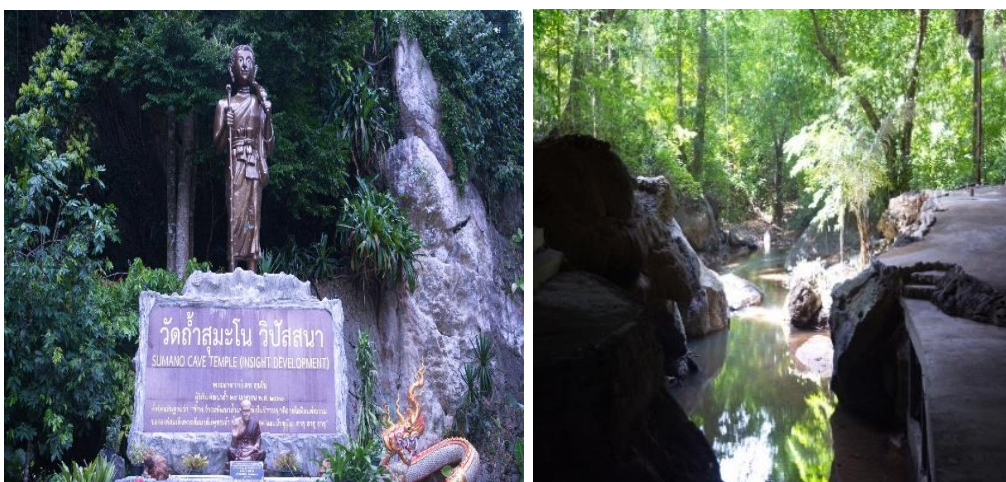
ภาพที่ 324 ทางเชื่อมต่อภายในถ้ำ

ถ้ำพ่อมหาราช เป็นถ้ำโถงใหญ่ใช้สำหรับทำวัตรสวดมนต์และนั่งสมาธิภาวนา สามารถจุคนได้หลายร้อยคน พื้นถ้ำปูด้วยอิฐซีเมนต์ทำให้ดูดซับน้ำเวลาฝนตกได้ดี อากาศถ่ายเทได้สะดวก นอกจากนี้มีถ้ำอื่นๆ ทั้งหมด 18 ถ้ำ บางถ้ำเดินทะลุถึงกันได้ บางถ้ำมีลำธารทะลุลอดใต้ถ้ำ

ศาลาปฏิบัติธรรมพุทธบารมี 30 ปี
สร้างเสร็จและเปิดใช้เมื่อ 28 เมษายน พ.ศ. 2560 เป็นอาคารเอนกประสงค์ขนาดใหญ่ 3 ชั้น ชั้นบนเป็นดาดฟ้าสามารถชมทิวทัศน์โดยรอบได้



ภาพที่ 325 ศาลาปฏิบัติธรรมพุทธบารมี 30 ปี



ภาพที่ 326 บริเวณรอบนอกถ้ำ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดถ้ำสุมะโนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ มีภูมิประเทศแวดล้อมด้วยป่าและภูเขา มีถ้ำถึง 18 ถ้ำติดต่อกัน ถ้ำใหญ่ใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรม ผู้มาปฏิบัติธรรมได้สัมผัสกับความสงบ ความสวยงามของแหล่งธรรมชาติ ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ให้ชนรุ่นหลัง รวมถึงอาคารสถานที่ ที่พักสำหรับนักปฏิบัติธรรม

นามธรรม: พระอาจารย์เดช สุมะโน ผู้ค้นพบสถานที่แห่งนี้ได้ตั้งปณิธานว่า “ข้าพเจ้าจะพัฒนาถ้ำแห่งนี้ให้เป็นที่รวมญาติสายโลหิตแห่งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” วัดถ้ำสุมะโนจึงมีคุณค่าในการที่ผู้ปฏิบัติธรรมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นสังฆะแห่งการปฏิบัติในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยรูปแบบการภาวนาตามหลักสติปัฏฐานและการทำวัตรสวดมนต์เจริญจิตตภาวนา จะช่วยให้จิตเข้าสู่สภาวะธรรมเกิดปัญญาหยั่งรู้ในกฎไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบ ๆ ตัว

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- บวชนกขัมมะซีพราหมณ์ตลอดทั้งปี คอร์สพิเศษอบรมพัฒนาจิตหลักสูตรคุณแม่ดร.สิริ กรินชัย ปีละ 2 ครั้ง ในวันที่ 7-13 เมษายน และวันที่ 9-15 ตุลาคม

- งานปฏิบัติธรรมปริวาสกรรมวันที่ 18-29 เมษายน ของทุกปี และฉลองครบรอบการพัฒนาวัดถ้ำสุมะโนประจำปี

- งานเวียนเทียนรอบภูเขา ในวันมาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำเดือน 3) และ วันวิสาขบูชา (ขึ้น 15 ค่ำเดือน 6) ของทุกปี

กิจกรรมประจำวัน: ทำบุญ สวดมนต์ ไหว้พระ และปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ ขอพร สิ่งศักดิ์สิทธิ์/บูรพาจารย์ ชมทิวทัศน์ธรรมชาติ บริเวณถ้ำ และรอบๆ ซึ่งมีธารน้ำไหล

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีอาคารเรือนพักหลังเก่าสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมด้านล่าง แยกออกจากเขตแม่ชี และอาคารศาลาปฏิบัติธรรมพุทธบารมีที่รองรับคนได้เป็นจำนวนมาก ภายในวัดมีที่นั่งที่ให้นักท่องเที่ยว

เดินเที่ยวชมธรรมชาติ และส่วนบริเวณปฏิบัติธรรมที่แยกต่างหาก ที่จอดรถกว้างขวาง ห้างสุขาสะอาด และมีพอเพียงสำหรับมาเป็นกลุ่มคณะ ทางวัดไม่มีร้านจำหน่ายดอกไม้ธูปเทียน วัตถุมงคล สินค้าที่ระลึก ทางวัดจัดเลี้ยงอาหารมังสวิรัต

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดถ้ำสุมะโน เช่น **วัดคูหาสวรรค์** (ห่างจากวัดถ้ำสุมะโน 27 กม.), **วัดเขาอ้อ** (ห่างจากวัดถ้ำสุมะโน 23 กม.ตามเส้นทาง 4047), **อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า** (ห่างจากวัดถ้ำสุมะโน 4.1 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 4 จากจังหวัดตรังไปจังหวัดพัทลุง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดตรัง 25 กม. ก่อนขึ้นเขาพับผ้าถึงตำบลบ้านนา ทางเข้าวัดแยกจากถนนใหญ่ทางซ้ายมือเข้าไป 500 เมตร การเดินทางมีรถไฟลงอำเภอเมืองพัทลุง ต่อรถโดยสารประจำทางผ่านหน้าวัด, รถทัวร์จากกรุงเทพฯใช้เวลา 12 ชั่วโมง หรือเครื่องบินมาลงที่จังหวัดตรังแล้วต่อรถรับจ้างเข้ามายังวัด

4.3.3.4 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดหลวงพ่อสวดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 327 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง
ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง ในเมืองรอง (ภาคกลาง)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวสัมมาอรหัง สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคกลาง ดังนี้

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี



วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
ที่ตั้ง: ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 70130

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์ : 090-595 5162,

เว็บไซต์ : [http:// www.watluangphorsodh.org](http://www.watluangphorsodh.org)

เฟซบุ๊ก : วัดหลวงพ่อดฯ

ประวัติความเป็นมา

วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม เริ่มต้นมาจากอาจารย์เสริมชัย พลพัฒนาฤทธิ์ ได้ศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวของพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อด จันทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำที่เรียกว่า วิชชาธรรมกาย³²⁵ ต่อมาในปีพ.ศ. 2534 ก่อตั้งมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในปีพ.ศ. 2529 เมื่ออายุได้ 58 ปีจึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุมีฉายาว่า ชยมงคล ระหว่างที่จำพรรษาที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญได้บริหารงานของมูลนิธิจนมีความก้าวหน้าตามลำดับ โดยจัดซื้อที่ดิน ก่อสร้างเสนาสนะ อุโบสถ มีพระภิกษุและสามเณรอยู่จำพรรษา รับการศึกษาอบรมทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติ ในปลายปีพ.ศ. 2529 ได้ยื่นคำขออนุญาตก่อสร้างวัดบนพื้นที่ 72.5 ไร่³²⁶ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาชื่อว่า วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก นับได้ว่าเป็นวัดที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสืบทอดวัตถุประสงค์ของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรมแนววิชชาธรรมกายของพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อด จันทสโร)

วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าทั้งการปลูกสวนป่าและการศึกษาปฏิบัติธรรม³²⁷ ในปีพ.ศ.2538 ได้ขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานการศึกษา และได้รางวัลชนะเลิศโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถเมื่อพ.ศ.2541 เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นปีพ.ศ.2552 และเป็นที่ตั้งสำนักงานผู้ประสานงานปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทยที่ขึ้นทะเบียนกับมหาเถรสมาคม เมื่อพ.ศ.2563 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเขต 5³²⁸ ได้มอบโล่วัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นระดับเขต นอกจากนี้วัดยังเป็นที่ตั้งวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี โดยพระเทพญาณมงคลเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2559

³²⁵ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ บโมทิโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

³²⁶ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ บโมทิโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

³²⁷ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ บโมทิโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

³²⁸ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ บโมทิโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.



ภาพที่ 328 วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติเจ้าอาวาสและวิปัสสนาจารย์



ภาพที่ 329 รูปปั้นพระเทพญาณมงคล วิ.

(เสริมชัย ชยมงคลโล)

ปากน้ำ ภาษีเจริญ (สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมธีรราชมหามุนี) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ การศึกษาภาคปริยัติสำเร็จนักรธรรมเอกจากสำนักเรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญ และเปรียญธรรม 6 ประโยค เมื่อพ.ศ. 2537 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2534 ท่านได้ริเริ่มโครงการศึกษาอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปอย่างกว้างขวาง นับว่าเป็นผู้มีคุณูปการต่อวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามเป็นอย่างยิ่ง พระเทพญาณมงคลถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2561 ณ โรงพยาบาลดำเนินสะดวก สิริอายุได้ 89 ปี 6 เดือน

พระเทพญาณมงคล วิ. (เสริมชัย ชยมงคลโล) ป.ธ. 6 ผู้ก่อตั้งและเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มีนามเดิมว่าเสริมชัย พลพัฒนาฤทธิ์³²⁹ เกิดเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2472 ที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นบุตรของนายทองดี และนางบุญนาค เข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2529 ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธโร) วัดสามพระยา กรุงเทพฯ เป็นพระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ วัด

³²⁹ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตฺต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์

พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต) ป.ธ. 9 ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสวัด ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสสืบแทนพระเทพญาณมงคล เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2561 เกิดเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2508 เข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 วุฒิการศึกษานักธรรมเอก และเปรียญธรรม 9 ประโยคในปีพ.ศ. 2546 การศึกษาขั้นสูงสุด พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และรองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี



ภาพที่ 330 พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต)

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามเป็นอุทยานการศึกษา เรียนรู้ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยการปฏิบัติธรรมเป็นไปตามแนววิชาธรรมกายของพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อด จันทโร) หลวงพ่อด ปากน้ำ หรือเรียกตามสำนักการปฏิบัติว่าแบบ สัมมาอโรหัง³³⁰ กิจกรรมการจัดปฏิบัติธรรมมีเป็นประจำทุกวันอาทิตย์และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้สนใจปฏิบัติธรรมมีที่พักในวัดเป็นการชั่วคราว ถ้าเป็นโครงการปฏิบัติธรรมจากภาครัฐและเอกชนขออนุญาตท่านเจ้าอาวาสและแจ้งวันเวลาที่เข้าพัก มีอาคารที่พักที่สามารถจุคนได้ประมาณ 200-300 คน ทางวัดเน้นการส่งเสริมสร้างศาสนทายาท โดยมีโครงการฝึกพระกัมมัฏฐานและวิทยากร และเป็นศูนย์อบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 15³³¹ นอกจากนี้มีการอบรมปฏิบัติธรรมผ่านทางเทคโนโลยีออนไลน์ ซึ่งต่อไปจะมีเป็นภาคภาษาอังกฤษด้วย

สถานที่น่าสนใจภายในวัด

อุโบสถวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ได้รับรางวัล “อนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยดีเด่น” เป็นอาคารทรงไทยสีขาว 2 ชั้นครึ่ง ตั้งอยู่บนเกาะกลางน้ำ พื้นที่ชั้นบนสำหรับการทำสังฆกรรมและปฏิบัติธรรม ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระประธานคือพระพุทธชัยมงคล ฝาผนังเป็นลายไทยลงรักปิดทองแสดงปริศนาธรรม ชั้นสองเป็นชั้นลอยใช้เป็นที่พักผ่อนภาวนาต่อธรรม ห้องโถงชั้นล่างเป็นที่สอนภาวนาเบื้องต้น ฝาผนังจารึกประวัติการสร้างวัดและกฎระเบียบวัด

³³⁰ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

³³¹ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 3 กุมภาพันธ์ 2564.

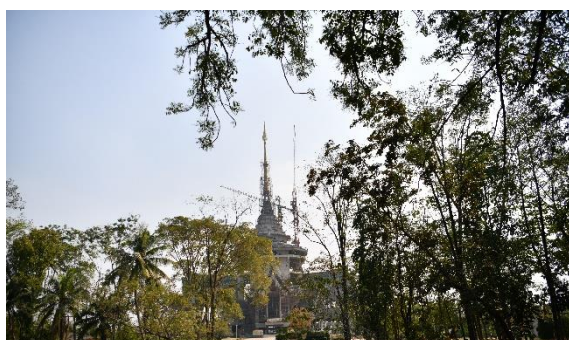


ภาพที่ 331 อุโบสถ



ภาพที่ 332 วิหารพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย

วิหารพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย หรือวิหารกลางน้ำ สร้างขึ้นพ.ศ.2564 เพื่อเจริญภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 และเจริญวิชาชั้นสูงที่ใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ลักษณะเป็นวิหารทรงไทยจตุรมุขแบบศิลปะร่วมสมัย ความงดงามอยู่ที่ทำให้กลายเป็นเรือสำเภาลอยอยู่กลางมหาสมุทร เพื่อเป็นธรรมกายที่จะนำสัตว์โลกทั้งหลายข้ามโอฆะไปสู่ฝั่งพระนิพพาน



ภาพที่ 333 พระมหาเจดีย์สมเด็จพระเจ้า

พระมหาเจดีย์สมเด็จพระเจ้า ทำพิธียกยอดฉัตรเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2560 เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันตธาตุ เป็นอาคารทรงจตุรมุข 4 ชั้น ความกว้าง ความยาว และความสูง 108 เมตรเท่ากัน องค์พระเจดีย์เป็นแกนกลางประดิษฐานอยู่ส่วนบนของตัวอาคาร

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: จุดเด่นของวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามคือ มีพระอุโบสถ วิหาร ศาสนสถาน ที่มีความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแบบศิลปะร่วมสมัย อาคารเรียน สำนักปฏิบัติธรรม มีสวนป่าที่ให้ความร่มเย็น ก่อให้เกิดสุนทรีย์ทางอารมณ์ ทำให้ผู้ที่มาเที่ยวชมมีจิตใจเบิกบานมีความสุข และเรียนรู้ปรีศนาธรรมที่ซ่อนอยู่ในอาคารสถาปัตยกรรม เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทั้งทางโลกสายสามัญ และทางธรรมปฏิบัติ

นามธรรม: วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามสร้างขึ้นเพื่อเผยแผ่แนวทางปฏิบัติธรรมสายสัมมาอรหังของพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อด จนทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ วิชาธรรมกายเปรียบเหมือนเรือสำเภาที่จะช่วยให้ข้ามถึงฝั่งนิพพานคือความหลุดพ้น และเป็นเครื่องแสดงมุทิตาสักการะแก่บูรพาจารย์ ด้วยการเป็นศาสนทายาททั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ ดังเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันกล่าวว่า “พระในใจตน สร้างพระในใจผู้อื่น”

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- กิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป ทุกวันอาทิตย์ ที่ศาลาสมเด็จฯ ชั้น 3 ตั้งแต่เวลา 9.30 น. เป็นต้นไป

- กิจกรรมส่งเสริมศาสนทายาท มีโครงการอบรมพระกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4

- โครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน ในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ของทุกปี

- โครงการค่ายพุทธบุตร ในเดือนพฤษภาคมของทุกปี

- กิจกรรมทำบุญ ตักบาตร ในวันสำคัญตามประเพณีทางพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระสักการะบูชาบูรพาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมทิวทัศน์ สวนป่าภายในบริเวณวัด

สิ่งอำนวยความสะดวก: มีศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลทั้งไทยและอังกฤษ มีร้านสะดวกซื้อภายในวัด มีที่จอดรถกว้างขวาง ห้องน้ำสะอาดและสะดวกกับผู้สูงอายุและผู้พิการ อาคารที่พักสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นจำนวนมาก มีสวนป่าเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม เช่น **วัดคงคาราม** มีภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ (ห่างจากวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม 22 กม.), **วัดหนองหอย** มีวิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์กวนอิม อยู่บนยอดเขาแร้ง (ห่างจากวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม 12 กม.), **ตลาดน้ำดำเนินสะดวก** อำเภอดำเนินสะดวก เป็นตลาดน้ำแบบดั้งเดิมแห่งแรกของไทย ตั้งอยู่ปากคลองลัดพลี อยู่ใกล้วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางถนนเพชรเกษมจากกรุงเทพฯ ประมาณ 95 กิโลเมตร วัดจะอยู่ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ 14 การเดินทางสะดวกสามารถมาโดยรถส่วนตัว หรือรถโดยสารประจำทาง (ปอ. 2) สาย 78 กรุงเทพฯ-ดำเนินสะดวก จากขนส่งสายใต้ ผ่านหน้าวัดก่อนถึงตลาดน้ำดำเนินสะดวก

4.3.3.5 เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยแยกเป็นรายภาค ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดแพร่แสงเทียน อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวัด ดังนี้

(1) วัดป่าสุคะโต อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ฐานข้อมูลเส้นทางวัดปฏิบัติธรรม ในรายภาค มีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม ในเมืองรอง



ภาคเหนือ



ภาพที่ 334 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม
ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม ในเมืองรอง (ภาคเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง
24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคเหนือ ดังนี้ (1) วัดแพร่แสงเทียน อ. ร้องกวาง จ. แพร่

วัดแพร่แสงเทียน อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่



วัดแพร่แสงเทียน จังหวัดแพร่

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดแพร่แสงเทียน เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: 121 หมู่ 1 บ้านแม่ยางเปี้ยว ตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 54140

ข้อมูลติดต่อ: โทรศัพท์: น.ส.พิมพา แสงสี : 062-932-6562 นายวุฒิกร ผาทอง : 089-631-2905,

: นางภมรา เครือพาน : 062-264-4498

ประวัติความเป็นมา

วัดแพร่แสงเทียน ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2535³³² โดยหลวงพ่อพระมหาติเรก พุทธยานันโท (ศักดิ์สิทธิ์) ซึ่งรับนิมนต์จากผู้ปฏิบัติธรรมชาวจังหวัดแพร่ นำโดย คุณพิกุล มโนเจริญ ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมอาศรมแพร่แสงเทียน อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ (ปัจจุบันชื่อ วัดแพร่แสงเทียน) โดยมีครอบครัวคุณหมองผจญ ผาทอง และลูกชายคือ คุณวุฒิกร ผาทอง ได้ร่วมกันบริจาคที่ดินและสิ่งปลูกสร้างปัจจุบันท่านมอบหมายให้พระอาจารย์กระสินธุ์ อนุภัทโท เป็นเจ้าอาวาส ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548

หลวงพ่อพระมหาติเรก พุทธยานันโท เป็นศิษย์สายหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ เจริญสติแบบเคลื่อนไหวก³³³ ในปีพ.ศ 2527 ตามคำชักชวนของหลวงพ่อกำเขียน สุวัฒน์ โป.ศ 2528 จำพรรษาที่วัดป่าสุคะโต จ.ชัยภูมิ ในปี พ.ศ 2529 ได้เข้าจำพรรษากับหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ วัดสนามใน จ.นนทบุรี เข้าเก็บอารมณ์เข้ม 1 เดือน ต่อมาได้ช่วยหลวงพ่อเทียนทำงานเผยแผ่การเจริญสติแบบเคลื่อนไหวก หลวงพ่อเทียนได้เมตตาถ่ายทอดวิธีสอน เทคนิคเจริญสติแบบเคลื่อนไหวก แบบต่างๆทั้งในรูปแบบและนอกรูปแบบ ในเวลาต่อมา พ.ศ. 2530 จึงออกเผยแผ่ธรรมร่วมกับหลวงพ่อกำเขียน สุวัฒน์ และหลวงพ่อบุญธรรม อุดตมธัมโม เป็นเวลา 10 ปี

พ.ศ. 2531 หลวงพ่อเทียน มรณภาพ หลังจากนั้นรับนิมนต์ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมฐานที่วัดป่าชัยมงคล จ.ชัยภูมิ เป็นการสร้างสำนักปฏิบัติธรรมการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวกเป็นแห่งแรก ต่อมาใน พ.ศ. 2535 จึงรับนิมนต์มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ที่วัดแพร่แสงเทียน แห่งนี้ หลวงพ่อพระมหาติเรก พุทธยานันโท ได้มรณภาพละสังขาร ในวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ 2560³³⁴ที่วัดพระธาตุแสงเทียน บ้านปากปาน หมู่ที่ 7 ต. ไทรย้อย อ.เด่นชัย จ.แพร่ บ้านเกิดของท่านนั่นเอง รวมศิริอายุ 66 ปี พรรษา 46

³³² สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภัทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

³³³ สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภัทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

³³⁴ สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภัทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

ประวัติวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 335 พระอธิการกระสินธุ์ อนุภทโท

พระอธิการกระสินธุ์ อนุภทโท เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันและเป็นพระวิปัสณาจารย์ ชื่อเดิม กระสินธุ์ ก่อเกื้อ เกิดเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2508 บ้านเกิด บ้านจำรุง ต.เนินซ้อ อ.แกลง จ.ระยอง บิดาชื่อ นายประเสริฐ ก่อเกื้อ มารดาชื่อ นางสมจิตร ก่อเกื้อ มีพี่น้อง รวมทั้งหมด 5 คน พี่ชาย 1 คน น้องสาว 3 คน เนื่องจากต้องช่วยบิดามารดาทำสวน ตั้งแต่เล็ก จึงมีโอกาสรียนหนังสือถึงชั้นประถมศึกษา 4 ออกบรรพชา และอุปสมบท ญัตติมหานิกาย เมื่ออายุ 24 ปี วันที่ 30 เมษายน 2532 ณ วัดจำรุง ตำบลเนินซ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยมีพระครูไพศาลสุตคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการพระยอม สุธีโร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการสัมฤทธิ์ พุทธกรชิตโต พระอนุสาวณาจารย์ การศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก วัดบ้านหนองผักหลอด ต.บ้าน

แทน อ.บ้านแทน จ.ชัยภูมิ หลังออกพรรษาในปี 2532 ออกแสวงหาที่ภาวนาไปยังสถานที่ต่างๆ จนท่านได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดป่าชัยมงคล (วัดหนองผักหลอด) จ.ชัยภูมิได้พบกับหลวงพ่อมหาดิเรก พุทธยานันโท ซึ่งเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่อมหาดิเรก³³⁵ หลังจากนั้นท่านก็ติดตามองค์หลวงพ่อมหาดิเรกมาโดยตลอด ทุกปีก็มีการอบรม มีการเข้าค่าย เข้าพรรษา เป็นอย่างนี้อยู่เรื่อยมาได้จำพรรษาที่วัดแพร่แสงเทียนมาโดยตลอด จนได้รับความไว้วางใจ มอบหมายให้เป็นเจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน

พระอาจารย์กระสินธุ์ ได้ทุ่มเทร่างกาย แรงใจและสติปัญญา ปฏิบัติตามแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน 4 รูปแบบการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว แนวหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจนเข้าใจ ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดี และสะท้อนให้ลูกศิษย์ได้สัมผัสถึง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ของท่านพระอาจารย์ หลังจากองค์หลวงพ่อมหาดิเรกมรณภาพในปี พ.ศ. 2560 พระอาจารย์กระสินธุ์ อนุภทโท ได้ออกเผยแผ่ ให้ความรู้ ปัญญา และให้แสงสว่าง ตามรอยธรรมขององค์หลวงพ่อมหาดิเรก แก่ลูกศิษย์และผู้สนใจใฝ่หาเส้นทางแห่งอริยมรรคไปยังสถานที่ และสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ เช่น ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย สวนโมกข์กรุงเทพ ครุสติสถาน สวนพันดาว บ้านเห็นธรรม สวนธรรมวังน้ำเขียว เป็นต้น

พระอาจารย์กระสินธุ์ มีแนวทางการสอนธรรมที่แยบคาย มีเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ท่านได้ชี้แนะให้ผู้ปฏิบัติธรรมฝึกฝนและนำไปสู่การเข้าใจหลักพุทธธรรมได้โดยง่าย เช่น สอนให้รู้สึกตัวแบบเป็นธรรมชาติ³³⁶ รู้ทีละขณะ รู้ขณะเดียว รู้ออก รู้ฝัน รู้วาง ซึ่งจะส่งผลให้เข้าสู่การเป็นผู้รู้ตื่น และที่สุดเข้าสู่ธาตุรู้ในตนอย่างแท้จริง โดยในท้ายที่สุดเพื่อให้ลูกศิษย์และผู้ฝึกปฏิบัติธรรมได้มีชีวิตที่สว่าง สงบ และได้พบสัจธรรม ได้มีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาและทำหน้าที่อันสูงสุดของมนุษย์

³³⁵ สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

³³⁶ สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

วัดแพร่แสงเทียน ปฏิบัติกรรมฐานแบบกายคตาสติ ไม่หลับตา ตามแนวของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ ที่เรียกว่า การเจริญสติแบบเคลื่อนไหวโดยฝึกจากการสร้าง 14 จังหวะ³³⁷ เพื่อเป็นรูปแบบเบื้องต้นให้นำพา “ความรู้สึกตัว” เข้าสู่ภาวะธรรมในตัวเองเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ มีสติการพูด ในการฟัง และในการดู ท่านผู้เข้าฝึกปฏิบัติทำตามเพื่อเอื้อประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน

การอบรมจะมีการจัดปีละครั้งเป็นเวลา 10 วัน ต้องมาตามช่วงที่ทางวัดจัดอบรมเท่านั้น ทางวัดมีระเบียบให้ต้องอยู่ปฏิบัติอย่างน้อยที่สุด 7 วัน ในช่วงวันที่ 1-10 ถ้ามาไม่ได้ตลอดช่วงก็เลือกวันที่จะมาและกลับได้ในช่วงนั้นที่รวมวันปฏิบัติแล้วต้องได้ 7 วัน เช่น สามารถเริ่มเข้าอบรมวันที่ 2 ได้แล้วกลับวันที่ 9 เข้าวันที่ 3 แล้วกลับ 10 แต่จะดีกว่าถ้าเริ่มเข้าอบรมวันแรกๆ เพราะพระอาจารย์จะสอนวิธีปฏิบัติอย่างละเอียดในวันแรกๆ สำหรับผู้ปฏิบัติเก่า ที่มีเวลาน้อยกว่า 7 วัน สามารถเข้าร่วมการอบรมได้ แต่ต้องแจ้งทางวัดให้ทราบก่อน³³⁸ นอกจากนี้ทางวัดเปิดโอกาสให้ ผู้ปฏิบัติเข้ามาเก็บอารมณ์ภาวนา ด้วยตนเองได้ตลอด แต่ต้องโทรแจ้งทางวัดล่วงหน้า



ภาพที่ 336 ศาลาปฏิบัติธรรม



ภาพที่ 337 ทางจงกรม

³³⁷ ล้านนาแพร่ดอกคอม วังพอนดอกคอม, ล้านนาแพร่ประชาสัมพันธ์ วัดแพร่แสงเทียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.wungfon.com>, [7 กุมภาพันธ์ 2564].

³³⁸ สัมภาษณ์ พระอธิการกระสินธุ์ อนุภทโท, เจ้าอาวาส วัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 338 พระอุโบสถทรงไทยล้านนา



ภาพที่ 339 พิพิธภัณฑ์สดีสถาน



ภาพที่ 340 หลวงพ่อมหาดีแรก
พุทธยานันโท



ภาพที่ 341 ภายในพิพิธภัณฑ์สดีสถาน

พิพิธภัณฑ์สดีสถาน หลวงพ่อมหาดีแรกพุทธยานันโท ดัดแปลงจากกุฏิที่พักเก่าของหลวงพ่อ โดยหลวงพ่อเป็นผู้ตั้งชื่อพิพิธภัณฑ์ให้ไว้ก่อนท่านมรณภาพ เพื่อให้เป็นสถานที่ที่สามารถเก็บผลงานของพระในสายงานเดียวกันได้ ภายในพิพิธภัณฑ์ ได้เก็บหนังสือ ผลงาน เครื่องอัฐบริขาร แสดงภาพจิตรกรรมประวัติหลวงพ่อพระมหาดีแรก ประกอบคำกลอนอธิบาย จำนวน 12 ภาพ



ภาพที่ 342 ศาลาธรรมที่ศรัณ ลานธรรมหลวงพ่อมหาดีเรก พุทธยานันโท

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: หลวงพ่อพระมหาดีเรก พุทธยานันโท(ศักดิ์สิทธิ์) และคณะได้ก่อตั้งวัดแพร่แสงเทียนด้วยความศรัทธาจากการปฏิบัติธรรม จึงสร้างศาสนสถานที่มีคุณค่าในด้านการให้ความรู้ ฝึกอบรมจิตปัญญา วัดแพร่แสงเทียนมิได้เน้นที่ถาวรวัตถุ ต้องการให้มีผู้มาฝึกปฏิบัติเจริญสติตามแบบที่ท่านได้ฝึกปฏิบัติมาแล้วเห็นผล เห็นเป็นรูปธรรม บริเวณวัดยังได้อนุรักษ์ป่าไม้ มีความสงบร่มเย็น

นามธรรม: วัดแพร่แสงเทียนเป็นวัดปฏิบัติธรรม ผู้มาฝึกฝนปฏิบัติธรรมแล้ว เกิดความสงบ ได้ฝึกสติ การมีสติ รู้ตัว ทำให้รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ฝึกให้มีความยั้งคิดเมื่อสิ่งนั้นเป็นอกุศล ฝึกปฏิบัติแล้วมีความทุกข์กายทุกข์ใจน้อยลงๆ จนเข้าใจและยอมรับ สามารถแก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ ผ่อนหนักเป็นเบา เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี: ทำบุญตักบาตร ตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ไหว้พระ สวดมนต์

กิจกรรมท่องเที่ยว: กราบนมัสการ ไหว้พระ สักการะ

สิ่งอำนวยความสะดวก: ที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม มีบริเวณลานกว้างขวาง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดแพร่แสงเทียน เช่น ถ้ำผานางคอย (ห่างจากวัดแพร่แสงเทียน 10.6 กม.), น้ำตกห้วยโรง (ห่างจากวัดแพร่แสงเทียน 32.6 กม.), วัดพระธาตุจอมแจ้ง (ห่างจากวัดแพร่แสงเทียน 39.6 กม.), วัดพงษ์สุนันท์ (ห่างจากวัดแพร่แสงเทียน 32.3 กม.), วัดพระธาตุช่อแฮ (ห่างจากวัดแพร่แสงเทียน 38.2 กม.)

เส้นทาง/การเดินทาง

โดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้ Google Maps หรือโดยรถประจำทาง

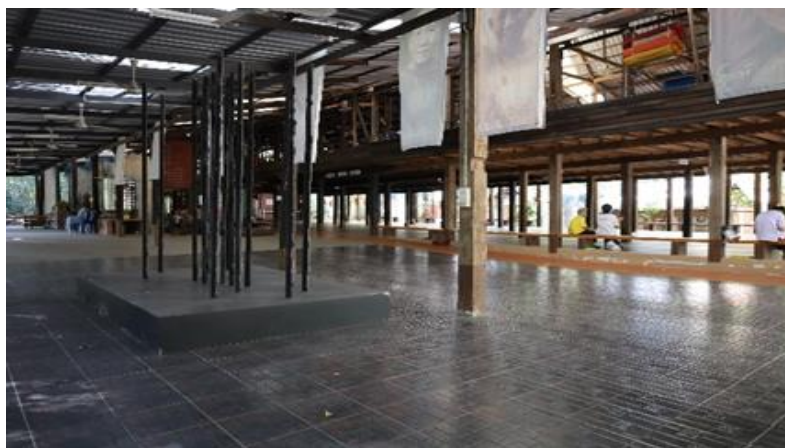


ภาพที่ 343 ภาพแผนภูมิ เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม
ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม ในเมืองรอง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม แนวกายเคลื่อนไหว สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 24 แห่ง มีปรากฏในเมืองรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ (1)วัดป่าสุคะโต อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

วัดป่าสุคะโต อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ



ศาลาไม้ปฏิบัติธรรม

วัดป่าสุคะโต จังหวัดชัยภูมิ

ชั้น/ที่ตั้ง

ชั้น: วัดป่าสุคะโต เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ที่ตั้ง: บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ 36150

ข้อมูลติดต่อ: โทร. : 085-492-7709, 098-665- 6587

เว็บไซต์ : www.pasukato.org

เฟสบุ๊ก : วัดป่าสุคะโต สถาบันสติปัญญา , Wat Pasukato : ฝึกสติ รู้สึกตัว

ประวัติความเป็นมา

วัดป่าสุคะโต ตั้งอยู่ที่บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิประมาณ 50 กิโลเมตร บนเนื้อที่ 500 ไร่ ในเทือกเขาภูแลนคาหรือภูโค้ง สภาพธรรมชาติของป่าไม้สมบูรณ์ เป็นจุดเริ่มต้นของลำน้ำปะทาน ในปีพ.ศ. 2512 หลวงพ่อบุญธรรม อุตตมธมโม ได้จุดธูปมาจำพรรษาที่ป่าแห่งนี้³³⁹ ขณะนั้นบ้านท่ามะไฟหวานมีชาวบ้านอยู่เพียง 30 กว่าหลังคาเรือน ไม่มีถนนเข้าถึง ชาวบ้านได้บริจาคผืนดินที่จับจอง รวบรวมได้เป็นแปลงใหญ่ติดต่อกันรวม 500 ไร่ สร้างเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาปีพ.ศ. 2519 หลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ได้เข้ามาจำพรรษาและได้เริ่มพัฒนาขึ้นเป็นวัดป่าปฏิบัติธรรมด้วยความตั้งใจที่ว่า สุคะโต เป็นสถานที่ให้ผู้มาที่นี้ก็มีมาดี ผู้ออกจากที่นี้ก็มีดี ไปอยู่ที่ไหนก็มีดี เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ตั้งใจสร้างสุคะโตให้เป็นที่ตั้งที่เกิดของความดีหลายๆอย่าง เรามาอยู่ที่นี้แม้แต่ดินเราก็ไม่ขูด การใช้ชีวิตอยู่ที่นี้เราจะไม่เบียดเบียนอะไรไม่กระทบกระเทือนอะไร ให้เป็นที่ปลอดภัยจากพิษภัยต่างๆ อยู่ด้วยกันทั้งสัตว์ ทั้งคน ทั้งป่าไม้ ทั้งแม่น้ำ ทั้งแผ่นดิน เป็นแหล่งชีวิตทุกๆด้านให้ครบวงจร ความตั้งใจที่มาอยู่ที่นี้จนถึงมรรคผลนิพพาน³⁴⁰ ในปัจจุบันวัดป่าสุคะโต³⁴¹ มีการก่อสร้างอาคารใช้สอยประมาณ 70 ไร่ เป็นบ่อน้ำประมาณ 30 ไร่ พื้นที่อีก 400 ไร่ยังคงเป็นสภาพผืนป่าที่ได้รับการฟื้นฟู นอกจากนี้ได้เข้าร่วมโครงการพระสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้ ของศูนย์ป่าไม้ จังหวัดชัยภูมิ

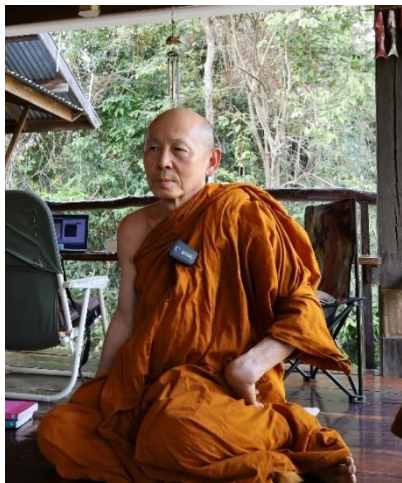
³³⁹ สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁴⁰ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แหล่งท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/วัดป่าสุคะโต.>, [25 กุมภาพันธ์ 2564].

³⁴¹ สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

ประวัติวิปัสณาจารย์



ภาพที่ 344 พระไพศาล วิสาโล

พระไพศาล วิสาโล เดิมชื่อ ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์ เป็นชาว กรุงเทพฯ เกิดเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 สำเร็จ การศึกษาชั้นอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะ ศิลปะศาสตร์ อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อปี พ.ศ. 2526 ณ วัดทอง นพคุณ กรุงเทพมหานคร เรียนกรรมฐานจากหลวงพ่อเทียน จิตต สุโภ วัดสนามใน ก่อนไปจำพรรษาแรก ณ วัดป่าสุคะโต อำเภอ แก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาธรรมกับหลวงพ่อคำเขียน สุวณ โณ จนถึงปัจจุบัน พระไพศาลเป็นพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียน และนักปฏิบัติธรรม เป็นผู้ริเริ่มโครงการเผชิญความตาย อย่างสงบของเครือข่ายพุทธิกา ปัจจุบันเป็นเจ้าของวัดป่าสุคะ โต แต่ส่วนใหญ่พำนักอยู่ที่วัดป่ามहांวัน อำเภอภูเขียว จังหวัด

แนวทางการปฏิบัติและระเบียบการอบรม

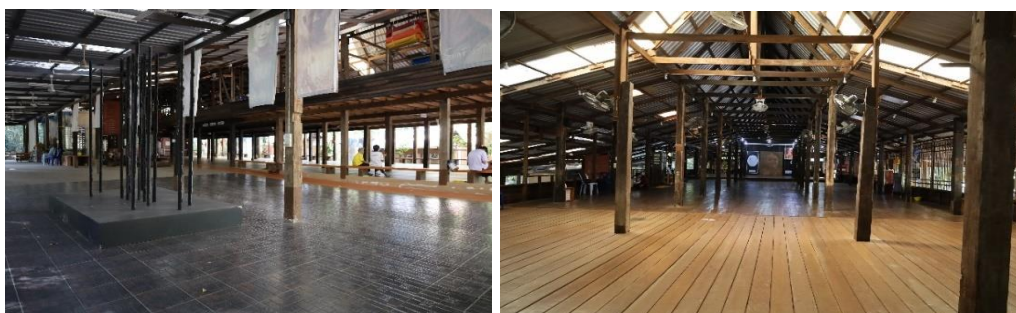
วัดป่าสุคะโต สถาบันสติปัญญา เป็นสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวทางขอหลวงพ่อคำเขียน สุวณ โณ ศิษย์ของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ แห่งวัดสนามใน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สอนปฏิบัติแนว การเจริญสติสัมปชัญญะแบบเคลื่อนไหว 14 จังหวัด³⁴² เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้ารับการอบรมตามตาราง กิจกรรมประจำปี หรือพักที่วัดเพื่อปฏิบัติธรรม โดยไม่มีค่าใช้จ่าย นอกจากบริจาคตามกำลังศรัทธา

วันแรกของการอบรม (วันอาทิตย์) เมื่อเดินทางถึงวัดให้ไปลงทะเบียนที่สำนักงานไตรลักษณ์³⁴³ รับเครื่องนอนและกุญแจที่พัก มีปฐมนิเทศที่ศาลาหอไตรในเวลา 13.00 น. วันจบหลักสูตร (วันเสาร์) สิ้นสุดเวลา 11.00 น. ทางวัดจัดเตรียมอาหารกลางวันให้ ก่อนกลับทำความสะอาดที่พักให้เรียบร้อย นำ เครื่องนอนและกุญแจที่ส่งคืนสำนักงาน แยกผ้าห่มและปลอกหมอนเพื่อส่งซัก

³⁴² สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

³⁴³ สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต, 8 กุมภาพันธ์ 2564.

สถานที่ที่น่าสนใจภายในวัด



ภาพที่ 345 ศาลาไม้ปฏิบัติธรรม

ศาลาไม้ปฏิบัติธรรม เป็นศาลาไม้ ๒ ชั้น โดยชั้นล่างมีไว้สำหรับเดินจงกรม ด้านบนไว้สำหรับทำวัตรสวดมนต์และนั่งปฏิบัติธรรม ศาลาหลังนี้เหมาะแก่การปฏิบัติและสวดมนต์ ด้านบนมีภาพวาดเป็นรูปหลวงพ่อเทียนและมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์



ศาลาไม้กลางน้ำ เป็นศาลาที่สวยงาม มีความเป็นสปายะ มีสะพานเชื่อมต่อสำหรับเดินข้ามไปอีกฝั่ง

ภาพที่ 346 ศาลาไม้กลางน้ำ

คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม: วัดป่าสุคะโต เป็นวัดที่ไม่เน้นในด้านการสร้างศาสนสถาน ถาวรวัตถุ มุ่งเน้นในด้านการปฏิบัติธรรมเพื่อตน และสังคม เป็นสถานที่ฝึกผู้จะออกไปสร้างประโยชน์เพื่อสังคมสิ่งแวดล้อม นักปฏิบัติธรรมหรือนักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสคือการได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อากาศที่บริสุทธิ์ เป็นความสงบร่มรื่น สบายกายสบายใจ ทางวัดป่าสุคะโตได้อนุรักษ์ป่าไม้ แหล่งน้ำ อาจกล่าวได้ว่าที่นี่เป็นธรรมชาติที่พักกายและใจ

นามธรรม: ในฐานะเป็นสถาบันสติปัญญา ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมได้เรียนรู้หลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว เป็นการฝึกให้รู้อยู่กับปัจจุบัน และเกิดปัญญาเห็นสภาวะตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ได้อยู่กับตัวเอง สิ่งแวดล้อมสงบก็พาใจสงบด้วย ทำให้จิตใจผ่อนคลาย

กิจกรรม

กิจกรรมพิเศษประจำปี:

- โครงการบรรพชาสามเณร และบวชศีลจารีณีภาคฤดูร้อนประจำปี
- หลักสูตรการเจริญสติ 7 วัน จัดเป็นประจำทุกเดือน
- โครงการธรรมยาตราเพื่อฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติลุ่มน้ำลำปะทาว
- ทำบุญตักบาตรตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมประจำวัน: ทำวัตร สวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมทุกวัน

กิจกรรมท่องเที่ยว: นมัสการ ไหว้พระ/บูรพาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมธรรมชาติ

สิ่งอำนวยความสะดวก: กุฏิ ที่พัก เครื่องนอน สัปายะสำหรับการปฏิบัติ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดป่าสุคะโต เช่น **วัดพระธาตุเกศแก้วจุฬามณี** (ห่างจากวัดป่าสุคะโต 12.4 กม.), **วัดพระธาตุชัยภูมิ หรือวัดอรุณธรรมสถาน** (ห่างจากวัดป่าสุคะโต 20.6 กม.), **ปราสาทภูชัยภูมิ** (ห่างจากวัดป่าสุคะโต 51.4 กม.), **ผาเกิ้ง** (ห่างจากวัดป่าสุคะโต 65.5 กม.), **ถ้ำวัวแดง** (ห่างจากวัดป่าสุคะโต 99.4 กม.),

เส้นทาง/การเดินทาง

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) แยกซ้ายเข้าเส้นทาง 201 ที่อำเภอด่านขุนทด เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิประมาณ 50 กิโลเมตร จากที่ว่าการอำเภอแก้งคร้อขึ้นไป วัดบนเขาอีกประมาณ 35 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยรถส่วนตัว หรือรถโดยสารประจำทางกรุงเทพฯ-ชัยภูมิ แล้วต่อรถสองแถวหรือจ้างเหมาให้มาส่งที่วัด

4.3.4 วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศ ยุคอดีตการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อглоการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคตจะก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพการงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น

จากการที่คณะผู้วิจัยได้สร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในหัวข้อ 4.3.2 ที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าเป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธอันเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมิใช่เข้าไปเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการเข้าไปเพื่อเรียนรู้ โดยการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ เป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัฒนาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดสนับสนุนการควบคู่ไปกับการเรียนรู้ และเพื่อให้เกิดการสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในหัวข้อที่ผ่านมาเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักท่องเที่ยวในแง่ของการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยเกิดการบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น คณะผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยว วัดท่องเที่ยว 5 เส้นทาง ใน 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 5 เส้นทาง ใน 24 แห่ง โดยเน้นที่คุณค่าหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นักท่องเที่ยวจะได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทาง จัดเป็น 5 เส้นทาง ดังนี้

4.3.4.1 เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ

วัด คือ คำเรียกสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมไทยมีความผูกพันกับวัดในพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลายาวนาน จะเห็นได้จากการที่วัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ภายในวัดจะประกอบด้วยโบราณสถานหลายอย่าง เช่น เจดีย์ (หรือพระธาตุ) โบสถ์วิหาร/ ปราสาทขอม /เทวาลัย/พระปรางค์ / พระพุทธรูป/ หอไตรโบราณ เป็นต้น โบราณสถานดังกล่าวนอกจากจะถูกใช้เพื่อประกอบพิธีกรรม เป็นต้นแล้วยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้เยี่ยมชมได้สัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนหลักธรรม ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนานั้น โบราณสถาน เช่น เจดีย์ (หรือพระธาตุ) โบสถ์วิหาร/ ปราสาทขอม /เทวาลัย/พระปรางค์ /พระพุทธรูป/ หอไตรโบราณ เป็นต้น เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่เป็นเครื่องสื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ

(1) **เจดีย์** เรียกอีกอย่างว่า สลูป คำว่า "สลูป" หรือ "เจดีย์" ในพระพุทธศาสนา ตามความหมายเดิมหมายถึง สิ่งก่อสร้างสำหรับการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ หรือหมายถึง สถานที่สำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา เจดีย์ นับเป็นสิ่งทีก่อขึ้น ที่เคารพบูชา สิ่งทีเตือนใจให้ระลึกถึง

หรือสถานที่หรือสิ่งทีเคารพบูชาเนื่องด้วยพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนา เรียกเต็มว่า สัมมาสัมพุทธเจดีย์ หรือ พุทธเจดีย์ มี 4 ประการ ได้แก่ 1. ธาตุเจดีย์ คือ เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 2. บริโภคเจดีย์ คือ เจดีย์คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย อย่างแคบหมายถึงต้นโพธิ์ อย่างกว้างหมายถึงสังเวชนียสถาน 4 ตลอดจนสิ่งทั้งปวงที่พระพุทธเจ้าเคยทรงบริโภค เช่น บาตร จีวร และบริขารอื่น ๆ เป็นต้น 3. ธรรมเจดีย์ คือ เจดีย์บรรจุพระธรรม เช่น บรรจุใบลาน จารึกพุทธพจน์แสดงหลักปฏิจางสมุปบาท เป็นต้น และ 4. อุเทศิกเจดีย์ คือ เจดีย์สร้างอุทิศพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธรูปดั่งนั้น ในที่นี้ เจดีย์ (พระธาตุ) จึงถือว่าเป็นตัวแทนของโบราณสถาน/วัตถุ อื่น ๆ เช่น โบสถ์วิหาร/ปราสาทขอม /เทวาลัย/พระปรางค์ / หอไตรโบราณ เป็นต้น ที่ชาวพุทธนิยมสร้างขึ้นในแต่ละยุคสมัย

มีข้อมูลกล่าวไว้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคล 4 ประเภท ซึ่งเป็นผู้ควรแก่การสร้างสถูปไว้บูชา คือ (1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า (2) พระปัจเจกพุทธเจ้า (3) พระสาวกของพระพุทธเจ้า และ (4) พระเจ้าจักรพรรดิ ข้อมูลดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำคัญของ “สถูป” หรือ “เจดีย์” ประเพณีนิยมในการสร้างพระสถูปเจดีย์นั้นมีมาคู่กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ และเมื่อคราวที่พระสารีบุตรผู้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวานิพพาน หลังจากทำมาปนกิจสรีระแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงรับสั่งให้พระจุนทะและคณะสร้างเจดีย์เพื่อบรรจุสารีริกธาตุไว้ที่ประตูพระเชตวัน เมืองสาวัตถี และส่วนหนึ่งให้สร้างสถูปเจดีย์บรรจุไว้ที่นาลันทาบ้านเกิด จะเห็นได้ว่าประเพณีนิยมในการสร้างสถูปหรือเจดีย์นี้มีมาก่อนพุทธกาลและถูกสืบทอดกันมาจนกระทั่งยุคปัจจุบัน

สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อครั้งที่ยังไม่นับถือพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงยกทัพไปตีแคว้นกาลิงคะแตกยับเยิน ประชาชนชาวกาลิงคะบางส่วนได้อพยพมาที่ดินแดนสุวรรณภูมินี้ ซึ่งคนเหล่านั้นอาจนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ก่อน และร่วมกันสร้างเจดีย์ขึ้นเพื่อกราบไหว้บูชา ต่อเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จกลับจากแคว้นกาลิงคะ ทรงสลดพระทัยจากภัยพิบัติแห่งสงคราม หันมานับถือพระพุทธศาสนา ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 แล้วส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ พระโสณะพระอุตระ และคณะได้เดินทางมายังสุวรรณภูมิ จึงได้สร้างพระปฐมเจดีย์ขึ้นเป็นที่บูชาสักการะ ประเพณีการสร้างเจดีย์เกิดการแพร่หลายนับตั้งแต่นั้นมา จึงสันนิษฐานได้ว่าประเพณีการสร้างเจดีย์ในประเทศไทยน่าจะมีมาก่อนที่พระโสณะ พระอุตระ และคณะจะมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ

สำหรับการสร้างเจดีย์เพื่อการบูชาเจดีย์นั้น สังคมไทยเชื่อว่ามีอานิสงส์สูงสุดตามความเชื่อในคัมภีร์อุปัฏฐกตอนหนึ่งว่า “พระเจ้าอโศกธรรมราชาได้โปรดให้สร้างพระเจดีย์ขึ้นแปดหมื่นสี่พันในพื้นชมพูทวีป ด้วยอาการอย่างนี้พระสถูปทั้งปวงนั้นเป็นประดุจดวงประทีปดวงเดียวของชาวโลก เป็นปูชนียสถานที่จะนำสรรพสัตว์ไปสู่สวรรค์นิพพาน ควรที่สาธุชนจะละการงานอื่น ๆ มากกราบไหว้บูชาทุกเมื่อไป” ดังนั้นการกราบไหว้บูชาเจดีย์จึงเป็นที่นิยมในสังคมไทย เพราะนอกจากเชื่อว่าจะได้อานิสงส์ดังกล่าวแล้วยังให้ความรู้สึกเหมือนกับว่าได้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองป้องกันอันตราย มีสิริมงคลอยู่ในตัวในเวลากราบไหว้

นอกจากการสร้างเจดีย์เพื่อการบูชาแล้ว เป้าหมายของการสร้างเจดีย์อีกประการหนึ่ง คือ เพื่อเป็นศูนย์รวม หรือเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่จิตใจ คือให้ความสำคัญแก่ความรู้สึก เมื่อจิตใจรวมอยู่ที่ใด ความศักดิ์สิทธิ์ก็รวมที่นั่น ข้อสำคัญที่สุดของการรวมจิตใจนั้นคือที่รวมพลังศรัทธา ดังนั้น จุดเด่นของเจดีย์ คือ เป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมแห่งคุณความดีทั้งปวง

ศรัทธา เป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่สำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของหลักธรรมอื่น ๆ สำหรับหลักธรรมส่วนใหญ่ที่เริ่มต้นด้วยศรัทธาแล้วส่วนมากจะมีปัญญากำกับอยู่ด้วย เช่น พละ 5 และ อินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) สมชิวิธรรม 4 (สมสัทธา สมสีลา สมจาคา สมปัญญา) เวสาลีขจรณธรรม 5 (ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ ปัญญา) อริยวัฑฒิ 5 (ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา) อริยทรัพย์ 7 (ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ ปัญญา) สปัปฐิสธรรม (มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ เป็นพหูสูต มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว มีสติมั่นคง มีปัญญา) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ปัญญาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงสัจธรรม ศรัทธาจึงต้องมีปัญญากำกับด้วยเสมอ

ในเมืองรอง 55 จังหวัด วัดที่นิยมสร้างพระเจดีย์สำคัญ ดังนี้

ภาคเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุคอกยตุง อ.แม่สาย จ.เชียงราย มีพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้ายหรือกระดูกไหปลาร้า สร้าง พ.ศ. 1454 เป็นปฐมเจดีย์แห่งล้านนา (2) วัดพระธาตุคอกยตุง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน มีพระธาตุเจดีย์ที่สวยงาม 2 องค์ พระเจดีย์องค์ใหญ่สร้างโดยจองต่องสู่ เมื่อ พ.ศ. 2403 เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ ซึ่งนำมาจากประเทศพม่า ส่วนพระธาตุเจดีย์องค์เล็กสร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดยพระยาสิงหนาทราชา เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก (3) วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก มีพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมด้วยเกศอีก 4 องค์ (4) วัดพระบรมธาตุ ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร มีพระบรมธาตุเจดีย์ทรงลังกาบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (5) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน พระบรมธาตุหริภุญชัยมีเจดีย์แบบล้านนาไทยแท้ๆ ที่ลงตัวสวยงาม ภายในบรรจุพระเศวตบรมธาตุบรรจุในโกศทองคำ ประดิษฐานในพระเจดีย์ ประกอบด้วยฐานปัทม์แบบฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วเป็นฐานเชิงกลมสามชั้น ตั้งรับองค์ระฆังกลม บัลลังก์ย่อเหลี่ยม เจดีย์มีลักษณะใกล้เคียงกับ พระธาตุคอกยตุงที่จังหวัดเชียงใหม่ สูง 25 วา 2 ศอก ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก 1 คืบ มีสถิตติ - บัญชร (รั้วเหล็กและทองเหลือง) 2 ชั้น สำเกาทอง ประดิษฐานอยู่ประจำรั้วชั้นนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้ มีซุ้มกุ่มภัณฑ์ และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นั่งทุกหอ นอกจากนี้ยังมีโคมประทีป และแท่นบูชาก่อประจำไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของพุทธศาสนิกชน (6) วัดบรมธาตุ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ มีเจดีย์พระบรมธาตุ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า พระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบลังกาทรงกลมฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ฐานล่างมีเจดีย์องค์เล็ก ๆ เป็นบริวารอยู่ 4 มุม ฐานชั้นที่ 3 มีซุ้มคูหา 4 ด้าน เชื่อกันว่าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เรียกว่า อรุ้งคธาตุ คืออัฐิส่วนหน้าอก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีพระธาตุพนมถือเป็นพระธาตุปีเกิดของคนเกิดปีวอก และเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้เกิดวันอาทิตย์ ตัวองค์พระธาตุนี้มีลักษณะคล้ายเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมโดดเด่นด้วยลายพื้นสีขาวตัดกับลวดลายสลักสีทองอร่ามงามตา ด้านบนยอดพระธาตุก็มีฉัตรทองคำและมีพลอยประดับแวววาวอย่างสวยงาม ภายในพระธาตุก็ได้บรรจุพระอรุ้งคธาตุ (กระดูกหน้าอกส่วนหน้า) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (2) พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย จ.เลย มีเจดีย์สร้างเป็นสัญลักษณ์สัจจะ-สามัคคี มีรูปทรงลักษณะศิลปกรรมแบบล้านช้าง องค์พระธาตุสูง 19.19 เมตร ฐานกว้างด้านละ 10.89 เมตร ฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อมุมไม้สิบสอง องค์ระฆังทรงบัวเหลี่ยมคล้ายพระธาตุพนม พระธาตุหลวง (เวียงจันทน์) พระธาตุศรีโคตรบอง (แขวงคำม่วน) และอีกมากมายแถบลุ่มน้ำโขง

ภาคใต้ เช่น (1) วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร มีพระธาตุเจดีย์หนึ่งในจตุรธรรมธาตุ ลักษณะขององค์พระธาตุคล้ายกับพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช แต่มีขนาดย่อมกว่า ภายในวัดมีพิพิธภัณฑวัดพระธาตุสวี โดยมีการจัดแสดงพระพุทธรูปโบราณที่ขุดค้นพบในบริเวณพระธาตุถูกนำมาเก็บไว้ยังอาคารแห่งนี้ (2) วัดวาริบรรพต (วัดบางนอน) อ.เมือง จ.ระนอง มีมหาพุทฺธิยเจดีย์ศรีบรรพต เป็นเจดีย์รูปทรงแบบพม่า จำลองมาจากเจดีย์ชเวดากอง ที่ย่างกุ้ง ประเทศเมียนมา โดยรอบจะมีพระประจำวันเกิดอยู่โดยรอบพระเจดีย์ เป็นการสร้างร่วมกันระหว่างชาวพุทธไทยและเมียนมา (3) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระธาตุ) อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช มีพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์สถาปัตยกรรมแบบทรงระฆังคว่ำ มีจุดเด่นที่ยอดเจดีย์ ซึ่งหุ้มด้วยทองคำแท้ เป็นต้น

วัดต่าง ๆ ดังกล่าวที่นิยมสร้างพระเจดีย์ล้วนมีพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุอยู่ หรือมีพระบรมธาตุ พระธาตุบรรจุอยู่ เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น พระเจดีย์ (พระธาตุ) เหล่านี้ จึงเป็นศูนย์รวมศรัทธาของมหาชนทุกสารทิศ หลังไหลมารวมกันบูชาสักการะไม่ขาดสาย ดังนั้นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด สายโบราณสถาน/วัดจึงเป็นเส้นทางแห่งศรัทธาที่จะทำเป็นเครื่องมือพัฒนาตน ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมจะเกิดศรัทธาแล้วสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ปัญญาซึ่งเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งสามารถดับทุกข์ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

นอกจากเป็นศูนย์รวมศรัทธาแล้ว เจดีย์ยังเป็นศูนย์รวมของการสำนึกในความดีของบรรพบุรุษ คือ หลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม เพราะคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาข้อหนึ่งคือ “หลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม” ซึ่งเป็นการสำนึกในคุณความดีของบรรพบุรุษ จึงสร้างเจดีย์เป็นที่บรรจุอัฐิธาตุ แม้ท่านเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานก็ยังอยากที่จะยกย่องเชิดชูประกาศคุณความดีของตนให้โลกรู้ เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรม

กตัญญู หมายถึง การรู้จักระลึกถึงบุญคุณที่บุพการีชนได้กระทำแล้วต่อตน กตเวทิตี หมายถึง การตอบแทนบุญคุณท่านผู้เป็นบุพการีชนของตน กตัญญูกตเวทิตาธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ให้ความอุปการะ ที่เรียกว่า “บุพการีชน” กับบุคคลที่รับความอุปการะ ที่เรียกว่า “กตัญญูกตเวทิตาชน” ความกตัญญูกตเวทิตี จึงเป็นคุณธรรมความประพฤติส่วนดีของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ต้องมีความตั้งใจจริง พยายามปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังและมีจริยธรรมเห็นความสำคัญของบุพการีชนอย่างถ่องแท้ จึงสามารถปฏิบัติตนได้ดังกล่าว การสร้างเจดีย์จึงเป็นกลอุบายอีกอย่างหนึ่งในการสร้างความดีดังกล่าวของสังคมไทย

ดังนั้น เส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดสายโบราณสถาน/วัดจึงเป็นเส้นทางสายกตัญญูกตเวทิตาธรรม ที่จะทำเป็นเครื่องมือพัฒนาตน ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมแล้วจะระลึกถึงคุณความดีของบรรพชนในอดีต จะเป็นผู้ตั้งมั่นในหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรมและสามารถพัฒนาหลักธรรมข้ออื่น ๆ ได้

(2) พระพุทธรูป หมายถึง รูปเปรียบ หรือรูปแทนพระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระพุทธรูปผู้ก่อตั้งพระศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพกราบไหว้บูชา สร้างขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น แกะสลัก จากหินหรือไม้ หล่อด้วยโลหะ ปั้นด้วยดินเผา วาดภาพลงบนพื้นผ้า หรือผนังอาคาร มีขนาด

ต่าง ๆ กัน เป็นงานศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา และสื่อหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่พระพุทธรูปทรงสั่งสอนตั้งแต่ยังทรงพระชนม์อยู่ พระพุทธรูปจึงเป็นหัวใจของศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปเป็นประติมากรรมที่ได้รับอิทธิพลการสร้างจากรุ่นสู่รุ่นมาตั้งแต่อดีต (อินเดียโบราณ) การสร้างพระพุทธรูปถือว่าเป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนเรื่องราวของพุทธประวัติ และเพื่ออธิบายหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในฐานะเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวพุทธ สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องการกำลังใจ และในฐานะสิ่งอนุสรณ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม และเป็นทางแห่งการสร้างบุญกุศลของชาวพุทธ เป็นตัวแทนพระพุทธรูปสำหรับการกราบไหว้บูชาเพื่อน้อมนำไปสู่การศึกษาและปฏิบัติธรรม ความสุนทรีย์ของพระพุทธรูป เป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงามตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

พระพุทธรูป ถือเป็นประติมากรรมที่ได้รับอิทธิพลการสร้างมาตั้งแต่ครั้งอินเดียโบราณ โดยชนชาวกรีกที่นับถือพระพุทธศาสนาในแคว้นคันธารราฐ ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนจึงหันมานิยมสร้างพระพุทธรูปกันมากขึ้น และแพร่หลายเป็นวงกว้าง สำหรับสังคมไทยพุทธศาสนิกชนเชื่อว่าการได้สร้างพระพุทธรูปเพื่อกราบไหว้สักการะถือว่าได้สร้างอานิสงค์ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเชื่อว่าพระพุทธรูปเป็นเครื่องหมาย เป็นตัวแทนพระพุทธรูป เมื่อได้กราบไหว้เท่ากับได้ระลึกนึกถึงพุทธคุณ นึกถึงหลักธรรมคำสอนแล้วน้อมนำมาเอามาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้ชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญาหรือความมีเหตุผล โดยมุ่งหมายให้เกิดความสงบทางใจ และเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต ก็เชื่อว่าได้พัฒนาจิตใจ และปัญญา ทำให้สามารถเข้าถึงหนทางการดับกิเลส หรือความหลุดพ้นได้

วัดในเมืองรอง 55 จังหวัดที่สร้างพระพุทธรูปใหญ่ เช่น วัดศิลาอาสน์ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ ซึ่งเป็นวัดท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของชัยภูมิ โดยภายในบริเวณวัดเจียบสงบ มีผาหินซึ่งมีภาพจำหลักกลุ่มพระพุทธรูปทั้งหมด 9 องค์ อันเป็นที่มาของชื่อ “ภูพระ” มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิ ชาวบ้านเรียก “พระเจ้าองค์ตื้อ” ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน และวัดโพธิสมภรณ์ อ.เมือง จ.อุดรธานี มีพระพุทธรูปทองสำริด อายุ 600 กว่าปี ชื่อ “พระพุทธรูปศรี” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง 1.55 เมตร สูง 2.30 เมตร สร้างขึ้นสมัยสุโขทัย พระพุทธรูปองค์นี้ยังมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในพระเศียรด้วย เป็นต้น จากตัวอย่างวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดที่สร้างพระพุทธรูปดังกล่าว จะเห็นว่าการสร้างพระพุทธรูป มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงลักษณะของพระพุทธรูปเพียงส่วนเดียว แต่พระพุทธรูปเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนที่กราบไหว้บูชา เป็นสื่อ่น้อมนำศรัทธา เป็นแหล่งความรู้ เป็นศูนย์กลางจุดรวมของจิตใจที่มีคุณค่าอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นที่พึ่งทางจิตใจ โดยเฉพาะพุทธศิลป์ที่เป็นพระพุทธรูปเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวพุทธ สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องการกำลังใจ เป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนา และเป็นสิ่งประกอบในศาสนพิธี เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม และเป็นทางแห่งการบุญพิธีของชาวพุทธ และมีคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรม และคุณค่าทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น

การกราบไหว้พระพุทธรูป จะทำให้ผู้กราบไหว้ได้ตั้งใจระลึกถึงพระคุณ 3 ประการ ได้แก่ **พระพุทธรูปคุณ** คือ คุณของพระพุทธรูป อันประกอบด้วย พระปัญญาคุณ ที่ทรงรู้ดี รู้ชอบโดยสิ้นเชิง พระบริสุทธิคุณ ที่ทรงละความเศร้าหมองได้หมด และพระกรุณาคุณ ที่ทรงสงสารผู้อื่น และสั่งสอนให้ปฏิบัติตาม **พระธรรมคุณ** คือ คุณของพระธรรม ที่จะรักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่ว และ**พระสังฆคุณ** คือ คุณของพระอริยสงฆ์ ที่ได้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ และกระทำการสืบพระพุทธศาสนาให้ยืน

ยาวต่อมาถึงปัจจุบัน และนอกจากการสร้างพระพุทธรูปเพื่อกราบไหว้บูชาเพื่อระลึกนึกถึงพุทธคุณแล้ว ยังสามารถเป็นสื่อให้ผู้กราบไหว้น้อมนึกถึงหลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักโอวาท 3 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นหัวใจในทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ อันเป็นพุทธโอวาทที่สอนให้เราละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี และหมั่นฝึกจิตให้บริสุทธิ์ เบิกบาน มีศรัทธา และเชื่อในเรื่องของกรรมของตน (การกระทำ) ซึ่งถึงแม้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พึงยึดปฏิบัตินั้นจะมีมากมาย และหลักธรรมแต่ละหมวดก็เหมาะสมสำหรับบุคคลและเหตุการณ์แตกต่างกันไป แต่พุทธโอวาท 3 เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีหลักที่ให้พึงถือปฏิบัติ 3 ประการ ซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของพุทธศาสนา ที่ทุกคนสามารถประพฤติปฏิบัติได้ทุกวัน ซึ่งการได้กราบไหว้พระพุทธรูปจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ตั้งมั่นในหลักธรรมดังกล่าว

จึงกล่าวได้ว่า ในเมืองรอง 55 จังหวัด หลาย ๆ วัดมีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์สำคัญ เป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธเจ้าที่มีคุณค่าทางจิตใจ นำมาสู่ความระลึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นบุคคลสำคัญผู้เป็นบรมครูและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นทุกข์อันเป็นแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนที่ได้กราบไหว้พระพุทธรูปตามเส้นทางนี้ในเมืองรอง 55 จังหวัด นอกจากจะได้ชื่อว่าถือปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการละเว้นจากความชั่ว และทำความดี ประกอบกันแล้ว การระลึกถึงพระคุณทั้ง 3 ผ่านตัวแทนคือพระพุทธรูป จะนำความสุข และความเจริญ ให้เกิดแก่ตัวเองตลอดไป ดังนั้นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดสายโบราณสถาน/วัตถุ จึงเป็นเส้นทางสายศรัทธา กตัญญูกตเวทิตาธรรม และโอวาทธรรม ที่จะทำเป็นเครื่องมือพัฒนาตน ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมแล้วจะเป็นผู้ตั้งมั่นหลักธรรมข้ออื่น ๆ ต่อไปได้

4.3.4.2 เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์)

ตามความหมายของสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน “ศิลปกรรม” เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นให้มีความสวยงาม การสร้างสรรค์โดยมนุษย์เพื่อความงามหรือสุนทรียภาพที่ถือเป็นศิลปกรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้ 1) ศิลปกรรมประเภทจิตรศิลป์ (fine arts) หมายถึงศิลปกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นเพื่อความเพลิดเพลินในตัวของงาน 2) ศิลปกรรมประเภทประโยชน์ศิลป์ (useful art หรือ applied art) หมายถึงศิลปกรรมที่มีประโยชน์ใช้สอยด้วย ศิลปกรรมเป็นความหมายที่ใช้กันมาในช่วงศตวรรษก่อน ซึ่งมักหมายเฉพาะงานประติมากรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ ศิลปกรรม เป็นผลงานสร้างสรรค์ทางสุนทรียะ

ศิลปกรรม จึงเป็นคำใช้แสดงความหมายของการทำงานสร้างสรรค์ใด ๆ ก็ตามโดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา งานศิลปกรรมนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ซึ่งประวัติศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ที่ใช้เรียนรู้อดีตของมนุษย์ อารยธรรมทางประวัติศาสตร์ของโลกถูกจัดบันทึกในรูปแบบของตัวอักษร และถูกสร้างให้เป็นรูปธรรมในรูปแบบของงานศิลปกรรม เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมสูง ศิลปกรรมไทยที่ปรากฏจะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพุทธศาสนาซึ่งถ่ายทอดความรู้สึกที่มีคุณค่าทางจิตใจ ส่งผลให้คนไทยเป็นผู้มีวัฒนธรรมทางจิตใจที่ถ่ายทอดทางอารมณ์ได้ 2 ลักษณะคือ 1. ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์ 2. ถ่ายทอดออกมาไม่ใช่นิรูปธรรม ได้แก่ วรรณคดี ดนตรี และนาฏศิลป์ ประเภทของศิลปกรรมไทย จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

ของคนไทย กล่าวคือ 1. สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้าง ขึ้นตามวัดวาอารามต่างๆ เพื่อประโยชน์ทางพุทธศาสนา เช่น พระสถูปเจดีย์ต่างๆ พระมหาธาตุ เจดีย์ พระพุทธรูปปางค์ พระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน ชุ่ม ระเบียบ กำแพงแก้ว ศาลาราย เป็นต้น 2. สถาปัตยกรรมประเภทปูชนียสถาน เป็นสถาปัตยกรรมที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานอันควรแก่การสักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จำแนกเป็นพระ สถูปเจดีย์และพระปรางค์

วัดมีศิลปกรรมที่แสดงถึงความผู้พันธ์ของวิถีชีวิตของคนไทยกับพระพุทธศาสนา คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น โบสถ์ เจดีย์ วิหาร พระพุทธรูป รูปปั้น นอกจากนี้วัดยังเป็นพุทธศาสนสถานที่สำคัญและเป็นที่พักอาศัยสำหรับนักบวชในพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่สำหรับใช้ทำศาสนกิจของพุทธบริษัท วัดในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นสวนป่าอันนารีนรมย์ เหมาะแก่การพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วัดซึ่งตรงกับคำว่า “อาราม” ในสมัยพุทธกาล พัฒนามาจากหลักคิดพื้นฐานคือพื้นที่ต้องมีความเป็น “สปปายะ” หรือเป็น “พื้นที่รมณีย์” และเน้นจุดหมาย 2 ประการ ได้แก่ (1) ทำให้เป็นพื้นที่ละกิเลส [ปหานาราม] (2) ทำให้เป็นเขตพัฒนากุศล [ภาวนาราม] ฉะนั้น วัดในพุทธกาลจึงไม่เน้นองค์ประกอบที่เป็นสิ่งปลูกสร้าง แต่เน้นหลักสปปายะเป็นองค์ประกอบในขณะที่วัดในปัจจุบันมีความพยายามคงไว้ซึ่งโครงสร้างแบบเดิม แต่ได้ผสมเข้ากับประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ ประกอบ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้จรรโลงชุมชนทางศาสนา แต่ไม่ละเลยการทำให้วัดเป็นพื้นที่สำคัญตามคติเดิม

วัดในเมืองรอง 55 จังหวัด ได้พยายามสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการสังคมที่เปลี่ยนไป โดยวัดมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา แต่พยายามรับใช้สังคมในกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นโรงเรียน สถานสงเคราะห์ ศูนย์รวมชุมชน แหล่งที่พึ่งทางใจ ไปจนถึงเป็นศูนย์รวมของศิลปกรรมทางศาสนา หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งศิลปกรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกความชื่นชมในความงามภายในจิตใจของมนุษย์ ศิลปกรรมในวัด ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ เช่น ประโยชน์ในการใช้สอย สร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเชื่อถือในศาสนา เป็นต้น และศิลปินเองก็ได้สื่อธรรมผ่านศิลปกรรมผ่านโบสถ์ วิหาร กุฏิ หอไตร หอระฆัง หอกลอง สถูป เป็นต้น บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์

โดยส่วนใหญ่ วัดในเมืองรอง 55 จังหวัด มีจุดมุ่งหมายในการสร้างศิลปกรรม คือเพื่อส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่เป็นนักท่องเที่ยวให้เกิดศรัทธา หรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดฉันทะ หรือความฝักใฝ่ที่จะรู้ วิริยะ หรือความพากเพียรในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิดปัญญาปรีชาหยั่งรู้เหตุผล และวิมุตติความหลุดพ้นในที่สุด นอกจากนี้ ศิลปกรรมภายในของวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดนอกจากจะมีคุณค่าต่อสังคม ยังมีคุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่คุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้นในแต่ละชุมชนศิลปกรรมที่ปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนาย่อมมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจในการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างดี เป็นแหล่งส่งเสริมจริยธรรมผ่านศิลปกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ภาพที่เกี่ยวกับนรก สวรรค์ ทำให้เกิดคุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านสุนทรียะ หรือความงาม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางการเมืองการปกครอง คุณค่าทางด้านสังคม

พุทธศิลป์ในเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นสิ่งที่ศิลปินนำหลักคิด หรือวิธีคิดเพื่อเป็นสื่อหลักพุทธธรรม เป็นการสื่อธรรมโดยพุทธศิลป์ ให้เห็นคุณค่าที่มุ่งแสดงถึงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่มีพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความฝึกฝนที่จะรู้ แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุตสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิดปัญญาปรีชาหยั่งรู้ เหตุผลเพื่อก้าวสู่วิมุตติหรือความหลุดพ้นในที่สุดตามหลักพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้น ศิลปินในเมืองรอง 55 จังหวัดยังได้สื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านศิลปกรรมในวัด มีโบสถ์ วิหาร กุฏิ หอไตร หอระฆัง หอกลอง สฎูป เป็นต้น โดยใช้กลอุบายในการถ่ายทอดศิลปกรรม ศิลปินพยายามเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องพระเจ้าสิบชาติ ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น โดยศิลปินชี้ให้เห็นหลักธรรมสำคัญ ๆ เช่น อริยวัฑฒนิธรรม 5 คือหลักธรรมแห่งความเจริญ โดยชี้ให้เห็นว่าผู้ที่หวังความเจริญรุ่งเรืองพึงปฏิบัติตามหลักอริยวัฑฒนิ หรือผู้ที่ปรารถนาสุข 3 ประการคือ สุขในโลกมนุษย์ สุขในโลกสวรรค์ และสุขคือพระนิพพาน ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอริยวัฑฒนิธรรม 5 ประการ ความกตัญญู กตเวที คือความเป็นผู้รู้บุญคุณของบุพการีแล้วทำตอบแทน กรรมและผลของกรรม เป็นกฎของการกระทำ และผลของการกระทำตามแบบอย่างบุญกิริยาวัฑฒ เป็นต้น

ในเมืองรอง 55 จังหวัด ศิลปินนิยมประยุกต์สรรค์สร้างศิลปกรรมผ่านทางสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงความคิดเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยวัฑฒนิธรรม 5 ไตรสรณคัมภ์ ความกตัญญู หลักกรรม เป็นต้น โดยผสมผสานวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วยศิลปกรรมภายในวัด มีตัวอย่าง ดังนี้

ภาคเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ได้แก่ เจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว ซึ่งบนยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ความพิเศษของเจดีย์ คือ ลวดลายการตกแต่งด้วยถ้วยกระเบื้อง หินสีต่าง ๆ ดึงดงามแปลกตา และบริเวณใต้ฐานพระเจดีย์ใช้เป็นที่เก็บรวบรวมหลักธรรมคำสอน ภาพปริศนาธรรม และเป็นที่ยืนปฏิบัติภาวนา สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป (2) วัดศรีวังค์ อ.เมือง จ. นครสวรรค์ ได้แก่ พระจุฬามณีเจดีย์ เป็นองค์เจดีย์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนยอดเขาด้านในเจดีย์ มีทั้งหมดสี่ชั้น และมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ศิลปผสมเชียงแสน สุโขทัย และรัตนโกสินทร์ (3) วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย ได้แก่ ถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่จัดว่าเป็นเอกลักษณ์ วิจิตรเชิงศิลปะโบราณทรงไทยล้านนา เป็นจำนวนมาก เช่น โบสถ์เรือนแก้ว วิหารล้านนา ลานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนักธรรม รวมทั้งพระพุทธรูปทองคำ ศิลปะสมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น (1) วัดเขาพระอังคาร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ได้แก่ โบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังและเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษ (2) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ ได้แก่ อุโบสถบนเรือสุพรรณหงส์ (3) วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ได้แก่ อุโบสถเรืองแสง (4) วัดสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ อ.ภูเรือ จ.เลย ได้แก่ โบสถ์ วิหารที่สร้างด้วยไม้สักแกะสลัก เล่าเรื่องราวพุทธประวัติ เป็นต้น

ภาคกลาง เช่น (1) วัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก ได้แก่ พุทธศิลป์ที่สวยงามควรค่าแก่การมาเยี่ยมชม เริ่มตั้งแต่ซุ้มประตูวัด พระพุทธรูปสี่เหลี่ยมทองปางปลาเลยไลยก์ วิหารเขียนที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ด้านบน พระอุโบสถ สนวนปฏิบัติธรรมที่สร้างด้วยศิลปะที่อ่อนช้อยงดงามและแปลกตา

(2) วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี ได้แก่ อุโบสถที่มีการบูรณะใหม่จากเดิมสีขาวให้เป็นสีแดงอิฐและสีชมพู มีลวดลายแกะสลักที่งดงาม ตัวอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย จีน ยุโรป ขอม ที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว (3) วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด ได้แก่ พระอุโบสถก่ออิฐถือปูน ผนังด้านนอกสีขาว บานประตูหน้าต่างเป็นไม้ ด้านในมีจิตรกรรมฝาผนังศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลายพระพุทธรูปเจ้าปางแสดงธรรม ลายดอกพุดตาน เพดานเป็นรูปดาว มีลายกลีบบัวซ้อนอยู่ภายใน มีพระประธานคือ “หลวงพ่อดโต” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะพิเศษ คือที่นิ้วมือนิ้วเท้าของท่าน ช่างได้สร้างให้มี ลักษณะต่างจากพระพุทธรูปทั่วไป คือ เป็นสีขาวขุ่นเหมือนมนุษย์ เป็นต้น

ภาคใต้ เช่น (1) วัดภูเขาทอง อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ได้แก่ พระพุทธรูปไสยาสน์ปางปรินิพพาน หรือพระนอนทรงเทริดมโนราห์อายุกว่า 1,000 ปี ที่มีเพียงองค์เดียวในประเทศไทย ความยาวกว่า 8 เมตร และกว้างกว่า 2 เมตร สร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย (2) วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีจุดเด่นที่สวยงามโดยอาคารสถาปัตยกรรมแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์โดดเด่นมาก เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความเป็นพุทธ มุสลิม และจีน และมีพระอุโบสถ ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเขียนโดยฝีมือที่งดงาม และถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นปักษ์ใต้ เป็นต้น

ดังนั้น เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธทางสายศิลปกรรม หรือพุทธศิลป์ในเมืองรอง 55 จังหวัด จึงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านสุนทรียะหรือความงาม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางการเมืองการปกครอง คุณค่าทางด้านสังคม ที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนผ่านศิลปกรรมที่สรรค์สร้างโดยศิลปิน นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ศิลปินได้สื่อหลักคำสอนทางจริยธรรมผ่านศิลปกรรมในวัดโดยใช้กลยุทธ์ในการถ่ายทอดผ่านเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องพระเจ้าสิบชาติ ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น โดยศิลปินชี้ให้เห็นหลักธรรมต่าง ๆ เช่น อริยวัฑฒิธรรม 5 คือหลักธรรมแห่งความเจริญ โดยชี้ให้เห็นว่าผู้ที่หวังความเจริญรุ่งเรืองพึงปฏิบัติตามหลักอริยวัฑฒิ หรือผู้ที่ปรารถนาสุข 3 ประการคือ สุขในโลกมนุษย์ สุขในโลกสวรรค์ และสุขคือพระนิพพาน ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอริยวัฑฒิธรรม 5 ประการหลักความกตัญญูคุณทวดคือความเป็นผู้รู้บุญคุณของบุพการีแล้วทำตอบแทน กรรมและผลของกรรม เป็นกฎของการกระทำและผลของการกระทำตามแบบอย่างบุญกิริยาวัตถุ หลักไตรลักษณ์ หลักกรรม เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะเพลิดเพลินในความงามแล้วยังได้หลักธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

4.3.4.3. เส้นทางสายศาสนสถาน/ศาสนบุคคล (เกจิอาจารย์)

ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ สถูป พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นต้น ถือเป็นศูนย์กลางสังคมของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย นอกจากนั้นยังถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนาที่แสดงถึงอารยธรรมของท้องถิ่น

ศาสนสถานในเมืองรอง 55 จังหวัด เช่น วัด พระปรารค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร นั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของแต่ละภาค สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิ

ปัญญา วิธีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรมจารีต ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด สายศาสนสถานนี้ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน และเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และความเป็นอัจฉริยะของชุมชนในแต่ละพื้นที่ มีศิลปะฝีมือที่มีจุดเด่น และงดงาม เช่น วัดชลธาราสিংเห มีพระอุโบสถที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามและถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นปักษ์ใต้ไว้อย่างโดดเด่น นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหยังมีศาลาธรรมเฝ้าแก้ว เป็นศิลปะปักษ์ใต้ผสมสถาปัตยกรรมจีน โดยอาคารสถาปัตยกรรมแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความเป็นพุทธมุสลิม และจีน ภูมิทัศน์รอบวัดชลธาราสিংเหเป็นบรรยากาศศรมน้ำ ซึ่งสามารถเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว จึงถือเป็นวัดที่มีความสำคัญอันทรงคุณค่าและเป็นศูนย์กลางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เหมาะแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหแล้วยังมีวัดประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจกระจายอยู่ตามเส้นทางสายนี้ในเมืองรอง 55 จังหวัด นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางสายนี้จะได้สัมผัสกับภูมิทัศน์ ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น

ศาสนามีองค์ประกอบหลัก ๆ 3 ประการ คือ ศาสดา หลักธรรมคำสอน และสาวก โดยที่ ศาสดา คือ ผู้ตั้งหรือประกาศศาสนา หลักคำสอนหรือหลักความเชื่อถือในระดับต่าง ๆ คือเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจของคนในสังคม และสาวกคือคณะบุคคลหรือผู้แทนในการทำหน้าที่สำหรับรักษาและถ่ายทอดคำสอนนั้นในลักษณะเป็นสถาบันทางศาสนา พระสงฆ์ คือศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา เป็นหมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือนออกบวช ถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ พระสงฆ์จัดเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย พระสงฆ์มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ในสังคมไทยพระสงฆ์มีหลายบทบาท เช่น บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ บทบาทนักบริหารศรัทธา บทบาทผู้นำจิตวิญญาณ บทบาทนักพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ เป็นต้น

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนในเมืองรอง 55 จังหวัด นอกจากจะรับรู้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะศาสนบุคคลแล้ว ยังรับรู้บทบาทที่โดดเด่นของพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (เกจิอาจารย์) ซึ่งพระสงฆ์เหล่านั้นจะมีหน้าที่สำคัญคือนอกจากการประพฤติปฏิบัติตนเองตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และ ปัญญา ให้เกิดความรู้ และมีคุณธรรมแล้ว ยังจะทำหน้าที่สั่งสอนพุทธบริษัทโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่คนในสังคม

ในเมืองรอง 55 จังหวัด บทบาทของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น บทบาทการเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของหลวงปู่ทวด ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระ

เกจิอาจารย์ในตำนานที่มีศรัทธาจำนวนมาก เป็นรูปสำคัญ 1 ใน 2 มหาเกจิอาจารย์ของเมืองไทยคู่กับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ ซึ่งกลายเป็นตำนานบุคคลที่ถูกกล่าวถึงจนถึงปัจจุบันด้วยอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ วัดมกุฏกษัตริยารามเป็นวัดที่วัดและหน่วยงานนิยมจัดสร้างในโอกาสต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักความเชื่อและความศรัทธา พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาหลวงปู่ทวด บางคนเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ด้านความแคล้วคลาดจากอุบัติเหตุ หรือมีโชคลาภ แต่บทบาทที่แท้จริงของหลวงปู่ทวด คือการเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย โดยมุ่งให้พุทธศาสนิกชนเกิดศรัทธาแล้วใช้ปัญญา มองให้เห็นถึงสาระสำคัญของพระรัตนตรัยที่จะเชื่อมโยงไปหาหลักการสำคัญของคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเหตุให้เจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น

ดังนั้น เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ สายศาสนสถาน/ศาสนบุคคลในเมืองรอง 55 จังหวัดนอกจากจะเป็นเส้นทางแห่งการศึกษาด้านภูมิทัศน์ ศิลปะ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ซึ่งเหมาะแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแล้ว ยังเป็นเส้นทางการศึกษาและชื่นชมบทบาทของพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการชี้นำสังคมทางด้านจิตใจโดยเริ่มต้นที่ศรัทธาเพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) เป็นต้น

4.3.4.4. เส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (วัดปฏิบัติธรรมสายต่าง ๆ)

ศาสนวัตถุ หรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หมายถึง สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น ศาสนวัตถุเป็นองค์ประกอบหนึ่งในองค์ประกอบของศาสนา (ศาสนา = ผู้สอน ศาสนธรรม = พระธรรมคำสอน ศาสนบุคคล = พุทธบริษัท ศาสนวัตถุ = สิ่งก่อสร้างหรือสัญลักษณ์ทางศาสนา ศาสนพิธี = พิธีกรรมทางศาสนา) ศาสนวัตถุเหล่านั้นมีเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาเพื่อสื่อถึงหลักคำสอนของพระพุทธองค์อันจะทำให้ผู้พบเห็นเกิดการเรียนรู้และเข้าถึงหลักคำสอน

พระพุทธศาสนาได้ก่อเกิดขึ้นจากการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ จากนั้นได้มีการนำหลักธรรมคำสอนออกเผยแผ่ไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 236 หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชทรงได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งหมดจำนวน 9 สาย โดยในสายของพระโสณะและพระอุตตระ ได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งในยุคสมัยนั้นยังเรียกว่า ดินแดนสุวรรณภูมิทำให้หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธค่อย ๆ แทรกซึมเข้าสู่ความคิด การรับรู้ และความรู้สึกของคนไทย และได้มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนมาถึงปัจจุบันนี้ และหลักธรรมคำสอนดังกล่าวยังได้ถูกนำมาตีความเพื่อนำไปยึดโยงเข้ากับประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช การตาย การทำบุญเลี้ยงพระในวันขึ้นบ้านใหม่ และวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองรอง 55 จังหวัด มุ่งเน้นเรื่องการพันทุกข์ และสอนให้ศาสนิกชนรู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (ธัมมวิจยะ) เห็นเหตุผลว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ และหลักกรรม แล้วเลือกใช้

หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผลที่จะได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างถูกต้อง ด้วยความไม่ประมาทในชีวิตให้มีความสุข ซึ่งความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงเหล่านี้จะเกิดได้ต้องมีการปฏิบัติ

ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดสายปฏิบัติธรรมจำนวน 5 แนวทางหลัก ๆ คือ 1. แนวอานาปานสติ 2. แนวพุทโธ 3. แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4) 4. แนวสัมมาอรหัง และ 5. แนวกายเคลื่อนไหว / รูปนาม กระจัดกระจายอยู่ในวัดตามภาคต่าง ๆ เช่น

สายที่ 1. แนวอานาปานสติ คือ (1) วัดทุ่งเขา ต.แสนตุง อ.เขาสมิง จ.ตราด (2) วัดป่าชัยมงคล (วัดพรรั้ง) อ.บางรีน จ.ระนอง **สายที่ 2. แนวพุทโธ** คือ (1) วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ (3) วัดป่าถ้ำวัววสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน (4) วัดนาหลวง (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี (5) วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี (6) วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร (7) วัดดงแก้วกัลยาราม อ.ศีลาลาด จ.ศรีสะเกษ (8) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ.สุรินทร์ (หลวงพ่อเอื้อน) (9) วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี (10) วัดเจติยาศรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ (11) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี (12) วัดศรีทวี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช **สายที่ 3. แนวพองยุบ (สติปัฏฐาน 4)** คือ (1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร (2) วัดพระพุทธบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน (3) วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (4) วัดพิชโสภาราม อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี (5) วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย (6) วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง **สายที่ 4. แนวสัมมาอรหัง** คือ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี และ **สายที่ 5. แนวกายเคลื่อนไหว / รูปนาม** คือ (1) วัดแพร่แสงเทียน อ.ร้องกวาง จ.แพร่ (2) วัดป่าสุคะโต อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ เป็นต้น

ดังนั้น เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ สายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัดจึงเป็นเส้นทางที่มุ่งเน้นเรื่องการพันทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (ธัมมวิจยะ) เห็นเหตุผลว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตามกฎพระไตรลักษณ์

4.3.4.5. เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม

(1) เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บนพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสรรพสัตว์และมนุษย์ ซึ่งในอดีตนั้นมนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น และคนในยุคต้นๆ นั้นดำรงชีวิตแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยภายใต้จิตสำนึกอันคลุกคลีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ยังไม่เจริญเติบโตมากนัก ปัญหาขาดความสมดุลของธรรมชาติจึงยังไม่เกิดขึ้นมากนัก

หลังวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีการคาดการณ์ว่า การเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่จะมีการฟื้นตัวและเจริญเติบโตขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป และจะเป็นอุตสาหกรรมที่จะทำรายได้ให้กับประเทศมากที่สุดสำหรับประเทศที่พึ่งพาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเช่นประเทศไทย เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สามารถสร้างงานได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่

ประชาชนเป็นจำนวนมาก แต่การท่องเที่ยวเองก็ก่อให้เกิดผลเสียต่อธรรมชาติตามมามากมายตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้น แนวคิดของการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับต้น ๆ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์และสอดคล้องอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่อย่างแยกไม่ออก เรื่องราวที่ปรากฏในพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ เผยแผ่พระพุทธศาสนา และปรินิพพาน เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าพระพุทธศาสนาแล้วมีส่วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีพุทธบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ ที่มีปรากฏในพระวินัย มีส่วนช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดบนเส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติหลายวัด เช่น วัดถ้ำ มีวัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อ.เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา เป็นต้น วัดภูเขา มีวัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี เป็นต้น เป็นวัดอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ปฏิบัติตามหลักการของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเล็งเห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมคำสอน รวมถึงพระวินัยที่ทรงบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้จะได้เรียนรู้หลักธรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรู้จักถอยและเกรงกลัวต่อบาป (หิริ โอตตปปะ) ที่จะไม่เกิดปัญหาทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักธรรมนี้จะเป็เครื่องเตือนใจเหมือนการคุ้มครองธรรมชาติให้อยู่รอดปลอดภัย หรือหลักธรรมข้ออื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ รักษา และป้องกันโดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เช่น ปฏิจจสมุบาท อริยสัจ เมตตาธรรม เป็นต้น และเรียนรู้การนำหลักปรัชญาของบุคคลสำคัญในพุทธศาสนา เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) โดยที่บุคคลเหล่านี้ได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมและคำสอนต่าง ๆ มาใช้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้อย่างรู้คุณค่าตามหลักปฏิจจสมุบาท อริยสัจ และกุศลจริยวัตรธรรม การให้ความรู้แก่ประชาชน การรณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ การส่งเสริมให้คนมีศีลธรรมได้มีบทบาทในการอนุรักษ์ การฟื้นฟูป้องกันธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักเมตตาธรรม และหิริ โอตตปปะ ให้นักท่องเที่ยวรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนให้อุดมสมบูรณ์ยั่งยืนตลอดไป

(2) เส้นทางสายอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

พิธีกรรมคือแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา หรือจัดขึ้นตามลัทธิความเชื่อถือ หรือตามขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนา พิธีกรรมเกิดขึ้นจากสาเหตุ 3 ประการ คือ เกิดจากศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนาประสงค์จะให้สังคมยึดถือปฏิบัติตาม เกิดจากหลักธรรมในศาสนาที่สังคมนำมาประพฤติปฏิบัติ และเกิดจากตัวแทนทางศาสนาที่ได้จัดรูปแบบการปกครอง หรือวางรากฐานความเชื่อทางศาสนา ดังนั้น พิธีกรรมจึงเป็นงานหรือพิธีการที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทั้งในส่วนของสังคมและปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะเพื่อตอบสนองความต้องการทางใจหรือความเชื่อของมนุษย์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีความสบายใจหรือความเป็นสิริมงคล

ในเมืองรอง 55 จังหวัด พิธีกรรม คือการแสดงออกมาเป็นความประพฤติ เป็นการกระทำ เป็นพฤติกรรม ในขณะที่ความเชื่อในทางศาสนาเกิดขึ้นบนระบบความคิดที่เกิดขึ้นกับจิตใจ ทั้งความเชื่อและ

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศาสนาต้องมีพิธีกรรม พิธีกรรมเป็นตัวกำเนิด เป็นการกระทำให้เกิดความสามัคคี เป็นสิ่งที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศาสนิกชน ให้เกิดความจงรักภักดี ยึดมั่น เลื่อมใส

องค์ประกอบของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เช่น (1) ศาสดา พระพุทธศาสนามีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาผู้ก่อตั้งและประดิษฐานพระพุทธศาสนา โดยพระองค์เป็นผู้ทรงปัญญาคุณ มหากรุณาคุณ และวิสุทธิคุณ เป็นผู้นำคำสั่งสอนที่มีเหตุผลมาประกาศสู่ชาวโลก (2) ศาสนธรรม พระพุทธศาสนาใช้หลักคำสอนที่มีเหตุผลมาเป็นศาสนธรรม พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติ (3) ศาสนบุคคล พระพุทธศาสนามีบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา (4) ศาสนพิธี พิธีกรรม ประเพณีและระเบียบทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พิธีอุปสมบท พิธีแห่เทียนเข้าพรรษา รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา

ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีศาสนสถาน ได้แก่ วัด วิหาร โบสถ์ สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป อันเป็นสถานที่รองรับการประกอบพิธีทางศาสนา พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาจึงเป็นแบบอย่าง หรือแบบแผนต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติในเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งชาวพุทธเรียกกันว่า “ศาสนพิธี” โดยจำแนกไว้เป็น 4 หมวดคือ 1. หมวดกุศลพิธี หรือพิธีบำเพ็ญกุศล 2. หมวดบุญพิธี หรือพิธีทำบุญ 3. หมวดทานพิธี หรือพิธีถวายทาน 4. หมวดปกิณกะว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด ซึ่งพิธีกรรมทั้ง 4 นี้ถูกยึดถือปฏิบัติและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และกลายมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมตามยุคสมัยและสังคมแต่ละท้องถิ่น

การท่องเที่ยววิถีพุทธนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อเที่ยวชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนธรรม เป็นต้นแล้ว ยังมีเป้าหมายอีกอย่างหนึ่ง คือ การได้เที่ยวชมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดท่องเที่ยววิถีพุทธเส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นหลายวัด เช่น ตักบาตรเทโว วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ. อุทัยธานี, ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อ.ธาตุพนม จ. นครพนม วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช, พิธีประเพณีแข่งเรือยาววัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร เป็นต้น กระจายทั่วทุกภาค

ดังนั้น เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรมนี้ จึงเป็นเส้นทางสายที่สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชาวพุทธในแต่ละภาค เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหมวดกุศลพิธี หรือพิธีบำเพ็ญกุศล หมวดบุญพิธี หรือพิธีทำบุญ หมวดทานพิธี หรือพิธีถวายทาน และหมวดปกิณกะว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด ซึ่งพิธีกรรมทั้ง 4 นี้ถูกยึดถือปฏิบัติและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และกลายมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมตามยุคสมัยและสังคมแต่ละท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 5 เส้น สรุปได้ว่าวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าเพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพและภูมิทัศน์ มีทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การท่องเที่ยววัด หรือเรียกว่า “การท่องเที่ยววิถีพุทธ” คือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญโดยมุ่งเน้นที่คุณค่าทางพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวประเภทนี้จะมี 2 มิติด้วยกัน คือ มิติเชิงสันตนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยววิถีพุทธทั้งสองมิตินี้ดังกล่าวสามารถแยกองค์ประกอบได้หลายด้าน เช่น ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น หรือรูปแบบ

ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัด 2 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบของวัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงดงามของงานพุทธศิลป์และทำบุญ ไหว้พระ ขอพร ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งภายนอกและภายในตามบริบทของวัด มีการใช้สัญลักษณ์และการสื่อสารที่ทันสมัย เข้าใจง่าย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมากนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2. รูปแบบของวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมกำลังได้รับความสนใจมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นต้น ซึ่งถึงแม้ว่าการท่องเที่ยววิถีพุทธจะถูกแบ่งออกไปในแนวทางใดก็ตาม แต่เป้าหมายของการท่องเที่ยววิถีพุทธมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อตอบสนองความต้องการ หรือเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ได้รับความนิยมมากขึ้น

4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อ “ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” นี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ปรากฏในบทที่ 4 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ได้ดังนี้

หลักการแบบ 3 E		
Education (การศึกษาวิชาชีพหรือการสร้างองค์ความรู้)	Enforcement (การบังคับใช้กฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติ ข้อบัญญัติ)	Engineering (การฟื้นฟู ผลิต และสร้างใหม่)
<p>i n p u t</p> <ul style="list-style-type: none"> -แผนการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อนำผลมาเผยแพร่ สร้างความตระหนักรู้ให้เจ้าอาวาส/ชุมชน -การสร้างเสริมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยบูรณาการกิจกรรมทางศาสนา -ทบทวนองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ถูกต้อง 	<p>การพัฒนานโยบายสาธารณะ กฎกติกา ข้อตกลงร่วมกันของสถานที่และนักท่องเที่ยว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐเสริมสร้างอาชีพในชุมชนรอบวัดท่องเที่ยว - พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน - กลุ่มอาชีพทำสินค้าจำลอง ควรพัฒนาขีดความสามารถ - สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวแบบครบวงจร - คณะสงฆ์ควรส่งเสริม หรือขยายกิจกรรมต้นแบบ เช่น กิจกรรมทางศาสนาในวัดท่องเที่ยว - พัฒนารูปแบบและการเผยแพร่ความรู้โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ - ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว



output

p
r
o
c
e
s
s

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ

- 1.เส้นทางสายโบราณสถาน/วัดดู
- 2.เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์)
- 3.เส้นทางสายศาสนสถาน/ศาสนบุคคล (เกจิอาจารย์)
- 4.เส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (สำนักปฏิบัติธรรม สายต่าง ๆ)
- 5.เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม



คุณค่าที่เป็นรูปธรรม (มิติเชิงสันตนาการ)

- ชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไหว้พระ ขอพร

คุณค่าที่เป็นนามธรรม (มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม)

- การท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยเกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม ความเชื่อ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อการรู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเมตตาให้สูงขึ้น

แผนภูมิที่ 3 : สรุปองค์ความรู้ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธแบบ 3 E

จากแผนภาพดังกล่าว สามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า “การท่องเที่ยววิถีพุทธ” ในเมืองรอง 55 จังหวัด คือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่คุณค่า การท่องเที่ยวประเภทนี้จะมี 2 มิติด้วยกัน คือ มิติเชิงสันตนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อสันตนาการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ และการศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมิใช่เข้าไปเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการเข้าไปเพื่อเรียนรู้ โดยการมองสรรพสิ่งอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาการ นมัสการเกจิอาจารย์ รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม นั่งวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น เพื่อให้เกิดสันตนาการควบคู่ไปกับการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจ การได้เยี่ยมชมความงาม การได้รับความรู้ ประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่าง ๆ พร้อมกับสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยววิถีพุทธ ดังนั้น การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงมิใช่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต่อ คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา คือ ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี (ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้บริสุทธิ์) การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงมีคุณค่าทั้งมิติเชิงสันตนาการและมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ทั้งการเยี่ยมชมและสืบสานอนุรักษ์คุณค่าศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดสันตนาการควบคู่ไปกับการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดจึงเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยหลักการ 3 E คือ

Education (การศึกษาวิจัยหรือการสร้างองค์ความรู้) ได้แก่ 1) แผนการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อนำผลมาเผยแพร่ สร้างความตระหนักรู้ให้เจ้าอาวาส/ชุมชน 2) การสร้างเสริมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยบูรณาการกิจกรรมทางศาสนา 3) ทบทวนองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ถูกต้อง

Enforcement (การบังคับใช้กฎหมาย ข้อปฏิบัติ ข้อบัญญัติ) ได้แก่การพัฒนานโยบายสาธารณะ กฎกติกา ข้อตกลงร่วมกันของสถานที่และนักท่องเที่ยว

Engineering (การฟื้นฟู ผลิต และสร้างใหม่) ได้แก่ 1) รัฐเสริมเสริมอาชีพในชุมชนรอบวัดท่องเที่ยว 2) พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน 3) กลุ่มอาชีพทำสินค้าจำลองควรพัฒนาขีดความสามารถ 4) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวแบบครบวงจร 5) คณะสงฆ์ควรส่งเสริม หรือขยายกิจกรรมต้นแบบ เช่น กิจกรรมทางศาสนาในวัดท่องเที่ยว 6) พัฒนารูปแบบและการเผยแพร่ความรู้โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ 7) ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

การบูรณาการร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยหลักการ 3 E จะก่อให้เกิดคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว กล่าวคือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ (เกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์ ประวัติความเป็นมา) เพื่อแนะนำและเชิญชวนสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในลักษณะที่มีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1) ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางๆ ที่เกี่ยวกับที่ตั้งของวัดเนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถที่จะค้นหาเส้นทางการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางผ่านช่องทาง Google Maps การติดต่อมีความสำคัญมากเนื่องจากหากนักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website โดยเฉพาะทาง Website ของวัดสามารถที่จะดึงรีวิวกี่ดีในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Tripadvisor มาโชว์ไว้ใน Website ของวัดได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตามไปดูในรีวิวอื่น ๆ ได้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ช่วยในการตัดสินใจมาเที่ยววัดได้

2) ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางๆ เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของวัด ซึ่งอาจจะเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ละแวกวัด ตัววัดเองอาจจะไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ของวัดเอง แต่ยังมีประวัติศาสตร์ละแวกวัดด้วย เพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์ละแวกวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมรดกเทศก์ท้องถิ่นได้ หรือชุมชนบวร ได้ ซึ่งชุมชนอาจจะมีการเก่าแก่ประวัติศาสตร์ที่เขามีสถูปหรือวัตถุสิ่งของที่เขามีที่ไม่เคยปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ มาก่อน เอามาบูรณาการกับวัด ก็จะได้ประวัติศาสตร์ละแวกวัดที่เข้มแข็ง แล้วก็เพิ่มเรื่องของเส้นทาง ภาพบรรยากาศของวัดซึ่งสามารถใช้เป็นลิงค์ให้เห็นภาพบรรยากาศโดยรวมดูว่ามีความปลอดภัย ธรรมชาติเป็นอย่างไร หรือสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้โดยง่ายและน่าจะดึงดูดกลุ่มคนท่องเที่ยวได้

2. ข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ (เกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม) ในลักษณะที่มีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1) การท่องเที่ยวจะมีอยู่ 2 มิติด้วยกัน การที่จะไปเจาะลึกหรือว่าไปเรื่องของการศึกษาปฏิบัติท่องเที่ยวในเชิงศาสนาหรือว่าท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องเฉพาะที่คนชื่นชอบ หมายถึงว่าในแต่ละแหล่งนั้นมีอะไรที่เป็นไฮไลท์อาจจะแบ่งเป็นประเภทว่าเป็นโบราณสถานประเภทไหนโดยแบ่งวัดที่น่าสนใจเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งเรื่องของศิลปะซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาเรียนรู้กรณีวัดที่เน้นผ่าน Nature หรือการฟื้นฟูพัฒนาจิตใจ วัดสายท่องเที่ยวต้องดูว่าเป็นสายประเภทไหน ถ้าเป็นแนวอีสานเหนือ ก็เป็นสายแนวพญานาคหรือประเภทความสวยงามในเชิงศิลปะพิจารณาว่าวัดที่เลือกมานั้นมีไฮไลท์อะไร อย่างทางภาคเหนือโดดเด่นเรื่องของพระธาตุเป็นการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งนอกเหนือจากการไปชมสถาปัตยกรรมที่งดงามของวัดแล้ว ไปนมัสการพระเกจิอาจารย์แล้ว ยังมีอย่างอื่น เช่นทางอีสานใต้ก็จะเป็นเรื่องของความเชื่อซึ่งเป็นความหลากหลาย เราต้องสามารถสโคปลงไปว่าจะเอาประเภทไหนแล้วจัดออกมาให้ครอบคลุม ซึ่งอาจจะต้องไปผนวกกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เป็น

ธรรมชาติหรือมีความสวยงาม หรือ มีความสะดวกสบาย หรือมีชุมชนที่น่าสนใจ ต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เทคโนโลยีสามารถเสริมเอ็นจินหาตัวข้อมูลให้กับวีวี

2) จุดเด่นของแต่ละวัดทั้งภายในวัดเองหรือรอบนอกวัดหรือชุมชนโดยรอบวัดอาจจะแบ่งไปตามสาย สายมูเตลู หรือว่าเป็นสายประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถาน เฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่แปลก ๆ ให้เพิ่มเติมเข้าไปเพื่อดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เพราะการไปท่องเที่ยวไม่ใช่แค่ท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่จะควบคู่กับการเรียนรู้ทั้งภายในวัดและรอบ ๆ วัด

3) เรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือ กิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมพิเศษที่วัดได้จัดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ที่มีขึ้นประจำปี กำหนดขึ้นในเดือนไหน อย่างไร เป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้และหากจะมีมีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่นภายในวัดที่สามารถบรรยายได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ได้ จะเป็นประโยชน์มากขึ้นในการตัดสินใจสำหรับคนที่ไม่ได้จะเข้าไปทำบุญเพียงอย่างเดียวจะเป็นการเพิ่มเติมเส้นทางท่องเที่ยว

4) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดได้เรียนรู้วิถีพุทธในด้านต่างๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธี ที่สืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัยในแต่ละท้องถิ่น และรวมไปถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา เพื่อให้รู้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้เหล่าเวไนยสัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ ละบาปอกุศลทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง

3. ข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ ในลักษณะที่มีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1) การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเชิงศาสนาที่คนไทยไม่ยุ่งยากไม่ลำบากเนื่องจากสามารถที่จะเดินทางไปแล้วก็ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมการใช้ Google map ซึ่งอาจจะเชื่อมโยงต่อไปยังเว็บไซต์ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ การโฆษณาประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีหลายช่องทาง ทั้ง Twitter หรือจะเป็น YouTube ต้องทำให้ข้อมูลที่เป็น Real Time ในสถานการณ์จริง การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปหรือค้นหาข้อมูลไม่ใช่เฉพาะภาษาไทย นักท่องเที่ยวจะเลือกพื้นที่ที่เขาจะไปคือพื้นที่จังหวัดไหน และรูปแบบของการเดินทางจะเป็นการเชื่อมโยงกับทางอากาศไปอย่างไรและทางบกไปอย่างไรการบ่งบอกการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกโดยรอบวัด ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกสต์เฮาส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการโปรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ยิ่งเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนี้ถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปวัดไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียงเขาสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่สิ่งสำคัญคือวีวี เป็นกระแสการเที่ยว

ตามกระแสตามเทรน เป็นข้อมูลกลางต้องเผยแพร่ออกไปต้องปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ และให้วัดได้ ช่วยคิดค้นข้อมูลเหล่านี้ด้วยจะช่วยให้ออกกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด

3) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกันนักท่องเที่ยวโดยปกติคงไม่มีใครอยากไปเที่ยวล่ำฟ้างวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่เที่ยวใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัดดึงดูดให้คนมาวัดนั้นนอกจากเที่ยววัดนี้ตรงนี้ยังสามารถไปสถานที่ตรงอื่น ๆ ได้ สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้

นอกจากนั้นเมื่อมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยหลักการ 3 E ดังกล่าว จะทำให้เส้นทางวัดท่องเที่ยว 55 วัด และสถานปฏิบัติธรรม 24 วัด รวม 79 วัดในเส้นทางทั้ง 5 ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านต่างๆ เช่น **ด้านเศรษฐกิจ** กล่าวคือ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางฯ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน อีกทั้งสามารถสืบค้นข้อมูลแบบออนไลน์ผ่าน Website ได้จากทั่วโลก ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธให้ขยายขอบเขตออกไปทั่วโลก เกิดผลดีต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศได้ **ด้านสังคม** กล่าวคือ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และผู้สนใจทั่วไป สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางฯ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน จึงสามารถนำข้อมูลด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ ไปส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมเชิงพุทธ หรือการปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธได้ **ด้านสิ่งแวดล้อม** กล่าวคือ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน สามารถนำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” เป็นโครงการย่อย 1 ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” โครงการย่อยที่ 1 นี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด และ 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาเชิงเอกสาร โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คู่มือการท่องเที่ยว สารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว จากแหล่งผู้ให้บริการฐานข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศทั้งหน่วยงานรัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่าง ๆ รวมทั้งทัศนะจากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 55 จังหวัด โดยตั้งประเด็นไว้ 3 ประเด็น คือ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม และ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ พร้อมทั้งการถ่ายภาพนิ่ง และภาพวิดีโอ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ เน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดเพื่อนำมาสร้างระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายภาคส่วน ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ

1) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ เช่น ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

2) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ เช่น การแบ่งประเภทเส้นทาง (Route) สถานที่สำคัญภายในสถานที่นั้น กิจกรรมสำคัญทั้งปี และคุณค่าที่จะได้รับทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

3) แนวทางการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ทั้งนี้ ในรายละเอียดของข้อความจะได้แสดงรายละเอียดในหัวข้อเครื่องมือวิจัย ซึ่งอยู่ในหัวข้อต่อ ๆ ไป

3. การศึกษาเชิงปฏิบัติการ โดยคณะผู้วิจัยจัดทำชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรมที่ใช้เป็นชุดปฏิบัติการในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะตามแนวคำถามที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเสียง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในงานวิจัย โดยรายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 คน

4. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยจัดทำแนวทางเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง โดยเลือกเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 79 สถานที่ ประกอบด้วย (1) ภาคเหนือ จำนวน 16 จังหวัด ประกอบด้วย 1. กำแพงเพชร 2. เชียงราย 3. ตาก 4. นครสวรรค์ 5. น่าน 6. พะเยา 7. พิจิตร 8. พิษณุโลก 9. เพชรบูรณ์ 10. แพร่ 11. แม่ฮ่องสอน 12. ลำปาง 13. ลำพูน 14. สุโขทัย 15. อุตรดิตถ์ 16. อุทัยธานี (2) ภาคกลาง จำนวน 7 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ชัยนาท 2. ราชบุรี 3. ลพบุรี 4. สมุทรสงคราม 5. สิงห์บุรี 6. สุพรรณบุรี 7. อ่างทอง (3) ภาคใต้ จำนวน 9 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ชุมพร 2. ตรัง 3. นราธิวาส 4. ปัตตานี 5. นครศรีธรรมราช 6. พัทลุง 7. ยะลา 8. ระนอง 9. สตูล (4) ภาคตะวันออก จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย 1. จันทบุรี 2. ตราด 3. นครนายก 4. ปราจีนบุรี 5. สระแก้ว และ (5) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 จังหวัด ประกอบด้วย 1. กาฬสินธุ์ 2. ชัยภูมิ 3. นครพนม 4. บึงกาฬ 5. บุรีรัมย์ 6. มหาสารคาม 7. มุกดาหาร 8. ยโสธร 9. ร้อยเอ็ด 10. เลย 11. ศรีสะเกษ 12. สกลนคร 13. สุรินทร์ 14. หนองคาย 15. หนองบัวลำภู 16. อำนาจเจริญ 17. อุตรธานี 18. อุบลราชธานี

วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมทั้งสิ้น 79 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด ดังกล่าว ส่วนใหญ่มีทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง หรือใกล้ชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป วัดส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลการติดต่อ หรือรายละเอียดที่เป็นฐานข้อมูลของวัดในรูปแบบของเว็บไซต์ หรือรูปแบบของข้อมูลวัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีอื่น ๆ วัดส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีคุณค่า มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น มีธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงาม วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งในแง่ของกิจกรรมทางศาสนา เช่น

สวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร วันบูรพาจารย์ หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวดูโดยมีจุดเด่นที่สิ่งดึงดูดใจทั้งภายในวัดเอง หรือชุมชนโดยรอบวัด เช่น วัฒนธรรม หรือประเพณีท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ในขณะที่วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งเหล่านี้เป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับวัดเหล่านั้นส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติที่เข้ากับองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการปฏิบัติการพบว่า สารสนเทศการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ควรประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 3 ตอน รวม 9 สารสนเทศ ดังนี้

(1) ฐานข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา สรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ

1) ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางๆ ควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับ ที่ตั้งของวัด เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะสามารถที่จะค้นหาเส้นทางการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางผ่านช่องทาง Google Maps การติดต่อมีความสำคัญมากเนื่องจากหากนักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website โดยเฉพาะทาง Website ของวัดสามารถที่จะดึงรีวิวที่ดีในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Tripadvisor มาโชว์ไว้ใน Website ของวัดได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตามไปดูในรีวิวอื่น ๆ ได้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ช่วยในการตัดสินใจมาเที่ยววัดเราได้

2) ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางๆ ควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของวัด ซึ่งอาจจะเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ละแวกวัด ตัววัดเองอาจจะไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ของวัดเอง แต่ยังมีประวัติศาสตร์ละแวกวัดด้วย เพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์ละแวกวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมรดกเทศก์ท้องถิ่นได้ หรือชุมชนบวร ซึ่งชุมชนอาจจะมีความเก่าแก่ประวัติศาสตร์ หรือวัตถุสิ่งของที่มี ที่ไม่เคยปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ มาก่อน เอามาบูรณาการกับวัด ก็จะได้ประวัติศาสตร์ละแวกวัดที่เข้มข้น แล้วก็เพิ่มเรื่องของเส้นทาง ภาพบรรยากาศของวัดซึ่งสามารถใช้เป็นลิงค์ให้เห็นภาพบรรยากาศโดยรวมว่ามีความปลอดภัย ธรรมชาติเป็นอย่างไร หรือสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ง่ายและน่าจะดึงดูดกลุ่มคนท่องเที่ยวได้

(2) ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม สรุปได้เป็น 4 ประเด็น หลัก ๆ คือ

1) การท่องเที่ยวจะมีอยู่ 2 มิติด้วยกัน การที่จะไปเจาะลึกหรือว่าไปเรื่องของการศึกษาปฏิบัติ ท่องเที่ยวในเชิงศาสนาหรือว่าท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องเฉพาะที่คนชื่นชอบ หมายถึงว่าในแต่ละแหล่งนั้นมีอะไรที่เป็นไฮไลท์อาจจะแบ่งเป็นประเภทว่าเป็นโบราณสถานประเภทไหน โดยแบ่งวัดที่น่าสนใจเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งเรื่องของศิลปะซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาเรียนรู้กรณีวัดที่เน้นผ่านธรรมชาติ (Nature) หรือการฟื้นฟูพัฒนาจิตใจ วัดสายท่องเที่ยวต้องดูว่าเป็นสายประเภทไหน ถ้าเป็นแนวฮิสทอรีก็จะเป็นสายแนวพญานาคหรือประเภทความสวยงามในเชิง

ศิลปะพิจารณาว่าวัดที่เลือกมานั้นมีไฮไลท์อะไร เช่น ทางภาคเหนือโดดเด่นเรื่องของพระธาตุ เป็นการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งนอกเหนือจากไปชมสถาปัตยกรรมที่งดงามของวัด ไปนมัสการพระเกี้ยวอาจารย์แล้ว ยังมีอย่างอื่นอีกหรือไม่ หรือทางอีสานใต้ก็จะเป็นเรื่องของความเชื่อซึ่งเป็นความหลากหลาย ควรสโคปลงไปถึงแต่ละประเภทแล้วจัดออกมาให้ครอบคลุม ซึ่งอาจจะต้องไปผนวกกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เป็นธรรมชาติหรือมีความสวยงาม หรือ มีความสะดวกสบาย หรือมีชุมชนที่น่าสนใจ ต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เทคโนโลยีสามารถค้นหาตัวข้อมูลให้กับบริวิ

2) จุดเด่นของแต่ละวัดทั้งภายในวัดเองหรือรอบนอกวัดหรือชุมชนโดยรอบวัดอาจจะแบ่งไปตามสาย สายมูเตลู หรือว่าเป็นสายประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถาน เฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่แปลก ๆ ให้เพิ่มเติมเข้าไปเพื่อดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เพราะการไปท่องเที่ยวไม่ใช่แค่ท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่จะควบคู่กับการเรียนรู้ทั้งภายในวัดและรอบ ๆ วัด

3) กิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมพิเศษที่วัดได้จัดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ที่มีขึ้นประจำปี กำหนดขึ้นในเดือนไหนอย่างไร เป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้และหากจะมีคฤหาสน์ท้องถิ่นภายในวัดที่สามารถบรรยายได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนได้ จะเป็นประโยชน์มากขึ้นในการตัดสินใจสำหรับคนที่ไม่ได้จะเข้าไปทำบุญเพียงอย่างเดียวจะเป็นการเพิ่มเติมเส้นทางท่องเที่ยว

4) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือเชิงวัฒนธรรมโดยมุ่งเน้นเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดได้เรียนรู้วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธีที่สืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัยในแต่ละท้องถิ่น และรวมไปถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา เพื่อให้รู้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้เหล่าเวไนยสัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ ละบาปอกุศลทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผุดผ่อง

(3) ฐานข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ) สรุปได้เป็น 3 ประเด็นหลักๆ คือ

1) การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเชิงศาสนานั้นคนไทยไม่ยุ่งยากไม่ลำบากเนื่องจากสามารถที่จะเดินทางไปแล้วก็เสิร์ชข้อมูลเพิ่มเติมการใช้ Google map ซึ่งอาจจะเชื่อมโยงต่อไปยังเว็บไซต์ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ การโฆษณาประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีหลายช่องทาง ทั้ง Twitter หรือจะเป็น YouTube ต้องทำให้ข้อมูลที่เป็น Real Time ในสถานการณ์จริง การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปหรือค้นหาข้อมูลไม่ใช่เฉพาะภาษาไทยนักท่องเที่ยวจะเลือกพื้นที่ที่เขาจะไปคือพื้นที่จังหวัดไหน และรูปแบบของการเดินทางจะเป็นการเชื่อมโยงกับทางอากาศไปอย่างไรและทางบกไปอย่างไรการบ่งบอกการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ 2) สิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกโดยรอบวัด ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกสเฮ้าส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการโปรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ยิ่งเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่

ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปวัดได้ไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียง นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่สิ่งสำคัญคือรีวิว เป็นกระแสการเที่ยวตามกระแสตามเทรน เป็นข้อมูลกลางต้องเผยแพร่ออกไป ต้องปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ และให้วัดได้ช่วยคิดค้นข้อมูลเหล่านี้ด้วยจะช่วยให้ถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด

3) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน นักท่องเที่ยวโดยปกติคงไม่มีใครอยากไปเที่ยวลำพังวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัดดึงดูดให้คนมาวัดนี้ นอกจากเที่ยววัดนี้ตรงนี้ยังสามารถไปสถานที่อื่น ๆ ได้ สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้ สรุปผลการศึกษาดังกล่าวเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 8 สรุปผลการออกแบบและการพัฒนาฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนามและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ฐานข้อมูลที่ตั้ง ช่องทางการติดต่อ ประวัติความเป็นมา	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม + ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	
	ที่ตั้ง	เพิ่มช่องทางการเข้าถึงวัดผ่านเทคโนโลยี เช่น Google Maps
	ช่องทางการติดต่อ	ให้ความสำคัญกับช่องทางการติดต่อ / เพิ่มช่องทางการเข้าถึง เช่น โทรศัพท์ Line Facebook Website
ประวัติความเป็นมาของวัด	นำเสนอแง่มุมทางประวัติศาสตร์ของวัดและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับวัด	

ฐานข้อมูล เกี่ยวกับ สถานที่ (การแบ่งประเภทเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม + ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	
	การแบ่งประเภทเส้นทาง	<ul style="list-style-type: none"> - แต่ละวัดอยู่ในส่วนการศึกษาปฏิบัติ ท่องเที่ยวในเชิงศาสนา หรือว่าท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม - วัดสายท่องเที่ยวควรจัดเป็นสาย หรือประเภทไหน เช่น ภาคอีสานเหนือ ก็เป็นสายแนวพญานาค หรือประเภทความสวยงามในเชิงศิลปะ เป็นต้น ทางภาคเหนือโดดเด่นเรื่องของพระธาตุ เป็นการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด เป็นต้น และทางภาคใต้จะมีความโดดเด่นทางเจดีย์ เป็นต้น
	สถานที่ที่น่าสนใจในวัด	จุดเด่นของแต่ละวัดอาจจะแบ่งไปตามสาย สายมูเตลู หรือว่าเป็นสายประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรม โบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์
	กิจกรรม	มีความสำคัญในฐานะเป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้ และควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นภายในวัดที่สามารถบรรยายได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ได้
คุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม	<p>รูปธรรม: เป็นส่วนมุ่งเน้นเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัดได้เรียนรู้วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และพุทธพิธี</p> <p>นามธรรม: เป็นส่วนส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา ให้รู้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา</p>	

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ	ฐานข้อมูลที่พบจากภาคสนาม + ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	
	เส้นทางและการเดินทาง	รูปแบบของการเดินทางควรให้เห็นการเดินทางที่เป็นระบบ และเป็นการเชื่อมโยงทั้งทางอากาศ และทางบก
	สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ	ข้อมูลเหล่านี้ คือ ที่พัก โรงแรม เกสเฮ้าส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ ควรเป็นส่วนที่ชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพราะนักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปพร้อมๆ กัน เช่น ไปวัดได้เรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง
สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง	การระบุสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัด นอกจากเที่ยววัดนี้แล้วยังสามารถไปสถานที่เที่ยวอื่น ๆ ได้ สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะต้องดึงดูดคนที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้	

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก) และสถานที่รอบวัดที่น่าสนใจอื่น ๆ ซึ่งจัดลงในองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) ที่พัก (Accommodation) และจัดลงใน 3 ส่วนสำคัญ 9 สารสนเทศ คือ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา (2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม (3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ)

ฐานข้อมูลทั้ง 3 ส่วนสำคัญ 9 สารสนเทศดังกล่าวจัดลงใน 5 เส้นทาง คือ 1. สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ 2.สายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์) 3.สายศาสนสถาน/ศาสนธรรม 4. สายศาสนวัตถุ/ศาสนบุคคล 5. สายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังนี้

1. เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ภายในวัดจะประกอบด้วยโบราณสถานหลายอย่าง เช่น เจดีย์ (หรือพระธาตุ) โบสถ์วิหาร/ ปราสาทขอม / เทวาลัย/พระปรางค์ /พระพุทธรูป/ หอไตรโบราณ เป็นต้น โบราณสถานดังกล่าวนอกจากจะถูกใช้เพื่อประกอบพิธีกรรม เป็นต้นแล้ว ยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้เยี่ยมชมได้สัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนหลักธรรมในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ ในเมืองรอง 55 จังหวัด วัดที่นิยมสร้างพระเจดีย์ เป็นต้น เช่น

ภาคเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุคุดยตุ่ง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย มีพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้ายหรือกระดูกไหปลาร้า สร้าง พ.ศ. 1454 เป็นปฐมเจดีย์แห่งล้านนา (2) วัดพระธาตุคุดยอกองมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน มีพระธาตุเจดีย์ที่สวยงาม 2 องค์ พระเจดีย์องค์ใหญ่สร้างโดยจองต่องสู่ เมื่อ พ.ศ. 2403 เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ ซึ่งนำมาจากประเทศพม่า ส่วนพระธาตุเจดีย์องค์เล็กสร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดยพระยาสิงหนาทราชา เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก (3) วัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อกันใจ) อ.บ้านตาก จ.ตาก มีพระเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมด้วยเศาศอีก 4 องค์ (4) วัดพระบรมธาตุ ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร มีพระบรมธาตุเจดีย์ทรงลังกา บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (5) วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.ลำพูน พระบรมธาตุหริภุญชัยมีเจดีย์แบบล้านนาไทยแท้ๆ ที่ลึงตัวสวยงาม ภายในพระบรมธาตุบรรจุพระเศศบรรจุในโกศทองคำประดิษฐานในพระเจดีย์ ประกอบด้วยฐานปัทมแบบฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วเป็นฐานเชิงกลมสามชั้น ตั้งรับองค์ระฆังกลม บัลลังก์ย่อเหลี่ยม เจดีย์มีลักษณะใกล้เคียงกับพระธาตุคุดยอกองมูที่จังหวัดเชียงใหม่ สูง 25 วา 2 ศอก ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก 1 คืบ มีสติ- บัญชร (รั้วเหล็กและทองเหลือง) 2 ชั้น สำเภาทอง ประดิษฐานอยู่ประจำรั้วชั้นนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้ มีซุ้มกุ่มภักดิ์ และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นั้งทุกหอ นอกจากนี้ยังมีโคมประทีป และแท่นบูชาก่อประจำไว้เพื่อเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชน (6) วัดบรมธาตุ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ มีเจดีย์พระบรมธาตุ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า พระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบลังกาทรงกลมฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ฐานล่างมีเจดีย์องค์เล็ก ๆ เป็นบริวารอยู่ 4 มุม ฐานชั้นที่ 3 มีซุ้มคูหา 4 ด้าน เชื่อกันว่าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เรียกว่า อูรังคะธาตุ คืออัฐิส่วนหน้าอก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีพระธาตุพนมถือเป็นพระธาตุที่เกิดของคนเกิดปีวอก และเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้เกิดวันอาทิตย์ ตัวองค์พระธาตุนี้มีลักษณะคล้ายเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมโดดเด่นด้วยลายพื้นสีขาวตัดกับลวดลายสลักสีทองอร่ามงามตา ด้านบนยอดพระธาตุก็มีฉัตรทองคำและมีพลอยประดับแวววาวอย่างสวยงาม ภายในพระธาตุได้บรรจุพระอูรังคะธาตุ (กระดูกหน้าอกส่วนหน้า) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (2) พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย จ.เลย มีเจดีย์สร้างเป็นสัญลักษณ์สัจจะ-สามัคคี มีรูปทรงลักษณะศิลปกรรมแบบล้านช้าง องค์พระธาตุสูง 19.19 เมตร ฐานกว้างด้านละ 10.89 เมตร ฐานเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัส ย่อมุมไม้สิบสอง องค์ระฆังทรงบัวเหลี่ยมคล้ายพระธาตุพนม พระธาตุหลวง (เวียงจันทน์) พระธาตุศรีโคตรบอง (แขวงคำม่วน) และอีกมากมายแถบลุ่มน้ำโขง

ภาคใต้ เช่น (1) วัดพระบรมธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร มีพระธาตุเจดีย์หนึ่งในจตุรธรรมธาตุ ลักษณะขององค์พระธาตุคล้ายกับพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช แต่มีขนาดย่อมกว่า ภายในวัดมีพิพิธภัณฑวัดพระธาตุสวี โดยมีการจัดแสดงพระพุทธรูปโบราณที่ขุดค้นพบในบริเวณพระธาตุถูกนำมาเก็บไว้ยังอาคารแห่งนี้ (2) วัดวาริบรรพต (วัดบางนอน) อ.เมือง จ.ระนอง มีมหาพุทฺธิยเจดีย์ศรีบรรพต เป็นเจดีย์รูปทรงแบบพม่า จำลองมาจากเจดีย์ชเวดากอง ที่ย่างกุ้ง ประเทศเมียนมา โดยรอบจะมีพระประจำวันเกิดอยู่โดยรอบพระเจดีย์ เป็นการสร้างร่วมกันระหว่างชาวพุทธไทยและเมียนมา (3) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระธาตุ) อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช มีพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์สถาปัตยกรรมแบบทรงระฆังคว่ำ มีจุดเด่นที่ยอดเจดีย์ ซึ่งหุ้มด้วยทองคำแท้ เป็นต้น

2. เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์)

ในเมืองรอง 55 จังหวัด ศิลปินนิยมประยุกต์สร้างสรรค์สร้างศิลปกรรมผ่านทางสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงความคิดเข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น อริยวัชฌิธรรม 5 ไตรสรณคัมภ์ ความกตัญญู หลักกรรม เป็นต้น โดยผสมผสานวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วยศิลปกรรมภายในวัด มีตัวอย่าง เช่น

ภาคเหนือ เช่น (1) วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ได้แก่ เจดีย์พระธาตุผาแก้ว ซึ่งบนยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ความพิเศษของเจดีย์ คือ ลวดลายการตกแต่งด้วยถ้วยกระเบื้อง หินสีต่าง ๆ ดึงดงามแปลกตา และบริเวณใต้ฐานพระเจดีย์ใช้เป็นที่เก็บรวบรวมหลักธรรมคำสอน ภาพปริศนาธรรม และเป็นที่ยอมรับศรัทธาสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป (2) วัดศรีวงศ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ ได้แก่ พระจุฬามณีเจดีย์ เป็นองค์เจดีย์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนยอดเขาด้านในเจดีย์ มีทั้งหมดสี่ชั้น และมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ศิลปผสมเชียงแสน สุโขทัย และรัตนโกสินทร์ (3) วัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย ได้แก่ ถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่จัดว่าเป็นเอกลักษณ์ วิจิตรเชิงศิลปะโบราณทรงไทยล้านนาขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น โบสถ์เรือนแก้ว วิหารล้านนา ลานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนักธรรม รวมทั้งพระพุทธรูปทองคำ ศิลปะสมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น (1) วัดเขาพระอังคาร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ได้แก่ โบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังและเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษ (2) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ ได้แก่ อุโบสถบนเรือสุพรรณหงส์ (3) วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ได้แก่ อุโบสถเรืองแสง (4) วัดสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ อ.ภูเรือ จ.เลย ได้แก่ โบสถ์ วิหารที่สร้างด้วยไม้สักแกะสลัก เล่าเรื่องราวพุทธประวัติ เป็นต้น

ภาคตะวันออก เช่น (1) วัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก ได้แก่ พุทธศิลป์ที่สวยงามควรค่าแก่การมาเยี่ยมชม เริ่มตั้งแต่ซุ้มประตูวัด พระพุทธรูปสี่เหลี่ยมทองปางปาเลยโล่ วิหารเขียนที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ด้านบน พระอุโบสถ สวนปฏิบัติธรรมที่สร้างด้วยศิลปะที่อ่อนช้อยงดงามและแปลกตา (2) วัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี ได้แก่ อุโบสถที่มีการบูรณะใหม่จากเดิมสีขาวให้เป็นสีแดงอิฐและสีชมพู มีลวดลายแกะสลักที่งดงาม ตัวอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย จีน ยุโรป ขอม ที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว (3) วัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด ได้แก่ พระอุโบสถก่ออิฐถือปูน ผนังด้านนอกสีขาว บานประตูหน้าต่างเป็นไม้ ด้านในมีจิตรกรรมฝาผนังศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลายพระพุทธรูปปางแสดงธรรม ลายดอกพุดตาน เพดานเป็นรูปดาว มีลายกลีบบัวซ้อนอยู่ภายใน มีพระประธานคือ

“หลวงพ่อดโต” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะพิเศษ คือที่นิ้วมือนิ้วเท้าของท่าน ช่างได้สร้างให้มีลักษณะต่างจากพระพุทธรูปทั่วไป คือ เป็นสีขาวย่น เหมือนมนุษย์ เป็นต้น

ภาคใต้ เช่น (1) วัดภูเขาทอง อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ได้แก่ พระพุทธรูปไสยาสน์ปางปรินิพพาน หรือ พระนอนทรงเทริดมโนราห์อายุกว่า 1,000 ปี ที่มีเพียงองค์เดียวในประเทศไทย ความยาวกว่า 8 เมตร และกว้างกว่า 2 เมตร สร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย (2) วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีจุดเด่นที่สวยงามโดยอาคารสถาปัตยกรรมแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์โดดเด่นมาก เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความเป็นพุทธ มุสลิม และจีน และมีพระอุโบสถ ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเขียนโดยฝีมือที่งดงาม และถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นปักษ์ใต้ เป็นต้น

3. เส้นทางสายศาสนสถาน/ศาสนบุคคล (เกจิอาจารย์)

ศาสนสถาน เช่น วัด พระปรารค์ อุโบสถ วิหาร สลุปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรมจารีต ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ เป็นต้น เส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด สายศาสนสถานนี้ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน และเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และความเป็นอัจฉริยะของชุมชนในแต่ละพื้นที่ มีศิลปะฝีมือที่มีจุดเด่น และงดงาม เช่น วัดชลธาราสিংเห มีพระอุโบสถที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามและถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ท้องถิ่นปักษ์ใต้ไว้อย่างโดดเด่น นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหยังมีศาลาธรรมเก่าแก่ เป็นศิลปะปักษ์ใต้ผสมสถาปัตยกรรมจีน โดยอาคารสถาปัตยกรรมแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความเป็นพุทธ มุสลิม และจีน ภูมิทัศน์รอบ วัดชลธาราสিংเหเป็นบรรยากาศศรมน้ำ ซึ่งสามารถเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว จึงถือเป็นวัดที่มีความสำคัญอันทรงคุณค่าและเป็นศูนย์กลางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เหมาะแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหแล้วยังมีวัดประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ กระจัดกระจายอยู่ตามเส้นทางสายนี้ในเมืองรอง 55 จังหวัด นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางสายนี้จะสัมผัสกับภูมิทัศน์ ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น

นอกจากนั้น สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนอกจากจะรับรู้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะเป็นศาสนบุคคลแล้ว ยังรับรู้บทบาทที่โดดเด่นของพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (เกจิอาจารย์) ในเมืองรอง 55 จังหวัด บทบาทของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น บทบาทการเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของหลวงปู่ทวด วัดช้างให้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระเกจิอาจารย์ในตำนานที่มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก เป็นรูปสำคัญ 1 ใน 2 มหาเกจิอาจารย์ของเมืองไทยคู่กับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ บทบาทของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต วัด

ปาสุทราวาส ผู้ได้ปฏิบัติตนตามแนวทางคำสอนพระศาสดาอย่างเคร่งครัด และยึดถืออุตงควัตรด้วยจริยวัตรปฏิบัติทางงาม จนได้รับการยกย่องจากผู้ศรัทธาทั้งหลายว่าเป็นพระผู้เลิศทางอุตงควัตร ท่านวางแนวทางในการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่สมณะประชาชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งหลวงปู่มั่น ได้รับการประกาศให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก สาขาสันติภาพ จากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก (UNESCO) เป็นต้น

4. เส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (สำนักปฏิบัติธรรมสายต่าง ๆ)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยีได้ดึงดูดความสนใจพุทธศาสนิกชนออกไปจากความสนใจเรียนรู้และปฏิบัติธรรมอันเป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ในระดับต่าง ๆ การส่งเสริมพัฒนาการศึกษาหลักไตรสิกขา ทั้งการเรียนรู้และปฏิบัติให้ถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับสังคมในปัจจุบันและอนาคตด้วย ในเมืองรอง 5 จังหวัด มีวัดสายปฏิบัติธรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ จำนวน 5 แนวหลัก ๆ คือ 1. แนวอานาปานสติ 2. แนวพุทโธ 3. แนวพองยุบ (สติปัญญา) 4. แนวสัมมาอรหัง และ 5. แนวกายเคลื่อนไหว/รูปนาม กระจายอยู่ในวัดตามภาคต่าง ๆ เช่น

สายที่ 1. แนวอานาปานสติ คือ (1) วัดทุ่งเขา ต.แสนตุง อ.เขาสมิง จ.ตราด (2) วัดป่าชัยมงคล (วัดพรรั้ง) อ.บางรีน จ.ระนอง **สายที่ 2. แนวพุทโธ** คือ (1) วัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) วัดภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ (3) วัดป่าถ้ำวัวสุญญตาราม อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน (4) วัดนาหลวงอภิญาเทสิตธรรม (ภูย่าอู่) อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี (5) วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี (6) วัดป่าหนองไผ่ อ.เมือง จ.สกลนคร (7) วัดดงก้าวกัลยาราม อ.ศีลาลาด จ.ศรีสะเกษ (8) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อ.บัวเชษฐ จ.สุรินทร์ (หลวงพ่อเย็น) (9) วัดศรีอุบลรัตนาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี (10) วัดเจติยาภิรมย์วิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.บึงกาฬ (11) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี (12) วัดศรีทวี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช **สายที่ 3. แนวพองยุบ (สติปัญญา)** (4) คือ (1) วัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร (2) วัดพระพุทธบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน (3) วัดสุขสำราญ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (4) วัดพิชโสภาราม อ.เขมราษฎร์ จ.อุบลราชธานี (5) วัดเนรมิตวิปัสสนา อ.ด่านซ้าย จ.เลย (6) วัดถ้ำสุเมโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง **สายที่ 4. แนวสัมมาอรหัง** คือ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี และ **สายที่ 5. แนวกายเคลื่อนไหว /รูปนาม** คือ (1) วัดแพร่แสงเทียน อ.ร้องกวาง จ.แพร่ (2) วัดป่าสุคะโต อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ เป็นต้น

5. เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม

(ก) **เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม** บนพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิตย่อมมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสรรพสัตว์และมนุษย์ ซึ่งในอดีตนั้นมนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น พุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน มีความสัมพันธ์และสอดคล้องอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ดังที่ปรากฏในพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ เผยแผ่พระพุทธศาสนา และปรินิพพาน ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีพุทธบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ ที่มีปรากฏในพระวินัย มีส่วนช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็น

อย่างดี ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดบนเส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและหลายวัด เช่น **วัดถ้ำ** มีวัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อ.เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา เป็นต้น **วัดภูเขา** มีวัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี เป็นต้น เป็นวัดอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ปฏิบัติตามหลักการของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเล็งเห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมคำสอน รวมถึงพระวินัยที่ทรงบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(ข) **เส้นทางสายอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม** ประเพณีวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันถูกสืบทอดๆ กันมาในรูปของพิธีกรรม คือการแสดงออกมาเป็นความประพาศ เป็นการทำ พิธีกรรม ในขณะที่มีความเชื่อในทางศาสนาเกิดขึ้นบนระบบความคิดที่เกิดขึ้นกับจิตใจ ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศาสนาต้องมีพิธีกรรม พิธีกรรมเป็นตัวกำเนิด เป็นการทำให้เกิดความสามัคคี เป็นสิ่งที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศาสนิกชน ให้เกิดความจงรักภักดี ยึดมั่น เลื่อมใส การท่องเที่ยววิถีพุทธนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อเที่ยวชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนธรรม เป็นต้นแล้ว ยังมีเป้าหมายอีกอย่างหนึ่ง คือ การได้เที่ยวชม ศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดท่องเที่ยววิถีพุทธเส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นหลายวัด เช่น ตักบาตรเทโว วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี, ทุ่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ วัดพระธาตุพนมรวมมหาวิหาร อ.ธาตุพนม จ.นครพนม วัดพระธาตุจตุรุมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช, ประเพณีแข่งเรือยาววัดท่าหลวง (หลวงพ้อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร เป็นต้น

ฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด เหล่านี้ เป็นแหล่งข้อมูล สำหรับการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายใน 2 มิติ คือ 1. มิติเชิงสันตนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ 2. มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม (สันตนาการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้หรือการศึกษา) ข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา) กล่าวคือเป็นแหล่ง สำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดสันตนาการควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเพื่อตอบสนองนโยบายของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัดท้องถิ่น จังหวัด และประเทศโดยรวม

5.2 อภิปรายผล

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เนื่องจากการที่ตัวของวัดเองมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หรือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และมีสถานปฏิบัติธรรมที่น่าสนใจ การท่องเที่ยววัด หรือการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่กระแสวิงมาในปัจจุบันต้องการ เนื่องจากการท่องเที่ยววัดเป็นการเดินทางที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมไทย การท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นรูปแบบการ

ท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับสัมผัสประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการจูงใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ ผลจากการวิจัยนี้พบว่า วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมทั้งสิ้น 79 แห่งในเมืองรอง 55 จังหวัด ในเส้นทางท่องเที่ยว 5 เส้นทาง คือ 1. เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ (หรือพุทธศิลป์) 2. เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย 3. เส้นทางสายศาสนสถาน /ศาสนธรรม 4. สายศาสนวัตถุ/ศาสนบุคคล 5. เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ วัดหลายแห่งมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่และมีความสวยงาม ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม ในขณะที่วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยววัดเหล่านั้นจะทำให้ นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คือ **คุณค่าที่เป็นรูปธรรม** (มิติเชิงสันตนาการ) เช่น ชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไหว้พระ ขอพร **คุณค่าที่เป็นนามธรรม** (มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม) ได้แก่ การท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยเกิด การบูรณาการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม ความเชื่อและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อการรู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญ เป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธต่อไปในอนาคต

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ ในการอภิปรายผล คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย เรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด” มาเป็นประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. เส้นทางสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ

จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวสายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสันตนาการ คือ การชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ เช่น ศรัทธา กตัญญูทศเวทิตาธรรม และโอวาทธรรม ที่จะทำเป็นเครื่องมือพัฒนาตนให้เป็นผู้ตั้งมั่นในหลักธรรมข้ออื่น ๆ ต่อไปได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าเป็นเพราะวัดในเมืองรอง 55 จังหวัด หลายวัดมี โบราณสถาน/โบราณวัตถุ เช่น เจดีย์ (หรือพระธาตุ) โบสถ์ วิหาร/ ปราสาทขอม /เทวาลัย/พระปรางค์ /พระพุทธรูป และหอไตรโบราณ เป็นต้น เป็นสัญลักษณ์สำคัญ เป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธเจ้าที่มีคุณค่าทางจิตใจ นำมาสู่ความระลึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นบุคคลสำคัญผู้เป็นบรมครูและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นทุกข์อันเป็นแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนที่ได้ท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้จะเกิดศรัทธาแล้วก้าวไปสู่การมีปัญญาอย่างมั่นคง ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ที่ได้จัดศรัทธาไว้ 2 ประเภทคือ 1. ศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญา ใช้วิธีปลุกเร้า หรือแม้แต่บังคับให้เชื่อ และพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิง ห้ามถาม ห้ามสงสัย คอยรอทำตามอย่างเดียว ศรัทธาประเภทนี้ ไม่ทำให้มีการสืบค้นทางปัญญาต่อไป เป็นศรัทธาที่ใช้การบังคับ 2. ศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญา คือ ความเชื่อนั้นเป็นตัวชักนำให้สนใจ เริ่มต้นศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีมากมาย ซึ่งเรายังไม่มีจุดเริ่มต้นว่าจะสนใจเรื่องใด แต่เมื่อเกิด

ศรัทธาต่อบุคคล หรือเรื่องราวหลักการใด ศรัทธานั้นจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เรามีจุดเริ่มต้น ศรัทธาทำให้เรามีความสนใจและเข้าไปหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อจะชักนำให้เข้าไปชักถาม การที่เกิดศรัทธาก็เพื่อจะเข้าไปหาและชักถามเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป

สอดคล้องกับผลการวิจัยที่**พระมหาดนัย ธมมาราโม** พบว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใสในทางธรรม เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี ตามความเป็นจริง ที่เป็นลักษณะของศรัทธาที่มีขอบเขตของความเชื่อ 4 ประการ คือ (1) เชื่อกฎแห่งกรรม (กัมมสัทธา) (2) เชื่อผลแห่งกรรม (วิปากสัทธา) (3) เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตัว (กัมมัสสกตาสัทธา) (4) เชื่อปัญญาการตรัสรู้เองโดยชอบของพระผู้มีพระภาคเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) เพราะว่า ความเชื่อทั้ง 4 ประการนี้ กล่าวโดยสรุปเหลือ 2 ประเภท มี 3 ข้อแรกเป็นความเชื่อในเหตุผลหรือในกฎธรรมชาติเพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องกรรมเป็นกฎธรรมชาติ ส่วนข้อที่ 4 เป็นความเชื่อในความสามารถส่วนตัวของผู้เข้าถึงความจริง ดังนั้น ศรัทธาเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ (1) ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปรีตโฆสหรือกัลยาณมิตร ที่คอยแนะนำ ชักจูงให้ได้เห็น ได้ฟังสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว แล้วเก็บเอาสิ่งนั้นมาสังเคราะห์ แยกแยะส่วนดีและไม่ดีออกจากกัน (2) ปัจจัยภายใน หมายถึง โยนิโสมนสิการ ที่เป็นกระบวนการคิดอย่างรอบคอบแยกแยะจุดดีจุดด้อยคุณและโทษ เป็นต้น ในด้านความสำคัญ ศรัทธาเป็นกระบวนการเบื้องต้นในการพัฒนาปัญญาเพราะเป็นตัวเร้าให้เกิดความมั่นใจ โดยความเชื่อด้วยเหตุผล และความเป็นจริง มีคุณค่าควรแก่การที่ตนจะดำเนินไปให้ถึง เป็นที่มาของความรู้สูงสุด เข้าถึงวิริยะ (ความเพียร) ชักนำให้เกิดความพยายามทดลองปฏิบัติ ให้เห็นผลประจักษ์ ซึ่งนำไปสู่โลกุตตรปัญญาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดและเป็นการหมดภาระของศรัทธาไปโดยสิ้นเชิง หลักศรัทธาที่จะทำให้ไปสู่จุดหมายเช่นนี้ได้ ต้องเป็นศรัทธาญาณสัมปยุต คือ เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา และศรัทธาญาณสัมปยุตนี้เท่านั้น ที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้จริงตามความหมายของพระพุทธศาสนานั้นเอง

ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระวัชร วัชรญาณ** ที่พบว่า “ปราสาททอง” เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นในคติทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู โบราณสถานแห่งนี้มีความสำคัญต่อชุมชนและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในฐานะเป็นโบราณสถานที่ช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นได้มีการจัดงานประจำปีที่สำคัญ คือ การเซ่นไหว้เทพเจ้า และการจัดกิจกรรมประจำท้องถิ่น มีการร่ายบูชาปราสาท การจัดกิจกรรมชุมชน เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมประจำปี จุดพื้นที่ปราสาททองได้เป็นพื้นที่หนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชุมชนในพื้นที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรม และการจัดงานประเพณีบูชาปราสาททองประจำปี และมีการแสดงแสง สี เสียง จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่นที่สร้างความน่าสนใจของผู้คนทั้งในชุมชนและนอกพื้นที่ด้วยความสำคัญของปราสาททองอันเป็นโบราณสถานของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นและจังหวัด ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร และมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์** ที่พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน มี 4 ด้าน ในการสืบค้นและวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล วิธีการที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องเกิดจากหลักธรรมศรัทธา จิตสำนึกของชาวพุทธ ศาสนิกชนที่จะช่วยกันส่งเสริม พัฒนาเศรษฐกิจ ช่วยเพิ่มรายได้ เพื่อลดปัญหาความยากจน ให้คนมีชีวิตจิตใจที่ดี ปฏิบัติตามคำสอน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไว้ให้ครบทั้ง

4 มิติ คือ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ และ ศาสนพิธี ได้องค์ความรู้ใหม่ 7 มิติ คือ BSHMEMS = BALANCE MODEL ซึ่งสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับหลักธรรม อริยสัจ 4 และ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

2. เส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์)

จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธทางสายศิลปกรรม หรือพุทธศิลป์ เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านสุนทรียะ หรือความงาม (มิติเชิงสุนทนาการ) และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางการเมืองการปกครอง คุณค่าทางด้านสังคม และเรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลัก อริยวัฑฒิธรรม 5 ไตรสรณคณน์ ความกตัญญู หลักกรรม เป็นต้น (มิติเชิงการเรียนรู้) ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์) ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนผ่านศิลปกรรมที่สรรค์สร้างโดยศิลปิน นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ศิลปินได้สื่อหลักคำสอนทางจริยธรรมผ่านศิลปกรรมในวัดโดยใช้กลอุบายในการถ่ายทอดผ่านเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องพระเจ้าสิบชาติ ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น ในเมืองรอง 55 จังหวัด ศิลปินนิยมประยุกต์สร้างสรรค์สร้างศิลปกรรมผ่านทางสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงความคิดเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยวัฑฒิธรรม 5 ไตรสรณคณน์ ความกตัญญู หลักกรรม เป็นต้น โดยผสมผสานวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วยศิลปกรรมภายในวัด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **อดุลย์ หลานวงศ์** ที่พบว่า เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์พื้นที่อีสานตอนกลางที่เกี่ยวข้องกับลิม ถือว่ามีความโดดเด่นด้าน ฐานที่มั่นที่มีความชัดเจนและมีความหลากหลายสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ของวัดในภาคอีสานสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีการจัดการแบบมีส่วนร่วมผ่านศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา 2) กลุ่มที่มีการจัดการร่วมของเครือข่ายและ 3) กลุ่มที่ยังขาดการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อพุทธศิลป์ได้นำเสนอผลกระทบ 4 ด้านคือ 1) ผลกระทบเชิงการท่องเที่ยว 2) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม 3) ผลกระทบเชิงวิถีชีวิต และ 4) ผลกระทบเชิงการมีส่วนร่วม/สามัคคีของชุมชน ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ดร.อดุลย์ หลานวงศ์และคณะ** ที่พบว่า คุณค่าและอิทธิพลของพุทธศิลป์นั้น คือ พระพุทธรูปส่งผลต่อความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน ยึดถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของพื้นที่นั้น ๆ ทำให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน เกิดจิตอาสาในการร่วมกันช่วยทำงานบุญประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี เกิดรายได้จากการขายของชาวบ้าน ที่ระลึกและการจ้างคนในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อช่วยจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว เกิดการท่องเที่ยวอันเป็นผลมาจากวัฒนธรรมประเพณีที่มีการจัดติดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นมีรายได้หมุนเวียน ประชาชนมีพื้นที่เลี้ยงชีพนอกเหนือจากอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ธีระวัฒน์ แสนคำ** ที่พบว่า พระพุทธรูปหินทรายในวัดโพธิ์ศรียังมีความสำคัญในฐานะมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น “มรดกแห่งศรัทธา” การให้ความเคารพศรัทธาในฐานะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งควรที่จะได้รับการศึกษารวบรวมองค์ความรู้หรือข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อต่อยอดขยายผลการศึกษาและบูรณาการโดยแปลงองค์ความรู้เหล่านั้นมาเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มั่นคงและยั่งยืน

3. เส้นทางสายศาสนสถาน/ศาสนบุคคล (เกจิอาจารย์)

จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางสายศาสนสถาน/ศาสนบุคคล (เกจิอาจารย์) เป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธที่นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางสายนี้จะได้สัมผัสกับภูมิทัศน์ ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น และเป็นเส้นทางการศึกษาและชื่นชมบทบาทของพระสงฆ์ ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะเส้นทางสายศาสนสถานมีศาสนสถาน เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทย สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรมจารีต ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ นอกจากนี้จะเป็นเส้นทางแหล่งศึกษาด้านภูมิทัศน์ ศิลปะ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ซึ่งเหมาะสมแก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแล้วยังเป็นเส้นทางการศึกษาและชื่นชมบทบาทของพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการชี้นำสังคมทางด้านจิตใจ เป็นกิจกรรมที่สำคัญจะมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะจากภายในจิตใจ โดยเริ่มต้นที่ศรัทธาเพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นต้น

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระปลัด อติศักดิ์ วชิรปญโญ และคณะ** ที่พบว่า วัดบ้านชะยูงมีศักยภาพและจุดแข็งที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง 5 องค์ 5 อิริยาบถ รูปหล่อทองเนื้อ

โลหะ 2 องค์ พิพิธภัณฑสถานหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง ศาลาไม้หลังเก่าที่หลวงปู่สรวงเคยอยู่ สื่อประดิษฐ์ปริศนาธรรมหลวงปู่สรวง เป็นต้น ยุทธศาสตร์ด้านพื้นที่ติดถนนเส้นหลัก ระหว่างแยกนาเจริญ วัดไพรพัฒนาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอภูสิงห์ ทำให้สามารถเข้าถึงได้สะดวกและอยู่ติดกับเส้นทางหลักผ่านระหว่างชายแดนไทยกัมพูชา (ช่องชะงါ) ด้วย มีเรื่องราวประวัติศาสตร์หลวงปู่สรวง ในชุมชนและในวัดให้ได้เล่าขานและมีลายมือหลวงปู่สรวงที่สำคัญหลายแห่งในวัด ชุมชน วัดและโรงเรียน มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีต้นทุนสัญลักษณ์หลวงปู่สรวง คือ ว่า สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มีผู้นำหรือผู้บริหารงานในการท่องเที่ยวที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ วิสัยทัศน์กว้างไกล ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวมีสถานบริการรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ รีสอร์ท ร้านอาหาร ใกล้บริเวณวัด ตลอดถึงเจ้าอาวาสมีความเป็นผู้นำสูง เฉียบขาดในการบริหารงาน จากจุดแข็งดังกล่าว จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาวัดบ้านชะยูงเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้ เพราะวัดบ้านชะยูงมีบุคคลผู้เป็นสะพานบุญและผู้อุปถัมภ์อย่างมั่นคง มีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากสาธุศิษย์ผู้กตัญญู สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินทรเมธี และคณะ** ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นกิจกรรมที่สำคัญจะมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะจากภายในจิตใจ โดยจากการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วยกิจกรรมการนั่งสมาธิการเดินจงกรม การเจริญสติภาวนาการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการจัดการท่องเที่ยวสายบุญ รูปแบบและการจัดการท่องเที่ยวโดยวัดที่ประกอบด้วยการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และปฏิบัติธรรมในการท่องเที่ยวแบบ Voluntourism เป็นการท่องเที่ยวเรียนรู้สู่ชุมชน ที่

ทั้งผู้ให้และผู้รับได้มีโอกาสเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดรอยยิ้มและมิตรภาพที่น่าจดจำขณะเดียวกันพัฒนาจิตใจสติปัญญาและสอดแทรกกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาจิตใจให้เกิดความเสียสละ การทำเพื่อส่วนรวม และส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับความสุขจากการท่องเที่ยวและความสุขเกิดภายในจิตใจในการทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์กับสาธารณะ

4. เส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (สำนักปฏิบัติธรรมสายต่าง ๆ)

จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (สำนักปฏิบัติธรรมสายต่าง ๆ ในเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นเส้นทางที่มุ่งเน้นเรื่องการพันทุกข์ โดยให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะเส้นทางสายศาสนวัตถุ/ศาสนธรรม (สำนักปฏิบัติธรรมสายต่าง ๆ) มีวัดสายปฏิบัติธรรมจำนวน 5 แนวทางหลัก ๆ คือ 1. แนวอานาปานสติ 2. แนวพุทโธ 3. แนวพองยุบ (สติปัญญา 4) 4. แนวสัมมาอรหัง และ 5. แนวกายเคลื่อนไหว / รูปนาม กระจายกระจายอยู่ในวัดตามภาคต่าง ๆ ซึ่งวัดเหล่านั้นมีแหล่งธรรมชาติดีที่ประกอบด้วยภูมิทัศน์และบรรยากาศที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนทางกายและทางใจ สถานที่ปฏิบัติธรรมมีความพร้อม ทั้งพระวิทยากรที่มีความรู้ประสบการณ์ที่เพียบพร้อมรวมทั้งที่พักสำหรับผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม อีกทั้งวัดสายปฏิบัติเหล่านั้นเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (ธัมมวิจัยะ) เห็นเหตุผลว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตามกฎพระไตรลักษณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**พระครูธรรมธศวิวัฒน์ สิริวัฒนโน และคณะ** ที่พบว่า วัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านแหล่งธรรมชาติดีที่ประกอบด้วยภูมิทัศน์และบรรยากาศที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนทางกายและทางใจ สถานที่ปฏิบัติธรรมมีความพร้อมทั้งพระวิทยากร ที่มีความรู้ประสบการณ์ที่เพียบพร้อม รวมทั้งที่พักสำหรับผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม ในส่วนทรัพยากรทางวัฒนธรรมบางแห่งเป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญและมีพุทธศิลป์แต่ละสมัย บางแห่งเคยมีพระสงฆ์สายกรรมฐานที่เป็นศิษยานุศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บิดาแห่งพระกรรมฐาน จึงมีเจดีย์ที่เก็บอัฐบริวาร อัฐิธาตุ และรูปเหมือน ประดิษฐานไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าสักการบูชา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**พระมหาณัฐกิตติ อนารโท และคณะ** ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะพระสงฆ์สายวัดป่ามีปฏิปทาน่าเลื่อมใสจนเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป จึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ทรงคุณค่า และเป็นแรงดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเดินทางเข้าถวายสักการะแก่พระสงฆ์สายวัดป่า แม้ว่าปัจจุบันท่านจะมรณภาพไปแล้วแต่ก็ยังมียุทธศาสตร์เข้าไปท่องเที่ยวในวัดของท่านเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมอย่างสูง แต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ระบบการรักษาความปลอดภัยที่ยังไม่ดีพอ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เพียงพอ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**ฉลอง พันธุ์จันทร์** ที่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม มี 14 แห่ง และสามารถสังเคราะห์ได้ 9 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มกิจกรรมปรีชาธรรมและประติมากรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2)กลุ่มพิพิธภัณฑ์ 3)กลุ่มพระธาตุและเจดีย์ 4)1 กลุ่มพระพุทธรูป

ศักดิ์สิทธิ์ 5) กลุ่มพระพุทธรูปไม้ 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา 7) กลุ่มสิมอีสาน ๘) กลุ่มกุ และ 9) กลุ่มพระเกจิอาจารย์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานที่โดดเด่นมี ๘ แห่ง คือ 1) วัดโพธิ์ 2) วัดโมกขวนาราม 3) วัดป่าธรรมอุทยาน 4) วัดป่าแสงอรุณ 5) วัดขุนพรหมคำริ 6) ศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวัน 7) ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมสุวรรณา และ ๘) พระธาตุนาดูน และสามารถสังเคราะห์หลักปฏิบัติได้ 4 อย่าง คือ 1) ยุบ-พอง 2) พุทโธ 3) เคลื่อนไหว และ 4) โภเอนก้า ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่มีศักยภาพสูงคือพระมหาธาตุแก่นนครและพระธาตุนาดูนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีศักยภาพสูง คือ วัดโพธิ์ วัดขุนพรหมคำริ และพระธาตุนาดูน สำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่ามีเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด จำนวน 2 เส้นทาง และเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด จำนวน 2 เส้นทาง ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มพระธาตุและเจดีย์ กลุ่มพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และกลุ่มการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

5. เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม

จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า

1. **เส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม** ในเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้หลักธรรมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรู้จักละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป (หิริ โอตตปปะ) ซึ่งหลักธรรมนี้จะเป็นเครื่องเตือนใจเหมือนการคุ้มครองธรรมชาติให้อยู่รอดปลอดภัย หรือหลักธรรมข้ออื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ รักษา และป้องกันโดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เช่น ปฏิจจสมุปบาท อริยสัจ เมตตาธรรม เป็นต้น ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะเส้นทางสายอนุรักษ์ธรรมชาติหลายวัด ในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายวัด เช่น **วัดถ้ำ** มีวัดถ้ำเขาฉกรรจ์ อ. เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว วัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา เป็นต้น **วัดภูเขา** มีวัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี เป็นต้น ซึ่งวัดเหล่านี้เป็นวัดอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ปฏิบัติตามหลักการของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเล็งเห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมคำสอน รวมถึงพระวินัยที่ทรงบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นที่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**พระชยานันทมุนี และคณะ** ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่านเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่านาน โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชน มีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิก และภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน 4 ข้อได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาลาดสินค้าและบริการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ขับเคลื่อนและพัฒนาสัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่าและการปรับตัวของมนุษย์ต่อ

การดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน

2. เส้นทางสายอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ในเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหมวดกุศลพิธี หรือพิธีบำเพ็ญกุศล หมวดบุญพิธี หรือพิธีทำบุญ หมวดทานพิธี หรือพิธีถวายทาน และหมวดปกิณกะว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เพราะในเมืองรอง 55 จังหวัด มีวัดท่องเที่ยววิถีพุทธ เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นหลายวัด เช่น ตักบาตรเทโว วัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ. อุทัยธานี, ห่มผ้าพระ/ไหว้พระธาตุ วัดพระธาตุช่อแฮ อ.เมือง จ.แพร่ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อ.ธาตุพนม จ. นครพนม วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช, ประเพณีแข่งเรือยาววัดท่าหลวง (หลวงพ่อเพชร) อ.เมือง จ.พิจิตร เป็นต้น กระจายทั่วทุกภาค ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ถูกยึดถือปฏิบัติและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และกลายมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมตามยุคสมัยและสังคมแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**บัญญัติ แพรกปาน** ที่พบว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เน้นการรักษารูปแบบประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เน้นความสำคัญทางด้านศาสนา กิจกรรมการท่องเที่ยว ของพระธาตุแดนใต้ ศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญสาทรเดือนสิบ รับตាយาย พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำของทุกปี คือ พิธีบวงสรวงพระธาตุเป็นพิธีกรรม ที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ วัฒนธรรมห่มผ้า การนำผ้าขึ้นธาตุ กิจกรรมจำหน่ายพระเครื่องและของเก่าหายาก ชมโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และไหว้พระ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**บุรกรณ บริบุญ** ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ เกิดจากเหตุผลสามประการคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งหวังด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยเน้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น แต่ยังคงอาศัยเทคโนโลยี และองค์ความรู้จากภายนอก ทั้งนี้การบริหารจัดการด้านงบประมาณ มาจากหลากหลายทาง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภายในประเทศ องค์กรต่างประเทศ หน่วยงานเอกชนในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการใช้เทคนิคและทักษะที่เหมาะสมร่วมกับความรู้ในท้องถิ่น ภายใต้หลักการของการอนุรักษ์เพื่อคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมมากที่สุด ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและเมืองโบราณ อัตลักษณ์กับเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งห้าแห่ง มีความเชื่อมโยงกันสองประการคือความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติด้านสถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัดทางพุทธศาสนา และความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ในมิติประวัติศาสตร์ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากความเชื่อต่อศาสนา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

บุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีพันธกิจหลักในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยต่อยอดองค์ความรู้ หรือวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในเมืองรองและเมืองหลัก

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ กล่าวคือ

1) ด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางๆ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน อีกทั้งสามารถสืบค้นข้อมูลแบบออนไลน์ผ่าน Website ได้จากทั่วโลก ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธให้ขยายขอบเขตออกไปทั่วโลก เกิดผลดีต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศได้

2) ด้านสังคม หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และผู้สนใจทั่วไป ที่สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางๆ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะสามารถนำข้อมูลด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ ไปส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมเชิงพุทธ หรือการปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธได้

3) ด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน ควรนำผลการวิจัยไปทำการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่สามารถนำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายได้

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากว่าวัดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานวิจัยนี้ในแต่ละจังหวัดของเมืองรอง 55 จังหวัด เป็นวัดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัดที่มีศักยภาพเหล่านั้น สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

2) เนื่องจากวัดในเมืองรอง 55 จังหวัดมีพระอริยสงฆ์ที่เป็นเนืองนาคูของพุทธศาสนิกชนหลายรูป ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลพระอริยสงฆ์สายวิปัสสนากรรมฐานสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

3) เนื่องจากว่าประเทศไทยพึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าด้านเศรษฐกิจในอนาคต ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด เพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเดปีฎก 2525. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2525.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2534.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ, 2539.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550.

กิตติ ภัคดีวัฒนกุล และคณะ. คัมภีร์การพัฒนากระบวนวิธีด้วย UML และ JAVA. กรุงเทพมหานคร: เคทีพีคอมพิวเตอร์ แอนด์ คอนซัลท์, 2546.

กิตติชัย เจริญชัย. “การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดมหาสารคาม”. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ(มหาวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2550).

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557. สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557.

โกวิท พวงงาม. นวัตกรรมท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, 2558.

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 6”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2560.
- คณะสงฆ์ ทายก ทายิกา และศิษยานุศิษย์, ที่ระลึกงานสมโภชรูปหล่อบูรพาจารย์ ฉลองอาคารบูรพาจารย์ ถวายมูทิตาสักการะ ฉลองสมณศักดิ์ และฉลองอายุวัฒนมงคล 5 รอบ พระราชธรรมสุธี เจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม, อุบลราชธานี: บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, 2563.
- ครรชิต มาลัยวงศ์, **ฐานปัญญาไทยในสากล**, กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตสถาน กระทรวงศึกษาธิการ และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ช่วงโชติ พันธุ์เวช. **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2540.
- ฝ่ายวิชาการ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากรจังหวัดตราด และวัดบุปผาราม. **พิพิธภัณฑวัดบุปผาราม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, 2535.
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556.
- ธนภุต สังข์เฉย. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ**. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2550.
- นิคม จารุมนี, **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, 2536.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2539.
- ปองทิพย์ หนูหอม, ประวัติวัดคูหาภิมุข ใน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดคูหาภิมุข. จัดพิมพ์โดย วัดคูหาภิมุข (วัดถ้ำ) จังหวัดยะลา และหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น สถาบันราชภัฏยะลา, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อินเตอร์ปริ้นต์ คอเปอเรชั่น, 2539.
- ผาสุก มุทธมธา. **คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉบับปรับปรุง)**, กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, 2535.
- พยอม ธรรมบุตร. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.
- พระครูภาวนาสุเมธ (พระอาจารย์เดช สุมน). **คู่มือภาวนาพุทธมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น(แปล) และแนวทางปฏิบัติธรรมโดยย่อ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2560.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529).
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ จิตฺตมโ). **ทาน ศิล ภาวนา นำพาพ้นกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แอล ซี พี เด็กดีมีบุญ, ม.ป.ป.
- พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี). **ปจฺฉา วิสัชนาเรื่อง...บุญเป็นหลักชัยประสพสุข**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.
- พระพุทธโฆสเถระ, **วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, 2546.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทน์เพ็ญ, 2551.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **สยามสามไตร**. พิมพ์ครั้งที่ 36. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2554).
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และคณะ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530.
- พระอุปติสเถระ (ลังกา). **วิมุตติมรรค**. แปลโดย พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.
- พันธุ้อาจ ชัยรัตน์. **บทนำเบื้องต้นของการจัดการนวัตกรรม**. การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2553.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). **การศึกษาสมบูรณ์แบบ: คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด**. กรุงเทพมหานคร: อุษากการพิมพ์, 2549.
- พุทธทาสภิกขุ. **พจนานุกรมธรรมของพุทธทาส**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2545.
- พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษารธรรมอย่างถูกวิธี**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ. 2543.
- ไพฑูริย์ พงศะบุตร และวิลาสวงศ์ พงศะบุตร. **คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ศิริวัฒนา อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, 2556.
- วศิน อินทสระ, **ชาวพุทธกับวิกฤตศรัทธา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา, 2537)
- วรเดช จันทรศร. **การพัฒนาต้นแบบการบริการสาธารณะที่เป็นเลิศ : กรณีศึกษาจากต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย, 2544.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542).
- เสถียรพงษ์ วรรณปก, **จุดประกายแห่งชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศยาม, 2547.
- สมักร บุราวาส. **ปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2542.
- สุชาติ กิระนนท์. **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุรพล ไกรสรารุณี, **คู่มือ ปัญญาในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. **วิธีสร้างบุญบารมี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2548.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ไตรมาส 2**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2559.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับ เศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

ศุภลักษณ์ อัครางกูร. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา, 2551.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **แผนพัฒนา ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม: ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2561 – 2565**. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561.

ศูนย์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **สุดยอดนวัตกรรมไทย**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน นวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2548).

(2) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

จุฑาภรณ์ หินชุย “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557.

พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ธนาวงษ์). การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.

ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ. “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมใน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต พุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551.

ธนิต บุตรทิพย์สกุล. “พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

มณฑิรา ยืนนาน. “ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนา วัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (INDA)**, 2544.

สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, “การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาบทบาทของวัดในเขต กรุงเทพมหานครกรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.

สุวิบูลย์ จำรูญศิริ. “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

อมรินทร์ ศรีณยศกุล. “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในเขตอำเภอเกาะกู่ จังหวัดภูเก็ต”.
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

อานนท์ สีดาเพ็ง. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอีสปอร์ตโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน
 ทางสังคม”. **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา**
 คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.

(3) รายงานวิจัย:

กิตติชัย เจริญชัย. “การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและกลยุทธ์ทาง
 การตลาดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดมหาสารคาม”. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี
 สารสนเทศ (มหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2550

จุฑาภรณ์ หินชูย. “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภ
 ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด” **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**
 วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2557.

บริษัท เอฟพีเน็ต จำกัด. “โครงการทิศทางการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10 ปี”. **รายงาน**
ฉบับสมบูรณ์, สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559.

บุรกรณ บริบูรณ์ “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรมแหล่งมรดกโลกเมืองอยุธยา ประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัย พุทธ
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2560.

ณัฐภัค เสถียรจิกานนท์ และ วิชรี เพ็ชรวงษ์. “การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ อยุธยาเมือง
 มรดกโลกสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเป็นครอบครัว”, **การประชุมวิชาการ**
ระดับชาติ ครั้งที่ 1. “วิจัยเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนและสังคม” 22 มิถุนายน 2559 ณ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา พระนครศรีอยุธยา, 2559.

ธกฤต เขียบแหลม และคณะ. “แผนงานการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
 และวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่เพื่อตอบสนองการใช้งานของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ใช้อุปกรณ์
 พกพาชนิดสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ต”, **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 แห่งชาติ (วช.)และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2560

พระชยานันท์มณี และคณะ. “หมู่บ้านพุทธเกษตร : รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของ
 เกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน”, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธ
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2561.

พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินทรเมธี, “การพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการ
 ท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

พระมหาสุทธิชัย อาภากรโ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธ
 ศาสนาในประเทศไทย”, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว.**, 2555.

อดุลย์ หลานวงศ์. “อุปถัมภ์อีสาน : การจัดการของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ

วัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย. (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560).

อดุลย์ หลานวงศ์ และคณะ. “พุทธศิลป์:ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า ก.

(4) บทความ:

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนมกราคม พ.ศ. 2564, (กุมภาพันธ์ 2564): 4.

ฉลอง พันธุ์จันทร์. “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม”, วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ 5 ฉบับพิเศษ (พฤษภาคม 2561): 111-112.

ธีระวัฒน์ แสนคำ. “ลักษณะพุทธศิลป์พระพุทธรูปหินทรายวัดโพธิ์ศรี อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู, วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559): 53.

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. “กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, วารสารมนุษยศาสตร์. ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2554): 32.

บัญญัติ แพรกปาน, “การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุแคนดู่” วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 (เดือนตุลาคม 2563): 266.

ปราณี ต้นประยูร และกิติมา ทามาลี. การจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 171-184.

พระครูธรรมธะศิริวัฒน์ สิริวัฒนโน และคณะ. “กระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์., ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2563): 47-48.

พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดบ้านชะยุง ต.ห้วยตามอญ อ.กุสิงห์ จ.ศรีสะเกษ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2563): 846-847.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). หัวใจพระพุทธศาสนา, พุทธจักร. ปีที่ 61 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2550): 7.

พระมหาदनัย ธมมาราโม. “วิเคราะห์เรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ เมษายน-มิถุนายน 2560): 479.

พระมหาณัฐกิตติ อนารโท และคณะ. “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2563): 35-36.

พระวัชระ วชิรญาณโณ. “ปราสาทพะนงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น”, **วารสารวิจัย
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564):
61.

พระสุภาพร เตชธโร. กระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของโครงการไหว้พระ 9 วัด จังหวัด
อุบลราชธานี, **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562
มณีรัตน์ สุขเกษม และคณะ. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน: เมืองมรดกโลก-มรดก
วัฒนธรรมมีชีวิต กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร, **วารสาร มทร.อีสาน
ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561):. 161-
178.

วันทนี้อยู่ แสนภักดี. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก ในมุมมองของ
ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว, **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2562): 36-49.

สุภารัตน์ ขาญแท้ พระครูวิจิตรศีลาจาร และพระครูสิริธรรมภาวิรัต. ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุ
เจดีย์นครศรีธรรมราช, **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)
2560: 11-12.

โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์. “ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน”, **วารสารบัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์**. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2564): 85.

สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถานการณ์การท่องเที่ยว
โลก, **รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว**, ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2558): 4.

อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่น
สารสินธุ์, **วารสารปัญญาภิวัฒน์** ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 36-37.

(5) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

(6) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **แหล่งท่องเที่ยว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/attraction/2212>, [21 กุมภาพันธ์ 2564

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **สถานที่ท่องเที่ยว**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction> [21 มกราคม 2564].

กรมศิลปากร กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. **องค์ความรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.finearts.go.th/promotion/>. [23 มกราคม 2564].

ข้อมูลท่องเที่ยวไทย 77 จังหวัด, **การเดินทาง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.sawadee.co.th/thai/phichit/transportation.html> [7 กุมภาพันธ์ 2564].

คลังข้อมูลวัดทั่วประเทศไทย. **วัดทั่วประเทศไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.watportal.com/th/wat/type/index>. [20 มกราคม 2564].

- เจษฎา ขวัญเมือง. **ความหมายของการท่องเที่ยว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tourismatbuu.wordpress.com/ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว/ความหมายของการท่องเที่ยว/> [18 มิถุนายน 2564].
- ดโนยา ตั้งอุทัยสุข, **ศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์**. วารสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวไทยนานาชาติฉบับที่ 3 ปี 2552, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.ttresearch.org/home/images/2553_3/3.pdf. [17 มิถุนายน 2564].
- มติชนออนไลน์, **“ททท. จัด 7 คัมภีร์ Go Local บุกร้างหลังปี 61 ต่อยอด 4 เดือนแรก 55 เมืองรอง โภย 8 หมื่นล้าน”**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/publicize/news_1018615. [7 มีนาคม 2564].
- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, **ความหมายของการท่องเที่ยว**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://tourismatbuu.wordpress.com/ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว...>[18 มิถุนายน 2564].
- วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว. **ประวัติวัด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://phasonkaew.com/> [21 มกราคม 2564].
- วรพงศ์ ผูกภู **ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.randdcreation.com/content/5112/ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน>.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> [20 มกราคม 2564].
- สารสนเทศท้องถิ่นอีสาน ณ อุบลราชธานี, วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/esaninfo/?p=2980> [2 กุมภาพันธ์ 2564]
- สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี, **ข่าวสารเที่ยวเมืองสิงห์บุรี**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.singburi.go.th/_2017/travel/detail/10, [2 กุมภาพันธ์ 2564]
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, **วัดพระบรมธาตุ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/tak/ewt_news.php?nid=537&filename=index, [3 กุมภาพันธ์ 2564]
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, **องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/ratchaburi/ewt_news.php?nid=543&filename, [19 มกราคม 2564].
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน, **การท่องเที่ยวชุมชน**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา www.gsb.or.th/GSB-Research.aspx

(7) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

- พระพุทธิวงศ์วิวัฒน์ (บุญมา มานิต), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุตอดตุง อ.แม่สาย จ. เชียงราย, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, 9 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูบรรณธรรมทิน, เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ(ทุ่งยั้ง) อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์, 12 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน), เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ อ.บ้านตาก จ. ตาก, 6 มีนาคม 2564.
- พระครูจันทปัญญาภิบาล, เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสวี อ.สวี จ.ชุมพร, 3 มีนาคม 2564.
- นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดพระบรมธาตุ อ.เมือง จ.กำแพงเพชร, 7 มีนาคม 2564.,
- พระครูโสภาสขลธาร, เจ้าอาวาสวัดชลธาราสิ่งเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส, 7 มีนาคม 2564.

- พระภวานาวชิรปรากฏ, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระมหาธนา ตันติปาโล,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคีรีวงศ์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์, 4 มีนาคม 2564.
- พระมงคลพัฒนพิธาน (พิพัฒน์มงคล คุณยุตโต, เจ้าอาวาสวัดพิพัฒน์มงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย, 12 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูปลัดอุทัย อคฺคปญฺโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดภูมินทร์, 11 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระอาจารย์กฤษณาพร กนต์วิโร, เจ้าอาวาสวัดมณีวงศ์ อ.เมือง จ.นครนายก, 3 มีนาคม 2564.
- พระครูยุตติคุณกร, เจ้าอาวาสวัดแก้วพิจิตร อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี, 3 มีนาคม 2564.
- พระครูสุวรรณสารวิบูล, เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม อ.เมือง จ.ตราด, 9 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต, เจ้าอาวาสวัดเขาซวัง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี, 5 มีนาคม 2564.
- พระมหาชยากร อธิเมธ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดช้างให้ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี, 6 มีนาคม 2564.
- พระครูวิมลธรรมรส, เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม อ.เมือง จ.สตูล, 5 มีนาคม 2564.
- พระครูธรรมธรรสุพรรณ จนทสุวณฺโณ, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.พิษณุโลก, 21 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระสุนทรกิตติคุณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา, 10 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูสุนทรปริยัติคุณ, เจ้าอาวาส วัดวาริบรรพต อ.เมือง จ.ระนอง, 9 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร.(พระอาจารย์แดง), เจ้าอาวาสวัดภูเขาทอง อ.เมืองตรัง จ.ตรัง, 27 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม, เจ้าอาวาสวัดสังกัสรัตนคีรี อ.เมือง จ.อุทัยธานี, 4 มีนาคม 2564.
- พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร. รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดท่าหลวง, เจ้าคณะจังหวัดพิจิตร อ.เมือง จ.พิจิตร, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- พระเทพวินยาภรณ์, เจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช, 27 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระมหาวัชชัย สิริธโช, เจ้าอาวาสวัดเขาวงพระจันทร์ อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี, 27 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระมหาปริชา ภูริทัตโต, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง, 27 กุมภาพันธ์ 2564.
- นายชัชพงศ์ เพชรกล้า, หลานอดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 7 วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา และผู้นำกลุ่มวัฒนธรรม ชุมชน, 6 มีนาคม 2564.
- พระอธิการยม กัตตปุญฺโญ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเขา อ.เขาสมิง จ.ตราด, 5 มีนาคม 2564
- พระครูเกษมวรกิจ, เจ้าอาวาสวัดถ้ำผาจม อ.แม่สาย จ.เชียงราย, 9 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ (พระอธิการสายหยุด ปัญญาธโร) เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าถ้ำวัว อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน, 15 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาสวัดอนาลโยทิพยาราม, เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา (ธรรมยุต) และเจ้าคณะจังหวัดลำปาง-แพร่ (ธรรมยุต), 10 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนต์จิตโต), เจ้าอาวาสวัดป่าชัยมงคล อ.เมือง จ.ระนอง, 3 มีนาคม 2564.
- พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ., เจ้าอาวาสวัดหนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร, 7 มีนาคม 2564.
- พระภวานาสุตถาภีรัต (ชอบ พุทฺธสโร), เจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม จ.อุบลราชธานี, 19 กุมภาพันธ์ 2564.

พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี, รักษาการเจ้าอาวาสวัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง, 27 กุมภาพันธ์ 2564.

พระอธิการกสินธุ์ อนุภุโท, เจ้าอาวาสวัดแพร่แสงเทียน, 13 กุมภาพันธ์ 2564.

สนทนากลุ่มเฉพาะ

คุณณรงค์ ทรงอารมณ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณเปรมชัย จันทร์จำปา, นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

พระพุทธิสารเมธี (สุวิทย์ อชิต), เจ้าอาวาสวัดศรีทวี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช, 26 กุมภาพันธ์ 2564.

คุณธันยดา ลี้มศิริ, หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว(ผู้แทนจากคุณกอบกุล ปิตรชาติ, ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว), สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ, ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณสมชาย ชมภู่น้อย, ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณสร้อยสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ, ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณวิบูลย์ นิमितวานิช, ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณปิ่นนาถ เจริญผล, ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

คุณวีโรจน์ สิตประเสริฐนันท์, นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, สนทนากลุ่มเฉพาะ 17 มีนาคม 2564.

2. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

2. Secondary Sources

(I) Books:

Burkart and Medlik. *Tourism : Past, Present and Future*. New York : Harper & Row, 1985.

Dickman,S.. *Tourism: AnIntroductory Text*, 2nded.. Australia: Hodder Education, 1996.

Goeldner, C., & Ritchie, J.R.B., *Tourism: principles, practices, philosophies* 10 thed., Hoboken: Wiley., 2006.

Middleton, V.T.C., **Marketing in Travel Tourism**, Oxford: Butterworth Heineman, 1994.

Pike, Steven D., **Destination Marketing : an integrated marketing communication approach**. Butterworth-Heinmann, Burlington, MA. 2008.

(II) Articles:

Chaeyoung Lim et al, Digital Omotenashi: Toward a Smart Tourism Design Systems, **Sustainability**, Vol 9 (2017): 1-20.

Chencai Tang, Qianqian Zheng and Pin Na, A Study on the Coordinative Green Development of Tourist Experience and Commercialization of Tourism at Cultural Heritage Sites, **Sustainability Journal**, Vol 11 No. 17 (August 2019): 1-19.

David Lempert, A Sustainable (Culture Protecting) Tourism Indicator for Cultural and Environmental Heritage Tourism Initiatives. **Asian Journal of Tourism Research**, Vol. 1, No. 2, (December 2016): 101-144.

Dickman, S., **Tourism: An Introductory Text**, 2nd ed., (Australia: Hodder Education, 1996), p. 65

Elton Noti, Web 2.0 and its influence in the tourism sector, **European Scientific Journal**, Vol 9 No 20 (July 2013): 115-123.

Laura Di Pietro. Et al., Heritage and identity: technology, values and visitor experiences, **Journal of Heritage Tourism**, Vol. 13 No. 2 (2018): 97-103

Pasquale Del Vecchio. et al, Open Innovation and Social Big Data for Sustainability: Evidence from the Tourism Industry, **Sustainability Journal**, Vol 10 No. 9 (September 2018): 1-15.

Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill. Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry, **International Journal of Research and Analytical Reviews**, Special issue for 2nd International Conference on Hospitality and Tourism ICOHOST -2019, pp. 330-333.

Tourism Western Australia. (2008). Five A's of Tourism. Retrieved October 25, 2012.

V. V. Yavorska. et al, Features of application of information technologies in modern tourism, **Journal of Geology, Geography and Geoecology**, Vol 28 No 3 (March 2019): 591-599.

(IV) Electronics:

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบตรวจเครื่องมือวิจัย

1. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
2. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ อว ๘๐๐๑.๑/ว ๕๘

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ อาตมภาพและคณะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ได้รับมอบหมาย
ดร.วิมลรัตน์
คุณ อ.วิมล
๒๕ ธันวาคม ๖๓



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ อว ๘๐๐๑.๗/ว ๕๘

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ด้วย ข้าพเจ้า พระมหาทวี มหาปญโญ (ละอง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ๔ โครงการ ประกอบด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนาระบบข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

เพื่อการนี้ ข้าพเจ้าและคณะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เพียงตรง เป็นประโยชน์ จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาทวี มหาปญโญ (ละอง), ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ประสานงาน: โทร. ๐๘๘-๓๓๖๒๕๕๕

ptlalong@gmail.com PTLaLong@hotmail.com

ที่ ๒7 ๘๐๐๓.๒/๒๓



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๗ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๒๓ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๒๒๒๓ ๘๐๐๔
www.mcu.ac.th

๓๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.โยธิน แสงวดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ประกอบไปด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

เพื่อการนี้ อาตมภาพและคณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ประสานงาน โทร. ๐๘๘-๒๓๒๖๕๕๕

ptlalong@gmail.com Ptlalong@hotmail.com

แนวคำถามสัมภาษณ์ในโครงการวิจัย
“พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด”

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธภายในวัด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ที่	แนวสัมภาษณ์
	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
1.	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
2.	อายุ ปี
3.	ตำแหน่ง.....
4.	ที่อยู่ / สถานที่ทำงาน.....

ตอนที่ 2: คำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

ที่	แนวสัมภาษณ์
	ตอนที่ 1: ท่านเห็นว่า ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ” ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
1	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง
2	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา
	ตอนที่ 2: ท่านเห็นว่า ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “สถานที่ท่องเที่ยวและความสอดคล้องกับการแนวความคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ” ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
3	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ในลักษณะที่สัมพันธ์หรือความสอดคล้องกับการแนวความคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ
4	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญๆ ทั้งปี ในลักษณะที่สัมพันธ์หรือความสอดคล้องกับการแนวความคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ

	<p>ตอนที่ 3: ท่านเห็นว่า ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ” ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว</p>
5	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทาง และการเดินทาง
6	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ
7	การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ
8	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

ภาคผนวก ข.

1. หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย
2. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
3. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์
4. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย
5. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย
6. ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม
7. แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย



ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๓๓/๒๕๖๔

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงผลด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: พัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด
(Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800764010

สถาบันที่สังกัด: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร.

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

- | | |
|---|-------------------------------|
| ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ |
| ๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ |
| ๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ |
| ๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล | ฉบับที่ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ |

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๓๓/๒๕๖๔

วันที่ให้การรับรอง: ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๒๓๓๓

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. / นักวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



๘ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร นางสาวกอบกุล ปิตรชาติ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจาก
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัย
ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงเห็นควรให้
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ประกอบไป
ด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง ๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง
๕๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยว
วิถีพุทธในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการ
ท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

ในการนี้งานวิจัยเรื่องดังกล่าวมีประเด็นในการทำวิจัยยังไม่สมบูรณ์จึงเจริญพรมาเพื่อขอ
ความอนุเคราะห์ท่านในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพุธที่ ๑๗ มีนาคม
๒๕๖๔ เวลา ๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. โดยการประชุมแบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting
ID = 456 456 4546 เพื่อให้ได้ประเด็นงานวิจัยครบสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์เข้าร่วมเสวนาในวัน เวลา โดยวิธีการดังกล่าว
และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ที่ ยว ๘๐๐๑.๑/ว ๕๔



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๑๔
www.mcu.ac.th

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒) หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓) เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ข้าพเจ้า พระมหาทวี มหาปญโญ (ละสง), ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research), การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม, การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งอยู่ในขั้นตอนดำเนินการสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในกรณี คณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ที่จะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ และสามารถให้คำแนะนำแก่คณะผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลาและสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด และขออภัยไม่พินิจขอคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ



เอกสารชี้แจงข้อมูล/คำแนะนำแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย
(Patient/Participant Information Sheet)

ด้วยกระผม พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ทำวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2564

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในระดับนานาชาติ
2. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในระดับนานาชาติ
3. เพื่อพัฒนา Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ในระดับนานาชาติ
4. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดในระดับนานาชาติ

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ ระยะเวลาเริ่มโครงการถึงวันสิ้นสุด ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564

เพื่อการนี้ กระผมและคณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จึงเรียนขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูลประกอบการวิจัยโดยช่วงเวลาที่คุณมีความอนุเคราะห์จากท่าน จะอยู่ในช่วงระหว่างวันที่ 23 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 12 มีนาคม 2564 โดยมีขั้นตอนที่ท่านจะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประกอบด้วย การขอจัดบันทึกข้อมูล การขอบันทึกเทป การขอถ่ายภาพ การขอบันทึกวิดีโอในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะไม่เผยแพร่ข้อมูลของท่านต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่องานวิจัยนี้ และหากคณะผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องแสดงภาพถ่ายที่มีรูปของท่าน คณะผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่ให้เห็นภาพหน้าทั้งหมด โดยจะนำไปใช้แสดงเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการกับงานวิจัยนี้ เท่านั้น

หากท่านต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติม สามารถติดต่อกระผม/อาตมภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถนนมหาราช เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ : ๐๘๘-๓๓๙-๖๕๔๕ email : ptlalong@gmail.com

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร.

หัวหน้าโครงการ



หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย (Informed Consent)
รับรองโดยคณะกรรมการพิจารณาโครงการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า(นาง/นางสาว/นาย).....นามสกุล.....
 อายุ.....ปี บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมแผนงานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ (Innovation of Central Information for Enhancing Smart Buddhist Tourism at International Level)”

โดยข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย รายละเอียดของโครงการวิจัย ตลอดจนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ อีกทั้งได้รับทราบขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติประกอบด้วย การขอจัดบันทึกข้อมูล การขอบันทึกเทป การขอถ่ายภาพ การขอบันทึกวิดีโอในการสัมภาษณ์ บริเวณสถานที่ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานวิจัย

ทั้งนี้ ข้าพเจ้ายินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้า แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่องานวิจัย และหากผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องแสดงภาพถ่ายที่มีรูปของข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่ให้เห็นภาพหน้าทั้งหมดของข้าพเจ้า

การเป็นผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้าสามารถถอนตัวจากโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ ถ้าข้าพเจ้าปรารถนาและหากเกิดมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์

ข้าพเจ้าได้เข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัยนี้โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้

ลงชื่อ.....(ผู้เข้าร่วมการวิจัย)
 (.....)

ลงชื่อ.....(ผู้ดำเนินโครงการวิจัย)
 (.....)

ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม

<p>ตอนที่ 1: ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง วัดท่องเที่ยว 55 แห่ง และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง</p>
<p>สารสนเทศที่ 1: ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์</p>
<p>สารสนเทศที่ 2: ประวัติความเป็นมา</p>
<p>ตอนที่ 2: สถานที่ท่องเที่ยวและความสอดคล้องกับการแนวความคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ</p> <p>**แนวความคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ พิจารณาแบบองค์รวมจากองค์ประกอบใน 3 ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.ศาสนสถาน/ 2.ศาสนวัตถุ/ 3.ศาสนบุคคล/ 4. ศาสนธรรม/ 5.ศาสนพิธี 2. ด้านแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1.สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)/ 2.การเข้าถึง (Accessibility)/ 3.สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)/ 4.ที่พัก (Accommodation)/ 5.กิจกรรม (Activity) 3. ด้านเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา (Route) แยกพิจารณาเป็น 2 เส้นทาง คือ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดท่องเที่ยวทั้ง 55 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง 3.2 เส้นทางสำหรับสถานที่ที่เป็นวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 24 แห่ง แบ่งเป็น 5 เส้นทาง
<p>สารสนเทศที่ 3: ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่นี้ (ดูข้อ 3.1 และ 3.2)</p>
<p>สารสนเทศที่ 4: สถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่นี้ (มีได้หลายรายการ)</p>
<p>สารสนเทศที่ 5: กิจกรรมสำคัญๆ ทั่วประเทศ</p>
<p>สารสนเทศที่ 6: คุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม</p>
<p>ตอนที่ 3: เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่นๆ</p>
<p>สารสนเทศที่ 7: เส้นทาง และการเดินทาง</p>
<p>สารสนเทศที่ 8: สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ</p>
<p>สารสนเทศที่ 9: สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน</p>

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด
กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับรูปธรรม นามธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อมูลเกี่ยวกับ เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์
พระมหาทวี มหาปัญญา และคณะ

ภาคผนวก ค.

1. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
2. รายนามผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. เอกสารหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์
4. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย
5. ภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ สทนากลุ่ม

- | | |
|--------------------------------|--|
| 1. คุณณรงค์ ทรงอารมณ์ | ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ |
| 2. คุณเปรมชัย จันทร์จำปา | นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร |
| 3. คุณธันยดา ลีศิริ | หัวหน้ากลุ่มโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว กองพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว |
| 4. คุณจุฑาทิพย์ เจริญลาภ | ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย |
| 5. คุณสมชาย ชมภู่น้อย | ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย |
| 6. คุณสร้อยดี อาสาสรรพกิจ | ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย |
| 7. คุณวิบูลย์ นิมิตรวานิช | ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออก การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย |
| 8. คุณปิ่นนาถ เจริญผล | ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย |
| 9. คุณวีโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ | นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย |

รายนามผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. พระอาจารย์อุทัย ฌานุตตโม เจ้าอาวาสวัดป่าห้วยลาด ตำบลसानตม อำเภอกู่เรือ จังหวัดเลย
2. อ.ส.สมศักดิ์ แซ่ไคว้ ไวยาวัจฉกรณ วัดบางกุ้ง ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที จังหวัด สมุทรสงคราม
3. พระครูโอภาสชลธาร เจ้าอาวาสวัดชลธาราสิงเห ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
4. พระครูจันทปัญญาภาส เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุสวี ตำบลสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร
5. พระเทพวงศาจารย์ (สำลี คุตตสีโล ป.ธ.6) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
6. นายเอกภพ บุญยะกา, หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดพระบรมธาตุ (นครชุม) อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
7. พระครูพิทักษ์บรมธาตุ (พาน คงปาน) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ (วัดหลวงพ่อทันใจ) ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
8. พระเทพรัตนนายก เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญไชยวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
9. พระพุทธิวงศ์วิวัฒน์ (บุญมา มานิต) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยตุง ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
10. พระมหาณัฐชัย อภิวิฑฒโน เจ้าอาวาสวัดอรุณญิกาวาส ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
11. พระอธิการอภิรักษ์ ธรรมฤทธิโตเจ้าอาวาสวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
12. พระอธิการณรงค์ ชยมงคล, เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิตภูค่าว ตำบลสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

13. พระอาจารย์กฤษณาพร กนตวีโร เจ้าอาวาสวัดมณีวงศ์ ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
14. พระครูยุตติคุณกร เจ้าอาวาสวัดแก้วพิจิตร ตำบลบางบริบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
15. พระอธิการหนูทอง หาสจิตโต เจ้าอาวาสวัดเขาขวัง ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
16. พระครูสุวรรณสารวิบูล เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด
17. พระมหาธนา ตนต์ปิโล,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีวังศ์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
18. พระภานาวชิรปราการ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
19. พระมงคลพัฒน์พิธาน (พิพัฒน์มงคล คุณยุตโต เจ้าอาวาสวัดพิพัฒน์มงคล ตำบลทุ่งเสลี่ยม อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย
20. พระครูปลัดอุทัย อคฺคปญฺโญ (มุตกาวงศ์), รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดภูมินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
21. พระครูพนมธรรมาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดเขาพระอังคาร ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
22. พระใบฎีกาสมศักดิ์ อุชฺจาโร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
23. พระครูปัญญาวโรบล เจ้าอาวาสวัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว) ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
24. นางสาวเพ็ญประภา ไชยรัตน์ ประชาสัมพันธ์ วัดเจติยชัยมงคล ตำบลผาน้ำน้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
25. พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุนาดูน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม
26. พระมหาชยากร อธิเมโธ, ผู้ช่วยเลขานุการ เจ้าอาวาสวัดช้างให้ราษฎร์บูรณาราม ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
27. พระครูวิมลธรรมรส เจ้าอาวาสวัดชานาธิปเฉลิม หรือ วัดมาบั้ง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
28. พระครูสถิตปัญญาคุณ (พิรุณ สิริปัญญา), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรพาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
29. พระครูบรรธรรมทิน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ หรือ วัดทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
30. พระราชวิสุทธินายก เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร, เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธาวาส, ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
31. พระครูสุทธิธรรมรังษี (ธนัท คุณณาโส), คณะทำงาน ผู้ดูแลวัดถ้ำกลองเพล ตำบล โนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

32. พระราชสารโกศล (วงศ์ไทย สุภวัโส) เจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
33. พระครูโสภณ วิราณวัตร ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ถนนมัลลย์แมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
34. พระราชปริยัติสุธี เจ้าอาวาสวัดธรรมามูล ตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
35. พระครูธรรมธรสุบรรณ จนทสุวณโน, ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
36. พระครูภาวนาธรรมโฆสิต (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
37. พระครูสุนทรปริยัติคุณ เจ้าอาวาสวัดวาริบรรพต (วัดบางนอน) ตำบลบางนอน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
38. พระครูภาวนาสมาธิคุณ, ดร. เจ้าอาวาสวัดภูเขาทอง ตำบลน้ำผุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
39. พระครูวิบุรณ สังกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไชโยวรวิหาร ตำบลไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
40. พระมหาเสริมพันธ์ พรหมญาโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิกุลทอง ตำบลพิกุลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี
41. พระมหามงคล มงคลคุณ เจ้าอาวาสวัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ ตำบลนาสีนวน อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
42. พระสุนทรกิตติคุณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
43. พระมหาวัชชัย สิริธโช เจ้าอาวาสวัดเขาวงพระจันทร์ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
44. พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย จิตฺตมโม เจ้าอาวาสวัดสังกัสรัตนคีรี ตำบลน้ำซึม อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี
45. พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร. รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดท่าหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
46. พระครูพิธานนพกิจ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
47. นายชัชพงศ์ เพชรกล้า, หลานอดีตเจ้าอาวาสวัดคูหาภิมุข (วัดหน้าถ้ำ) ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน
48. พระเทพวินยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
49. พระครูพนมปรีชากร เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
50. พระโกศัยสุนทรกิจ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
51. พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยกองมู ตำบลจองคำ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

52. พระมหาปรีชา ภูริทัตโต, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
53. พระครูบรรพตพัฒนาราช เจ้าอาวาสวัดถ้ำเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
54. พระอธิการประพัทธ์ ฐิตมโน เจ้าอาวาสวัดถ้ำแสงเพชร ตำบลหนองมะแซว อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ
55. นายบุญฤทธิ์ อารีรัตน์ ผู้ดูแลวัดอาสงศิลาวาส ตำบลโคสี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
56. พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
57. พระอธิการกสิณธุ์ อนุภทโท เจ้าอาวาสวัดแพร่แสงเทียน ตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่
58. พระมหาธีรโชติ ญาณรังสี เจ้าอาวาสวัดถ้ำสุมะโน ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
59. พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ.(พระมหาเหล็ก จนทสีโล) เจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
60. พระภาวนาสุตาทิรต์ (ชอบ พุทฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม ตำบลแก้งเหนือ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
61. พระครูภาวนาวิสุทธิภรณ์ (หลวงพ่อสวัสดิ์ อมโร (อัมรัมย์) เจ้าอาวาสวัดเนรมิตวิปัสสนา ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
62. พระครูวิเชียรธรรมนาท วิ.เจ้าอาวาสวัดหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
63. พระพุทธบาทพิทักษ์ (ขวลิต จารุณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า ตำบลมะกอกหวาน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
64. พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
65. พระอธิการยม กัตตบุญโญ เจ้าอาวาสวัดทุ่งเขา ตำบลแสนตุง อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
66. พระครูภาวนาชัยมงคล (สุนทร ทนต์จิตโต) เจ้าอาวาสวัดป่าชัยมงคล หรือ วัดพรรั้ง ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
67. พระพุทธิสารเมธี เจ้าอาวาสวัดศรีทวี ตำบลท่าวี อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
68. พระอธิการทองพูน นทยาโลโก เจ้าอาวาสวัดเขาสุกิม ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
69. พระอาจารย์จรัญ อนงคโณ เจ้าอาวาสวัดดงแก้วกัลยาราม ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ
70. พระราชวิสุทธิมณี (เยื้อน ขนติโปล) เจ้าอาวาสวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตำบลบ้านจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
71. พระอาจารย์คำสอน ปญญาวุฑโฒ รองเจ้าอาวาสวัดป่าหนองไผ่ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
72. พระภาวนาธรรมาภินันท์ เจ้าอาวาสวัดนาหลวง อภิญญาเทสิตธรรม (ภูย่าอู่) ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

73. พระครูมงคลญาณโสภณ เจ้าอาวาสวัดหินหมากเป้ง ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
74. พระชัชพร ฉินนาลโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก), วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
75. พระอาจารย์ วัชระ วิจิตโต เจ้าอาวาสวัดป่าภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
76. พระโพธิญาณรังสี วิ., เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดดอนาลัยทิพยาราม ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
77. พระครูวิมลภาวนานุศาสน์ (พระอธิการสายหยุด ปัญญาธโร) เจ้าอาวาสวัดป่าแก้วสุญญตาราม (วัดป่าแก้ว) ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
78. พระครูเกษมวรกิจ เจ้าอาวาสวัดถ้ำผาจม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
79. พระครูวิมลอุปสารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ที่ อว ๘๐๐๑.๑/ว ๔๔



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๔
www.mcu.ac.th

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดคูหาภิมุข อ.เมือง จ.ยะลา

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒) หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓) เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ข้าพเจ้า พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง "แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ" ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research), การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม, การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งอยู่ในขั้นตอนดำเนินการสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ที่จะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ และสามารถให้คำแนะนำแก่คณะผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่ออนุญาตให้ผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะขึ้นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลาและสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ฉันขอรับที่สัมภาษณ์

(พระครูสังฆรักษ์/ณายก)

ผู้ช่วย เจ้าอาวาส วัดคูหาภิมุข ๙.๘.๖๔

เรียนมาด้วยควมนับถือ

(พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ



หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย (Informed Consent)
 รับรองโดยคณะกรรมการพิจารณาโครงการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____
 ข้าพเจ้า(นาง/นางสาว/นาย) พ.ศุภศิริกร/บุญผล นามสกุล จ.พ.กัญญาภักดิ์
 อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 996 หมู่ที่ 1 ถนน _____ ตำบล ทมาภิรักษ์
 อำเภอ ไผ่หลวง จังหวัด สระบุรี

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมแผนงานวิจัยเรื่อง "นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในระดับนานาชาติ (Innovation of Central Information for Enhancing Smart Buddhist Tourism at International Level)"

โดยข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย รายละเอียดของโครงการการวิจัย ตลอดจนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ อีกทั้งได้รับทราบขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติประกอบด้วย การขอจัดบันทึกข้อมูล การขอบันทึกเทป การขอถ่ายภาพ การขอบันทึกวิดีโอในการสัมภาษณ์ บริเวณสถานที่ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานวิจัย

ทั้งนี้ ข้าพเจ้ายินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้า แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่องานวิจัย และหากผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องแสดงภาพถ่ายที่มีรูปของข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่ให้เห็นภาพหน้าทั้งหมดของข้าพเจ้า

การเป็นผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้าสามารถถอนตัวจากโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ ถ้าข้าพเจ้าปรารถนาและหากเกิดมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์

ข้าพเจ้าได้เข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัยนี้โดยตลอดแล้ว จึงได้อนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้

ลงชื่อ พ.ศุภศิริกร/บุญผล (ผู้เข้าร่วมการวิจัย)

ลงชื่อ _____ (ผู้ดำเนินโครงการวิจัย)

ภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 79 แห่ง

วัดท่องเที่ยว ภาคเหนือ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดดอยตุง จ.เชียงราย



สัมภาษณ์ รักษาการเจ้าอาวาส วัดภูมินทร์ จ.น่าน



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดสังกัสรัตนคีรี จ.อุทัยธานี



สัมภาษณ์ ผช.เจ้าอาวาส วัดศรีวงค์ จ.นครสวรรค์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดท่าหลวง จ.พิจิตร



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ จ.ตาก



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดศรีโคมคำ จ.พะเยา



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระธาตุดอยงมู จ.แม่ฮ่องสอน



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดพิพัฒน์มงคล จ.สุโขทัย



สัมภาษณ์ เลขาเจ้าอาวาส วัดผาซ่อนแก้ว จ.เพชรบูรณ์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระธาตุช่อแฮ จ.แพร่



สัมภาษณ์ เลขานุการ วัดธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) จ.อุตรดิตถ์



สัมภาษณ์ ผช.เลขานุการ เจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนวงศาภิหาร (วัดพระพุทธชินราช) จ.พิษณุโลก



สัมภาษณ์ หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดพระบรมธาตุ (นครชุม) จ.กำแพงเพชร

วัดท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



สัมภาษณ์ หลวงพ่ออินทร์ถวายและพระครูคณะทำงาน
วัดถ้ำกลองเพล จ.หนองบัวลำภู



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดอสงคิลาวาส จ.บึงกาฬ



สัมภาษณ์ ผช. เจ้าอาวาส วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร



สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุทัย ญาณุตตโม วัดป่าห้วยลาด



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดสิรินธรวราราม (ภูพร้าว)
จ.อุบลราชธานี



สัมภาษณ์ อจ.ฉัตรชัย โสภานันต์ ผู้ดูแล วัดพุทธนิมิตรูก้าว จ.กาฬสินธุ์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดรอยพระบาทภูมโนรมย์ จ.มุกดาหาร





สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดถ้ำแสงเพชร จ.อำนาจเจริญ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุ จ.ยโสธร



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดบูรพาราม จ.สุรินทร์



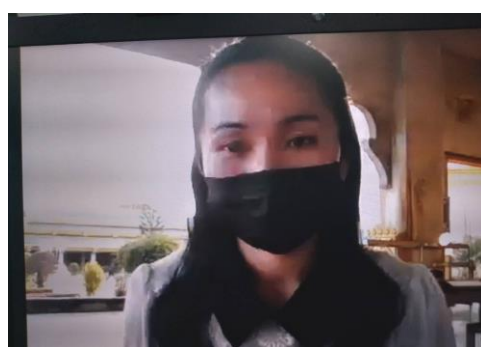
สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเขาพระอังคาร จ.บุรีรัมย์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ จ.ศรีสะเกษ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระธาตุนาดูน จ.มหาสารคาม



สัมภาษณ์ ประชาสัมพันธ์/ผู้ดูแล วัดเจติยชัยมงคล จ.ร้อยเอ็ด

วัดท่องเที่ยว ภาคกลาง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดอรัญญิกาวาส จ.ราชบุรี



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จ.สุพรรณบุรี



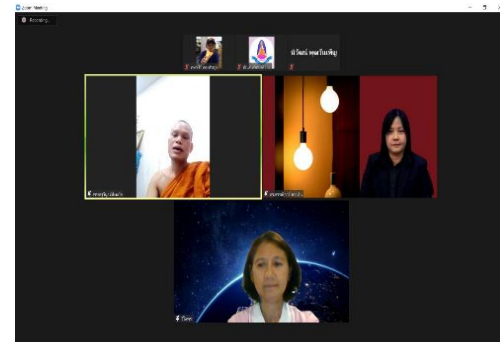
สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเขาวงพระจันทร์ จ.ลพบุรี



สัมภาษณ์ ผู้ดูแล วัดบางกุ้ง จ.สมุทรสงคราม



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดธรรมามูล จ.ชัยนาท



สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไชโยวรวิหาร จ.อ่างทอง



สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพิบูลทอง จ.สิงห์บุรี

วัดท่องเที่ยวภาคตะวันออก



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดมณีวงศ์ จ.นครนายก



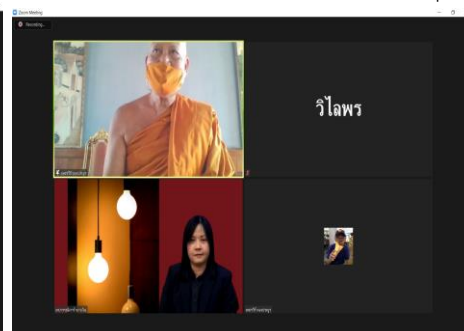
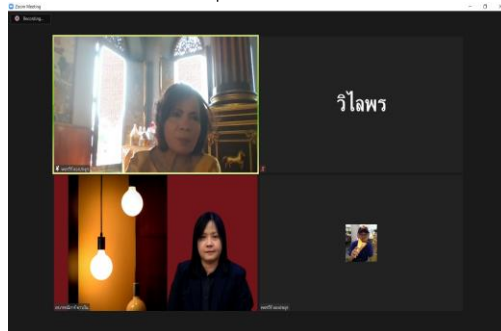
สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดถ้ำเขาคกรรจ จ.สระแก้ว



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดบุปผาราม จ. ตราด



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเขาขวัง จ.จันทบุรี



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส และผู้ดูแล วัดแก้วพิจิตร จ.ปราจีนบุรี

วัดท่องเที่ยว ภาคใต้



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดชลธาราสিংเห จ.นราธิวาส



สัมภาษณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) จ.ปัตตานี



สัมภาษณ์ ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชนวัดคูหาภิมุข จ.ยะลา



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดภูเขาทอง จ.ตรัง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดชนาธิปเฉลิม จ.สตูล



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดคูหาสวรรค์ จ.พัทลุง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดวาริบรรพต (บางนอน) จ.ระนอง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุสวี จ.ชุมพร



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระธาตุ) จ.นครศรีธรรมราช

วัดปฏิบัติธรรม ภาคเหนือ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดถ้ำผาจม จ.เชียงราย



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดอนาลโยทิพยาราม จ.พะเยา



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าถ้ำวัว จ.แม่ฮ่องสอน



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดหนองปลิง จ.กำแพงเพชร



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดภูทับเบิก จ.เพชรบูรณ์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน

วัดปฏิบัติธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเนรมิตวิปัสสนา จ.เลย



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดหินหมากเป้ง จ.หนองคาย



สัมภาษณ์ ผช.เจ้าอาวาส วัดป่าหนองไผ่ จ.สกลนคร



สัมภาษณ์ ผช.เจ้าอาวาส วัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก)
จ.บึงกาฬ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ จ.บุรีรัมย์



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพิชโสภาราม จ.อุบลราชธานี



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต จ.ชัยภูมิ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดนาหลวง จ.อุดรธานี



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดศรีอุบลรัตนาราม จ.อุบลราชธานี



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดดงแก้วกัลยาราม จ.ศรีสะเกษ



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเขาศาลาตูลฐานะจาโร จ.สุรินทร์

วัดปฏิบัติธรรม ภาคกลาง



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จ.ราชบุรี

วัดปฏิบัติธรรม ภาคตะวันออก



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดทุ่งเขา จ.ตราด



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดเขาสุกิม จ.จันทบุรี

วัดปฏิบัติธรรม ภาคใต้ (3 วัด)



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดถ้ำสุมะโน จ.พัทลุง

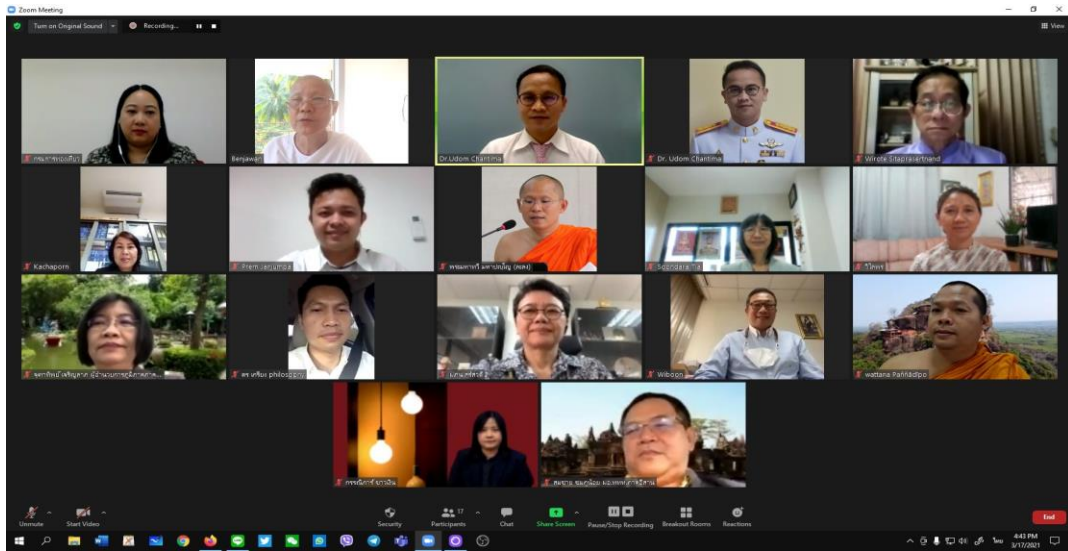


สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดศรีทิว จ.นครศรีธรรมราช



สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าชัยมงคล จ.ระนอง

ผู้ทรงคุณวุฒิการสนทนากลุ่มเฉพาะ



ภาคผนวก ง.

หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสาร

ที่ วส 2565 / 14



วารสารศิลปการจัดการ
146/3 ซอยรามคำแหง 112
แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง
กรุงเทพมหานคร 10240

17 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารศิลปการจัดการ
เรียน พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร. และคณะ

ตามที่ผู้เขียนได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง "การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมือง
รอง 55 จังหวัด" เพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปการจัดการ

กองบรรณาธิการขอแจ้งให้ทราบว่า บทความของท่านได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ
(Peer Review) จำนวน 3 ท่าน และได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ใน **วารสารศิลปการจัดการ ปีที่ 6
ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2565)** ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อนึ่ง วารสารศิลปการจัดการ ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)
โดยได้การจัดให้อยู่ใน กลุ่มที่ 1: วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

(พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.)

บรรณาธิการวารสารศิลปการจัดการ

สำนักงานกองบรรณาธิการ
146/3 ซอยรามคำแหง 112 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง
กรุงเทพมหานคร 10240
บรรณาธิการ โทร.0848282036
Email: journaljam2017@gmail.com
ISSN: 2630-0427 (online)
การเผยแพร่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam>

ภาคผนวก จ.

หนังสือตอบรับบทความลงตีพิมพ์ สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการในระดับนานาชาติ

The 1st International Online Conference on
ASEAN Perspective and Innovation (ICAPI-2022)



Letter of Acceptance

29th January 2022

Abstract ID: ICAPI_202238

Paper Title: Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism

Author: Phramaha Tawee Mahapanno (Lalong)

Co-authors: Maechee Benjawan Wongshookaew, Wilaiphon Aunchaoban,
Kachaporn Worawongpisitkul, Patcharawee Thongprayoon

Dear Phramaha Tawee Mahapanno (Lalong),

According to the 1st International Online Conference on ASEAN Perspective and Innovation (ICAPI 2022) that will be held on 2nd February 2022, organized by ASEAN Studies Centre and Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksa Buddhagosa Campus, Nakorn Pathom, Thailand in association with Smarattungga Buddhist College, Indonesia.

On behalf of the Conference committee, we are glad to inform you that your paper on, "*Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism*", has been accepted for presentation at the 1st International Online Conference on ASEAN Perspective and Innovation, and your presentation schedule will be held on 2nd February 2022 via online with Zoom Application Meeting ID: 961 8271 7330. We believe that your participation will enhance the success of the conference and create the chance to discuss about other potential cooperation among Asian universities.

Thank you for participating in the conference, and all of us affiliated with the organization aim to make the conference success.

Sincerely yours,

Phra Sithawatchamethi

Director of ASEAN Studies Centre

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand

Contact: Dr.Lampong Klomkul

E-mail: research.mcu@gmail.com Tel. +(66) 92-251-1212

ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi, Ayutthaya 13170, Thailand
Tel. (6635) 248-000-5, Fax (6635) 248-034, URI.: www.mcu.ac.th

ภาคผนวก ฉ.

เกียรติบัตรการนำเสนอบทความวิจัยในระดับนานาชาติ



ภาคผนวก ข.
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย



แบบ สท.๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายสีลาษา จันทรมณี ตำแหน่ง อธิการบดี
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สำนักงานพระพรหมศาสนะประชาชาติ
ที่อยู่ ภ.พุทธมณฑลสาย ๑ เขตหนองแขก จ. นนทบุรี
โทรศัพท์ ๐๘๑-๒๐๓๖๔๑๖ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทิมา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรณิการ์ ชาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ผศ.ดร. สุนทรภรณ์ เตชะพะโลกุล

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นายสีลาษา จันทรมณี)
ตำแหน่ง อธิการบดี

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)



แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายวิมล นิลธรรมาธิ ตำแหน่ง เกษียณอายุ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน หน่วยงานกลางเมือง S-SFSEN
ที่อยู่ 290/228 ซ.ลาดพร้าว 84 แขวงจตุจักร กทม. 10140
โทรศัพท์ 081 8263594 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทิมา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ผศ.ดร. สุนทรภรณ์ เตชะพะโลกุล

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นายวิมล นิลธรรมาธิ)
ตำแหน่ง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)



แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางจุฬารัตน์ พิทยะวิมล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการบริหาร
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ที่อยู่ 1600 จ. เพชรบุรี ต. ไร่ใหม่ สังกะสีน รามเทวี กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาวิ มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทร์มา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ผศ.ดร. สุนทรภรณ์ เตชะพะโลกุล

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(.....นางสาวจุฬารัตน์ พิทยะวิมล.....)
ตำแหน่ง ผอ.ภค.....

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)



แบบ สฟ.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ ก.ย. ๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางปิ่นนภา เจริญผล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน กองท่งที่จังหวัดบุรีรัมย์
ที่อยู่ 1600 ถนนพหลโยธินใหม่ แขวงวัดป่าสัก เขตบางเขน กทม. 10400
โทรศัพท์ 02-250-9500 MO 0901 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาคู่มืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทิมา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาคู่มือประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ผศ.ดร. สุนทรภรณ์ เตชะพะโลกุล

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นางปิ่นนภา เจริญผล)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)



แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 24 ก.พ. 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า..... น.ส. สรัลวดี อาสาสรพกิจ ตำแหน่ง..... ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาคณะภคเหนือ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน..... กทพอทพชวแห่งประเทศไทย
ที่อยู่..... 521/823 ปุณณิโย โยธา ซอยอินทนนท์ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10700
โทรศัพท์..... 081-563-1589 โทรสาร..... -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาคณะสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทร์มา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ผศ.ดร. สุนทรภรณ์ เตชะพะโลกุล

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา สถาบันธรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นางสาวสรรัลวดี อาสาสรพกิจ)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาคณะภคเหนือ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ประวัตินักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อ - นามสกุล :
 - 1.1 ภาษาไทย พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง). ผศ.ดร. (หัวหน้าโครงการวิจัย)
 - 1.2 ภาษาอังกฤษ Phramaha Tawee Mahāpañño (Lalong). Asst.Prof. Dr.
2. ตำแหน่งทางวิชาการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
3. ตำแหน่งการบริหาร :
4. สังกัดหน่วยงาน บัณฑิตวิทยาลัย
5. ที่อยู่ติดต่อได้

ห้อง 306 อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์มือถือ 088 339 6545 อีเมล ptlalong@gmail.com
6. วุฒิการศึกษา ป.ธ. 9. พธ.บ.(ปรัชญา), ศน.ม.(พุทธศาสนศึกษา)
M.Phil. (Buddhist Studies). PhD. (Buddhist Studies)
7. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พระไตรปิฎก
8. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)
 - 8.1 งานวิจัย

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2555). **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาบัณฑิตวิทยาลัย**.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (หัวหน้าทีมวิจัย)

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2556). **วิเคราะห์แนวโน้มการบริหารบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อ
ก้าวสู่สมาคมอาเซียน**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
(หัวหน้าวิจัย)

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2557). **วิเคราะห์อายุธรรม 5 : หลักการที่ช่วยให้อายุยืน
5 ประการในคัมภีร์พระพุทธศาสนา**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. (วิจัยเดี่ยว)

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2560) .**การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี**.
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (หัวหน้าทีมวิจัย)

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2562). **การส่งเสริมความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาด้วย
อุบาสกธรรมในสังคมไทย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
(หัวหน้าทีมวิจัย)

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. (2563). **รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ**

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (หัวหน้าทีมวิจัย)

8.2 บทความทางวิชาการ

- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **ศุภภาพของชีวิตในมุมมองของพระพุทธศาสนา**. ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์. ฉบับที่ 22378
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **การดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจสมมติบัญญัติเพื่อชีวิตที่เป็นสุข**, ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์. ฉบับที่ 223476
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2549) **ศีล 5 : ปัจจัยพื้นฐานการกำหนดคุณลักษณะของสังคมที่พึงประสงค์** : ตีพิมพ์ในวารสารสัมมนาประจำปี วิทยานิพนธ์ดีเด่น
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2549). **การสังคายนาพระธรรมวินัย: พัฒนาการของพระพุทธศาสนา**. ตีพิมพ์ในวารสารสัมมนาประจำปี วิทยานิพนธ์ดีเด่น
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2550). **สังคมไทยกับความเชื่อเรื่องวัตถุมงคล**. ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม (TCI ฐาน 1).
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2551). **วิถีชีวิตของชุมชนสมัยพุทธกาล**. ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร.(2552). **อุปกรณ์การสอนธรรมของพระพุทธเจ้า**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร.(2553). **ความรักในพระธรรมบท**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2554). **การสี่ธรรมของพระพุทธเจ้า**. ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – กันยายน (TCI ฐาน 1).
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2554). **วิถีชีวิตของชุมชนสมัยพุทธกาล**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **หลักอายุสัณม์ อุปกรณ์รักษาสุขภาพแบบองค์รวมเชิงพุทธ**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2557). **หลักสัจยัญตา : แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นความงาม**. ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม (TCI ฐาน 1).
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2559). **หลักการมีอายุยืนแนวพุทธ**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2560). **พระพุทธศาสนากับการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์**. ตีพิมพ์ในวารสารสารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต. พฤษภาคม
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2561). **สันติวิถีพุทธในสังคมยุคโซเชียลมีเดีย**. ตีพิมพ์ในวารสารออนไลน์ ในงานสัมมนาวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 4. มีนาคม

- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. (2561). **ทฤษฎีเชิงพุทธเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์**.
ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์.ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม (TCI ฐาน 1).
- พระมหาทวี มหาปัญญา และคณะ, (2561). **การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี**.
ตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ มมร. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม (TCI ฐาน2)
- พระมหาทวี มหาปัญญา และคณะ, (2562). **การส่งเสริมความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาด้วย
อุบาสกธรรมในสังคมไทย**. ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 15 ฉบับเพิ่มเติม
ธันวาคม 2562 (TCI ฐาน 1).
- พระมหาทวี มหาปัญญา และคณะ, (2564). **รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ** ตีพิมพ์
ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2564

8.3 หนังสือ

- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ดร. **มิติสังคมสมัยพุทธกาลจากพุทธโฆหารในธรรมบท**.
สำนักพิมพ์จรุญสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 2 พฤศจิกายน 2551.
จำนวน 224 หน้า.
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **ความจริงของชีวิต**. หจก.ภาพพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม
2555. จำนวน 204 หน้า.
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **ความงามในพระพุทธศาสนา**. หจก.ภาพพิมพ์. พฤศจิกายน
2555. จำนวน 262 หน้า.
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. **ดูยภาพชีวิตเชิงพุทธเพื่อความมีอายุยืน**. หจก.ภาพพิมพ์.
พิมพ์ครั้งที่ 2 กันยายน 2557. จำนวน 328 หน้า.

ประวัตินักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อ – นามสกุล :
 - 1.1 ภาษาไทย ดร.แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว (ผู้ร่วมวิจัย)
 - 1.2 ภาษาอังกฤษ Dr.Maechee Benjawan Wongshookaew
2. ตำแหน่งทางวิชาการ : - อาจารย์พิเศษ หลักสูตรครุสติ (Mindfulness Master Programme)
 - อาจารย์พิเศษวิชา Anapanasati Meditation วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ, มจร. วังน้อย
 - ครูอานาปานสติภาวนา โครงการอบรมอานาปานสติภาวนาสำหรับชาวต่างชาติ สวนโมกข์นานาชาติ อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
 - ครูอานาปานสติภาวนา โครงการอบรมอานาปานสติภาวนาสำหรับชาวต่างชาติ ทีปภาวันธรรมสถาน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี
3. ตำแหน่งการบริหาร
4. สังกัดหน่วยงาน
5. ที่อยู่ติดต่อได้ : สวนโมกข์นานาชาติ ต.ละเมียด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
โทรศัพท์มือถือ 089 881 2066 อีเมล benjawan_tt@hotmail.com
6. วุฒิการศึกษา : MBA (หลักสูตรผู้บริหาร) ม.ศรีปทุม, พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) มจร.
ที่อยู่ปัจจุบัน สวนโมกข์นานาชาติ ต.ละเมียด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
7. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ : พระพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติอานาปานสติภาวนา
8. ผลงานทางวิชาการ : - การพัฒนาคุณภาพชีวิตแนววิถีพุทธกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชน, วารสาร ศ.อ.ส.ต่อต้านยาเสพติด, 2550.
 - การบูรณาการภาวนา, เสวนาเพื่อจัดการความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์, วารสารมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2558.
 - การอบรมจิตตภาวนา:ทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในยุคเปลี่ยนผ่าน, งานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการท่องเที่ยว กับมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 1, พ.ศ. 2562.
 - ศิลธารา : แม่ชี เถรวาทในตะวันตก, วารสารบัณฑิตปริทรรศน์, 2563.
 - The Model of Anapanasati Bhavana Meditation Retreat for Foreigners: A Case Study of Suan Mokkhalarama, JIBS, 2018
 - Siladhara Training : A Nun Community in The West, Vietnam: Vietnam Buddhist University Series, 2019

ประวัตินักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อ - นามสกุล :
 - 1.1 ภาษาไทย ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน (ผู้ร่วมวิจัย)
 - 1.2 ภาษาอังกฤษ Dr.Wilaiphon Aunchaoban
2. ตำแหน่งทางวิชาการ : นักวิจัย นักวิชาการอิสระ
3. ตำแหน่งการบริหาร :
4. สังกัดหน่วยงาน :
5. ที่อยู่ติดต่อได้ : 58/23 หมู่บ้านร่มเย็น แจ่งวัฒนะ12 ทุ่งสองห้อง หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์มือถือ 093-2249694 อีเมลล์ Wilaipon.aun2@gmail.com
6. วุฒิการศึกษา : น.บ., พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
7. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง :
8. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)
 - 8.1 งานวิจัย : -การส่งเสริมความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาด้วยอุบาสกธรรมในสังคมไทย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
: -รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ผู้ร่วมวิจัย)
 - 8.2 บทความทางวิชาการ : “รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพอเพียงวิถีพุทธ” ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2564

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อ - นามสกุล :
 - 1.1 ภาษาไทย : ดร. คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล (ผู้ร่วมวิจัย)
 - 1.2 ภาษาอังกฤษ : Dr.Kachaporn worawongpisitkul
2. ตำแหน่งทางวิชาการ : นักวิจัย นักวิชาการอิสระ
3. ตำแหน่งการบริหาร : หัวหน้ากลุ่มงานเลขานุการคณะกรรมการ พศป.
4. สังกัดหน่วยงาน : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
5. ที่อยู่ติดต่อได้ : 7 ถนนรามคำแหง ซอย 36/1 แยก 3 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ
กรุงเทพฯ 10240
โทรศัพท์มือถือ 081-9317860 อีเมล jim192501@hotmail.com
6. วุฒิการศึกษา : น.บ., พธ.ม., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา สาขาวิชาสันติศึกษา)
7. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง : กฎหมายแพ่ง, พระพุทธศาสนา สาขาวิชาสันติศึกษา
8. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)
 - 8.1 งานวิจัย : “การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนา
เถรวาท” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ผู้วิจัย)
: “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ผู้วิจัย)
 - 8.2 บทความทางวิชาการ
: “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”
ตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 2564 (TCI ฐาน 1).
: “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”
ตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 2564 (TCI ฐาน 1).

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ชื่อ – นามสกุล :
 - 1.1 ภาษาไทย นายพชรวีร์ ทองประยูร (ผู้ร่วมวิจัย)
 - 1.2 ภาษาอังกฤษ Mr.Patcharawee Thongprayoon
2. ตำแหน่งทางวิชาการ : นักวิจัย นักวิชาการอิสระ
3. ตำแหน่งการบริหาร :
4. สังกัดหน่วยงาน :
5. ที่อยู่ติดต่อได้ : 199/62 หมู่บ้านโกเดินทาร์นสาย 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 3
แขวงหนองค้างพูล เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 0160
โทรศัพท์มือถือ 091-7766 -847 อีเมล pat.wee32@gmail.com
6. วุฒิการศึกษา : ศ.ศ.บ. (หัตถกรรม), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
7. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง :
8. ผลงานทางวิชาการ : บทความทางวิชาการ : “การศึกษาวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของ
อนาคาริก ธรรมปาละ” ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 7 ฉบับ.2
เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563 (TCI ฐาน 1)